

BIJDRAGEN

Militair straf-, strafproces- en tuchtrecht in andere landen

door

PROF. MR. H. H. A. DE GRAAFF

Is in het algemeen voor degenen die zich, om welke redenen dan ook, bezighouden niet het militaire recht enige kennis van het militair straf-, strafproces- en tuchtrecht zoals dat in andere landen geregeld is, interessant en nuttig, zulks is wel in bijzondere mate het geval in de tegenwoordige tijd. Men bezint zich op modernisering en vernieuwing, men bekritiseert, vaak terecht, soms ten onrechte, onze bestaande wetgeving op militair terrein, men zoekt nieuwe wegen, men roept om visie. Reeds enige malen hebben scribenten bij hun pogingen om nieuwe ideeën onder de aandacht te brengen, punten aangeroerd omtrent welke enige buitenlandse regeling naar hun mening de voorkeur zou verdienen boven de bestaande Nederlandse. Zolang men echter slechts over oppervlakkige informatie beschikt, hebben dergelijke uitslatingen weinig waarde. Zij kunnen zelfs misleidend werken. Er is echter alle aanleiding om deze zaak grondiger aan te pakken. Een eerste begin is nu gemaakt in het kader van het Seminarium voor Strafrecht en Strafrechtspleging „Van Hamel” van de Universiteit van Amsterdam, waar een bescheiden collectie materiaal (wetsteksten, handboeken enz) op het terrein van het in andere landen geldende militaire recht is bijeengebracht, welke gestadig wordt uitgebreid.

Voorts hebben reeds enige officieren in het kader van hun rechtenstudie te Leiden en te Amsterdam scripties gemaakt omtrent het militaire recht in enig vreemd land, en het ligt in de bedoeling, op deze weg voort te gaan.

Tot mijn genoegen heeft de redactie van dit tijdschrift haar instemming betuigd met mijn voorstel, om bijdragen omtrent het militaire recht in enig vreemd land in het M.R.T. te publiceren. Daaronder kunnen ook de bedoelde scripties, aangepast aan het doel van deze publicatie, worden gerekend.

Een bijzondere moeilijkheid welke soms moet worden overwonnen, is de taal. Zolang het om Frans, Duits of Engels gaat betreft het in hoofdzaak de vak-terminologie, maar slechts *weinig* zijn in staat om zich zonder deskundige medewerking op de studie van in andere talen geschreven wetten, boeken en tijdschriftartikelen toe te leggen. Desalniettemin konden reeds bijdragen over het recht in Spanje, Cuba, Denemarken, Noorwegen, Zweden en de Sovjet-Unie ter hand worden genomen.

Tenslotte wil ik niet nalaten in dit verband te memoreren dat de belangstellende veel profijt kan hebben van de publikaties van de internationale Vereniging voor Militair Recht en Oorlogsrecht en van persoonlijk contact met individuele leden van die vereniging, hetzij mondeling of schriftelijk.

Notities over het militaire straf- en tuchtrecht **van** Denemarken

1. Inleiding.

In de Nota met vraagpunten omtrent een nieuw militair strafprocesrecht (zitting 1965—'66 — 8706) staat op blz. 4 vermeld, dat een aantal landen een stelsel heeft aanvaard waarbij een afzonderlijke militaire rechter uitsluitend in oorlogstijd bestaat en dat zulks met zich brengt dat, behalve in oorlogstijd, de militair in die landen als verdachte in een strafzaak op gelijke wijze wordt behandeld als zijn niet-militaire medeburger. In deze tijd, waarin de vraag naar het bestaansrecht van een militaire justitie opnieuw in de belangstelling is gekomen, heeft deze mededeling begrijpelijkerwijs de aandacht getrokken en in het Voorlopig Verslag op genoemde Nota is dan ook om nadere toelichting gevraagd. Onderstaande notities zijn neergeschreven met de bedoeling zodanige toelichting, voor wat Denemarken betreft, te verstrekken. Op het materiële militaire strafrecht is nauwelijks ingegaan omdat dit in het kader van de doelstelling niet relevant is. Het is trouwens een feit, dat in het algemeen tussen de in zwang zijnde stelsels van materieel militair strafrecht veel grotere uniformiteit bestaat dan tussen de stelsels van strafprocesrecht en van rechterlijke organisatie.

2. Hoofdzaken.

Alvorens nadere details te vermelden, willen wij een globaal beeld geven van de meest markante punten van verschil tussen het Deense en het Nederlandse militaire recht:

a. op het grondgebied van het eigenlijke Denemarken is een militaire justitie onder alle omstandigheden onbestaanbaar; bij de judiciële afdoening van een strafzaak komt de militair voor de burger-rechter;

b. elke gedraging in strijd met de krijgstucht is naar Deens recht schending van een strafrechtelijke norm en vatbaar voor strafrechtelijke afdoening; een afzonderlijk begrip „krijgstuchtelijk vergrijp” is dus niet bekend;

c. van de gewone procedure onderscheidt men de militaire, die toepasselijk is ten aanzien van militaire delicten, doch ook met betrekking tot ettelijke commune delicten „met een militair aspect”, en die in bepaalde gevallen ook op burgers kan worden toegepast;

d. in de militaire procedure zijn drie vormen van afdoening mogelijk:

strafrechtelijk-judicieel, door de rechter na verwijzing door de bevoegde militaire autoriteit,

strafrechtelijk-extrajudicieel, door de tot straffen bevoegde meerdere en

disciplinair-extrajudicieel, door de bevoegde meerdere, doch alleen wanneer het delict van geringe betekenis is;

e. in de militaire procedure geschieden opsporing en vervolging door militaire instanties en zelfs buiten de verantwoordelijkheid van de minister van Justitie; dit geldt dus ook de beslissing omtrent al of niet verwijzen naar de rechter; ter terechtzitting van de burger-rechter neemt de militaire auditeur de plaats van de normale openbare aanklager in.

3. Krijgsraden en burgerlijke gerechten.

Sinds 1919 kunnen krijgsraden slechts worden gevormd:

a. bij oorlogsschepen buitengaats;

b. bij eenheden gestationeerd buiten de landsgrenzen;

c. bij eenheden gestationeerd in Groenland (aldaar fungeert thans een krijgsraad van het temporaire type, dus ad *hoc* geformeerd als er een zaak moet worden berecht).

Voor het overige (en met name dus óók op Deens territorium in tijd van oorlog) is de strafrechtspraak over militairen gelijk aan die over burgers toevertrouwd aan de gewone burgerlijke gerechten. Dit is geschied ter bevordering van de gelijkheid van rechtsbedeling.

Men heeft het echter redelijk, en terwille van de handhaving van de discipline noodzakelijk geacht, een aantal justitiële functies te laten uitoefenen door de militaire autoriteiten. Ook op andere punten zijn terwille van het militaire belang speciale afwijkende bepalingen in de wetgeving opgenomen. Daarom moet men onderscheid maken tussen de gewone (commune) procedure en de militaire procedure. Of de ene, dan wel de andere procedure moet worden gevolgd, staat in beginsel los van de vraag of de verdachte een burger of een militair is, of het gaat om een commuun of om een militair delict en of het de burgerlijke of de militaire rechter is, die er van moet kennis nemen. Zie verder punt 5.

De burgerlijke strafrechtspraak wordt in eerste aanleg uitgeoefend door colleges bestaande uit 1 beroepsrechter en 2 lekerrechters, in *appel* door colleges bestaande uit 3 beroepsrechters en 3 lekerrechters. In zware strafzaken (8 jaar of meer bedreigd) doet het hogere college recht, doch met 3 beroepsrechters en een jury van 12 leden. Het hoogste gerecht oordeelt met 5 beroepsrechters. Evenals in Nederland staat

ook in Denemarken de staande magistratuur onder de Minister van Justitie (zie voor een afwijking punt 8).

4. De militaire wetten.

Reeds is opgemerkt, dat in Denemarken het begrip „krijgstuchtelijk „vergrijs” in wezen niet bestaat en dat alle schendingen van de krijgstucht in strafrechtelijke normen zijn vervat. In dit opzicht toont het Deense stelsel grote overeenkomst met het Angelsaksische recht, dat in vele landen geldt, en ook terug te vinden is o.a. in het recht van Zweden en dat van Israël. Een gevolg is, dat ook in Denemarken een afzonderlijke regeling van krijgstucht en tuchtrecht ontbreekt. Het militaire recht is in hoofdzaak ondergebracht in een afzonderlijke wet op het (materiële) militaire strafrecht en een wet op de militaire rechtspleging.

Dat het materiële tuchtrecht in het strafrecht is opgegaan sluit de mogelijkheid van disciplinaire afdoening niet uit. Deze is in de militaire procedure (zie punt 5) mogelijk met betrekking tot *alle* strafbare feiten, mits het feit in concreto van zeer lichte aard is.

5. De militaire procedure.

De reeds eerder genoemde „militaire procedure” wordt, in vredes- zowel als in oorlogstijd, gevolgd in de gevallen waarin volgens de Wet op de Militaire Rechtspleging het militaire recht toepasselijk is en dienvolgens de regelen van de commune rechtspleging slechts gelden voor zover daarvan door die wet niet wordt afgeweken.

Het militaire recht is toepasselijk indien sprake is van:

- enig delict genoemd in de militaire strafwet;
- enig delict naar het commune strafrecht, indien het begaan is door een tot de krijgsmacht behorende persoon en de dienst betreft of is begaan naar aanleiding van (in verband met) de dienst;
- enig commuun of militair delict begaan op militair terrein of in het aangewezen kwartier;
- enig delict gepleegd tegen de persoon of de eer van een bij de krijgsmacht dienende persoon of een krijgsgevangene.

Ook op burgerpersonen kan de militaire procedure toepasselijk zijn; dit is in oorlogstijd in verhoogde mate het geval.

Bij samenloop van een militaire en een commune strafzaak wordt het geheel als een militaire zaak behandeld, bij deelneming volgt elke verdachte in beginsel zijn eigen procedure. Echter kan in beide gevallen een andere oplossing worden toegepast na overleg tussen de militaire en de commune vervolgende instanties.

Moet de burgerrechter kennisnemen van een feit waarop de militaire procedure van toepassing is, dan **zijn** ook voor hem de commune

procesregelen slechts van kracht voor zover de Wet op de Militaire Rechtspleging niet anders bepaalt. Dit heeft o.a. tot gevolg dat de (burger)rechter behalve de **commuunrechtelijke** straffen, óók de **militaire** (strafrechtelijke) straffen van het militaire recht kan hanteren.

6. Drie wijzen van afdoening.

In punt 2 sub d. is reeds opgemerkt, dat in de militaire procedure drie vormen van afdoening van het strafbare feit mogelijk zijn:

- a. strafrechtelijk-judicieel, normaliter voor de burgerlijke strafrechter;
- b. strafrechtelijk-extrajudicieel, voor de bevoegde militaire **commandant**;
- c. disciplinair-extrajudicieel, voor de bevoegde militaire **commandant**.

De procedures sub a. en sub b. bedoeld kunnen leiden tot oplegging van een strafrechtelijke straf, de procedure sub c. kan uitlopen op toepassing van een disciplinaire **maatregel** welke niet als een straf in de zin van de strafwet mag worden aangemerkt. Disciplinaire straf bestaat niet.

Of judicieel dan wel extrajudicieel zal worden geprocedeerd wordt beslist door de „**rettergangschef**”, als hoedanig commanderende officieren op kolonelniveau of hoger optreden. Lagere commandanten (compagniescommandant en hoger) zijn ook (beperkt) bevoegd tot het opleggen van straf, doch de „**rettergangschef**” heeft het laatste woord en bezit ook onbeperkte strafbevoegdheid (uiteraard binnen de door de wet bepaalde grenzen). Zo groot is de zelfstandigheid van de „**rettergangschef**” op strafrechtelijk terrein dat zelfs de Minister van Defensie, hoewel met verwijzingsbevoegdheid bekleed, niet bij machte is de door een „**rettergangschef**” genomen beslissing tot verwijzing **teniet** te doen.

De extrajudiciële strafrechtelijke procedure vertoont gelijkenis met de Nederlandse zgn. krijgstuchtelijke afdoening van een strafbaar feit. Doch de beslissing geldt als een strafvonnis, en de straf is een strafrechtelijke, zoals ook door de rechter kan worden opgelegd (m.u.v. gevangenisstraf en doodstraf).

Slechts de disciplinaire extrajudiciële procedure is vergelijkbaar met de Nederlandse krijgstuchtelijke afdoening. Zij wordt alleen gevolgd als sprake is van een vergrijp van zeer lichte aard.

7. Opsporing en vervolging.

Een andere consequentie van het door de Deense wetgever ingenomen standpunt, dat de wijze waarop **terzake** van door militairen gepleegde strafbare feiten wordt opgetreden van grote betekenis is voor

de handhaving van de militaire discipline — weshalve men een aantal justitiële functies heeft gelegd in handen van militaire autoriteiten — ontmoet men bij de regeling van opsporing en vervolging. Deze geschieden in de militaire procedure door militaire instanties, onder hoogste verantwoordelijkheid van de Minister van Defensie. De Minister van Justitie, in het algemeen in de commune procedure voor de vervolging van strafbare feiten de hoogste verantwoordelijke instantie, is in de militaire procedure uitgeschakeld.

Voorlopige vrijheidsbeneming is mogelijk op gelijke gronden als in het burgerlijk strafprocesrecht voorzien, doch ook op disciplinaire gronden.

Om zijn verantwoordelijkheid te kunnen dragen beschikt de Minister van Defensie over een korps van militaire auditeurs.

8. *Militaire auditeurs.*

De militaire auditeurs vormen een korps staande onder de bevelen van de Minister van Defensie. Als ambtenaren zijn zij zelfstandig en maken zij geen deel uit van de militaire hiërarchie, doch zij hebben een militaire uniform. Tot auditeur zijn benoembaar rechtsgeleerden met ervaring bij de commune staande en (of) zittende magistratuur. De chef, de auditeur-generaal, heeft het algemeen toezicht over de militaire rechtspleging. Hij is de juridische adviseur van de Minister van Defensie en hij controleert de toepassing van alle strafrechtelijke sancties. De lagere auditeurs zijn als adviseurs toegevoegd aan de commanderende officieren die de functie van „rettergangschef” uitoefenen.

Aan de auditeurs zijn ervaren opsporingsambtenaren als assistenten toegevoegd.

Indien (in de militaire procedure) een zaak voor de burgerlijke strafrechter moet dienen treden de auditeurs als openbare aanklagers op in plaats van de overigens bij de burgerlijke gerechten fungerende openbare aanklagers. Zij kunnen echter ex officio geen rechtsmiddelen aanwenden. Dit is voorbehouden aan de „rettergangschef”, die de zaak in prima naar de rechter had verwezen. Deze — bij ons niet bekende — oplossing is wel een logisch sequeel van de taak van de „rettergangschef” als dominus litis!

Wordt een krijgsraad gevormd (zie punt 13) dan treedt een auditeur doorgaans als *president* daarvan op.

Nadere bijzonderheden volgen in de punten 9—11.

9. *Opsporingsonderzoek.*

Leider van de opsporing in militaire zaken is de „rettergangschef”, die bij ingewikkelde zaken de auditeur inschakelt. Doorgaans echter wordt een zaak eerst gesteld in handen van de *compagnies-commandant*.

dant, omdat de meeste zaken van zodanig lichte aard zijn dat met een lichte straf, of met toepassing van een disciplinaire maatregel kan worden volstaan. Kan dit niet, dan wordt de zaak „naar boven” doorgegeven. Het advies van de auditeur kan worden gevraagd. Blijkt de zaak niet van eenvoudige aard te zijn, of gaat het om een algemeen delict, dan *moet* zelfs het advies van de auditeur worden gevraagd.

Blijkt de zaak ingewikkeld te zijn, dan schakelt de „rettergangschef” bij de opsporing de auditeur en diens assistenten in. Militaire autoriteiten en auditeurs beschikken over dezelfde dwangmiddelen als de burgerlijke politie en justitie.

De burgerlijke politie mag zich in beginsel niet in militaire zaken mengen, is echter wel verplicht, desgevraagd aan de auditeur de verlangde hulp te verlenen.

10. *De judiciële procedure.*

In de militaire judiciële procedure gaat de aanklacht uit van de „rettergangschef”, die de tenlastelegging door de auditeur doet opstellen. Als aanklager treedt de auditeur ook ter terechtzitting op. Militairen hebben dezelfde kans als andere staatsburgers, om te worden aangehouden als lekerichter of als jurylid, doch dit komt zelden voor. Zij kunnen zich bovendien excuseren. De wetgever heeft met name geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om — door systematische benoeming van militairen tot lekerichter of jurylid — bij de militaire procedure aan het gerecht een militaire kleur te geven.

Op gelijke wijze als bij niet-militaire zaken kan de militaire verdachte zich door een advocaat als raadsman laten bijstaan. In de militaire procedure mag echter — op verzoek van de verdachte — ook een militair als raadsman fungeren.

Dat de aanwending van rechtsmiddelen een zaak is van (de verdachte en) de „rettergangschef” is in punt 8 reeds medegedeeld. Voor het hoogste gerecht fungeert de auditeur-generaal als aanklager.

In de militaire judiciële procedure kan de rechter óók tot oplegging van een straf volgens het militaire strafrecht besluiten. De militaire straffen zijn terechtwijziging, kwartierarrest van 2 tot 60 dagen, wacht-arrest in een arrestlokaal van 2 tot 60 dagen, geldboete, gevangenisstraf en (in oorlogstijd) doodstraf.

In Denemarken bestaat de mogelijkheid, de schuldig bevondene tevens tot betaling van de gerechtskosten te veroordelen.

11. *De strafrechtelijke extrajudiciële procedure.*

Een zaak die van zodanige aard is, dat van verwijzing naar de rechter kan worden afgezien, doch anderzijds met toepassing van een **disci-**

plinaire maatregel niet kan worden volstaan, volgt de strafrechtelijke extrajudiciële procedure. Dit betekent dat de compagnies- en hogere commandanten bevoegd zijn tot buitengerechtelijke oplegging van de straffen van terechtwijzing, kwartierarrest, wachtarrest tot max. 60 dagen en geldboete tot max. 300 kronen. Bij Koninklijk besluit kan de bevoegdheid naar gelang van ieders rang en functie nader worden bepaald. Zo mag een compagnies-commandant niet verder gaan dan een terechtwijzing of max. 8 dagen kwartierarrest, doch een „rettergangs-„chef“ kan alle hier genoemde straffen opleggen. Hij kan dus ook gaan tot het maximum van 60 dagen wachtarrest, een straf die wettelijk gelijkgesteld is met 40 dagen gevangenisstraf. Voorwaardelijke veroordeling is mogelijk.

De lagere tot strafoplegging bevoegde commandanten moeten bij belangrijke en juridisch-gecomplceerde zaken de „rettergangschef“ waar- schuwen, die dan de behandeling overneemt (zie ook punt 9).

De „rettergangschef“ die overweegt, vrijheidsstraf van meer dan 30 dagen op te leggen, is verplicht het advies van de auditeur in te winnen alvorens tot strafoplegging over te gaan. Dit advies wordt in de praktijk vaak ook onverplicht gevraagd. Lagere commandanten kunnen dit advies ook vragen, doch dan gaat hun beslissingsbevoegdheid op de „rettergangschef“ over.

Aan elk persoon, die voor strafoplegging in aanmerking komt, moet worden afgevraagd of hij deze straf accepteert. Hij heeft namelijk (althans in Denemarken zelf en in vreedstijd) het recht, de beslissing van de „rettergangschef“ te vragen. Ook kan hij vorderen, dat de zaak naar de justitie zal worden verwezen. Uiteraard kan de „rettergangs-„chef“ daartoe ook ambtshalve besluiten.

In de extrajudiciële procedure heeft de verdachte geen recht op bijstand door een raadsman.

Voor de rechtsorde biedt de extrajudiciële procedure het voordeel, dat niet te ernstige zaken op snelle wijze tot een einde kunnen worden gebracht. Ook voor de verdachte kan zij in vele gevallen gunstig werken. Zijn zaak wordt discreet en binnen de militaire kring behandeld, maakt geen ongewenst gerucht naar buiten, wordt afzonderlijk gedocumenteerd terwijl hij bij veroordeling geen gerechtskosten behoeft te betalen, hetgeen in Denemarken bij veroordelingen door de burgerlijke strafrechter wèl het geval is.

De strafoplegger kan zelf een door hem uitgesproken straf nog verminderen. De „rettergangschef“ controleert de activiteit van de hem ondergeschikte strafopleggers, en hij kan de opgelegde straffen teniet doen of verlichten, echter niet verzwaren. Verwijst hij een zaak naar de rechter dan is deze in geen enkel opzicht gebonden door een reeds gegeven extrajudiciële uitspraak.

Ook de hogere chefs en de Minister van Defensie (doorgaans mid-

dels de auditeur-generaal) oefenen toezicht uit en kunnen straf opleggen, of alsnog tot verwijzing naar de rechter besluiten.

Is de afdoening van strafzaken door militaire chefs dus reeds ruim onder controle gesteld, als bijzondere waarborg voor de verdachte mag toch wel worden aangemerkt diens recht om verwijzing naar de rechter te vorderen als hij de hem „aangeboden” straf onjuist acht.

De praktijk van de laatste jaren heeft uitgewezen dat van het totaal der veroordelingen niet meer dan 5 à 6% afkomstig is van de burgerlijke strafrechter, zodat 94 à 95% wordt uitgesproken door de militaire chef en door de delinquenten wordt aanvaard.

12. De disciplinaire extrajudiciële procedure.

Een andere vorm van extrajudiciële afdoening van het strafbare feit is de disciplinaire, voor welke aanleiding bestaat als het feit van zeer lichte aard is en de bevoegde commandant vermeent dat met toepassing van een disciplinaire maatregel kan worden volstaan en strafoplegging achterwege kan blijven.

Een waarschuwing kan iedere gezagsdrager aan een hem ondergeschikte geven. Dit is de lichtste disciplinaire maatregel. Voorts zijn mogelijk extra-dienst, extra-arbeid, inspecties, inhouding van vrijheden en gunsten, en dergelijke.

Bevoegd tot toepassing van disciplinaire maatregelen zijn de compagnies- en hogere commandanten. Er is geen mogelijkheid, zich door een raadsman te doen bijstaan. Beklag bij de naasthogere commandant is wèl mogelijk, doch een vordering om voor de rechter te mogen terechtstaan is niet ontvankelijk. Omgekeerd is de rechter bij de judiciële behandeling van een strafbaar feit niet bevoegd tot het toepassen van een disciplinaire maatregel. Ook is hij niet bevoegd een zaak naar de commandant terug te verwijzen, indien naar zijn mening toepassing van een disciplinaire maatregel door deze autoriteit de beste oplossing zou zijn.

Reeds is medegedeeld, dat de disciplinaire maatregel niet wordt aangemerkt als een straf in strafrechtelijke zin.

13. Krijgsraden.

Voor de gevallen waarin de mogelijkheid om krijgsraden op te richten bestaat zij verwezen naar punt 3. Deze colleges zijn niet van het permanente, doch van het temporaire type, d.w.z. het zijn colleges ad hoc, samengesteld als een zaak of een groep van zaken moet worden berecht, die na afdoening daarvan worden ontbonden (dit systeem gold destijds ook voor de gewone krijgsraden in Nederland, tot de wijzigingswet van 1912).

In de situaties waarin krijgsraden kunnen worden gevormd vervalt

in het algemeen het recht van de extrajudicieel gestrafte om te vorderen dat zijn zaak naar de rechter worde verwezen. De vonnissen zijn executabel onafhankelijk van de aanwending van rechtsmiddelen. De wet regelt de vorming van krijgsraden aan boord van zeegaande oorlogsschepen en bepaalt dat de Minister van Defensie bevoegd is deze regeling van overeenkomstige toepassing te verklaren bij eenheden buiten de landsgrenzen of in Groenland.

Speciale procesregelen voor de rechtspleging met krijgsraden zijn nauwelijks gegeven, in beginsel en zoveel mogelijk moeten de voor gewone omstandigheden geldende voorschriften worden toegepast.

Een krijgsraad wordt samengesteld uit een auditeur (bij ontstentenis een hoofdofficier) als president en 2 of 4 leden, benoemd door de commanderende officier, en waarvan de helft dezelfde rang als de verdachte, de andere helft een hogere rang moet bekleden. Optredende als commissie van onderzoek telt de krijgsraad 2 leden, optredende ter terechtzitting 4 leden.

Anders dan in de militaire procedure bij een burgerlijk gerecht treedt de auditeur bij een krijgsraad dus doorgaans niet op als openbaar aanklager. Als zodanig fungeert daar doorgaans een officier, eventueel een uit Denemarken uitgezonden rechtsgeleerde.

In punt 3 werd reeds vermeld dat momenteel slechts in Groenland strafzaken door krijgsraden (van het temporaire type) worden afgedaan.

14. Conclusie.

Het hierboven medegedeelde doet zien, dat de opstellers van de in punt 1 genoemde Nota zich, voor wat Denemarken betreft, op twee punten hebben vergist. In de eerste plaats, omdat het criterium voor de bestaanbaarheid van krijgsraden niet is gelegen in de tegenstelling oorlogstijd—vredestijd. In de tweede plaats (en dat is belangrijker) omdat uit het feit dat militairen normaliter niet voor een krijgsraad terechtstaan, volstrekt niet voortvloeit dat de militair als verdachte in een strafzaak op gelijke wijze wordt behandeld als zijn niet-militaire medeburger.

Om politieke redenen moge men in Denemarken de voorkeur hebben gegeven aan een stelsel waarin het beginsel van gelijkheid van berechting voor allen tot uitdrukking komt, men heeft terdege begrepen dat bij strafrechtelijke behandeling van militairen mede de handhaving van de discipline in het geding is, en de speciale regelen die in de wetgeving zijn ingebouwd ter compensatie van het ontbreken van een militair-gespecialiseerde rechter zijn zeer ingrijpend. De troepencommandant die straf kan opleggen tot een maximum van 60 dagen wachtarrest, equivalent aan 40 dagen gevangenisstraf, lijkt meer op een militaire politierechter dan op een commandant die zijn bevoegdheid

tot krijgstuuchtelijke afdoening gebruikt, En het totaal amoveren van het burgerlijke O.M. in de militaire procedure voor de burger-rechter ten gunste van onder de Minister van Defensie ressorterende dignitarissen is iets waarvan de felste voorstanders van een militaire justitie hier te lande niet zouden durven dromen. Dat de verdachte zich altijd op de rechter kan beroepen is een belangrijke waarborg, dat hij van dat recht slechts een spaarzaam gebruik maakt schijnt de veronderstelling te rechtvaardigen dat de commandanten van hun strafrechtelijke bevoegdheden op juiste wijze gebruik maken.

Problemen rondom de vraag of een bepaalde gedraging al dan niet als vallende onder de militaire procedure moet worden beschouwd, worden blijkbaar in Denemarken opgelost langs de weg van het onderling overleg tussen de militaire en de justitiële instanties. Een formele en sluitende conflictenregeling op dit punt hebben wij niet kunnen ontdekken.

Dat naar Deens recht het krijgstuuchtelijk vergrijp altijd onder het bereik van het strafrecht valt, ecarteert alle problemen omtrent de grenzen tussen militair strafrecht en militair tuchtrecht. Door het recht van de verdachte om zijn zaak voor de rechter te brengen verliest de vraag of het Deense stelsel zich verdraagt met de bepalingen van het Verdrag van Rome veel van zijn betekenis.

Bronnen:

„Militær Retsplejelov" (wet op de militaire rechtspleging, wet nr. 542 van 4 okt. 1919, sedert meermalen gewijzigd);

„Militær Straffelov" (wet van militair strafrecht, wet nr. 114 van 7 mei 1937, sedert meermalen gewijzigd);*)

„L'action pénale et l'action disciplinaire en droit pénal militaire „danois" door S. B. Nyholm, substituut van de auditeur-generaal voor de Deense strijdkrachten (Recueil I houdende de verslagen van het in 1959 te Brussel gehouden eerste congres van de Société Internationale de Droit Pénal Militaire et de Droit de la Guerre, Straatsburg 1960, blz. 89 vlg.);

„The Guarantees of the Individual in cases of penal or military „disciplinary repression in Denmark", door S. B. Nyholm voornoemd (Revue, jaargang 1964, uitgegeven door hogergenoemde vereniging, blz. 69 vlg.).

Aanvullende informatie verstrekt door S. B. Nyholm voornoemd.

---

*) Veel dank ben ik verschuldigd aan de majoor der artillerie P. J. van Driel, zonder wiens kennis van de Deense taal mij de toegang tot de Deense wets teksten versperd zou zijn gebleven.

De artikelen 167 en 168 van het wetboek van mil. strafrecht

door

MR. J. M. G. VAN LOO,
majoor van de militair juridische dienst

In zijn opstel „Delicten in den vreemde en het vreemde delict van „art. 167 W.M.S.“, opgenomen in M.R.T. 1970 pag. 193, betoogt mr. P. BERKHOUT onder meer dat de artikelen 162 t/m 167 W.M.S. beperkte delictomschrijvingen behelzen en dat derhalve art. 168 W.M.S. veelvuldig toegepast zou moeten worden, met name t.a.v. verkeersovertredingen door Nederlandse militairen in het buitenland gepleegd. Op grond van deze mening levert de schrijver kritiek op een vonnis van de Mobiele Krijgsraad Luchtmacht d.d. 3 sept. 1969, opgenomen in dat zelfde M.R.T. pag. 222.

In dit vonnis ging het over het geval dat de beklagde onder meer werd verweten

1) dat hij in strijd met § 23 Strassenverkehrsgesetz (SVG) als bestuurder van een auto daarmee had gereden over een voor het openbaar verkeer openstaande weg in W.-Dld., terwijl die auto niet door de bevoegde Duitse overheid tot het verkeer was toegelaten en

2) dat hij in strijd met § 25 van dat SVG een auto had voorzien van niet bij die auto behorende (dus valse) kentekenplaten.

Die krijgsraad had het aldus sub 1 tenlastegelegde berecht o.g.v. art. 167 W.M.S. en het sub 2 tenlastegelegde o.g.v. art. 168 W.M.S.. BERKHOUT zegt nu dat, als § 23 SVG valt onder art. 167 W.M.S. dan toch zeker ook § 25 SVG, en omgekeerd dat, als het rijden met valse kentekenplaten niet met art. 167 W.M.S. kan worden afgedaan dan toch ook niet het rijden zonder kenteken.

Nu dient allereerst te worden opgemerkt dat in sub 2, zoals vermeld, niet was tenlastegelegd het *rijden* met valse kentekenplaten, zoals BERKHOUT zegt, doch het *voorzien* van valse kentekenplaten. Dit zijn duidelijk twee verschillende strafbare feiten, zoals blijkt uit de leden 1 en 2 van § 25 (oud) SVG, hetgeen trouwens ook het geval is in ons art. 14 W.V.W. Hoewel hieruit zou kunnen blijken dat BERKHOUT van een onjuist gegeven is uitgegaan, wil ik aannemen dat hij toch hetzelfde heeft bedoeld als de steller der tenlastelegging.

In het kort komt het er dus op neer dat volgens BERKHOUT beide feiten of o.g.v. art. 167 of o.g.v. art. 168 W.M.S. berecht hadden moeten worden, waarbij hij de voorkeur geeft aan de laatste mogelijkheid, op grond van zijn hierboven vermelde stelling.

Naar mijn mening is BERKHOUT'S kritiek echter ongegrond, hetgeen ik in dit opstel hoop aan te tonen.

Tegenover BERKHOUT's mening dat beide tenlastegelegde feiten berecht hadden kunnen worden o.g.v. art. 167 W.M.S. wil ik stellen dat zulks m.b.t. het sub 2 tenlastegelegde in ieder geval niet mogelijk was. Dit wordt al spoedig duidelijk als men de delictomschrijvingen van de artikelen 167 en 168 W.M.S. met elkaar vergelijkt. Dan valt immers op dat SÉN van de verschillen tussen beide artikelen is dat art. 167 zich richt tot de gebruiker van een openbare weg, dan wel tot de bestuurder van een militair voertuig, terwijl art. 168 het oog heeft op iedere militair in het buitenland. Het *voorzien* van die auto van valse kentekenplaten was echter niet tenlastegelegd als te zijn gepleegd „als gebruiker „van een openbare weg”, (noch „als bestuurder van een militair voertuig”). Het aanbrengen van valse kentekenplaten zal doorgaans wel niet geschieden terwijl men de openbare weg gebruikt.

Nu derhalve in het sub 2 tenlastegelegde een element van art. 167 W.M.S. ontbrak, kon dit artikel i.c. niet worden toegepast, zodat inderdaad *alleen* art. 168 W.M.S. uitkomst kon bieden.

Hiermede meen ik genoegzaam te hebben aangetoond dat BERKHOUT's mening dat beide feiten o.g.v. art. 167 W.M.S. berecht hadden kunnen worden onjuist is. (Zou echter in sub 2 het *rijden* met een auto met valse kentekenplaten tenlastegelegd zijn, dan zou het inderdaad anders zijn!)

Vervolgens wil ik nader ingaan op zijn mening dat beide feiten o.g.v. art. 168 W.M.S. berecht hadden moeten worden, waarbij het echter nodig is de verkeersovertredingen in het W.M.S. nader te bestuderen.

Het nieuwe derde boek „Overtredingen“ bevat twee titels. De eerste titel heeft als opschrift „Verkeersovertredingen”, terwijl de tweede titel „Feiten strafbaar gesteld in de buitenlandse wet” is genaamd. In dit systeem, met name in de splitsing in twee afzonderlijke titels, waarvan de eerste de naam „Verkeersovertredingen” heeft gekregen, kan n.m.m. reeds een aanwijzing worden gezien dat de wetgever de bedoeling heeft gehad een scheiding aan te brengen tussen de verkeersovertredingen en alle andere feiten.

In de eerste titel zijn slechts twee overtredingen opgenomen, te weten de vrijheid van het verkeer of de veiligheid op de weg in gevaar brengen in de artikelen 165 en 166 W.M.S. en voorts het niet in acht nemen van de door het bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels en aanwijzingen in art. 167 W.M.S. De tweede titel bevat alleen art. 168 W.M.S.

Hoewel ik daarop in een volgend opstel nog nader hoop in te gaan, wil ik nu reeds stellen dat de in de Nederlandse wetgeving opgenomen verkeersovertredingen van dien aard zijn dat zij niet o.g.v. art. 4 W.M.S. kunnen worden toegepast indien een Nederlandse militair in het buitenland een dergelijke overtreding pleegt. Deze stelling is overigens niet opzienbarend, aangezien zij in overeenstemming is met de

communis opinio en de vaste rechtspraak op dit punt: de Nederlandse verkeersovertradingen zijn in hun werking territoriaal beperkt.

Alle verkeersovertradingen, welke onze wetgever voor de Nederlandse militairen in het buitenland strafbaar wilde stellen, moest hij derhalve in het W.M.S. opnemen. Aangezien echter die verkeersovertradingen in de diverse nationale wetgevingen verschillend zijn geregeld, moest onze wetgever zich beperken. Vanzelfsprekend kon hij in het W.M.S. niets opnemen over b.v. de plaats op de weg, **voorrangskwesties** en, in het algemeen, andere bijzondere gedragsregels zoals die in ons R.V.V. voorkomen. Het resultaat was dan ook dat hij slechts één overtrading uit onze verkeerswetgeving in gewijzigde en aangepaste vorm heeft opgenomen, te weten in de artikelen 165 en 166 W.M.S. Het artikel dat als voorbeeld heeft gediend is art. 25 W.V.W.: de enige verkeersovertrading met een meer algemeen karakter. De vrijheid van het verkeer en de veiligheid op de weg hebben rechtstreeks betrekking op de essentie van het verkeersrecht in het algemeen en zullen dan ook, ondanks de grote verschillen in de bijzondere regelingen, in iedere nationale verkeerswetgeving in een of andere vorm terug te vinden zijn.

Dat art. 25 W.V.W. als voorbeeld voor de artikelen 165 en 166 W.M.S. heeft gediend blijkt niet alleen uit de tekst van deze artikelen, doch ook uit de Memorie van Toelichting (M.v.T.) op de Rijkswet d.d. 7 juli 1963, waarbij de verkeersdelicten in het W.M.S. werden ingevoegd. Bij de artikelsgewijze bespreking in Hoofdstuk III § 3 wordt bij art. 165 met zoveel woorden verwezen naar art. 25 W.V.W.

Omdat echter niet bij alle verkeersovertradingen de norm van art. 165 W.M.S. zal worden overtreden, heeft de wetgever, teneinde er toch voor te zorgen dat in het W.M.S. maatregelen werden genomen waardoor de Nederlandse militairen op straffe wordt voorgeschreven dat zij zich in het buitenland, en met name op het grondgebied van een **Nato**-partner, dienen te gedragen overeenkomstig de aldaar geldende regels — waartoe de wetgever zich (zoals in die M.v.T. uiteengezet wordt) o.g.v. het Nato-statusverdrag verplicht voelde — voor zover het verkeersregels betrof, art. 167 W.M.S. opgenomen.

Uit het tot dusver besprokene en ook uit de tekst van art. 167 W.M.S. meen ik dan ook te mogen concluderen dat genoemd artikel toegepast dient te worden bij alle in het buitenland gepleegde verkeersdelicten, welke niet o.g.v. een ander artikel van of krachtens het W.M.S. vervolgd en berecht kunnen worden.

Deze opvatting staat derhalve lijnrecht tegenover die van **BERKHOUT**. Deze beroept zich voor het verdedigen van zijn stelling o.m. op een passage van die M.v.T., welke passage n.m.m. echter niet is geschreven om de grens tussen de artikelen 167 en 168 W.M.S. aan te geven, zodat dit argument niet kan opgaan. Die passage luidt nl.: „Gedeel-

„telijk kan in deze lacune (dat verkeersovertredingen door Nederlandse „militairen in het buitenland niet onder enige Nederlandse strafbepa- „ling vallen) worden voorzien door de in punt *c* besproken toepasse- „lijkheid van buitenlands strafrecht" (art. 168 W.M.S.). De regering vervolgt dan met te zeggen dat daardoor echter een volledige oplossing niet kan worden bereikt, met name niet t.a.v. de door de militaire overheid uitgevaardigde gedragsregels.

Nu vindt BERKHOUT dat hieruit duidelijk blijkt dat het de bedoeling van de regering is geweest tot uitdrukking te brengen dat t.a.v. overtreding van verkeersregels van de buitenlandse wetgeving art. 168 W.M.S. toegepast zou moeten worden. Als echter deze conclusie op het eerste gezicht misschien wel juist lijkt, moet toch worden opgemerkt dat in dat geval die passage in flagrante tegenspraak is met de tekst van art. 167 W.M.S. en met hetgeen er overigens in diezelfde M.v.T. daaromtrent wordt gezegd, zoals ik hierna hoop aan te tonen.

De betekenis van de door BERKHOUT aangehaalde passage moet dan ook een andere zijn. Die passage moeten wij niet op zich zelf zien, doch beschouwen in het verband met de gehele context van die M.v.T. In hoofdstuk III § 1 wil de regering het opnemen van de voorgestelde nieuwe artikelen in het W.M.S. motiveren. In punt *c* van die § doet zij dit m.b.t. 168 W.M.S. Op dat moment is er in die M.v.T. nog niet gerept over de verkeersdelicten! Het opnemen van de artikelen 162 t/m 167 gaat zij pas motiveren in het daaropvolgend punt *d* van die §. In liet kader van deze motivering gebruikt zij dan de door BERKHOUT bedoelde passage. Deze moet derhalve worden gezien als een der argumenten van de regering waarmee zij de noodzaak van het opnemen van o.m. art. 167 wil aantonen! De bedoeling van die passage moet derhalve zijn: Indien alleen art. 168 W.M.S. (en *dus nog niet* de artikelen 162 t/m 167) in die wet zou zijn opgenomen, zou met behulp van dit artikel gedeeltelijk kunnen worden voorzien in die lacune, met name t.a.v. overtredingen van buitenlandse verkeersvoorschriften en dus niet t.a.v. voorschriften door de militaire overheid gegeven. Het gaat derhalve niet aan deze passage te gebruiken om de verhouding tussen de artikelen 167 en 168 aan te tonen, omdat zulks zou veronderstellen dat art. 167 al in die wet zou zijn opgenomen. In die fase van de M.v.T. is dit echter nog niet het geval; de regering wil hier juist de noodzaak van het opnemen van o.m. art. 167 W.M.S. aantonen, door te zeggen dat art. 168 W.M.S. immers geen volledige oplossing kan bieden!

Daarentegen meen ik in diezelfde M.v.T. duidelijke en directe aanwijzingen te vinden welke duiden op mijn hierboven vermelde conclusie. In § 3 van dat hoofdstuk, alwaar de voorgestelde artikelen afzonderlijk worden besproken, lezen wij immers bij art. 167 dat aan de term „bevoegd gezag" eveneens een ruime betekenis moet worden toe-

gekend en dat daaronder met name ook moet worden verstaan het buitenlandse gezag, voor zover het verkeer in het buitenland betreft. Voorts dient onder „regels” te worden begrepen de in het algemeen voor het verkeer gegeven regels.

De regering heeft dus op liet oog alle verkeersregels in ruime zin in de buitenlandse verkeerswetgeving!

Voorts beroept **BERKHOUT** zich voor het verdedigen van zijn stelling op de omstandigheid dat art. 29 **W.V.W.** het met art. 167 **W.M.S.** overeenkomende delict zou zijn, waaruit dan de beperkte werking van art. 167 zou blijken. Hij baseert dit o.m. op de passage in die **M.v.T.** inhoudende dat de voorgestelde indeling in misdrijven en overtredingen aansluit bij die der overeenkomstige delicten in de **W.V.W.**

N.m.m. gebruikt **BERKHOUT** hier een passage met een algemene betekenis in een bijzonder geval. Op de eerste plaats blijkt immers uit het hierboven uiteengezette systeem van de wet, dat die overeenkomst er wel is m.b.t. de artikelen 165 en 166 **W.M.S.**, doch dat art. 167 **W.M.S.** de strekking heeft alle andere verkeersdelicten in het buitenland strafbaar te stellen (voor zover niet een der artikelen 162 t/m 164 in aanmerking komt). Op de tweede plaats blijkt dit ook uit de eerdergenoemde artikelsgewijze bespreking der nieuwe verkeersvoorschriften. Daar zien wij immers dat de regering bij elk artikel verwijst naar het overeenkomstige in de **W.V.W.**, doch dat zij zulks bij de toelichting op art. 167 **W.M.S.** niet doet! Hieruit moet blijken dat de regering m.b.t. dit artikel duidelijk geen overeenkomstig artikel uit de **W.V.W.** heeft bedoeld.

N.m.m. wordt de enige overeenkomst tussen die artikelen dan ook slechts gevormd door enige daarin voorkomende op elkaar gelijkende termen. Vergelijken wij immers de plaats en betekenis van art. 29 **W.V.W.** in de gehele commune verkeerswetgeving met die van art. 167 **W.M.S.**, dan komen wij tot de conclusie dat art. 29 **W.V.W.**, bepaald anders dan art. 167 **W.M.S.**, naast de vele andere bepalingen in en krachtens die **W.V.W.** gegeven, een strafsancie bedoelt te stellen op het negeren van bevelen en aanwijzingen van opsporingsambtenaren of van aanwijzingen door installaties (b.v. verkeerslichten), welke worden gegeven in zich incidenteel voordoende verkeerssituaties, zoals ook moge blijken uit de jurisprudentie op art. 29 **W.V.W.** De beperkte werking van dit artikel vloeit derhalve hoofdzakelijk voort uit het systeem van de gehele commune verkeerswetgeving.

Derhalve ben ik van mening dat ook dit argument niet de juistheid van **BERKHOUT's** stelling kan aantonen.

Doch ook als vaststaat dat art. 167 **W.M.S.** m.b.t. verkeersdelicten op ruime schaal toegepast moet worden, omdat het als laatste in de reeks een oplossing beoogt te geven voor alle gevallen welke niet onder de voorafgaande artikelen kunnen vallen, kunnen zich in concrete

gevallen nog moeilijkheden voordoen m.b.t. de keuze tussen de artikelen **167** en **168**. De beslissing hangt in die gevallen n.m.m. af van de uitleg welke men geeft aan het begrip „met **betrekking** tot het verkeer „gegeven” van art. 167 W.M.S.

De regering heeft in die M.v.T. aan dat begrip geen aandacht geschonken, waarschijnlijk omdat zij vond dat dit begrip voor zich zelf spreekt. Toch meen ik uit hetgeen tot dusver reeds over de betekenis van art. **167** W.M.S. werd gepubliceerd te mogen concluderen dat de betekenis van bedoeld begrip geenszins duidelijk is, zodat ik er thans nader op in wil gaan.

In verband daarmee zou ik in de gehele verkeerswetgeving onderscheid willen maken tussen twee groepen regels:

1 *verkeersregels in enge zin*: dit zijn de bepalingen met een uitsluitend of overwegend verkeersrechtelijk karakter. Men kan ze beschouwen als de „spelregels” van het verkeer. Zij beogen de vrijheid van het verkeer en de veiligheid op de weg te waarborgen, door speciaal aan te geven hoe men zich als weggebruiker dient te gedragen. Hieronder vallen dus niet regels m.b.t. b.v. rij- en kentekenbewijzen.

2 *verkeersregels in ruime zin*: dit zijn alle bepalingen welke wel te maken hebben met het verkeer, doch niet een uitsluitend of overwegend verkeersrechtelijk karakter hebben. Zij hebben daarentegen een overwegend algemeen karakter en beogen derhalve in de ruimste zin voorschriften te geven voor het verkeer in het algemeen. Bedoelde regels m.b.t. rij- en kentekenbewijzen vallen hier dus wel onder.

Bij de bespreking der verkeersmisdrijven in een volgend opstel zal ik op dit onderscheid nog nader terugkomen.

Zowel uit de M.v.T. als uit het systeem van de in het W.M.S. opgenomen verkeersdelicten blijkt n.m.m. de bedoeling van de wetgever dat hij met genoemd begrip van art. **167** W.M.S. voormelde verkeersregels in ruime zin op het oog heeft gehad. (Anders Mr. P. VAN LIEROP in „Het gewijzigde W.M.S.: enkele opmerkingen” in M.R.T. **1964** pag. **481** e.v., met name pag. **495**).

Voor de Nederlandse wegen heeft de wetgever immers een wet tot stand gebracht „houdende regelen nopens het verkeer op de wegen”. Het feit dat zulks in **1935** plaats vond is wellicht een verklaring voor deze terminologie! Uit de inhoud van de W.V.W. en de krachtens die wet tot stand gekomen uitvoeringsbepalingen, blijkt dat die wetgever met die considerans ook die verkeersregels in ruime zin heeft bedoeld. Nu die zelfde wetgever getracht heeft in het W.M.S. eveneens een zo volledig mogelijke verkeerswetgeving op te nemen, kan hij met het begrip „met **betrekking** tot het verkeer” niets anders bedoeld hebben dan met die considerans „nopens het verkeer op de wegen”, derhalve eveneens verkeersregels in ruime zin!

Of in een concreet geval art. **167** dan wel art. **168** W.M.S. moet wor-

den toegepast hangt derhalve af van de vraag of er in casu sprake is van een verkeersregel in ruime zin.

Hoewel het opgenomen zijn in de buitenlandse verkeerswetgeving in de meeste gevallen wel zal betekenen dat een dergelijke bepaling een verkeersregel is, is zulks n.m.m. niet steeds het geval, zodat die omstandigheid niet als een absoluut criterium kan gelden. Dit moge b.v. blijken uit het feit dat het doorrijden na een ongeval bij ons is opgenomen in de W.V.W., en derhalve daarom naar onze begrippen een regel is m.b.t. het verkeer gegeven, doch dat dit delict in W.-Dld. is opgenomen in het Strafgesetzbuch (ons W.v.S.), en o.g.v. voormeld criterium daar geen verkeersregel zou zijn. Toch zal dit delict n.m.m. als een verkeersregel moeten worden beschouwd, omdat beslissend is of zulks naar onze begrippen het geval is.

Op grond van het voorgaande ben ik derhalve van mening dat het in W.-Dld. rijden met een auto welke aldaar niet door het bevoegde gezag tot het verkeer was toegelaten, in strijd is met een door het bevoegde Duitse gezag gegeven regel, terwijl de inhoud van die regel naar onze begrippen een verkeersregel in ruime zin is en dus een regel „met „betrekking tot het verkeer gegeven“.

Anders dan BERKHOUT ben ik dan ook van mening dat genoemde krijgsraad deze overtreding terecht o.g.v. art. 167 W.M.S. heeft berecht, zodat ik ook meen te hebben aangetoond dat BERKHOUT'S stelling, dat beide feiten o.g.v. art. 168 W.M.S. hadden moeten worden berecht, niet juist is.

Hoewel met het voorgaande de toepasselijkheid van art. 167 W.M.S., naar ik hoop, iets duidelijker is geworden, blijven er m.b.t. de verhouding van dit artikel tot art. 168 W.M.S. n.m.m. toch nog vragen. De rechtspraak zal van geval tot geval die keuze moeten maken en de grens tussen beide artikelen meer precies moeten aangeven. Zulks is immers van het grootste belang omdat art. 168 W.M.S. pas toegepast kan worden, indien het een feit betreft dat niet met straf wordt bedreigd door enige ingevolge het W.M.S. toepasselijke strafbepaling. Toepassing van art. 168 W.M.S. wordt derhalve uitdrukkelijk door de wet zelf uitgesloten indien enig ander artikel, b.v. art. 167 W.M.S., voor toepassing in aanmerking komt.

In dit verband zou ik als voorbeeld willen noemen het verbod om met een motorvoertuig deel te nemen aan het verkeer zonder dat voor dat voertuig een verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid van kracht is, zoals in genoemd krijgsraadvonnis aan de beklagde sub 3 was tenlastegelegd.

Zowel in Nederland (wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen) als in Duitsland (Pflichtversicherungsgesetz) is deze strafbepaling niet in de wegenverkeerswetgeving opgenomen. Zoals reeds eerder gezegd, is de omstandigheid dat een strafbaar feit al dan niet is opgeno-

men in de verkeerswetgeving niet van doorslaggevende betekenis. N.m.m. moet t.a.v. elke delictsomschrijving afzonderlijk worden nagegaan of er sprake is van een regel met betrekking tot het verkeer gegeven.

Allereerst dient echter te worden nagegaan of op de Nederlandse militair die dit feit in Duitsland pleegt art. 30 W.A.M. o.g.v. art. 4 W.M.S. kan worden toegepast. In art. 1 W.A.M. lezen wij dat onder „verkeer^v moet worden verstaan liet verkeer op de wegen, zoals bedoeld in art. 1 W.V.W., en op andere voor alle of bepaalde personen toegankelijke terreinen. Ondanks deze laatste uitbreiding in vergelijking met de W.V.W. ben ik van mening dat die W.A.M. o.g.v. deze begripsomschrijving in haar werking wordt beperkt tot het grondgebied van liet Rijk in Europa. Dat betekent derhalve dat toepassing van art. 30 W.A.M. in Duitsland niet mogelijk is.

De verplichting aan het verkeer deel te nemen met voertuigen waarvoor een verzekering tegen WA van kracht is, kan weliswaar niet beschouwd worden als een verkeersregel in enge zin, doch behoort m.i. wel tot de categorie verkeersregels in ruime zin, gezien de strekking van die bepaling, en is derhalve een regel „met betrekking tot het verkeer gegeven”.

De conclusie is dan ook dat dit feit o.g.v. art. 167 W.M.S. vervolgd en berecht dient te worden en dus niet o.g.v. art. 168 W.M.S., zoals, voor zover mij bekend, thans algemeen geschiedt. Het is dus duidelijk dat ik het niet eens ben met het door BERKHOUT becritiseerde vonnis, voor zover het het sub 3 tenlastegelegde en niet door BERKHOUT besproken feit betreft.

Tenslotte komt dan art. 168 W.M.S. aan de beurt om nader te worden besproken.

Zoals eerder opgemerkt is voor toepassing van dit artikel allereerst nodig dat de gedraging niet strafbaar is o.g.v. enige ingevolge het W.M.S. toepasselijke strafbepaling. Art. 168 W.M.S. heeft n.m.m. een duidelijke aanvullende betekenis, in die zin dat het pas in stelling kan worden gebracht als geen ander artikel van de Nederlandse strafwet, rechtstreeks dan wel via art. 4 W.M.S., toepassing kan vinden. Deze betekenis kan wellicht al worden afgeleid uit de tekst van dat artikel en uit de plaats welke het in het gehele W.M.S. inneemt.

Duidelijker blijkt deze betekenis echter uit de M.v.T., waar deze zegt: „In gevallen dat een buitenlandse strafsanctie betrekking heeft op „strikt aan een bepaald territoir of aan een bepaalde economische eenheid gebonden voorschriften, is toepassing van de Nederlandse strafwet niet mogelijk, daar overtreding van dergelijke voorschriften niet „onder enige Nederlandse strafbepaling valt. Het betreft hier onder „meer overtreding van buitenlandse voorschriften betreffende deviezenverkeer, jacht en visserij en buitenlandse verordeningen”.

Allereerst moge ik opmerken dat de M.v.T. bij voormelde opsomming der voorbeelden *niet* de verkeersdelicten noemt! Ook dit kan een aanwijzing zijn voor mijn stelling dat verkeersdelicten niet o.g.v. art. 168 W.M.S., doch o.g.v. art. 162 t/m 167 W.M.S., moeten worden be-recht.

Als een der argumenten voor opneming van art. 168 W.M.S. noemt de regering in de M.v.T. de wenselijkheid dat de Nederlandse militair (in ieder geval op het grondgebied van een Nato-partner) onder juris-dictie van de eigen militaire rechter valt (hetgeen volgens VAN DIJK in zijn handboek ook al de ratio van art. 4 W.M.S. was).

Ik meen dan ook dat uit art. 168 W.M.S. de volgende gedachte van de wetgever spreekt: Als de Nederlandse militair toch nog een feit zou begaan in het buitenland dat aldaar strafbaar is, doch dat ondanks de 167 voorgaande artikelen niet o.g.v. de Nederlandse strafwet vervolgd en berecht kan worden, dan maak ik zulks thans mogelijk door opne-ming van art. 168 W.M.S. (op basis van het daaromtrent gestelde in het Nato-statusverdrag).

Aangezien de Nederlandse wetgever echter tamelijk volledig is ge-weest, zal art. 168 W.M.S. — anders dan BERKHOUT meent — niet zo vaak kunnen worden toegepast!

Mijn hierboven uiteengezette opvatting over de artikelen 167 en 168 W.M.S. sluit nagenoeg geheel aan bij die van wijlen Mr. E. DÖB-KEN in zijn opstel „Artikel 167 W.M.S.“, opgenomen in „Ons Wapen“ 12e jaargang no. 1, d.d. 26 okt. 1965, in welk opstel nog andere pro-blemen m.b.t. art. 167 W.M.S. worden besproken.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 9 december 1969

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel E. P. W. Elstak en Luitenant-Kolonel M. P. L. van Aalst;
Raadsman: Mr. I. A. C. van Haren.

(1) *Als dpl. sergeant geweigerd te voldoen aan het bevel van een kapitein om als wachtcommandant op te treden van een over een vertrek met wapens gestelde wacht.*

De Krijgsraad ziet de gegeven opdracht uitsluitend als een opdracht met een opvoedende strekking. Aangezien het bevel geen rechtstreeks verband houdt met een door beklaagde gepleegd verzuim noch met de ernst daarvan evenredig is te noemen, ziet de Krijgsraad het als een willekeurige en door geen dienstbelang gevorderde aantasting van de persoonlijke vrijheid van de beklaagde.

Vrijspraak. In hoger beroep (zie sententie achter het vonnis) veroordeling te dezer zake.

(2) *Geweigerd te voldoen aan de opdracht van de kapitein om zich in uniform te kleden; volharding in die weigering nadat de meerdere hem had gezegd dat hij zich schuldig maakte aan een ernstig strafbaar feit, waarvoor hij door de Krijgsraad kon worden gestraft.*

(W. M. Sr. art. 114, 1°).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. A. N., geboren 30 mei 1948, dpl. sergeant, beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij te 's-Hertogenbosch, althans in Nederland, terwijl hij als dienst-, plichtig sergeant-titulair in werkelijke militaire dienst verbleef bij de „Koninklijke Landmacht:

1 op of omstreeks 25 juli 1969, nadat zijn militaire meerdere, de „Kapitein A. C. van Tiggelen, hem, beklaagde, de opdracht had gegeven „om met ingang van 26 juli 1969 als wachtcommandant op te treden van „een over een vertrek met wapens gestelde wacht, heeft geweigerd, althans „opzettelijk heeft nagelaten aan deze dienststopdracht te gehoorzamen en „op 26 juli 1969 niet als wachtcommandant voornoemd is opgetreden,

2 op of omstreeks 12 augustus 1969, nadat zijn militaire meerdere, „de Kapitein A. C. van Tiggelen, hem, beklaagde, — die in burger was „gekleed — de opdracht had gegeven zich in militaire kleding om te „kleden, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten aan deze

„dienstopdracht te gehoorzamen, hebbende hij opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhard, nadat hij door genoemde meerdere uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid was gewezen”;

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende ten aanzien van het sub 1 ten laste gelegde:

dat bij onderzoek is gebleken, dat beklaagde reeds enige weken vòòr 25 juli 1969 buitenlands vakantieverlof, ingaande 26 juli 1969, had aangevraagd en verkregen; dat hij in de week van 18 op 25 juli 1969 als commandant van een patrouille zijn dienst niet had verricht op een voor zijn compagnies-commandant bevredigende wijze, echter niet zodanig dat deze compagnies-commandant hem hiervoor krijgstuuchtelijk strafbaar achtte; dat deze compagnies-commandant daarna, na overleg met de bataljons-commandant, als opvoedende maatregel van zins was beklaagde in de nacht van 25 op 26 juli 1969, vòòr zijn vakantieverlof, wederom een patrouille te doen uitvoeren; dat echter in verband met een plotseling bevolen MIO-inspectie dat voornemen werd verijdeld, waarop de compagnies-commandant aan beklaagde in plaats van de opdracht tot deze patrouille, de opdracht gaf tot het verrichten van wachtdienst als in de tenlastelegging vermeld;

dat de Krijgsraad niet is gebleken dat de compagnies-commandant geen andere kaderleden ter beschikking had voor deze wachtdienst; dat derhalve laatstgenoemde opdracht uitsluitend dient te worden gezien als een opdracht met een opvoedende strekking, hetgeen de compagnies-commandant tijdens zijn verhoor door de Officier-Commissaris ook bevestigd; dat dat bevel geen rechtstreeks verband houdt met het door beklaagde gepleegde verzuim, noch met de ernst daarvan evenredig is te noemen, derhalve door de Krijgsraad als een willekeurige door geen dienstbelang gevorderde aantasting van de persoonlijke vrijheid van beklaagde wordt gezien, derhalve naar het oordeel van de Krijgsraad niet is te beschouwen als een dienstbevel, weshalve beklaagde van het hem sub 1 ten laste gelegde feit dient te worden vrijgesproken;

Overwegende dat beklaagde ten aanzien van het hem sub 2 tenlastegelegde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Vanaf 13 november 1968 ben ik onafgebroken in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Landmacht, tot 29 augustus 1969 in de rang van dienstplichtigsergeant-titulair. Na terugkomst van vakantie op 12 augustus 1969 heb ik mij, in burger gekleed, gemeld bij mijn compagnies-commandant de kapitein A. C. van Tiggelen. Ik heb genoemde kapitein medegedeeld, dat ik dienst wilde weigeren. Ik kreeg vervolgens van de kapitein A. C. van Tiggelen opdracht een militaire overall aan te trekken. Na deze opdracht ontvangen te hebben, heb ik toen op 12 augustus 1969 in de Willem I kazerne te 's-Hertogenbosch geweigerd aan de opdracht van mijn meerdere, de kapitein A. C. van Tiggelen, te voldoen door te zeggen: „Dat weiger ik”. Ook nadat genoemde kapitein mij uitdrukke-

lijk op mijn strafbaarheid had gewezen, heb ik in mijn ongehoorzaamheid volhard.

Overwegende dat A. C. van Tiggelen, oud 33 jaar, wonende te 's-Hertogenbosch, commandant B-compagnie 48e Pantser Infanterie Bataljon, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 12 augustus 1969 gaf ik de sergeant N. in de Koning Willem I kazerne te 's-Hertogenbosch — omdat N. in burger was gekleed — de opdracht zich in militair uniform te kleden, waarbij ik hem dat uniform wilde overhandigen. N. antwoordde toen, dat hij die opdracht weigerde uit te voeren. Na diezelfde opdracht nog twee keer te hebben gegeven, waarna hij telkens wederom weigerde, heb ik hem gezegd dat hij zich aldus doende schuldig maakte aan een ernstig strafbaar feit, waarvoor hij door de Krijgsraad zou kunnen worden gestraft. Ook hierna bleef N. in zijn weigering volharden en hij heeft dat uniform ook niet aangetrokken.

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd als sub 2, met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij te 's-Hertogenbosch, terwijl hij als dienstplichtig sergeant-titulair in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht, op 12 augustus 1969, nadat zijn militaire meerdere, de Kapitein A. C. van Tiggelen, hem, beklagde, — die in burger was gekleed —, de opdracht had gegeven zich in militaire kleding om te Meden, heeft geweigerd aan deze dienstopdracht te gehoorzamen, hebbende hij opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhard, nadat hij door genoemde meerdere uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid was gewezen”;

Overwegende dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „opzettelijke *ongehoorzaamheid*, terwijl de schuldige opzettelijk in zijn *ongehoorzaamheid* volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid 9° derde lid aanhef en sub 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde sub 2 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende dienaangaande: dat de Krijgsraad bij het bepalen van de strafmaat zich in het bijzonder laat leiden door de volgende overwegingen: 1 dat de Krijgsraad zich niet aan de indruk heeft kunnen onttrekken dat de weigering van beklagde voor een belangrijk deel valt toe te schrijven aan de gemoedstoestand waarin hij is gebracht door de onredelijkheid en onbillijkheid van het eerste bevel, alsmede door de

onzekerheid waarin hij verkeerde over de gevolgen van zijn ongehoorzaamheid; dat de beklaagde ter terechtzitting hierover dan ook heeft verklaard, dat hij zich tijdens zijn vakantieverlof hierover heeft „opge-sard”,

2 dat beklaagde inmiddels, mede op grond van de onderhavige feiten, reeds bij administratieve maatregel is teruggesteld tot de stand van soldaat der laagste klasse;

Overwegende dat de Krijgsraad derhalve na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het sub 2 tenlastegelegde gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 4 weken, waarvan 3 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 1 april 1970

President: Mr. Lamers; Leden: Schout-bij-Nacht Bakker, **Generaals-**majoor **Coopmans** en Bruinier, Lt.-Generaal b.d. Valk (plv.) en Mr. Nijgh (plv.);

Raadsman: Mr. Foortse, advocaat te 's-Gravenhage.

(Zie het vonnis hiervddr)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: . . . (zie vonnis — Red.);

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij van 13 november 1968 af onafgebroken in werkelijke dienst is bij de Koninklijke Landmacht, tot 29 augustus in de rang van dienstplichtig sergeant-titulair; dat op 25 juli 1969 te 17.05 uur na het **appel** zijn compagnies-commandant, de kapitein **A. C. van Tiggelen**, hem op diens bureau in de Koning Willem I kazerne te 's-Hertogenbosch opdracht

heeft gegeven om als wachtcommandant op te treden van een wacht, die belast was met het bewaken van een vertrek, waarin een aantal wapens was opgeslagen, en dat deze wacht op 26 juli 1969 om 08.00 uur zou ingaan; dat hij, omdat hij op die dag met vakantie zou gaan toen heeft nagelaten genoemde wachtdienst te verrichten, en niet op de bevolen tijd in genoemde kazerne is verschenen; dat hij op die 26ste juli 1969 met vakantie naar Joegoslavië is gegaan: dat hij na terugkomst van vakantie op 12 augustus 1969 zich, in burger gekleed, bij zijn compagnies-commandant, de kapitein van Tiggelen voornoemd, heeft gemeld; dat hij deze heeft medegedeeld, dat hij dienst wilde weigeren, dat hij vervolgens van genoemde kapitein opdracht kreeg een militaire overall aan te trekken; dat hij daarop na deze opdracht ontvangen te hebben, in eerder genoemde kazerne geweigerd heeft aan de opdracht van genoemde kapitein te voldoen **zeggende** dat **hij** besloten had dienst te weigeren; dat ook nadat genoemde kapitein hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid had gewezen, hij in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard;

Overwegende, dat **A. C.** van Tiggelen, oud 33 jaar, commandant B-compagnie 48 Pantser Infanterie Bataljon, ten processe als getuige gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij als beklagdes compagnies-commandant deze op 25 juli 1969 om 17.05 uur in de Koning Willem I kazerne te 's-Hertogenbosch opdracht heeft gegeven om met ingang van 26 juli 1969 om 08.00 uur als wachtcommandant op te treden van een wacht, die tot taak had een lokaal, waarin te inspecteren wapens lagen uitgesteld, welk lokaal onvoldoende was beveiligd, te bewaken en te beveiligen; dat korte tijd later bleek, dat beklagde niet meer in genoemde kazerne aanwezig was en hij beklagde tot 28 juli 1969 om 08.00 uur het tijdstip waarop genoemde wacht eindigde, niet meer in de kazerne heeft gezien; dat **hij** op 12 augustus 1969 in genoemde kazerne beklagde — omdat deze in burger was gekleed — opdracht gaf zich in militaire uniform te kleden, waarbij hij hem, beklagde, dat uniform wilde overhandigen; dat beklagde hem toen antwoordde, dat hij, beklagde, die opdracht weigerde uit te voeren; dat hij, beklagde, nadat hij deze die opdracht nog twee keer had gegeven en beklagde telkens weigerde die opdracht uit te voeren, heeft gezegd, dat deze zich aldus schuldig maakte aan een ernstig strafbaar feit, waarvoor hij door de Krijgsraad zou kunnen worden gestraft; dat beklagde ook hierna in zijn weigering bleef volharden en dat uniform niet heeft aangetrokken;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij te 's-Hertogenbosch, terwijl hij als dienstplichtig **sergeant-titulair** in **werkelijke** dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht:

„1 op 25 juli 1969, nadat zijn militaire meerdere, de kapitein **A. C.** van **Tiggelen**, hem, beklagde, de opdracht had gegeven om met ingang

„van 26 juli 1969 als wachtcommandant op te treden van een over een „vertrek met wapens gestelde wacht, opzettelijk heeft nagelaten aan „deze dienstopdracht te gehoorzamen en op 26 juli 1969 niet als wacht- „commandant voornoemd is opgetreden,

„2 op 12 augustus 1969, nadat zijn militaire meerdere, de kapitein A. C. „van Tiggelen, hem, beklaagde, — die in burger was gekleed —, de „opdracht had gegeven zich in militaire kleding om te kleden heeft „geweigerd, aan deze dienstopdracht te gehoorzamen, hebbende hij „opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhard, nadat hij door ge- „noemde meerdere uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid was gewezen”;

Overwegende dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

- 1 „opzettelijke ongehoorzaamheid”;
- 2 „opzettelijke ongehoorzaamheid, terwijl de schuldige opzettelijk *in zijn „ongehoorzaamheid* volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op „*zijn* strafbaarheid heeft gewezen”;

voorzien en strafbaar gesteld bij:

- 1 artikel 114, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht,
- 2 artikel 114, eerste lid j^o derde lid aanhef en sub 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is zijnde van geen feiten of om- standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden op- heffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Straf- recht;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE M HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een militaire detentie voor de duur van vier weken, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde militaire detentie geheel in mindering zal worden gebracht;

Beveelt, dat van deze militaire detentie een gedeelte, groot, drie weken, niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht ge- lasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op één jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of

zich op andere wijze heeft misdragen;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is tenlastegelegd dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 8 april 1970

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonels E. P. W. Elstak en L. Breure;

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooy.

Als korporaal een vaandrig beledigd en met kwaad bedreigd „matennaaiër” en „. . . dan zou ik je onder de straatstenen doorhalen”).

(W. M. Sr. art. 108).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W. J. B.,
geboren 17 maart 1949, res. kpl., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 5 december 1969, in de gemeente 's-Hertogenbosch, althans in Nederland, terwijl hij als vrijwilliger wiens dienstverband hem verplicht tot doorlopende werkelijke militaire dienst, in de rang van korporaal in zodanige dienst verbleef, opzettelijk zijn meerdere, de vaandrig J. M. G. J. Zukette in het openbaar en/althans in diens tegenwoordigheid mondeling beledigende, alsmede met enig kwaad bedreigende, deze heeft toegevoegd: „Als je nog even doorgaat, trek ik je ,,pet over de oren, matennaaiër, en wees maar blij dat ik je niet in de stad ,,tegenkom, want dan zou ik je onder de straatstenen doorhalen”, althans woorden van gelijke beledigende en bedreigende strekking en „betekenis”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 5 december 1969, terwijl ik als vrijwilliger met een dienstverband dat mij tot doorlopende militaire dienst verplicht in de rang van korporaal als Technisch Specialist in militaire dienst verbleef, bevond ik mij te omstreeks 08.20 uur op mijn legeringskamer in de Koning Willem I kazerne te 's-Hertogenbosch. Toen aldaar heb ik de vaandrig Zukette, op wie ik toen erg kwaad was, toegevoegde woorden: „Als je nog even door-

„gaat, trek ik je pet over de oren, matennaai, en wees maar blij dat ik je „niet in de stad tegenkom, want dan zou ik je onder de straatstenen doorhalen”.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, opgemaakt en gesloten te 's-Hertogenbosch op 5 december 1969 door P. W. J. N. van Loon, tweede luitenant en J. H. M. Wagemakers, vaandrig, beiden behorende tot de B-compagnie 48e Pantserinfanteriebataljon, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van J. M. G. J. Zukette:

Op 5 december 1969 ging ik in de functie van officier van de week na het **appèl** van 08.00 uur naar de korporaalskamer omdat ik vermoedde dat zich aldaar enkele korporaals zouden bevinden die niet op het **appèl** verschenen waren. Dit bleek inderdaad zo te zijn. Onder hen bevond zich o.a. de kpl. B. Ik stelde hem de vraag waarom hij niet meedeed met de oefening „Matap”. Hij antwoordde hierop dat hij van niets wist. Hierna werd de korporaal B. zonder enige aanleiding woedend en stootte de volgende kreten uit: „Als je nog even doorgaat trek ik je pet over de oren, „matennaai en ben maar blij dat ik je niet in de stad tegenkom, want „dan zou ik je onder de straatstenen doorhalen”.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — **wordende** genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband **met** de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 5 december 1969, in de gemeente 's-Hertogenbosch, terwijl „hij als vrijwilliger wiens dienstverband hem verplicht tot doorlopende „werkelijke militaire dienst, in de rang van korporaal in zodanige dienst „verbleef, opzettelijk zijn meerdere, de vaandrig J. M. G. J. Zukette in „diens tegenwoordigheid mondeling beledigende, alsmede met enig kwaad „bedreigende, deze heeft toegevoegd: „Als je nog even doorgaat, trek ik „„Je pet over de oren, matennaai, en ben maar blij dat ik je niet in de „„stad tegenkom, want dan zou ik je onder de straatstenen doorhalen”””;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Als militair opzettelijk een meerdere in zijn *tegenwoordigheid* mondeling „beledigen en met enig kwaad bedreigen, *in* dienst gepleegd”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming

acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 6 weken, waarvan 4 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 15 april 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel L. Keijser en Luitenant-Kolonel P. Bakker;

Raadsman: Kapitein E. van Beilen.

Ten laste gelegd:

(1) *Het opzettelijk wederrechtelijk als bestuurder van een motorrijtuig van de krijgsmacht gereden over de rolbaan van de vliegbasis Leeuwarden.*

(2) *Het aldus rijdende met die auto over de kop geslagen waardoor de veiligheid op die rolbaan in gevaar werd gebracht.*

KRIJGSRAAD: vrijspraak, omdat de rolbaan niet is een voor het militair verkeer openstaande weg.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: veroordeling voor het feit sub (1) en vrijspraak van het feit sub (2), waarna bepaald wordt dat de zaak zal worden verwezen naar de tot straffen bevoegde commanderende officier.

(W.M.Sr. art. 164, 165; W.K. art. 2, 58).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
A. V. L., geboren 11 april 1946, vaandrig, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 21 december 1969, in de gemeente Leeuwarden, althans in Nederland, als vrijwilliger wiens dienstverband „hem verplicht tot doorlopende werkelijke militaire dienst,

„1. opzettelijk wederrechtelijk als bestuurder van een motorrijtuig, „dat bij de krijgsmacht in gebruik was, daarmee heeft gereden over „diverse voor het militair verkeer openstaande wegen, gelegen op de „Vliegbasis Leeuwarden, in ieder geval over de op de Vliegbasis Leeuwarden gelegen en voor het militair verkeer openstaande weg, de rolbaan „West^w,

„2. als bestuurder van een vierwielig militair motorrijtuig, daarmee

„zodanig onvoorzichtig en/of onoplettend en/of met zodanige te hoge „snelheid heeft gereden over de op de Vliegbasis Leeuwarden gelegen, „voor het militair verkeer openstaande weg, de rolbaan „West", dat „hij met dat voertuig op het door bevroren sneeuw glad geworden weg- „dek van die rolbaan in een slip is geraakt en over de kop is geslagen, „(mede) door welke gedraging(en) van hem, beklaagde, de veiligheid „op die rolbaan ter plaatse in gevaar is gebracht, althans naar rede- „lijk wijze is aan te nemen, in gevaar kon worden gebracht";

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de rolbaan „West" van de Vliegbasis Leeuwarden, gemeente Leeuwarden, niet is een voor het militair verkeer openstaande weg in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht, daar voor het berijden van genoemde rolbaan toestemming nodig is van de verkeersleiding van genoemde Vliegbasis, weshalve niet kan worden gezegd dat het militair verkeer in het algemeen toegang heeft;

Overwegende, dat de Krijgsraad derhalve niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem tenlastegelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken; . . . enz. (*Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 15 juli 1970.

President: Mr. Lamers, *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier;
Raadsman: Kapitein E. van Beilen.

(*Zie het vonnis hiervóór.*)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,
in de zaak van de Advocaat-Fiscaal bij het Gerechtshof, appellant, tegen A. V. L., geboren 11 april 1946, vaandrig, geïntimeerde.

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen, en opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen — voor het feit sub 1 tenlastegelegd — tot een geldboete van f 1,— subsidiair 1 dag hechtenis en voor het feit sub 2 tot een geldboete van f 5,— subsidiair 1 dag hechtenis;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan de beklaagde is ten laste gelegd: . . . enz. (*zie vonnis — Red.*);

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof niet uit de inhoud van wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem sub 2 tenlastegelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Ten aanzien van het sub 1 tenlastegelegde:

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard: dat hij op 21 december 1969 te Leeuwarden, als kortverband vrijwilliger bij de Koninklijke Luchtmacht, als bestuurder van de bij de krijgsmacht in gebruik zijnde Combi gekentekend LM 51-33 daarmede heeft gereden over de rolbaan „West” op de Vliegbasis Leeuwarden; dat hij geen militair rijbewijs had; dat hij van niemand recht of toestemming had gekregen om aldus als bestuurder van die Combi daarmee toen aldaar te gaan rijden;

Overwegende, dat Eduard Hanri Pierre Baller, oud 27 jaar, ten processe zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op 21 december 1969 als passagier in een VW-Combi gekentekend LM 51-33, bestuurd door beklaagde, daarmede heeft gereden over de rolbaan „West^M van de Vliegbasis Leeuwarden te Leeuwarden;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P.5170 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Leeuwarden, op ambtseed opgemaakt en gesloten op 1 januari 1970 door Jan Rulof Haitsma, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee zakelijk inhoudt als verklaring van:

Herman Willem Traas, geboren 28 februari 1939, eerste luitenant, ingedeeld bij het vliegdiensquadron van de Vliegbasis Leeuwarden:

dat hij gedurende het weekend van 19 tot 22 december 1969 als Commandant Verkeersleiding van de Vliegbasis Leeuwarden te Leeuwarden de enige was die aan beklaagde opdracht had kunnen geven om aldaar een militair motorvoertuig te gaan besturen; dat hij beklaagde geen opdracht of toestemming daartoe heeft gegeven;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde sub 1 is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 21 december 1969, in de gemeente Leeuwarden, als vrij-„williger wiens dienstverband hem verplicht tot doorlopende werkelijke „militaire dienst, opzettelijk wederrechtelijk als bestuurder van een mo-„torijtuig, dat bij de krijgsmacht in gebruik was, daarmede heeft gereden over de op de Vliegbasis Leeuwarden gelegen rolbaan „West^w”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon opzettelijk „wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken dat bij de krijgsmacht in „gebruik is”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaaide meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaaide strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaaide zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof bevindt, dat het bewezene oplevert een strafbaar feit dat onbestaanbaar is met militaire tucht of orde, echter van zo lichte aard, dat het buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan en de zaak, onder mededeling van alle stukken, ter verdere behandeling naar de commanderende officier van beklaaide dient te worden verwezen;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN **HOGER BEROEP** IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaaide sub 2 is ten laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart beklaaide schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Bevindt, dat het bewezene, een in artikel 2 onder 2e van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

Verwijst de zaak, onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de commanderende officier van beklaaide;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklaaide meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem daarvan vrij.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 14 mei 1970

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonel J. J. Singor en Luitenant-Kolonel-arts T. B. Kölling;

Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

Als dpl. sld. (grondverdedigingsmilitair bij de Groep Geleide Wapens) terwijl hij met een pistoolmitrailleur gewapend als schildwacht op post stond, hoogst roekeloos en onoplettend gespeeld met zijn met scherpe patronen geladen wapen, ten gevolge waarvan — kort nadat hij was afgelost en hij spelenderwijs zijn wapen in de richting van een

andere militair had gebracht — een vuurstoot is afgegaan en die andere soldaat werd gedood.

2 Maanden militaire detentie, voorwaardelijk.

(W.Sr. art. 307).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 's-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
A. S., geb. 27 oktober 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 28 oktober 1969 te Vörden (**Bondsrepubliek** Duitsland), terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en zich in militaire dienstbetrekking in de Bondsrepubliek Duitsland bevond, hoogst roekeloos, onvoorzichtig en onoplettend een met scherpe patronen geladen pistool-mitrailleur, merk Uzi, met de loop in de richting van de zich op 7 à 8 meter afstand van hem bevindende soldaat A. A. J. van Moorsel heeft gehouden en vervolgens de greepveiligheid van dat wapen heeft ingedrukt en aan de trekker heeft getrokken, zonder zich tevoren ervan te hebben overtuigd, dat met dat wapen niet kon worden gevuurd, met het aan genoemde wijze van handelen van hem, beklaagde, en aan zijn, beklaagdes, genoemde nalatigheid, alsmede aan zijn schuld daaraan, te wijten gevolg, dat genoemde Van Moorsel dóór een of meer door hem met dat wapen afgevuurde kogels zodanig werd getroffen, dat hij kort daarna is overleden”;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige justitiële verklaring, gedagtekend 3 december 1969 en ondertekend door de Commandant van het 118 Squadron van de 1e Groep Geleide Wapens te Vörden, blijkt dat de soldaat A. S., behorende tot de Koninklijke Luchtmacht, op genoemde datum sedert 16 december 1968 in werkelijke militaire dienst is als dienstplichtige;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Sinds 16 december 1968 ben ik ononderbroken in werkelijke militaire dienst als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Luchtmacht. Van 4 augustus 1969 tot 18 december 1969 was ik als zodanig ingedeeld bij het 118 squadron van de 1e Groep Geleide Wapens te Vörden (Bondsrepubliek Duitsland) en aldaar tewerk gesteld als grondverdedigingsmilitair.

Op 28 oktober 1969 maakte ik van 06.00 uur tot 18.00 uur deel uit van de wacht van het 118 squadron. Deel uitmakend van die wacht moest ik op de Launching Area van 14.30 uur tot 15.00 uur dienst doen als schildwacht op post 1, van 15.00 uur tot 15.30 uur op post 2 en van 15.30 uur tot 16.00 uur op post 3. Voor de schildwachtdiensten

was ik bewapend met een pistoolmitrailleur merk Uzi. Deze is geladen met 20 scherpe patronen in het magazijn en verder had ik 20 scherpe patronen bij mij in mijn gasmaskertas. Voordat ik om 14.30 uur op post ging heb ik mijn pistoolmitrailleur geladen met 20 scherpe patronen onder toezicht van de soldaat Morsink. Onder toezicht van Morsink heb ik de afsluiter van mijn Uzi naar achteren gebracht, de loop daarbij in de richting van de zandbak houdend. Verder zijn alle vereiste veiligheidsmaatregelen genomen. Toen ik dan ook naar post 1 ging was mijn wapen ontspannen en was de vuurregelaar op veilig gesteld. Tijdens mijn dienst op post 1 is er niets voorgevallen.

Terwijl ik een half uur op post 2 zat heb ik met mijn wapen zitten spelen ofschoon ik wist dat dat verboden was. Ik deed dat uit verveling om de tijd te doden. Ik heb toen meermalen de gevulde houder uit het wapen genomen en er vervolgens weer in gedaan, maar zodanig dat hij niet werd vergrendeld. Daarna plaatste ik de afsluiter in de achterste stand waardoor het wapen wordt gespannen en door de greepveiligheid met de muis van mijn hand in te drukken en met mijn wijsvinger de trekker naar achteren te halen heb ik toen de afsluiter onder geleide naar voren laten komen. Ik heb deze handelingen meermalen gedaan met mijn Uzi en omdat de houder niet vergrendeld was werden er geen scherpe patronen door de afsluiter meegenomen in de kamer van de loop. Het is zeer wel mogelijk, dat bij de laatste van bovengemelde handelingen de houder was afgegrendeld en dat er toch een patroon in de kamer is gekomen. Ik heb er niet zozeer op gelet. In elk geval was het wapen vergrendeld toen ik afgelost werd, want ik heb toen een klap tegen de houder gegeven. Ik heb niet gekeken of er zich een patroon in de kamer bevond. Toen ik van post 2 naar post 3 ging heb ik de toestand van mijn wapen niet gecontroleerd. Het is zeer wel mogelijk dat het wapen toen gespannen was en de vuurregelaar op repeeteer of op automatisch was gesteld. Het was toen omstreeks 15.40 uur. Op post 3 bevond zich Van Moorsel, die naar post 4 moest. Na een woordenwisseling liep Van Moorsel hard het wachthuisje uit in de richting van post 4. Ik ben toen ook het wachthuisje uitgelopen en op nog geen meter afstand van het wachthuisje ben ik blijven staan met mijn gezicht in de richting van post 4 gekeerd en ik heb tegen Van Moorsel geroepen: „Blijf staan of ik schiet”, althans woorden van die strekking. Terwijl ik dat zei heb ik mijn pistoolmitrailleur in de aanslag gebracht en wel zo, dat de loop van het wapen op enige meters afstand voor mij uit op de grond was gericht, waarbij ik de loop in de richting van Van Moorsel heb gehouden: Van Moorsel bevond zich op dat moment ongeveer 7 à 8 meter van mij vandaan in de richting van post 4. Ik heb toen de greepveiligheid van het wapen ingedrukt met de muis van mijn linkerduim en ik heb met mijn linkerwijsvinger de trekker naar achteren getrokken. Op dat moment ging er in ieder geval meer

dan 1 schot af, het kunnen er 2 of 3 zijn geweest. Ik heb onmiddellijk de trekker weer los gelaten. Ik zag dat Van Moorsel zich omdraaide en riep: „Je hebt mij geraakt”. Ik zag dat hij beide handen tegen zijn buik hield en enige passen in de richting van de binnenafrastering deed en daarna enige passen in mijn richting kwam gelopen. Terwijl ik naar hem toe liep zag ik dat hij inderdaad geraakt was door een van de door mij afgevuurde schoten. Gezien de paar schoten achter elkaar neem ik aan, dat er inderdaad een patroon in de kamer zat en dat de vuurregelaar op automatisch stond en dat het wapen gespannen was, hetgeen veroorzaakt is door het spelen van mij met dat wapen. Ik ben goed op de hoogte van de werking van de Uzi;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P. 152/69, opgemaakt en gesloten te Bramsche op 21 november 1969 door Hendrik Westerman, Wijbren Valkema en Johannes Bernardus Maria Wopereis, respectievelijk opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee en marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, allen behorende tot de brigade Bramsche, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van *Marinus Morsink*:

Op 28 oktober 1969 was ik van 06.00 uur tot 18.00 uur ingedeeld bij de dagwacht van de luchtmachtkazerne te Vörden. De sergeant 1e klas Postma was groepscommandant. Omstreeks 14.25 uur heb ik mij, vergezeld van de soldaat S., naar buiten begeven. Bij de zandbak, welke zich bevindt voor het vluchtgebouw, heeft de soldaat S. zijn pistool-mitrailleur onder mijn toezicht geladen. Ik heb vervolgens de pistool-mitrailleur van S. in mijn handen genomen om te controleren of er zich een patroon in de kamer bevond. Nadat ik gezien had dat er zich geen patroon in de kamer bevond, heb ik het wapen aan S. teruggegeven. Ik zag, dat S. vervolgens de vuurregelaar van het wapen op automatisch zette en door de greepveiligheid in te drukken en aan de trekker te trekken de afsluiter onder geleide geheel naar voren bracht. Daarna heb ik gezien en gecontroleerd, dat S. de vuurregelaar van zijn wapen op veilig stelde. Ik zelf heb in de pistool-mitrailleur van S. een houder met 20 scherpe patronen geplaatst;

als verklaring van *Asde Postma*:

Op 28 oktober 1969 was ik ingedeeld als groepscommandant bij de dagwacht van 08.00 tot 18.00 uur. Na het ongeval heb ik eerst de pistool-mitrailleur van de soldaat S. ontladen. Dit wapen was kennelijk van de soldaat S., omdat ik aan de monding van de loop kruitdamp rook. Ik zag dat de vuurregelaar van dit wapen op automatisch stond. De afsluiter bevond zich in de achterste stand, zodat het wapen gespannen was. Een houder met scherpe patronen was in het wapen geplaatst. In de kamer van de loop bevond zich een scherpe patroon.

In mijn functie van groepscommandant heb ik regelmatig de dienst-

doende wachten er op geweest, dat het ten strengste verboden was om met hun pistool-mitrailleur te spelen en hen op het gevaar daarvan geweest. Die dag heb ik de wapens van de uitstaande posten één keer gecontroleerd. S. is als geoefend soldaat bij de Luchtmacht Bewakingsvlucht van het 118 squadron van de 1e Groep Geleide Wapens te Vörden geplaatst, zodat aangenomen moet worden dat hij met de werking en de behandeling van de pistool-mitrailleur, merk Uzi, op de hoogte is;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige beëdigde vertaling d.d. 22 december 1969, opgemaakt door M. F. L. van der Ven, beëdigd vertaler bij de Arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch, van een lijkschouwings-certificaat, onder meer zakelijk inhoudt dat Dr. med. Schacht, behandelend geneesheer, heeft geconstateerd dat Petrus van Moorsel, geboren 31 augustus 1948 te Tilburg, Nederland, op 29 oktober 1969 is overleden met als doodsoorzaak: stilstand van het hart. Verder heeft genoemde behandelend geneesheer een buikschot met scheur in de lever, maagletsel en een miltbloeding als directe oorzaak geconstateerd;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende genoemde beëdigde vertaling slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„aan zijn schuld de dood van een ander te wijten zijn”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 307 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 2 maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar — *Red.*).

Politierechter te Utrecht

Vonnis van 1 oktober 1970

Mr. de Kort, Politierechter.

Schuldigverklaring aan: „Het besloten erf, bij een ander in gebruik, „wederrechtelijk binnendringen”.

Binnendringen door een groot aantal jeugdige personen van de „Juliana van Stolbergkazerne” te Amersfoort toen één der toegangspoorten open was om een auto van binnen het kazerneterrein naar buiten te laten passeren, waarbij deze menigte het hek, dat door de wacht-hebbende dichtgeduwd werd, tegen zijn wil opendrong.

Het verweer van de raadsman verwerpende overweegt de Politierechter dat de gedraging formeel wederrechtelijk is, immers in strijd met het objectieve recht en tevens — indien (nog) sprake zou kunnen zijn van het begrip „materiële wederrechtelijkheid” — ook materieel wederrechtelijk, waarbij idiële en politieke beschouwingen niet beslissend zijn doch slechts normen van maatschappelijk verkeer en maatschappelijk belang. Daarbij is niet gebleken van een voor de verdachte zó tastbaar voordeel, gezien vanuit het standpunt van de rechtsorde, van het onder de delictsomschrijving vallende gedrag van de verdachte dat in casu dit voordeel zou opwegen tegen het nadeel van strijd met de wet.

Noch uit de wetsgeschiedenis, noch uit de bewoordingen van de wet valt af te leiden dat „erf” een zó beperkte betekenis zou hebben dat daaronder niet zou vallen een kazerneterrein.

Gelet op het feit dat de verdachte reeds eerder *terzake* van soortgelijk misdrijf werd veroordeeld, te dezer zake veroordeeld tot een geldboete van f 150.

(W.Sr. art. 138).

DE POLITIERECHTER IN DE ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE UTRECHT,

Gelet: . . . enz.;

Overwegende, dat verdachte bij dagvaarding is tenlastegelegd,

„dat zij te Amersfoort op of omstreeks 11 maart 1970 — met een „aantal anderen — het kazerneterrein van de Juliana van Stolbergkazerne, begrensd onder meer door de openbare wegen Leusderweg en „Van Campenstraat, zijnde dit terrein een besloten erf — met name „omgeven door een ononderbroken ijzeren hekwerk, waarin meerdere „met een slot afgesloten poorten, van welke de poort gelegen aan de „Van Campenstraat als toegangspoort dienst doet — en welk erf in gebruik is bij de Staat der Nederlanden (Ministerie van Defensie), in elk „geval bij anderen of een ander dan bij haar verdachte, wederrechtelijk is binnengedrongen”;

subsidiar:

„dat zij alstoen aldaar — met een aantal anderen — zonder daar-
„toe gerechtigd te zijn zich heeft bevonden op het aan de Staat der
„Nederlanden (Ministerie van Defensie) toebehorend kazerneterrein
„van de **Juliana** van Stolbergkazerne, begrensd onder meer door de
„openbare wegen Leusdenveg en Van Campenstraat, van welk terrein
„de toegang op een voor haar, verdachte, blijkbare wijze door of na-
„mens de rechthebbende was verboden onder meer door middel van
„een om dat terrein geplaatst ononderbroken hekwerk met daarin
„meerdere met een slot afgesloten poorten, alsmede door een aan de
„genoemde Van Campenstraat aanwezige inrijpoort en uitrijpoort,
„waartussenof in de nabijheid waarvan een portiersloge was geplaatst”;

Ten aanzien van het primair tenlastegelegde:

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 15 juni 1970, opgemaakt door Arie Herrewijnen, adjudant-onderofficier der Koninklijke Marechaussee, commandant van de brigade Koninklijke Marechaussee Amersfoort, en Frederik Ekkel, marechaussee der 1e klasse, behorende tot de brigade Koninklijke Marechaussee Amersfoort, zake-lijk onder meer inhoudt als relatering van hem, 1e verbalisant:

Met begrenzing door onder meer de openbare wegen Leusderweg en Van Campenstraat is te Amersfoort gelegen het kazernecomplex **Juliana** van Stolbergkazerne. Dit complex is als terrein met de daarop staande gebouwen in beheer bij het Ministerie van Defensie. Het gehele complex is omgeven door een ononderbroken hekwerk van ijzer. Op één enkele plaats langs de Leusdenveg is het mogelijk onder het hekwerk door te kruipen. De poorten in dit hekwerk — draaiende ijzeren hekken — zijn gesloten door middel van vaste hangsloten en onder normale omstandigheden niet in gebruik als in- of uitgang van het kazernecomplex.

De als zodanig in gebruik zijnde in- en uitgang bevindt zich aan de Van Campenstraat. Er is aldaar een in- en uitrijpoort. Beide poorten kunnen gesloten worden door twee — in gesloten toestand één geheel vormende — hekken die zowel in binnen- als buitenwaartse richting kunnen draaien. Ternerne regelingen schrijven voor, dat met portiersdienst belaste militairen onder meer hebben toe te zien dat geen onbevoegde personen het kazerneterrein betreden.

Door het ononderbroken hekwerk, de met slotwerk afgesloten poorten, de door met portiersdienst belaste militairen bewaakte in- en uitgang, is het terrein van de **Juliana** van Stolbergkazerne een voor het publiek duidelijk waarneembaar afgesloten erf. Door genoemde maatregelen is het eveneens op een voor het publiek duidelijke en blijkbare wijze waarneembaar, dat het verboden is zich zonder toestemming aldaar te bevinden.

Op 11 maart 1970 te 9.55 uur heb ik, 1e verbalisant, hulpofficier

van justitie, tijdens een algemene inzet van de brigade — ten doel hebbende onbevoegde personen van het terrein van de **Juliana** van Stolbergkazerne te Amersfoort te verwijderen en *terzake* gepleegde strafbare feiten proces-verbaal op te maken — gezien, dat zich op dat terrein een groep burgerpersonen bevond, welke groep zich over dat terrein voortbewoog. Genoemde personen zijn door personeel der brigade ter plaatse aangehouden en per militair motorvoertuig overgebracht naar de brigade Koninklijke Marechaussee Amersfoort, alwaar zij te 10.10 uur aan mij zijn voorgeleid;

als verklaring van hem, 2e verbalisant:

In opdracht van 1e verbalisant heb ik op 11 maart 1970 gehoord een persoon die mij desgevraagd opgaf genaamd te zijn:

Marianne C. D., geboren te Amsterdam op 6 juli 1948, wonende te Amsterdam;

en als verklaring aan hem, 1e verbalisant, van:

J. V. D. K., geboren te Zaandam, 11 november 1949, wonende te Uitgeest, thans dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst, ingedeeld 163 verbandplaatscompagnie van 103 Geneeskundig Bataljon, gelegerd in de Generaal Spoorakazerne te Ermelo (op 11 maart 1970 nog ingedeeld bij het opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst):

Op 11 maart 1970 te 9.50 uur was ik belast met portiersdienst aan de ingang van de **Juliana** van Stolbergkazerne te Amersfoort, welke ingang is gelegen aan de Van Campenstraat. Ik deed dienst bij de zogenaamde uitrijpoort en beide hekken stonden open. Ik kreeg van sergeant **Briels** opdracht beide hekken te sluiten. Ik sloot één hek en zag een auto aankomen die naar buiten moest. Toen die auto buiten was begon ik het tweede hek te sluiten. Ik had het hek zover dicht dat er nog slechts ruimte was voor doorgang voor één persoon gelijk. Gelijktijdig zag ik vanaf de Van Campenstraat een groep van dertig à vijf en dertig jeugdige personen hard lopende in de richting van de poort komen. Ik had niet meer de gelegenheid om het hek volledig te sluiten, hetgeen wel mijn bedoeling was, omdat ik vermoedde dat deze personen onbevoegd, althans ongevraagd het kazerneterrein zouden willen betreden. Een man glipte door de poort en de overigen wierpen zich als één geheel tegen de poort en begonnen deze naar binnen te drukken. Hoewel ik mij zo krachtig mogelijk verzette gelukte het mij niet de poort te sluiten en ik kon niet voorkomen dat een groot gedeelte van die groep het kazerneterrein opkwam. Toen het grootste gedeelte binnen was, gelukte het mij met behulp van sergeant **Briels** de poort te sluiten. De binnengekomen groep is daarna als geheel het kazerneterrein opgelopen. Krachtens mijn instructies mag ik niemand zonder meer toegang verlenen tot het kazerneterrein. De toegang staat slechts open voor militairen, alsmede voor burgers die in het bezit zijn van een geldig toegangsbewijs. Alle andere personen moest ik op dat

tijdstip verwijzen naar sergeant Briels.

Ik heb geen gelegenheid gehad deze personen, of één hunner, aan te zeggen, dat zij het kazerneterrein niet mochten betreden. Door het sluiten van de poort en het daarna tegenhouden van het hek, heb ik hen echter uitdrukkelijk getoond, dat zij niet bevoegd waren zonder meer het terrein van de **Juliana** van Stolbergkazerne te betreden of zich aldaar te bevinden. Door met elkaar, tegen mijn wil, de poort open te duwen zijn zij het afgesloten kazerneterrein binnengedrongen;

Overwegende, dat *verdachte* ter terechtzitting zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 11 maart 1970 heb ik mij met een aantal anderen via een toegangspoort op het kazerneterrein van de **Juliana** van Stolbergkazerne te Amersfoort begeven;

Overwegende, dat door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen worden bewezen de daarin vervatte feiten en omstandigheden, welke reden geven tot de beslissing, dat de verdachte heeft gepleegd hetgeen haar is tenlastegelegd, met dien verstande, dat het telkens in de eerste plaats tenlastegelegde, wettig en overtuigend bewezen is;

overwegende, dat dit bewijs, naar het oordeel van de Politierechter, niet wordt ontzenuwd door de verklaring van de ter terechtzitting gehoorde getuige/deskundige à décharge, A. T. de Jong;

Overwegende, dat de raadsman van verdachte bij pleidooi onder meer heeft aangevoerd — ten aanzien van het primair tenlastegelegde — dat vrijspraak van het tenlastegelegde moet volgen, althans de verdachte ten deze van alle rechtsvervolgning behoort te worden ontslagen;

Hieromtrent overweegt de Politierechter:

In elk opzicht voorbijgaande aan de idiële en politieke beschouwingen door de raadsman in het eerste gedeelte van zijn betoog ten beste gegeven, wordt vastgesteld, dat verdachte, optredende als tenlastegelegd en bewezen, toen aldaar wederrechtelijk is binnengedrongen, te weten in strijd met het objectieve recht, derhalve *formeel wederrechtelijk*, maar tevens — aangenomen al, dat in ons strafstelsel het door de raadsman mede gehanteerde begrip „materiële wederrechtelijkheid” (nog) gangbaar is te achten en in casu toepassing zou kunnen en mogen vinden (in zijn conclusie bij het door de raadsman geciteerde arrest van de Hoge Raad d.d. 6 oktober 1949, **N.J.** 1950, no. 178, wijdt de toenmalige Advocaat-Generaal Mr. Langemeijer, hieraan een uitvoerige beschouwing, doch de Hoge Raad gaat in zijn arrest hieraan geheel voorbij) — maar tevens derhalve *materieel wederrechtelijk*, in welk verband normen van maatschappelijk verkeer en van maatschappelijk belang beslissend moeten worden geacht.

Naar het oordeel van de Politierechter is ten deze immers *niet* gebleken, dat het onderhavige, onder de delictsomschrijving vallende gedrag van verdachte een zó tastbaar voordeel, gezien vanuit het stand-

punt van de rechtsorde, oplevert, dat dit in casu tegen het nadeel van strijd met de wet zou opwegen of opweegt.

In deze zin — een juiste belangenafweging hanterende — kan de conclusie geen andere zijn dan dat ook die vorm van wederrechtelijkheid, ook aangeduid als „onbeschreven rechtvaardigingsgrond”, aanwezig is.

Overwogen wordt verder, dat noch uit de wetsgeschiedenis noch uit de bewoordingen van de wet blijkt, dat aan het begrip „erf^m”, gebezigd in artikel 138 van het Wetboek van Strafrecht, een zó beperkte betekenis zou moeten worden toegekend — in dit verband mede gelet op bewoordingen en strekking van artikel 139 van het Wetboek van Strafrecht, waarin „erf” niet wordt genoemd — dat daaronder niet zou kunnen en mogen worden begrepen een kazerneterrein, als in de tenlastellegging omschreven, bij de Staat der Nederlanden (Ministerie van Defensie) in gebruik, zijnde een „besloten erf”, een stuk grond, behorende bij — en één geheel uitmakende met de daarbij en daartoe behorende gebouwen, waartoe de toegang slechts met **bewilliging** van de rechthebbende (dit is in het algemeen hij, die een recht tot „weren van” vermag uit te oefenen) kan verkregen worden, welke **bewilliging** in casu niet is gevraagd noch verleend, zoals ter terechtzitting uit verdachte's verklaring en de processtukken is gebleken;

Op grond van al het vorenstaande behoren, naar het oordeel van de Politierechter, de door de raadsman aangevoerde weren, voorzover ten deze van belang, te worden verworpen, zodat noch voor vrijspraak, noch voor ontslag van rechtsvervolging plaats is;

Overwegende, dat het bewezene oplevert het misdrijf van:

„Het besloten erf, bij een ander in gebruik, wederrechtelijk *binnen*„dringen”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 138 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat de verdachte deswege is strafbaar;

Overwegende, dat de rechter — gelet op de ernst van het gepleegde feit, de bijzondere omstandigheden, waaronder het is gepleegd, in aanmerking genomen — dat verdachte blijkens het haar betreffend uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te Amsterdam d.d. 30 juli 1970 reeds eerder *terzake* van soortgelijk misdrijf werd veroordeeld, van oordeel is, dat de hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

Mede gezien artikel 23 van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van *éénhonderdvijftig* gulden, met bepaling, dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vijftien dagen — Red.).

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

6 mei 1970

(M.A.W. 1969 / B3)

Voorzitter: Mr. A. Blom; Leden: Mr. W. H. Schipper en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

(Regeling organisatie en bevordering schepelingen
(VVKM 31), art. 8 en 23).

Een vliegtuigmaker-bekleder-parachute-pakkerwas na het met gunstig gevolg afleggen van het vakexamen voor korporaal en na het doorlopen van een kadercursus aan de kaderschool m.i.v. 1 dec. 1967 bevorderd tot korporaal. Hij wenste m.i.v. een eerdere datum bevorderd te worden, doch dit verzoek werd afgewezen. Het A.G. verklaarde dit besluit nietig, overwegende dat betrokkene in redelijkheid op 1 dec. 1966 bevorderd had moeten worden.

Hiermede kan de C.R.v.B. zich niet verenigen. De Regeling organisatie en bevordering schepelingen bevat geen bepalingen welke een bevordering met terugwerkende kracht mogelijk maken en art. 23 verzet zich daartegen zelfs uitdrukkelijk. Bovendien biedt art. 8 eerste lid tweede volzin de mogelijkheid betrokkene per een datum gelegen vóór de ingangsdatum der bevordering op de ranglijst te plaatsen, van welke mogelijkheid eiser gebruik wil maken gepaard gaande met een financiële schadeloosstelling, een en ander met als uitgangsdatum 1 dec. 1966.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: de *Minister van Defensie*, eiser in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden R. G. G. **Riegen**, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te 's-Gravenhage, tegen: L., wonende te K., gedaagde in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door zijn raadsman J. van der Schoor, luitenant ter zee van administratie der 1ste klasse, wonende te Voorschoten.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

overwegende, dat eiser onder dagtekening 8 juni 1967 aan de commandant der zeemacht in Nederland het volgende heeft geschreven:

„Bij Uw visum d.d. 14 juli 1966, nr. . . . werd mij een verzoekenfor-
„mulier aangeboden ten name van vliegtuigmaker-bekleder-parachute-
„pakker der 1e klasse L., houdende het verzoek:

„„of voor hem, na in de gelegenheid gesteld te zijn geweest de proe-
„ven van bekwaamheid vereist voor bevordering tot KPLVGMRBP
„af te leggen, de mogelijkheid bestaat om, indien deze proeven met
„gunstig resultaat zijn afgelegd, met terugwerkende kracht te worden
„aangesteld als KPLVGMRBP.”

„Tegen mijn op dit verzoek genomen afwijzende beslissing d.d. 28
„juli 1966, nr. . . . is betrokkene in beroep gegaan bij het Ambtenaren-
„gerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenza-
„ken. Op de in de uitspraak van dat gerecht van 10 april 1967 ver-
„melde gronden werd mijn eerdergenoemde beslissing nietig verklaard,
„zodat ik mij thans opnieuw over het verzoek van L. in zijn volle om-
„vang zal moeten uitspreken.

„Genoemde uitspraak tast niet aan — en kan dat ook niet — de
„stelling dat de Regeling organisatie en bevordering schepelingen
„(VVKM 31) geen mogelijkheid kent voor bevordering met terugwer-
„kende kracht op een datum liggende vóór die waarop voor de eerste
„maal aan alle voor bevordering gestelde eisen is voldaan. Wél meent
„het Ambtenarengerecht dat het verzoek van L. er in de eerste plaats
„op was gericht het examen van vakbekwaamheid te mogen afleggen
„zonder de betrokken vakopleiding te hebben doorlopen. Naar het
„oordeel van het Gerecht werd de bewering van betrokkene, dat hij
„reeds in juli 1959 een verzoek zou hebben ingediend voor plaatsing
„bij de vakopleiding tot korporaal, door mij als verweerder niet ge-
„noegzaam weerlegd. Het Gerecht overwoog in dat verband o.m.

„„dat verweerder kan worden toegegeven dat dit verzoek in zoverre
„„geen resultaat zou hebben gehad dat in 1959 en 1960 geen oplei-
„„dingen voor korporaal-vliegtuigmaker-bekleder-parachutepakker zijn
„„gehouden, doch dat een indienen van zodanig verzoek in 1959 wel
„„wijst op het niet te verwaarlozen feit dat klager reeds aanstonds na
„„het behalen in het voorjaar van 1959 van zijn getuigschriften „in-
„„„spectiebevoegdheid vliegtuigmaker-parachutepakker” en „vlieg-
„„„tuigmaker-bekleder” activiteiten heeft ontplooid om tot de korpo-
„„raalsopleiding te worden toegelaten”.

„Wat daarvan ook moge zijn, ik ben bereid in dit uitzonderlijke ge-
„val de — althans bij mij — nog steeds bestaande twijfel ten gunste
„van betrokkene te laten werken en te overwegen dat hier sprake is ge-
„weest van een „bijzonder geval” als bedoeld in het Voorschrift be-
„kwaamheidseisen bevordering schepelingen (WKM 2), artikel 7, eer-
„ste lid.

„Hoewel van een bevordering met terugwerkende kracht dus nimmer
„sprake zal kunnen zijn, zal betrokkene mitsdien, zo hij dit wenst, in

„de gelegenheid worden gesteld om het examen van vakbekwaamheid „vereist voor zijn bevordering tot korporaal af te leggen zonder de be- „trokken vakopleiding te hebben doorlopen. Wanneer hij dit examen „met gunstig gevolg aflegt, zal betrokkene worden aangewezen voor de „eerstvolgende kaderschool. Ik ben bereid hem te bevorderen met in- „gang van de eerste dag van de maand volgende op die waarin hij voor „de eerste maal aan alle voor zijn bevordering gestelde eisen zal heb- „ben voldaan.

„Ik verzoek U vliegtuigmaker-bekleder-parachutepakkerder I e klas- „se L. met de inhoud van deze brief in kennis te stellen waartoe een „doordruk ter uitreiking aan betrokkene wordt bijgevoegd. Daarbij „dient betrokkene tevens te worden afgevraagd of en zo ja wanneer „hij het examen van vakbekwaamheid als hier bedoeld wenst af te „leggen. Omtrent de uitslag van dat examen, waarvan de verdere rege- „ling aan U wordt overgelaten, dient aan mij te worden gerappor- „teerd.”;

Ovenwegende, dat gedaagde, nadat hij op zijn verzoek het vak- examen voor **korporaal-vliegtuigmaker-bekleder-parachutepakker**(hier- na aan te duiden als: korporaal) had kunnen afleggen, en wel met gunstig resultaat, en nadat hij een kadercursus aan de kaderschool had gevolgd, welke opleiding hij op 3 november 1967 beëindigde, met in- gang van 1 december 1967 tot korporaal werd bevorderd;

Overwegende, dat gedaagde op 30 oktober 1968 een verzoek heeft ingediend om a) de datum van bevordering tot korporaal te stellen op 1 mei 1964, en b) hem naar reden van deze zelfde datum te herplaat- sen in de ranglijst;

Overwegende, dat eiser op 15 januari 1969 op dit verzoek (eerdere verzoeken van gelijke strekking hadden hem blijkbaar niet bereikt) beslist heeft als volgt:

„In mijn brief van 8 juni 1967 nr. . . ., waarin ik mij naar aanleiding „van de uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage d.d. „10 april 1967, opnieuw over het desbetreffende verzoek van L. in zijn „volle omvang uitsprak, en waarvan een doordruk ter uitreiking aan „betrokkene werd bijgevoegd, werd duidelijk gesteld dat van een be- „vordering met terugwerkende kracht geen sprake kan zijn.

„Ik kan geen aanleiding vinden op die beslissing thans terug te ko- „men. Het verzoek aan ommezijde **dezes** wordt derhalve afgewezen.”;

Overwegende, dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, recht- sprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 8 september 1969 — waarnaar hierbij wordt verwezen — het door gedaagde tegen evenweergegeven besluit ingestelde beroep gegrond en dat besluit nie- tig heeft verklaard;

overwegende, dat eiser bij de Raad hoger beroep heeft ingesteld met een beroepschrift van in hoofdzaak de volgende inhoud:

„In de laatste rechtsoverweging van bladzijde 6 staat ten onrechte
„vermeld dat ik mij beroepen heb op artikel 23 van de „Regeling or-
„ganisatie en bevordering schepelingen" om mijn opvatting te ad-
„strueren dat bevordering met terugwerkende kracht niet mogelijk was.
„Dit artikel is echter geschreven om de in dat artikel bedoelde sche-
„peling, in afwijking van het bepaalde in artikel 13, 3e lid van hoger-
„genoemde regeling, te kunnen bevorderen ook al is er op dat moment
„aan die bevordering geen behoefte, omdat er geen vacature is. Ik ben
„immer van mening geweest, dat artikel 23 voor het weigeren van het
„toekennen van terugwerkende kracht aan een bevordering in het ge-
„heel niet relevant is.

„Niet onderschreven kan worden de stelling, dat artikel 17 van
„meergenoemde regeling de mogelijkheid zou openen tot het verlenen
„van terugwerkende kracht aan een bevordering op een datum welke
„ligt vóór die waarop aan alle eisen voor bevordering wordt voldaan.
„Dit artikel toch regelt de situatie waarbij een *onderofficier* wordt be-
„vorderd *vooruitlopende* op het op gunstige wijze afleggen van de
„voorgeschreven examens. In het geval L. moest eerst het examen wor-
„den afgelegd, alvorens bevorderd kon worden. Voorts is de regeling
„van artikel 17 beperkt tot anderofficieren en derhalve niet van toe-
„passing op de groep ongegradueerde schepelingen, waartoe korpo-
„raal L. vóór zijn bevordering behoorde.

„Het is mijn constant beleid om ongegradueerde schepelingen nim-
„mer te bevorderen met ingang van een datum, welke ligt vóór die
„waarop aan alle voor bevordering gestelde eisen is voldaan. Wet Amb-
„tenarengerecht laat in het midden of dit standpunt in het algemeen
„juist is, doch meent dat in het geval L. anders beslist had moeten wor-
„den en overweegt dat betrokkene op 1 december 1966 bevorderd had
„moeten worden. De artikelen 14 en 15 van meergenoemde regeling
„bepalen aan welke algemene en bekwaamheidseisen moet worden
„voldaan om bevorderd te kunnen worden. Ik acht het onjuist en in
„strijd met dit voorschrift om ten gunste van een individuele militair
„hiervan af te wijken, temeer daar in de betreffende regeling een ont-
„snappingsclausule van die strekking niet is opgenomen.

„Met het Ambtenarengerecht ben ik van mening, dat korporaal L.
„geen nadeel mag ondervinden van de omstandigheid, dat niet aan-
„stonds op de juiste wijze op zijn verzoek van 31 mei 1966 is beslist,
„doch eerst na de uitspraak van het Ambtenarengerecht van 10 april
„1967. Ik ben dan ook bereid om betrokkene voor wat de financiële
„consequenties betreft te behandelen, als ware hij op 1 december 1966
„bevorderd. Tevens zal ik dan gebruik maken van de discretionaire
„bevoegdheid mij gegeven in artikel 8, 1e lid, tweede volzin van de
„Regeling organisatie en bevordering schepelingen om hem naar de
„orde van laatstgenoemde datum in de ranglijst te plaatsen.

„Kennelijk ziet het Ambtenarengerecht in het gestelde in bijlage 4 „punt 15, 2e volzin van VVKM 31 (blijkens de voorlaatste rechts- „overweging op bladzijde 7 van de aangevallen uitspraak) een moge- „lijkheid om te bevorderen met ingang van een datum, liggende voor „die waarop aan de formele bevorderingseisen is voldaan. De bewuste „bepaling moet echter worden gelezen in verband met het gestelde in „artikel 33 van de vaker aangehaalde regeling, luidende:

„„„De minister is bevoegd in tijd van oorlog in de zin van het Wet- „„„boek van Militair Strafrecht tijdelijk af te wijken van de bepalingen „„„van de hoofdstukken 1 tot en met 4.”

„Deze bevoegdheid welke dateert van voor de tweede wereldoorlog „kan thans niet worden gehanteerd, doch zal — onverhoopt — in de „toekomst weer kunnen herleven. Mocht in de bijzondere situatie van „oorlogstijd de behoefte ontstaan aan bevorderingen met terugwerken- „de kracht, dan kan de commandant, die de voordracht indient, op die „voordracht de wenselijkheid daartoe motiveren. In vreedstijd wordt „de bedoelde zinsnede van punt 5 van bijlage 4 alleen benut om de „commandant gelegenheid te geven bijzondere gevallen te rapporteren, „zodat mijnerzijds kan worden gezien of de betrokken militair wellicht „financieel schadeloos moet worden gesteld en/of moet worden in- „gepast op een hogere plaats in zijn ranglijst.

„Op grond van het vorenstaande moge ik Uw college verzoeken de „uitspraak van het Ambtenarengerecht te willen vernietigen voorzover „die uitspraak betrekking heeft op een wijziging van de ingangsdatum „van de bevordering van korporaal L.”;

Overwegende, dat namens gedaagde ter 's Raads terechtzitting nog enkele stukken zijn overgelegd;

IN RECHTE:

Overwegende, dat tegen de genoemde uitspraak van het Ambtena- rengerecht d.d. 8 september 1969 slechts hoger beroep is ingesteld voorzover deze betrekking heeft op wijziging van de ingangsdatum van bevordering tot korporaal, dat wil zeggen op bevordering met terugwerkende kracht, ingaande 1 december 1966;

Overwegende, dat het te dezen toepasselijke algemeen verbindende voorschrift — de „Regeling organisatie en bevordering schepelingen” (Koninklijk besluit van 10 juli 1951, zoals sindsdien gewijzigd; hierna te noemen: de Regeling) — geen bepalingen bevat welke bevordering met terugwerkende kracht uitdrukkelijk mogelijk maken; dat hierbij zij opgemerkt dat hetgeen in het beroepschrift is gesteld met betrekking tot het door de eerste rechter genoemde punt 15, laatste zin, van bij- lage 4 der Regeling, de Raad juist voorkomt;

Overwegende, dat in het onderhavige geval bovendien een bepaling valt aan te wijzen, welke zich tegen zodanige bevordering met terug- werkende kracht — althans met ingang van een datum gelegen vóór

3 november 1967 — uitdrukkelijk verzet, namelijk artikel 23 der Regeling, hetwelk (onder het opschrift „Bevordering na voorbijgang wegens het niet voldoen aan de eisen, door omstandigheden buiten de „schuld van betrokkene”) luidt als volgt:

„Een schepeling, die voor bevordering — anders dan door een „keuzebevordering of een buitengewone bevordering — is voorbijgegaan, uitsluitend omdat hij ten gevolge van omstandigheden buiten zijn schuld niet voldeed aan de eisen voor zijn bevordering gesteld, wordt bevorderd met ingang van de dag, waarop hij zijn volledige geschiktheid voor bevordering heeft bewezen, ook al mocht op die dag in de nieuwe kwaliteit geen vacature bestaan.”; dat weliswaar van de zijde van eiser is betoogd dat dit artikel te dezen niet van toepassing zou zijn, doch de Raad, gelet op de duidelijke bewoordingen dezer bepaling, dit standpunt niet kan delen; dat wel juist is dat dit artikel mede beoogt in het daargenoemde (en hier aanwezige) geval de datum van bevordering niet afhankelijk te doen zijn van het bestaan van een vacature, evenals de artikelen 24 en 25 der Regeling dat doen voor de daargenoemde gevallen; dat echter dit artikel 23 (hetzelfde geldt m.m. voor de artikelen 24 en 25) door de woorden „met ingang van de dag, waarop hij zijn volledige geschiktheid voor bevordering heeft bewezen” onmiskenbaar doet blijken dat — zelfs — in het genoemde geval bevordering met terugwerkende kracht tot een datum, gelegen vóór bedoelde dag, niet gewild is;

Overwegende, dat voor het oordeel, dat in het onderhavige geval bevordering met terugwerkende kracht als vorenbedoeld had moeten plaatsvinden, te minder aanleiding bestaat, nu de Regeling voor zodanig geval — door de tweede zin van artikel 8 lid 1 — het mogelijk maakt, door gedaagde op de ranglijst te plaatsen per een datum gelegen vóór de ingangsdatum der bevordering, nadelige gevolgen voor eventuele volgende bevorderingen op te heffen;

Overwegende, dat hierbij opmerking verdient, dat eiser blijkens het beroepschrift zich bereid heeft verklaard van de hem in evengenoemde bepaling gegeven bevoegdheid gebruik te maken en gedaagde tevens financieel schadeloos te stellen. een en ander met als uitgangsdatum 1 december 1966; dat de Raad dit voor het overige buiten beschouwing kan laten, aangezien daaromtrent bij deze uitspraak niet moet worden beslist;

Overwegende nog ten aanzien van het van de zijde van gedaagde aangevoerde argument, dat eiser schepelingen tot korporaal heeft bevorderd vóór zij aan alle vereisten daartoe voldeden, dat de Raad dit niet van beslissende betekenis kan achten reeds omdat zulks niet betekent dat de te dezen van doorslaggevend belang zijnde factor der terugwerkende kracht in de bedoelde gevallen aanwezig was;

Overwegende, dat het vorengestelde de Raad leidt tot het oordeel

dat de in hoger beroep aangevochten beslissing van de eerste rechter niet in stand kan worden gelaten;

Overwegende, dat derhalve moet worden beslist als volgt:

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN !

Vernietigt de aangevallen uitspraak, voorzover daartegen hoger beroep is ingesteld;

Verklaart het beroep van gedaagde, voorzover betreffende de datum van ingang van zijn bevordering, alsnog ongegrond.

Centrale Raad van Beroep

17 juni 1970

(M.A.W. 1969/K 12)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); *Leden:* Mr. W. H. Schipper en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Reglement rechtstoestand militairen zeemacht, art. 97;

Regeling organisatie en bevordering schepelingen (WKM 31);

Circ. voor de Zeemacht 2232 f).

1 Een schrijver 1e klasse der Kon. Marine vroeg om op een bepaalde opleiding tot korporaalschrijver te worden geplaatst, doch dit verzoek werd, mede gelet op het resultaat van het vergelijkend onderzoek, door de Commandant der Zeemacht in Nederland afgewezen. In het bestreden besluit van verweerder wordt deze afwijzing (ten overvloede) niet als in strijd met de circ. voor de zeemacht 2232 f aangemerkt.

De C.R.v.B. acht dit besluit echter nietig, overwegende dat de bevordering tot korporaal volgens de Regeling organisatie en bevordering schepelingen geen keuzebevordering is en dat het in strijd met het systeem van dit voorschrift is, wanneer door een gedragslijn, waarbij een wachtlijst als regel niet kan ontstaan, de bevordering tot korporaal in wezen tot een keuzebevordering wordt gemaakt (r.o. 12-21).

2 Terecht is het administratief beroep door verweerder en niet door de Minister van Defensie behandeld. Aan art. 97 van het Reglement rechtstoestand mil. zeemacht komt te dezen voorrang toe boven het K.B. van 31 dec. 1931, reeds op deze grond dat het — in tegenstelling tot laatstgenoemd K.B. — een algemene maatregel van bestuur is (r.o. 1-5).

3 Het orgaan, hetwelk het administratieve beroep behandelt, is bevoegd te bepalen of het nodig is een commissie van onderzoek en advies in te schakelen (r.o. 6).

4 De beroepstermijn ging i.c. eerst lopen toen klager er in voldoende mate mee op de hoogte was wat aan de afwijzende beslissing ten grondslag lag, t.w. zijn examenresultaten (r.o. 7-11). Klager wendde zich bin-

nen de beroepstermijn met een hernieuwd verzoek tot de Commandant der Zeemacht in Nederland. Redelijkerwijs heeft hij het eerder genomen besluit niet als definitief behoeven aan te merken. Het beroep tegen het tweede besluit van genoemde commandant is tijdig ingesteld (r.o. 11).

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: E., wonende te Den Helder, klager, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Mr. A. P. Vriends, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te Den Helder, tegen: *de Bevelhebber der Zeestrijdkrachten te 's-Gravenhage*, verweerder voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden R. G. G. Riegen, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigden;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende, dat klager, dienende als schrijver 1e klasse der Koninklijke Marine, op 4 maart 1968 het verzoek heeft gedaan in **aanmerking** te komen voor de op 10 juni 1968 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver;

Overwegende, dat klager op 6 mei 1968 heeft verzocht de uitslag te mogen vernemen van het vergelijkend onderzoek betreffende de plaatsing bij de opleiding tot korporaalschrijver;

overwegende, dat de Commandant der Zeemacht in Nederland bij schrijven van 8 mei 1968 heeft medegedeeld, dat klager niet in **aanmerking** komt voor plaatsing in de op 10 juni 1968 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver aangezien, mede gelet op het resultaat van het vergelijkend onderzoek, de keuze niet op hem is gevallen;

overwegende, dat evengenoemde Commandant bij schrijven van 15 mei 1968 het door klager behaalde resultaat bij gemeld vergelijkend onderzoek, te weten 74 van de 100 te behalen punten, heeft medegedeeld;

Overwegende, dat klager vervolgens op 28 mei 1968 het verzoek heeft gedaan opnieuw in **overweging** te willen nemen hem te plaatsen op de op 10 juni 1968 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver;

Overwegende, dat de Commandant der Zeemacht in Nederland bij schrijven van 7 juni 1968 het navolgende heeft bericht:

„Daar bij controle geen fout in de aanwijzing van kandidaten voor „de op 10 juni 1968 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver is „gebleken en naar dzz. mening de bestaande voorschriften in deze „juist zijn geïnterpreteerd, wordt geen aanleiding gevonden mijn eerder „genomen beslissing te herzien, weshalve het verzoek wordt **afgewezen**.“;

Overwegende, dat klager vervolgens bij schrijven van 14 juni 1968 administratief beroep heeft ingesteld tegen het in vorenweergegeven schrijven van 7 juni 1968 vervatte besluit;

Overwegende, dat verweerder op 6 augustus 1969 op dat beroep als volgt heeft beslist:

„De Bevelhebber der Zeestrijdkrachten,

„beschikkende: op het administratieve beroep, ingesteld door schrijver der 1e klasse E. tegen de beschikking van de commandant der zeemacht in Nederland van 7 juni 1968 nummer . . ., welke beschikking een afwijzende beslissing inhield op een eerder door klager ingediend verzoek tot het opnieuw in overweging nemen om hem te plaatsen op de op 10 juni 1968 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver;

„gehoord: de commissie van onderzoek en advies, bedoeld in artikel 1, 2e lid, van het Koninklijk besluit van 31 december 1931 no. 122 (advies van 5 maart 1969);

„overwegende: dat klager op 4 maart 1968 per verzoekenformulier heeft verzocht in aanmerking te komen voor toelating tot de op 10 juni 1968 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver; dat de commandant der zeemacht in Nederland bij zijn beschikking van 8 mei 1968 nr. . . . op klagers verzoek heeft beslist als volgt:

„„Verzoeker komt niet in aanmerking voor plaatsing in de op 10 juni 1968 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver aangezien, mede gelet op het resultaat van het vergelijkend onderzoek, de keuze niet op hem is gevallen.“; dat klager op 9 mei 1968 per verzoekenformulier heeft verzocht de uitslag van het vergelijkend onderzoek te mogen vernemen, ten einde zich te kunnen bekwalen in het onderdeel van de examenstof waarin hij minder gunstige resultaten had behaald teneinde zijn kansen bij het eerstvolgende onderzoek voor plaatsing bij een opleiding te vergroten; dat aan dit verzoek door commandant der zeemacht in Nederland werd voldaan bij zijn beschikking van 15 mei 1968 nr. . . .; dat klager vervolgens op 30 mei 1968 per verzoekenformulier heeft verzocht: „Opnieuw in overweging te willen nemen hem te plaatsen in de op 10 juni 1968 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver.“; dat meergenoemde commandant der zeemacht bij zijn beslissing van 7 juni 1968 nr. . . . op dit verzoek heeft beslist als volgt:

„„Daar bij controle geen fout in de aanwijzing van kandidaten voor de op 30 juni 1968 aanvangende opleiding tot korporaalschrijver is gebleken en naar dzz. mening de bestaande voorschriften in deze juist zijn geïnterpreteerd, wordt geen aanleiding gevonden mijn eerder genomen beslissing te herzien, weshalve het verzoek wordt afgewezen“;

„overwegende: dat laatstgenoemde beschikking — waartegen be-

„roep — in wezen niets anders inhoudt dan een weigering om de be-
„slissing van 8 mei 1968 te herzien; dat de hierboven bedoelde **com-**
„missie van onderzoek en advies ter zake opmerkt, dat het de eerste
„keer is dat administratief beroep wordt ingesteld en het **marineperso-**
„neel met de procedure vrijwel onbekend is; dat hiertegen wordt ge-
„steld, dat in het verleden meermalen administratief beroep als bedoeld
„in artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht is
„ingesteld, waarvan enkele hebben geleid tot behandeling door de **Cen-**
„trale Raad van Beroep; dat volgens vaste jurisprudentie een besluit
„inhoudende de weigering om eerdergenomen beslissing te herzien, die
„inmiddels in rechte onaantastbaar is geworden, niet op een der **gron-**
„den omschreven in artikel 97 van het Reglement rechtstoestand **mili-**
„tairen zeemacht aangetast kan worden;

„zodat klagers beroep om deze reden niet ontvankelijk moet worden
„verklaard;

„overwegende voorts: dat er redenen zijn — alhoewel gelet op het vo-
„renstaande voor de beslissing op het onderhavige beroep niet rele-
„vant — aandacht te schenken aan de door klager naar voren **gebrach-**
„te grieven; dat als voornaamste grief door klager wordt aangevoerd,
„dat hij door een jongere collega wordt gepasseerd, hetgeen in strijd
„zou zijn met de Regeling organisatie en bevordering schepelingen
„(VVKM 31), aangezien de bevordering tot korporaal geen **keuze-**
„bevordering kan zijn en blijkbaar naar klagers mening volgens een
„anciënniteitsbeginsel moet worden bevorderd; dat echter om — zoals
„klager — tot korporaal te kunnen worden bevorderd, een **vakoplei-**
„ding moet worden gevolgd en ingevolge punten 4331 tot en met 4333
„van circulaire voor de zeemacht 2232f aan bepaalde eisen moet **wor-**
„den voldaan om tot de betreffende opleiding te kunnen worden **toe-**
„gelaten; dat degenen die, na toelating, de opleiding met gunstig ge-
„volg beëindigen en ook overigens aan de gestelde eisen voldoen, tot
„korporaal worden bevorderd alsdan op de ranglijst een plaats **inne-**
„men naar volgorde van de uitslag van het examen (VVKM 31 art.
„10, 3e lid); dat bij deze rangschikking, welke van essentieel belang is
„voor volgende bevorderingen, aan „de betere” voorrang wordt ver-
„leend boven „de oudere”; dat de selectie-methodiek, welke wordt
„toegepast voor korporaalsopleidingen waarvoor meer gegadigden zich
„aanbieden dan plaatsen aanwezig zijn, eveneens van dit principe uit-
„gaat en derhalve geenszins in strijd is met voornoemde regeling; dat
„bovendien de minister van defensie geheel vrij is om aan leeftijd en
„anciënniteit slechts een beperkte waarde toe te kennen indien dit om
„hem moverende redenen de voorkeur verdient, **zijnde** immers geen
„voorschrift bekend, hetwelk hem op dit punt enige beperking oplegt;

„overwegende: dat niet is gebleken, dat de commandant der zee-
„macht in Nederland bij het bezetten van de beschikbare plaatsen voor

„de op 10 juni aanvangende opleiding tot korporaal-schrijver, heeft ge-
„handeld in strijd met de *terzake* gestelde regels in circulaire voor de
„zeemacht 2232f, zodat de beschikking van 8 mei 1968 op een juiste
„feitelijke grondslag is genomen; dat ook overigens niet is gebleken
„van feiten of omstandigheden welke tot vernietiging van de bestreden
„beslissing zouden moeten leiden;

„gelet op: artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen
„zeemacht (Koninklijk besluit van 22 augustus 1931 Stb. 377) juncto
„het Koninklijk besluit van 31 december 1931, no. 122;

„verklaart: het beroep niet-ontvankelijk.”;

Overwegende, dat klager tegen dit besluit beroep bij de Raad heeft
ingesteld en op de bij klaagschrift ontwikkelde gronden de Raad heeft
verzocht de niet-ontvankelijkverklaring van zijn beroep nietig te ver-
klaren en te willen bepalen, dat het beroep niet door verweerder doch
door de tot beslissen bevoegde Minister van Defensie alsnog zal wor-
den behandeld;

Overwegende, dat 's Raads fungerend-voorzitter bij schrijven van 11
februari 1970 aan verweerder heeft verzocht nog een aantal stukken in
te zenden en enige inlichtingen te verstrekken, aan welk verzoek door
verweerder bij schrijven van 8 april 1970 is voldaan;

. . . . .

IN RECHTE:

1. Overwegende, dat door klager is gesteld, dat op het door hem
ingestelde administratieve beroep niet door verweerder doch door de
Minister van Defensie had dienen te zijn beslist en de Raad derhalve
allereerst heeft na te gaan, wat hiervan is;

2. Overwegende hieromtrent, dat klager zijn opvatting doet steunen
op het bepaalde in het Koninklijk besluit van 31 december 1931, nr.
122, houdende Voorschriften betreffende het administratieve beroep,
bedoeld in artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen zee-
macht; dat in artikel 2 van dit Koninklijk besluit is bepaald, dat het
beroep (waarmede gedoeld wordt op het beroep door een militair der
zeemacht ingesteld op grond van het bepaalde in artikel 97 van even-
genoemd reglement) behandeld wordt door de Commandant der Ma-
rine te Willemsoord (thans de Commandant der Zeemacht in Neder-
land), tenzij het gericht is tegen een besluit, handeling of weigering van
hemzelf of van een officier hoger in rang of van meerdere ouderdom
in rang, in welk geval het beroep behandeld wordt door de Minister
van Defensie;

3. overwegende, dat artikel 97 van meergemeld reglement, voorzo-
ver te dezen van belang, het navolgende bepaalt:

„1. Administratief beroep kan worden ingesteld *terzake* dat beslui-
„ten, handelingen of weigeringen (om te besluiten of te handelen), ten
„aanzien van een militair door een militaire autoriteit genomen, ver-

„richt of uitgesproken en waardoor de militair rechtstreeks in zijn be-
„lang wordt getroffen, feitelijk of rechtens met de toepasselijke alge-
„meen verbindende voorschriften strijden of dat bij het nemen, ver-
„richten of uitspreken daarvan de militaire autoriteit van haar bevoegd-
„heid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doelein-
„den, waarvoor die bevoegdheid is gegeven.

„2. Dit beroep wordt, naar door Ons te stellen regelen, waar nodig,
„gehoord een commissie van onderzoek en advies, behandeld door de
„militaire meerdere onder wiens bevel de in het eerste lid bedoelde
„autoriteit is gesteld, of, bij gebreke van zodanige meerdere, door de
„autoriteit door Onze Minister aan te wijzen. Van de genomen beslis-
„sing is beroep op een hogere autoriteit niet toegestaan.”;

4. Overwegende, dat verweerder in voormeld schrijven van 8 april
1970 *terzake* het navolgende heeft aangevoerd:

„3. De reden, dat de onderwerpelijke beroepen door mij zijn behan-
„deld is gelegen in het feit, dat artikel 97 lid 2 van het Reglement
„rechtstoestand militairen zeemacht (VVKM 5), vastgesteld bij alge-
„mene maatregel van bestuur van 22 augustus 1931 (Stb. 377) en voor
„wat betreft genoemd artikel sedertdien gewijzigd bij Koninklijk besluit
„van 26 januari 1935 (Stb. 30) imperatief voorschrijft, dat het daar be-
„doelde administratieve beroep wordt behandeld door de militaire
„meerdere, onder wiens bevel de in het eerste lid van genoemd artikel
„bedoelde autoriteit is ingesteld.

„Bij Koninklijk besluit van 27 september 1939 werd de functie van
„bevelhebber der zeestrijdkrachten ingesteld en deze autoriteit is *sinds*-
„dien de militaire meerdere als bedoeld in meergenoemd lid 2 van de
„regionale bevelhebbers, in casu de commandant in Nederland. Voor
„die datum was er geen militaire meerdere boven de commandant der
„marine te Willemsoord (thans = de commandant der zeemacht in
„Nederland).

„Het Koninklijk besluit van 31 december 1931 nr. 122 was van
„eerdere datum en is nooit aan deze gewijzigde situatie aangepast. Het
„is voor de hand liggend, dat de van later datum zijnde regeling als
„van kracht zijnde werd beschouwd en derhalve werd toegepast.

„4. Dit geldt ook ten aanzien van het bepaalde in artikel 4, leden 2
„en 3, van evenvermeld Koninklijk besluit van 31 december 1931.”;

5. Overwegende, dat ook naar 's Raads oordeel aan het met betrek-
king tot het orgaan, bij hetwelk administratief beroep dient te worden
ingesteld, in vorenweergegeven artikel 97 bepaalde voorrang toekomt
boven het *terzake* bepaalde in voormeld Koninklijk besluit van 31 dec-
ember 1931, reeds alleen op deze grond, dat het Reglement rechts-
toestand militairen zeemacht een algemene maatregel van bestuur is en
evenvermeld Koninklijk besluit een dusgenaamd klein Koninklijk be-
sluit, zodat het Reglement voorrang heeft boven hetgeen geregeld is bij

een regeling van lagere orde;

6. Overwegende vervolgens, dat de Raad het bepaalde in artikel 97, lid 2, van het Reglement aldus verstaat — ook al geeft de interpunctie enige aanleiding tot twijfel — dat het orgaan, hetwelk het administratieve beroep behandelt, bevoegd is te bepalen, of het nodig is **terzake** van dat beroep een commissie van onderzoek en advies in te schakelen;

7. Overwegende thans met betrekking tot de hoofdzaak, dat bij het bestreden besluit van verweerder het beroep van klager niet-ontvankelijk is verklaard op deze grond, dat de aangevallen beschikking van 7 juni 1968 in wezen niets anders inhoudt dan een weigering om de beschikking van 8 mei 1968 te herzien;

8. Overwegende hieromtrent, dat, indien de Raad hiermede zou instemmen — hetgeen hij blijkens hetgeen hierna zal worden overwogen niet doet — zulks zou resulteren in een ongegrondverklaring van het beroep, met dien verstande, dat ook verweerder het beroep ongegrond had dienen te verklaren doch de Raad verweerder in zijn opvatting te dezen niet kan volgen;

9. Overwegende toch, dat uit de vorenweergegeven feitelijke gang van zaken blijkt, dat klager eerst tot het instellen van het administratieve beroep heeft besloten, toen hij bekend was gesteld met de door hem bij het vergelijkend onderzoek verkregen resultaten, hetwelk op zijn vroegst op 15 mei 1968 het geval was;

10. Overwegende, dat de Raad het in een geval als het onderhavige aanvaardbaar acht, dat de beroepstermijn, welke in casu 14 dagen bedraagt, eerst begint te lopen, wanneer de betrokken militaire ambtenaar er in voldoende mate mede op de hoogte is, wat aan de bestreden beslissing is ten grondslag gelegd, althans wanneer, gelijk in casu, die ambtenaar tijdig voldoende diligent is geweest om zich daarvan op de hoogte te stellen; dat immers, zolang hem het door hem — en eventueel door anderen — behaalde resultaat bij het vergelijkend onderzoek niet bekend is, het voor hem niet wel mogelijk is te beoordelen, of het redelijkerwijze zin heeft om administratief beroep in te stellen; dat in dit verband opmerking verdient, dat klager in zijn **bezwaarschrift** onder meer heeft aangevoerd, dat hij, klager, uit de aanwijzing van een collega voor de opleiding, welke collega bij het vergelijkend onderzoek 73 punten had behaald, heeft menen te mogen concluderen, dat hij, klager, in elk geval tot de meest geschikte gegadigden behoorde; dat daarom naar 's Raads oordeel in het onderhavige geval de beroepstermijn eerst is gaan lopen, toen klager met het door hem behaalde resultaat was bekend gesteld:

11. Overwegende, dat klager binnen 14 dagen na dat tijdstip beroep had kunnen instellen tegen de beschikking van 8 mei 1968, doch klager zulks niet heeft gedaan, aangezien hij zich eerst — en wel binnen de

evenbedoelde beroepstermijn — heeft gewend tot de Commandant Zeemacht Nederland met verzoek opnieuw in overweging te willen nemen hem te plaatsen op de op 10 juni 1968 aanvangende opleiding; dat klager naar 's Raads oordeel redelijkerwijze het besluit van 8 mei 1968 niet als definitief heeft behoeven aan te merken, zodat het door hem binnen de beroepstermijn van 14 dagen tegen de beschikking van genoemde Commandant d.d. 7 juni 1968 ingestelde administratieve beroep tijdig is ingesteld tegen het eerste voor hem, klager, als zodanig kenbare definitieve besluit van die Commandant;

12. Overwegende, dat het de Raad, mede naar aanleiding van het in het bestreden besluit — naar verweerders oordeel kennelijk ten overvloede — overwogene, gewenst voorkomt nog enige aandacht schenken aan de vraag, of het bestreden besluit, afgedacht van het vorenstaande, met vrucht zou kunnen worden aangevochten op een der gronden van artikel 58, lid 1, der Ambtenarenwet 1929;

13. Overwegende hieromtrent, dat te dezen van belang is de Circulaire voor de Zeemacht 2232f (beschikking van de Minister van Defensie van 9 december 1964, nr. 690203 (6704), hierna te noemen: de Circulaire);

14. Overwegende, dat partijen van mening verschillen over de vraag of aan deze Circulaire in casu op juiste wijze uitvoering is gegeven, doch ook over een andere, daaraan nog vooraf te beantwoorden vraag, te weten of de Circulaire op een te dezen relevant onderdeel in strijd is met een voorschrift van hogere orde;

15. Overwegende, dat als zodanig voorschrift in aanmerking komt de „Regeling organisatie en bevordering schepelingen" (Koninklijk besluit van 10 juli 1951, nr. 38, VVKM nr. 31, hierna te noemen: de Regeling), welke Regeling, voorzover te dezen van belang, is gegeven ter uitvoering van artikel 7 van het „Reglement rechtstoestand militairen zeemacht", dat op zijn beurt steunt op artikel 12 der Militaire Ambtenarenwet 1931;

16. Overwegende, dat de Regeling in artikel 13 lid 3 bepaalt dat de bevordering van schepelingen geschiedt naar gelang van de behoefte, terwijl volgens lid 5 van dit artikel de bevordering tot de rangen van sergeant-majoor en adjudant-onderofficier geschiedt bij keuze, waaruit naar het inzicht van de Raad — evenals naar dat van partijen — reeds kan worden afgeleid dat bevordering tot de lagere rang, waaronder die van korporaal, niet bij keuze geschiedt; dat hiermee overeenstemt het systeem van artikel 12 der Regeling; dat dit artikel er duidelijk van uitgaat, dat het voordragen van een schepeling, behorende tot de 1e klasse van de stand van matroos, tot korporaal, op zichzelf niet afhankelijk is van het gelijktijdig aanwezig zijn van een vacature; dat lid 5 van dit artikel de situatie regelt, waarin manschappen na — mede op grond van — het met gunstige uitslag afleggen van een examen van

vakbekwaamheid met ingang van dezelfde dag voor bevordering tot korporaal (in hetzelfde dienstvak) worden voorgedragen, en **terzake** voorschrijft dat zij op de (in lid 1 van dit artikel bedoelde) wachtlijst worden geplaatst in de volgorde van de examen-uitslag; dat lid 3 van dit artikel bepaalt, dat de op de wachtlijst ingenomen plaatsen de volgorde aangeven waarin de betrokkene in aanmerking komen voor bevordering;

17. Overwegende, dat naar 's Raads oordeel onmiskenbaar in strijd wordt gehandeld met dit systeem wanneer, gelijk in 't onderhavige geval, a slechts zoveel plaatsen op de opleiding ter beschikking worden gesteld als er naar verwachting in het nabije verschieft ruimte zal zijn voor bevorderingen tot korporaal in het betreffende dienstvak;

b bij het aanwijzen van die deelnemers telkenmale feitelijk gekozen wordt uit het totale bestand (op zichzelf voor plaatsing geschikte en belanghebbende) schrijvers der 1e klasse, en wel op grond van de uitslag van een vergelijkend examen, in een bepaalde verhouding gecombineerd met de beoordelingsresultaten over de voorgaande twee jaren (de commandant der zeemacht gebruikt in zijn, in het bestreden besluit genoemde, onderliggende beschikking ten aanzien van klager en zijn lotgenoten zelfs de woorden „de keuze niet op hen is gevallen”);

18. Overwegende, dat toch door deze gedragslijn, waarbij een wachtlijst als regel niet kan ontstaan, in wezen de bevordering tot korporaal tot een keuzebevordering wordt gemaakt;

19. Overwegende, dat reeds hieruit volgt dat het bestreden besluit, deze gedragslijn sanctionerende, wegens strijd met de Regeling mede hierom niet in stand kan blijven;

20. Overwegende, dat mitsdien in het midden kan worden gelaten het antwoord op de vraag, vermeld in de veertiende rechtsoverweging dezer uitspraak; en derhalve ook het antwoord op de vraag of in het raam der Circulaire een gedragslijn mogelijk is welke zich wel met de Regeling zou verdragen;

21. Overwegende, dat de Raad het, mede met het oog hierop, en ook gegeven de omvang der op het spel staande belangen, het meest juist acht te volstaan met nietigverklaring van het bestreden besluit van verweerder en met te bepalen dat verweerder naar aanleiding van klagers oorspronkelijke beroep een nieuwe beslissing neemt met inachtneming van deze uitspraak; waarbij dan tevens aan het door klager in zijn klaagschrift gedane verzoek betreffende „voor recht **verklaren**” aandacht kan worden besteed;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het bestreden besluit nietig;

Verstaat, dat verweerder naar aanleiding van klagers oorspronkelijk beroep een nieuwe beslissing neemt met inachtneming van 's Raads uitspraak.

NASCHRIFT

Voordat het bestreden besluit van verweerder werd genomen, zijn 6 fasen te onderscheiden:

- 1. klagers verzoek om toegelaten te worden tot een opleiding tot korporaalschrijver;*
- 2. de afwijzing van dit verzoek door de CZN;*
- 3. klagers verzoek om de uitslag van het vergelijkend onderzoek te mogen vernemen;*
- 4. de verstrekking van deze gegevens;*
- 5. klagers hernieuwde verzoek om toegelaten te worden tot bedoelde opleiding;*
- 6. de beslissing van de CZN, waarbij dit verzoek opnieuw wordt afgewezen.*

In het bestreden besluit nu is overwogen, dat beslissing sub 6 in wezen niets anders inhoudt dan een weigering om beslissing sub 2, die inmiddels in rechte onaantastbaar is geworden, te herzien. Blijkens de bovenstaande uitspraak van de C.R.v.B. is beslissing sub 2 echter niet in rechte onaantastbaar geworden. Tweemaal heeft klager dit n.l. voorkomen, a) door te informeren naar een der belangrijkste grondslagen van die beslissing, t.w. de examenresultaten (zie sub 3), en b) door zich binnen de beroepstermijn tot de CZN te wenden met een herhaald verzoek tot toelating tot de opleiding (zie sub 5).

Hierover enkele opmerkingen:

*ad a): De C.R.v.B. acht het aanvaardbaar dat de beroepstermijn eerst begint te lopen, wanneer de betrokkene er in voldoende mate mee op de hoogte is wat aan een beslissing ten grondslag is gelegd, althans wanneer hij *terzake* voldoende diligent is geweest. Men zou kunnen zeggen dat de beslissing, zolang de motivering daarvan niet geheel duidelijk of volledig is en de belanghebbende daarover valt, nog niet perfect is.*

ad b): Wanneer de betrokkene zich binnen de beroepstermijn tot het administratieve orgaan wendt met het verzoek zijn standpunt te herzien, wordt door de ambtenarenrechter veelal aangenomen dat de betrokkene het genomen besluit kennelijk nog niet als definitief heeft beschouwd. Anders zou hij wel meteen beroep hebben ingesteld. Na het nemen van een nieuw besluit op dit verzoek begint dan een nieuwe beroepstermijn te lopen. Dat deze figuur zich zelfs verschillende malen achtereenvolgend kan voordoen, blijkt uit 's Raads uitspraak van 8 febr. 1967, MRT 1967, blz. 363. Deze jurisprudentie leidt tot bevredigende resultaten, omdat de belanghebbende op deze wijze niet gedwongen wordt onmiddellijk beroep in te stellen.

A. B.

Centrale Raad van Beroep

1 juli 1970

M.A.W. 1969/K 9)

Voorzitter. Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. W. H. Schipper en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Ambtenarenwet 1929, art. 58 lid 1; **Reglement** rechtstoestand militairen zeemacht (VVKM 5), art. 10 lid 2 aanhef en onder g).

De Minister van Defensie had besloten klager, een sergeant, te ontslaan wegens ongeschiktheid om in de verkregen kwaliteit te dienen.

Dit besluit, vervat in een brief van de Minister aan de Commandant der zeemacht in Nederland, heeft in voldoende mate een principieel en definitief karakter om klager door dat besluit rechtstreeks in zijn belang getroffente achten.

De C.R.v.B. laat in het midden of dit besluit voldoende gemotiveerd is, nu het op een andere grond moet worden nietig verklaard. Aan het ontslag lag n.l. ten grondslag een veroordeling door de Krijgsraad wegens verduistering en opzettelijk ongeoorloofde afwezigheid. Ten tijde van het begaan van deze feiten was klager volgens een zenuwarts verminderd toerekeningsvatbaar uit hoofde van een ziekelijke stoornis der geestvermogens. Deze toestand heeft zeer waarschijnlijk geen blijvend karakter. Van een onbekwaamheid of ongeschiktheid als hier aan de orde mag echter slechts sprake zijn indien een meer permanente situatie dan de onderhavige aanwezig is. Het argument dat klager na het gebeurde zijn gezag niet langer naar behoren kon uitoefenen, acht de Raad, nu niet van een min of meer permanente toestand van verminderde toerekeningsvatbaarheid kan worden gesproken, ondeugdelijk.

Volgt nietigverklaring van het ontslagbesluit.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: X., wonende te Y., klager, in persoon op de openbare terechtzittingen van 21 januari 1970 en 24 juni 1970 verschenen, tegen: *de Minister van Defensie*, verweerder, voor wie op genoemde openbare terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden R. G. G. Riegen, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende, dat verweerder onder dagtekening 17 februari 1969

aan de Commandant der zeemacht in Nederland het volgende heeft bericht:

„Referte voordracht ontslag mij aangeboden bij Uw visum d.d. 12 „februari 1969, no. . . . deel mede dat X. zal worden ontslagen wegens „ongeschiktheid om in de verkregen kwaliteit te dienen, zonder de aan- „duiding „eervol" of „niet eervol" (cf. VVKM 5, artikel 10, sub 2g). „Aangezien er sprake is van een bijzonder geval, als omschreven in „VVKM 3, punt 5262 zal de aan betrokkene in juni 1964 uitbetaalde „reëngagementspremie niet worden teruggevorderd. Betrokkene zal tot „uiterlijk 16 april 1969 in de zeedienst worden gehandhaafd. Verzoeken „mij omtrent de datum ontslag nader te berichten.";

Overwegende, dat klager tegen het in dit schrijven vervatte besluit tot ontslag beroep heeft ingesteld en op bij klaagschrift aangevoerde gronden kennelijk heeft bedoeld te verzoeken dat besluit nietig te verklaren;

Overwegende, dat verweerder bij contra-memorandum, op de daarin aangegeven gronden, heeft verzocht het beroep ongegrond te verklaren;

Overwegende, dat 's Raads fungerend-voorzitter bij brief van 19 november 1969 aan verweerder inlichtingen heeft gevraagd, welke deze bij schrijven van 8 december 1969 (met bijlagen) heeft verstrekt;

overwegende, dat verweerder bij schrijven van 23 december 1969 desgevraagd nog nadere stukken heeft ingezonden;

Overwegende, dat na 's Raads voormelde terechtzitting van 21 januari 1970 een bevel tot voorbereidend onderzoek is gegeven, als uitvloeisel waarvan nog een rapport d.d. 18 juni 1968, over klager door de zenuwarts H. te Voorburg opgemaakt, alsmede een brief van die zenuwarts d.d. 15 mei 1970, zijn ingezonden, benevens een schrijven van verweerder d.d. 3 juni 1970, inhoudende onder andere de mededeling, dat de inspecteur van de geneeskundige dienst der zeemacht het gestelde in die brief van 15 mei 1970 onderschrijft;

IN RECHTE:

Overwegende, dat het bestreden ontslagbesluit is genomen met toepassing van artikel 10, lid 2, aanhef en onder g, van het „Reglement „rechtstoestand militairen zeemacht", nadat het advies was ingewonnen van een commissie van onderzoek, als bedoeld in artikel 15 van dat Reglement; dat mitsdien de Raad, gelet op artikel 3, lid 2 aanhef en onder b der Ambtenarenwet 1929, juncto artikel 2 en artikel 4 der Militaire Ambtenarenwet 1931, te dezen in eerste en enige aanleg moet oordelen;

Overwegende, dat voorts de Raad het bestreden ontslagbesluit in voldoende mate van een principieel en definitief karakter acht om klager door dat besluit rechtstreeks in zijn belang getroffen te oordelen; dat daaraan niet afdoet, dat de datum van ingang van het ontslag nog niet was bepaald; dat de Raad voorts in het midden kan laten, of niet

ook een beroep, ingesteld binnen 30 dagen nadat de datum van ingang van het ontslag is vastgesteld, als tijdig zou moeten worden aange-merkt;

Overwegende nu met betrekking tot de redactie van het bestreden besluit, dat de vraag kan rijzen of dit voldoende gemotiveerd is, nu is volstaan met een verwijzing naar de toegepaste ontslagbepaling;

Overwegende, dat dit te meer klemmt, nu ook overigens niet is gebleken dat verweerder klager vóór of ten tijde van het bestreden besluit nauwkeurig en concreet heeft doen kennen waarop verweerders oordeel, dat klager ongeschikt was als hierbedoeld, berustte;

Overwegende, dat derhalve naar de Raad aanneemt eerst uit de contra-memorie duidelijk is geworden dat voor verweerder beslissend is geweest de overweging, dat klager na het gebeurde — waarover nader — zijn gezag niet meer naar behoren kon uitoefenen;

Overwegende, dat deze overweging ook voorkomt in het verslag der voornoemde commissie van onderzoek, doch niet is gebleken dat de overwegingen welke tot het oordeel der commissie hebben geleid, aan klager zijn voorgelezen;

Overwegende, dat trouwens, al ware dit wel het geval, niet zou mogen worden aangenomen dat klager de concrete motivering voor het ontslagbesluit kende, nu de betrokken overweging er één vormde in een reeks, en het advies der commissie (dat klager wél is medegedeeld) bovendien luidde dat klager op grond van het bepaalde in lid 2 aanhef en onder n van voornoemd artikel 10 zou worden ontslagen, een advies dat door verweerder bij het bestreden besluit derhalve niet is gevolgd;

Overwegende, dat de Raad echter het antwoord op de in de 3e rechtsoverweging bedoelde motiveringsvraag verder — behoudens nog één later te maken opmerking — in het midden kan laten, nu er een andere grond bestaat tot nietigverklaring van het bestreden besluit;

Overwegende toch, dat het onderhavige oordeel, dat klager onbekwaam of ongeschikt was (en is) om in de verkregen kwaliteit te dienen, als in de onderhavige bepaling bedoeld, zijn grondslag vindt in een gebeuren, waarvoor klager bij vonnis van de Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage d.d. 19 september 1968 is veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee maanden, zijnde bij dat vonnis het bewezen verklaarde gekwalificeerd als 1e „verduistering, meermalen gepleegd” en 2e „opzettelijk ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede tenminste een dag en niet langer dan dertig „dagen durende”;

Overwegende, dat bij dat vonnis mede in beschouwing is genomen het hiervoor vermelde rapport d.d. 18 juni 1968 van de zenuwarts H.;

Overwegende, dat uit dit rapport blijkt dat klager ten tijde van het begaan der genoemde feiten als verminderd toerekenbaar moet worden

beschouwd uit hoofde van een ziekelijke stoornis der geestvermogens; overwegende, dat deze zenuwarts bij zijn voornoemde brief van 15 mei 1970 (welke, gelijk vermeld, door de inspecteur van de geneeskundige dienst der zeemacht wordt onderschreven) onder andere heeft gesteld:

„De destijds geconstateerde psychogene depressie is uiteraard een „ziektebeeld, dat althans zeer waarschijnlijk, niet blijvend zal zijn.“ en „Onzerzijds werd betrokkene misstap als een incidenteel gebeuren gezien bij een man die voor die tijd zeer bruikbaar was en waarvan wij „verwachtten dat hij zijn bruikbaarheid voor de dienst zou kunnen herwinnen.“;

Overwegende, dat hieruit de conclusie moet worden getrokken dat aan de psychische toestand, waarin klager de betrokken feiten pleegde, althans zeer waarschijnlijk geen blijvend karakter moet worden toegekend, terwijl verder op grond van de aanwezige medische gegevens aannemelijk is dat klager die feiten niet zou hebben gepleegd, indien hij niet in die toestand had verkeerd, ook al zijn die feiten hem ten dele toe te rekenen;

Overwegende, dat evenwel naar 's Raads oordeel van onbekwaamheid of ongeschiktheid, in een geval als hier aan de orde, slechts sprake mag zijn indien een meer permanente situatie dan de onderhavige aanwezig is (gelijk ook geldt in een geval van ongeschiktheid uit hoofde van ziekte of gebreken);

overwegende, dat de Raad in dit verband niet wil nalaten tevens op te merken dat de bovengenoemde, bij contra-memorie naar voren gebrachte, motivering voor het ontslagbesluit, te weten dat klager na het gebeurde zijn gezag niet langer naar behoren kon uitoefenen, ook op zich zelf in feite ondeugdelijk is; dat immers deze motivering in het onderhavige geval slechts zou passen bij de veronderstelling, dat een min of meer permanente toestand bestaat, en voor die veronderstelling geen plaats is; dat in een geval als dit bepaald onjuist zou zijn een **gedachtengang**, waarin zou worden aangenomen dat behoorlijke **gezagshandhaving** niet mogelijk is voor iemand, die in een toestand van verminderde toerekeningsvatbaarheid iets laakbaars heeft gedaan, ook nadat die toestand is opgeheven en herhaling daarvan niet zeer waarschijnlijk is;

Overwegende, dat op grond van het voorgaande moet worden beslist als volgt:

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het bestreden besluit nietig.

BOEKAANKONDIGING

Mr. A. STEMERDINK, *De ombudsman voor militairen*.

De redactie van *Socialisme en Democratie*, maandblad van de Wiardi Beckmanstichting, zond een kopie in van een artikel van de hand van Mr. A. STEMERDINK, kapitein van het dienstvak M.J.D. o.n.a., getiteld *De ombudsman voor militairen*, opgenomen in het oktobernummer van 1970. Mr. STEMERDINK, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waar hij deel uitmaakt van de fractie van de Partij van de Arbeid, was voorheen secretaris van de Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch.

Van Dale Groot woordenboek der Nederlandse taal vermeldt in Aanhangel II als omschrijving „*Ombudsman*: (De), eigenlijk **ambtman**; sinds 1955 in *Denemarken* in gebruik als benaming voor een „functionaris die tot taak heeft individuele gevallen van onbillijkheid „die uit administratieve overheidsmaatregelen kunnen voortvloeien te „onderzoeken en te vereffenen; elders nagevolgd.”

Naar de mening van Mr. STEMERDINK zou de democratisering van de krijgsmacht in Nederland maar moeizaam op gang komen. Invoering van een ombudsman en onderdeelsraden zouden de democratisering van de krijgsmacht een stap verder brengen. Hierdoor zouden het vertrouwen in de krijgsmacht versterkt en de controlemogelijkheden van het parlement vergroot worden. In een elftal pagina's geeft schrijver een summier overzicht van de Instelling van de ombudsman voor militairen resp. in Zweden, Noorwegen en de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl de ombudsman in Denemarken terloops genoemd wordt.

In *Zweden* kende men aanvankelijk alleen één justitie-ombudsman, die controle uitoefende op de krijgsmacht. Daar diens werkzaamheden als gevolg van de groei van het overheidsapparaat te omvangrijk waren geworden, werd tijdens de eerste wereldoorlog in 1915 de *militie-ombudsman* aangesteld.

In *Noorwegen* kregen militairen in 1912 de bevoegdheid vertegenwoordigers te kiezen die over gerezen problemen in hun onderdeel met de onderdeelcommandant konden te rade gaan. Deze vertegenwoordigers werden na de tweede wereldoorlog bij onderdelen groter dan 35 man vervangen door *onderdeelsraden* bestaande uit de commandant en gekozen vertegenwoordigers ter bevordering van onderling vertrouwen, samenwerking en solidariteit tussen officieren, onderofficieren en manschappen. Deze raden hadden een consultatieve en adviserende functie, dus geen bevoegdheid beslissingen te nemen. In 1952 werd een vertegenwoordiger voor de krijgsmacht door het Storting (parlement) gekozen. Deze zgn. *Riksdagens militie-ombudsman* werd belast met het oppertoezicht op de naleving van wetten en voorschriften door functionarissen die uit de defensiemiddelen bezoldigd werden. Daartoe

kreeg hij vergaande bevoegdheden inzake het inwinnen van informatie en vervolging bij inbreuken (strafrechtelijk c.q. disciplinair).

Alle leden van de krijgsmacht, alsook de onderdeelgraden, waren bevoegd om zich om raad en hulp tot deze te wenden, voor zover die elders niet verkregen konden worden.

Uitvoeriger gaat Mr. STEMERDINK in op de instelling van de ombudsman voor militairen in de *Duitse Bondsrepubliek, Wehrbeauftragte des Bundestages* (gevolmachtigde van de Bondsdag voor militairen).

Na te hebben vermeld dat de grondwet van Weimar van 1919, anders dan in westerse democratieën, de krijgsmacht níet ondergeschikt had gemaakt aan de ministerraad en het parlement, kwam in de grondwet van 1949 de Bundeswehr onder leiding van de regering en de controle van het parlement, terwijl het opperbevel over de krijgsmacht in tijd van vrede kwam te berusten bij de minister van defensie. Bij de grondwetsherziening van 1956 werd daarin vastgelegd, dat de organisatie en de omvang van de strijdkrachten j  rlijks in de begroting moeten worden vermeld enz.

Tot bescherming van de grondrechten en als hulporgaan van de Bondsdag voor de uitoefening van controle werd ingesteld de *Wehrbeauftragte des Bundestages*, nader geregeld bij de wet van 1957. Deze wordt in een plenaire vergadering door de Bondsdag gekozen. Hij moet tenminste 35 jaar oud zijn en minstens 1 jaar militaire dienst hebben vervuld. Hij wordt benoemd door de voorzitter van de Bondsdag voor de duur van 5 jaar, behoudens voortijdig ontslag.

Over de rechtspositie van de Wehrbeauftragte bestaat wel verschil van inzicht: zelfstandig constitutioneel orgaan met betrekking tot de bescherming van de grondrechten en afhankelijk hulporgaan van de Bondsdag voor wat betreft uitoefening van de parlementaire controle.

De Wehrbeauftragte beschikt over uitgebreide bevoegdheden om informatie te verkrijgen, teneinde de hem opgedragen taak naar behoren te kunnen vervullen. Zo kan hij al diegenen, militairen en burgers, die deel uitmaken van het ministerie van defensie of de krijgsmacht mondelinge of schriftelijke vragen stellen om inlichtingen te verkrijgen, alsook inzage nemen van documenten. Alle civiele ambtenaren van de Bondsrepubliek, landen en gemeenten moeten de Wehrbeauftragte behulpzaam zijn bij het vereiste onderzoek. Het recht om inlichtingen en inzage van documenten te vragen kan niet worden verwezenlijkt, indien de minister van defensie of diens vervanger van mening is dat er dringende redenen zijn tot geheimhouding.

Elke militair heeft het recht zich rechtstreeks met een klacht of een verzoek tot de Wehrbeauftragte te wenden. Groepsgewijze kunnen geen klachten of verzoeken worden ingediend, terwijl anonieme klachten of verzoeken niet in behandeling worden genomen. Het te hulp roepen van de Wehrbeauftragte mag niet tot gevolg hebben dat tegen een kla-

ger of verzoeker nadelige maatregelen worden genomen.

De Wehrbeauftragte is verplicht jaarlijks schriftelijk rapport uit te brengen aan de Bondsdag; ook tussentijds kan hij rapporten uitbrengen over (een) bepaalde zaak (zaken). Deze rapporten zijn een belangrijk middel tot het doen wegnemen van ongewenste regelingen e.d.

Mr. STEMERDINK meent dat de instelling van een dergelijk orgaan hier te lande noodzakelijk zou zijn; hij heeft echter de noodzaak daarvan niét met feiten gestaafd. Wel wijst hij op bezwaren bij de toepassing van voorlopig arrest in de Bondsrepubliek Duitsland, te snel en te zwaar straffen, moeilijkheden na het zich gewend hebben tot de **Wehr**-beauftragte.

In een vraaggesprek in het Algemeen Dagblad van 10 oktober 1970 merkt Mr. STEMERDINK op, dat wat nu als daden van sabotage, **zgn.** ónechte sabotage, bij de Nederlandse krijgsmacht betiteld wordt, evenals in het verleden, doorgaans uitingen zijn van ónvrede; dat een heleboel frustraties die de oorzaak waren van vernielingen (in kazernes, legerplaatsen en aan boord) voorkomen zouden kunnen worden door invoering van een ombudsman. Wie stelt moet bewijzen! Zou een ombudsman veel kunnen uitrichten met betrekking tot dergelijke uitingen van onevenwichtige figuren? Zouden velen hunner niet gerubriceerd moeten worden met S3, S4 en S5? Zouden daarover een deskundig arts en de rechter niet beter kunnen oordelen?

De Minister van Defensie heeft op vragen van Mr. STEMERDINK (P.v.d.A.) en WIELDRAAIJER (P.v.d.A.), ingezonden 24 september 1970¹⁾, of de Minister het niet beter acht, door middel van het instellen van onderdeelgraden met werkelijke bevoegdheden en het instellen van het instituut van de ombudsman, de democratisering van de krijgsmacht daadwerkelijk op gang te brengen en gerechtvaardigde kritiek op snelle wijze tot zijn recht te laten komen, geantwoord, dat nu het vraagstuk van de *ombudsman* nog bij de Regering in behandeling is, Z. Exc. geen aanleiding ziet het instellen van het instituut van de ombudsman voor de krijgsmacht te overwegen. De Minister merkt met betrekking tot de onderdeelgraden op, dat inmiddels bij de Kon. Luchtmacht de *basisoverlegorganen* zijn ingesteld, en dat een overeenkomstige regeling voor de Kon. Landmacht, die in de plaats treedt van de huidige regeling inzake de contactcommissies bij dit krijgsmachtdeel, in bewerking is. De vergelijkbare organen bij de eenheden van de Kon. Marine, de *zgn. gespreksgroepen*, functioneren bij dit krijgsmachtonderdeel sedert maart 1970.

A. F. S.

---

1) Aanhangsel tot het Verslag van de Handelingen der Tweede Kamer 393. Vragen door de leden der Kamer gesteld overeenkomstig artikel 107 van het Reglement van Orde en de daarop door de Regeringschriftelijk gegeven antwoorden. 196.

BIJDRAGEN

Rechten van de mens, oorlogsrecht, en represailles*)

door

Mr. F. KALSHOVEN

Sinds de in april/mei 1968 in Teheran gehouden Internationale Conferentie over de Rechten van de Mens eenstemmig resolutie XXIII over de rechten van de mens in gewapende conflicten aannam, is het vraagstuk van de verwezenlijking van eerbied voor die rechten in situaties van gewapend conflict voortdurend, en zelfs in toenemende mate, voorwerp van aandacht geweest. Er is evenwel geen diepgaande kennis van het onderwerp nodig om te beseffen dat het vraagstuk veel ouder is. Men kan veilig stellen dat de gedachte van de mensenrechten, zij het wellicht niet onder die naam, ten grondslag ligt aan alle bewuste pogingen tot codificatie van het oorlogsrecht, ondernomen sinds de Conferentie van Brussel van 1874.

Zowel in die conferentie als in de Haagse Vredesconferentie van 1899 was een van de voornaamste onderwerpen van discussie de positie van de burgerbevolking in bezet gebied. De geschiedenis der gewapende conflicten vertoonde menig voorbeeld van verzet tegen de bezetter. Moest de burgerbevolking een recht op verzet worden verleend, of moest verzet daarentegen uitdrukkelijk worden verboden? Moest de bezetter een onbeperkt recht hebben om verzet te onderdrukken, zelfs met behulp van de scherpste tegenmaatregelen tegen de bevolking in haar geheel, of moesten hem in dit opzicht beperkingen worden opgelegd? De uitkomst van het debat over deze en dergelijke kwesties, zoals uiteindelijk neergelegd in het Landoorlogsreglement van 1899, was negatief voor zover het recht op verzet betrof: de eerste artikelen, die handelden over de status van combattant, noemden de verzetsstrijders in bezet gebied niet onder de categorieën der legitieme combattanten. Anderzijds beperkte artikel 50, opgenomen in het gedeelte dat speciaal aan het bezettingsregiem was gewijd, het vermogen van de bezetters om tegenmaatregelen te richten tegen anderen dan de eigenlijke daders van verzetshandelingen, door te bepalen dat collectieve bestraffing alleen geoorloofd zou zijn tegen een bevolking die collectief verantwoordelijk kon worden gehouden voor de daad waartegen de strafmaatregel was gericht.

Terwijl dit een belangrijke stap leek op de weg naar verbetering van de

---

*) Nederlandse vertaling van het stuk „Human Rights, the Law of Armed conflict, and Reprisals,” dat Mr. KALSHOVEN ontwierp voor de eind september 1970 in Sanremo gehouden conferentie over het internationale humanitaire recht. De Engelse tekst, en een vertaling daarvan in het Frans, zullen hws. ook verschijnen in de Revue internationale de la Croix-Rouge. (*Red. M.R.T.*)

positie van de bevolking in bezet gebied, werd de situatie verward door een min of meer terloopse opmerking in het rapport van **ROLIN**, de rapporteur van de sub-commissie die de tekst van het Reglement had opgesteld. Immers, toen hij uiteenzette hoe de commissie tot het besluit was gekomen om de werkingssfeer van artikel 50 uit te breiden van de collectieve boete (zoals oorspronkelijk voorgesteld) tot alle vormen van collectieve bestraffing, voegde hij hieraan toe, dat deze beslissing de kwestie van **represailles openliet**.¹⁾ Dit suggereerde — zonder overigens het punt duidelijk te maken — dat represailles iets anders waren dan collectieve bestraffing en dat een bezetter zijn toevlucht zou kunnen nemen tot represailles in situaties waar collectieve bestraffing zou zijn uitgesloten.

De verslagen van de Vredesconferentie van 1899 werpen nauwelijks enig verder licht op deze kwestie. In feite hield die Conferentie zich niet in algemene zin met het onderwerp van de represailles bezig. Het voorbeeld van de Conferentie van Brussel was al niet beter geweest: weliswaar bevatten de aan die Conferentie voorgelegde Russische voorstellen voor een ontwerp-verdrag bepalingen betreffende oorlogsrepresailles, maar toen de discussies kwamen op het onderwerp van schending van de wetten en gebruiken van de oorlog en, in dat verband, op de voorgestelde tekst betreffende represailles, gaf de Belgische gedelegeerde als zijn mening te kennen dat er in het principe van represailles op zichzelf iets afschuwelijks zat. En, zei hij, aangezien elke formulering van regels aangaande represailles noodzakelijkerwijs dat afschuwelijke principe zou bevatten, kwam het verstandig voor het voorgestelde artikel niet in het **ontwerp**-verdrag op te nemen. Hij stelde derhalve voor het artikel te „offeren op „het altaar van de humaniteit“; een voorstel **dat** eenstemmig werd aanvaard.²⁾

Wat was dit principe van represailles, dat in 1874 wegens zijn afschuwelijke aard uitdrukkelijk werd geofferd op het altaar van de humaniteit en waarnaar in 1899 alleen maar in vage termen werd verwezen? Het lijkt belangwekkend hier een auteur te citeren die, in dezelfde periode schrijvend, een zeker niet zo geheel en al negatieve mening uitte. Deze auteur, **HENRI BROCHER**, begon met de traditionele functie te vermelden van de zogenaamde vreedzame represailles als dwangmiddelen beneden het niveau van oorlog. Vervolgens zette hij uiteen dat represailles ook een middenweg waren geworden tussen oorlog gevoerd met en zonder inachtneming van de regels. Oorlogsrepresailles waren, met andere woorden, een middel om te voorkomen dat oorlogvoering geheel barbaars zou worden. Als zodanig waren zij een symptoom van vooruitgang, alhoewel, zo voegde hij toe, verdere vooruitgang zou moeten leiden tot

---

¹⁾ *Conférence internationale de la paix, Processen-verbaal, dl. III, p. 46.*

²⁾ *Conferentie van Brussel, De Martens, N.R.G. 2e serie, dl. IV, p. 139.*

hun vermindering of zelfs volledig verdwijnen.³⁾

Vermeld moet worden dat deze meer positieve opvatting van oorlogsrepresailles tot uitdrukking werd gebracht in 1873, een jaar voor de conferentie van Brussel besloot in naam van de humaniteit zich te onthouden van bespreking van het onderwerp. Welke kant had gelijk?

De mening dat oorlogsrepresailles een plaats hebben in de internationale rechtsorde en dat zij daar fungeren als sancties van het oorlogsrecht, kan stellig op sterke theoretische gronden worden verdedigd. De internationale samenleving wordt nog steeds gekenmerkt door een hoge graad van decentralisatie, waarbij de afdwinging van de naleving van het volkenrecht in grote mate blijft overgelaten aan de belanghebbende Staten. Dit is het geval in normale tijden en a fortiori in de abnormale situatie van gewapend conflict. Staten — en ook oorlogvoerende Staten — beschikken voor deze functie van rechtsafdwinging over verschillende middelen, zoals protest, klacht bij een geëigend orgaan zoals de Veiligheidsraad, of het voorleggen van de zaak aan een bevoegde rechter (zo die er is.) Zij kunnen ook hun toevlucht nemen tot een unilaterale, rechtstreeks tegen de andere partij gerichte dwangactie, en deze kan de vorm aannemen van een represaille. Zonder ook maar enigszins naar nauwkeurigheid te streven, zou men oorlogsrepresailles kunnen omschrijven als handelingen die weliswaar een of andere norm van oorlogsrecht schenden, maar die ten doel hebben de tegenstander een bepaalde handelwijze te doen opgeven die eveneens inbreuk maakt op een norm van oorlogsrecht.

Terwijl er aldus een theoretische basis is voor de rechtvaardiging van oorlogsrepresailles, bestaan er ook ernstige bezwaren, vooral uit een oogpunt van rechten van de mens. Het is gemakkelijk om te spreken over represailles als handelingen van de ene belligerent tegen de andere, maar in werkelijkheid zullen deze handelingen de belangen, of zelfs leven of gezondheid, van mensen aantasten. De slachtoffers zullen voorts naar alle waarschijnlijkheid onschuldig zijn aan de onrechtmatige handelwijze waartegen de vergeldingsactie is gericht. Indien bijvoorbeeld krijgsgevangenen worden ter dood gebracht als vergelding voor de beweerdelijk onrechtmatige executie van leden van de eigen partij die als gevangenen in handen van de vijand waren, droegen de slachtoffers van de represaille geen enkele verantwoordelijkheid voor de executies die tot de vergeldingsactie leidden. Anders gezegd: oorlogsrepresailles zijn gebaseerd op de gedachte van solidariteit, van hoofdelijke aansprakelijkheid van de leden van een gemeenschap voor de daden van sommigen hunner. Het behoeft nauwelijks te worden onderstreept dat dit in strijd is met de grondgedachte van de rechten van de mens, als fundamentele rechten

---

³⁾ Henri Brocher, „Les principes naturels du droit de la guerre”, in *Revue de droit international et de législation comparée*, jrg. V, 1873, p. 349.

toekomend aan de mens als individu, zulks ter onderscheiding van zijn positie als lid van de collectiviteit.

Een ander, even ernstig bezwaar tegen oorlogsrepresailles komt naar voren als men deze beschouwt van de andere kant, te weten, de kant van de vergeldende partij. Het oorlogsrecht beperkt belligerenten in hun vermogen om oorlog te voeren met alle middelen of methoden die zij maar zouden willen kiezen. Het vormt, met andere woorden, een aarzelend aanvaarde beperking op de soevereiniteit van Staten, bestemd om tot toepassing te komen (in de woorden van artikel 4 van het Internationale Verdrag over Burgerlijke en Politieke Rechten) „in time of public emergency which threatens the life of the nation”. Het nemen van een oorlogsrepresaille betekent het terzijdestellen van bepaalde van die beperkingen, of, anders gezegd, het hernemen van de onbeperkte soevereiniteit in een situatie waar dit het minst gewenst is en waar het uit een oogpunt van rechten van de mens het minst kan worden geduld.

Deze overwegingen leiden tot de slotsom dat het de moeite waard is te streven naar afschaffing van oorlogsrepresailles. In feite is dit doel al gedeeltelijk verwezenlijkt; terwijl in 1929 een verbod van represailles alleen nog maar werd opgenomen in het Krijgsgevangenenverdrag van dat jaar, bevatten alle vier Conventies van Genève van 1949 een uitdrukkelijk verbod van represailles tegen door die verdragen beschermde personen en goederen. In de Vierde Conventie wordt dit verbod uitgebreid tot collectieve bestraffing van, en terreurmaatregelen tegen, de burgerbevolking in bezet gebied, en tot het nemen van gijzelaars. Voorts verbiedt de Conventie van Den Haag van 1954 represailles tegen beschermde cultuurgoederen. In al deze gevallen, zo moet men opmerken, is het verbod van represailles mogelijk gemaakt door de invoering van andere, minder destructieve middelen: toezicht op de naleving van de regels, en individuele strafbaarstelling van schendingen.

Desondanks zijn er nog een aantal onopgeloste problemen. Deze staan in de eerste plaats in verband met het „recht van Den Haag”, oftewel het recht betreffende de eigenlijke strijdhandelingen. Toegegeven, represailles tegen cultuurgoederen zijn verboden; maar hiermee is nog pas voorzien in een heel klein onderdeel van de hier aan de orde komende problemen.

Voorop moet worden gesteld dat sommige van de meest fundamentele vraagstukken die men hier ontmoet, hoewel schijnbaar verband houdend met oorlogsrepresailles, niet zozeer daaruit voortkomen als wel uit het begrip van wederkerigheid. Zo hebben de voorbehouden, die een aantal Staten hebben verbonden aan hun ratificaties van het Gas Protocol van Genève van 1925, aan het in dat Protocol belichaamde verbod op gebruik van bepaalde chemische en biologische strijdmiddelen het karakter gegeven van een „no-first-use” verklaring. Met andere woorden, zodra een belligerent in de loop van een gewapend conflict zulke verboden

wapens begint te gebruiken, komt het verbod te vervallen en zijn alle deelnemers aan dat bepaalde gewapend conflict voor de duur er van vrij om chemische of biologische wapens te gebruiken op dezelfde wijze als zij ook andere niet verboden strijdmiddelen mogen gebruiken. Hetzelfde zou toepasselijk zijn indien een verbod op gebruik van nucleaire wapens het karakter zou aannemen van een verbod van eerste gebruik: elk eerste gebruik door een belligerent zou de andere belligerenten herstellen in hun recht de wapens te gebruiken alsof er geen verbod bestond; wederom behoudens de regels betreffende het gebruik van niet verboden wapens, zoals (om een bijzonder belangrijke te noemen) het verbod om de burgerbevolking tot voorwerp van directe aanvallen te maken.

Hoe moeilijk het is om wederkerigheid uit te sluiten bij een verbod zoals dat van chemische wapens, kwam in de dertiger jaren aan het licht toen de Ontwapeningsconferentie van 1932 tot 1934 in Genève bijeen was. Die Conferentie zag zichzelf geconfronteerd met alle problemen van inspectie, zowel in tijd van oorlog als van vrede, waarmee ook de tegenwoordige Conferentie van de Ontwapeningscommissie weer moet worstelen. De pogingen van de Ontwapeningsconferentie bleven zonder resultaat. Maar het is van belang te constateren dat de Conferentie zich in de loop van haar beraadslagingen zeer uitvoerig bezig hield met het probleem van de sancties die moesten worden verbonden aan een verbod niet op voorwaarde van wederkerigheid. Hier waren speciale sancties nodig, zo meende de Conferentie, en represailles, zelfs die welke bestaan in inbreuk op dezelfde norm als de tegenpartij had geschonden, dienden bij voorkeur te worden uitgesloten. Pas tegen het eind van de Conferentie, toen alle hoop op succes in feite al was opgegeven, viel een Brits voorstel terug op de traditionele positie en stelde dat in geval van gebruik van chemische wapens in strijd met het desbetreffende verbod de voornaamste sanctie zou bestaan in represailles in de vorm van vergelding met dezelfde middelen. Maar zelfs toen werd geen ogenblik gesuggereerd dat gas zou kunnen worden aangewend bij wijze van vergelding voor enige andere inbreuk op het oorlogsrecht of, met andere woorden, als ongelijksoortige vergelding.⁴⁾

Elke poging om een verbod op gebruik van nucleaire wapens te bereiken dat niet is beperkt door een voorwaarde van wederkerigheid, zal dergelijke moeilijkheden ontmoeten. De kwesties van preventie van schendingen en van sancties in geval van schending zullen tot de belangrijke vragen behoren. Ik behoef hier niet in te gaan op de verschillende denkbare oplossingen voor deze problemen. Het moge voldoende zijn vast te stellen, dat de moeilijkheden even overweldigend zijn als de op het spel staande belangen. Men moet dan ook vrezen dat deze problemen nog geruime tijd onoplosbaar zullen blijken. Voorlopig schijnt een verbod op eerste ge-

---

⁴⁾ Draft Convention on Disarmament, Conf. D. 157(1); Genève, 16 maart 1933.

bruik van nucleaire wapens het enige bereikbare doel.

Dit brengt ons terug tot de kwestie van represailles. Immers, zoals eerder opgemerkt, zou een wederkerigheidsclausule verbonden aan een verbod van nucleaire wapens slechts tot gevolg hebben dat de wapens, eenmaal gebruikt in een gewapend conflict, voor de duur van dat conflict niet meer het karakter van verboden wapens zouden hebben. Met andere woorden, belligerenten zouden bij hun gebruik ervan nog steeds de regels betreffende gebruik van niet verboden wapens moeten in acht nemen. Maar kunnen zij die regels opzij zetten bij wijze van represailles? Kunnen zij in het bijzonder — en dat is de kernvraag hier — het fundamentele beginsel opzij zetten dat de burgerbevolking niet het voorwerp van gewapende aanval mag worden gemaakt?

Mijn stelling is, dat zij dat niet gerechtvaardigd kunnen doen. Maar om tot die conclusie te komen kan men niet (zoals sommige auteurs hebben gepoogd te doen⁵⁾) volstaan met te steunen op het feit dat een nucleaire vergeldingsaanval op vijandelijk grondgebied noodzakelijkerwijs ook goederen zou aantasten die beschermd zijn door de Conventies van Genève van 1949 of de Conventie van Den Haag van 1954: noch die Conventies, noch de erin opgenomen verboden van represailles in het bijzonder, hebben ooit de bedoeling gehad en passant de kwestie te beslissen van de bescherming van de burgerbevolking tegen aanvallen met massavernietigingswapens.

Evenmin is het toelaatbaar om simpelweg te stellen dat nucleaire vergelding tegen de burgerbevolking de wetten van de humaniteit zou schenden en derhalve als represaille niet te rechtvaardigen zou zijn. Er bestaat niet zoiets als de „wetten van de humaniteit” die op zichzelf zouden leiden tot een klaar verbod van bepaalde vormen van oorlogsrepresailles. Men dient zich te realiseren dat inhumaniteit min of meer ligt opgesloten in het wezen van de oorlogsrepresailles.

Wel bestaat er echter een beginsel van humaniteit, zijnde een van de grondbeginselen die de gerechtvaardigde toepassing van oorlogsrepresailles beheersen. Een ander dergelijk fundamenteel beginsel, complementair aan de humaniteit, is effectiviteit. In een situatie zoals hier besproken, waar men noch in het gewonterecht noch in het verdragenrecht positieve aanwijzingen vindt die de kwestie beslissen, moet in laatste instantie de oplossing worden gevonden door deze twee beginselen tegen elkaar af te wegen in het licht van alle relevante feiten. Sommige auteurs, die dit

---

5) Baron Von der Heydte, „Le problème que pose l'existence des armes de destruction massive et la distinction entre les objectifs militaires et non militaires en général”, rapporten voor de 5e commissie van het *Institut de droit international*, *Exposé préliminaire*, 1961 in *Annuaire de l'Institut de droit international*, 1967, dl. II, p. 89; N. Singh, *Nuclear Weapons and International Law*, 1959, p. 222 (tenzij „the first user „of nuclear weapons destroys protected persons and property”: in die veronderstelling „there would appear to be justification to retaliate in kind, . . . even though the provisions of the Geneva Conventions were being violated”).

hebben gedaan, zijn daarbij tot de conclusie gekomen dat in geval van nucleaire vergelding tegen de burgerbevolking de effectiviteit van de handeling als represaille opweegt tegen haar inhumaniteit en zelfs barbaarsheid.⁶⁾ Ik waag de juistheid van deze waardering in twijfel te trekken. Er bestaat geen praktijk met betrekking tot nucleaire vergelding, maar de ervaring van recente gewapende conflicten, inbegrepen de Tweede Wereldoorlog, toont duidelijk aan dat het korte-termijn effect van vergeldingsaanvallen op de burgerbevolking onzeker is en dat deze op de lange termijn zelfs eerder een aan het beoogde doel tegengestelde uitwerking hebben. Het zogenaamde represaillebombardement op Londen, in 1940, is een goed voorbeeld.

Weliswaar laten de beschikbare feiten niet toe zonder voorbehoud te concluderen dat de uitwerking van een politiek van vergelding tegen de burgerbevolking in alle omstandigheden te verwaarlozen of zelfs negatief zal zijn. Desondanks aarzel ik niet de effectiviteit van een dergelijke politiek als bijzonder twijfelachtig te beoordelen.

Deze twijfelachtige effectiviteit dient men af te wegen tegen de ontwijfelbare inhumaniteit van een politiek van nucleaire vergelding tegen, bijvoorbeeld, vijandelijke steden. Naar mijn oordeel moet dit proces van afwegen leiden tot de slotsom dat een dergelijke vergelding niet als represaille kan worden gerechtvaardigd. Aan de andere kant dwingt het element van onzekerheid dat ligt opgesloten in bovenstaande redenering te erkennen dat, wil een verbod van dergelijke vormen van vergelding effectief zijn, het dringend gezaghebbende bevestiging behoeft van de kant van de internationale samenleving.

Terwijl men kan zeggen dat nucleaire vergelding, en het erin besloten liggende idee van de burgerbevolkingen die als gijzelaars dienen voor de politiek die hun leiders believe te voeren, het „maxi-“probleem van oorlogsrepresailles vormen, is er ook een „mini-“probleem; of liever, er zijn er twee.

Een wordt gevormd door de kwestie van represailles in *niet-internationale* gewapende conflicten zoals bedoeld in artikel 3 van de Conventies van Genève van 1949 en artikel 19 van de Conventie van Den Haag van 1954. Noch het gemeenschappelijke artikel 3 van de Conventies van Genève, noch artikel 19 van de Conventie van Den Haag, bevat een uitdrukkelijk verbod van represailles. Weliswaar verbiedt artikel 3 (om ons tot de meer belangrijke Conventies van Genève te beperken) uitdrukkelijk gijzelaars te nemen, in een adem met andere handelingen die essentiële rechten van de mens schenden. In zover kan men deze verboden beschouwen als uitwerkingen van het vereiste van humane behandeling, neergelegd in de eerste zinsnede van artikel 3(1). Maar is het zo onmiskenbaar

---

⁶⁾ B.v.: Singh, *op. et loc. cit.* n. 5; J-C. Venezia, „La notion de represailles en droit „international public“, in *Revue générale de droit international public*, jrg. 64, 1960, p. 465, op p. 489.

zeker dat de norm die humane behandeling voorschrijft van individuele personen ook een verbod van represailles meebrengt⁷⁾ tegen hen als leden van een gemeenschap, dat wil zeggen, op basis van de gedachte van solidariteit?

De wordingsgeschiedenis van de Conventies van Genève verschaft geen definitief antwoord op deze vraag. Evenmin kan de kwestie gemakkelijk worden opgelost met behulp van fundamentele beginselen. Terwijl het immers buiten kijf is dat represailles gedurende een niet-internationaal gewapend conflict in het algemeen zullen resulteren in onmenselijke behandeling van de slachtoffers ervan, is het even zeker dat de Staten bij het uitwerken van de tekst van artikel 3 de grootst mogelijke voorzichtigheid hebben getoond en zo min mogelijk hebben opgegeven van de middelen waarover zij beschikken voor het geval van intern gewapend conflict.

Men ziet zich derhalve wederom geconfronteerd met een situatie waar het geschreven recht onduidelijk is en waar de hieruit voortvloeiende onzekerheid kan leiden tot gevaar voor mensen, zelfs voor hun levens. Aanvulling van artikel 3 met een uitdrukkelijk verbod van alle vormen van represailles lijkt dan ook een dringende vereiste.

Het tweede van de beide „mini“-problemen, tenslotte, voert ons buiten het gebied van het eigenlijke oorlogsrecht: het betreft de kwestie van represailles of daarop gelijkende acties in situaties van niet-gewapend politiek conflict. Wij worden regelmatig geconfronteerd met nieuwsberichten over het kidnappen van diplomaten en dergelijke personen, die dan als gijzelaars worden vastgehouden om de vrijlating te verkrijgen van politieke gevangenen die door de autoriteiten worden vastgehouden. Dergelijke praktijken worden wellicht verdedigd met het argument dat de detentie van de politieke gevangenen op zichzelf in strijd was met fundamentele rechten van de mens. Of die bewering juist is, hangt vanzelfsprekend af van een waardering van alle voor de zaak relevante feiten. Hier is van belang dat zo'n praktijk van gijzelaars nemen ten einde de politieke tegenstander een bepaalde, beweerdelijk onrechtmatige, handelwijze te doen opgeven, in alle opzichten identiek is aan de praktijken die belligerenten lange tijd hebben gevolgd om naleving van het oorlogsrecht af te dwingen. Aan de deelnemers aan gewapende conflicten, zij het internationaal of niet-internationaal van aard, is het vermogen ontnomen om op dergelijke wijze te reageren op de onrechtmatige gedragingen van de vijand. Dient dit verbod zich als een volkenrechtelijke norm uit te strekken tot het niet-gewapend politiek conflict?

Ook deze vraag kan niet eenvoudigweg worden beantwoord door te verwijzen naar bepaalde geschreven rechtsregels. Inderdaad, ongeoorloofde vrijheidsberoving is strijdig met een fundamenteel recht van de

---

⁷⁾ Zoals wordt gesuggereerd in het Commentaar op de Conventie van Genève van 1949, gepubliceerd onder de redactie van Jean S. Pictet, I, p. 55; II, p. 36; III, p. 40; IV, p. 39.

mens, en het nemen van gijzelaars levert onmiskenbaar vrijheidsberoving op. Maar is het ook ongeoorloofd? De politie, en in het algemeen de gezagdragers bezitten zelfs onder het meest democratische mensenrechten-regiem bepaalde bevoegdheden om personen te arresteren. Moeten niet de tegenstanders van een geperverteerde politieke structuur evenzeer bepaalde bevoegdheden hebben om de rechten van de mens af te dwingen?

Ik zal niet pogen, enig definitief antwoord op deze vraag voor te stellen; maar wel wil ik stellen dat, indien ooit een code betreffende het gebruik van geweld in niet-gewapend politiek conflict zou worden tot stand gebracht, het vraagstuk van het nemen van gijzelaars en, algemener, van op represailles lijkende acties aan weerszijden in het conflict, op een of andere manier zal moeten worden opgelost. Voor dat geval wil ik slechts onderstrepen dat hier, evenals in het oorlogsrecht, bijzondere betekenis moet toekomen aan de overweging dat men onschuldigen niet behoort te laten lijden voor andermans daden.

Hoe dit ook moge zijn, in ieder geval komt één ding al bijzonder duidelijk naar voren uit het bovenstaande summier onderzoek van enige grondproblemen van het recht betreffende represailles: op elk van de drie besproken niveau's van dwanguitoefening, en zowel in het kader van het gewapend conflict als van het niet-gewapend politiek conflict, treft men bepaalde nijpende kwesties aan waaromtrent de stand van het recht onzeker is en waar een gezaghebbende oplossing van de aan de mogelijkheid van represailles verbonden problemen een urgente zaak is, niet het minst in het belang van de verwezenlijking van de rechten van de mens.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 10 juni 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel E. P. W. Elstak en Luitenant-Kolonel Mr. H. A. van Maarle;
Raadsman: Mr. G. J. P. Cammelbeeck.

Het verspreiden van een geschrift (het blad genaamd „Luctor”) waarin tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag en tot enige misdrijven, in het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven, wordt opgeruid.

De Krijgsraad heeft tevens kennis genomen van het feit dat beklaagde wederom aan de verspreiding van genoemd blad heeft medegewerkt, waarin onkrijgstuchtelijke uitdrukkingen worden gebezigd. Van dit krijgstuchtelijk vergrijp wordt bij de strafbepaling kennis genomen.

Veroordeling tot een maand militaire detentie (voorwaardelijk) en f 150, — boete (onvoorwaardelijk).

In hoger beroep (zie sententie achter het vonnis) kan het H.M.G. zich niet verenigen met de inaanmerkingneming van het krijgstuchtelijke vergrijp en wordt de straf gewijzigd in gevangenisstraf voor de tijd van een maand (voorwaardelijk) en f 150, — boete (onvoorwaardelijk). Verworpen de weren dat van opruiing geen sprake is, omdat de schrijver van de inzending zich tot de redactie van het blad wendt en omdat de opvolging van de aansporing onwaarschijnlijk zou zijn.

(W.M.Sr. art. 146; W.K. art. 2, 60; W.Sr. art. 132).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H.,
geboren 22 november 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 5 maart 1970 te Oirschot, terwijl hij als dienst-
„plichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke
„Landmacht, een geschrift, te weten no. 6 van de 1e jaargang van het
„in de Generaal-Majoor de Ruyter van Steveninckkazerne verschijnen-
„de blad, genaamd „Luctor”, waarin op bladzijde 3 het navolgende is
„opgenomen:

„„Naar aanleiding van het vorig nummer moet me toch iets van het
„„hart. Ik meen namelijk te zien dat de VVDM zich steeds meer laat in-
„„kapselen. Op deze manier komt er NIETS van terecht. Het leger is een
„„systeem, op semi-fascistische basis geschoeid, in dienst van het Wes-
„„ters kapitalisme. Hierin moeten jullie je niet laten inkapselen. Inte-

„,gendeel! Het enige wat je moet doen is je verzetten en leiding geven
„,in dat verzet. Pleeg obstructie waar je kan. Saboteer het systeem.
„,Revolteer. Laat merken dat je er bent. De demonstratie leek een stap
„,in de goede richting, maar waarom zo slap. Waarom niet meer kre-
„,ten dan als: „Den Toom go home“? Waarom geen stenen bij het
„,Ministerie van Uitbuiters (vroeger Defensie) naar binnen gekeild?
„,Waarom geen stormloop op dat centrum van paternalisme? Om in
„,Oirschot te blijven, waarom geen bezetting van centrale-posten (keu-
„,ken, kantine, wachtgebouw!)? Waarom geen sabotage van appels,
„,inspecties en controles? Waarom dit alles niet? Op die manier zullen
„,pas velen actief worden. Pleeg revolutionaire acties en de massa zal
„,je volgen. Kijk naar het voorbeeld van alle grote revolutionairen!
„,Kijk ernaar en pas het toe. Het is de enige mogelijkheid. Het is de
„,toekomst! Gaarne zou ik hebben dat mijn naam en onderdeel, om
„,duidelijke redenen, geheim gehouden worden. Hopelijk wilt U dit
„,evengoed plaatsen.”

„,zijnde een geschrift, waarin militairen tot de misdrijven, omschre-
„,ven in de artikelen **138—139** (lokaalvredebreuk), **141** (openlijke ge-
„,weldpleging), **350** (zaakbeschadiging) van het Wetboek van Strafrecht
„,en in de artikelen **114** (opzettelijke ongehoorzaamheid), **124** (militair
„,oproer) en **134** (opzettelijk, zonder daartoe bevoegd te zijn, enige
„,maatregel in het belang van de Krijgsmacht of van de dienst onder-
„,nomen of bevolen, beletten, belemmeren of vrijdelen), van het Wet-
„,boek van Militair Strafrecht, althans tot een of meer van genoemde
„,misdrijven, althans tot enig misdrijf, althans tot enig strafbaar feit, en/
„,of gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag werden opgeruid
„,en/of werd getracht de tucht onder de Krijgsmacht te ondermijnen,
„,in een groot aantal exemplaren onder militairen in genoemde kazerne
„,heeft verspreid en/of ter verspreiding in voorraad heeft gehad, terwijl
„,hij, beklagde, de inhoud van dat geschrift kende en wist of ernstige
„,reden had om te vermoeden, dat in dat geschrift zodanige opruiing
„,voorkwam, alsmede bekend was met de strekking de tucht onder de
„,Krijgsmacht te ondermijnen”;

overwegende, dat uit een ten processe aanwezige justitiële verkla-
ring, gedagtekend **16 april 1970** en ondertekend door de commandant
Paostcie **16** Pantser Infanterie Bataljon te Oirschot, blijkt dat de dienst-
plichtig soldaat H., behorende tot de Koninklijke Landmacht, op ge-
noemde datum sedert **14 januari 1969** in werkelijke militaire dienst was
als dienstplichtige;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft
verklaard:

Omstreeks **5 maart 1970**, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in wer-
kelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, heb ik in de Gene-
raal-Majoor de Ruijter van Steveninck-kazerne te Oirschot een ge-

schrift, te weten no. 6 van de eerste jaargang van het in genoemde kazerne verschijnende gestencilde blad genaamd „Luctor”, waarin op bladzijde 3 was opgenomen hetgeen in de tenlastelegging tussen aanhalingstekens is vermeld, in een groot aantal exemplaren, ongeveer 300 stuks, onder militairen in genoemde kazerne verspreid door voormeld aantal exemplaren op diverse legeringskamers en bureaus te deponeeren ter lezing voor de aldaar aanwezige militairen. Toen ik die geschriften verspreidde, kende ik de inhoud en de strekking van het op bladzijde 3 van voormeld geschrift voorkomende stuk;

Overwegende, dat in het aan beklagde vertoond en voorgehouden blad „Luctor” eerste jaargang nummer 6 bladzijde 3 het navolgende is opgenomen: . . . (enz., zie tenlastelegging — Red.);

overwegende, dat de handelingen, aangeduid in bovengenoemd stuk, opleveren de misdrijven als omschreven in de artikelen 138—139 (lokaalvredebreuk), 141 (openlijke geweldpleging), 350 (zaakbeschadiging) van het Wetboek van Strafrecht en 114 (opzettelijke ongehoorzaamheid), 124 (militair oproer) en 134 (opzettelijk, zonder daartoe bevoegd te zijn, enige maatregel in het belang van de Krijgsmacht of van de dienst ondernomen of bevolen, beletten, belemmeren of verijdelen) van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat de in het aangehaalde geschrift gebezigde uitdrukkingen van opruiende aard zijn en het opzet om op te ruien voortvloeit uit de gebezigde uitdrukkingen zelve;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende het in de Generaal-Majoor de Ruijter van Steveninckkazerne verschenen blad „Luctor” nummer 6 slechts gebruikt in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten (zie tenlastelegging — Red.);

Overwegende, dat voor wat betreft de misdrijven omschreven in het Wetboek van Militair Strafrecht het bewezenverklaarde valt zowel onder de strafbepaling van artikel 146 van het Wetboek van Militair Strafrecht als onder die van artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht, doch dat beide feiten zijn gepleegd in ééndaadse samenloop;

Overwegende, dat derhalve onder toepassing van artikel 55, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht, de kwalificaties dienen te luiden:

a. „Een geschrift waarin tot enig strafbaar feit *en* tot gewelddadig „optreden tegen het openbaar gezag wordt opgeruid, verspreiden, *ter- wijl* de schuldige weet dat in het geschrift zodanige opruiing *voorkomt*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 132, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht;

b. „Een geschrift waarin een militair wordt opgeruid tot enig *mis-*

„drijf in het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven, waarvan de „schuldige de inhoud kent, verspreiden“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 146, eerste lid j^o vierde lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad gelijktijdig kennis heeft genomen van het feit dat beklagde wederom als verspreider heeft medegewerkt aan het doen verschijnen van nummer 7 van het blad „Luctor“, waarin met de militaire tucht strijdige uitdrukkingen worden gebezigd; dat dit feit, hoewel het als een op zichzelf staand handelen kan worden beschouwd, verband houdt met de hierboven gekwalificeerde feiten; dat de Krijgsraad derhalve bij de bepaling van de straf dit krijgstuuchtelijk vergrijp mede in aanmerking dient te nemen;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 1 maand en tot betaling van een geldboete van f 150, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen; alleer de militaire detentie voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar — *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 9 september 1970

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans, Bruinier en (b.d.) Lagerwerff (plv.); *Raadsman:* Mr. G. J. P. Cammelbeeck, advocaat te Eindhoven.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,
in de zaak van de Auditeur-Militair, appellant, tegen H., geïntimeerde en van H., appellant, tegen de Auditeur-Militair, geïntimeerde, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht.

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met **conclu-**

sie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen behalve ten aanzien der opgelegde straf en met aanvulling van de kwalificatie, de beklaagde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van eenhonderd en vijftig gulden subsidiair vijftien dagen hechtenis;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof — behoudens voor wat betreft twee hierna te vermelden uitzonderingen — tot geen andere beschouwingen en beslissingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat beklaagde's raadsman weliswaar in hoger beroep ter bestrijding van de bewezenverklaring heeft aangevoerd:

a. dat de inhoud van het in de bewezenverklaring vermelde stuk géén opruiend karakter heeft, daar dit stuk zich slechts richt tot het bestuur van de Vereniging van dienstplichtige militairen en bedoelt aan te geven welk beleid dat bestuur met betrekking tot de ter **bereiking** van de doelstellingen dier vereniging aan te bevelen middelen dient te volgen;

b. dat ten deze van opruiing geen sprake kan zijn wegens de onwaarschijnlijkheid van opvolging van de in het stuk voorkomende aansporing, doch het Hof dit verweer in al zijn onderdelen verwerpt en wel:

dat sub a: op grond dat het bedoelde stuk zich geenszins alleen richt tot het bestuur van voornoemde vereniging, doch integendeel dit zich met de daarin vervatte aansporing tot het plegen van de misdrijven en tot het gewelddadig optreden, als aangeduid in de tenlastelegging, wendt tot al die militairen, door wie het verspreide geschrift, waarin dat stuk is opgenomen, zou worden gelezen;

dat sub b: op grond, dat voor de vraag of een geschrift van opruiende aard is alleen de inhoud van het gepubliceerde, doch niet de uitwerking daarvan beslissend is;

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met het vonnis waarvan hoger beroep voor wat betreft de aan beklaagde opgelegde straf welke het Hof onjuist is voorgekomen, alsmede voor wat betreft de strafmotivering met name voorzover daarbij gelijktijdig is kennis genomen van het feit dat beklaagde wederom als verspreider heeft medegewerkt aan het doen verschijnen van nummer 7 van het blad „Luc-tor”, waarin met de militaire tucht strijdige **uitdrukkingen** worden gebezigd, en dat feit als krijgstuuchtelijk vergrijp bij de bepaling van de straf mede in aanmerking is genomen, omdat het Hof tussen dat feit en het bewezenverklaarde en gekwalificeerde feit een samenhang en verband in de zin van artikel 60 van de Wet op de Krijgstucht niet aanwezig acht;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden **waar-**onder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen de uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien de in het vonnis waarvan hoger beroep als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van de artikelen 11 en 14 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 60 van de Wet op de Krijgstucht — alsmede de artikelen 2 en 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep doch alleen voor zover de aan beklaagde opgelegde straf en de daarop — zoals hoger aangegeven — betrekking hebbende overweging betreft, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de duur van *een maand*;

Beveelt, dat deze gevangenisstraf niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op twee jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen;

Veroordeelt beklaagde bovendien tot betaling van een geldboete groot *eenhonderd en vijftig gulden*, met bepaling dat deze geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de duur van vijftien dagen;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

NASCHRIFT

*Van het door de Krijgsraad in aanmerking genomen krijgstu-
chtelijke vergrijp is in de tenlastelegging geen aanduiding gegeven.*

*Het schijnt mij minder juist dat de Krijgsraad ambtshalve als ver-
volger optreedt.*

*Bovendien is door deze gang van zaken de bepaling van het (krijgs-
tuchtelijke) feit naar plaats en tijd onvoldoende vastgesteld. Terecht
heeft het H.M.G. (op die grond) het in artikel 60 W.K. vereiste ver-
band niet kunnen vinden.*

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 10 juni 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel E. P. W. Elstak en Luitenant-Kolonel Mr. H. A. van Maarle;
Raadsman: Mr. G. J. P. Cammelbeeck.

Het bij geschrift tot enige strafbaar feit en tot gewelddadig optreden tegen het openbare gezag opruien (door het verspreiden in de kazerne van een blad genaamd „Luctor” waarin een opruiend artikel was vermeld) en het bij geschrift een militair opruien tot enig in het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven misdrijf.

Twee maanden militaire detentie, voorwaardelijk en onvoorwaardelijke geldboeten.

*De Krijgsraad heeft tevens kennis genomen van het feit dat **beklaagden** wederom aan de verspreiding van genoemd blad hebben medegewerkt, waarin onkrijgstuchtelijke uitdrukkingen worden gebezigd. Van dit krijgstuchtelijke vergrijp wordt bij de strafbepaling kennis genomen.*

In hoger beroep (zie sententie achter het vonnis) kan het H.M.G. zich niet verenigen met de inaanmerkingneming van het krijgstuchtelijke vergrijp en wordt deze straf gewijzigd in gevangenisstraf voor de tijd van twee maanden (voorwaardelijk) en f 200,— boete (onvoorwaardelijk). Verworpen de weren dat van opruiing geen sprake is, omdat de schrijver van de inzending zich tot de redactie van het blad wendt en omdat de opvolging van de aansporing onwaarschijnlijk zou zijn.

(W.M.Sr. art. 66, 146; W.K. art. 2, 60; W.Sr. art. 132).

DE ARRONDISSEMENTS KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad, eiser, tegen
A. A., geboren 3 juli 1947, dpl. sld., B. B., geboren 25 mei 1947, dpl.
sld. en C. C., geboren 21 augustus 1948, dpl. sld., beklaagden.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagden is ten laste gelegd:

„1. dat zij op of omsireeks 5 maart 1970, althans in of omstreeks „de maanden februari en maart 1970 te Oirschot, terwijl zij, elk als „dienstplichtig soldaat, in werkelijke militaire dienst waren bij de Koninklijke Landmacht, tezamen en in vereniging althans ieder voor „zich, als leden van de redactie van het in de Generaal-Majoor de „Ruyter van Steveninckkazerne verschijnende blad, genaamd „Luctor”, „door middel van een in honderden exemplaren onder militairen in genoemde kazerne verspreid geschrift te weten no. 6 van de 1e jaar-

„gang van genoemd blad „Luctor”, waarin op bladzijde 3 het navolgende is opgenomen:

„„Naar aanleiding van het vorige nummer moet me toch iets van „„het hart. Ik **meen** namelijk te zien dat de VVDM zich steeds meer „„laat inkapselen. Op deze manier komt er **niets** van terecht. Het leger „„is een systeem, op sermi-fascistische basis geschoeid, in dienst van het „„Westers kapitalisme. Hierin moeten jullie je niet laten inkapselen. „„Integendeel! Het enige wat je moet doen is je verzetten en leiding „„geven in dat verzet. Pleeg obstructie waar je kan. Saboteer het **sys-** „„teem. Revolteer. Laat merken dat je er bent. De demonstratie leek „„een stap in de goede richting, maar waarom zo slap. Waarom niet „„meer kreten dan als: „Den Toom go home”? Waarom geen stenen „„bij het Ministerie van Uitbuiters (vroeger Defensie) naar **binnen ge-** „„keild? Waarom geen stormloop op dat centrum van paternalisme? „„Om in Oirschot te blijven, waarom geen bezetting van centrale-pos- „„ten (keuken, kantine, wachtgebouw!)? Waarom geen sabotage van „„appels, inspecties en controles? Waarom dit alles niet? Op die **ma-** „„nier zullen pas velen actief worden. Pleeg revolutionaire acties en „„de massa zal je volgen. Kijk naar het voorbeeld van alle grote **revo-** „„lutionairen! Kijk ernaar en pas het toe. Het is de enige mogelijkheid. „„Het is de toekomst! Gaarne zou ik hebben dat mijn naam en onder- „„deel, om duidelijke redenen, geheim gehouden worden. Hopelijk wilt „„U dit evengoed plaatsen”.

„in het openbaar militairen bij geschrift tot de misdrijven, omschreven in de artikelen 138—139 (lokaalvredebreuk), 141 (openlijke geweldpleging), 350 (zaakbeschadiging) van het Wetboek van Strafrecht „en in de artikelen 114 (opzettelijke ongehoorzaamheid), 124 (militair „oproer) en 134 (opzettelijk, zonder daartoe bevoegd te zijn, enige „maatregel in het belang van de Krijgsmacht of van de dienst onder- „nomen of bevolen, beletten, belemmeren of verijdelen) van het **Wet-** „boek van Militair Strafrecht, althans tot een of meer van genoemde „misdrijven, althans tot enig misdrijf, althans tot enig strafbaar feit, „en/of tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag hebben op- „geruid en/of hebben getracht de tucht onder de Krijgsmacht te onder- „mijnen”;

„2. dat zij op of omstreeks 5 maart 1970 te Oirschot, terwijl zij, elk als „dienstplichtig soldaat, in werkelijke militaire dienst waren bij de **Ko-** „ninklijke Landmacht, tezamen en in vereniging, althans ieder voor „zich, een geschrift, te weten no. 6 van de 1e jaargang van het in de „Generaal-Majoor de Ruyter van Steveninckkazerne verschijnende „blad, genaamd „Luctor”, waarin op bladzijde 3 het navolgende is op- „genomen: (. . . zie sub 1 — Red.);

„zijnde een geschrift, waarin militairen tot de misdrijven, omschreven in de artikelen 138—139 (lokaalvredebreuk), 141 (openlijke ge-

„weldpleging), 350 (zaakbeschadiging) van het Wetboek van **Straf** „recht en in de artikelen 114 (opzettelijke ongehoorzaamheid), 124 „(militair oproer) en 134 (opzettelijk, zonder daartoe bevoegd te zijn, „enige maatregel in het belang van de Krijgsmacht of van de dienst „ondernomen of bevolen, beletten, belemmeren of verijdelen) van het „Wetboek van Militair Strafrecht, althans tot een of meer van **genoem** „de misdrijven, althans tot enig misdrijf, althans tot enig strafbaar feit, „en/of tot gewelddadig optreden tegen het openbare gezag werden **op** „geruid, en/of werd getracht de tucht onder de Krijgsmacht te onder „mijnen, in honderden, althans een groot aantal exemplaren onder **mi** „litairen in genoemde kazerne hebben verspreid, **en/of** ter verspreiding „in voorraad hebben gehad, terwijl ieder van hen, beklaagden, de in „houd van dat geschrift kende en wist of ernstige reden had om te **ver** „moeden, dat in dat geschrift zodanige opruiing voorkwam, alsmede „bekend was met de strekking de tucht onder de Krijgsmacht te onder „mijnen”;

overwegende, dat uit drie ten processe aanwezige justitiële verklaringen, gedagtekend 16 april 1970 en ondertekend door de commandant Paostcie 16e Pantser Infanterie Bataljon te Oirschot, blijkt dat de dienstplichtige soldaat 1e klasse **A. A.**, de dienstplichtig soldaat **B. B.** en de dienstplichtig soldaat 1e klasse **C. C.**, allen behorende tot de Koninklijke Landmacht, op genoemde datum sedert respectievelijk 14 januari 1969, 14 januari 1969 en 13 januari 1969 in werkelijke militaire dienst waren als dienstplichtige;

Overwegende, dat beklaagden — ieder voor zich — ten processe onder meer zakelijk hebben verklaard:

de beklagde **A. A.**:

Eind februari of begin maart 1970 heb ik samen met **B. B.** en **C. C.**, terwijl wij, elk als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst waren bij de Koninklijke Landmacht, in de Generaal-Majoor de Ruijter van Steveninckkazerne te Oirschot als leden van de redactie van het in die kazerne verschijnende gestencilde blad genaamd „Luctor”, op bladzijde **3** van nummer 6 van de eerste jaargang van genoemd blad, opgenomen hetgeen in de tenlastelegging tussen aanhalingstekens is geciteerd. Tevoren hadden wij met z'n drieën dit artikel besproken en wij waren derhalve op de hoogte van de inhoud en strekking daarvan, met name dat daarin rechtstreeks werd aangezet tot verzet tegen de legerleiding, sabotage van bepaalde aspecten van de militaire dienst in die kazerne, het bezetten van centrale posten van die kazerne, het voeren van revolutionaire acties in die kazerne en tot het plegen van andere strafbare feiten. Vervolgens hebben wij alle drie omstreeks 5 maart 1970 dat nummer 6 van het blad „Luctor” met bedoeld artikel op bladzijde 3 onder de militairen in die kazerne verspreid door ongeveer 1000 exemplaren van dat blad te deponeren op nagenoeg alle

bureau's en legeringekamers in die kazerne ter lezing voor die militairen. Vóór die verspreiding hebben wij als redactie die **geschriften** ter verspreiding in voorraad gehad;

de beklaagde **B. B.:**

Eind februari of begin maart 1970 heb ik samen met A. A. en C. C., terwijl wij, elk als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst waren bij de Koninklijke Landmacht, in de Generaal-Majoor de Ruijter van Steveninckkazerne te Oirschot als leden van de redactie van het in die kazerne verschijnende gestencilde blad genaamd „Luctor”, op bladzijde **3** van nummer 6 van de eerste jaargang van genoemd blad, opgenomen hetgeen in de tenlastelegging tussen aanhalingstekens is geciteerd. Tevoren hadden wij met z'n drieën dit artikel besproken en wij waren derhalve op de hoogte van de inhoud en strekking daarvan. Vervolgens hebben wij alle drie omstreeks 5 maart 1970 dat nummer 6 van het blad „Luctor” met bedoeld artikel op bladzijde **3** onder de militairen in die kazerne verspreid door ongeveer 1000 exemplaren van dat blad te deponeren op nagenoeg alle bureau's en legeringskamers in die kazerne ter lezing voor die militairen. Vóór die verspreiding hebben wij als redactie die **geschriften** ter verspreiding in voorraad gehad;

de beklaagde **C. C.:**

Eind februari of begin maart 1970 heb ik samen met A. A. en B. B., terwijl wij, elk als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst waren bij de Koninklijke Landmacht, in de Generaal-Majoor de Ruijter van Steveninckkazerne te Oirschot als leden van de redactie van het in die kazerne verschijnende gestencilde blad genaamd „Luctor”, op bladzijde **3** van nummer 6 van de eerste jaargang van genoemd blad, opgenomen hetgeen in de tenlastelegging tussen aanhalingstekens is geciteerd. Tevoren hadden wij met z'n drieën dit artikel besproken en wij waren derhalve op de hoogte van de inhoud en strekking daarvan. Met name dat daarin diverse feiten worden vermeld, zoals b.v. het plegen van verzet tegen het systeem in het leger, sabotage van bepaalde aspecten van de militaire dienst in die kazerne, het bezetten van centrale posten in die kazerne en het voeren van revolutionaire acties in die kazerne. Vervolgens hebben wij alle drie omstreeks 5 maart 1970 dat nummer 6 van het blad „Luctor” met bedoeld artikel op bladzijde **3** onder de militairen in die kazerne verspreid door ongeveer 1000 exemplaren van dat blad te deponeren op nagenoeg alle bureau's en legeringskamers in die kazerne ter lezing voor die militairen. Vóór die verspreiding hebben wij als redactie die **geschriften** ter verspreiding in voorraad gehad;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P. 69/70, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 15 april 1970 door **Herman** Wijnen, adjudant-onderofficier der Koninklijke

Marechaussee, commandant van de brigade Welschap, en Bernardus Wilhelmus Gerardus Boekelder, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Uden der Koninklijke Marechaussee, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van H.:

De redactie van „Luctor” nummer 6 bestond uit de soldaten A. A., B. B. en C. C. Begin maart 1970 is „Luctor” nummer 6 verschenen en verspreid op de Generaal-Majoor de Ruijter van Steveninckkazerne te Oirschot;

Overwegende, dat in het aan beklagden vertoond en voorgehouden blad „Luctor” eerste jaargang nummer 6 bladzijde 3 het navolgende is opgenomen: . . . (*zie tenlastelegging — Red.*);

Overwegende, dat de handelingen, aangeduid in bovengenoemd stuk, opleveren de misdrijven als omschreven in de artikelen 138—139 (lokaalvredebreuk), 141 (openlijke geweldpleging), 350 (zaakbeschadiging) van het Wetboek van Strafrecht en 114 (opzettelijke ongehoorzaamheid), 124 (militair oproer) en 134 (opzettelijk, zonder daartoe bevoegd te zijn, enige maatregel in het belang van de Krijgsmacht of van de dienst ondernemen of bevolen, beletten, belemmeren of verwijderen) van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat de in het aangehaalde geschrift gebezigde uitdrukkingen van opruiende aard zijn en het opzet om op te ruien voortvloeit uit de gebezigde uitdrukkingen zelve;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — **wordende** het in de Generaal-Majoor de Ruijter van Steveninckkazerne verschenen blad „Luctor” nummer 6 slechts gebruikt in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen en **wordende** de verklaring van ieder der beklagden slechts gebezigd als bewijs tegen hem, die haar aflegde — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagden is ten laste gelegd met hun schuld daaraan, te weten:

„1. dat zij in de maanden februari en maart 1970 te Oirschot, **ter** „wjl zij, elk als dienstplichtig soldaat, in werkelijke militaire dienst „waren bij de Koninklijke Landmacht, tezamen en in vereniging als „leden van de redactie van het in de Generaal-Majoor de Ruijter van „Steveninckkazerne verschijnende blad, genaamd „Luctor” door **mid** „del van een in honderden exemplaren onder militairen in genoemde „kazerne verspreid geschrift, te weten no. 6 van de 1e jaargang van „genoemd blad „Luctor”, waarin op bladzijde 3 het navolgende is op „genomen: . . . (*enz., zie tenlastelegging — Red.*);

„in het openbaar militairen bij geschrift tot de misdrijven, **omschre** „ven in de artikelen 138—139 (lokaalvredebreuk), 141 (openlijke ge „weldpleging), 350 (zaakbeschadiging) van het Wetboek van Strafrecht „en in de artikelen 114 (opzettelijke ongehoorzaamheid), 124 (militair

„oproer) en 134 (opzettelijk, zonder daartoe bevoegd te zijn, enige „maatregel in het belang van de Krijgsmacht of van de dienst onder- „nomen of bevolen, beletten, belemmeren of vrijdelen) van het Wet- „boek van Militair Strafrecht en tot gewelddadig optreden tegen het „openbaar gezag hebben opgeruid en hebben getracht de tucht onder „de Krijgsmacht te ondermijnen;

„2. dat zij omstreeks 5 maart 1970 te Oirschot, terwijl zij, elk als „dienstplichtig soldaat, in werkelijke militaire dienst waren bij de Ko- „ninklijke Landmacht, tezamen en in vereniging een geschrift, te weten „no. 6 van de 1e jaargang van het in de Generaal-Majoor de Ruijter „van Steveninckkazerne verschijnende blad, genaamd „Luctor”, waar- „in op bladzijde 3 het navolgende is opgenomen: . . . (enz., zie ten- lastelegging — Red.);

„zijnde een geschrift, waarin militairen tot de misdrijven, omschre- „ven in de artikelen 138—139 (lokaalvredebreuk), 141 (openlijke ge- „weldpleging), 350 (zaakbeschadiging) van het Wetboek van Straf- „recht en in de artikelen 114 (opzettelijke ongehoorzaamheid), 124 „(militair oproer) en 134 (opzettelijk, zonder daartoe bevoegd te zijn, „enige maatregel in het belang van de Krijgsmacht of van de dienst „ondernomen of bevolen, beletten, belemmeren of vrijdelen) van het „Wetboek van Militair Strafrecht en tot gewelddadig optreden tegen „het openbaar gezag werden opgeruid en werd getracht de tucht onder „de Krijgsmacht te ondermijnen, in honderden exemplaren onder mili- „tair in genoemde kazerne hebben verspreid en ter verspreiding in „voorraad hebben gehad, terwijl ieder van hen, beklaagden, de inhoud „van dat geschrift kende en wist dat in dat geschrift zodanige opruiing „voorkwam, alsmede bekend was met de strekking de tucht onder de „Krijgsmacht te ondermijnen”;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde onder sub 1 en sub 2 voor wat betreft de misdrijven, omschreven in het Wetboek van Strafrecht, valt zowel onder de strafbepaling van artikel 131 van het Wetboek van Strafrecht als onder die van artikel 132 van het Wetboek van Strafrecht, doch dat beide feiten zijn gepleegd in ééndaadse samenloop;

overwegende, dat het bewezenverklaarde onder sub 1 en sub 2, voor wat betreft de misdrijven omschreven in het Wetboek van Militair Strafrecht, valt zowel onder de strafbepaling van artikel 146 van het Wetboek van Militair Strafrecht als onder die van artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht, doch beide feiten zijn gepleegd in ééndaadse samenloop;

Overwegende, dat derhalve onder toepassing van artikel 55, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht de kwalificaties dienen te luiden:

a. „In het openbaar *bij* geschrift tot enig strafbaar feit en tot geweld- „dadig optreden tegen het openbaar gezag opruien, *meermalen* ge- „pleegd”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 131 van het Wetboek van Strafrecht;

b. „Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon bij geschrift een militair opruien tot enig misdrijf in het Wetboek van *Militair Strafrecht* omschreven, *meermalen* gepleegd”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 146, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagden meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat zij daarvan behoren te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagden strafbaar zijn, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagden zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van de daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad gelijktijdig kennis heeft genomen van het feit dat de beklagden B. B. en C. C. wederom als redactielid hebben meegewerkt aan het doen verschijnen van nummer 7 van het blad „Luctor”, waarin met de militaire tucht strijdige uitdrukkingen worden gebezigd; dat dit feit, hoewel het als een op zichzelf staand handelen kan worden beschouwd, verband houdt met de hierboven gekwalificeerde feiten; dat de Krijgsraad derhalve bij de bepaling van de straf dit krijgstuchtelijk vergrijp mede in aanmerking dient te nemen;

overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling van ieder der beklagden tot een militaire detentie voor de duur van 2 maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar en voorts: beklagde A. A. bovendien tot betaling van een geldboete ten bedrage van f 200, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de duur van 20 dagen, beklagden B. B. en C. C. ieder tot betaling van een geldboete ten bedrage van f 250, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de duur van 25 dagen — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 9 september 1970

President: Mr. Lamers; **Leden:** Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans, Bruinier en (b.d.) Lagerwerff (plv.); **Raadsmans:** Mr. G. J. P. Cammelbeeck, advocaat te Eindhoven.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair, appellant, tegen A. A., B. B. en C. C., geïntimeerden, en van A. A., B. B. en C. C., appellanten, tegen de Auditeur-Militair, geïntimeerde, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht.

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof,

ten aanzien van de beklagde A. A., het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf en met aanvulling van de kwalificatie, de beklagde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van tweehonderd gulden subsidiair twintig dagen hechtenis;

ten aanzien van de beklagde B. B., het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf en met aanvulling van de kwalificatie, de beklagde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van tweehonderd en vijftig gulden subsidiair vijftientwintig dagen hechtenis;

ten aanzien van de beklagde C. C., het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf en met aanvulling van de kwalificatie, de beklagde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van tweehonderd en vijftig gulden subsidiair vijftientwintig dagen hechtenis;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof — behoudens voor wat betreft twee hierna te vermelden uitzonderingen — tot geen andere beschouwingen en beslissingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat de raadsman der beklagden weliswaar in hoger beroep ter bestrijding van de bewezenverklaring heeft aangevoerd:

a. dat de inhoud van het in de bewezenverklaring vermelde stuk géén opruiend karakter heeft daar dit stuk zich slechts richt tot het bestuur van de Vereniging van dienstplichtige militairen en bedoelt aan te geven welk beleid dat bestuur met betrekking tot de ter bereiking van de doelstellingen dier vereniging aan te bevelen middelen dient te volgen;

b. dat bij de beklagden het opzet om op te ruïen heeft ontbroken blijkens het onder voormeld stuk gestelde, te weten: „Dit stuk is **inge-**„zonden en dus niet voor verantwoording van de redactie. Vraag aan „de schrijver: „Wilt U volgende keer ook eens zeggen hoe U vindt dat „„het daarna moet?"" en

c. dat ten deze van opruiing geen sprake kan zijn wegens de onwaarschijnlijkheid van opvolging van de in het stuk voorkomende aansporing, doch het Hof dit verweer in al zijn onderdelen verwerpt en wel:

dat sub a: op grond, dat het bedoelde stuk zich geenszins alleen richt tot het bestuur van voornoemde vereniging, doch integendeel dit zich met de daarin vervatte aansporing tot het plegen van de misdrijven en tot het gewelddadig optreden, als aangeduid in de tenlastelegging, wendt tot al die militairen, door wie het verspreide geschrift, waarin dat stuk is opgenomen, zou worden gelezen;

dat sub b: reeds op grond hiervan, dat het bedoelde onderschrift in geen enkel opzicht blijkt geeft van afkeuring van de inhoud en strekking van het daarboven opgenomen stuk;

dat sub c: op grond, dat voor de vraag of een geschrift van opruiende aard is alleen de inhoud van het gepubliceerde, doch niet de uitwerking daarvan beslissend is;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde wel allerminst kan worden bestempeld als een redelijk middel tot het bereiken van het — volgens de raadsman der beklagden — door hen nagestreefde doel, te weten: verkrijging van de mogelijkheid tot vrije meningsuiting, ook niet indien — zoals de raadsman heeft gesteld — het blad „Luctor” het enige in de legerplaats Oirschot verschijnende, voor militairen bestemde, blad zou zijn, waarin publikaties zonder voorafgaande censuur mogelijk zijn, zodat het gedaan beroep op niet strafbaarheid van het **bewezenver-**klaarde wegens het ontbreken van de materiële wederrechtelijkheid daarvan, faalt;

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met het vonnis waarvan beroep voor wat betreft de aan ieder der beklagden opgelegde straf, welke het Hof onjuist is voorgekomen, alsmede voor wat betreft de strafmotivering, met name voor zover daarbij gelijktijdig is kennis genomen van het feit dat de beklagden B. B. en C. C. wederom als redactielid hebben meegewerkt aan het doen verschijnen van nummer 7 van het blad „Luctor”, inhoudende met de militaire tucht strijdige uitdrukkingen en dat feit als krijgstuuchtelijk vergrijp bij de bepaling van de straf mede in aanmerking is genomen, omdat het Hof tussen dat feit en de bewezenverklaarde en gekwalificeerde feiten een samenhang en verband in de zin van artikel 60 van de Wet op de Krijgstucht, niet aanwezig acht;

overwegende, dat na te melden straffen in overeenstemming zijn

met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan, mede gelet op de persoon van ieder der daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen de uitoefening van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien de in het vonnis waarvan hoger beroep als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van de artikelen 11 en 14 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 60 van de Wet op de Krijgstucht — alsmede de artikelen 2 en 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep doch alleen voor zover de aan ieder der beklaagden opgelegde straf en de daarop — zoals hoger aangegeven — betrekking hebbende overweging betreft, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt ieder der beklaagden tot een gevangenisstraf voor de duur van *twee maanden*;

Beveelt, dat deze gevangenisstraf niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op twee jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen;

Veroordeelt ieder der beklaagden bovendien tot betaling van een geldboete groot *tweehonderd gulden*, met bepaling dat deze geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de duur van twintig dagen;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

NASCHRIFT

De kwalificatie van het misdrijf, vermeld in artikel 146 W.M.Sr. komt mij minder juist voor, met name de in de kwalificatie vermelde aanhef: „Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon...”. Het artikel 146 bevat die woorden niet doch vermeldt eenvoudig: „Hij die...”. Elders in het Wetboek (n.l. in artikel 66) is vermeld dat onder „hij” wordt verstaan ieder aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon.

Evenmin als bij kwalificaties uit het W.v.Sr., die met „Hij die...” beginnen, uitleg wordt gegeven van de voorwaarden waaraan „hij” moet voldoen om strafbaar te zijn, zomin behoort dat met de kwalificaties van het Militaire Strafwetboek te geschieden.

W. H. V.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 7 januari 1970

President: Mr. H. Donker; **Leden:** J. F. Jongepier, Kapitein ter zee van administratie en A. C. Lamers, Luitenant-Kolonel der mariniers; **Raadsman:** Luit.t.zee 2e kl. (O.C.) J. C. Gmelig Meyling.

Verduistering, meermalen gepleegd:

Als facteur een geldbedrag, hetwelk hij van een matroos had ontvangen om dat per postwissel over te maken, zich wederrechtelijk toegeëigend.

Bevestigd door het Hoog Militair Gerechtshof; zie sententie achter het vonnis.

(W.Sr. art. 44, 57, 321 en 322).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.A.K., geboren 27 december 1946, korporaal, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 28 oktober 1969, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op een of meer tijdstippen in de periode van omstreeks 27 juni 1969 tot 15 augustus 1969 te Den Helder, althans elders in Nederland, „een geldbedrag van f 600,—, of f 425,—, althans telkens verschillende „geldbedragen tot een totaal geldbedrag van f 600,— of f 425,—, toe- „behorende aan J. R. Bito, althans aan een ander af aan anderen dan „aan hem, beklaagde, welk geldbedrag, althans welke gelden hij op of „omstreeks 27 juni 1969 in zijn functie van facteur van genoemde Bito „had ontvangen om die gelden over te maken naar Curaçao, en aldus „onder zijn berusting had, in elk geval anders dan door misdrijf onder „zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe zakelijk gerelateerd heeft verklaard: J.A.K., oud 23 jaar, **als beklaagde:**

dat hij eind juni 1969 in zijn functie van facteur van Hr. Ms. „Overijs- „sel”, welk schip toen afgemeerd lag in Den Helder, van de matroos Bito een geldbedrag ontving van f 600,—; dat Bito hem verzocht deze f 600,— over te maken naar zijn — Bito's — vrouw op Curaçao; dat hij in de periode van 27 juni 1969 tot omstreeks medio juli 1969, toen hij met zomerverlof ging, een gedeelte van dit bedrag ten eigen bate aanwendde; dat hij hiervoor geen toestemming had ontvangen van Bito; dat hij, toen

hij met zomerverlof ging, het resterende gedeelte van genoemd bedrag aan geld met zich meenam en, gedurende zijn verlof, wederom gedeelten van dit bedrag voor zichzelf besteedde in Nederland; dat hij op 15 augustus 1969 teruggeroepen werd naar Den Helder voor onderzoek naar de betreffende f 600,—; dat genoemd bedrag aan geld hem niet toebehoorde en dat hij geen enkel recht hierop had;

Overwegende, dat een door W. Cappon, sergeant van speciale diensten rechercheur der Koninklijke Marine, onbezoldigd ambtenaar van het Korps Rijkspolitie, op ambtsbelofte opgemaakt en getekend procesverbaal no. 18/C/1969 d.d. 20 augustus 1969 bevat, als aan hem afgelegde verklaring van *Julius Rudolf* Bito, matroos der eerste klasse, zakelijk gerelateerd:

dat hij op 7 juli 1969 werd geplaatst a/b Hr. Ms. „Rotterdam^m”; dat hij daarvoor geplaatst was a/b Hr. Ms. „Overijssel”; dat hij op 27 juni 1969 aan de facteur van Hr. Ms. „Overijssel”, korporaal seiner-telexist K, f 600,— overhandigde met de opdracht dit geld over te maken aan zijn — Bito's — vrouw in Curaçao; dat hij half juli 1969 van zijn vrouw vernam, dat zij nog steeds geen geld had ontvangen; dat hij ook nog steeds geen bewijs van storting van K. had ontvangen; dat genoemd bedrag aan geld hem geheel toebehoorde en dat hij korporaalseiner-telexist K. geen toestemming had gegeven zich dit geld toe te eigenen en voor eigen gebruik aan te wenden;

Overwegende, dat uit een fotocopy van een d.d. 8 april 1969 door de commandant van Hr.Ms. „Overijssel” afgegeven verklaring blijkt, dat als facteur van Hr.Ms. „Overijssel” is aangewezen korporaalseiner-telexist J.A.K., geboren 27 december 1946;

Overwegende, dat het een feit van algemene bekendheid is, dat het tot de taak van de facteur behoort, gelden in ontvangst te nemen van opvarenden van de bodem, aan boord waarvan hij is aangesteld tot facteur, teneinde deze te verzenden op de door betrokken opvarende aangegeven wijze;

Overwegende, dat door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wordende bovenvermelde fotocopy gebezigd als geschrift in de zin van art. 344 lid 1 onder 5° van het Wetboek van Strafvordering, worden bewezen de daarin vervatte feiten en omstandigheden, welke reden geven tot de beslissing, dat de beklaagde heeft gepleegd hetgeen hem is ten laste gelegd, met dien verstande,

„dat hij op meer tijdstippen in de periode van omstreeks 27 juni 1969 „tot 15 augustus 1969 te Den Helder, althans elders in Nederland, telkens „verschillende geldbedragen tot een totaal geldbedrag van f 600,—, „toebehorende aan J. R. Bito, welk geldbedrag hij op of omstreeks „27 juni 1969 in zijn functie van facteur van genoemde Bito had ontvangen „om die gelden over te maken naar Curaçao en aldus onder zijn berusting „had, wederrechtelijk zich toe te eigenen”;

Overwegende, dat het bewezene oplevert het misdrijf van „Verduistering, meermalen gepleegd”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad — gelet op de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden, waaronder zij zijn begaan, in aanmerking genomen dat beklaagde blijkens het hem betreffende uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te Amsterdam d.d. 23 september 1969 niet eerder terzake van misdrijf werd veroordeeld — van oordeel is, dat de hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 3 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 3 jaar en voorts, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 750,— bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door een hechtenis van 30 dagen — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof,

Sententie van 17 juni 1970

President: Mr. Fikkert (wnd.); Leden: Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier, Mr. van Gilse (plv.) en Generaal-Majoor b.d. van Nass (plv.); Raadsman: Lt.n. II (O.C.) J. C. Gmelig Meyling.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de acte van appèl;

Gezien de door de appellant*) ingediende memorie, behelzende de middelen en gronden, waarop het beroep steunt;

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen behalve ten aanzien der opgelegde straf en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van twee maanden met bevel, dat van voormelde gevangenisstraf een gedeelte, groot een maand niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde

---

*) De fiscaal (Red.).

van een proeftijd van twee jaar heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit of zich op andere wijze heeft misdragen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat liet Hof zich verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, met overneming der gronden.

NASCHRIFT

De beklagde, korporaal, heeft, zoals de dagvaarding en de bewezenverklaring het zeggen: „in zijn functie van facteur” de bewuste gelden onder zijn berusting gekregen. Het valt dan ook op waarom niet artikel 44 W.Sr. (als ambtenaar gebruik maken van macht, gelegenheid of middel hem door zijn ambt geschonken) of artikel 322 W.Sr. (verduistering door hem die het goed uit hoofde van zijn persoonlijke dienstbetrekking of beroep onder zich heeft) is toegepast.

Voorts is niet duidelijk hoe de Krijgsraad uit de bewijsmiddelen de overtuiging heeft verkregen dat beklagde „telkens verschillende geldbedragen „tot een totaal geldbedrag van f 600,—” heeft ontvangen en verduisterd: zowel de getuige (benadeelde) als beklagde spreken van één geldbedrag van f 600,—, dat op één tijdstip (de getuige zegt: 27 juni; beklagde zegt: „eind juni”) door de benadeelde aan de beklagde is ter hand gesteld.

W. H. V.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 21 januari 1970

President: Mr. H. Donker (fgd.); *Leden:* J. F. Jongepier, Kapitein ter zee van administratie en A. J. Knegtman, Luitenant-Kolonel der mariniers;

Raadsman: Majoor der Mariniers L. H. H. Ham.

Primair ten laste gelegd: besturen van een auto onder drankinvloed; subsidiair: de veiligheid op de weg in gevaar brengen (beklagde was voor een tegenligger met verblindend licht te ver uitgeweken en tegen een boom en een lichtmast aangerezen). Vrijspraak van het primaire omdat de deskundige, die 2 uur na het einde van het alcoholgebruik en 1½ uur na het ongeval een alcoholgehalte van 1⁰/100 had geconstateerd, niet kon vaststellen

noch ook een schatting kon geven omtrent het alcoholgehalte tijdens het ongeval en de politie-ambtenaren, die beklaagde gesproken hadden onmiddellijk na het ongeval, in ket relaas van bevindingen geen bijzonderheden over beklaagde hebben vermeld.

Bevestigd in hoger beroep.

(W.V.W. art. 25 en 26).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.H.T., geb. 12 augustus 1938, marinier 1e kl., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 17 december 1969 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 15 september 1969 te ongeveer 01.30 uur te „Amersfoort, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personen- „auto, daarin gezeten, daarmee heeft gereden over de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, de Leusderweg, terwijl hij verkeerde onder „zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij „niet in staat moest worden geacht dat voertuig naar behoren te besturen;

„of, indien het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 15 september 1969 te ongeveer 01.30 uur te „Amersfoort, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personen- „auto, daarmee — ter plaatse waar zich in na te noemen weg een flauwe „bocht (gezien in na te noemen richting) naar links bevindt — rijdende in „de richting Amersfoort-centrum over de voor het openbaar verkeer „openstaande weg, de Leusderweg, onvoorzichtiglijk is op- of aangereden „tegen, althans niet heeft voorkomen, dat het door hem bestuurde voer- „tuig is gebotst tegen twee aan de — gezien in genoemde richting — „rechterzijde van die weg staande bomen en vervolgens tegen een lantaarn- „paal van de openbare straatverlichting — eveneens staande aan de „rechterzijde van die weg — door welke gedraging van hem, beklaagde, „de veiligheid op de weg alstoen aldaar in gevaar werd gebracht, althans „— naar redelijkerwijze was aan te nemen — in gevaar kon worden ge- „bracht^v;

Gezien: . . . enz.;

Gezien de schriftuur van de eiser door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot: bewezenverklaring van het de beklaagde primair tenlastegelegde, alsmede zijn schuld eraan: kwalificatie daarvan als:

„*Handelen in strijd met artikel 26, eerste lid van de Wegenverkeerswet*”
(per vierwielig motorrijtuig)

en veroordeling deswege tot: een gevangenisstraf voor de tijd van *drie*

weken onvoorwaardelijk met ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van een jaar en zes maanden, met aftrek;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet bewezen acht, dat beklaagde heeft gepleegd, hetgeen hem primair is ten laste gelegd;

dat immers beklaagde op 15 september 1969 te omstreeks 03.00 uur — dit is 2 uur na het einde van het alcoholgebruik, terwijl het voorval, waarbij beklaagde betrokken was, een $\frac{1}{2}$ uur na het einde van het alcoholgebruik plaats vond — bloed heeft afgestaan ter bepaling van het alcoholgehalte van dit bloed; dat het Gerechtelijk Laboratorium, dat dit bloed onderzocht, het alcoholgehalte van dit bloed ten tijde van de bloedafname, zijnde 1⁰/₀₀ wel kon vaststellen, doch dit gehalte niet ten tijde van het voorval waarbij beklaagde betrokken was kon vaststellen en hieromtrent ook geen schatting kon geven;

dat immers de z.g. „vragenlijst“, ongeveer 1 $\frac{1}{2}$ uur na het voorval door verbalisant opgemaakt — naar verbalisants eigen opmerking — geen aanleiding gaf tot het maken van bemerkings ten aanzien van beklaagdes gedrag en voor zover duidend op alcoholgebruik van beklaagde — hetzij tegenstrijdig is — zijn spraak wordt immers „redelijk met z.g. „dubbele tong“ genoemd — hetzij niet ter zake doende is — nu de Krijgsraad uit eigen waarneming ter terechtzitting gebleken, dat beklaagdes ogen, ook zonder dat hij alcohol heeft gebruikt, waterig en bloeddorlopen zijn;

dat immers 1 tot 1 $\frac{1}{2}$ uur is verlopen na het plaats hebben van het voorval en de aanvang van het onderzoek door de Koninklijke Marechaussee, terwijl kort na het voorval politieambtenaren ter plaatse zijn geweest en uit het ter zake door de Koninklijke Marechaussee opgemaakte proces-verbaal niet blijkt, dat deze ambtenaren iets is opgevallen met betrekking tot drankgebruik van beklaagde; dat veeleer moet worden aangenomen dat beklaagdes gedrag deze ambtenaren geen vermoeden heeft gegeven, dat beklaagde als verdacht van handelen in strijd met artikel 26 van de Wegenverkeerswet moest worden aangemerkt, daar immers in dat geval deze ambtenaren hetzij een relaas van bevindingen in een proces-verbaal zouden hebben vastgelegd, hetzij van hun bevindingen melding zouden hebben gemaakt aan de Koninklijke Marechaussee; nu noch van het een noch van het ander blijkt uit het ter zake opgemaakte proces-verbaal, moet worden aangenomen, dat bedoelde ambtenaren niets bijzonders aan beklaagde is opgevallen met betrekking tot het gebruik van alcoholhoudende drank;

dat beklaagde derhalve behoort te worden vrijgesproken van hetgeen hem bij dagvaarding primair is ten laste gelegd;

Overwegende, dat ten aanzien van het subsidiair tenlastegelegde ten processe zakelijk gerelateerd heeft verklaard:

J.H.T., oud 31 jaar, *als beklaagde*:

dat hij op 15 september 1969, te ongeveer 01.30 uur, als bestuurder van

zijn auto, een vierwielig motorrijtuig, personenauto, merk Ford Taunus, daarin gezeten, reed over de Leusderweg te Amersfoort, komende uit de richting Doorn, gaande in de richting Amersfoort, dat hij juist onder het viaduct van de Rijksweg Amersfoort-Zwolle was gereden; dat hij daarna door een flauwe bocht naar links — gezien zijn rijrichting — is gegaan; dat hij toen door een tegenligger te ontwijken iets te ver naar rechts uitweek; dat hij tegen een van de bomen schampte, die vlak langs — gezien zijn rijrichting — de rechterzijde van de weg staan; dat hij het volgende moment ergens tegenop botste; dat zijn auto dwars op de weg tot stilstand kwam; dat hij uit zijn auto stapte; dat hij zag dat hij met zijn auto tegen een andere aan de rechterzijde van de weg staande boom en tegen een eveneens aan de rechterzijde van de weg staande paal van de openbare straatverlichting was gereden;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P.368/69 d.d. 26 september 1969 opgemaakt door J. H. Maassen, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, verbalisant, en medeondertekend door C. Brouwer, marechausseeder 1e klasse, zakelijk onder meer bevat:

1. als op 16 september 1969 aan hem, verbalisant, afgelegde verklaring van **Hendrik Gerrit Kraaij**:

dat hij op 15 september 1969, omstreeks 01.45 uur als bestuurder van zijn personenauto, over de Leusderweg te Amersfoort in de richting van Doorn reed; dat toen hij ongeveer 100 meter voor het viaduct over de Leusderweg reed, hij zag dat uit tegenovergestelde richting een personenauto naderde; dat die auto gezien diens rijrichting teveel naar rechts uitweek; dat die tegenligger naar rechts overhelde; dat hij hoorde en zag dat die auto met een hevige klap in aanrijding kwam met een voor die auto rechts van de weg staande boom; dat hij, na zijn auto tot stilstand gebracht te hebben, zag dat die auto, een Ford Taunus, dwars op bovengenoemde weg stond;

2. **als relaas van verbalisant**: dat hij naar aanleiding van een op 15 september 1969, te omstreeks 01.30 uur plaatsgevonden ongeval op de voor het openbaar verkeer openstaande Leusderweg, ter hoogte van perceel 297, te Amersfoort, een onderzoek heeft ingesteld; dat op de plaats van de aanrijding de Leusderwege een zeer flauwe bocht naar links maakt; dat hij ter hoogte van genoemd perceel een personenauto, gekentekend.. ., dwars op de weg zag staan; dat de rechterzijde van die auto sporen van een botsing vertoonde; dat op een afstand van 38 meter ten zuiden van die auto, op de oostelijke berm van meergenoemde weg een aan de kant van het wegdek op ongeveer 0,40 meter boven het wegdek ontvelde boom stond; dat hij verder op in de oostelijke berm van die weg een aan de zijde van de weg ontvelde boom zag, terwijl een 5 meter verderop een eveneens in de oostelijke berm van de weg staande lantaarnpaal van de openbare straatverlichting was aangereken; dat tussen laatstgenoemde beschadigde boom en die lantaarnpaal in genoemde berm van de weg een wieldop en

in de westelijke berm een autoband lag, welke voorwerpen kennelijk afkomstig waren van het rechtervoorwiel van het voertuig, gekentekend . . . ; dat hij ter plaatse een krasspoor op het wegdek aantrof; dat dit spoor kennelijk was veroorzaakt door de metalen velg van het rechtervoorwiel van de personenauto, gekentekend . . . , welke velg gedeukt en afgeschaafd was;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld eraan hetgeen hem subsidiair is ten laste gelegd, met dien verstande dat het feit werd gepleegd op 15 september 1969;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gekwalificeerd als: „Overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet”, voorzien bij genoemd artikel en strafbaar gesteld bij artikel 35, lid 3 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad — gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is gepleegd, in aanmerking genomen dat beklagde blijkens liet hem betreffende uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te Alkmaar, d.d. 16 oktober 1969, nimmer ter zake van verkeersovertreding werd veroordeeld — van oordeel is dat de hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 150,— subs. 15 dagen hechtenis — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof te 's-Gravenhage

Sententie van 13 mei 1970

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans en Generaal-Majoor Bruinier;
Raadsman: Majoor der mariniers L. H. H. Ham.

(Zie *het* vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de beklagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van veertien dagen met ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van een jaar;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, ook na het aldaar gehouden verhoor van de getuige, het Hof tot geen andere

beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat het Hof zich verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, met overneming der gronden.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 3 september 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Kolonel A. P. de Bruijn en Luitenant-Kolonel J. P. H. van der Meer;

Raadsman: Mr. M. G. Jacobs.

Als bestuurder van een jeep daarmede op de linker weghelft gereden van een circa 8 meter brede weg, die voor tegemoetkomend verkeer afgesloten was voor motorrijtuigen; aldus rijdende in botsing gekomen met twee jongens die op rijwielen uit een onoverzichtelijke uitrit de jeep tegemoet reden.

Vrijspraak van artikel 36 W.V.W.

Vrijspraak van artikel 25 W.V.W.: beklaagde heeft zich schuldig gemaakt aan overtreding van artikel 22 R.V.V. Deze gedraging is echter denkbaar zonder dat tevens artikel 25 W.V.W. wordt overtreden. Beklaagde had ter plaatse een goed uitzicht en kon waarnemen dat er geen tegemoetkomend verkeer was; beklaagde kan er geen verwijt van worden gemaakt dat hij geen rekening heeft gehouden met de mogelijkheid dat twee jongens op de fiets de uitrit op een zodanige wijze uit zouden komen rijden dat zij hun fietsen niet tijdig tot stilstand konden brengen voor de jeep die op een afstand van 1,90 meter van de linkerrijbaankant reed, noch die jeep wisten te ontwijken.

Bevestigt in hoger beroep (zie sententie achter het vonnis).

(W.V.W. artikel 25, 36; R.V.V. artikel 22).

DE ARRONDISSEMENTS KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.A.A., geboren 27 december 1945, marechaussee I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 6 juni 1970 te Oldenzaal, als bestuurder van een „militair motorvoertuig, jeep, daarmede heeft gereden met een snelheid „van ca. 40 km per uur, op de voor het openbaar verkeer openstaande

„**Stationsstraat**, gaande in de richting van het Stationsplein, en toen, „gekomen op een afstand van ca. 50 à 60 meter van genoemd **Stationsplein**, zonder rekening te houden met de omstandigheid, dat hem **mogelijk** op de door hem bereden weg, die voor gemotoriseerd verkeer uit „tegenovergestelde richting was afgesloten, wielrijders konden **tegemoetkomen**, onnadenkend **en/of** onvoorzichtig, zonder dat zulks om enigerlei „reden noodzakelijk was, op de voor hem linkserwegheft is gaan rijden, „met het aan deze wijze van rijden en mitsdien aan beklagde's schuld te „wijten gevolg, dat voor twee uit een voor beklagde links gelegen uitrit „de Stationsstraat in tegenovergestelde richting oprijdende wielrijders, „genaamd Jan Schouten en Frank Noordanus, de vrije doorgang werd „versperd en achtereenvolgens een aanrijding of botsing ontstond tussen „beklaagde's voertuig en Jan Schouten, dan wel diens rijwiel en Frank „**Noordanus**, dan wel diens rijwiel, bij en tengevolge van welke **aanrijding(en)** of **botsing(en)** Schouten voornoemd zodanig zwaar lichamelijk „letsel heeft bekomen, dat dientengevolge vrijwel terstond de dood is „ingetreden en Noordanus zodanig lichamelijk letsel bekwam, dat hij „enige tijd ziek is geweest (hersenschudding), **hebbende** beklagde toen „aldaar in ieder geval door zo te rijden als hiervoor omschreven op ge- „melde Stationsstraat de vrijheid van het verkeer zonder noodzaak **belemmerd** of de veiligheid op de weg in gevaar gebracht";

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de door beklagde afgelegde verklaring, de waarnemingen van de verbalisanten, de verklaring van de door de Officier-Commissaris gehoorde getuige **Dijksma**, alsmede de ten processe aanwezige situatietekening, foto's, verslag van lijkschouwing en geneeskundige verklaring, aanneemt:

dat beklagde op 6 juni 1970, omstreeks 14.30 uur, als bestuurder van een militair motorvoertuig, jeep, gekentekend KR 50-09, daarmee met een snelheid van ongeveer 35 à 40 km per uur reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Stationsstraat, te Oldenzaal in de richting van het Stationsplein; dat de Stationsstraat ter plaatse recht is en een breedte heeft van **7,95** meter; dat het uitzicht ter plaatse goed is, met dien verstande dat het uitzicht op de in de tenlastelegging bedoelde uitrit voor het verkeer dat op de Stationsstraat rijdt, in de richting naar het Stationsplein en, omgekeerd, het uitzicht van die uitrit uit op het verkeer dat op de Stationsstraat rijdt in de richting naar het Stationsplein, sterk belemmerd werd door de op de hoek aanwezige begroeiing en een aldaar geparkeerde auto; dat de Stationsstraat in de richting tegenovergesteld aan die waarin beklagde reed, gesloten is verklaard voor alle motorvoertuigen, en voor alle wagens, rij- en trekdieren en vee, hetwelk is aangegeven door borden overeenkomstig model 20 en 30 van bijlage II van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens aan het begin van de **Stationsstraat**; dat beklagde, gekomen op een afstand van circa 50 à 60 meter van het Stationsplein, op de Stationsstraat links aan hield; dat,

terwijl beklaagde gezien zijn rijrichting met de linkerzijde van het door hem bestuurde voertuig op een afstand van 1,90 meter van de linker rijbaankant reed, uit eerder bedoelde voor hem links gelegen uitrit achter-eenvolgens twee jongens op een firts in snelle vaart uit die uitrit de Stationsstraat kwamen oprijden en tegen de linkerzijde van de door beklaagde bestuurde jeep aan reden; dat tengevolge van deze aanrijdingen de eerste van beide bovenbedoelde jongens, genaamd Jan Schouten, zodanig zwaar lichamenlijk letsel heeft bekomen dat dientengevolge vrijwel terstond de dood is ingetreden en dat de tweede van die jongens, genaamd Frank Noordanus, een hersenschudding bekwam waarvoor hij enige tijd in een ziekenhuis verpleegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad, met de Auditeur-Militair, van mening is dat in casu niet is gebleken van een aanmerkelijke schuld van beklaagde, weshalve deze behoort te worden vrijgesproken van het hem primair tenlastegelegde;

Overwegende alsnu, ten aanzien van de subsidiair ten laste gelegde overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet:

dat uit de hierboven weergegeven, door de Krijgsraad als vaststaand aangenomen toedracht van het gebeurde blijkt, dat beklaagde zich heeft schuldig gemaakt aan overtreding van de gedragsregel vastgesteld bij artikel 22 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens;

dat de gedraging omschreven in gemeld artikel evenwel ook dan strafbaar is gesteld indien door zodanige gedraging niet de vrijheid van het verkeer zonder noodzaak wordt belemmerd, noch de veiligheid op de weg in gevaar wordt gebracht, noch redelijkerwijze is aan te nemen dat de veiligheid op de weg in gevaar kan worden gebracht; dat, met andere woorden, het enkele feit dat beklaagde niet de verplichting is nagekomen zo veel mogelijk rechts te houden, niet de gevolgtrekking wettigt dat hij zich daardoor zodanig heeft gedragen dat de vrijheid van het verkeer zonder noodzaak werd belemmerd of de veiligheid op de weg in gevaar werd gebracht; dat, naar het oordeel van de Krijgsraad, slechts dan gezegd zou kunnen worden dat beklaagde het bepaalde bij artikel 25 van de Wegenverkeerswet zou hebben overtreden door ter plaatse niet zo veel mogelijk rechts te houden, indien aangenomen zou moeten worden dat beklaagde zich ervan had moeten laten weerhouden om nagenoeg op de voor hem linker weghelft van de Stationsstraat te gaan rijden omdat hij er op bedacht had moeten zijn dat hierdoor het verkeer op de weg in gevaar werd gebracht; dat dit naar het oordeel van de Krijgsraad niet het geval is; dat toch, gelet op het feit dat de Stationsstraat in de richting tegenovergesteld aan die waarin beklaagde reed, gesloten was verklaard voor alle motorvoertuigen en voor alle wagens, rij- en trekdieren en vee, beklaagde uit tegenovergestelde richting slechts wielrijders en bromfiet-sers behoefde te verwachten; dat hij, nu het uitzicht ter plaatse goed was, kon waarnemen dat er geen tegemoetkomend verkeer was, terwijl, zou

hem een fietser of bromfietser tegemoet zijn komen rijden, voor deze links van het door beklagde bestuurde motorvoertuig — gezien in beklagdes rijrichting — voldoende ruimte, immers 1,90 meter, ter beschikking was; dat beklagde er wel is waar geen rekening mede heeft gehouden dat twee jongens op de fiets de hierboven bedoelde uitrit op een zodanige wijze uit zouden komen rijden dat zij hun fietsen niet tijdig tot stilstand konden brengen vóór de jeep welke gezien diens rijrichting op een afstand van 1,90 meter van de linker rijbaankant reed, noch die jeep wisten te ontwijken, doch de Krijgsraad van oordeel is dat de beklagde er geen verwijt van kan worden gemaakt dat hij met die mogelijkheid geen rekening heeft gehouden; dat mitsdien ook terzake van het subsidiair tenlastegelegde vrijspraak behoort te volgen;

(Volgt: vrijspraak — *Red.*).

Memorie van appel

van Mr. J. H. Bekkering, Auditeur-Militair bij de Arrondissements-Krijgsraad te Arnhem.

In de zaak contra J.A.A., heb ik gemeend mij van hoger beroep te moeten voorzien. Niet omdat de Krijgsraad, met mij, van mening is, dat beklagde met betrekking tot het primair tenlastegelegde niet *die* mate van schuld te verwijten is, nodig voor een veroordeling op grond van artikel 36 van de Wegenverkeerswet, doch omdat beklagde tevens werd vrijgesproken van het hem subsidiair tenlastegelegde, de overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet.

Ten onrechte oordeelt de Krijgsraad mijns inziens, dat beklagde door niet de verplichting na te komen om zoveel mogelijk rechts te houden ten deze zich niet zodanig heeft gedragen dat de vrijheid van het verkeer zonder noodzaak werd belemmerd of de veiligheid op de weg werd in gevaar gebracht. Beklagde had onder de daar geldende omstandigheden zich er absoluut van moeten weerhouden om op de voor hem linkerweghelft van de Stationsstraat te gaan rijden, omdat hij er op bedacht had moeten zijn, dat hierdoor de veiligheid op de weg werd in gevaar gebracht, althans in gevaar kon worden gebracht. Immers, beklagde kon tegemoetkomend verkeer op die weghelft verwachten, namelijk wielrijders en bromfietzers, voor wie de Stationsstraat in de richting tegenovergesteld aan die, waarin beklagde reed, *niet* gesloten was. Beklagde moet ten deze worden verweten, dat hij volstrekt niet aan die mogelijkheid heeft gedacht en mitsdien daarmede ook geen rekening heeft gehouden, eenvoudig omdat hij ten onrechte ervan uitging, dat de door hem bereden weg in één richting voor *alle* verkeer — behalve voetgangers — gesloten was.

Foto 700715/6 toont duidelijk aan, dat de plaats, waar beklagde zich

met zijn voertuig bevond, zowel voor wielrijders, uit de uitrit komend, alsook voor wielrijders en bromfietzers, die vanaf het Stationsplein de Stationsstraat zouden inrijden, gevaar opleverde. Beklaagde's gedraging heeft dan ook m.i. stellig de veiligheid op de weg in gevaar gebracht. Niets noodzaakte hem om op de voor hem linkeweghelft te gaan rijden (geen voertuigen stonden ter rechterzijde van de weg geparkeerd), terwijl, gelet op de plaats van aanrijding en de wegbreedte, redelijkerwijs moet worden aangenomen, dat, wanneer beklagde normaal op zijn weghelft zou zijn blijven rijden voor de beide wielrijders zeker voldoende ruimte zou zijn overgebleven om ongehinderd de bocht naar rechts vanuit de uitrit te maken.

Arnhem, 16 september 1970.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 2 december 1970

President: Mr. Lamers; **Leden:** Schout-bij-Nacht-Bakker, **Generaal-Majoor** Coopmans, **Generaal-Majoor** Bruinier; Lt.-Generaal b.d. Valk (plv.) en mr. van Gilse (plv.);

Raadsman: Mr. M. G. Jacobs, advocaat te Oldenzaal.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en beklagde **terzake** van de subsidiair ten laste gelegde overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet zal veroordelen tot betaling van een geldboete van f 75, — subsidiair 8 dagen hechtenis met ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van drie maanden, voorwaardelijk met een proeftijd van een jaar.

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende dat het Hof zich verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis waarvan is geappelleerd, met overneming der gronden.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 1 oktober 1970

President: Mr. W. C. Hassoldt; *Leden:* Luitenant-Kolonel R. P. Pieters en Luitenant-Kolonel G. J. Advocaat;
Raadsman: Mr. G. F. Schadd, advocaat te Arnhem.

*Opzettelijke ongehoorzaamheid gepleegd door een reserve korporaal TS die, tegen 12.00 uur de opdracht ontvangende om een autowiel te demonteren, antwoordde dat het bijna 12 uur was en dat hij moest eten.
4 weken militaire detentie waarvan 2 weken voorwaardelijk.*

(W.M.Sr. art. 114).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen **J.H.W.**, geboren 21 februari 1949, res.korp., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke land-
„macht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 14 augustus
„1970 te Zuidlaren, althans in Nederland, toen hij van zijn meerdere, de
„sergeant der 1e klasse, **H. P. F. W. de Mari**, commandant **onderhouds-**
„groep van zijn onderdeel, de opdracht kreeg om een wiel van zijn **voer-**
„tuig te demonteren, heeft geweigerd of opzettelijk heeft nagelaten aan
„voormeld dienstbevel te gehoorzamen onder meer zeggende: „Het is
„„,bijna twaalf uur, ik moet eten en daarvoor moet ik eerst nog mijn
„„,handen wassen en mijn overall uittrekken””;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Com-**
missaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Terwijl ik als reserve korporaal-TS in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, ingedeeld in de functie chauffeur YP 408 bij de C-Compagnie 44 Pantser infanteriebataljon en gelegerd in de Adolf van Nassaukazerne te Zuidlaren, kreeg ik op 14 augustus 1970 aldaar van de commandant van de onderhoudsgroep van mijn compagnie, de sergeant-I de Mari, het dienstbevel om een wiel van mijn voertuig te demonteren. Dit bevel werd mij gegeven omdat er een lekke remcilinder op dit wiel was. Ik heb toen aldaar in vermelde hoedanigheid geweigerd aan dat bevel te gehoorzamen zeggende: „Het is bijna twaalf uur, ik moet eten, en daar-
„voor moet ik eerst nog mijn handen wassen en mijn overall uittrekken”. Ik wist dat genoemde sergeant mijn militaire meerdere was en dat ik verplicht was de bevelen van zodanige meerdere op te volgen.

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal van huishoudelijk onderzoek, op 14 augustus 1970 opgemaakt en getekend door Peeters, R., Kapitein der Infanterie en Drolinga, P., 1e Luitenant der Infanterie, beiden ingedeeld bij de C-Compagnie van het 44 Pantser infanteriebataljon te Zuidlaren, zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van de Mari, H. P. F. W., sergeant der eerste klasse, dienende bij de C-Compagnie van het 44 Pantserinfanteriebataljon:

Om ongeveer 11.55 uur op vrijdag 14 augustus 1970 gaf ik als commandant onderhoudsgroep in de Adolf van Nassaukazerne te Zuidlaren de korporaal W. de opdracht zijn rechtersvoorwiel te demonteren, omdat er vermoedelijk een lekke remcilinder op dit wiel aanwezig was. Op deze opdracht antwoordde de korporaal W.: „als je er maar rekening mee „houdt dat ik er om twaalf uur mee ophoud, dan is het etenstijd“;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht, „op 14 augustus 1970 te Zuidlaren, toen hij van zijn meerdere, de sergeant „der 1e klasse, H. P. F. W. de Mari, commandant onderhoudsgroep van „zijn onderdeel, de opdracht kreeg om een wiel van zijn voertuig te de- „monteren, heeft geweigerd aan voormeld dienstbevel te gehoorzamen „onder meer zeggende: „Het is bijna twaalf uur, ik moet eten en daarvoor „„moet ik eerst nog mijn handen wassen en mijn overall uittrekken““;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „Opzettelijke ongehoorzaamheid,“

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om- standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden ophef- fen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie van 4 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar — Red.).

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 15 oktober 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; **Leden:** Luitenant-Kolonel P. Ridder en Luitenant-Kolonel N. J. de Ruiter;

Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

Als bevelhebber van enige wacht (wachtcommandant bij een munitie-opslagplaats NAVO te Bergen-Hohne) een als zodanig op hem rustende verplichting niet nagekomen (op een stapel kisten gaan liggen en in slaap gevallen), gepleegd door een reserve korporaal TS.

(W.M.Sr. art. 129),

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser tegen **J.R.**, geboren 13 augustus 1948, res.kpl., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als reserve-korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 19 juni 1970 te of nabij Bergen-Hohne, in elk geval in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij als wachtcommandant was ingedeeld bij de wacht, bij de munitie-opslagplaats van baan 3 van het N.A.V.O. Schietterrein Bergen-Hohne, de als zodanig op hem rustende verplichting voortdurend volkomen waakzaam te zijn niet is nagekomen, doch in slaap is geraakt, in elk geval in zeer onwaakzame toestand is geraakt”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij op 19 juni 1970, terwijl hij als reserve-korporaal in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, nabij Bergen-Hohne in de Bondsrepubliek Duitsland als wachtcommandant was ingedeeld bij de wacht bij de munitieopslagplaats van baan 3 van het NAVO-schietterrein; dat hij als zodanig de verplichting had voortdurend waakzaam te zijn; dat hij toen languit met ontbloot bovenlichaam op een stapel kisten in de zon is gaan liggen; dat hij te omstreeks 15.00 uur werd gewekt door majoor van der Kroon; dat hij in slaap moet zijn gevallen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig rapport, opgemaakt te Hohne op 24 juni 1970 en ondertekend door de majoor G. G. M. van der Kroon, zakelijk onder meer inhoudt:

dat hij op 19 juni 1970 als officier van kazerne wekdienst bij controle van de wacht bij de munitie-opslagplaats bij baan 3 NATO schietbaan

Bergen-Hohnete 15.15 uur de reserve-korporaal J.R., dienstdiend wachtcommandant, vast slapend, met ontbloot bovenlichaam, op een stapel kisten heeft aangetroffen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd rapport slechts gebezigd in verband met de inhoud van de verklaring van de beklaagde — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als reserve-korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke „landmacht op 19 juni 1970 te Bergen-Hohne, terwijl hij als wachtcommandant was ingedeeld bij de wacht, bij de munitie-opslagplaats van „baan 3 van het N.A.V.O. Schietterrein Bergen-Hohne, de als zodanig „op hem rustende verplichting voortdurend volkomen waakzaam te zijn „niet is nagekomen, doch in slaap is geraakt“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „als bevelhebber van enige wacht een als zodanig op hem *rustende verplichting* niet nakomen“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, *zijnde* van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde *zouden* opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 4 weken — Red.).

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant der Legerkorpsartillerie

Beklagbeschikking van 22 juli 1970

Een kanonnier was door de commandant van de 102e Veldartilleriegroep gestraft met 6 dagen verzwaaard arrest terzake van: „Op kwetsende en „denigrerende wijze een pamflet geschreven over de groetplicht in de „Koninklijke Landmacht. Dit pamflet, zonder toestemming, in de Johannes „Postkazerne te Havelte verspreid.”

De beklagmeerdere handhaaft na beklag de strafoplegging.

Het H.M.G. overweegt, na beklag in tweede instantie: dat in de militaire samenleving moet worden onderscheiden:

a. de wijze van kritiek van minderen tegen meerderen, waaraan uit hoofde van verplichte betoning van eerbied beperkingen zijn gesteld, en

b. de wijze van kritiek op zekere voorschriften of toestanden waarbij een grotere mate van vrijheid van kritiek is toegelaten.

Het Hof overweegt voorts, dat de in het pamflet bedoelde kritiek, vallende onder b, weliswaar in uiterst vrijmoedige termen is gesteld, doch in casu de grenzen van de militaire tucht of orde niet heeft overschreden, alsmede dat onder verwijzing naar art. 17 sub d en art. 19 sub c Regl. Kr. een verspreiding van het pamflet zoals in de strafreden bedoeld, zich niet heeft voorgedaan.

(Regl. Kr. art. 17 sub d en art. 19 sub c).

De **BRIGADE-GENERAAL** DER ARTILLERIE. . ., Commandant der Legerkorpsartillerie;

Gezien het beklagschrift van kanonnier P., registratienummer . . ., behorende tot het 8 *KL* (US) *detachment*, houdende de op 16 juli 1970 kenbaar gemaakte wens zich te beklagen over de straf van 6 dagen verzwaaard arrest met de strafreden: „Op kwetsende en denigrerende wijze „een pamflet geschreven over de groetplicht in de Koninklijke Landmacht. „Dit pamflet, zonder toestemming in de Johannes Postkazerne te Havelte „verspreid", hem opgelegd door de Kolonel der Artillerie . . ., Commandant 102 Veldartilleriegroepen hem op 14 juli 1970 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en als getuige:

de Kapitein der Artillerie **J. van Wincoop**, Batterij-Commandant bij de 119 Afdeling Veldartillerie;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat de klager heeft verklaard:

„Ik vind het pamflet niet kwetsend, ik heb het helpen opstellen, ik heb „het helpen verspreiden en ik sta er volledig achter. **Als** ik leraar zou zijn „zou ik het op prijs stellen als ik kritiek zou krijgen. Ik hoop dat ik dan

„nog zo soepel zal zijn dat ik lering uit kritiek zal trekken. De actie was „niet voorgeschreven door hoofdbestuur. Ik dacht dat het niet verboden „was een dergelijk pamflet (niet opruiend) te verspreiden.”

Overwegende dat de batterijcommandant over het doorgaand gedrag en dienstprestaties van klager geen bemerkingen heeft;

Overwegende dat het bestrafte feit is gepleegd, dat dit feit in hoge mate in strijd is met de krijgstucht, dat de omschrijving van de strafreden juist is en dat de soort van zwaarte van de straf zeer bepaald aan de lichte kant zijn voor het op een dergelijke wijze kenbaar maken van protest;

Beschikkende op het beklag: Handhaaft de strafoplegging;

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beklagbeschikking van 18 november 1970

(Zie de beklagbeschikking hiervóór).

President: Mr. Lamers; **Leden:** Mr. Fikkert, Schout bij Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Luitenant-Generaal b.d. Valk (plv.), Luitenant-Generaal Cox (plv.);

Klager bijgestaan door: Mr. E. van der Schans.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring gedagtekend 7 augustus 1970, waarbij de dpl. kanonnier P., rnr... , behorende tot het 8KL (US) detachement te Havelte, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beslissing op het beklag door hem ingediend bij de Commandant der Legerkorps-artillerie over de straf van 6 dagen verzuwaard arrest hem opgelegd door de Commandant 102 Veldartilleriegroep wegens:

„Op kwetsende en denigrerende wijze een pamflet geschreven over de „groetplicht in de Koninklijke Landmacht. Dit pamflet zonder toestemming in de Johannes Postkazerne te Havelte verspreid”,

bij welke beschikking — op 22 juli 1970 genomen en op 4 augustus 1970 aan klager uitgereikt — de strafoplegging waarvan beklag werd gehandhaafd;

Gezien de op deze zaak betrekking **hebbende** bescheiden;

Gehoord de klager bijgestaan door mr. E. van der Schans;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende dat klager heeft erkend te hebben deelgenomen aan het opstellen en het zonder daartoe verkregen toestemming verspreiden in

de Johannes Postkazerne te Havelte van een pamflet van de navolgende inhoud:

„De eerbewijzen die moeten worden gebracht doen aan de menselijke „waardigheid geen afbreuk (kun je je moeder mee gerust stellen), maar „bieden integendeel de gelegenheid om de saamhorigheid en het respect „voor de leider (herkenbaar aan sterren, balken en lauweren) op manne- „lijke (heb je nog potentie) wijze te betuigen.

„vrij naar het „Handboek voor de Soldaat”

„maar de dienst trekt één lijn . . .

„. . . ook als het respect en de saamhorigheid volledig zoek zijn dient „het „eerbewijs” te worden gebracht.

„getuige hiervan was de straf, die tegen de dienstplichtige Henk van der H.

„werd geëist door de Advocaat-Fiscaal, 16 maanden gevangenis, omdat

„Henk zijn commandant te verstaan had gegeven niet meer aan het feoda- „le gebruik van de groetplicht te zullen meedoen.

„is dit redelijk . . . ?

„de v(ereniging) v(an) d(dienstplichtige) m(ilitairen), die dit niet redelijk „vindt roept iedereen op die het niet eens is met het nog bestaan van

„antieke toestanden als de groetplicht met haar mee te protesteren, door

„op woensdag a.s., 1 juli 1970 (denk aan de nieuwe wedde-regeling;

„goed betaald protest) een nationale groetdag te houden.

„Op deze dag wordt iedereen, zonder aanzien des persoons, gegroet;

„niet uit beleefdheid, doch uit een vorm van protest.

„het vvdM afdelingsbestuur groet u uit beleefdheid

„namens het bestuur

„w.g. michel w. lagerweij, voorzitter”;

Overwegende dat het Hof vooropstelt, dat klager, voor wat betreft zijn aandeel in het schrijven van dat geschrift, door de oorspronkelijke straf-oplegger niet aan de krijgstuicht is getoetst **terzake** van het uitoefenen van de daarin vervatte kritiek op de bepalingen omtrent het **brengen** van militaire eerbewijzen door militairen aan hun meerderen, en **terzake** van het doen plaatsen van de daarin voorkomende oproep tot protest tegen die bepalingen — in verband waarmede die feiten door de beklagmeerdere terecht buiten beschouwing zijn gelaten en ook thans niet aan de orde kunnen komen — doch slechts **terzake** van de wijze, waarop over de groetplicht is geschreven;

Overwegende dat de beantwoording van de vraag of de bewoording, waarin in de militaire samenleving kritiek wordt geleverd bestaanbaar is met de militaire tucht of orde, verschillend kan luiden, al naar gelang van het object, waarop die kritiek betrekking heeft; dat bijvoorbeeld wanneer kritiek zich richt tegen meerderen, aan de wijze van uiten daarvan de door minderen aan die meerderen te betonen eerbied geboden beperkingen worden gesteld, doch dat in gevallen, waarin enigerlei kritiek zekere voorschriften of toestanden betreft, voor de keuze van de

daartoe te bezigen woorden een grotere mate van vrijheid kan worden gelaten;

Overwegende dat, waar de in het onderhavige pamflet voorkomende kritiek behoort tot de laatstbedoelde gevallen, ten aanzien van de voor de verwoording daarvan gebruikte uiterst vrijmoedige terminologie niettemin, beschouwd in het licht van het evenoverwogene, niet kan worden gezegd, dat deze van zodanige aard is dat daarmede de door de militaire tucht of orde gestelde grenzen zijn overschreden;

Overwegende dat klager derhalve wegens zijn aandeel in de wijze van formuleren van dat pamflet ten onrechte krijgstuchtelijk is gestraft;

Overwegende dat de oplegging van straf aan klager evenmin wordt gerechtvaardigd door hetgeen in de tweede zin van de strafreden is gesteld;

Overwegende dienaangaande:

dat artikel 17, in aanhef en onder d, van het Reglement betreffende de krijgstucht aan militairen verbiedt zonder toestemming van de commanderende officier of andere militaire chef o.m. in de kazerne „biljetten aan „te slaan“; dat dit aanslaan van biljetten niet kan zijn bedoeld als mede te omvatten het verspreiden van geschriften, immers — indien zulks wel het geval ware — de in artikel 19, in aanhef en onder c van dat Reglement met betrekking tot het verspreiden van de daar bedoelde geschriften voorkomende regeling overbodig en zinloos zoude zijn; dat dan ook de enkele omstandigheid, dat de verspreiding van het onderhavige pamflet door klager zonder toestemming heeft plaats gehad, dat verspreiden nog niet tot een krijgstuchtelijk vergrijp stempelt; dat de verspreiding van geschriften in de kazerne wel reeds op zichzelf en zonder dat dit valt onder voormeld artikel 19, onbestaanbaar kan zijn met de militaire tucht of orde, onder meer in het — in de tweede zin van de strafreden (blijkens de daar gebruikte en naar de eerste zin verwijzende woorden „Dit pam- „flet“) aanwezig geachte — geval, dat dat geschrift in onkrijgstuchtelijke bewoordingen is gesteld, doch een dergelijk geval, naar hiervoren reeds is overwogen, zich te deze niet voordoet;

Overwegende, dat uit het vorenstaande voortvloeit dat de krijgstuchtelijke bestraffing behoort te worden ongedaan gemaakt;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Doet te niet de opgelegde straf met de daarbij behorende omschrijving der strafreden;

Bepaalt, dat de vermelding daarvan op klagers straflijst zal worden onleesbaar gemaakt;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan Mager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desverlangd aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

*Evenals in zijn beschikking van 13 mei 1970¹⁾ heeft het H.M.G. toegelaten, dat klager door een raadsman dan wel vertrouwensman ter terechtzitting werd bijgestaan. Klager of diens raadsman dan wel vertrouwensman zal zich daartoe met een verzoekschrift tot het Hof hebben moeten wenden, daar noch de W.K. noch het P.I.H.M.G. bijstand door een raadsman of vertrouwensman in tuchtzaken kent. Toen het H.M.G. voorheen de toelating van een raadsman weigerde, motiveerde het zijn weigering met de overweging dat de wet de toelating van een raadsman, advocaat of officier, niet kende.²⁾ Uit een schrijven van de fgd griffier van het H.M.G. blijkt thans in welke gevallen het Hof „bijstand” aan een klager toestaat, dat degene die „bijstand” verleent gekwalificeerd moet zijn en in staat de te behandelen materie op de juiste wijze naar voren te brengen, alsmede hoe-
verde „bijstand” zich uitstrekt³⁾*

De tweede rechtsoverweging van 's-Hofs beschikking aanvangende met: „Overwegende dat het Hof vooropstelt, dat klager, voor wat betreft zijn „aandeel in het schrijven van het geschrift, . . . de wijze, waarop over de „groetplicht is geschreven”; is niet duidelijk.

Zoals het Hof verder overweegt zijn de wijze van kritiek van minderen op meerderen (hetgeen niet aan de orde was) en de wijze van kritiek op voorschriften, welke van hogerhand gegeven zijn, geheel verschillende objecten. Op grond daarvan zijn deze niet vergelijkbaar, zodat elke wijze van kritiek op zichzelf van geval tot geval moet worden beoordeeld, rekening houdende met de omstandigheden als bedoeld in art. 37 W.K.

Het ging in casu om het belachelijk maken van de militaire groetplicht welke door de hoogste chef in de krijgsmacht, de minister van defensie, tot op heden wordt gehandhaafd, ondanks bekende daartegen opgeworpen bezwaren.

De strafoplegger en de beklagmeerdere waren een andere mening toegedaan dan het H.M.G.; zij hebben de wijze waarop de inhoud van het pamflet was gesteld: „kun je je moeder mee gerust stellen”; „denk aan de nieuwe „weddereregeling”; „goed betaald protest”; „heb je nog potentie”; „de „dienst trekt één lijn”; „gegroet uit een vorm van protest” enz. kennelijk beschouwd als een belachelijk maken van de militaire groetplicht, zoals deze door de krijgsmachtleiding is geregeld, welke groetplicht de strafoplegger en de beklagmeerdere moeten handhaven (art. 147 W.M.Sr., art. 2, 1° en 2° W.K., art. 20 e.a. Regl. Kr.). Dezekonden zich beroepen op het nog steeds van kracht zijnde art. 20 (I) Regl. Kr., luidende: „De militair is verboden „zich zowel buiten als in tegenwoordigheid van zijn meerderen door on-

¹⁾ M.R.T. LXIII, 1970, blz. 350 e.v.

²⁾ M.R.T. XI, 1915/1916 blz. 269 e.v., M.R.T. XII, 1916/1917, blz. 9 e.v.

³⁾ Zie „Opmerkingen en mededelingen” hierna blz. 128 „Bijstand” van een klager, die overeenkomstig artikel 67 W.K. de eindbeslissing van het H.M.G. inroept.

„willigheid, lijdelijk verzet of op andere wijze onvergenoegd te betonen over „de dienst in het algemeen of over bepaalde dienstbevelen of **dienstvoorschriften**, of wel door morren of op andere wijze ontevredenheid, feitelijk of „lijdelijk verzet onder zijn kameraden aan te **kweken** of daartoe aan te „**sporen** of aanleiding te geven.”, welke bepaling aan duidelijkheid niets te wensen overlaat (v.g.l. ook art. 8 (3), 11 (2) Regl. Kr.).

Ook konden zij zich beroepen op de sententie van het *H.M.G.* van 1 juli 1970, waarbij het Hof een dpl. soldaat, die geweigerd had bij het inrukken de militaire groet te brengen, in hoger beroep had gestraft met de ernstige straf van 8 maanden gevangenisstraf enz. (De arrondissementskrijgsraadte 's-Gravenhage had deswege 1 jaar en 8 maanden gevangenisstraf enz. opgelegd.), waaruit kan blijken dat de militaire rechter het niet willen naleven van de *militaire* groetplicht als een ernstig militair strafbaar feit beschouwt.⁴⁾

Het is m.i. op grond van vorenstaande overwegingen volkomen begrijpelijk dat én de strafoplegger én de **beklagmeerdere** de wijze waarop de inhoud van het zgn. protest tegen de militaire groetplicht was gesteld en dit naar buiten was gedragen in *hún* kazerne, waarin zij het **commando voerden** en waarin zij verantwoordelijk waren voor al hetgeen daarin in strijd met de krijgstucht gebeurde, **niét** konden en **niét** mochten dulden en de gedraging van klager als een aanmerkelijke misdraging tegen de militaire tucht of orde hebben veroordeeld.

Anderzijds had de minister van defensie, dan wel hadden de *B.L.S.*, de *B.D.Z.* en de *B.D.L.* enige tijd geleden, nadat de advocaat-fiscaal voor de **krijgsmacht** eis had gedaan inzake de weigering door een dpl. soldaat om bij het inrukken de militaire groet te brengen, op de dag van de uitspraak in deze zaak door het *H.M.G.*, 1 juli 1970, toegelaten, althans **niét** verboden, dat de dienstplichtigen op initiatief van het bestuur van de vereniging van dienstplichtige militairen (*VVDM*) zijn leden had opgewekt, om ieder burger bij het voorbijgaan de militaire groet te brengen, waardoor het **verplicht brengen** van de militaire groet door minderen aan meerderen (die verplicht zijn de groet te beantwoorden) openlijk belachelijk werd gemaakt. Daartegen werd vanwege hogerhand **niéts** ondernomen: rapporteren, het gedrag van de bestuursleden van de *VVDM* en dat van de uitvoerders toetsen aan de krijgstucht, c.q. verwijzen naar de militaire rechter. (art. 147 *W.M. Sr.*; art. 2, 1°, 2° *W.K.*, art. 20 e.a. Regl. Kr.).

Als de minister van defensie, c.q. de bevelhebbers der drie **krijgsmacht**-delen, in strijd met de **voorschriften**, zoals art. 20 e.a. Regl. Kr. (een algemene maatregel van bestuur) **ópenlijk** het door de *VVDM* van de daken afgekondigde gesignaleerde gedrag (officiële **groetdag**) niet verbiedt en dit kennelijk daartoe niet ernstig genoeg vindt, althans daaraan **voorbijgaat** zónder daartegen iets te **ondernemen**, wat moet dan het *H.M.G.*, waarin

---

⁴⁾ Sent. *H.M.G.* van 1 juli 1970, *M.R.T.* LXIII, 1970, blz. 407 e.v.

4 opper-(vlag-)officiëren zitting hebben, beslissen als een zaak als hierboven bedoeld, waarbij het verplicht brengen van de militaire groet ópenlijk in de kazerne wordt belachelijk gemaakt, aan zijn oordeel wordt onderworpen? De (militaire) rechter moet volgens de wét (waaronder het reglement **betreffende** de krijgstucht) rechtspreken! (art. 11, 14 Wet A.B.).

Het **H.M.G.** heeft een in het licht van het voorgaande misschien niet onbegrijpelijk antwoord gegeven, door te beslissen dat het pamflet „uiterst „vrijmoedig gesteld was“, doch dat daardoor de militaire tucht of orde nog juist **niét** zou zijn overtreden!

Anders dan het **H.M.G.** heeft overwogen, meen ik dat de wijze waarop de inhoud van het pamflet is gesteld, in strijd is met nog altijd gangbare **fatsoensnormen**, welke in het algemeen in de samenleving gelden alsook in de **krijgsmacht**, niet meer en niet minder. (art. 1 e.a. Regl. Kr.).

Men zou de m.i. ongepaste wijze waarop de kritiek op de militaire groetplicht in de kazerne naar voren is gebracht, mogelijk kunnen beschouwen als een kwajongensstreek van een nog jeugdig soldaat, waaraan men maar niet te zwaar moet tillen. Dit neemt niet weg dat **op grond** van art. 147 **W.M.Sr.**, art. 2, 1° dan wel 2° **W.K.** deze wijze van kritiek in de kazerne **óntoelaatbaar** geacht moet worden. Het moge normaal zijn dat kritiek op voorschriften en toestanden in de pers wordt geuit door burgers en militairen, zowel door meerderen als door minderen. Dat moet ook kunnen in een democratie maar „**c'est le ton qui fait la musique!**“ Het komt aan op de manier waarop men iets zegt.

Voor het ter kennisbrengen van kritiek op voorschriften en toestanden bestaan **bóvendien** in ons democratisch staatsbestel **méérdere** correcte officiële wegen om gerechtvaardigde grieven naar voren te brengen.

Daarom valt het te betreuren dat het **H.M.G.** in het belang van de **tucht-**(handhaving) de door klager gevoerde wijze van kritiek en wijze van openbaren **niét heeft** gelaakt als onkrijgstuchtelijk gedrag. Het Hof had klager **terzake** van de „uiterst vrijmoedige opstelling van het pamflet“ schuldig dienen te verklaren aan het door de strafoplegger en de **be-**klagmeerdere gelaakte met art. 20 e.a. Regl. Kr. strijdige gedrag; echter — rekening houdende met gewijzigde opvattingen over maatschappelijke vormen **en** fatsoensregels — klager deswege dienen te corrigeren, desnoods hem zonder toepassing van straf te laten, gelijk ook een kantonrechter pleegt te doen (en ook het Hof) in verband met de geringe betekenis van het feit en de omstandigheden waaronder het is begaan. (art. 398, 9° **W.Sv.**) 's Hofs beschikking zou dan bevredigend zijn geweest: de met art. 20(1) e.a. Regl. Kr. strijdige gedraging van klager zou aan de kaak zijn gesteld en het gezag van het reglement en van de meerderen zou zijn geschraagd. Strafopleggers en in het algemeen meerderen zouden aldus minder in het onzekere verkeren omtrent de wijze van tuchthandhaving in de toekomst!

A.F.S.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

1 juli 1970

(M.A.W. 1969/K 10)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. W. H. Schipper en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Ambtenarenwet 1929, art. 58 lid 1; Reglement rechtstoestand militairen zeemacht (WKM 5), art. 10 lid 2 aanhef en onder n).

De Minister van Defensie had besloten klager, een sergeant-telegrafist, te ontslaan wegens een rechterlijk gewijsde i.v.m. zijn algemeen gedrag in de militaire dienst.

Dit besluit, vervat in een brief van de Minister aan de Commandant der zeemacht in Nederland, heeft in voldoende mate een principieel en definitief karakter om klager door dat besluit rechtstreeks in zijn belang getroffen te achten.

De C.R.v.B. laat in het midden, of dit besluit voldoende gemotiveerd is, omdat het reeds nietig verklaard moet worden wegens strijd met het algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, dat een besluit door zijn motivering moet kunnen worden gedragen. Uit de onderhavige bepaling valt af te leiden, dat het feit waarom veroordeeld is, in voldoende mate deel moet uitmaken van, althans nauw moet samenhangen met een laakbaar algemeen gedrag. Dit is i.c. niet het geval. Het wachtdelict waarvoor klager in 1967 veroordeeld is, en klagers algemeen gedrag in de militaire dienst (destijds was sprake van alcoholmisbruik) vertonen een dergelijke samenhang niet.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: Y, wonende te Z., klager, voor wie op de openbare terechtzittingen van 21 januari 1970 en 24 juni 1970 als gemachtigde is opgetreden G. A. van Schooten, wonende te Zoeterwoude, tegen: de Minister van Defensie, verweerder, voor wie op de voornoemde openbare terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden R. G. G. Riegen, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigden;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat verweerder onder dagtekening 17 januari 1969 aan de Commandant der zeemacht in Nederland het volgende heeft geschreven:

„Referte voordracht ontslag t.n.v. Y. mij aangeboden bij Uw visum „van 20 december 1968 no. . . ., deel mede dat betrokkene zal worden

„ontslagen wegens een rechterlijk gewijsde, in verband met zijn algemeen „gedrag in de militaire dienst (VVKM 5, artikel 10 punt 2 sub n).

„Betrokkene zal tot uiterlijk 1 april 1969 in de zeedienst worden **gehandhaafd**.

„Verzoeken mij omtrent de juiste ontslagdatum nader te berichten.”;

Overwegende dat Mager tegen het in dit schrijven vervatte besluit tot ontslag beroep heeft ingesteld en op bij klaagschrift aangevoerde gronden kennelijk heeft bedoeld te verzoeken dat besluit nietig te verklaren;

Overwegende dat verweerder bij contra-memorije op de daarin vermelde gronden heeft verzocht het beroep ongegrond te verklaren;

Overwegende dat 's Raads fungerend-voorzitter bij brief van 19 november 1969 aan verweerder nadere inlichtingen heeft verzocht, welke deze bij schrijven d.d. 8 december 1969 heeft verstrekt;

Overwegende dat verweerder bij brief van 23 december 1969 desgevraagd nog nadere stukken heeft ingezonden;

Overwegende dat na 's Raads genoemde terechtzitting van 21 januari 1970 (waarop door **klagers** gemachtigde enkele stukken zijn overgelegd, onder meer een brief d.d. 14 januari 1970 van de luitenant ter zee arts der 1e klasse L.) een bevel tot voorbereidend onderzoek is **gegeven**, als uitvloeisel waarvan 's Raads fungerend-voorzitter a) een brief d.d. 10 februari 1970 heeft geschreven aan verweerder, welke door deze bij schrijven van 29 april 1970 (met bijlage) is beantwoord; b) onder dagtekening 8 mei 1970 een brief heeft geschreven aan de Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Zeemacht, door deze beantwoord bij brief van 27 mei 1970 (met bijlage); c) bij brief van 3 juni 1970 inlichtingen heeft gevraagd aan de zenuwarts H. te Voorburg, welke door deze zenuwarts bij schrijven van 4 juni 1970 zijn verstrekt;

IN RECHTE:

Overwegende dat het onderhavige ontslagbesluit is genomen met toepassing van artikel 10, lid 2, aanhef en onder n, van het „Reglement „rechtstoestand militairen zeemacht”, nadat ter zake het advies was ingewonnen van een commissie van onderzoek, als bedoeld in artikel 15 van dat Reglement; dat mitsdien de Raad, gelet op artikel 3 lid 2 aanhef en onder b der Ambtenarenwet 1929, juncto artikel 2 en artikel 4 der Militaire Ambtenarenwet 1931, te dezen in eerste en enige aanleg moet oordelen;

Overwegende met betrekking tot het karakter van het bestreden **ontslagbesluit**, dat de Raad dit in voldoende mate van een principieel en definitief karakter acht om klager door dat besluit rechtstreeks in zijn belang getroffen te achten; dat daaraan niet afdoet, dat de datum van ingang van het ontslag nog niet was bepaald; dat de Raad voorts in het midden kan laten, of niet ook een beroep ingesteld binnen 30 dagen nadat de datum van ingang van het ontslag is vastgesteld, als tijdig zou moeten worden aangemerkt;

Overwegende thans ten aanzien van de redactie van dit besluit, dat opvalt, dat daarin, behoudens een verwijzing naar de toegepaste bepaling, geen motivering voor het ontslag voorkomt;

Overwegende dat derhalve de vraag rijst of dat besluit voldoet aan de uit een oogpunt van rechtszekerheid te stellen eisen van voldoende duidelijke en concrete motivering;

Overwegende dat het antwoord op deze vraag mede afhankelijk is van buiten de tekst van het besluit gelegen factoren, waaronder met name te noemen valt de kwestie, of Mager zich bij het kennis krijgen van het besluit in voldoende mate kon realiseren wat verweerders motieven waren, zulks uit de aard der feitelijke situatie, maar ook op grond van wat hem, klager, overigens ter kennis was gebracht;

Overwegende in dit verband dat, blijkens het verslag der vorenbedoelde commissie van onderzoek, het advies dier commissie aan klager is medegedeeld;

Overwegende dat dit advies luidde „betrokkene te ontslaan uit de zee-, dienst, op grond van RRMZ artikel 10 punt 2 sub n”;

Overwegende dat niet is gebleken dat aan klager ook de overwegingen der commissie zijn medegedeeld;

Overwegende dat deze overwegingen aldus luiden :

„a. uit betrokkenes straffenlijst is duidelijk gebleken, dat hij te weinig „verantwoordelijkheidsgevoelbezit om de functie van sergeant-telegrafist „te kunnen blijven vervullen; een sergeant-telegrafist die in 1965 en daarna in 1967 willens en wetens zijn post als hoofddienst verlaat, zonder „geldige reden, is als onderofficier niet te handhaven;

„b. het is gebleken, dat betrokkene, doordat hij o.a. te veel dronk, „zich niet immer de ernst van zijn verantwoordelijkheid bewust was; „een sergeant-telegrafist, die „gecleared” kan worden tot en met „geheim” „en die veelal geplaatst is op een zeer belangrijke sleutelpositie, kan onder „die omstandigheden een „security risk” opleveren.

„c. ondanks de recent gevolgde ontwenningsskuur, bestaat geen enkele „zekerheid, dat betrokkene niet weer in dezelfde fouten zal vervallen, „aangezien hij immers gedurende zijn hele carrière heeft getoond, niet „over voldoende wilskracht te beschikken, om zijn dienst behoorlijk te „kunnen verrichten.”;

Overwegende dat de Raad het antwoord op de in de vierde rechtsoverweging dezer uitspraak gestelde vraag verder in het midden zal laten;

Overwegende dat toch, ook al zou moeten worden aangenomen 1) dat het bestreden besluit voldoende gemotiveerd is, 2) dat die (nadere) motivering gelegen is in de genoemde overwegingen der commissie, en 3) dat die motivering aan klager is medegedeeld. ook dan zou moeten worden gezegd dat deze motivering het bestreden besluit niet in voldoende mate zou kunnen dragen;

Overwegende toch met betrekking tot de hiervoor onder a) vermelde

overweging der commissie; dat het daar klaarblijkelijk op één lijn stellen van de wachtdelicten van 1965 en 1967 ongerechtvaardigd is; dat klager in 1965 zijn wacht verliet zonder zich te doen vervangen, terwijl hij in 1967 voor vervanging door een andere sergeant gezorgd had, doch daarvoor in strijd met de voorschriften geen toestemming had gevraagd aan de bevoegde meerdere; dat dit verschil van groot belang is juist voor de beoordeling van klagers verantwoordelijkheidsgevoel, gebrek waaraan uit het delict van 1967 in veel geringere mate valt af te leiden dan uit dat van 1965; dat in dit verband opmerking verdient, dat de zenuwarts H. voor- noemd in zijn voormelde brief van 4 juni 1970 terzake heeft gesteld:

„dat betrokkene uiteindelijk veroordeeld is wegens een wachtdelict „(vonnis H.M.G.) en dat het hierbij ging om een formele zaak daar im- „mers een gelijkwaardige onderofficier zijn wacht had overgenomen, „waarbij slechts verzuimd was alle autoriteiten hiervan op de hoogte te „stellen. Het is zeer de vraag of enige psychiatrische behandeling zou „kunnen voorkomen dat een mens een omissie van dergelijke aard „begaat.“;

Overwegende met betrekking tot de onder b) en c) vermelde overwe- gingen der commissie in het algemeen, dat deze zich met name bezig- houden met het door klager gepleegde alcoholmisbruik; dat echter de onderhavige ontslagbepaling spreekt van „een rechterlijk gewijsde, in „verband met . . . algemeen gedrag in de militaire dienst“, dat „. . . is „gewezen ter zake van een feit, dat van zodanige aard is, dat, in verband „met het algemeen gedrag in de militaire dienst van betrokkene, Onze „minister diens ontslag uit de zeedienst noodzakelijk acht“; dat deze bepaling op verschillende punten niet bijzonder helder is, doch naar 's Raads oordeel daaruit wel valt af te lezen, dat het feit waarom veroor- deeld is, in voldoende mate deel moet uitmaken van, althans nauw moet samenhangen met een laakbaar algemeen gedrag, wil de bepaling ge- bruikt kunnen worden; dat het nu de aandacht trekt, dat bij het hier aan de orde zijnde rechterlijke gewijsde, een sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 9 april 1968, klager is veroordeeld tot een maand mili- taire detentie uitsluitend op grond van het wachtdelict van 1967, en niet op grond van enig uit alcoholmisbruik voortkomend delict; zulks in tegenstelling tot het, mede op het vorige wachtdelict betrekking hebbende, vonnis van de Krijgsraad voor de Zeemacht binnen het Rijk in Europa te 's-Gravenhage d.d. 9 september 1965, en ook in tegenstelling tot het — bij de onderhavige sententie vernietigde — vonnis van de Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage d.d. 14 decem- ber 1967, waar bij beide vonnissen klager is veroordeeld wegens handelen in strijd met artikel 26 eerste lid der Wegenverkeerswet¹⁾; dat het bij meergenoemde sententie behandelde wachtdelict van 1967 op zich zelf

---

¹⁾ Rijden onder invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank.

naar aard en betekenis naar 's Raads oordeel niet in voldoende mate kan gezegd worden deel uit te maken van, of samen te hangen met klagers algemene gedrag in de militaire dienst om toepassing der onderhavige bepaling mogelijk te maken;

Overwegende nog naar aanleiding van de onder b) genoemde overweging der commissie in het bijzonder, dat, naar klagers gemachtigde ter 's Raads terechtzitting van 24 juni 1970 heeft medegedeeld, en de Raad niet betwijfelt, klager onlangs „gecleared” is tot en met „zeer geheim”; waarbij opmerking verdient, dat klager hangende deze procedure in dienst is gehandhaafd en dat hij gedurende al deze tijd zijn dienst op loffelijke wijze verricht heeft;

Overwegende met betrekking tot de onder c) vermelde overweging der commissie in het bijzonder, dat thans, meer dan twintig maanden na het ondergaan der ontwenningsskuur, zonder dat klager in zijn oude fout is teruggevallen, kan worden gezegd dat het hier uitgesproken pessimisme der commissie tot dusverre niet gerechtvaardigd blijkt te zijn geweest; dat dit weliswaar de commissie, die nu eenmaal moest oordelen ten tijde als zij deed, niet is aan te rekenen, doch dat niet wegneemt dat de rechter rekening moet houden ook met na een besluit als het onderhavige gebleken relevante feiten en omstandigheden; dat uit de mededelingen, door klagers gemachtigde gedaan en de gegevens, door hem verstrekt, genoegzaam is gebleken dat klager, thans op adequate wijze behandeld en begeleid, de hem opgedragen diensten tot volle tevredenheid van zijn superieuren kan verrichten;

Overwegende dat, gelet op het voorgaande, het bestreden besluit niet in stand kan worden gelaten, wegens strijd met het tot de algemeen verbindende voorschriften te rekenen algemene beginsel van behoorlijk bestuur, dat een dusdanig besluit door zijn motivering moet kunnen worden gedragen;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het bestreden besluit nietig.

Centrale Raad van Beroep

11 november 1970

(M.A.W. 1969/K 2)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. A. O. W. D. Grosheide en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

(Besluit beoordeling officieren landmacht).

Over een luitenant-kolonel **was** een beoordeling uitgebracht, welke de

uitreiking van een kennisgeving tot gevolg had. Na het indienen van een bezwaarschrift werd deze beoordeling bij het bestreden besluit op enkele punten gunstiger gemaakt voor klager. Er volgde beroep.

Nadat verweerder n.a.v. het aanvullend klaagschrift een aantal officieren had doen horen, gaf hij desgevraagd bij aanvullende contra-memorïe te kennen dat de beoordeling op sommige punten een te ongunstig beeld van klager gaf.

De C.R.v.B. is van oordeel dat aldus aan klager nog niet ten volle recht is wedervaren, en verklaart het bestreden besluit, de nieuwe kennisgeving en de beoordelingslijst, in zoverre deze door het beroep aan 's Raads oordeel is onderworpen, nietig.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake A., wonende te B., klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door Mr. C. R. Rutgers, advocaat te Amsterdam, als zijn raadsman, tegen: de Minister van Defensie, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Mr. A. W. M. van der Horn van den Bos, luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst, wonende te Voorburg.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de **gedingstukken** en gehoord bovengenoemde verschenen personen, alsook als getuigen, namens klager voorgebracht, C., majoor der Koninklijke Landmacht, wonende te E., en D., brigade-generaal der Koninklijke Landmacht b.d., wonende te G.;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat verweerder bij schrijven van 26 augustus 1968 met toepassing van artikel 13 van het „Besluit beoordeling officieren landmacht” — verder aan te duiden als: het Beoordelingsbesluit — aan klager, luitenant-kolonel der . . ., het navolgende heeft bericht:

„Ik deel u mee, dat ik kennis heb genomen van de omtrent u onder „dagtekening van 29 maart 1968 uitgebrachte beoordeling in de functie „van commandant van een . . .-bataljon. Daarbij is mij gebleken, dat u „op het punt leidinggevende capaciteiten aan geen hogere waardering „toekomt dan „Kan onder normale omstandigheden gemakkelijk zijn „„gezag uitoefenen”. Als bijzonderheid is daarbij aangegeven „Werk „„mede aan de handhaving van de krijgstuicht, maar is te tolerant en niet „„erg zelfstandig”.

„Vervolgens heb ik geconstateerd, dat in de bijzonderheden bij het „punt taakopvatting tot uitdrukking is gebracht, dat bij de uitvoering, „de puntjes op de „i” ontbreken. Voorts bent u op het punt besluitvaardigheid niet hoger gewaardeerd dan met „Heeft doorgaans een gezond „„oordeel en neemt dan behoorlijk doordachte beslissingen, zij het niet „„altijd even vlot”. Daarenboven is bij het punt menselijke verhouding als

„bijzonderheid aangetekend „Werkt mede aan de juiste toepassing van het „„waarderingsysteem, stimuleert een goede sfeer, maar heeft te weinig „„persoonlijkheid.”

„In de aanvullende opmerkingen van de beoordelingslijst wordt u „gekenschetst met onder meer de woorden „Is geen krachtfiguur, „„vechter of doordouwer, maar zachtmoedig, weinig doortastend en te „„tolerant.”

„Hanteert de krijgstuich, in al zijn facetten wat aarzelend, is een vol- „doende gezagsdrager. Bij de uitvoering van zijn taak ontbreekt veelal „de „finishing touch”, heeft te weinig vertrouwen in zichzelf en geeft het „gevoel, dat hij constant op zijn tenen moet lopen om aan zijn taak te „voldoen. Is niet het type van een „troupier” en minder goed op zijn „plaats als bataljonscommandant, waartoe misschien ook zijn vetarm „dieet voor een niet-essentiële oogafwijking bijdraagt.

„De beoordeling heeft voorts uitgewezen, dat voor het punt geschikt- „heid voor een troepenfunctie de waardering „vrij goed” niet ten volle „op u van toepassing is geoordeeld. Voor het punt uithoudingsvermogen „bij zware dienst is u de waardering „vrij goed” toegekend.

„Ten slotte heeft de chef van de beoordelaar in diens aanvullende op- „merkingen gesteld „In vergelijking met de andere bataljonscomman- „„danten is beoordeelde de „minst ' goede en liggen zijn capaciteiten meer „„in de administratievec.q. representatieve sector”.” ;

Overwegende dat klager tegen de hem aldus ter kennis gebrachte waar- deringen bij verweerder een bezwaarschrift heeft ingediend, waarna ver- weerder — gezien het advies, aangaande dit bezwaarschrift uitgebracht door een commissie, als bedoeld in artikel 15 van het Beoordelingsbesluit — bij beschikking van 1 april 1969 heeft bepaald, onder intrekking van gemelde brief van 26 augustus 1968, dat

„a. aan klager met de hem ter kennis gebrachte waardering van en de „bijzonderheden bij het gezichtspunt 17, de hem ter kennis gebrachte „waarderingen van de gezichtspunten 20 en 23 alsmede met hetgeen hem „ter kennis is gebracht uit de aanvullende opmerkingen (gezichtspunt „31) uit zijn beoordelingslijst dd. 29 maart 1968 niet geheel recht is we- „dervaren;

„b. aan klager met de hem ter kennis gebrachte waardering van het „gezichtspunt 28 alsmede met een gedeelte van de hem ter kennis gebrach- „te bijzonderheden bij het gezichtspunt 22 uit voornoemde beoorde- „lingslijst geen recht is wedervaren;

„c. aan Mager met de hem ter kennis gebrachte bijzonderheden bij het „gezichtspunt 18 alsmede met de hem ter kennis gebrachte aanvullende „opmerkingen van de chef van de beoordelaar (gezichtspunt 40) uit meer „genoemde beoordelingslijst geen onrecht is aangedaan;

„d. aan klager terzake de hierbij gevoegde kennisgeving wordt uit- „gereikt'; luidende de evenbedoelde kennisgeving als volgt:

„Ik deel U mee, dat ik kennis heb genomen van de omtrent U onder „dagtekening van 29 maart **1968** uitgebrachte beoordeling in de functie „van commandant van een . . .-bataljon. Daarbij is mij gebleken, dat U „met betrekking tot het punt leidinggevende capaciteiten niet ten volle „toekomt aan de waardering „Weet zijn gezag te doen gelden ook wan- „„„neer de omstandigheden zulks bemoeilijken“. Als bijzonderheid is „daarbij aangegeven „Werkt mede aan de handhaving van de krijgstucht, „„„maar is te tolerant“.

„Vervolgens heb ik geconstateerd, dat in de bijzonderheden bij het „punt taakopvatting tot uitdrukking is gebracht, dat bij de uitvoering, „de puntjes op de „i“ ontbreken. Voorts is op het punt besluitvaardigheid „de waardering „Neemt vlot beslissingen, die van helder inzicht getui- „„gen“ niet ten volle op U van toepassing geoordeeld.

„In de aanvullende opmerkingen van de beoordelingslijst wordt U „gekenschetst met onder meer de woorden „Is geen krachtfiguur, vechter „„of doordouwer, maar zachtmoedig, weinig doortastend en te tolerant. „„Hanteert de krijgstucht, in al zijn facetten wat aarzelend, is een vol- „„doende gezagsdrager. Bij de uitvoering van zijn taak ontbreekt veelal „„de „finishing touch“. Is niet het type van een „troupiër“ en minder „„goed op zijn plaats als bataljonscommandant“.

„De beoordeling heeft voorts uitgewezen, dat voor het punt geschikt- „heid voor een troepenfunctie de waardering „vrij goed“ is toegekend.

„Ten slotte heeft de chef van de beoordelaar in diens aanvullende op- „merkingen gesteld „In vergelijking met de andere bataljonscomman- „„danten is beoordeelde de „minst“ goede en liggen zijn capaciteiten „„meer in de administratieve c.q. representatieve sector“.“;

Overwegende dat klager van deze beschikking bij de Raad in beroep is gekomen en op de bij aanvullend klaagschrift, met bijlagen, ontwikkelde gronden — dit aanvullend klaagschrift is ingekomen **1 november 1969** — de Raad kennelijk heeft bedoeld te verzoeken het bestreden besluit nietig te verklaren en te verstaan, dat de over hem opgemaakte beoordeling, zoals deze na bezwaar is komen te luiden, dusdanig wordt gewijzigd, dat hem deswege geen kennisgeving wordt uitgereikt;

Overwegende dat verweerder bij contra-memorie de redenen heeft aangevoerd voor zijn verzoek het beroep van klager ongegrond te verklaren;

Overwegende dat, nadat door verweerder bij herhaling uitstel was gevraagd en verkregen voor het indienen van een aanvullende contra-memorie, verweerder bij schrijven van 27 augustus 1970 de beoordelingslijsten omtrent klager in de rang van luitenant-kolonel tot en met **29 maart 1968** heeft ingezonden, waarnaar bij die brief korthedshalve werd verwezen, onder mededeling, dat verweerder zich voor het overige refereert aan het oordeel van de Raad;

Overwegende dat 's Raads fungerend-voorzitter bij schrijven van 2

september 1970 aan verweerder heeft gevraagd op welke gronden verweerder zich refereert aan het oordeel van de Raad, als antwoord waarop d.d. 21 september 1970 van verweerderde navolgende aanvullende contra-memorandum werd ontvangen:

„Naar aanleiding van het door klager ingediende aanvullende klaagschrift, heeft ondergetekende de overtuiging gekregen dat klager als een „goed bataljonscommandant kan worden aangemerkt met betrekking tot „het punt „leidinggevende capaciteiten“. Hoewel het bataljon naar buiten „niet altijd de discipline vertoonde, welke de brigadecommandant wenste, „is het ondergetekende duidelijk geworden, dat er binnen het bataljon „met enthousiasme werd gewerkt en er geen sprake was van „tegenstellingen” binnen het bataljon. Of klager te tolerant is opgetreden bij de „handhaving van de krijgstucht, is naar de mening van ondergetekende „niet komen vast te staan.

„Klager kan zich mogelijk in de ogen van beoordelaar wat aarzelend „hebben voorgedaan, doch duidelijk is gebleken, dat klager eerst na zorgvuldige afweging van alle facetten tot zijn beslissing kwam, terwijl hij „bij deze beslissing naar eigen inzicht handelde.

„Ondergetekende is derhalve van mening, dat het in punt 17 onder „„bijzonderheden” vermelde dient te vervallen. Tevens is hij van mening, „ dat de nota ad punt 31 dient te vervallen, voor zover het betreft de zin „„hanteert de krijgstucht, in al zijn facetten, wat aarzelend, is een vol- „„doende gezagsdrager”. Voorts is de ondergetekende van mening, dat „klager de waardering „goed” voor de geschiktheid voor een troepen- „functie niet mag worden onthouden, hoewel ondergetekende zich er „duidelijk van bewust is, dat klager gedurende het beoordelingstijdvak „meer dan eens niet geheel heeft gewerkt in de „geest” van zijn commandant, terwijl er duidelijke tekortkomingen vielen te constateren.

„Ondergetekende wil echter in dit verband het feit in beschouwing „nemen, dat het hier een onderdeel in opleiding betrof. Ook heeft ondergetekende rekening gehouden met het feit, dat de karakters van beoordelaar en beoordeelde niet overeenkwamen en zij, ieder voor zich, een „eigen benadering van het „behandelen” van de troep hadden.

„Ondergetekende moge zich derhalve refereren aan het oordeel van „Uw Raad, waarbij hij moge opmerken, dat hij van mening is, dat het- „geen klager overigens middels de kennisgeving is ter kennis gebracht, „niet als onvoldoende gefundeerd kan worden aangemerkt.”;

IN RECHTE:

Overwegende dat het aanvullend klaagschrift verweerder aanleiding heeft gegeven een nader onderzoek te doen instellen, hetgeen er toe heeft geleid, dat verweerders gemachtigde een aantal officieren heeft gehoord; dat als resultaat hiervan verweerder nader van oordeel is geworden, dat de onderwerpelijke beoordeling op enkele punten ten gunste van klager dient te worden herzien; dat evenwel naar 's Raads oordeel ook aldus aan

klager nog niet ten volle recht is wedervaren; dat toch de gedingstukken, het verhandelde te zijner openbare terechtzitting en het verhoor der getuigen de Raad de overtuiging hebben geschonken, dat met de beoordeling, ook zoals deze na verwerking van het in de aanvullende contra-memorïe gestelde er zal komen uit te zien, nog een te ongunstig beeld van klager in de onderwerpelijke beoordelingsperiode wordt verkregen; dat de Raad hierbij onder meer denkt aan het volgende:

a. bij punt 18 (taakopvatting) is bij de bijzonderheden vermeld „de „puntjes op de „i” ontbreken bij de uitvoering”, waarmede de indruk wordt gevestigd, dat zulks altijd bij klager in de onderwerpelijke beoordelingsperiode het geval is geweest, hetgeen de Raad evenwel geenszins gebleken acht;

b. eenzelfde opmerking valt te maken met betrekking tot het door beoordelaar ad punt 31 gestelde: „bij de uitvoering van zijn taak ont-„breekt veelal de „finishing touch”;

c. reeds gelet op de bij de bestreden beschikking van verweerder ten gunste van klager aangebrachte wijzigingen en op die, welke verweerder blijkens de aanvullende contra-memorïe wil aanbrengen, komt het onderschrift van de chef van de beoordelaar, zoals vervat in de punten 38 tot en met 40 der beoordelingslijst, waarvan een gedeelte in de bestreden kennisgeving is gehandhaafd, voor nadere beschouwing in aanmerking;

Overwegende dat uit het eerder overwogene volgt, dat beslist moet worden als hierna aangegeven:

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart nietig verweerders beschikking van 1 april 1969;

Verklaart nietig verweerders kennisgeving van 1 april 1969;

Verklaart nietig de beoordelingslijst, in zoverre deze door het beroep aan 's Raads oordeel is onderworpen.

Centrale Raad van Beroep

26 november 1970

(A.M.P. 1969/44)

Voorzitter: Mr. A. Blom; **Leden:** Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. H. D. Vleesch Dubois.

(Ambtenarenwet 1929, artt. 107 en 110; Pensioenwet voor de zeemacht 1922, art. 4 onder 3e).

Klager wendde zich met een rekest tot H.M. de Koningin teneinde herstel van pensioenrechten te verkrijgen. Nadat dit rekest aan de Minister van Defensie ter behandeling was overgedragen, deelde laatstgenoemde aan

gedaagde mede dat het verloren gegane recht op pensioen niet kon worden herkregen.

Het Ambtenarengerecht verklaarde dit besluit nietig omdat niet de Minister van Defensie maar de Kroon bevoegd is op gedaagdes verzoek te beslissen.

De C.R.v.B. is het hiermede niet eens, nu het bestreden besluit is tot stand gekomen in samenwerking tussen de Koningin en eiser als verantwoordelijke minister, zodat dit besluit, al is het tot uitdrukking gebracht, in een brief van eiser, geldt als een besluit van de Kroon.

Volgt vernietiging van de aangevallen uitspraak en terugwijzing van de zaak naar het Ambtenarengerecht.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: *De Minister van Defensie*, eiser in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops, referendaris bij eisers ministerie, tegen: Z., wonende te X., gedaagde in hoger beroep, ter openbare terechtzitting niet verschenen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigde;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat gedaagde, die op 6 september 1933 uit de zeedienst was ontslagen, zich met een rekest d.d. 2 april 1969 heeft gewend tot Hare Majesteit de Koningin, strekkend tot herstel van pensioenrechten;

Overwegende dat eiser op dit verzoek bij brief van 10 juni 1969 heeft geantwoord als volgt:

„Naar aanleiding van Uw aan Hare Majesteit de Koningin gericht „rekest d.d. 2 april 1969, welk rekest vanwege Hare Majesteit de Koningin aan mij ter behandeling is overgedragen deel ik U mede, dat U „aan de bepalingen der Pensioenwet voor de zeemacht 1922, aan welke „wet Uw pensioenaanspraken dienen te worden getoetst, geen recht op „pensioen kunt ontlenen, aangezien U op 6 september 1933 wegens ver- „regaande plichtsverzaking als militair uit de zeedienst bent ontslagen, „ten gevolge waarvan voor U het recht op pensioen — zo dit mocht heb- „ben bestaan — ingevolge het bepaalde in artikel 4, onder 3° van even- „genoemde pensioenwet, zoals dat artikel ten tijde van Uw ontslag „luidde, is verloren gegaan en U mitsdien van het recht op een pensioen „als bedoeld in die wet, bent uitgesloten.

„Met verwijzing naar de U reeds eerder verstrekte inlichtingen deel ik „U hierbij nogmaals mede, dat U aan het bepaalde in artikel Y 11 van „het overgangsrecht der Algemene militaire pensioenwet ook geen recht „op pensioen kunt ontlenen, omdat dat artikel slechts beoogt die ont- „slagen beroepsmilitairen alsnog een recht op pensioen toe te kennen, „die destijds *uitsluitend* wegens het niet vervuld hebben van de vereiste

„minimum diensttijd (i.c. 7 jaren bij een ontslag in het belang van de „dienst, dan wel 10 jaren bij een ontslag op verzoek) geen recht op een „pensioen krachtens de vroegere voor hen geldende pensioenwet konden „ontlenen.

„Zij, voor wie het recht op pensioen is verloren gegaan (zoals in Uw „geval in verband met een ontslag wegens verregaande plichtsverzaking „als militair), herkrijgen dit recht op pensioen niet meer krachtens de be- „palingen van de Algemene militaire pensioenwet.

„Hoewel een soortgelijk artikel niet meer in de Algemene militaire „pensioenwet is opgenomen, houdt dit niet in, dat de in genoemd artikel „4 van de Pensioenwet voor de zeemacht 1922 vervatte bepalingen met „betrekking tot het verloren gaan van recht op pensioen zijn vervallen. „De desbetreffende wettelijke voorschriften laten dan ook geen ruimte „van bovenbedoelde bepalingen af te wijken.";

Overwegende dat gedaagde tegen het in evenweergegeven brief vervatte besluit beroep heeft ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage en dit gerecht, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij mondelinge uitspraak van 20 oktober 1969 — naar welker aantekening hierbij wordt verwezen — het bestreden besluit nietig heeft verklaard niet bepaling dat eiser (toen verweerder) dient te bevorderen dat door de Kroon op het verzoek van gedaagde (toen klager) wordt beslist; welke uitspraak de navolgende motivering bevat:

„Op het onder de feiten vermelde verzoek had een beslissing door de „Kroon moeten worden genomen. Het bestreden besluit is derhalve „door een niet bevoegde instantie genomen. Aangezien echter de Mi- „nister van Defensie een door de Kroon te nemen besluit in een zaak „als de onderhavige voorbereidt, kan in casu niet gezegd worden dat „klager door het bestreden besluit niet rechtstreeks in zijn belang is „getroffen. Het vorenstaande leidt tot nietigverklaring van het bestreden „besluit met bepaling dat verweerder dient te bevorderen dat door de „Kroon op klagers verzoek wordt beslist.";

Overwegende dat eiser van deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep is gekomen en bij het beroepschrift heeft verzocht die uitspraak te vernietigen; daartoe in hoofdzaak aanvoerende:

dat hij de uitspraak van het Ambtenarengerecht niet vermag te onderschrijven, aangezien hij van oordeel is, dat op gedaagdec verzoek wel degelijk een beslissing is genomen, welke als een besluit van de Kroon is aan te merken; dat hij voor die opvatting steun meent te vinden in een uitspraak door de Raad in het verleden op dit punt reeds gedaan (verwezen moge worden naar de uitspraak van de Raad van 13 maart 1956 betreffende J.B.F., M.A.W. 1955/B 15), waarbij onder meer is overwogen, dat een beslissing op een rekest gericht aan Hare Majesteit de Koningin en vanwege Hare Majesteit ter behandeling in handen van de verantwoordelijke Minister gesteld, al is dat besluit tot uitdrukking gebracht in

een brief, een besluit is van de Kroon;

IN RECHTE:

Overwegende dat gedaagdes vorengenoemd tot Hare Majesteit de Koningin gericht rekest op 3 april 1969 bij het Kabinet der Koningin is ingekomen en op 8 april 1969 vanwege Hare Majesteit ter behandeling in handen van eiser is gesteld;

Overwegende dat in het onderhavige geding de vraag moet worden beantwoord of eiser bevoegd was op dat rekest een afwijzend antwoord te geven zonder nader overleg met Hare Majesteit;

Overwegende dat een analoge vraag aan de orde is geweest in 's Raads vorengenoemde uitspraak van 13 maart 1956, M.A.W. 1955/B 15*), en blijkens die uitspraak de toenmalige directeur van het Kabinet der Koningin bij brief van 24 januari 1956 desgevraagd de volgende inlichtingen heeft verstrekt:

„In antwoord op Uw brief van 17 januari 1956, M.A.W. 1955/B 15/12 „betreffende de behandeling van verzoekschriften, welke bij kabinetsrenvooi ter behandeling in handen zijn gesteld van een Minister moge „ik U mededelen, dat aan de woorden „ter behandeling” volgens een „sinds tientallen jaren gevolgd praktijk, de betekenis moet worden „gegeven, dat de Minister op het verzoek kan beschikken zonder nader „overleg met Hare Majesteit, met andere woorden dat hij zich gemachtigd „kan achten de beschikking te nemen, die hem goeddunkt.

„Waar in het onderhavige geval voor een afwijzende beschikking een „Koninklijk besluit niet wettelijk vereist is, heeft de Minister van Oorlog „m.i. volkomen gehandeld overeenkomstig de gebruikelijke gedragslijn. „Ook bij andere Ministeries wordt deze gedragslijn gevolgd.”;

Overwegende dat er geen reden bestaat om aan te nemen dat het in deze brief medegedeelde in juni 1969, toen het bestreden besluit werd genomen, niet meer zou hebben gegolden;

Overwegende dat de Raad daarom van oordeel is, dat eiser, nu hij van mening was dat het door gedaagde gedane verzoek behoorde te worden afgewezen, dit zonder nader overleg met de Koningin aan gedaagde mocht berichten, en dat het aldus tot stand gekomen besluit tot afwijzing van gedaagdes verzoek tot stand is gekomen in samenwerking tussen de Koningin en eiser als verantwoordelijk minister, zodat dat besluit, al is het tot uitdrukking gebracht in een brief van eiser, geldt als een besluit van de Kroon;

Overwegende dat dit besluit bij de aangevallen uitspraak derhalve ten onrechte nietig is verklaard op de daarin aangegeven grond;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht niet heeft onderzocht, of dat besluit in enig ander opzicht kan worden aangevochten op een der

---

*) Zie M.R.T. 1956 blz. 273 en de beschouwingen van Mr. J. Th. M. van der Vaart hieromtrent op blz. 286.

gronden, in het eerste lid van artikel 58 der Ambtenarenwet 1929 omschreven, en met name geen beslissing heeft gegeven op de tegen het bestreden besluit door gedaagde ingebrachte grieven, en de Raad daarom termen aanwezig oordeelt deze zaak, met **vernietiging** der aangevallen uitspraak, ter verdere behandeling naar het Ambtenarengerecht terug te wijzen;

Overwegende dat ten **slotte** nog opmerking verdient, dat het **voren-**overwogene meebrengt dat, met toepassing van het 3e lid van artikel 24 der Ambtenarenwet 1929, in eerste aanleg als verweerder had moeten **zijn** aangemerkt — en bij na te noemen „verdere behandeling” zal moeten worden aangemerkt — de Minister van Defensie als vertegenwoordiger der Kroon, maar dat, nu in eerste aanleg als verweerder is aangemerkt de Minister van Defensie (niet in die hoedanigheid), het bepaalde in het 2e lid van artikel 107 dier wet tengevolge moet hebben, dat de Minister van Defensie ook in het onderhavige geding in hoger beroep niet in vermelde hoedanigheid is opgetreden;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de uitspraak, waarvan beroep;

Wijst de zaak ter verdere behandeling terug naar het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

„Bijstand“ van een klager, die overeenkomstig artikel 67 W.K. de eindbeslissing van het H.M.G. inroept.

In enige beklagbeschikkingen van het H.M.G. stond vermeld dat klager was bijgestaan door Mr. X. Overwegende, dat de beklagbeschikkingen slechts inhielden: „Gehoord de klager bijgestaan door Mr. X.“ en dat de wet op de krijgstucht „bijstand“ van een klager door een raadsman niet kent, richtte de Redactie zich met een verzoek tot het Hof om een afschrift te mogen ontvangen van de beschikking, waarbij het H.M.G. aan een betrokkene op diens verzoek had toegestaan, dat hem ter terechtzitting bijstand werd verleend. Naar aanleiding daarvan berichtte 's Hofs fg. griffier d.d. 23 december 1970 bij brief Nr. B 70.17:

In antwoord op Uw brief van 26 november j.l. deel ik U mede, dat het Hoog Militair Gerechtshof aan betrokkene niet bij beschikking een raadsman heeft toegestaan. De gevraagde beschikking kan ik U derhalve niet toezenden.¹⁾

Ter toelichting diene nog het navolgende.

In een aantal gevallen heeft het Hof toegestaan, dat aan een klager, die de eindbeslissing van het Hof had ingeroepen, op diens verzoek bij de behandeling van zijn beklagzaak bijstand werd verleend.

Dit is slechts geschied, indien van klager niet verwacht kon worden, dat hij de specialistische materie, die bij zijn beklagzaak een rol speelde, op de juiste wijze voor het Hof onder woorden kon brengen, en voorts het Hof een uitsluitend schriftelijke toelichting zonder mogelijkheid tot nadere vraagstelling en gesprek daaromtrent onvoldoende achtte.

Dit betrof voornamelijk — doch niet alleen — gevallen waarbij een beroep werd gedaan op het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950.

Een afzonderlijke beschikking hieromtrent is nimmer gegeven.

Aan degene, die aldus bijstand verleende, is geen ander vereiste gesteld, dan dat hij gekwalificeerd was en in staat eerder genoemde materie op de juiste wijze naar voren te brengen. Hij kan reeds daarom geen raadsman genoemd worden, omdat hij geen bijstand verleent ten aanzien van de gehele beklagzaak — hij houdt ook geen pleidooi —, doch slechts ten aanzien van het gedeelte der zaak als vorenomschreven.

De griffier,
(w.g.) onleesbaar

---

¹⁾ Vgl. art. 106 P. I. H. M. G. (*Red.*)

BIJDRAGEN

De verkeersmisdrijven in het Wetboek van Militair Strafrecht

door

Mr. J. M. G. VAN LOO,

Majoor van de Militair Juridische Dienst.

Sinds de wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht (WMS) in 1965 hebben wij t.a.v. de verkeersmisdrijven o.m. de volgende situatie.

In titel VIII van het tweede boek van dat wetboek zijn in de artikelen 162 t/m 164 slechts twee misdrijven uit de wegenverkeerswet (WVW) in gewijzigde en aangepaste vorm opgenomen, te weten „het rijden „onder invloed" en „de joyriding".

Volgens reeds eerder bestaande communis opinio en vaste rechtspraak geldt de *gehele* commune verkeerswetgeving uitsluitend op de voor het openbaar verkeer openstaande *wegen* en dan nog maar alleen *binnen Nederland*: de gehele wegenverkeerswetgeving heeft een territoriaal beperkte werking.

Dit moge o.m. blijken uit de sententie van het HMG dd. 26 maart 1957 (MRT 1957, pag. 682), waarin werd overwogen dat de WVW blijkens de aanhef de strekking heeft het verkeer op de wegen te regelen, waaronder moet worden verstaan wegen gelegen binnen het Rijk in Europa, zodat aan die WVW *in haar geheel* een werking moet worden toegekend, beperkt tot genoemd territoir, en voorts uit een vonnis van de Arrondissementsrechtbank te Zutphen dd. 19 april 1968 (VR 5-52 van 1969) o.m. luidende dat aangenomen moet worden dat volgens de bedoeling van de wetgever de artikelen van de WVW, ook art. 30 WVW, slechts gelden indien ze zich afspelen op *de wegen*.

Meerdere lagere rechtscolleges hebben tot dusver soortgelijke beslissingen gegeven, doch, voor zover mij bekend, is de al dan niet toepasselijkheid van de WVW buiten de Nederlandse wegen nog nooit aan de Hoge Raad der Nederlanden ter beoordeling voorgelegd.

De consequentie van voormelde opvatting is o.m. dat Nederlandse militairen die bv. in West-Duitsland een van de andere misdrijven uit de WVW plegen niet op grond van de delictsomschrijving van een *misdrijf* kunnen worden berecht, doch slechts op grond van de omschrijving van een *overtreding*, bv. art. 167 WMS, hetgeen n.m.m. vaak onaanvaardbaar is, o.m. omdat dan geen ontzegging van de rijbevoegdheid als bijkomende straf kan worden opgelegd. Dat oplegging van deze straf wegens overtreding van art. 167 WMS niet mogelijk is, acht ik op zich zelf al een ernstig gemis, zodat ik er voor zou willen pleiten art. 167 WMS alsnog in de omschrijving van art. 36 WMS op te nemen.

Hoewel ik mij terdege bewust ben van het hachelijke van deze operatie, wil ik in dit opstel toch een aanval doen op die schijnbaar zo hechte vesting van bovengenoemde geldende mening, welke vesting ook reeds in het verleden meerdere malen door schrijvers en lagere rechtscolleges werd bestookt, helaas zonder merkbaar resultaat.

Het is namelijk mijn mening dat bedoelde opvatting niet juist is en dat er diverse aanwijzingen en argumenten zijn welke zulks kunnen aantonen.

De aanhef of considerans van de WWW.

Blijkens de aanhef is de WWW een „wet, houdende bepalingen no-„pens het verkeer op de wegen“.

Uit bovenaangehaalde sententie van het HMG blijkt o.m. dat alleen op grond van die considerans van de WWW werd beslist dat de gehele WWW slechts kan gelden binnen Nederland, terwijl uit vele andere rechterlijke uitspraken blijkt dat, op grond van de strekking van die wet, de werking van die WWW wordt beperkt tot de wegen.

Allereerst vraag ik mij echter af of de considerans van die wet een zo ver gaande conclusie kan rechtvaardigen? Is het niet veeleer zo, dat de wetgever bij het totstandkomen van die wet in de aanhef daarvan voornamelijk heeft willen aangeven waar die wet *in het algemeen* over handelt? N.m.m. heeft de wetgever met die considerans niet veel meer bedoeld dan aan te geven dat die wet regels geeft welke in de ruimste zin betrekking hebben op, te maken hebben met, het verkeer op de wegen. Die wet bevat derhalve verkeersregels „in de ruime zin“, naar de onderscheiding welke ik in mijn vorig opstel (blz. 12 *hiervóór*) heb gemaakt en waarop ik nog nader zal terugkomen.

Reeds bij een oppervlakkige beschouwing van de WWW blijkt immers dat die wet in art. 1 zegt dat onder „weg“ o.m. moet worden verstaan de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, terwijl in de daarna in die wet opgenomen delictomschrijvingen de „weg“ soms wel, doch ook soms niet, als element van het strafbare feit is opgenomen.

Indien nu die considerans inderdaad de bedoeling zou inhouden te bepalen dat *alle* delictomschrijvingen van die wet slechts toepassing zouden kunnen vinden op de wegen, waarom heeft de wetgever dan in vele artikelen nogmaals uitdrukkelijk „het gepleegd zijn op een weg“ als element opgenomen en met name ook in die gevallen waarin zulks bepaald niet nodig was voor de duidelijkheid of de goede zinsconstructie?

Zo zou „op een weg“ heel goed gemist kunnen worden in bv. de artikelen 26 en 32 WWW. In andere delictomschrijvingen van de WWW heeft de wetgever dit element weggelaten en het is n.m.m. toch

moeilijk aan te nemen dat dit toevallig is en zonder enige betekenis. Later in dit opstel zal ik daarop nader terugkomen.

De omvang van de werking van de strafwet.

Deze materie wordt geregeld in titel **1** van het eerste boek van het Wetboek van Strafrecht (**WvS**). Voorop staat het principe dat de Nederlandse strafwet toepasselijk is op een ieder die zich binnen het Rijk in Europa schuldig maakt aan een strafbaar feit: het territorialiteitsbeginsel in art. 2 **WvS**.

Direct in de volgende artikelen zien wij echter al een uitbreiding van die werking waardoor die strafwet ook geldt buiten onze grenzen. Deze internationale werking van de nationale strafwet is in het volkenrecht algemeen aanvaard.

In het kader van dit opstel wil ik mij beperken tot art. 5 lid 2 **WvS**. Hierin lezen wij dat de „Nederlandse strafwet” ook toepasselijk is op de Nederlander die zich buiten het Rijk in Europa schuldig maakt aan een feit hetwelk door de Nederlandse strafwet als misdrijf wordt beschouwd en waarop door de wet van het land, waar het is begaan, straf is gesteld.

De ratio van deze bepaling is (zie HAZEWINKEL-SURINGA) dat de wetschap, dat men voor die in het buitenland gepleegde feiten niet veilig is voor strafvervolging in Nederland, op onze burgers misdrijf-weerhoudend zal werken, doch de voornaamste reden voor het opnemen van deze bepaling is gelegen in de niet-uitlevering van Nederlanders aan het buitenland, welke „asylverlening” minder bedenkelijk wordt indien het Nederlandse strafrecht plaatsvervangend optreedt.

Artikel 4 **WMS** gaat nog verder door — behoudens de eis dat de buitenlandse wet op dat feit straf heeft gesteld — hetzelfde te bepalen, doch voor alle strafbare feiten, derhalve ook voor overtredingen.

Over dit artikel 4 **WMS** (oud) zeggen **FRANKEN** en **BRUNNER** in **1948** dat het niet kan gelden voor wetten en verordeningen met een *locaal karakter*, bv. de Motor- en Rijwielwet (de voorgangster van de huidige **WVW**).

VAN DIJK betoogt in **1952** over dat artikel dat primair de eis is dat de militair steeds, ook in het buitenland, wordt berecht door zijn eigen militaire rechter, die dus in het buitenland de Nederlandse wet moet kunnen toepassen, doch dat *sommige bepalingen* een „*onmiskerbare* „*locale kleur*” hebben, waardoor werking buiten Nederland wordt uitgesloten, bv. artikel **220 WvS**.

DE GRAAFF zegt in **1950** in zijn Handleiding Militair Recht dat het wel zeer veel moeilijkheden zou opleveren als de militair die bij een actie buiten de landsgrenzen een strafbaar feit zou plegen niet *te allen tijde* naar Nederlands recht zou kunnen worden berecht.

De Memorie van Toelichting (MvT) op de Rijkswet dd. 7 juli 1963 zegt m.b.t. het nieuwe artikel 4 WMS dat op de militair die zich buiten Nederland bevindt de Nederlandse strafwet *in volle omvang* toepasselijk is, omdat hij immers door het aldaar plegen van strafbare feiten het aanzien van Nederland en van de krijgsmacht kan schaden, zodat het gewenst is dat van Nederlandse zijde daartegen kan worden opgetreden. De wetgever noemt in deze MvT derhalve geen enkele beperking op de toepasselijkheid van artikel 4 WMS, zoals ook DE GRAAFF dit niet deed in zijn handboek.

Toch moeten ook n.m.m. onder „Nederlandse strafwet” in de artikelen 5 WvS en 4 WMS worden verstaan alle wettelijke bepalingen met een *overwegend algemeen karakter*, en derhalve niet de bepalingen met een *onmiskkenbare locale kleur*.

Hoewel de Nederlandse strafwet zichzelf in genoemde artikelen een internationale werking toekent, zonder dat in die wet zelf, noch ook in de daarop gegeven toelichting, enige beperking tot uitdrukking wordt gebracht, zal toch moeten worden aangenomen dat die internationale werking niet kan gelden voor strafbepalingen welke qua redactie, dan wel qua strekking of te beschermen belang, duidelijk alleen betekenis kunnen hebben voor het eigen territoir.

Uit het voorgaande zou men dan ook de conclusie kunnen trekken dat de Nederlandse strafwet steeds in het buitenland van toepassing is, *tenzij* in de aan de orde zijnde delictsomschrijving die locale kleur duidelijk aanwezig is.

Dit laatste zou dan n.m.m. moeten blijken uit iedere delictsomschrijving *op zich zelf* en niet uitsluitend uit een verzameling van delictsomschrijvingen in een wet, omdat wel elke wet delictsomschrijvingen van verschillende aard en met een ander karakter zal bevatten.

Als voorbeeld van strafbare feiten met een locale kleur worden in de litteratuur wel genoemd de misdrijven uit het WvS gepleegd door en tegen ambtenaren, omdat hieronder alleen Nederlandse ambtenaren kunnen worden verstaan. Zoals hierboven vermeld wordt ook artikel 220 WvS als voorbeeld van een dergelijke delictsomschrijving genoemd. Bij die voorbeelden wordt dit derhalve bepaald t.a.v. iedere strafbepaling afzonderlijk en niet t.a.v. een gehele wet.

In de oudere litteratuur wordt het territorialiteitsbeginsel heel sterk voorop gesteld; uitgangspunt is uitsluitend dat de nationale wetgever slechts wetgevende bevoegdheid heeft voor zijn eigen territoir; uitbreiding tot het buitenland van de werking van de strafwet kan slechts uitzondering zijn.

Voor de tegenwoordige tijd ben ik echter van mening dat door het vervagen der landsgrenzen en het toenemende internationale verkeer de gelding der nationale wetten in liet buitenland steeds meer aan de orde moet komen.

De verkeerswetgeving.

Met name acht ik zulks het geval m.b.t. de verkeerswetgeving. Ten tijde van de Motor- en Rijwielwet sinds 1905 en ook nog tijdens het totstandkomen van de WWV in 1935 was het verkeer op de wegen immers een nationale aangelegenheid voor elk land afzonderlijk. Elke nationale wetgever ontwierp dan ook wettelijke bepalingen welke waren gebaseerd op de eigen plaatselijke situatie en op de eigen opvattingen omtrent het verkeer. Het gevolg was dat de diverse nationale wetgevingen onderling sterk verschilden. Hiertegen was toen geen enkel bezwaar, gezien het geringe aantal voertuigen, welke voertuigen bovendien voornamelijk op het eigen grondgebied bleven.

N.m.m. zijn die grote onderlinge verschillen tussen de diverse nationale verkeerswetgevingen er de voornaamste oorzaak van dat de daarin voorkomende delictsomschrijvingen die onmiskenbare lokale kleur hebben. Dit is thans nog in hoge mate het geval, hoewel het verkeer gedurende de laatste decennia een enorme vlucht heeft genomen en frequent en in grote getale de landsgrenzen overschrijdt. Het is daarom dan ook zaak lat ook de verkeerswetgeving meer en meer een internationaal karakter krijgt.

Ondanks het reeds begonnen internationale overleg om tot meer uniformiteit te komen, bv. bij de totstandkoming van ons Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens, is het nog steeds zo, dat de West-Europese automobilist, telkens na het overschrijden van een landsgrens, wordt geconfronteerd met andere verkeersregels. Dit is vooral het geval t.a.v. de echte „spelregels” van het verkeer, welke in het algemeen als overtredingen strafbaar zijn gesteld. Bij een nadere analyse kunnen wij constateren dat de onderlinge verschillen vooral aanwezig zijn bij die verkeersregels welke een uitsluitend of overwegend verkeersrechtelijk karakter hebben. In mijn vorig opstel heb ik deze genoemd de verkeersregels „in enge zin”: zij beogen in hoofdzaak de vrijheid op de weg of de veiligheid van het verkeer te waarborgen. Het is derhalve nog steeds zo, dat de verkeersovertredingen uit onze strafwet die onmiskenbare lokale kleur hebben en dus alleen op ons eigen grondgebied van toepassing kunnen zijn.

Als wij echter eens zo ver zullen zijn dat op grond van gesloten verdragen of anderszins, de diverse nationale verkeerswetgevingen met elkaar in overeenstemming zijn gebracht, zal er n.m.m. nagenoeg geen reden meer zijn die verkeersvoorschriften een territoriaal beperkte werking toe te kennen, omdat die lokale kleur dan uit de meeste delictsomschrijvingen verdwenen zal zijn.

T.a.v. de verkeers*misdriften* ligt de zaak n.m.m. echter anders. Hierbij vinden wij immers in hoofdzaak regels met een overwegend algemeen karakter i.p.v. een specifiek verkeersrechtelijke strekking; in mijn

vorig opstel heb ik deze genoemd verkeersregels „in ruime zin“. Hoewel volgens de thans nog algemeen geldende mening de huidige **WVW**, welke enige malen is gewijzigd, *in haar* geheel een lokaal karakter heeft, is het alleszins de moeite waard om na te gaan in welke mate zulks nu het geval is en in hoeverre met deze **WVW** kan worden voldaan aan de dringende eisen welke het toenemende internationale verkeer stelt.

Hoewel dit in strijd is met eerder genoemde uitspraak van het **HMG**, ben ik, zoals hierboven reeds gesteld, van mening dat t.a.v. elke delictsomschrijving afzonderlijk en derhalve niet t.a.v. de **WVW** in haar geheel moet worden bepaald in **hoeve**re die strafwet al dan niet in het buitenland toepassing kan vinden.

*De misdrijven in de **WVW**.*

Thans wil ik een opsomming geven van de verkeersmisdrijven, waarbij nagegaan zal worden welk karakter die bepalingen hebben, aan gezien de ratio van die bepalingen immers van belang is bij het bepalen van de toepasselijkheid daarvan in het buitenland:

- artikel 10: het verbod om opzettelijk onjuiste opgave te doen in de schriftelijke aanvraag van rij- en kentekenbewijzen. Dit delict is in hoofdzaak te beschouwen als een speciale vorm van valsheid in geschrift uit het **WvS**;
- artikel 14: het verbod om valse (**ken**)tekens aan een voertuig aan te brengen en voorts het rijden met een dergelijk voertuig op een weg. Ook deze misdrijven dragen n.m.m. overwegend het karakter van valsheidsdelicten;
- artikel 26: het rijden op een weg onder invloed van alcohol of andere stoffen. Dit artikel beoogt in hoofdzaak de veiligheid op de weg te waarborgen en heeft derhalve een **overwegend verkeersrechtelijk** karakter;
- artikel 30: doorrijden na een ongeval door de ongeïdentificeerde bestuurder. De belangrijkste doelstelling van dit delict is straf te stellen op het zich door vlucht onttrekken aan de plicht tot betaling van schadevergoeding en heeft derhalve in hoofdzaak het karakter van een vermogensdelict, in ieder geval geen overwegend verkeersrechtelijk karakter;
- artikel 32: het rijden op een weg hoewel de bestuurder de rijbevoegdheid is ontzegd. Hierbij wordt straf gesteld op het negeren van een rechterlijke uitspraak en het frustreren van de tenuitvoerlegging daarvan. Het heeft dus geen overwegend verkeersrechtelijk karakter;
- artikel 36: het veroorzaken van de dood of lichamelijk letsel d.m.v. een voertuig door schuld, terwijl in lid **3** het verkeren **on-**

der alcoholinvloed als strafverzwarende omstandigheid is opgenomen. Dit artikel is nagenoeg identiek aan de artikelen **307** en **308 WvS** en heeft derhalve eveneens in hoofdzaak het karakter van een levensdelict;

artikel **37**: „joyriding”. Dit artikel beoogt voornamelijk andermans eigendommen te beschermen. Het is later in de **WVW** opgenomen toen bleek dat dit misdrijf steeds vaker voorkwam en met diefstal van benzine niet voldoende kon worden opgetreden. Ondanks de motivering van de wetgever waarom dit delict in de **WVW** werd opgenomen, ben ik van mening dat het toch een overwegend **vermogensrechtelijk** karakter heeft.

De volgende conclusies kunnen hieruit worden getrokken:

Alleen artikel 26 **WVW** heeft een zuiver verkeersrechtelijk karakter. De mate waarin het samengaan van alcohol en verkeer al dan niet toelaatbaar wordt geacht is in de diverse landen anders geregeld omdat de opvattingen daaromtrent verschillen. (Zie bv. „Dronkenschap aan het „stuur. . .” door **LIENEN**, Amtsgerichtsrat te Keulen en **MAES**, substituuut krijgsauditeur, in **MRT 1960** pag. 441 ev.). Zoals hierboven uiteengezet heeft deze strafbepaling alleen al om die reden een **locale** kleur. Alle andere artikelen hebben echter een overwegend algemeen karakter en missen daarentegen die onmiskenbare **locale** kleur, **o.m.** daar zij in de meeste landen op nagenoeg dezelfde wijze zijn geregeld en voorts belangen beogen te beschermen welke verder strekken dan het eigen en beperkte **locale** belang. Om deze reden zouden deze artikelen derhalve toepasselijk moeten zijn in het buitenland.

Het „gepleegd zijn op een weg” is alleen als element opgenomen in de artikelen 14 (gedeeltelijk), 26, **32** en **37 WVW**. Hoewel deze artikelen, m.u.v. artikel 26 **WVW**, zoals hierboven gesteld, op grond van hun karakter niet territoriaal beperkt zouden moeten zijn in hun werking, zal zulks toch het geval zijn omdat genoemd element in de **delictomschrijving** is opgenomen. Zoals later in dit opstel zal blijken zijn deze artikelen immers ook naar de recentelijk uitgesproken mening van onze wetgever om deze laatste reden in hun werking beperkt tot de Nederlandse wegen.

Geheel terzijde wil ik echter op deze plaats opmerken dat **zulks** n.m.m. in de toekomst niet vol te houden zal zijn. De steeds toenemende internationalisering van het verkeer zal steeds meer een internationaal geldend verkeersrecht verlangen hetwelk door de eigen nationale rechter kan worden toegepast. T.a.v. de verkeersmisdrijven met een overwegend algemeen karakter zal dan ook artikel 5 **WvS** (en artikel 4 **WMS**) in volle omvang toepasselijk moeten worden, waarbij ik verwijs naar de ratio en betekenis van artikel 5 **WvS** in het handboek van **HAZEWINKEL-SURINGA** en die van artikel 4 **WMS**, zoals eerder in dit

opstel vermeld, terwijl ik in herinnering breng het streven van onze wetgever er voor te zorgen dat de Nederlander zoveel mogelijk door zijn eigen rechter wordt berecht. Evenals thans de particuliere eigendom ook buiten ons territoir wordt beschermd door toepassing van artikel 310 j^o artikel 5 WvS, zal zulks ook dienen te geschieden t.a.v. verkeersmisdrijven met een overwegend algemeen karakter. Als de wetgever op dit punt niet tijdig maatregelen neemt, zal n.m.m. de rechtspraak die territoriaal beperkte interpretatie van het begrip „weg los moeten laten, voor zover dat maar enigszins mogelijk is.

Dat vele verkeersmisdrijven inderdaad een overwegend algemeen karakter hebben zou ook kunnen blijken uit de omstandigheid dat de West-Duitse wetgever een aantal daarvan in het Strafgesetzbuch (ons WvS) heeft opgenomen, bv. doorrijden na een ongeval, veroorzaken van dood of lichamelijk letsel door schuld, rijden onder invloed van alcohol en joyriding, terwijl bovendien de ontzegging der rijbevoegdheid als bijkomende straf daarin is opgenomen. Indien onze wetgever dit voorbeeld had gevolgd, dan zouden deze misdrijven waarschijnlijk wel strafbaar zijn ingevolge de Nederlandse strafwet indien zij door Nederlanders in het buitenland zouden zijn gepleegd.

De artikelen 10 en 14 WvW.

Dat uit de considerans van de WvW niet kan worden afgeleid dat de *gehele* wet slechts toepasselijk is op de *wegen* binnen Nederland, zoals thans in de meeste rechterlijke uitspraken wordt beslist, doch dat zulks moet worden vastgesteld voor iedere delictsomschrijving afzonderlijk, meen ik voorts te kunnen aantonen aan de hand van de artikelen 10 en 14 WvW.

Artikel 10 verbiedt het opzettelijk doen van een onjuiste opgave in schriftelijke aanvragen voor **rij-** en kentekenbewijzen. Dit is een misdrijf dat vanzelfsprekend verband houdt met het wegverkeer, doch, zoals voormeld, een overwegend algemeen karakter heeft, op grond waarvan het n.m.m. ook in het WvS opgenomen had kunnen worden. Het moet beschouwd worden als een verkeersregel in ruime zin.

Vanzelfsprekend is het gepleegd zijn op een weg in deze delictsomschrijving niet als element opgenomen, omdat deze strafbare gedraging doorgaans niet op een weg, doch bv. in de woning van de dader zal worden verricht. N.m.m. blijkt hieruit derhalve dat in ieder geval niet de *gehele* WvW, met name niet dit artikel, slechts geldt op de *wegen*.

Overigens ben ik van mening dat dit artikel ook in het buitenland toegepast dient te worden, bv. t.a.v. de Nederlander die bedoelde onjuiste opgave doet terwijl hij zich in Duitsland bevindt en vervolgens die aanvraag verzendt naar de betreffende instanties in Nederland. Het is niet aannemelijk dat dan gezegd kan worden dat hij het feit in Ne-

derland pleegt m.b.v. een instrument, zoals bedoeld in HR 6 april 1915 (Verboden uitvoer van een paard). Meer voor de hand ligt dat in casu de plaats van het misdrijf wordt bepaald door de plaats waar datgene, dat zijnerzijds tot het plegen van het misdrijf vereist wordt, door de dader persoonlijk is volvoerd, zoals in HR 16 oktober 1899, zodat in genoemd voorbeeld dat misdrijf derhalve in Duitsland is gepleegd.

Zowel op grond van de redactie van dat artikel, als vanwege het ook anderszins ontbreken van die onmiskenbare locale kleur bij dit „valsheidsdelict”, meen ik dat artikel 10 WVW op grond van artikel 5 WvS op die Nederlander kan worden toegepast.

Artikel 14, sub a en c, verbieden een motorrijtuig te voorzien van valse tekens om herkenning te voorkomen of van valse kentekens om deze voor echt te doen doorgaan. M.b.t. deze delicten geldt nagenoeg hetzelfde als hierboven bij artikel 10 WVW werd opgemerkt. Ook deze misdrijven zijn als verkeersregels in ruime zin in de WVW opgenomen.

Uit de omstandigheid dat de strafbare handeling, te weten het *voorzien* van een auto van valse (ken)tekens, meestal elders dan op de weg zal worden verricht, blijkt wederom dat niet de *gehele* WVW slechts op de *wegen* van toepassing is, ook al zal het resultaat van die strafbare handeling meestal wel blijken op de weg. Het „voorzien” blijft echter de strafbare gedraging, zodat dit artikel n.m.m. ook van toepassing is op de Nederlander A, die of in zijn eigen garage of in het buitenland valse kentekens op zijn auto heeft aangebracht, terwijl vervolgens de Nederlander B, die van een en ander totaal onkundig is, met die auto rijdt op een Nederlandse weg, alwaar het feit wordt ontdekt. Ook de delicten van artikel 14 sub a en c WVW hebben immers een overwegend algemeen karakter, met name dat van een valsheidsdelict.

De artikelen 30 en 36 WVW.

In dit opstel is het mij echter voornamelijk te doen om de artikelen 30 en 36 WVW, waarvan ik wil trachten aan te tonen dat zij ook toepasselijk zijn op de Nederlander in het buitenland en met name op de in het buitenland gelegerde Nederlandse militairen indien zij deze feiten daar plegen.

Artikel 30 WVW: Volgens de Hoge Raad (HR 22 november 1966, VR 1966 nr. 12) is de strekking van dit artikel in hoofdzaak de bescherming van hem die door een verkeersongeval schade of letsel heeft bekomen en door het wegrijden van de ongeïdentificeerde bestuurder geen voldoende bewijzen heeft om schadevergoedingsaanspraken te claimen. Ook volgens de Hoge Raad heeft dit artikel derhalve weliswaar betrekking op het verkeer, doch beoogt het in hoofdzaak een belang te beschermen dat niet meer ligt op het gebied van het specifieke verkeersrecht, zodat het een overwegend algemeen karakter moet wor-

den toegekend. Zoals elke Nederlander, die waar dan ook een vermogensdelict uit het WvS pleegt, op grond van de Nederlandse strafwet berecht kan worden, zal dit ook mogelijk moeten zijn m.b.t. artikel **30 WvW**, zowel gezien de redactie als de strekking daarvan.

Nu in deze delictsomschrijving het gepleegd zijn op een weg niet als element is opgenomen, kan n.m.m. het enkele deel uitmaken van de WvW werking buiten Nederland niet uitsluiten.

Voorts ben ik van mening dat bv. de motorrijder die bij een botsing schade of letsel heeft toegebracht aan een ander en zich vervolgens on-geïdentificeerd met zijn voertuig uit de voeten maakt door weg te rijden, niet over de weg, doch door het daarnaast gelegen terrein, op grond van dit artikel vervolgd en berecht kan worden.

Dit moet ook mogelijk worden geacht indien die botsing niet op de weg zelf heeft plaats gevonden. (Anders Krijgsraad Arnhem dd. **3 oktober 1968 VR 5-53** 1969).

Dit misdrijf werd door de Nederlandse wetgever in de WvW opgenomen, blijkbaar omdat deze vond dat het, ondanks de overwegend algemene strekking, behoorde tot de verkeersregels in ruime zin. In West-Duitsland is dit delict echter als „Unfallflucht“ in § 142 van het Strafgesetzbuch opgenomen. Blijkens de Duitse jurisprudentie op dit misdrijf heeft het daar dezelfde strekking als artikel **30 WvW** heeft naar genoemd oordeel van de Hoge Raad.

Artikel 36, leden 1 en 2, WvW. Dit artikel heeft pas in 1935 zijn intrede in de wegenverkeerswetgeving gedaan. Vóór die tijd werden die gedragingen berecht op grond van de artikelen **307** en **308 WvS**, waarbij echter het opleggen van de ontzegging der rijbevoegdheid als bijkomende straf niet mogelijk was. De eigenlijke reden voor het opnemen van dit artikel **36 WvW** was, blijkens de daarop gegeven toelichting, dat men tot de conclusie was gekomen dat de strafmaxima van de artikelen **307** en **308 WvS** te laag waren voor die ernstige verkeersongevallen. De reden waarom de nieuwe delictsomschrijvingen met die hogere strafmaxima in de WvW werden opgenomen, zal n.m.m. ook wel zijn gelegen in de omstandigheid dat daardoor ontzegging van de rijbevoegdheid, welke bijkomende straf immers vaak geïndiceerd zal zijn, mogelijk werd.

Hoewel, zoals uit de tekst blijkt, ook bij dit artikel het verkeer op de wegen aan de orde is, ben ik toch van mening dat de ratio daarvan uitgaat boven het specifieke en lokaal beperkte verkeersrecht, zodat het gerekend moet worden tot de verkeersregels in ruime zin: het heeft immers de algemene strekking van de artikelen **307** en **308 WvS** volledig behouden.

Volgens mij is trouwens ook niet goed in te zien waarom de Nederlandse wetgever wel bevoegd zou zijn om zich d.m.v. de artikelen **307** en **308 WvS** (met die onaanvaardbaar laag geachte strafmaxima) te

richten tot de Nederlander die in het buitenland dood of lichamelijk letsel veroorzaakt d.m.v. een motorrijtuig, terwijl die bevoegdheid er niet zou zijn om t.a.v. diezelfde feitelijke gedraging op te treden op grond van artikel 36 W W , hoewel de strekking van die artikelen in wezen dezelfde is!

Zowel m.b.t. artikel 30 als tot artikel 36, leden 1 en 2, W W ben ik dan ook van mening dat deze, door het ontbreken van de „weg^m als element en wegens het overwegend algemene karakter, ook buiten de Nederlandse weg van toepassing zijn.

In het derde lid van artikel 36 W W is het verkeren onder alcohol-invloed als strafverzwarende omstandigheid opgenomen. Deze strafverzwarende omstandigheid is op identieke wijze geredigeerd als de delictsomschrijving van artikel 26 W W .

Omdat ook in artikel 36, lid 3, W W het gepleegd zijn op een weg niet als element is opgenomen, zou men kunnen zeggen dat ook lid 3 derhalve geen territoriaal beperkte werking kan worden toegekend.

Persoonlijk ben ik echter van mening dat zulks wel het geval is.

Zoals hierboven uiteengezet heeft artikel 26 W W n.m.m. immers een onmiskenbare locale kleur, niet alleen omdat daarin de „weg" als element is opgenomen, doch ook omdat dit artikel een overwegend verkeersrechtelijk karakter heeft, voornamelijk omdat de Nederlandse opvattingen m.b.t. de mate waarin het samengaan van verkeer en alcohol al dan niet toelaatbaar kan worden geacht verschillen van de opvattingen daaromtrent in de andere landen.

Door nu de inhoud van artikel 26 W W nagenoeg letterlijk als bestanddeel op te nemen in de omschrijving van artikel 36, lid 3, W W wordt hierin die onmiskenbare locale kleur geïntroduceerd, zodat het inderdaad slechts kan worden toegepast binnen Nederland, in ieder geval zolang bedoelde opvattingen in de diverse landen blijven verschillen.

Indien een Nederlandse militair in Duitsland een feit pleegt, waarvoor hij, indien het in Nederland had plaats gevonden, op grond van artikel 36, lid 3, W W berecht had kunnen worden, zou hij n.m.m. vervolgd en berecht moeten worden op grond van artikel 36, lid 1 of 2, W W en op grond van artikel 162 W M S. Een van de verschillen tussen de artikelen 26 W W en 162 W M S is n.m.m. dat de Nederlandse militaire rechter bij toepassing van artikel 162 W M S in het buitenland, anders dan bij artikel 26 W W, rekening moet houden met de opvattingen, welke m.b.t. „het verkeren onder zodanige invloed van alcoholhoudende drank" gelden in het land waar het feit wordt gepleegd, omdat anders, zolang daarover verschillende opvattingen bestaan, Nederlandse nomen zouden worden toegepast in het buitenlandse verkeer, welke normen volgens die buitenlandse wet niet in dat verkeer gelden.

Het arrest van het Arnhemse Gerechtshof dd. 27 februari 1958.

In dit arrest (NJ 1959 nr. 60) wordt o.m. overwogen dat de Nederlandse wetgever, zeker voor een materie met zo'n sterk territoriaal karakter als het wegverkeer, in *beginsel* slechts wetgevende bevoegdheid kan worden toegekend voor zijn eigen territorium.

Hoewel ik van mening ben dat thans niet van de *gehele* wegenverkeerswetgeving gezegd kan worden dat zij „zo'n sterk territoriaal karakter” heeft, zoals ik in dit opstel heb uiteengezet, wil ik speciaal wijzen op de woorden „in beginsel”.

Door toevoeging van deze woorden krijgt dit arrest een principiële andere betekenis dan voormelde sententie van het HMG, dat immers een algemene en absolute uitspraak gaf t.a.v. de omvang van de werking van de gehele *WVW*, terwijl het Arnhemse Hof door toevoeging van genoemde woorden de mogelijkheid openlaat dat *sommige* artikelen van de *WVW* ook in het buitenland van toepassing zijn, zoals ook door de annotator bij de bespreking van dit arrest in MRT 1958 pag. 316 werd opgemerkt.

Nu het in het aan het Arnhemse Hof ter beoordeling voorgelegde geval ging over de toepasselijkheid van artikel 32 *WVW*, in Duitsland gepleegd, in welk artikel de „weg” als element is opgenomen, zou men kunnen concluderen dat het Hof inderdaad heeft bedoeld aan te geven dat artikelen waarin de „weg” niet als element is opgenomen ook in het buitenland van toepassing kunnen zijn.

De mening van de Nederlandse wetgever.

Het sterkste argument voor de juistheid van mijn stelling meen ik echter te hebben gevonden in de meest recente uitspraak over deze materie van de wetgever zelf, zoals deze tot uitdrukking werd gebracht in de *MvT* op de Rijkswet dd. 7 juli 1963, waarbij de verkeersdelicten in het *WMS* werden ingevoegd.

Daarin lezen wij in Hoofdstuk III § 1 sub d: „*Het merendeel* van „de in de *WVW* opgenomen strafbepalingen kan slechts worden toegepast m.b.t. verkeersdelicten welke binnen Nederland zijn bedreven. „Weliswaar verklaart artikel 4 *WMS* de Nederlandse strafwet ook toepasselijk op feiten, welke door militairen buiten Nederland worden begaan, doch de redactie van *de overgrote meerderheid* van de *ge- dragsregels* en strafbepalingen van de *WVW* en zijn uitvoeringsregelingen is zodanig dat zij slechts betrekking hebben op het verkeer op „een Nederlandse weg. Verkeersovertredingen door Nederlandse militairen in het buitenland bedreven vallen derhalve *in het algemeen* niet „onder enige Nederlandse strafbepaling”.

N.m.m. kan uit deze motivering voor het opnemen van de verkeers-

delicten in het WMS, en met name uit de door mij cursief aangegeven woorden, geen andere conclusie worden getrokken dan dat de wetgever van mening is dat *enige* strafbepalingen van de **WVW** *wel* van toepassing zijn in het buitenland! Ik bevind mij dan ook in goed gezelschap als ik stel dat de communis opinio van dit moment, zoals die o.m. tot uitdrukking werd gebracht in genoemde sententie van het HMG, niet juist is en nodig herzien moet worden.

Wat bedoelt de wetgever als hij zegt dat de *redactie* van de overgrote meerderheid der bepalingen werking buiten de Nederlandse wegen uitsluit? Volgens mij wordt daarmee bedoeld het in die **delict**omschrijvingen opgenomen zijn van het gepleegd zijn op een weg als element van het strafbare feit, dan wel andere uitdrukkingen welke die onmiskenbare **locale** kleur aangeven, zoals bv. de op grond van hun strekking territoriaal beperkte omschrijvingen der verkeersovertredingen, welke inderdaad „de overgrote meerderheid” der bepalingen uitmaken.

Resumerend wil ik stellen dat de diverse nationale **verkeerswetgevingen** historisch zijn gegroeid vanuit een situatie waarin een eventuele gelding buiten het eigen territoir niet of nauwelijks aan de orde kwam. Die verkeerswetgevers hielden dan ook slechts rekening met specifiek nationale opvattingen en belangen. Dit gold, en geldt nog steeds, vooral voor die regels welke een uitsluitend of overwegend **verkeersrechtelijk** karakter hebben en voornamelijk de vrijheid van het verkeer of de veiligheid op de weg willen waarborgen, derhalve voor de verkeersregels *in enge zin*.

Daarnaast komen in die verkeerswetgeving echter ook regels voor welke wel **betrekking** hebben op het verkeer doch geen uitsluitend of overwegend verkeersrechtelijk, maar veeleer een overwegend algemeen karakter hebben. Zij behoren derhalve tot de verkeersregels in *ruime zin*.

De considerans van de **WVW** heeft het oog op beide groepen verkeersregels en moet derhalve een andere betekenis hebben dan thans algemeen wordt aangenomen.

De verkeersregels in enge zin zullen alleen kunnen gelden op de Nederlandse wegen; gezien hun **locale** kleur zal artikel 4 WMS hierbij geen toepassing kunnen vinden.

Met betrekking tot de verkeersregels in ruime zin is zulks echter niet zonder meer het geval. Of artikel 4 WMS al dan niet toepasselijk is zal ten aanzien van iedere delictomschrijving afzonderlijk moeten worden beslist.

Op grond van voormelde aanwijzingen en argumenten kan in ieder geval de conclusie worden getrokken dat *enige* artikelen van de **WVW** in hun werking *niet* territoriaal zijn beperkt.

De verkeersmisdrijven in het WMS.

Het systeem van deze verkeersmisdrijven kan pas duidelijk worden indien men dezelfde mening is toegedaan als die welke ik in het voorgaande heb uiteengezet.

In het **WMS** zijn immers slechts opgenomen „het rijden onder in-„vloed" en „de joyriding". Bij de artikelsgewijze bespreking van deze misdrijven in Hoofdstuk **III § 3** van die **MvT** wordt met zoveel woorden verwezen naar de artikelen **26** en **37 WvW**. Bij de bespreking van artikel **162 WMS** wordt gezegd dat het verschil met artikel **26 WvW** is, dat onder de in artikel **162 WMS** bedoelde wegen niet alleen de Nederlandse wegen, doch ook de wegen buiten Nederland begrepen zijn en voorts wegen welke niet voor het openbaar verkeer openstaan, doch wel voor het militair verkeer toegankelijk zijn. Ditzelfde geldt voor artikel **164 WMS**.

Voor zover mij bekend is dit de enige plaats waar uitdrukkelijk wordt gesteld dat onder het begrip „weg" in de **WvW** slechts de wegen binnen het Rijk in Europa zijn te verstaan.

Waarom heeft wetgever slechts deze beide verkeersmisdrijven in het **WMS** opgenomen? N.m.m. heeft de wetgever zich willen beperken tot de belangrijkste en meest voorkomende verkeersmisdrijven, hoewel ik voor deze mening nergens een motivering heb kunnen vinden.

Tot deze categorie verkeersmisdrijven zullen echter toch ook die van de artikelen **30** en **36 WvW** gerekend moeten worden. Waarom heeft de wetgever dan nagelaten overeenkomstige strafbepalingen in het **WMS** op te nemen?

Met betrekking tot artikel **36 WvW** zou men nog kunnen denken dat de wetgever zulks niet nodig vond, aangezien de artikelen **307** en **308 WvS** uitkomst kunnen bieden, zoals thans inderdaad in de praktijk het geval is op grond van genoemde door mij aangevallen communis opinio en vaste rechtspraak.

Nog afgezien van het feit dat in dat geval de bijkomende straf van ontzegging van de rijbevoegdheid niet kan worden opgelegd en dat voorts de door de wetgever bij artikel **36 WvW** noodzakelijk geachte hogere strafmaxima niet kunnen gelden, ben ik op grond van het voorgaande van mening dat de wetgever dit bewust heeft nagelaten.

Naar zijn mening kunnen de artikelen **30** en **36 WvW**, gezien hun redactie en strekking, op grond van artikel **4 WMS** ook in het buitenland worden toegepast. Blijkbaar was ook de Krijgsraad Arnhem deze mening toegedaan, doch zijn vonnis werd bij eerdergenoemde sententie van het **HMG** vernietigd, n.m.m. derhalve ten onrechte!

Doch zelfs in de door mij verdedigde opvatting moet men tot de slotsom komen dat de wetgever zich toch wel wat te veel heeft beperkt. Tot eerdergenoemde categorie belangrijke en helaas veel voorkomende

misdrijven moet immers ook artikel **32 WVW** gerekend worden.

Op grond van de redactie, met name door het opgenomen zijn van de „weg” als element, kan dit artikel slechts toepassing vinden op de Nederlandse weg. Zoals eerder gesteld is de strekking van dit artikel echter niet overwegend verkeersrechtelijk: het beoogt in hoofdzaak straf te stellen op het negeren van een rechterlijk vonnis, zodat het een overwegend algemeen karakter heeft.

Primair ben ik dan ook van mening dat het woord „weg” in dit artikel beter weggelaten had kunnen worden.

Subsidiair meen ik dat genoemde tekortkoming slechts ongedaan kan worden gemaakt door alsnog in het WMS een verkeersmisdrijf op te nemen met een soortgelijke inhoud als artikel **32 WVW**.

Indien een Mobiele Krijgsraad in Duitsland een aldaar gelegerd militair bv. wegens overtreding van artikel **162 WMS o.m.** straft met ontzegging van de rijbevoegdheid op grond van artikel **36 WMS** en de gestrafte rijdt na het onherroepelijk worden van die uitspraak toch in zijn auto in Duitsland, kan n.m.m. hiertegen niet adequaat worden opgetreden. Indien hij zijn rijbewijs heeft ingeleverd is het mogelijk hem te be-rechten op grond van artikel **167 WMS**, omdat hij zonder rijbewijs rijdt. Dit levert echter slechts een overtreding op, hetgeen n.m.m. on-aanvaardbaar is!

Artikel **168 WMS**, dat overigens ook slechts een overtreding zou opleveren, kan hier m.i. geen uitkomst bieden, aangezien het in casu geen feit betreft „waarvoor hij ingevolge enige op hem toepasselijke wet van „het land, waar het feit begaan wordt, strafbaar is”.

Weliswaar stelt § 21 Strafgesetzbuch eveneens strafbaar degene die een auto bestuurt, hoewel hem bij rechterlijk vonnis de rijbevoegdheid is ontzegd, doch daar wordt uitdrukkelijk aan toegevoegd dat die ontzegging moet hebben plaats gevonden op grond van bepaalde Duitse wetsbepalingen. Daaruit blijkt n.m.m. dat door de Duitse wet geen straf wordt gesteld op het rijden in een auto, hoewel de bestuurder de rijbevoegdheid is ontzegd ingevolge Nederlandse wetsbepalingen, te weten artikel **162 j^o 36 WMS**.

Zoals in de aanvang van dit opstel gezegd, was het mijn bedoeling een aanval te doen op de huidige communis opinio en vaste rechtspraak m.b.t. de toepasselijkheid van de **WVW** in het buitenland. Ik hoop er enigszins in te zijn geslaagd aan te tonen dat er toch wel goede redenen zijn om de juistheid van die gevestigde mening in ieder geval in twijfel te trekken en opnieuw te bezien, waarbij ik vooral wil wijzen op de mening van de wetgever zelf, zoals die kan blijken in genoemde **MvT**.

Aangezien ik mij er van bewust ben dat ik niet volledig ben geweest en dat er, naast tegenargumenten, ook nog wel andere argumenten gevonden kunnen worden welke kunnen leiden tot een herziening van die

communis opinio, is het hoofdzakelijk de bedoeling van dit opstel de discussie over deze materie weer op gang te brengen, terwijl het uiteindelijke doel zal moeten zijn d.m.v. te vormen jurisprudentie en, voor zover dat niet mogelijk is, door wetswijziging, er voor te zorgen dat m.b.t. de verkeersdelicten welke door Nederlandse militairen in het buitenland worden gepleegd, op dezelfde wijze zal kunnen worden opgetreden door de militaire rechter als in het eigen land mogelijk is. Helaas is zulks thans niet het geval, **terwijl** daar toch een grote behoefte aan is, nu Nederlandse militairen in steeds grotere aantallen met name in West-Duitsland worden geleverd en daar aan het verkeer deelnemen.

Het dienstbevel, een juridische benadering

door

Mr. G. L. COOLEN, LTZA 1.

1. Inleiding.

Dit artikel handelt over het dienstbevel, d.i. het bevel van een militaire meerdere aan een militaire mindere betreffende enig dienstbelang. Het bevat een juridische benadering van het begrip dienstbevel en geeft — zij het slechts schematisch — aan in welke gevallen wèl en in welke niet een plicht tot gehoorzaamheid bestaat.

Tevens wordt de zienswijze van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen vermeld, zoals die is weergegeven in de door deze vereniging in maart 1970 gepubliceerde „Diskussienota Militair Tuchtrecht”.¹⁾ Ook wordt melding gemaakt van het standpunt van de commissie-Lagerwerff, de (departementale) „werkgroep betreffende herziening militair tuchtrecht” onder leiding van generaal-majoor F. E. Lagenverff, die in juni 1970 haar rapport uitbracht.²⁾

2. Het begrip dienstbevel.

Een dienstbevel is — naar geldend recht — een bevel van een militaire meerdere aan een militaire mindere, dat betrekking heeft op enig dienstbelang.

---

¹⁾ Deze discussienota („handelend over het militaire tuchtrecht en bedoeld als bijdrage „tot de **diskussie** over dit tuchtrecht”) werd opgesteld door de juridische studiecmissie van de VVDM, een commissie bestaande uit een aantal dienstplichtigen, allen jurist.

²⁾ Eind juli 1970 werd dit rapport door minister Den Toom toegezonden aan de verenigingen die deel uitmaken van het georganiseerd overleg en aan de VVDM, met het verzoek hem hun eventuele opmerkingen te doen toekomen.

Er moet — allereerst — sprake zijn van een *bevel*. Toen een adjudant-onderofficier opzettelijk naliet te gehoorzamen aan een hem schriftelijk door zijn militaire meerdere, de korpsadministrateur, gegeven bevel om alle ontvangen gelden van diners, feestavonden en dergelijke in een afzonderlijk cahier te boeken en aan hem af te dragen, oordeelde de Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage dat „een *alge-*„*mene* aanwijzing voor de wijze van administratieve verantwoording „van bepaalde gelden niet is een dienstbevel in de zin van artikel 114 „van het Wetboek van Militair **Strafrecht**”.³⁾

Niet nodig is dat het woord gelasten of bevelen wordt gebruikt, zo slechts duidelijk blijkt dat het gezegde als een bevel is bedoeld.

Het bevel moet gegeven zijn door een militaire *meerdere* aan een militaire mindere. Blijkens artikel 67 W.v.M.S. bestaat de verhouding van meerdere tot mindere tussen militairen:

1. krachtens hogere militaire rang;
2. bij gelijkheid van rang, krachtens meerdere ouderdom daarin, doch alleen in betrekking tot dienstaangelegenheden;
3. onafhankelijk van hun rang of stand, wanneer en voorzover de ene, hetzij krachtens zijn betrekking als bevelvoerend militair, hetzij krachtens beschikking van het bevoegd gezag, de andere onder zijn bevelen heeft.

Wat de eerste twee gronden betreft: iedere militair die een hogere rang heeft dan een andere militair of een meerdere ouderdom in rang is dus — in betrekking tot dienstaangelegenheden — de meerdere van die andere militair. Hij kan hem, als meerdere, elk dienstbevel geven. Niet vereist is dat er (ook) sprake is van een *functionele* verhouding.

Naar het oordeel van de V.V.D.M. werkt e.e.a. „zeer nadelig op de „sfeer in de militaire dienst” en is het „voor een goed leef- en werk-„klimaat fnuikend wanneer iedere willekeurige meerdere aan iedere „willekeurige mindere bevelen kan geven”.

Dat iedere willekeurige meerdere aan iedere willekeurige mindere dienstbevelen kan geven, is echter niet zo. Gekozen is slechts voor een stelsel, waarbij het onbevoegd geven van dienstbevelen — en ook het geven van onredelijke, onbillijke of ondoelmatige bevelen — niet wordt bestreden door de mindere zonder meer het recht te geven dergelijke bevelen niet op te volgen, maar door de meerdere die zo'n bevel geeft

---

³⁾ **Vonnis** Arrondissementskrijgsraad's-Gravenhage ddo. 30 nov. 1966, M.R.T. 1967, blz. 147.

Het eerste lid van art. 114 W.v.M.S. luidt: „De militair die weigert of opzettelijk nalaat „te gehoorzamen aan enig dienstbevel, of die zodanig bevel eigendunkelijk overschrijdt, „wordt als schuldig aan opzettelijke ongehoorzaamheid, gestraft met gevangenisstraf „van ten hoogste een jaar en negen maanden”.

aansprakelijk te stellen.⁴⁾

Vandaar dat artikel 140 W.v.M.S. de meerdere strafbaar stelt die opzettelijk met overschrijding van zijn bevoegdheid een mindere beveelt iets te doen, niet te doen of te dulden. Vandaar ook dat artikel 10 R.K. de meerdere voorschrijft zijn bevelen te gronden op rede en billijkheid en hem tevens aansprakelijk stelt voor de doelmatigheid van ieder bevel.

De bewering van de V.V.D.M. in haar discussienota dat de militaire samenleving „een samenleving is, waarbij men in het wilde weg bevelen kan geven” is dan ook bezijden de waarheid.⁵⁾

Een derde essentiale van het dienstbevel is dat bij het bevel enig (militair) *dienstbelang* is betrokken. Niet nodig is dat het bevel een dienstverrichting betreft; wel moet er een zeker verband bestaan tussen het bevel en het militaire dienstbelang. Toen een soldaat, bestuurder van een (er verwaarloosd uitzieende) *particuliere* auto, van een wachtmeester der Koninklijke Marechaussee opdracht kreeg zich de volgende dag op de brigade te melden om zijn auto rijtechnisch te laten onderzoeken en opzettelijk naliet aan deze opdracht te voldoen, oordeelde het Hoog Militair Gerechtshof dat „het onderwerpelijk bevel als zo „danig niet enig militair dienstbelang heeft betroffen en derhalve (→) „aan het bevel het karakter van een dienstbevel moet worden ontzegd”.⁶⁾

3. *Gehoorzaamheidsplicht.*

Is er sprake van een dienstbevel, dan is de militair tot wie het bevel is gericht in beginsel verplicht het bevel op te volgen.

4. *Recht tot ongehoorzaamheid.*

Heeft de militair in beginsel de plicht aan ieder hem gegeven dienstbevel te voldoen, in een aantal gevallen verleent de wet of een wette-

---

4) Vgl. „De Holle kies-sententie en artikel 114 W.v.M.S.”, door mr. H. H. A. de Graaff, M.R.T. 1966, blz. 297 e.v.

5) Vgl. ook het antwoord van mr. A. F. Steffen op een in de rubriek „Vragenbus” in het Mil. Rechterlijk Tijdschrift gestelde vraag (MRT 1966, blz. 121 e.v.).

6) Sententie H.M.G. ddo. 2 juni 1964, M.R.T. 1967 blz. 223, m.n. W.H.V.; het H.M.G. overwoog o.a.: „dat toch uit de (→) inhoud van het (→) proces-verbaal blijkt, dat die „wachtmeester het in de bewezen verklaring bedoelde bevel uitsluitend heeft gegeven „om zich te vergewissen van de naleving van bij of krachtens de Wegenverkeerswet „gegeven voorschriften; dat nochtans de naleving dier voorschriften in beginsel het „algemeen belang betreft en door de enkele omstandigheid, dat de tot naleving dier voorschriften verplichte verkeersdeelnemerde status van militair heeft, niet een belang „betreffende de militaire dienst aan de orde komt”.

lijk voorschrift hem het recht om niet te gehoorzamen. Zo bepaalt artikel 25 lid 4 R.K. dat de militair niet verplicht is zich aan een geneeskundige **behandeling** te onderwerpen voorzover deze het ondergaan van enige kunstbewerking inhoudt. De mindere heeft dus het recht het bevel van een meerdere tot het toelaten van een dergelijke behandeling niet op te volgen, ook al is bij het bevel een dienstbelang betrokken.) Kennelijk weegt voor de overheid in zaken als deze het individuele belang zwaarder dan het (mogelijke) dienstbelang.

Door de commissie-Lagerwerff is voorgesteld in de wet een bepaling op te nemen, welke de militair in het *algemeen* het recht geeft een dienstbevel niet op te volgen indien de belangen die door de uitvoering worden geschaad voor hem — „naar te objectiveren maatstaven” — zwaarder wegen dan de belangen die worden gediend. In feite geldt deze regel reeds. Weigert immers een militair een hem gegeven dienstbevel op te volgen en is het (complex van) **belang(en)** dat door de niet-opvolging wordt gediend, vanuit het standpunt van de rechtsorde bezien, groter dan het (complex van) **belang(en)** dat wordt geschaad, dan is die militair niet strafbaar.⁸⁾ Hij begaat immers, al valt hetgeen hij doet onder de strafbepaling van artikel 114 W.v.M.S., geen strafbaar feit, omdat zijn gedraging niet wederrechtelijk is, d.i. niet in strijd met het recht.

5. Ongehoorzaamheidsplicht.

Een ander vraagstuk is: in welke gevallen is ongehoorzaamheid aan een bevel van een militaire meerdere niet slechts geoorloofd, maar geboden; anders gezegd: in welke gevallen bestaat er een **ongehoorzaamheidsplicht**?

Een dergelijke plicht bestaat in de eerste plaats, indien opvolging van het bevel het plegen van een strafbaar feit inhoudt. Het enkele feit evenwel dat een door een meerdere bevolen gedraging onder een wettelijke delictsomschrijving valt, betekent niet zonder meer dat de mindere, die het bevel opvolgt, ook een strafbaar feit begaat. Vereist is immers tevens, dat zijn gedraging wederrechtelijk is.

Algemeen gezegd is een gedraging — al is zij door de wet verboden — niet wederrechtelijk, indien door het verrichten van die gedraging een belang (of een complex van belangen) wordt gediend dat — bezien

---

⁷⁾ Door het H.M.G. wordt in zaken als deze een andere constructie gevolgd. In de Holle kies-sententie van 9 juni 1959 (M.R.T. 1960, blz. 14 e.v.) overwoog het H.M.G. dat het bevel tot het toelaten van een kunstbewerking in de zin van art. 25 lid 4 R.K. geen dienstbevel is, omdat „als dienstbevel niet beschouwd kan worden een bevel, „waarvan blijkens een wettelijk voorschrift de nakoming niet mag worden geëist”.

⁸⁾ N.B.: door de niet-nakoming van een dienstbevel wordt niet alleen het bijzondere dienstbelang geschaad dat met het bevel wordt beoogd, maar ook het algemene belang van de militaire gehoorzaamheidsplicht.

vanuit het standpunt van de rechtsorde — groter is dan het belang dat wordt geschaad.

Door een hem gegeven dienstbevel op te volgen dient de mindere niet alleen het bijzondere (dienst)belang dat met het bevel wordt beoogd, maar ook het algemene belang van de militaire gehoorzaamheidsplicht. Wegen deze beide belangen tezamen (bezien vanuit het standpunt van de rechtsorde) zwaarder dan het belang dat wordt geschaad, dan pleegt de mindere — ook al beantwoordt hetgeen hij doet aan een wettelijke delictomschrijving — *geen* strafbaar feit; zijn gedrag is immers niet wederrechtelijk.⁹⁾

Is de bevolen gedraging echter *wel* wederrechtelijk en valt zij tevens onder een wettelijke strafbepaling, dan bestaat voor de mindere, tot wie het bevel is gericht, een plicht tot *on gehoorzaamheid*.¹⁰⁾ Volgt hij het bevel niettemin op, dan pleegt hij een strafbaar feit.

De opmerking van de V.V.D.M. in haar discussienota, dat volgens de Nederlandse wetgeving de mindere altijd buiten schot blijft zolang hij de hem gegeven bevelen maar opvolgt, is dan ook niet juist.

Niet alleen indien opvolging van het bevel het plegen van een strafbaar feit inhoudt bestaat er een plicht tot on gehoorzaamheid, óók indien de omstandigheden zich sedert het ogenblik waarop het bevel werd gegeven zodanig hebben gewijzigd, dat opvolging onverenigbaar zou zijn met het algemeen of militair belang, terwijl niet tijdig nieuwe bevelen kunnen worden gevraagd.")

Tenslotte kan er een plicht tot on gehoorzaamheid ontstaan ingeval de mindere twee met elkaar strijdige dienstbevelen ontvangt. „De *mindere* zal bij het ontvangen van twee opvolgende, met elkaar strijdige „dienstbevelen van verschillende meerderen, de laatste lastgever *bekend* maken met het vooraf door hem ontvangen bevel. Hij is, indien „de laatste lastgever het door hem gegeven bevel niettemin handhaaft, „verplicht aan dit bevel te gehoorzamen", aldus artikel 12 lid 3 R.K.

De V.V.D.M. komt, schrijvend over de gehoorzaamheids- en on gehoorzaamheidsplicht, tot de volgende conclusie:

⁹⁾ Mr. H. H. A. de Graaff („Handleiding Militair Recht" uitgave Min. v. Oorlog 1951, blz. 229) geeft het volgend voorbeeld: „Een officier gelast (in vreedestijd) een patrouille, „een bos te betreden, waaraan een bordje „Verboden toegang" staat. De patrouille bedenkt „zich geen ogenblik en voert de opdracht uit".

Hij voegt er aan toe: „In dergelijke gevallen is het belang, dat mogelijk geschonden „wordt (in het voorbeeld het belang van de eigenaar van het bos) gering in verhouding „tot het belang van de gehoorzaamheidsplicht".

¹⁰⁾ Zo ook de commissie-Lagerwerff.

¹¹⁾ Zie art. 12 lid 2 R.K.

„De toekomstige wetgeving zal duidelijke gronden moeten omschrijven waarop men niet strafbaar is, wanneer men een bevel weigert. „Hieraan gekoppeld zal, overeenkomstig het recht van Neurenberg, de aansprakelijkheid van de uitvoerder moeten worden omschreven. „Daarnaast zal moeten worden bepaald, dat de bevelhebber te allen tijde aansprakelijk is voor de gevolgen van het bevel. Te denken valt aan de volgende gronden waarop men mag weigeren:

- a . Wanneer het bevel in vreedstijd een misdrijf oplevert.
- b . Wanneer het bevel in oorlogstijd een oorlogsmisdrijf oplevert.
- c . Wanneer het bevel in vreedstijd levensgevaar oplevert, of naar redelijkerwijs te verwachten is, kan opleveren.
- „d. Wanneer het bevel kennelijk in strijd is met eer en geweten van degene aan wie het bevel wordt gegeven.
- e . Wanneer het bevel geen betrekking heeft op de dienst.

„Daarnaast zullen de artikelen 40 en volgende W.v.S. van toepassing moeten worden”.

Zoals uit het voorgaande blijkt, betekent het standpunt dat de militair in vreedstijd de opvolging van een bevel slechts mag weigeren indien uitvoering van het bevel een misdrijf oplevert (en dus met name niet indien uitvoering een overtreding oplevert) een stap terug ten opzichte van het geldende recht. Hetzelfde geldt voor het standpunt, dat de militair in oorlogstijd slechts mag weigeren te voldoen aan bevelen, die in hun uitvoering een oorlogsmisdrijf opleveren. Naar de heersende leer heeft de militair immers — zoals reeds geschreven — niet slechts het recht, maar zelfs de plicht te weigeren te voldoen aan elk bevel dat het begaan van een strafbaar feit inhoudt, of dit nu een overtreding, een misdrijf of een oorlogsmisdrijf is.

Ook het standpunt van de V.V.D.M. weergegeven onder c. deel ik niet. De vele verschillende taken, die de krijgsmacht en de militair niet alleen in oorlogstijd, maar ook in vreedstijd kunnen worden opgedragen, eisen dat ook dienstbevelen kunnen worden gegeven, die in hun uitvoering levensgevaar opleveren, en dat ook opvolging van die bevelen kan worden verlangd.¹²⁾

Wat de onder d. weergegeven opvatting betreft: met een krijgsmacht, waarin iedere militair zonder meer het recht heeft te weigeren te voldoen aan elk dienstbevel dat — hoewel het niet plegen van een strafbaar feit inhoudt — kennelijk in strijd is met zijn (persoonlijke) eer en zijn (persoonlijk) geweten, valt niet te werken. Eer en geweten zijn te

¹²⁾ Schrijven de samenstellers van de discussienota van de V.V.D.M. op blz. 10 dat naar hun mening een militair het recht moet hebben te weigeren dienstbevelen op te volgen „wanneer het bevel in vreedstijd levensgevaar oplevert, of, naar redelijkerwijs te verwachten is, kan opleveren”, op blz. 31 laten zij (zelfs) de toevoeging „in vreedstijd” weg.

vage en daarom onhanteerbare begrippen. Geen meerdere, geen commandant, geen bevelhebber zal weten welke van zijn bevelen door wie wel en welke door wie niet zullen worden opgevolgd.

Wat de opmerking betreft tenslotte dat „de artikelen 40 en volgende „W.v.S. van toepassing moeten worden“: op grond van artikel 1 W.v.M.S. zijn niet alleen de artikelen 40 e.v., maar *alle* bepalingen van het Wetboek van Strafrecht reeds sinds 1 januari 1923 ook van toepassing op het militaire strafrecht.

6. *Geen straf zonder schuld.*

De militair die zonder daartoe gerechtigd te zijn weigert of opzettelijk nalaat een hem gegeven dienstbevel op te volgen, pleegt een strafbaar feit en wel het misdrijf, omschreven in artikel 114 W.v.M.S.

Ook door (wel) te gehoorzamen aan een hem gegeven order kan een militair zich schuldig maken aan een strafbaar feit, namelijk indien uitvoering van de order het verrichten van een gedraging inhoudt, die onder een wettelijke strafbepaling valt en bovendien wederrechtelijk is.

Dat iemand een strafbaar feit pleegt, wil echter niet zonder meer zeggen, dat hij ook strafbaar is. Op grond van het beginsel „geen straf „zonder schuld“ is immers de dader van een strafbaar feit slechts te bestraffen, indien het feit aan zijn schuld te wijten is. Zo is de militair, die een hem door een meerdere gegeven bevel tot het plegen van een strafbaar feit ten onrechte wel opvolgde, niet strafbaar, indien de op hem uitgeoefende druk zo sterk was, dat het weerstaan redelijkerwijs niet van hem te vergen viel; bij hem ontbreekt de schuld. Evenmin is strafbaar de mindere voor wie weliswaar een plicht tot **ongehoorzaamheid** bestond, doch die te goeder trouw meende het bevel wel te moeten opvolgen (en dit ook deed); ook deze mindere treft geen schuld.

Is de mindere straffeloos, omdat hij geen schuld heeft, dan is de meerdere die het bevel gaf — wegens het „doen plegen“ — strafbaar, indien hem althans wel schuld treft.

Ook kan het dat **èn** de meerdere die het bevel gaf (wegens uitlokking) **èn** de mindere die het opvolgde strafbaar **zijn**.¹³⁾

---

¹³⁾ Dat hetgeen in dit artikel is geschreven omtrent de wederrechtelijkheid en de schuld geldt m.b.t. **alle** strafbare feiten, dus ook m.b.t. oorlogsmisdrijven, blijkt duidelijk uit de volgende passage, ontleend aan de Memorie van Toelichting bij art. 10 Wet Oorlogsstrafrecht: „Men zal immers moeten bedenken, dat de artikelen 42 en 43 (W.v.S.) in „hoofdzaak slechts scherper omlijnen hetgeen ook bij ontbreken van die artikelen zou „voortvloeien uit de algemene beginselen omtrent wederrechtelijkheid en schuld, „gelijk die zijn neergelegd deels in de verschillende delictsomschrijvingen, deels in het „belangrijke artikel 40 van ons Wetboek dat toepasselijk blijft, en voor het overige „door wetenschap en rechtspraak tot bestanddelen van ons strafrecht zijn gemaakt. „Deze beginselen zullen ook de oorlogsmisdrijven blijven beheersen“.

Oprichting tot verwijzing naar de militaire rechter

door

Mr. C. C. J. KIEWIT,

Kolonel van de Militair Juridische Dienst.

In 1963 is aan de artt. 11 RLLu en 8e RZ een tweede lid toegevoegd luidende:

„Onze Minister van Defensie kan de commanderende generaal (de „vlootvoogd) opdragen een zaak naar de militaire rechter te verwijzen“.

De Memorie van Toelichting op genoemde artikelen houdt in dat, aangezien de Minister van Defensie uiteindelijk verantwoordelijk is voor de orde en tucht, hij deze verantwoordelijkheid alleen kan dragen, indien hij de bevoegdheid bezit aan de venvijzingsautoriteit opdracht te geven om een zaak naar de militaire rechter te verwijzen.

Zowel de tekst van de nieuwe leden van de desbetreffende wetsartikelen als de toelichting daarop door de Regering zijn ogenschijnlijk duidelijk. Toch rijzen er mijns inziens enige vragen, waarop jurisprudentie en literatuur ons vooralsnog geen antwoord geven. Ik noem b.v. deze: Wanneer is opdracht tot verwijzing (nog) mogelijk? Kan deze b.v. nog geschieden, indien de venvijzingsautoriteit reeds anders heeft beslist? (Althans wordt geacht dit te hebben gedaan, daar immers veelal de z.g. „verwijzingsofficier“ namens hem zal hebben gehandeld; formeel heeft echter de commanderende generaal/vlootvoogd de beslissing genomen.) Deze andersluidende beslissing zou een sepot, krijgsmachtelijke afdoening of zelfs een schikking kunnen zijn. Onderscheid bij deze vraag zou wellicht nog kunnen worden gemaakt of verdachte al dan niet reeds in kennis is gesteld met de beslissing (rechtszekerheid!).

Aanleiding tot bovenstaande bespiegeling is het verzoek van een verdachte, wiens zaak (mishandeling van zijn verloofde) om opportuniteitsredenen door de verwijzingsofficier, op advies van de auditeur-militair, was geseponneerd. Het verzoek was terecht tot de Minister van Defensie gericht.

Waarschijnlijk is verzoeker van oordeel, dat hij door een zijns inziens te verwachten vrijspraak meer „gezuiverd“ wordt dan door een geseponneerde zaak, waarvan hij — wellicht niet ten onrechte — zou kunnen vrezen dat deze, bij een eventuele herhaling — ad informandum gevoegd bij de nieuwe zaak — een niet onbelangrijke rol te zijnen ongunste zou kunnen gaan spelen. Men bedenke hierbij tevens, dat een sepot op het documentatieblad wordt aangetekend, een niet altijd bevredigende situatie, in het bijzonder niet, wanneer tot sepot is besloten,

omdat geen sprake was van een strafbaar feit of het gepleegde feit niet bewijsbaar was. Wellicht zal men tegenwerpen dat een verdachte zelf in het geheel niet, althans niet met succes, om een vervolging kan verzoeken, omdat hij immers geen belanghebbende is in de zin van art. 12 Sv, indien wij dit art. althans in *militaribus* analoog dienen toe te passen.

Hoe dit ook zij, open blijft de vraag of de Minister, eenmaal — op welke wijze dan ook — kennis gekregen **hebbende** van een niet naar de militaire rechter verwezen strafzaak, te *allen tijde* de hem in de artt. 11 RLLu/8a RZ verleende bevoegdheid mag uitoefenen — mits zulks uiteraard past in het kader waarvoor hem deze is verleend — of dat hieraan beperkingen dienen te worden gesteld, afhankelijk hetzij van de wijze waarop hem e.e.a. ter kennis komt, hetzij dat reeds een beslissing door de verwijzende autoriteit was genomen, hetzij van de omstandigheid of verdachte reeds op de hoogte was gesteld van de beslissing van de commanderende **generaal/vlootvoogd**. Het komt mij voor dat de Minister in beginsel onbelemmerd, integraal de bevoegdheid op grond van de artt. 11 RLLu/8a RZ moet kunnen uitoefenen, aangezien anders aan de strekking van deze artt. niet volledig recht wordt gedaan.

Zo kan ik mij voorstellen dat in een actuele zaak (men neme „sabo-,tage”) door de commanderende **generaal/vlootvoogd** de beslissing is genomen de zaak niet naar de militaire rechter te verwijzen. De Minister van Defensie kennis genomen **hebbende** van deze zaak en de genomen beslissing moet mijns inziens te allen tijde de bevoegdheid hebben te doen weten, dat hij deze zaak wel (alsnog) naar de militaire rechter verwezen wil zien. In de praktijk zal de verwijzingsautoriteit daaraan gevolg geven, dunkt mij, omdat normaliter alles in der minne moet kunnen worden opgelost.

Maar juridisch relevant is uiteraard alleen de vraag of deze daartoe verplicht is. Mijns inziens wel, daar anders niet volledig inhoud kan worden gegeven aan de Ministeriële verantwoordelijkheid voor een goede tuchthandhaving in de strijdkrachten. Wel wil ik aantekenen dat bij een beslissing tot opdracht om te verwijzen na een oorspronkelijk sepot nauwkeurig onderkend dient te worden, om welke reden daartoe is overgegaan. Mocht dit om bewijsrechtelijke redenen zijn geschied, dan zou een nadere verwijzing natuurlijk een hachelijke zaak kunnen worden. We mogen echter aannemen, dat de adviseurs van de Minister (ook) op dit punt diligent zullen zijn.

Een andere vraag die zich voordoet is deze: hoever strekt die tuchtrechtelijke verantwoordelijkheden de daaruit voortvloeiende bevoegdheid van de Minister van Defensie; kan deze b.v. ook aan de orde komen m.b.t. commune delicten?

Toegegeven dat in het algemeen de tuchtrechtelijke verantwoorde-

lijkheid t.a.v. commune delicten niet spoedig in het geding zal zijn (zeker niet zoals in het boven aangehaalde geval van mishandeling buiten militair verband), blijft het mijns inziens in beginsel toch mogelijk ook dan het tweede lid van meergenoemde artt. toe te passen. Overigens meen ik dat in ieder geval de hantering van de Ministeriële bevoegdheid niet dan in zeer gewichtige zaken zal dienen te geschieden, zeker indien verdachte reeds in kennis is gesteld met de aanvankelijke beslissing. De rechtszekerheid is voor de individu een dermate belangrijke zaak, dat alleen in zeer uitzonderlijke gevallen ten behoeve van een richtige handhaving van de tucht in het algemeen hieraan afbreuk zou mogen worden gedaan.

Belangstellend wacht ik reacties op bovenstaande overpeinzing af, mij realiserende dat afwijkende opvattingen zeer wel denkbaar zijn.

1957

_____

1957

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhags

Vonnis van 15 juli 1970

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor D. van Esseveldt en Kapitein G. K. H. Hes;
Raadsman: Mr. H. de Waard.

Als dpl. sergeant het in bezit hebben van een clandestiene radiozender.

KRIJGSRAAD: 2 weken gevangenisstraf en verbeurdverklaring van het materiaal, waarmede het misdrijf is gepleegd.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie *sententie achter het vonnis*): verbetering van de kwalificatie; 2 weken gevangenisstraf voorwaardelijk, f 150 geldboete onvoorwaardelijk en verbeurdverklaring van het in de *sententie* gespecificeerde materiaal.

(Tel. & Tel. wet art. 20).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. A., geboren 4 juni 1948, dpl. sergeant, beklaagde.

Gezien... enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig sergeant van de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 2 november 1969 in perceel „... straat no. 15 III te Amsterdam aanwezig heeft gehad een radio-„elektrische zendingrichting (onder meer bestaande uit een laagfrequentieversterker met voedingsapparaat, 2 afstemcondensatoren en een microfoon) — niet zijnde een radiotelegraaf of radiotelefoon voor het overbrengen van telegrammen of het voeren van gesprekken, zoals bedoeld in de artikelen 2 en 3 van de Telegraaf- en Telefoonwet 1904 — terwijl hij als houder van die zendingrichting alstoen niet in het bezit was van een machtiging als bedoeld in een der artikelen 2, 12 en 50 van het Radioreglement 1930“;

Overwegende: ... enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig sergeant van de Koninklijke Landmacht heb ik op 2 november 1969 te Amsterdam in mijn ouderlijke woning, perceel ... straat no. 15 III een radio-elektrische zendingrichting, onder meer bestaande uit een laagfrequentie ver-

sterker met voedingsapparaat, twee afstemcondensatoren en een microfoon aanwezig gehad, terwijl ik niet in het bezit was van een machtiging, zoals wettelijk voorgeschreven.

Overwegende, dat een ten processe overgelegd ambtsedig procesverbaal Afdeling Bijzondere Radiodienst van de Centrale Directie der PTT, nr. 1030, d.d. 21 januari 1970 opgemaakt door Klaas Eier, opsporingsambtenaar bij genoemde Radiodienst. ondermeer zakelijk inhoudt als relaas van: verbalisant:

Op 2 november 1969 te ca. 13.15 uur heb ik tezamen met een ambtenaar van gemeentepolitie te Amsterdam een onderzoek ingesteld in het perceel ... straat 15 te Amsterdam naar aanleiding van radiopeilingen en veldsterktemetingen, die hadden uitgewezen dat in of in de nabijheid van genoemd perceel zich een klandestiene zender moest bevinden. Op de zolder van genoemd pand trof ik een hoeveelheid radiomateriaal aan, ondermeer een laagfrequentieversterker met voedingsapparaat, twee afstemcondensatoren en een microfoon. Bij dit materiaal was aanwezig een persoon, die opgaf te zijn genaamd A., geboren te Amsterdam op 4 juni 1948. Na informatie bij de Centrale Directie der PTT te 's-Gravenhage is mij gebleken dat de Minister van Verkeer en Waterstaat aan voornoemde A. geen machtiging heeft verleend voor de aanwezigheid van een radio-elektrische zendingrichting, terwijl het bepaalde in artikel 71, lid 2 van het Radioreglement niet op hem van toepassing is;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Een radio-elektrische zendingrichting — niet zijnde een *radiotelegraaf* of *-telefoon* — aanwezig hebben buiten de gevallen, waarin dit „krachtens de Telegraaf- en Telefoonwet **1904** is toegestaan”.

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 20, eerste lid aanhef en onder c Telegraaf- en Telefoonwet 1904 *junctis* de artikelen 3 der Telegraaf en Telefoonwet 1904 en 71, eerste lid Radioreglement 1930;

overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken en verbeurdverklaring van het aan beklagde toebehorend materiaal, waarmede het misdrijf opzettelijk werd gepleegd — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 16 december 1970

President: Mr. Lamers; Leden: Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier, Luit.-Generaal (b.d.) Valk (plv.) en Mr. Berkhout (plv.).

Raadsman: Mr. G. J. P. Cammelbeeck, advocaat te Eindhoven.

(Zie het vonnis, hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: (. . . enz.; zie vonnis — Red.);

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig sergeant van de Koninklijke Landmacht heb ik op 2 november 1969 te Amsterdam in mijn ouderlijke woning, perceel . . . straat no. 15 III een radio-elektrische zendingrichting, onder meer bestaande uit een laagfrequentieversterker met voedingsapparaat, twee afstemcondensatoren en een microfoon aanwezig gehad, terwijl ik niet in het bezit was van een machtiging, zoals wettelijk voorgeschreven; genoemd radiomateriaal, alsmede een spoel, is door de opsporingsambtenaar in beslaggenomen; het in beslaggenomen behoorde mij in eigendom toe;

Overwegende, dat een ten processe overgelegd ambtsedig procesverbaal Afdeling Bijzondere Radiodienst van de Centrale Directie der PTT, nr. 1030, dd. 21 januari 1970 opgemaakt door Klaas Eier, opsporingsambtenaar bij genoemde Radiodienst, onder meer zakelijk inhoudt als relaas van: verbalisant:

Op 2 november 1969 te ca. 13.15 uur heb ik tezamen met een ambtenaar van gemeentepolitie te Amsterdam een onderzoek ingesteld in het perceel . . . straat 15 te Amsterdam naar aanleiding van radiopeilingen en veldsterktemetingen, die hadden uitgewezen dat in of in de nabijheid van genoemd perceel zich een klandestiene zender moest bevinden. Op de zolder van genoemd pand trof ik een hoeveelheid radiomateriaal aan, onder meer een laagfrequentieversterker met voedingsapparaat, twee afstemcondensatoren en een microfoon. Bij dit materiaal was aanwezig een persoon, die opgaf te zijn genaamd A. A., ge-

boren te Amsterdam op 4 juni 1948. Na informatie bij de Centrale Directie der PTT te 's-Gravenhage is mij gebleken dat de Minister van Verkeer en Waterstaat aan voornoemde A. geen machtiging heeft verleend voor de aanwezigheid van een radio-elektrische zendingrichting, terwijl het bepaalde in artikel 71, lid 2 van het Radioreglement niet op hem van toepassing is. Genoemd radiomateriaal, alsmede een spoel, heb ik daar toen in beslaggenomen;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Een radio-elektrische zendingrichting — **niet zijnde** een *radiotelegraaf* of -telefoon — aanwezig hebben buiten de gevallen, waarin dit „krachtens de Telegraaf- en Telefoonwet **1904** (Staatsblad no. 7) is *toegestaan*“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 20, eerste lid aanhef en onder c van de Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (Staatsblad no. 7) **junctis** de artikelen 3 ter van de Telegraaf- en Telefoonwet 1904 (Staatsblad no. 7) en 71, eerste lid van het Radioreglement 1930;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien: **... enz.;**

RECHT DOENDE IN **HOGER BEROEP** IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van twee weken;

Beveelt, dat deze gevangenisstraf niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op twee jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen;

Tot betaling van een geldboete groot één honderd en vijftig gulden, met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vijftien dagen;

Verklaart verbeurd het aan veroordeelde toebehorende materiaal, waarmede het misdrijf opzettelijk werd gepleegd te weten, één spoel, 2 afstemcondensatoren, één laagfrequentieversterker met voeding, één microfoon.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 3 december 1970

President: Jhr. Mr. Th. W. van den Bosch; (plv.) *Leden:* Luitenant-Kolonel D. G. van Wilpe en Luitenant-Kolonel N. J. de Ruiter;
Raadsman: Mr. N. L. van der Veen, advocaat te Doetinchem.

Principiële opzettelijke ongehoorzaamheid door een Jehova-getuige. De Krijgsraad verwerpt het beroep op overmacht en het beroep op ontbreken van alle schuld omdat de wetgever in de Wet Gewetensbezwaren een regeling heeft getroffen ten behoeve van hen die tegen de vervulling van militaire dienst ernstige gewetensbezwaren hebben; aldus heeft de wetgever te kennen gegeven dat gewetensbezwaren van hen die weigeren van deze regeling gebruik te maken niet kunnen worden erkend.

2 jaar gevangenisstraf; ontslag zonder ontzetting.

(W.M.Sr. art. 23, 114(1)).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen E.N., geboren 5 september 1950, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks „16 september 1970 te Steenwijk, althans in Nederland, toen hij van zijn „meerdere, de kapitein C. Wattel, het bevel kreeg om mee te gaan naar de „rustkamer van de foerier om een plunjezak met uitrustingsstukken te „halen, welke daar voor hem gereed lag, heeft geweigerd of opzettelijk „heeft nagelaten aan voormeld dienstbevel te gehoorzamen door te „zeggen: „Dat doe ik niet, ik ben Jehova's Getuige", en voorts, toen hij „wederom voormeld dienstbevel van genoemde meerdere kreeg, nadat „deze hem tevoren uitdrukkelijk erop had gewezen dat hij, beklaagde, „door te weigeren aan zijn opdracht te voldoen zich schuldig maakte aan „een ernstig strafbaar feit, waarvoor hij voor de Krijgsraad kon komen, „opzettelijk heeft volhard in zijn ongehoorzaamheid door te zeggen: „„Ik weiger alles, wat met de dienst te maken heeft""";

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, opgemaakt te Steenwijk op 16 september 1970 en ondertekend door commandant C-Compagnie 45e Pantserinfanterie Bataljon onder meer blijkt, dat de beklaagde op die datum sedert 16 september 1970 in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht als dienstplichtige;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 16 september 1970 heb ik mij 's-morgens in Steenwijk gemeld bij het 45e Pantserinfanterie Bataljon voor opkomst in werkelijke dienst als dienstplichtigsoldaat bij de Koninklijke Landmacht. Ik ben bij dit bataljon ingelijfd. Daarna heb ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht van de kapitein C. **Wattel** de duidelijke opdracht gekregen om mee te gaan naar de rustkamer van de foerier om een plunjezak met uitrustingsstukken te halen die daar voor mij klaar lag. Ik wist dat genoemde kapitein mijn militaire meerdere was en de opdracht een dienstbevel. Niettemin heb ik geweigerd aan dit dienstbevel te gehoorzamen door te zeggen: „Dat doe ik niet, ik ben Jehova's getuige”. De kapitein heeft zijn bovengenoemd bevel herhaald, na mij er tevoren uitdrukkelijk op gewezen te hebben dat ik mij door te weigeren aan zijn opdracht te voldoen, schuldig maakte aan een ernstig strafbaar feit, waarvoor ik voor de Krijgsraad kon komen. Ik heb wederom de opdracht geweigerd door te zeggen: „Ik weiger alles wat met de dienst te maken „heeft”.

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal van huis-houdelijk onderzoek, opgemaakt te Steenwijk gedagtekend op 16 september 1970 en getekend door Horsting, J. R., Kapitein der Infanterie en Nijmeijer, H. J., Eerste Luitenant der Infanterie, beiden ingedeeld bij 45e Pantserinfanterie Bataljon zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van: **Wattel, C.**, Kapitein der Infanterie, dienende bij 45e **Pantserinfanterie** Bataljon:

Op 16 september 1970, heb ik de dienstplichtige soldaat E.N., die deze dag is opgekomen in militaire dienst en is ingelijfd bij 45e Pantserinfanterie Bataljon, na hem onder de krijgstucht te hebben gesteld, opgedragen met mij mee te gaan naar de rustkamer van de foerier van de C. **Compagnie** 45e Pantserinfanterie Bataljon, om een plunjezak met PSU op te halen, welke daar voor hem gereed lag. De soldaat N. weigerde aan mijn opdracht te gehoorzamen en zei: „Dat doe ik niet, ik ben Jehova's getuige”.

Hij heeft zijn PSU dan ook niet in ontvangst genomen. Hierna heb ik de soldaat N. er uitdrukkelijk op gewezen, dat hij, door mijn bevel niet op te volgen, zich schuldig maakte aan een ernstig strafbaar feit en daarvoor voor de Krijgsraad kon komen. Ik heb vervolgens opnieuw opdracht gegeven zijn plunjezak op te halen. De soldaat N. weigerde opnieuw en volhardde in zijn ongehoorzaamheid zeggende: „Volgens mijn geweten „en geloofsovertuiging heb ik thans alles gedaan wat ik kan doen, ik ben

„hier opgekomen en verschenen, maar verder weiger ik alles, wat met de „dienst te maken heeft" en heeft zijn plunjezak met PSU niet opgehaald.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de verklaring van beklaagde — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht op 16 september 1970 te Steenwijk, toen hij van zijn **meerdere**, „re, de kapitein **C. Wattel**, het bevel kreeg om mee te gaan naar de rust- „kamer van de foerier om een plunjezak met uitrustingsstukken te halen, „welke daar voor hem gereed lag, heeft geweigerd aan voormeld **dienst**- „bevel te gehoorzamen door te zeggen: „Dat doe ik niet, ik ben Jehova's „„„**Getuige**”, en voorts, toen hij wederom voormeld dienstbevel van „genoemde meerdere kreeg, nadat deze hem tevoren uitdrukkelijk erop „had gewezen dat hij, beklaagde, door te weigeren aan zijn opdracht te „voldoen zich schuldig maakte aan een ernstig strafbaar feit, waarvoor „hij voor de Krijgsraad kon komen, opzettelijk heeft volhard in zijn „on gehoorzaamheid door te zeggen: „Ik weiger alles, wat met de dienst „„„te maken heeft”””;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „Opzettelijke on gehoorzaamheid, terwijl de schuldige opzettelijk in zijn „on gehoorzaamheid volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn „strafbaarheid heeft gewezen”;

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten:

Overwegende, dat de raadsman van de beklaagde een beroep heeft gedaan op overmacht of het ontbreken van alle schuld, omdat beklaagde op grond van godsdienstige bezwaren geen militaire dienst kan verrichten;

Overwegende, dat de Krijgsraad dit beroep verwerpt, nu de wetgever in de Wet gewetensbezwaren militaire dienst een regeling heeft getroffen ten behoeve van hen die ernstige gewetensbezwaren hebben tegen de vervulling van militaire dienst, en daarmee te kennen heeft gegeven, dat de gewetensbezwaren van hen, die weigeren gebruik te maken van deze regeling, niet kunnen worden erkend;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde zich sedert 16 september 1970 in voorlopig arrest bevindt, welk arrest hij tot 17 september 1970 heeft ondergaan in de vorm van streng arrest en sedertdien ondergaat in het Huis van Bewaring te Arnhem;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de aard en de omstandigheden van de zaak vorderen, dat de beklaagde gedurende het proces in arrest wordt gehouden, waarover bij afzonderlijke dispositie is beslist;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de tijd, door de beklaagde voor de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen gevangenisstraf geheel in mindering behoort te worden gebracht;

Overwegende, dat de Krijgsraad de beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt acht in de militaire stand te blijven doch niet zodanig, dat hij van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf van 2 jaar, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf, te weten vanaf 16 september 1970, geheel in mindering zal worden gebracht; voorts ontslag uit de militaire dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 3 december 1970

President: Jhr. Mr. Th. W. van den Bosch; (plv.) *Leden:* Luitenant-Kolonel D. G. van Wilpe en Luitenant-Kolonel N. J. de Ruiter;
Raadsman: 1 Luitenant F. J. A. Pollé.

Op roekeloze wijze een geweer gericht op een aantal toekijkende kinderen; zonder zich te overtuigen of het wapen daardoor geladen werd, de afsluiter naar achteren gebracht en het geweer afgevuurd waardoor een schot afgang (losse patroon) op korte afstand van het hoofd van een der kinderen, waardoor dit kind brandwondjes opliep aan de rechterkant van het gezicht, de neus, de hals en het rechter oor.

Geen strafbaar feit doch wel een krijgstuchtelijk vergrijp hetwelk door de Krijgsraad wordt afgedaan met 6 dagen verzuwaard arrest.

(W.K. artikel 2, 58; W.Sr. art. 308).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H.H.M.G., geboren 17 oktober 1949, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 22 september 1970 bij de brug van het Oranjekanaal te **Hijken**, gemeente Beilen, toen hij ingevolge opdracht een geweer — **Fall** — overbracht van die brug naar een militair voertuig, „hoogst roekeloos en/of onvoorzichtig tijdens dit overbrengen, de loop „van dit geweer heeft gericht en gericht gehouden op enige bij die brug „toekijkende kinderen, ondertussen de afsluiter van dit wapen naar achteren heeft gebracht, waardoor dit werd gespannen zonder zich ervan te „overtuigen of wellicht het wapen door die handeling werd geladen, en „vervolgens, de loop van het wapen nog steeds gericht houdende op een „of meerdere kinderen, aan de trekker heeft getrokken, waardoor een „schot afging, met het aan deze wijze van handelen en mitsdien aan „beklaagde's grove schuld te wijten gevolg dat delen van een uit be- „klaagde's geweer afgevuurde losse patroon terecht kwamen in de rech- „terwang van de op korte afstand van hem staande **Jantina Leunge**, en „deze dientengevolge zodanig lichamelijk letsel heeft bekomen, dat zij „enige dagen ziek is geweest”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 22 september 1970 te omstreeks 17.15 uur bevond ik mij bij de brug over het Oranjekanaal te **Hijken**, gemeente Beilen, waar wij die dag hadden geoefend met ons peloton. Op plaats en tijd vermeld kreeg ik opdracht van mijn groepscommandant, de sergeant G. Koster om een FALLgeweer van die brug naar het militaire voertuig te brengen, waarmee we terug zouden keren naar het bivak. Ik wist dat het hier het FALLgeweer van de sergeant Koster betrof. Ik heb het geweer gepakt van de plaats waar het tegen een schrikhek aan stond en ben er mee van die plaats in de richting van genoemde auto gelopen. Vlakbij de plek waar ik het geweer vandaan haalde stonden wat kinderen te kijken. Ik heb uit speelsheid de loop van genoemd FALLgeweer op deze kinderen gericht, die bij de brug stonden, alsof ik ze bang wilde maken. Ik heb niet gecontroleerd of het wapen geladen was. Ik heb aan de trekker van het FALLgeweer getrokken, terwijl ik stilstaande de loop van het wapen gericht hield op bovengenoemde kinderen. Tot mijn grote schrik ging er een schot af. Ik stond naar mijn schatting een meter of twee van die kinderen af toen het schot afging. Het bleek later dat delen van een uit het door mij vastgehouden geweer afgevuurde losse patroon terechtgekomen waren in de rechterwang van een meisje dat op korte afstand van mij stond en dat mij later bleek **Jantina Leunge** heette. Er was mij wel geleerd dat ik nooit met het wapen al of niet geladen op iemand mocht richten. Ik zag dat tengevolge van bovenvermeld schot genoemd meisje rode putjes in haar wang had gekregen.

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 369/70 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 2 oktober 1970 gedagtekend en ondertekend door Völlinck, Gezienus Hendrik, Wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee, en behorende tot de Brigade Assen zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van Koster, Jan Gerrit, in werkelijke dienst als dienstplichtig sergeant, ingedeeld bij 42 Pantser Genie Compagnie gelegerd in de Joh. Postkazerne te Steenwijkerwold, van beroep uitvoerder-tekenaar en ongehuwd:

Op 22 september 1970, omstreeks 17.15 uur, bevond ik mij als commandant van en met een groep soldaten bij een brug over het Oranjekanaal te **Hijken** in de gemeente Beilen. Wij waren in het kader van een oefening belast met de bewaking van die brug. Omstreeks die tijd waren wij bezig met het opvouwen van een rubberboot. Ons voertuig stond ongeveer 60 à 70 meter van die brug verwijderd. Toen ik met die rubberboot naar het voertuig wilde, vroeg ik aan de soldaten G. en A. of zij de geweren mee wilden nemen. Er stonden een stuk of drie geweren tegen een hek bij die brug. Daar was mijn geweer, een FALL, ook bij. Toen wij tijdens die oefening bij die brug bezig waren, stond een groep kinderen naar ons te **kijken**. Onderweg van de brug naar het voertuig hoorde ik een schot vallen. Ik keek om en zag G. aan komen lopen vanuit de richting van die toekijkende kinderen. Het blijkt, dat G. dat schot heeft gelost met mijn geweer. Hij heeft dus mijn geweer bij die brug weggenomen om het naar ons voertuig te brengen. Tijdens ons verblijf bij die brug had ik nog een keer of vijf geschoten met losse flodders op een voorbij komende auto waar zogenaamde vijanden in zaten. Ik had van de vorige oefening 10 à 15 oefenpatronen overgehouden en tijdens deze oefening in het magazijn van mijn wapen gedaan. Na het laatste schot bij die brug heb ik de normale veiligheidsmaatregelen getroffen. Ik nam het magazijn uit het wapen, trok de afsluiter naar achteren en verwijderde de lege huls. Hierna ontspande ik het wapen en bracht het magazijn weer aan. Ik wist toen zeker, dat er geen patroon meer in de kamer van het wapen zat. Er zaten echter nog wel een paar patronen in het magazijn.

als verklaring van Van der Heide, Willy, geboren te Smilde op **23** januari 1960, scholiere, wonende te **Hijken**, gemeente Smilde, Drift 5b:

Op 22 september 1970, omstreeks 17.15 uur stond ik met onder andere **Jantina Leunge** naar een groep soldaten te kijken bij de brug over het Oranjekanaal te **Hijken**. Die soldaten waren met een boot bezig in het kanaal. Toen die soldaten weggingen zag ik één der soldaten met een geweer in zijn handen in onze richting komen. Hij hield dat geweer met beide handen vast. Toen hij aan kwam lopen zag ik, dat hij iets aan dat geweer achteruit trok. Hij ging eerst naar een paar kleine kinderen toe en deed net of hij op die kinderen wilde schieten. Hij wilde die kinderen zeker bang maken. Toen wij daarom lachten, kwam hij in onze richting

lopen. Hij wees met de loop van het geweer naar ons. Plotseling ging er een schot af en ik zag daarna dat die soldaat **Jantina** in haar rechterwang had getroffen. Die wang zat onder het bloed.

als verklaring van **Leunge, Willem**, geboren te **Hijken** op 28 februari 1958, scholier, wonende te **Hijken**, gemeente Beilen, Dorpsstraat no. 3:

Op 22 september 1970, omstreeks 17.15 uur, stond ik met nog meer kinderen bij de brug over het Oranjekanaal te Kijken. Wij stonden te kijken naar soldaten die aan het oefenen waren. Zij waren bezig met een rubberboot in het kanaal. Die boot werd uit het water gehaald, opgevouwen en naar een verderop staande tank gebracht. Eén van de soldaten nam toen een geweer bij de brug weg. Dat geweer stond tegen een **schrik**hek bij de brug. Hij liep met dat geweer de weg over in onze richting. Hij hield dat geweer met beide handen vast. Ik heb gezien, dat hij, toen hij in onze richting kwam, aan een soort handgreep trok. Hij trok die handgreep naar achteren. Ik kon dat duidelijk horen. Hij liep eerst naar wat kleinere kinderen en richtte het geweer op die kinderen. Hij deed net alsof hij wilde schieten. Ik en nog een paar grote kinderen lachten daarom. Hierna kwam hij met dat geweer in onze richting en richtte op ons. Hij hield het geweer nog steeds met beide handen vast. Plotseling ging er een schot af. Dat schot trof mijn zusje **Jantina** in haar rechterwang. Haar rechterwang zat onder het bloed.

als verklaring van **Leunge, Jantina**, geboren te **Hijken** op 12 maart 1957, scholiere, wonende te **Hijken**, gemeente Beilen, Dorpsstraat no. 3:

Op 22 september 1970, omstreeks 17.15 uur, stond ik met nog meer kinderen bij een brug over het Oranjekanaal te Wijken. Ik stond te kijken naar militairen die met een oefening bezig waren. Zij waren met een boot bezig in het kanaal. Die boot werd uit het kanaal gehaald, opgevouwen en naar een verderop staande tank gebracht. Op een gegeven ogenblik zag ik een soldaat met een geweer in zijn handen in onze richting komen lopen. Hij liep eerst in de richting van enkele kleine kinderen. Hij deed net of hij op die kinderen wilde schieten. Ik en nog een paar grotere kinderen begonnen daarom te lachen. Hierna kwam die soldaat in onze richting lopen en richtte dat geweer op ons. Op een gegeven ogenblik, hij richtte dat geweer toen op mij, ging er een schot af. Dat schot trof mij in de rechterwang. Het brandde en deed pijn. Mijn rechterwang zat vol bloed.

Overwegende, dat een ten processe aanwezige geneeskundige verklaring, opgemaakt te Beilen op 23 september 1970 en gedagtekend en ondertekend door Dr. D. de Broekert arts, onder meer zakelijk inhoudt als relaas van genoemde geneeskundige, dat hij op 22 september 1970 bij **J. Leunge** als letsel heeft waargenomen: multipele brandwondjes en kruivlekjes rechtergelaatshelft, rechteroor, neus en hals;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 22 september 1970 bij de brug van het Oranjekanaal te „Hijken, gemeente Beilen, toen hij ingevolge opdracht een geweer — „FALL — overbracht van die brug naar een militair voertuig, hoogst „onvoorzichtig tijdens dit overbrengen, de loop van dit geweer heeft „gericht en gericht gehouden op enige bij die brug toekijkende kinderen, „ondertussen de afsluiter van dit wapen naar achteren heeft gebracht, „waardoor dit werd gespannen zonder zich ervan te overtuigen of wellicht „het wapen door die handeling werd geladen, en vervolgens, de loop van „het wapen nog steeds gericht houdende op een of meerdere kinderen, „aan de trekker heeft getrokken, waardoor een schot afging, met het aan „deze wijze van handelen en mitsdien aan beklagde's grove schuld te „wijten gevolg dat delen van een uit beklagde's geweer afgevuurde losse „patroon terecht kwam in de rechterwang van de op korte afstand van „hem staande Jantina Leunge, en deze dientengevolge lichamelijk letsel „heeft bekomen”;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde feit niet een strafbaar feit oplevert, zodat beklagde behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat het bewezenverklaarde oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp volgens de daarvan in artikel 2, sub 1e, van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving;

Overwegende, dat de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderende officier;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf de juiste acht, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder het vergrijp werd begaan alsmede de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het bewezen verklaarde feit niet strafbaar.

Spreekt de beklagdedaarvan vrij.

Bevindt, dat het bewezenverklaarde oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp volgens de daarvan in artikel 2, sub 1e van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving;

Legt de beklagde *terzake* een krijgstuchtelijke straf op van **6** dagen verzuwaard arrest met omschrijving van de strafreden als volgt:

„Uit speelsheideen wapen gericht op een nabijstaandgroepje kinderen en „bovendien nagelaten te controleren of het wapen geladen was, met als „gevolg dat, toen een schot afging, een dier kinderen *licht* werd gewond.”

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Mobiele Krijgsraad Luchtmacht

Vonnis van 29 september 1970 *)

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel H. H. Peters en Lt.-Kolonel H. Evertse;

Raadsman: Kapt. van Duuren.

Getuige van een door een mindere gepleegd misdrijf opzettelijk nalaten tegen de dader de door het belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld naar vermogen aanwenden: als sergeant, belast met de wachtdienst van groepscommandant LB en wetende dat een tot die wacht behorende soldaat door drankgebruik ongeschikt was voor het verrichten van schildwachtdienst, hem niettemin op post gesteld.

Vier weken militaire detentie.

(W.M.Sr. art. 131, 143).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A., geboren 29 november 1949, reserve-sergeant, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 8 juli 1970, te Vörden (Bondsrepubliek „Duitsland), in ieder geval in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij „zich als reserve-sergeant in werkelijke militaire dienst bevond en in „militaire dienstbetrekking in de Bondsrepubliek Duitsland verbleef, „getuige zijnde van het feit dat de reserve-soldaat der eerste klasse „G. P. M. zich door het drinken van een hoeveelheid alcoholhoudende „drank voor zijn dienst als schildwacht, althans als andere militair dan „die bedoeld in artikel 129, eerste, derde en vierde lid, van het Wet- „boek van Militair Strafrecht, in ieder geval als portier, ongeschikt had „gemaakt, opzettelijk heeft nagelaten de tegen gemelde soldaat M. als „dader van het in artikel 131 van het Wetboek van Militair Strafrecht „omschreven misdrijf, de door het belang der zaak gevorderde maat- „regelen van geweld naar vermogen aan te wenden”;

Overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 9 en 10 juli 1970 was ik als reserve-sergeant in werkelijke militaire dienst en bevond ik mij in militaire dienstbetrekking in de BRD. Op 10 juli 1970 moest de reserve-soldaat der eerste klasse G. P. M. van 00.00 uur tot 8.00 uur wachtdienst verrichten op de I.F.C. van het

---

*) Zie ook het vonnis van dezelfde datum contra soldaat G. P. M. (Red.).

118 Squadron te Vörden (BRD). Zelf moest ik ook gedurende die tijd aldaar wachtdienst verrichten als groepscommandant LB. Toen M. op 9 juli 1970 om 23.30 uur in de militaire bus stapte, die naar de I.F.C. te Vörden ging, merkte ik aan hem dat hij alcoholhoudende drank had gebruikt. De korporaal der eerste klasse Vos zei nog tegen mij dat het onverantwoord was om M. op post te zetten. Hoewel M. door het gebruik van alcoholhoudende drank niet in staat was zijn wachtdienst bij de I.F.C. te Vörden naar behoren te verrichten, heb ik hem aldaar toch op post gesteld en heb ik geen maatregelen genomen om te verhinderen dat hij die wachtdienst zou verrichten;

Overwegende, dat Paul Lodewijk Martin, oud 38 jaar, sergeant-majoor en wonende te Enschede, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Van 9 juli 1970 te 16.45 uur tot 10 juli 1970 te 08.15 uur deed ik dienst als Officier van Alarmering in het hoofdgebouw van het 118 Squadron van de 1e Groep Geleide Wapens te Vörden (BRD). Op 10 juli 1970 omstreeks 00.00 uur kwam bij mij de korporaal der eerste klasse G. J. Vos, die bij de wacht was ingedeeld. Vos deelde mij mee, dat bij de I.F.C. van het 118 Squadron te Vörden een soldaat, naar later bleek de reserve-soldaat der eerste klasse G. P. M., op post stond, die niet in staat was ten gevolge van alcoholgebruik zijn wachtdienst naar behoren te verrichten. Ik heb toen de groepscommandant van de LB, de sergeant C., bij mij ontboden, die mij meedeelde, dat de soldaat, die daar bij de I.F.C. wachtdienst verrichtte, inderdaad gedronken had. Ik ben daarop gereden naar de I.F.C. Aldaar aangekomen zag ik, dat M. onvast ter been was. Zijn gang zowel als zijn evenwicht waren beide onzeker. Gezien mijn waarnemingen achtte ik hem niet in staat om zijn dienst als schildwacht naar behoren te verrichten;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „op of”, en „althans als ander militair dan die „bedoeld in artikel 129, eerste, derde en vierde lid, van het Wetboek „van Militair Strafrecht, in ieder geval als portier”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Als militair getuige van een door een mindere gepleegd misdrijf opzettelijk nalaten tegen de dader de door het belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld naar vermogen aan te wenden”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 143 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 4 weken — *Red.*).

NASCHRIFT

Aan de beklaagde is ten laste gelegd dat hij, getuige zijnde van een door een mindere gepleegd misdrijf, te weten de overtreding van artikel 131 W.M.Sr., opzettelijk heeft nagelaten de door het belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld naar vermogen aan te wenden.

De Wet (artikel 143 W.M.Sr.) spreekt van „ . . . getuige van een „door een mindere gepleegd misdrijf. . .” hetgeen duidt op een ontdekking op heterdaad dan wel op wetenschap dat het misdrijf door de mindere gepleegd wordt (zie vonnis van de Zeekrijgsraad te Willemsoord van 25 april 1935, MRT XXX, blz. 375).

Ook de door de Wet gebezigde woorden „geweld naar vermogen” duiden daarop. Het aan te wenden geweld moet doelmatig zijn en dus gericht zijn:

(a) op een misdrijf, dat op het punt staat gepleegd te worden en dat door het aan te wenden geweld voorkomen kan worden;

(b) op een misdrijf dat aan de gang is en dat door het aangewende geweld in zijn verdere voortgang gestuit kan worden;

(c) op een misdrijf dat weliswaar voltooid is, maar dreigt herhaald of hervat te worden, welke herhaling of hervatting door het aan te wenden geweld voorkomen kan worden.

Het oorspronkelijke ontwerp van dit artikel luidde (van der Hoeven II, blz. 364): „Hij die opzettelijk nalaat zijnen mindere het plegen van „een misdrijf te beletten . . .”. Die conceptie van de strafbaarstelling is in de verdere behandeling niet gewijzigd, alleen is het oorspronkelijke artikel 125 gesplitst in het huidige artikel 134 (passieve complicitéit) en 135 (non-revelatie). Zie van der Hoeven II, blz. 371 (Mem. v. Toel.): „De officier of onderofficier die kan voorkomen dat een misdrijf door een zijner minderen wordt gepleegd, is daartoe steeds ver„plicht”. Is het misdrijf eenmaal gepleegd en geheel voltooid, dan kan men er geen getuige meer van zijn en dan kan men daartegen ook geen maatregelen (van geweld) meer ondernemen. Dan zouden de ondernomen maatregelen van geweld het karakter hebben hetzij van een vergelding (en daartoe komt aan de meerdere het recht niet toe) hetzij van maatregelen van voorlopig arrest (welke echter elders zijn geregeld).

In casu was sprake van het zich bedrinken door een mindere, die daardoor ongeschikt geraakte voor de uitoefening van de hem bevolen schildwachtdienst. Uit de bewijsmiddelen blijkt, dat de meerdere van dit zich bedrinken geen getuige is geweest. Geen der hierboven genoemde figuren (a), (b) of (c) is derhalve op hem van toepassing.

*Dit blijkt ook uit de tenlastelegging, waar staat dat **beklaagde** er getuige van was dat de mindere **zich** door het drinken van een hoeveelheid alcoholhoudende drank voor **zijn** dienst als schildwacht ongeschikt „had gemaakt“. De **beklaagde** was dus geen getuige geweest van het gepleegde misdrijf (het zich onder de gegeven omstandigheden bedrinken), maar slechts van de (onherstelbare) gevolgen van het misdrijf, dat geheel voltooid was en dat noch hervat, noch **herhaald** dreigde te worden. Aldus was **beklaagde** niet **meer** in staat daartegen (tegen het misdrijf) maatregelen van geweld te ondernemen. Hij kon nog slechts rapporteren en in arrest stellen. Aan **beklaagde** wordt — en dat blijkt het duidelijkst uit zijn eigen verklaring ten processe — verweten dat hij deze beschonken mindere niettemin op post heeft gesteld. Dat was echter een beleidsfout, niet een overtreding van artikel 143. Het zou wellicht tevens een overtreding geweest kunnen zijn van artikel 132 W.M.Sr. Dat was echter niet ten laste gelegd.*

Naar mijn mening zou vrijspraak (ontslag van rechtsvervolging) hebben moeten volgen.

W. H. V.

Mobiele Krijgsraad Luchtmacht

Vonnis van 29 september 1970 *)

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonel H. H. Peters en Lt.-Kolonel H. Evertse;

Raadsman: Kapt. van Duuren.

Zich opzettelijk voor een bepaalde soort van dienstverplichtingen ongeschikt maken: als reserve-soldaat, alvorens op post te komen als schildwacht, zich door het drinken van alcoholhoudende drank, voor die dienst ongeschikt maken.

4 weken militaire detentie waarvan 2 weken voorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 131).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD LUCHTMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, contra G. P. M., geboren 12 januari 1950, reserve-soldaat eerste klasse, **beklaagde**.

*) Zie ook het vonnis van dezelfde datum contra sergeant A., blz. 166. (**Red.**).

Gezien . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 9 juli 1970, te Hesepe (Bondsrepubliek „Duitsland), in ieder geval in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij „zich als reserve-soldaat der eerste klasse in werkelijke militaire dienst „bevond en in militaire dienstbetrekking in de Bondsrepubliek Duits- „land verbleef, aangewezen om als schildwacht, althans om als ander „militair dan die bedoeld in artikel 129, eerste, derde en vierde lid van „het Wetboek van Militair Strafrecht, in ieder geval om als portier „dienst te verrichten bij de I.F.C. (Integrated Fire Control) van het „118e Squadron te Vörden, zich opzettelijk kort vóór de aanvang van „deze dienst door het drinken van een grote, althans aanmerkelijke „hoeveelheid alcoholhoudende drank voor die bepaalde soort van „dienstverplichtingen ongeschikt heeft gemaakt”;

overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Sinds 23 februari 1970 ben ik onafgebroken in werkelijke militaire dienst als reserve-militair bij de Koninklijke Luchtmacht. Sinds 22 juni 1970 ben ik als reserve-soldaat der eerste klasse ingedeeld bij het 118e Squadron van de 1e Groep Geleide Wapens te Vörden (BRD). Op 10 juli 1970 van 00.00 uur tot 08.00 uur moest ik dienst doen als schildwacht bij de toegangspoort van het I.F.C. te Vörden (BRD). Op 9 juli 1970 ben ik van 20.00 uur tot 23.15 uur in de soldatenmess op het Koninklijke Luchtmacht-kamp in Mesepe (BRD) geweest. Gedurende die periode heb ik 5 à 6 glazen cola met cognac gedronken. Omstreeks 00.00 uur op 10 juli 1970 heb ik mijn wachtdienst aangevangen op de I.F.C. (Integrated Fire Control) van het 118e Squadron te Vörden (BRD). Ik kon toen goed voelen, dat ik te veel had gedronken. Omdat ik niet in staat was mijn wachtdienst naar behoren te verrichten, ben ik van de wacht weggehaald;

Overwegende, dat Paul Lodewijk **Martin**, oud 38 jaar, sergeant-majoor, wonende te Enschede, door de Officier-Commissaris als getuige gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Van 9 juli 1970 16.45 uur tot 10 juli 1970 08.15 uur deed ik dienst als Officier van Alarmering in het hoofdgebouw van het 118e Squadron van de 1e Groep Geleide Wapens te Vörden (BRD). Op 10 juli 1970 omstreeks 00.00 uur kwam bij mij de korporaal der eerste klasse G. J. Vos, die mij meedeelde, dat bij de I.F.C. van het 118e Squadron te Vörden een soldaat op post stond, die zijns inzien niet nuchter was en die niet in staat was ten gevolge van alcoholgebruik zijn wachtdienst naar behoren te verrichten. Ik ben daarop gereden naar de I.F.C. Aldaar aangekomen moest er twee of driemaal worden geclaxoneerd, voordat die soldaat, naar later bleek de reserve-soldaat der eerste klas-

se **G. P. M.**, de poort van de I.F.C. open deed. Toen ik was uitgestapt, zag ik, dat **M.** onvast ter been stond. Zijn gang zowel als zijn evenwicht waren beide onzeker. Zijn ogen waren bloeddorlopen. Gezien mijn waarnemingen achtte ik hem niet in staat om zijn dienst als schildwacht naar behoren te verrichten;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 9 juli 1970, te Hesepe (Bondsrepubliek Duitsland), ter-
„wijl hij zich als reserve-soldaat der eerste klasse in werkelijke mili-
„taire dienst bevond en in militaire dienstbetrekking in de Bondsrepu-
„blik Duitsland verbleef, aangewezen om als schildwacht dienst te
„verrichten bij de I.F.C. (Integrated Fire Control) van het 118e Squa-
„dron te Vörden, zich opzettelijk kort vóór de aanvang van deze dienst
„door het drinken van een grote hoeveelheid alcoholhoudende drank
„voor die bepaalde soort van dienstverplichtingen ongeschikt heeft ge-
„maakt”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd
als:

**„als militair zich opzettelijk voor een bepaalde soort van dienstver-
„plichtingen ongeschikt maken”;**

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 131, eerste lid, van het Wet-
boek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat, enz.;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoeffe-
ning van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van
Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van vier
weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar
— **Red.**).

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant 101 Marechaussee Bataljon

Beklagbeschikking van 6 maart 1970

Een beroepswachtmeester der Kon. Marechaussee was door zijn eskadronscommandant gestraft met 3 dagen licht arrest terzake van: „In strijd met een eskadronsorder, zonder toestemming na een nachtelijk escorte een compensatie genoten van 4 uur, terwijl hij slechts op 2 uur recht had.“, welke straf hem op 24 februari 1970 ter kennis was gebracht.

De beklagmeerdere verklaarde het beklag niet voor behandeling vatbaar daar het niet binnen de wettelijke termijn was ingediend, doch op 2 maart 1970, terwijl niet van volstreekte verhindering tot tijdige indiening was gebleken.

Het H.M.G. in tweede instantie overwoog, dat uit het onderzoek was komen vast te staan dat klager op 27 februari 1970, met een beklagschrift bij de opperwachtmeester van het eskadron was gekomen, die op dat ogenblik de hoogst aanwezige militair van het eskadron was, en als zodanig gerechtigd was het beklagschrift in ontvangst te nemen; dat deze dit ten onrechte niet had gedaan, doch klager had aangeraden het beklagschrift op 2 maart bij de eskadronscommandant in te dienen, zodat klager tijdig beklag had ingediend. Het Hof, onder vernietiging van de beschikking waarvan beklag, stelde de stukken in handen van de beklagnêerdere, teneinde met inachtneming van 's Hofs beschikking te beslissen omtrent het beklag.

De beklagmeerdere handhaafde na onderzoek, onder uitvoerige motivering, de opgelegde straf.

Het H.M.G., eindbeslissing nemende op het beklag, wijzigde de opgelegde straf in die van „berisping“ (geen compensatie van ten onrechte geleden nadeel).

(W.K. art. 61, 62, 67; P.I.H.M.G. art. 56-59).

DE LUITENANT-KOLONEL DER KONINKLIJKE MARECHAUSSEE. . . COMMANDANT 101 MARECHAUSSEE BATALJON;

Gezien het beklagschrift van de beroepswachtmeester der Koninklijke Marechaussee F., registratienummer . . ., ingedeeld bij het 103 Marechaussee eskadron, behorende bij het 101 Marechaussee Bataljon, houdende de op 2 maart 1970 om 09.15 uur kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van 3 (drie) dagen licht arrest met de strafreden „In strijd met een eskadronsorder, zonder toestemming na een nachtelijk escorte een compensatie genoten van 4 (vier) uur terwijl hij slechts op 2 (twee) uur recht had“ hem opgelegd door de kapitein der Koninklijke Marechaussee L., commandant 103 Marechaus-

see eskadron en hem op 24 februari 1970 ter kennis gebracht;

Gehoord de **klager**:

dat hem straf en strafreden bekend is gemaakt op 24 februari 1970 om 14.30 uur; dat hij bekend is met de **beklagtermijn** van vier dagen, ingaande na de tweede dag der strafoplegging; dat hij op 25 februari 1970 om 04.30 uur met een escorte vertrokken is naar Duitsland waarvan hij eerst op 26 februari 1970 om 22.00 uur teruggekeerd is; dat hij op 27 februari 1970 om 08.15 uur vertrokken is naar Utrecht, teneinde aldaar deel te nemen aan de militaire schermtraining, waarvan hij dezelfde dag om 17.30 uur in Nunspeet (huisadres) terugkeerde; dat hij 28 februari op zijn huisadres is verbleven, althans geen dienst heeft gedaan; dat hij op 1 maart 1970 op zijn huisadres is verbleven en eerst om 23.30 uur van die dag weer in dienst is gekomen als wachtmeester van de dag; dat hij op 2 maart 1970 om 09.15 uur zijn beklag heeft **ingediend**; dat hij wist dat het beklag ingediend had moeten worden op 1 maart 1970 voor 24.00 uur; dat hij echter niet eerder in staat is geweest om redenen van dienst en week-end het beklag tijdig bij zijn eskadronscommandant in te dienen; dat hij er niet bij heeft stilgestaan dat hij op 27 februari een uur later naar de schermtraining had kunnen gaan om eerst het beklagschrift te maken en in te dienen; dat hij er niet bij stil heeft gestaan dat hij op 28 februari en 1 maart 1970 de mogelijkheid had het beklagschrift op te stellen en zich telefonisch met zijn commandant in verbinding te stellen om overleg te plegen omtrent het indienen;

Gehoord de strafoplegger:

dat hij klager op 24 februari 1970 om 14.30 uur de straf heeft aangezegd; dat Mager toen reeds te kennen gaf zich te zullen beklagen; dat hij klager op 2 maart 1970 korte tijd na 08.15 uur op de gang van het legeringsgebouw ontmoette en hem (klager) vroeg waarom hij zijn beklag niet ingediend had; dat klager daarop hem (strafoplegger) antwoordde dat hij (klager) het nog even zou schrijven en indienen of woorden van gelijke strekking; dat klager het beklag toen heeft ingediend dezelfde morgen om 09.15 uur;

Overwegende, dat klager op 27 februari 1970 door wat later naar de schermtraining te gaan het beklag heeft kunnen opstellen en indienen; dat hij tijdens zijn thuisblijven op 28 februari en 1 maart 1970 tijd en gelegenheid genoeg heeft gehad om zijn beklag op te stellen en zich in verbinding te stellen met zijn commandant omtrent het tijdstip van indienen; dat klager geen enkele moeite heeft genomen het beklag tijdig in te dienen;

Overwegende dat, nu klager niet binnen de wettelijke termijn zijn beklagschrift heeft ingediend en uit het onderzoek ook niet zijn volstreekte verhindering daartoe is gebleken, het beklag niet voor behandeling vatbaar moet worden verklaard;

Beschikkende: Verklaart het beklag niet voor behandeling vatbaar;
Bepaalt, dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt
aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de straf-
oplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beklagbeschikking van **12** augustus **1970**

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker,
Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor **Bruinier**, Kolonel
Mr. Van **Lierop** (plv.).

(Zie de beklagbeschikking hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring, gedagtekend **12** maart **1970**, waarbij F.,
registratienummer . . ., beroepswachtmeester der Koninklijke Mare-
chaussee, ingedeeld bij het **103** Marechaussee Eskadron, behorende
bij het **101** Marechaussee Bataljon, gelegerd te **Nunspeet** 's-Hofs eind-
beslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag
door hem ingediend bij de commandant van voornoemd bataljon over
de straf van drie dagen licht arrest hem opgelegd door zijn **eskadrons-**
commandant wegens:

„In strijd met een eskadronsorder, zonder toestemming na een **nach-**
telijk escorte een compensatie genoten van 4 (vier) uur terwijl hij
„slechts op 2 (twee) uur recht had", bij welke beschikking — op **6**
maart **1970** genomen en op **10** maart **1970** ter kennis van klager ge-
bracht — het beklag niet voor behandeling vatbaar werd verklaard we-
gens overschrijding door klager van de hem voor beklag ter beschik-
king staande termijn;

Gezien de op deze zaak betrekking **hebbende** bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Gelet op het door de Raadsheer-Commissaris, de Generaal-Majoor
P. G. A. Coopmans gehouden onderzoek waarbij werd gehoord als ge-
tuige onder ede **H. Huisman**, opperwachtmeester der Koninklijke **Ma-**
rechaussee;

Overwegende, dat de commandant van **101** Marechaussee Bataljon
het beklag niet voor behandeling vatbaar heeft verklaard op grond van
het feit dat klager zijn beklagschrift niet binnen de wettelijke termijn
heeft ingediend;

Overwegende, dat bij het gehouden onderzoek is komen vast te
staan: dat klager op 27 februari **1970** omstreeks **17.45** uur met zijn **be-**

Magschrift bij de opperwachtmeester Huisman van zijn eskadron is gekomen; dat deze toen de hoogstaanwezende militair van het eskadron was en als zodanig gerechtigd het beklagschrift in ontvangst te nemen; dat deze dit evenwel — ten onrechte — niet heeft gedaan, doch Mager heeft aangeraden het beklagschrift op 2 maart 1970 bij de eskadronscommandant in te dienen, hetgeen klager gedaan heeft; dat hieraan niet afdoet dat klager zijn beklagschrift nogmaals heeft uitgetypt en vervolgens opnieuw gedateerd heeft en wel op 2 maart 1970;

Overwegende, dat klager aldus zijn beklagschrift tijdig bij een tot in ontvangsneming gerechtigde en zelfs daartoe verplichte meerdere heeft ingediend, zodat de beschikking waarvan beklag moet worden vernietigd;

Overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht de zaak opnieuw aan het oordeel van de beklagmeerdere te onderwerpen;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie beslissende op het beklag: Vernietigt de beschikking waarvan beklag;

Stelt de stukken in handen van de commandant van 101 Marechaussee Bataljon ten einde met inachtneming van 's-Hofs beschikking te beslissen omtrent het beklag;

Bepaalt dat een afschrift van deze beschikking zal worden uitgereikt aan de klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desgewenst aan de Minister van Defensie.

Commandant 101 Marechaussee Bataljon

Beklagbeschikking van 4 september 1970

(Zie de beklagbeschikking hiervóór).

DE LUITENANT-KOLONEL DER KONINKLIJKE MARECHAUSSEE . . . COMMANDANT 101 MARECHAUSSEE BATALJON;

Gezien het beklagschrift van de beroepswachtmeester der Koninklijke Marechaussee F., registratienummer. . ., ingedeeld bij het 103 Marechaussee Eskadron, behorende bij 101 Marechaussee Bataljon sedert 17 juli 1967, tijdelijk geplaatst bij de School Militair Lichamelijke Opvoeding te Hooghalen, houdende de op 2 maart 1970 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van 3 (drie) dagen licht arrest met de strafreden: „In strijd met een Eskadronsorder, zonder toestemming na een nachtelijk escorte een compensatie genoten van 4 uur, „terwijl hij slechts op 2 uur recht had”, hem opgelegd door de Kapitein der Koninklijke Marechaussee L., Commandant 103 Marechaussee Eskadron en hem op 24 februari 1970 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en de strafoplegger;

Gezien de op de zaak betrekking **hebbende** bescheiden;

Overwegende, dat klager gedurende ongeveer 22 jaar diende bij het 103 Marechaussee Eskadron en dat hij verklaard heeft op de hoogte te zijn van de vaste Eskadronsorder houdende de compensatieregeling; dat hij in de mening verkeerde dat de betreffende Eskadronsorder als tijdstip 23.00 uur behelsde in plaats van 24.00 uur; dat het op een van zijn voorgaande standplaatsen de gewoonte was om in plaats van 24.00 uur 23.00 uur te rekenen; dat volgens hem de dienst eindigde op het moment dat hij zijn woning bereikte; dat hij meende een compensatie te kunnen genieten vanaf 23.00 uur tot en met 02.00 uur van de volgende dag, zijnde vanaf 23.00 uur tot 01.30 uur de aankomst in de legerplaats, vermeerderd met 30 minuten om zijn woning te bereiken, dus totaal 3 uren; dat hij op eigen initiatief de volgende dag eerst om 13.15 uur bij de dienst verscheen; dat hij tevoren zware diensten had verricht; dat hij er van op de hoogte was, dat enkele van zijn ondergeschikten waarmee hij op nachtdienst was geweest, de volgende morgen 13 uur na aanvang van de dienst weer dienst moesten gaan verrichten;

Gehoord de strafoplegger:

dat Mager, de wachtmeester F., ontbrak op 24 februari 1970 op het morgenappel van 08.15 uur; dat klager op 24 februari 1970 eerst om 13.15 uur bij de dienst verscheen; dat bij navraag bleek, dat klager belast geweest was met een escorte op 23 februari 1970 waarvan hij door onvoorziene vertraging eerst op 24 februari 1970 te 01.15 uur terugkeerde in zijn standplaats; dat zijn afwezigheid op het appel van 08.15 uur hierdoor was gerechtvaardigd, aangezien in de bestaande Eskadronsorder een compensatieregeling is opgenomen, welke hem toestond één uur en vijftien minuten later met de dienst aan te vangen; dat hij (klager) dus om 09.30 uur met zijn dienst had moeten aanvangen; dat klager op 19 en 20 februari 1970 een transport naar Seedorf (West-Duitsland) had begeleid en daarvan op 20 februari 1970 te 20.45 uur terugkeerde, vervolgens op 24 februari 1970 te 01.15 uur terugkeerde na een escorte naar Almen (Ned.) en tenslotte hem (klager) was opgedragen op 25 en 26 februari 1970 weer naar Duitsland een transport te begeleiden; dat boven omschrevene geen reden kon zijn om ongevraagd en zonder toestemming langer weg te blijven dan hem per Eskadronsorder was toegestaan; dat indien hij (klager) meende recht te hebben op een grotere compensatie dan genoemd in de Eskadronsorder hij dit had kunnen verzoeken; dat hij geen enkele moeite heeft genomen om zijn pelotonscommandant van zijn langer wegblijven op de hoogte te stellen; dat door zijn gedraging als bedoeld een scheve verhouding zou kunnen ontstaan, nu immers de marechaussees waarmee klager als commandant op escorte was gegaan op 23 februari 1970 en die ook op 24 februari 1970 te 01.15 uur terugkeerden,

gehouden waren één uur en vijftien minuten na de reveille op te staan en om 9.30 uur bij de dienst aanwezig te zijn, hetgeen zij ook waren, zodat juist van hem als escortecommandant verwacht mocht worden dan ook aanwezig te zijn; dat Mager op de hoogte diende te zijn van de bestaande Eskadronsorders; dat de compensatieregeling, zoals neergelegd in de Eskadronsorders reeds meerdere jaren bestaat en terwijl klager reeds ruim 2½ jaar bij het betrokken Eskadron diende; dat klager bij de strafoplegger bekend staat als iemand die zijn rechten belangrijker acht dan zijn plichten; dat hij (strafoplegger) klager deswege de straf opgelegd heeft van 3 (drie) dagen licht arrest met als strafredenen: „In strijd met een Eskadronsorder, zonder toestemming na een „nachtelijk escorte een compensatie genoten van 4 (vier) uur terwijl hij „slechts op 2 (twee) uur recht had“;

Overwegende, dat klager bekend staat als iemand die over het algemeen zijn dienstverrichtingen ondergeschikt maakt aan zijn persoonlijke belangen; dat klager, daar hij reeds 23 jaar bij 103 Marechaussee Eskadron diende, op de hoogte moest zijn met de reeds lang bestaande Eskadronsorder betreffende de ingaande compensatie te rekenen vanaf 24.00 uur; dat klager op eigen initiatief een voor hem persoonlijk gunstiger regeling heeft getroffen; dat dit een slecht voorbeeld is voor zijn ondergeschikten die wel aan de bestaande Eskadronsorder gevolg hebben gegeven; dat de voorgaande diensten van klager niet zodanig zwaar waren, dat hiervoor een extra compensatie op zijn plaats zou zijn; dat het verrichten van een escortedienst als deze dient te worden gerekend tot de normale ambtsbezigheden van een beroeps-onderofficier der Koninklijke Marechaussee, ingedeeld bij 101 Marechaussee Bataljon;

overwegende, dat het bestrafte feit door klager werd gepleegd en de omschrijving der strafredenen het bestrafte feit juist weergeeft; dat klager op de hoogte was of op de hoogte had kunnen zijn van de bestaande Eskadronsorder; dat de soort en de zwaarte van de straf juist is;

Beschikkende op het beklag: Handhaaft de strafoplegging;

Bepaalt, dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitge-reikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beklagbeschikking van 2 december 1970

(Zie de beklagbeschikking hiervóór).

President: Mr. Lamers; **Leden:** Schout-bij-Nacht Bakker, **Generaal-**Majoor Coopmans, **Generaal-Majoor Bruinier**, **Luitenant-Generaal** b.d. Valk (plv.), Mr. Van Gilse (plv.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring, gedagtekend 11 september 1970 en ingediend op 14 september 1970, waarbij de beroepswachtmeester der Koninklijke Marechaussee F., mr. . . ., ingedeeld bij het 103 Marechaussee Eskadron, behorende bij 101 Marechaussee Bataljon, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de **beschikking** op het beklag door hem ingediend bij de commandant van 101 Marechaussee Bataljon over de straf van drie dagen licht arrest hem door zijn eskadronscommandant opgelegd wegens:

„In strijd met een Eskadronsorder, zonder toestemming na een **nachtelijke** escorte een compensatie genoten van vier uur, terwijl hij slechts „op twee uur recht had”, bij welke beschikking — op 4 september 1970 genomen en op 9 september 1970 aan klager uitgereikt — de strafoplegging waarvan beklag werd gehandhaafd;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat de behandeling van deze zaak het Hof tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan tot die, vervat in de **beschikking** waarvan beklag, behoudens ten aanzien van de aan klager opgelegde straf, welke het Hof te zwaar is voorgekomen, achtende het Hof de hieronder te vermelden straf in overeenstemming met klagers tekortkoming, en de omstandigheden waaronder deze werd begaan, mede gelet op klagers doorgaand gedrag;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Wijziget de opgelegde straf in die van „berisping”;

Bepaalt, dat deze straf geacht zal worden schriftelijk te zijn tenuitvoergelegd door de toezending aan klager van een afschrift van deze beschikking;

Bepaalt dat klagers straflijst dienovereenkomstig zal worden gewijzigd;

Bevestigt de beschikking waarvan beklag voor het overige;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desverlangd aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

Ingevolge pt. 10 Vs nr. 27-1, 3e druk, dient een gestrafte binnen de gestelde termijn een beklagschrift in bij zijn laagste tot straffen toevoegde meerdere vermeldende de straf en/of de strafreden waarover hij zich bezwaard acht. Klager zal zich daartoe derhalve b.v. naar het

bureau van deze moeten begeven en daar zijn beklagschrift afgeven. Maar als hij b.v. als gevolg van oefeningen of verlof e.a. de deur gesloten vindt, bij wie of waar moet hij zulks dan doen? Het *Vs* nr. 27-1, dat allerlei regelingen bevat, vermeldt zulks niet. Mogelijk zou daarin een aanvullende zinsnede kunnen worden opgenomen, waarbij zulks wordt aangegeven c.q. in het reglement op de inwendige dienst.

Zn bovenstaande zaak had de strafoplegging plaats op 24 februari 1970. De beklagmeerdere besliste op 6 maart d.a.v. op het beklag, terwijl het *H.M.G.* op 12 augustus 1970, d.i. ruim 5 maanden later, de zaak verwees naar de beklagmeerdere. Deze trage afdoening is weinig bevredigend.

Al moge het formeel juist zijn dat de beklagmeerdere nog niet over de zaak zélf had geoordeeld, zou het praktisch zijn geweest, indien het Hof deze eenvoudige zaak, welke het door een raadsheer-commissaris had doen onderzoeken, en waarmede het dus volkomen op de hoogte geacht kon zijn, zelf ambtshalve zou hebben kunnen afdoen. Maar dan zou de beklagmeerdere niet over de zaak zélf hebben geoordeeld, en zou klager een beklaginstantie hebben gemist! Het is te hopen dat bij herziening van het militaire tuchtrecht een meer snellere wijze van afdoen gevonden wordt.

De beklagmeerdere handhaafde op 4 september 1970, onder uitvoerige motivering, de opgelegde straf van 3 dagen licht arrest. Nadat de wachtmeester daarna de eindbeslissing van het *H.M.G.* had ingeroepen, wijzigde het Hof op 2 december d.a.v., d.i. 9 maanden na het gebeurde, de opgelegde straf in die van „berisping“!

In de commissie-Lagerwerff toonde de grootste meerderheid zich, in afwijking van de bestaande beklagregeling, voorstander van kennisneming van een beklag over opgelegde krijgstuchtelijke straf in eerste instantie door een bevoegde krijgsraad en in tweede instantie door het *H.M.G.* In geval van handhaving van de huidige regeling blijft de hogere commandant (de beklagmeerdere) beter op de hoogte met allerlei voorvallen in zijn onderdeel en met allerlei dat zich daar omheen afspeelt, alsmede is hij in staat toezicht te houden op inachtneming van een zekere evenredigheid bij bestraffingen in zijn onderdeel. Blijkens bovenstaande zaak kan daaraan nog worden toegevoegd, dat bij handhaving van de huidige beklagregeling de afdoening van tuchtrechtelijke zaken h.w.s. vlugger plaats heeft dan in geval, zoals de commissie-Lagerwerff voorstelt, achtereenvolgens 2 rechtscolleges daarover het hoofd zouden moeten buigen. Bovendien leren de beklagbeschikkingen van beklagmeerdere, die in dit tijdschrift gepubliceerd werden, dat beklagmeerdere deze met grote nauwgezetheid plegen te nemen.

A. F. S.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

28 oktober 1970

(M.A.W. 1967 / K 9)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Besluit beoordeling officieren luchtmacht).

Over een majoor was een beoordeling uitgebracht, welke leidde tot een kennisgeving. Daarin stond o.m. als opmerking van de chef van de beoordelaar vermeld, dat klager er nog niet in geslaagd was een evenwicht te vinden tussen het bekleden van het officierschap en zijn politieke opvattingen en aspiraties.

De raad acht de aan klager bij genoemde kennisgeving medegedeelde waarderings niet op onvoldoende gronden te rusten. Daarbij overweegt de Raad o.m. dat de bij de chef van de beoordelaar bestaande bezwaren niet betroffen het feit dat klager actief lid van een politieke partij is noch het feit op zichzelf dat hij van zijn politieke opvattingen blijk gaf, maar wel de wijze waarop hij dit laatste deed.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: X., wonende te Y., klager, op 's Raads openbare terechtzittingen van 2 september en 8 oktober 1970 in persoon verschenen, met bijstand van Mr. G. J. P. Cammelbeeck, advocaat te Eindhoven, als zijn raadsman, tegen: *de Minister van Defensie*, verweerder, voor wie op evenvermelde terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden E. J. Gerritsen, luitenant-kolonel der Koninklijke Luchtmacht, werkzaam bij verweerders ministerie, wonende te Voorburg, met als medegemachtigde op de terechtzitting van 2 september 1970, H. I. Tros, eveneens luitenant-kolonel der Koninklijke Luchtmacht en werkzaam bij verweerders ministerie, eveneens wonende te Voorburg.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

I

overwegende, dat over klager, majoor der Koninklijke Luchtmacht, in zijn toenmalige functie van . . . onder dagtekening van 29 november 1965 een beoordeling is opgemaakt op grond van het „Besluit beoordeling officieren luchtmacht” (hierna te noemen: het **Beoordelingsbesluit**); dat onder dagtekening 4 april 1966 ingevolge artikel 13 van het Beoordelingsbesluit een kennisgeving door verweerder aan klager is gericht, luidende:

„Uit de beoordelingslijst is mij gebleken, dat u voor het punt samenwerking bent beoordeeld met: „Hij beseft de noodzaak van goede samenwerking doch zijn optreden veroorzaakt wel eens wrijving". „Voorts heb ik geconstateerd, dat bij de aanvullende opmerkingen in de beoordelingslijst betreffende u is vermeld: „Hij is ietwat egocentrisch en wil zich graag doen gelden waarbij hij niet schroomt openlijk met (hoge) relaties te schermen". Tenslotte is nog tot uiting gekomen, dat de chef van de beoordelaar te uwen aanzien als aanvullende opmerkingen in de beoordelingslijst heeft vermeld: „Intelligent officier, die er echter nog niet in is geslaagd om een evenwicht te vinden tussen het bekleden van het officierschap en zijn politieke opvattingen en aspiraties. Veroorzaakt daardoor moeilijkheden in de militaire samenleving, welke hem vooralsnog ongeschikt maken voor het vervullen van enige commanderende of leidinggevende functie".";

Overwegende, dat klager vervolgens bij verweerder een bezwaarschrift tegen evenvermelde kennisgeving heeft ingediend, waarna verweerder — gelezen het *terzake* uitgebrachte rapport en daarin gegeven advies van een commissie als bedoeld in artikel 15 van het *Beoordelingsbesluit* — bij beschikking van 10 mei 1967 heeft bepaald, onder *intrekking* van genoemde brief van 4 april 1966:

„1. dat aan reclamant door de hem ter kennis gebrachte waarderingen uit zijn beoordeling van 29 november 1965 niet in alle opzichten recht is *wedervaren*;

„2. dat de betreffende hem gestelde aantekening: „Hij is ietwat egocentrisch" bij de aanvullende opmerkingen in de beoordelingslijst is *vervallen*;

„3. dat hem voor het overige geen onrecht is aangedaan en dat hem „dientengevolge de bijgaande kennisgeving wordt uitgereikt."; luidende de evenbedoelde kennisgeving — eveneens gedateerd 10 mei 1970 — als volgt:

„Uit de beoordelingslijst is mij gebleken, dat u voor het punt samenwerking bent beoordeeld met: „Hij beseft de noodzaak van goede samenwerking doch zijn optreden veroorzaakt wel eens wrijving". „Voorts heb ik geconstateerd, dat bij de aanvullende opmerkingen in de beoordelingslijst betreffende u is vermeld: „Hij wil zich graag doen gelden waarbij hij niet schroomt openlijk met (hoge) relaties te schermen". Tenslotte is nog tot uiting gekomen, dat de chef van de beoordelaar te uwen aanzien als aanvullende opmerkingen in de *beoordelingslijst* heeft vermeld: „Intelligent officier, die er echter nog niet in is geslaagd om een evenwicht te vinden tussen het bekleden van het officierschap en zijn politieke opvattingen en aspiraties. Veroorzaakt daardoor moeilijkheden in de militaire samenleving, welke hem vooralsnog ongeschikt maken voor het vervullen van enige commanderende of leidinggevende functie".";

Overwegende, dat klager bij gemachtigde tegen evenvermelde beschikking beroep bij de Raad heeft ingediend en een klaagschrift, met twee bijlagen, alsmede een op 22 januari 1968 ingekomen aanvullend klaagschrift, met als bijlage een uittreksel uit het dagboek van klager over de periode 15 april 1965 tot en met 30 november 1965, heeft ingediend verzoekende zodanige uitspraak te willen doen zoals de Raad zal vermenen dat in goede justitie geboden is;

Overwegende, dat verweerder bij contra-memorïe op de daarin aangevoerde gronden heeft verzocht het beroep van klager ongegrond te verklaren;

Overwegende, dat van verweerder op 29 juli 1968 een als aanvullende contra-memorïe te beschouwen brief bij de Raad is ingekomen, waarbij nog een aantal stukken werd overgelegd;

Overwegende, dat de fungerend-voorzitter van de Raad bij brief van 12 augustus 1968 aan de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten nog om toezending van een dossier heeft gevraagd betreffende een onderzoek, in 1965 ingesteld, naar aanleiding van tegen klager ingebrachte bezwaren, welk dossier genoemde bevelhebber inzond bij een op 28 augustus 1968 bij de Raad ingekomen brief;

Overwegende, dat bij brief van 25 november 1968 klagers toenmalige gemachtigde, Mr. J. Schuurmans, de voorzitter van de Raad heeft verzocht het daarheen te leiden, dat nog zal worden overgelegd het rapport van een op 24 januari 1968 plaatsgevonden verhoor van een aantal officieren en de rapporten betrekking hebbende op de ondervraging van klager door het Hoofd van de sectie juridische zaken van de staf B.D.L. op 12 juni, 7 november, 21 en 22 november 1967;

dat naar aanleiding hiervan de fungerend-voorzitter van de Raad heeft bevorderd, dat de verlangde bescheiden door de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten werden overgelegd bij op 4 en 5 december 1968 bij de Raad ingekomen brieven;

.....
 dat klager bij op 4 mei 1970 bij de Raad ingekomen schrijven heeft medegedeeld, dat het zijn verlangen is, dat zijn zaak zo mogelijk met spoed, wordt behandeld met de vanaf 3 mei 1970 als zijn raadsman/gemachtigde optredende advocaat Mr. G. J. P. Cammelbeeck te Eindhoven;

overwegende, dat bij op 21 mei 1970 bij de Raad ingekomen schrijven van Mr. Cammelbeeck voornoemd de voorzitter van de Raad wordt verzocht te bevorderen, dat alsnog de door kapitein Z. tegenover het Hoofd van de sectie juridische zaken van de staf B.D.L. afgelegde verklaring wordt overgelegd, welke verklaring door bemiddeling van de fungerend-voorzitter op 8 juni 1970 door verweerder aan de Raad werd toegezonden;

Overwegende, dat de behandeling van de onderhavige zaak ter open-

bare terechtzitting van de Raad op 2 september 1970 is aangevangen doch toen op verzoek van klagers raadsman, in verband met door verweerders gemachtigde nieuw in het geding gebrachte stukken, werd geschorst tot een nader te bepalen terechtzitting; dat de behandeling van de zaak is voortgezet ter openbare terechtzitting van 8 oktober 1970;

II

Overwegende, dat de raadsman van klager ter terechtzitting van 2 september 1970, alvorens op de bestreden beschikking en de onderhavige beoordeling in te gaan, als zijn mening heeft te kennen gegeven, dat het huidige systeem van beoordeling van de officieren van de Koninklijke Luchtmacht niet deugt en maant tot de uiterste voorzichtigheid; dat de Raad uiteraard het geldende beoordelingssysteem, zoals neergelegd in de desbetreffende algemeen verbindende voorschriften, als een gegeven heeft te aanvaarden en zich heeft te onthouden van het geven van een oordeel daarover en voorts in het onderhavige geding slechts moet beslissen, of de bestreden beschikking van gedaagde, d.d. 10 mei 1967, en de daarbij gevoegde kennisgeving houdende een aantal waarderingen uit de onderwerpelijke beoordelingslijst kunnen worden aangetast op een der gronden als bedoeld in artikel 58, eerste lid, der Ambtenarenwet 1929 juncto artikel 2 der Militaire Ambtenarenwet 1931;

Overwegende, dat de raadsman van klager verder ter voormelde terechtzitting heeft gesteld, dat de spil waar alles in het huidige beoordelingssysteem en in casu om draait is: de beoordeling door de directe chef van de beoordeelde; dat voornoemde raadsman voorts verschillende redenen heeft aangevoerd op grond waarvan hij van oordeel is, dat luitenant-kolonel Z., die als klagers toenmalige directe chef de bestreden beoordeling d.d. 29 november 1965 als beoordelaar opmaakte, niet tot een objectief oordeel over klager kon komen; dat echter naar 's Raads oordeel het in het tweede gedeelte van de vorige overweging door klagers raadsman ingenomen standpunt, niet door de feiten wordt gestaafd; dat de Raad hiervoor er allereerst wil wijzen, dat de door de beoordelaar in de onderhavige beoordelingslijst gegeven waarderingen in hun totaal genomen niet veel verschillen van die in de 9 overige over klager in zijn huidige rang, door andere beoordelaars opgemaakte beoordelingslijsten; dat verder weliswaar op grond van hetgeen klager in zijn toelichting, d.d. 21 september 1966, op het bezwaarschrift heeft gesteld moet worden aangenomen, dat de door beoordelaar gegeven waardering voor punt 21 van de beoordelingslijst als „onvoldoende” moet worden aangemerkt, doch opvalt, dat in de overige 9 beoordelingslijsten de waarderingen voor dit punt bij het cijfer 50 of 51 der beoordelingslijst werden gesteld; dat dit laatste van bijzonder belang is in verband met de opmerking van genoemde raadsman ter terecht-

zitting van 8 oktober 1970, dat in de beoordelingen in 1966 en later uitgebracht voor punt 21 geen onvoldoende waardering werd gegeven maar wel een relatief lage gemiddelde waardering, nl. 50 tot 51, waaraan deze raadsman de vraag verbond of de luitenant-kolonel Z. opvolgende beoordelaars van klager — allen, zoals hij stelde, generaals — daarmee toch enigszins het gezicht van de Koninklijke Luchtmacht, van de hiërarchie en van de inmiddels volkomen uitgerangeerde commandant Z. uit 1965 wilden redden; dat de Raad er in dit verband op wil wijzen, dat ook in twee van de vier aan de onderhavige beoordeling voorafgegane beoordelingen over klager in zijn huidige rang, niet door evengenoemde commandant opgemaakt, de waardering voor punt 21 niet hoger werd gesteld dan op 50, terwijl, zoals uit het voorafgaande volgt, in de twee andere beoordelingslijsten voor dit punt de waardering 51 werd gegeven, zodat voor een bevestigende beantwoording van die vraag geenszins voldoende materiaal door klagers raadsman is aangedragen; dat voorts ook het in de bij de bestreden beschikking d.d. 10 mei 1967 gevoegde kennisgeving weergegevene uit de aanvullende opmerkingen van beoordelaar althans voor een deel blijkt aan te sluiten aan hetgeen in andere beoordelingslijsten bij deze rubriek is opgemerkt; dat de Raad in dit verband de aandacht vestigt op de passage in deze rubriek uit de beoordelingslijst d.d. 27 november 1964: „hij dient echter er voor te waken te vlot, impulsief en dominerend met „het geven van kritiek naar voren te komen” en de passage in deze rubriek uit de beoordelingslijst d.d. 20 augustus 1970: „Betrokkene is in „telligent, welbespraakt en zeer zelfbewust; hij heeft wel eens moeite „met het inzien van het standpunt van anderen” terwijl hij ook door de toenmalige commodore C. in de beoordelingslijsten van 31 juli 1968 en 29 augustus 1969 als zelfbewust wordt aangemerkt; dat tenslotte naar aanleiding van klagers bezwaar tegen de over hem uitgebrachte beoordeling d.d. 29 november 1965 bij de bestreden beschikking van 10 mei 1967 die beoordeling slechts op een enkel onderdeel werd gewijzigd, terwijl de Raad, op de hierna te noemen gronden, de waarderingen zoals deze bij de kennisgeving van 10 mei 1967 aan klager zijn medegedeeld niet op onvoldoende gronden acht te rusten;

m

Overwegende nu, wat de aan klager bij de kennisgeving van 10 mei 1967 meegedeelde waarderingen uit de beoordeling d.d. 29 november 1965 betreft dat de Raad deze, zoals aangeduid, niet op onvoldoende gronden acht te rusten; dat de Raad niet zal ingaan — en zulks ook niet behoeft te doen — op alle argumenten, welke zijdens partijen zijn aangevoerd om de juistheid van bedoelde waarderingen te staven dan wel te ontzenuwen, aangezien hij reeds op grond van de volgende uit de betreffende beoordelingsperiode te memoreren feiten tot zijn voren-

genoemd oordeel is gekomen: a. het verloop van het gesprek, dat door klager op 2 juni **1965** met de eerste luitenants K. en S. is gevoerd naar aanleiding van de door eerstgenoemde luitenant gegeven terechtwijzing aan een militair van de Koninklijke Marechaussee wegens een overtreding ter zake van het dragen van de militaire tenue en waarover klager aan het slot van zijn hierop betrekking hebbend verslag voor zijn commandant — de beordelaar — het volgende schrijft:

„Over deze, van enig op de omstandigheden afgestemd compromis „verstoken, interpretaties der militaire voorschriften wond ik mij op „dat moment zodanig op dat ik hem met bewogen stem duidelijk „maakte dat ik daar geheel anders over dacht en dat ik, daar waar ik „het voor het zeggen had en waar ik de macht daartoe had, aan de mij „toegevoegde officieren in voorkomend geval duidelijk zou maken wat „ik in dergelijke gevallen van hen verwachtte.

„Daaraan heb ik als een laatste opmerking toegevoegd het langza- „merhand tijd te achten dat de politieke partijen zich in Nederland „duidelijker gingen uitspreken over de toepassing van een aantal bin- „nen de militaire samenleving bestaande regels en dat dit ook reeds ge- „schiedde door de partij waarvan ik lid was. Daar ik mij inmiddels be- „wust werd dat ik mij in deze uitingen te veel liet leiden door mijn per- „soonlijke adversie tegen het door de Elt. K. ingenomen standpunt en „mijn persoonlijke levensovertuiging het gesprek ging beheersen, waar- „bij ik mij bovendien realiseerde dat ik in mijn luitenantsjaren dezelfde „neiging had tot compromisloze zwart-wit stellingen en een zeker fana- „tisme bij de toepassing van militaire voorschriften, sloot ik de discus- „sie af met de raad om het er verder maar bij te laten en in de bus te „stappen voor Blomberg, welke inmiddels was gearriveerd.

„Hiermee werd het gesprek definitief beëindigd.”;

b. een uitlating van klager op 12 mei **1965** in het bijzijn van een militaire chauffeur over de toenmalige . . ., waarover klager zelf het volgende heeft verklaard:

„Ik herinner mij wel dat ik (en dit moet gezien worden in het kader „van een privé gesprek tussen 3 officieren) bij die gelegenheid heb op- „gemerkt dat ik van geïnformeerde partijbronnen (personen) had ge- „hoord dat voorafgaande aan de benoeming van de huidige . . . pogin- „gen vanwege de partij waren ondernomen bij de vorige Minister-Pre- „sident om deze benoeming op grond van gegevens waarover de partij „de beschikking had tegen te houden.”;

c. het maken van opmerkingen door klager van een voor zijn com- mandant denigrerend karakter, waarvoor de Raad wil verwijzen naar de in januari **1968** tegenover het Hoofd van de sectie juridische zaken van de Koninklijke Luchtmacht, luitenant-kolonel mr. O. van der Bij, afgelegde verklaringen van de officieren E., V. en S.;

d. het, naast het reeds onder a. en b. gestelde, te memoreren feit van

de wijze, waarop klager veelvuldig — en naar sommiger oordeel te veelvuldig — in de militaire samenleving over politiek sprak, waarvan een beeld wordt verkregen onder meer uit de in januari 1968 tegenover mr. Van der Bij voornoemd door de officieren D., J., P., R., V. en W. afgelegde verklaringen en hetwelk in het bijzonder blijkt uit de terzake door de toenmalige commodore B. afgelegde verklaringen, over welke laatste hierna onder IV wordt gehandeld;

e. het schermen door klager met politieke relaties, waarvoor de Raad wil verwijzen naar de in januari 1965 tegenover mr. Van der Bij voornoemd afgelegde verklaringen van de officieren P. en V.;

f. het niet steeds op de goede wijze weten samen te werken door klager met lagere in rang, zoals, behalve uit het hiervoor onder a. gestelde, ook blijkt uit de in januari 1965 tegenover mr. Van der Bij voornoemd afgelegde verklaringen van de officieren D. en P.; dat de Raad bij het vorenstaande onder c. tot en met f. gestelde nog uitdrukkelijk wil opmerken, dat de inhoud van de daar bedoelde — in december 1968 overgelegde — verklaringen door en vanwege klager niet is bestreden;

IV

overwegende, dat de Raad met betrekking tot het oordeel van de chef van de beoordelaar — de toenmalige commodore B. — dat klager er nog niet in is geslaagd om het evenwicht te vinden tussen het bekleeden van het officierschap en zijn politieke opvattingen en aspiraties, wil opmerken, dat de Raad uiteraard niet kan treden in de beleidsvraag in hoeverre een officier binnen en buiten de militaire samenleving zijn politieke overtuiging naar voren kan en mag brengen, zijnde het geven van een antwoord op die vraag tenslotte voorbehouden aan het bevoegd orgaan; dat deze vraag hier echter, ondanks wellicht de schijn van het tegendeel, ook niet aan de orde is; dat uit de gedingstukken duidelijk blijkt, dat de bij de toenmalige commodore B. bestaande bezwaren niet betreffen het feit, dat klager actief lid is van een politieke partij — in casu de Partij van de Arbeid — noch het feit, op zichzelf, dat hij van zijn politieke opvattingen blijk gaf, maar wel de wijze waarop hij dit laatste deed, waaronder begrepen het feit, dat hij zulks te veelvuldig en niet steeds bij de juiste gelegenheid deed; dat voorts klager blijkens de samenvatting van het gesprek tussen de Bevelhebber der Luchtmacht en hem, dat op 25 oktober 1965 plaatsvond, aan de Bevelhebber bij die gelegenheid heeft medegedeeld „dat hij voortaan niet meer over de politiek zal praten en dit zal volhouden tot hij de „gouden handdruk" krijgt", waaruit de Raad opmaakt, dat klager destijds kennelijk ook zelf het onjuiste van zijn optreden in deze inzag, kunnende de Raad de ter terechtzitting door klager aan deze mededeling gegeven betekenis moeilijk aanvaardbaar gezien tegen de achtergrond van hetgeen overigens in de bedoelde samenvat-

ting staat beschreven;

Overwegende in dit verband, zulks naar aanleiding van het dienomtrent zijdens klager gestelde, dat het uiteraard zeer wel mogelijk is, dat andere militairen binnen en buiten de militaire samenleving zich politiek zodanig opstelden, dat klager daardoor te eerder er toe kwam zijn politieke denkbeelden op de door hem gevolgde wijze naar voren te brengen; dat ook indien dit het geval zou zijn geweest daardoor niet de waardering als door de toenmalige commodore B. over klager bij de onderhavige beoordeling gegeven onjuist zou zijn;

Overwegende nog, dat klagers raadsman uit de gedragslijn, welke de toenmalige commodore B. bij de drie beoordelingen over klager in zijn huidige rang waarbij hij chef van de beoordelaar was volgde, heeft afgeleid, dat deze hoofdofficier de beoordelaar in zijn over klager uitgebrachte beoordeling volgt; dat de Raad naar aanleiding hiervan erop wil wijzen dat de toenmalige commodore B. op de beoordelingslijsten d.d. 22 november 1963 en 27 november 1964 niet stelde met de door de beoordelaar opgemaakte beoordeling in te stemmen doch slechts te kennen gaf, dat hij geen oordeel omtrent de beoordeelde officier — klager — had aangezien zijn prestaties en gedrag hem onvoldoende bekend waren, terwijl hij op de onderhavige beoordelingslijst d.d. 29 november 1965 weliswaar bij punt 38 te kennen gaf volledig met de door de beoordelaar opgemaakte beoordeling in te stemmen maar daarnaast bij punt 40 de uitgebreide opmerking plaatste, welke in de kennisgeving van 10 mei 1967 werd opgenomen; dat hierbij nog aandacht verdient, dat blijkens de op een desbetreffend verzoek van verweerder opgestelde nota (processtuk I 19 f) van thans generaal-majoor B., deze hoofdofficier voor zijn oordeel over klager met betrekking tot de onderhavige beoordelingsperiode niet slechts is afgegaan op berichten van de beoordelaar; dat de Raad overigens niet verder op deze zaak zal ingaan, en ook niet behoeft te gaan, nu hij, zoals reeds bleek, de door de toenmalige commodore B. gegeven waarderingen welke zijn opgenomen in de kennisgeving van 10 mei 1967, niet op onvoldoende gronden acht te rusten;

V

Overwegende, dat de raadsman van klager de Raad nog heeft verzocht om, indien hij aan de hand van de bestaande gegevens zou menen, dat de bestreden beschikking en de daarbij gevoegde kennisgeving niet op onvoldoende gronden rusten, alvorens in het onderhavige geding te beslissen, eerst nog de door hem genoemde getuigen te horen;

Overwegende, dat de Raad zich echter door de inhoud van de gedingstukken en het verhandelde op zijn terechtzittingen voldoende acht voorgelicht, waarbij hij er op wil wijzen dat zijn oordeel goeddeels is gebaseerd op door klager erkende feiten en op gedeelten van eerder vermelde, tegenover mr. Van der Bij voornoemd in januari 1968 afge-

legde verklaringen, waarvan de inhoud, zoals hiervoren reeds werd gememoreerd, van de zijde van klager niet is aangevochten; dat de Raad hierbij nog wil opmerken, dat met betrekking tot de tegenover mr. Van der Bij voornoemd in januari 1968 afgelegde verklaringen van geen redenen is gebleken op grond waarvan deze verklaringen, waarin bepaald ook voor klager gunstige aspecten naar voren komen, niet representatief zouden zijn;

Overwegende, dat de Raad ook overigens niet is gebleken van gronden waarop de bestreden beschikking en de daarbij gevoegde kennisgeving niet in stand zouden kunnen blijven, achtende de Raad, mede gelet op het hiervoren ovenvogene, met name ook niet gebleken, dat verweerder bij het geven van zijn beschikking met de daarbij gevoegde kennisgeving van de hem toegekende bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

Ovenvengende, dat uit het vorenstaande volgt, dat beslist moet worden als volgt:

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond.

BOEKAANKONDIGING

De belediging van hoofden van bevriende staten, door Mr. J. D. van der Meulen. Praeadvies uitgebracht door de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking. 36 blz. f 4,50. N.V. Uitgeversmaatschappij AE. E. Kluwer, Deventer.

Het massaal overtreden in de jaren 1966—1969 van art. 117 **W.Sr.**: opzettelijke belediging het hoofd van een bevriende staat aangedaan, heeft geleid tot een juridische discussie over dit delict. De vervolging van het gebruik van de termen „Johnson oorlogsmisdadiger" en „Johnson moordenaar" heeft rechtspolitieke vragen opgeroepen, die de Nederlandse rechter naar veler gevoelens niet op bevredigende wijze heeft opgelost. Aanvankelijk in 1966 begonnen met veroordelingen tot enige weken gevangenisstraf, zijn de Nederlandse rechters er in 1968 vrij algemeen toe overgegaan de zaak met een geldboete af te doen. De discussie die in de publiciteitsmedia en in het parlement oplaaide heeft de Minister van Justitie POLAK ertoe gebracht op 14 maart 1968 een werkgroep over deze materie in te stellen onder voorzitterschap van MR. G. E. LANGEMEIJER, tot het onderzoeken in hoever wijziging van art. 117 **W.Sr.** wenselijk was én daartoe voor vergelijking in aanmerking komende wetgevingen in andere landen te betrekken. De commissie heeft op 17 januari 1969 aan de Minister rapport uitgebracht, hetwelk bij brief van 3 februari 1969 aan de voorzitter van de Tweede Kamer is aangeboden. Dit rapport heeft een aantal juridische reacties opgeroepen.

De werkgroep stelt voorop dat zij de bestaande rechtstoestand nog altijd verdedigbaar acht en dat schrapping van art. 117 **W.Sr.** uit een oogpunt van opportuniteit niet wenselijk is, in aanmerking genomen dat in de meeste met Nederland vergelijkbare landen enige vorm van speciale bescherming van de eer van het vreemde staatshoofd niet ontbreekt. In geval van schrapping van art. 117 **W.Sr.** zou belediging van een vreemd staatshoofd een klachtdelict worden. Zij is van mening dat de maximum straf van 4 jaar gevangenisstraf dient te worden verkort tot 2 jaar, waardoor voorlopige hechtenis niet meer kan worden toegepast. Voorts wil zij de personengroep, die art. 117 **W.Sr.** beschermt uitbreiden met de minister-presidenten en de ministers van buitenlandse zaken van bevriende staten, terwijl zij in een viertal algemene bepalingen over belediging redactionele wijzigingen voorstelt.

MR. VAN DER MEULEN stelt dat andere landen, die ook bijzondere strafbepalingen **terzake** van belediging van een vreemde staatshoofd in hun wetgeving kennen, minder problemen hebben gehad met de bij demonstraties tegen de Amerikaanse Vietnampolitiek tamelijk algemeen gebruikte leuze „Johnson moordenaar". Naar aanleiding daarvan

beoogt schrijver door rechtsvergelijking te onderzoeken of hier misschien aanwijzingen liggen voor de Nederlandse wetgever om tot beter inzicht en tot het aangeven van mogelijkheden om tot wijziging van het Nederlandse strafrecht te komen. Hij wijst in enige algemene beschouwingen op de problemen van het delict van art. 117 **W.Sr.** en dat voorzichtigheid geboden is daar rechtsvergelijking vol voetangels en klemmen zit (vergelijking van: de wetstekst van het afzonderlijke delict, de bijzondere processuele voorwaarden voor vervolging, de achterliggende materiële norm: beveiliging van eigen nationale belangen, voorkomen van moeilijkheden met vreemde staten, het geschonden belang van het staatshoofd, de indeling van de delicten, de strafuitsluitingsgronden, de onderlinge internationale verhouding tussen landen enz.).

Daartoe onderzoekt schrijver de rechtsvergelijking die in het verleden (tijdens de republiek, 19e eeuw, 20e eeuw) aan de orde is gekomen ten aanzien van de materie van art. 117 **W.Sr.**, de **rechtsvergelijking** die in de discussie in de jaren 1966—1969 ter sprake is gekomen en de rechtsvergelijkende arbeid van de werkgroep.

Het begrip „bevriende staat“ van art. 117 **W.Sr.** dat men in vele wetboeken aantreft, is een zodanige staat met wie diplomatieke betrekkingen worden onderhouden. De vriendschapsbetrekkingen houden op te bestaan wanneer oorlog is uitgebroken of dreigt of wanneer elke tractatenband door opzegging is verbroken.

Verschillende auteurs hebben gepleit voor het schrappen van de bijzondere bepaling van art. 117 **W.Sr.** als de oplossing van de problemen, en de vervolging afhankelijk te maken van een verzoek van de betrokken regering. In dat geval valt de strafbaarheid van belediging van een bevriend staatshoofd onder de beledigingsartikelen van titel XVI van boek II **W.Sr.** Weliswaar zijn dit klachtdelicten, maar als vervolging op grond van het algemeen belang wenselijk is, bestaat voor het O.M. die mogelijkheid op grond van art. 67a **W.Sr.** Deze oplossing is door anderen bestreden.

Bij vergelijking met buitenlands recht blijkt er wel een argument tegen schrapping van art. 117 **W.Sr.**, gelegen in de eis van reciprociteit, welke door verschillende landen is gesteld, d.i. opgenomen zijn van het delict als *delictum proprium* in de wetgeving.

Nederland en België hebben die eis niet gesteld, terwijl Zwitserland bij wetwijziging in 1950 de eis van wederkerigheid heeft laten vervallen. De staat behoort de beslissing over de strafbaarheid ener handeling niet te laten afhangen van hetgeen bij de nabuur rechtens is; anders gezegd wat de wetgever eenmaal tot delict heeft gestempeld, moet dit karakter behouden en verandert niet van aard, omdat het in ander land straffeloos kan worden gepleegd.

Het Duitse wetboek bevat de eis van reciprociteit en het bestaan van diplomatieke betrekkingen met de buitenlandse mogendheid, alsmede

twee processuele voorwaarden nodig voor vervolging: een klacht van de buitenlandse regering en een machtiging van de Duitse Bondsregering tot vervolging. Italië, Turkije en Griekenland hebben de eis van reciprociteit in hun wetgeving overgenomen.

Gegeven het feit dat diverse buitenlandse staten reciprociteit eisen, dient men de volkenrechtelijke consequenties van een eventuele schrapping van art. 117 W.Sr. voor ons éigen staatshoofd onder ogen te zien. Hier bewijst de rechtsvergelijking haar directe praktische nut. Schrapt men art. 117 W.Sr., dan wordt de belediging van de koningin in het buitenland straffeloos ingeval wederkerigheid geëist wordt. Dit argument tegen schrapping van art. 117 W.Sr. is, aldus **MR. VAN DER MEULEN**, voor velen overtuigender dan het argument dat schrapping uit een oogpunt van opportuniteit niet wenselijk is, omdat belediging van een vreemd staatshoofd dan een klachtdelict zou worden; ingevolge art. 67a W.Sr. is echter voor vervolging helemaal geen klacht van het staatshoofd nodig.

Het W.Sr. heeft de gevallen, waarin gedragingen tegen het regime van vreemde mogendheden zijn strafbaar gesteld, beperkt tot art. 100 W.Sr., dus tot tijd van een oorlog waarin Nederland niet betrokken is, wanneer de toestand van neutraliteit is ingetreden. Slechts een 5-tal Westeuropese landen geeft een verdergaande strafrechtelijke hoogverraadbescherming aan vreemde mogendheden. Rusland beperkt de bescherming tot communistische landen. Schrijver vermeldt ook een aantal Aziatische landen in welke wetgeving strafbehandelingen zijn opgenomen gericht tegen handelingen tegen vreemde staten.

Het valt te betreuren, aldus **MR. VAN DER MEULEN**, dat de werkgroep zich in haar rapport geheel heeft beperkt tot de belediging van een vreemd staatshoofd en dat niet heeft uitgebreid met suggesties inzake de strafbaarstelling van het opzettelijk verstoren van de vreedzame betrekkingen met de bevriende staten zelf.

Het rapport bevat géén voorstel om art. 120, tweede lid W.Sr. te schrappen. Naar de mening van schrijver kan de mogelijkheid als bijkomende straf bij veroordeling wegens art. 117 W.Sr.: ontzetting van het recht tot het bekleden van ambten of van bepaalde ambten, het recht tot het dienen bij de gewapende macht en het actieve en het passieve kiesrecht, op te leggen uit de wet verdwijnen.

MR. VAN DER MEULEN acht de wettelijke strafmaat van 4 jaar gevangenisstraf bijzonder hoog vergeleken met die in verschillende andere landen. Door de straf tot de helft terug te brengen, zoals de werkgroep voorstelt, zou een anomalie ontstaan ten opzichte van de maximum duur van 5 jaar bij majesteitsschennis. Een straf van maximum 1 jaar komt hem ruim voldoende voor in verhouding tot andere strafbepalingen. Tevens stelt hij voor de strafmaxima van de art. 111 en 112 W.Sr. te verlagen om anomalie te voorkomen.

Met de voorstellen van de werkgroep konden velen niét instemmen. Er moet geëist worden reciprociteit, het verzoek van de vreemde staat en het vereiste van een afzónderlijke machtiging tot vervolging van de belediging van een vreemd staatshoofd.

Een 7-tal Europese landen eist machtiging tot vervolging van belediging van een vreemd staatshoofd: koning, president, minister van justitie, regering. Dit is zowel het geval in landen waar het legaliteitsbeginsel wordt gehuldigd als in die welke het opportuniteitsbeginsel kennen. Indien Nederland zou besluiten een vervolgingsmachtiging te eisen, komt MR. VAN DER MEULEN de machtiging van de Minister van Justitie bevredigend voor; deze zou zich kunnen laten voorlichten door zijn ambtgenoot van Buitenlandse Zaken, met het oog op de beantwoording van de vraag of de internationale betrekkingen geschaad dreigen te worden.

Zoals reeds is opgemerkt, heeft in andere landen dan Nederland het gebruik van de politieke leuze „Johnson moordenaar" niet geleid tot strafvervolgingen, dus ook niet tot moeilijkheden die Nederland onderzond. Daar waren de voorwaarden om tot vervolging over te kunnen gaan veel strenger: een verzoek van de buitenlandse regering, daarenboven nog een speciale vervolgingsmachtiging. Deze waren het die dat soort vervolgingen voorkwamen. In Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland, Zwitserland, Duitsland, België, Spanje, Argentinië, Italië, Joego-Slavië, Griekenland en Turkije zijn één of meer van die barrières opgeworpen tegen dergelijke vervolgingen, zónder dat het gevaar bestond dat de internationale betrekkingen zouden lijden onder niet-vervolging.

Naar de mening van MR. VAN DER MEULEN heeft de werkgroep op onvoldoende wijze profijt getrokken van de oplossingen die door rechtsvergelijkende studie worden aangewezen met betrekking tot de belediging van een bevriend staatshoofd.

A. F. S.

BIJDLAGEN

De ontwikkeling van het humanitaire oorlogsrecht*

door

Mr. F. KALSHOVEN

Wie tegenwoordig een onderwerp aan de orde stelt, moet om te beginnen niet alleen duidelijk maken dat het onderwerp de moeite waard is, maar ook dat het maatschappelijk geoorloofd is zich ermee bezig te houden. Dit geldt natuurlijk in sterke mate voor een onderwerp als „de „ontwikkeling van het humanitaire oorlogsrecht“, waar het woord „oorlog“ als een duidelijke dissonant tussen de woorden „humanitair“ en „recht“ staat. Oorlog is verboden. Kan — en mag — men dan wel spreken over een recht betreffende de oorlog? en dan nog wel een humanitair recht, met de daaraan verbonden associaties van warme menselijkheid en barmhartigheid? Draagt men, door over de ontwikkeling van het oorlogsrecht te spreken als een actualiteit, niet bij aan de bestendiging van het verschijnsel oorlog in een maatschappij die zich nu juist heeft georganiseerd om van dat verschijnsel verlost te raken?

Deze vragen zijn niet nieuw (en in zover komen zij dan ook niet voort uit de tendentie van het ogenblik om bij elke wetenschappelijke activiteit te vragen naar zijn maatschappelijke geoorloofdheid).

Zo begon de Amerikaanse volkenrechtsgeleerde FENWICK, toen hij in 1951 aan de Haagse Academie voor internationaal recht een cursus gaf over de vooruitgang van het volkenrecht gedurende de afgelopen veertig jaren, het college dat hij aan het oorlogsrecht wijdde met de volgende woorden: „I am reluctant to devote a lecture to this subject, „for considered from one point of view it seems to mark the failure of „our ideals of morality and justice and our objective of a world of law „and order“.) En nog een aantal jaren eerder, in 1936, toen de 39e Conferentie van de International Law Association in Parijs bijeen was, opende de Franse hoogleraar DE LA PRADELLE de discussie over een door de Nederlandse delegatie ingediend rapport over de bescherming van de burgerbevolkingen tegen nieuwe strijdmiddelen met de volgende opmerkingen.²⁾ Dikwijls heeft men betoogd — zo zei hij — dat oorlog een verschijnsel is van een dergelijke orde dat men niet moet proberen

---

*) Tekst van een op 6 februari 1971, in het kader van de diesviering van de Leidse universiteit, door Mr. F. Kalshoven gegeven college.

1) Ch. G. Fenwick, „The Progress of International Law during the Past Forty Years“, *Recueil des Cours* 1951-II p. 5 e.v.; de aangehaalde woorden op p. 60.

2) International Law Association, *Proceedings of the 39th Conference, Paris, 1936*, pp. 258-259.

er wetten voor vast te stellen; ja, men heeft beweerd dat van het ogenblik af dat de mensheid zijn plicht verstond (te weten het **totstandbren-**gen van de vrede door het sluiten van de nodige akkoorden), het een onnutte en gevaarlijke tijdpassering werd om regels vast te stellen voor het geval de zo zeer begeerde en gezochte vrede zou verdwijnen. Als verkondigers van deze gedachten noemde DE LA PRADELLE twee categorieën met name: de juristen en de pacifisten. Op de juristen kom ik zo dadelijk terug. Wat de pacifisten betreft, vermeldde hij een anecdotie die een van hen op een conferentie had verteld om duidelijk te maken hoe hij over het stellen van regels voor de oorlogvoering dacht. Net is het verhaal van de missionaris die naar een afgelegen Polynesisch eiland gaat om de daar woonachtige mensen het evangelie te brengen. Hij komt na een paar jaar terug en zijn vrienden vragen hem of het hem is bevallen en of hij al resultaat heeft bereikt. Ja, antwoordt de missionaris: ze beginnen met mes en vork te eten.

Om op de juristen terug te komen: hun argument was dat met de totstandkoming van de Volkenbond het nut van de ontwikkeling van het oorlogsrecht was komen te vervallen en dat in deze omstandigheden pogingen tot humanisering van de oorlogvoering zelfs neerkwamen op het bevorderen van oorlog. Maar niet iedereen dacht er zo over: sommigen, zo merkte DE LA PRADELLE op, waren niet alleen juristen — in de zin van *technici* — maar ook mensen met een hart. Die mensen, die hun techniek gebruikten voor de verwezenlijking van hun ideaal, stelden dat men de ene taak kon vervullen zonder de andere op te geven; dat het stellen van regels voor de oorlogvoering niet gelijkstond aan het benadelen van de zaak van de vrede; dat oorlog een verschijnsel was dat afhing van de mensen, die haar konden uitbannen maar ook konden beperken, en dat ingeval zich een explosie zou voordoen die men niet kon beheersen, in ieder geval nog een mogelijkheid overbleef, die men, hoe klein ze ook mocht zijn, als een laatste hoop moest vasthouden: dat de oorlog althans *humaan* zou worden gevoerd.

Ik geloof niet dat de tegenstelling die DE LA PRADELLE aanbracht tussen de juristen-*technici* en de juristen met een hart, aan beide partijen helemaal recht doet. Met evenveel recht kan men misschien zeggen dat het standpunt van de zogenoemde juristen-met-een-hart berustte op realisme en een zekere dosis *sceptis* ten aanzien van het vermogen van deze mensheid om vrede op aarde te bewerken, en dat de juristen die elk werken aan het oorlogsrecht overbodig en schandelijk vonden van het ogenblik af dat de Volkenbond bestond, hun mening ontleenden aan idealisme en een welhaast kinderlijk vertrouwen in de kracht van organisatie, zelfs een zo gebrekkige als de Volkenbond. Maar het was dan toch zelfs voor juristen wel een beetje rechtlijnig om, zoals zij deden, met de komst van de organisatie elk nut te ontzeggen

aan pogingen om nog voorzieningen te treffen voor die radicaal andere vorm van internationale betrekkingen, de oorlog.

Moe dit ook zij, hun standpunt werd in ieder geval gedeeld door de Volkenbond zelf: aanvulling of herziening van het oorlogsrecht bleef van het programma van de organisatie. In dat opzicht staat de Volkenbond in schrille tegenstelling tot zijn onbeholpen voorgangers, de Haagse Vredesconferenties van 1899 en 1907; die bereikten hun grootste succes juist op het punt van de codificatie van het oorlogsrecht. In de Volkenbondperiode bleven overigens alle activiteiten op dit gebied niet achterwege, maar de acteurs waren anderen dan de Volkenbond, in het bijzonder natuurlijk de organisatie die van oudsher en krachtens zijn opdracht aan de humanisering van de oorlogvoering heeft gewerkt: liet Internationale Comité van het Rode Kruis. De arbeid van deze sceptische „mensen met een hart” leidde onder andere tot grote verbeteringen in het krijgsgevangenenrecht, iets dat zeer ten voordele heeft gewerkt van honderdduizenden krijgsgevangenen in de Tweede Wereldoorlog. Maar op andere gebieden leidde hun activiteit niet tot resultaat, met name niet op gebieden die de eigenlijke oorlogvoering al was het maar zijdelings raakten: ik denk hier aan kwesties als het lot van de burgers in vijandelijk of door de vijand bezet gebied, waarvoor het Comité in 1934 een ontwerp indiende op de in Tokio gehouden XVe Internationale Rode Kruis Conferentie. Het ontwerp werd door die Conferentie goedgekeurd, maar dit was maar een eerste stap op de weg naar het verkrijgen van de status van internationaal verbindend verdrag; die eindstreep haalde het ontwerp van Tokio door de politieke ontwikkelingen niet, tot grote schade, ditmaal, van de miljoenen die het slachtoffer werden van de Duitse bezettingspolitiek. Nog veel minder kwamen regelingen tot stand aangaande het direct tot de oorlogvoering behorende onderwerp van het luchtbombardement, iets waarvan het belang en het gevaar voor de burgerbevolking door het Internationale Comité van het Rode Kruis vroegtijdig was onderkend, niet in de laatste plaats door de gebeurtenissen in de Spaanse burgeroorlog.

In de periode na de Tweede Wereldoorlog is aanvankelijk het beeld al niet veel anders. Het Internationale Comité van het Rode Kruis herneemt zijn pogingen om betere regelingen te bereiken voor de verschillende categorieën oorlogsslachtoffers. Het boekt daarbij ook succes: in 1949 worden in Genève vier conventies gesloten, respectievelijk betreffende de behandeling van zieken en gewonden te land, van zieken, gewonden en schipbreukelingen ter zee, van krijgsgevangenen, en van bepaalde categorieën burgers. Op bepaalde aspecten van deze conventies kom ik nog terug. **Eén** ding springt in ieder geval in het oog: hoe veel er ook mocht zijn tot stand gebracht, waren toch belangrijke delen van het oorlogsrecht en met name de regels omtrent de eigenlijke oorlog-

voering, het luchtbombardement, het gebruik van kernwapens en dergelijke buiten beschouwing gebleven.

Het had er niet veel van dat dit soort zaken op de agenda zouden komen van de opvolger van de Volkenbond: de Verenigde Naties. Het gevoel bestond nog steeds, dat de aanwezigheid van de organisatie het willen regelen van de oorlogvoering maakte tot een onnutte, ja oneerbare bezigheid. Ik vermeldde al hoe FENWICK aarzelde om het onderwerp aan te snijden, omdat het leek op een erkenning van het falen van onze idealen van moraliteit en gerechtigheid en van ons doel van een wereldrechtsorde. Hij vond het bovendien naïef te geloven dat het mogelijk zou zijn nieuwe regels van oorlogsrecht op te stellen voor toekomstige oorlogen. Wel vertrouwde hij erop dat, als het ergste mocht gebeuren en, ondanks de plechtige beloften in het Handvest van de Verenigde Naties, een oorlog zou uitbreken tussen twee of meer grote mogendheden, de oorlogvoerenden bepaalde traditionele beperkingen in acht zullen nemen die al zijn te vinden in het Landoorlogreglement. Maar, zei hij, dat zullen die belligerenten dan niet doen omdat zij het rechtens verplichtende karakter van de regels van het Landoorlogsreglement erkennen, maar eenvoudig op grond van humanitaire gevoelens in gevallen waar geen militair voordeel te behalen valt, of waar het voordeel te gering is om het er mee gepaard gaande leed te rechtvaardigen.³⁾

Een enkel commentaar mag ik hier niet achterwege laten. Het is natuurlijk juist dat het feit dat een regel rechtskracht bezit, in het algemeen onvoldoende motief is om hem ook na te leven. Ook is inderdaad de kans dat de belligerenten een bepaald gedrag achterwege zullen laten, groter naarmate humanitaire gevoelens de overhand hebben op overwegingen van militair nut. Het meest sprekende voorbeeld daarvan is wel het verbod van explosieve projectielen lichter dan 400 gram, dat al in 1868 werd neergelegd in de Declaratie van St. Petersburg: dergelijke kleine projectielen waren weliswaar militair gesproken niet onnuttig (hun beste effect bereikten zij als ze werden gebruikt tegen vijandelijke munitiewagens, die dan met inhoud en al in de lucht vlogen), maar ze konden ook tegen personen worden gebruikt en dan bleef hun nuttig effect, net als van een gewone kogel, beperkt tot het uitschakelen van enkelingen, die daarbij onevenredig zwaar letsel opliepen. En hetzelfde gold voor de later, in 1899, verboden dum-dumkogel. Maar deze voorbeelden maken meteen duidelijk, dat het hier om niet veel meer dan randverschijnselen gaat. Naar de praktijk leerde en leert, mag men van belligerenten niet verwachten dat zij zich op grond van hun humanitaire gevoelens zullen onthouden van het gebruik van

---

3) *Op. cit.* noot 1, pp. 63-64.

zulke uiteenlopende zaken als tanks, vlammenwerpers, napalm en fragmentatiebommen — evenzoveel zaken waarvan men voor en na het inhumane heeft geponeerd maar die de oorlogvoerenden, bij gebrek aan specifieke regels, in de eerste plaats blijven beschouwen als strijdmiddelen met een groot militair nut, vooral ook tegen groepen personen. Met andere woorden: als men iets meer wil bereiken dan alleen dat oorlogvoerenden achterwege zullen laten wat ze toch al niet van plan waren te doen, dan kan men niet volstaan met af te wachten hoe hun humanitaire gevoelens ten opzichte van bepaalde middelen of methoden van oorlogvoering zullen werken. Men zal dan toch moeten doen wat FENWICK zo naïef achtte: „to draft new laws of war for new wars^w”. Dat dan natuurlijk zonder de illusie (die inderdaad naïef zou zijn) dat dergelijke regels in alle omstandigheden getrouwelijk zullen worden nageleefd: maar toch wel met het gevoel dat men aan **belligerenten** in ieder geval een zeker richtsnoer heeft gegeven, waaraan zij hun anders zo stuurloze **humanitaire** gevoelens kunnen toetsen.

Kort gezegd, is mijn bezwaar tegen FENWICK's gedachtengang dat die neerkomt op een houding van „alles of niets”, juist zoals dat het geval was met de technische juristen van DE LA PRADELLE. Maar, alweer net als in de Volkenbondperiode, prevaleerde deze houding aanvankelijk ook in de Verenigde Naties zelf. O zeker, de Algemene Vergadering bevestigde de algemeenheid van de „beginselen van „Neurenberg”⁴⁾ — zulks in overeenstemming met het standpunt dat JACKSON, de Amerikaanse vertegenwoordiger bij de onderhandelingen in 1945 in Londen over het verdrag over de berechting van de Duitse oorlogsmisdadigers, al tot uitdrukking had gebracht in zijn rapport aan de President: te weten, dat de in het Charter voor het Tribunaal op te nemen normen zo moesten zijn dat ze voor alle partijen bij de oorlog konden gelden. Maar toen de International Law Commission vervolgens opdracht kreeg deze beginselen (die vooral de modaliteiten van de individuele strafbaarheid voor oorlogsmisdrijven betreffen) verder uit te werken tot een „Code of Offences against the Peace and Security of „Mankind”, volstond zij wat de eigenlijke oorlogsmisdrijven betreft met in de lijst van strafbare gedragingen als afzonderlijk punt op te nemen: „Acts committed in violation of the laws or customs of war”; haar rapporteur voegde hieraan het commentaar toe, dat dat soort handelingen eigenlijk de vrede en veiligheid helemaal niet in gevaar brachten en dat ze alleen waren opgenomen in de opsomming omdat ze nu eenmaal in het Charter van Londen stonden. En nadere uitwerking liet de Commissie achterwege, omdat dat haar de enige praktische oplossing leek.⁵⁾ Daarmee bevestigde de Commissie voor internationaal recht dan

---

4) Resolutie 95 (I) van 11 december 1946.

5) Yearbooks of the International Law Commission 1950-II, p. 263, 1951-II p. 136.

het standpunt dat zij al in het eerste jaar van haar bestaan, in 1949, had ingenomen: toen bekeek de Commissie een hele serie onderwerpen die eventueel voor codificatie in aanmerking zouden komen. Op de lijst stond als nr. 25 en als laatste het oorlogsrecht. Maar nee, zei de Commissie: „It was considered that if the Commission, at the very beginning of its work, were to undertake this study, public opinion might interpret its action as showing lack of confidence in the efficiency of the means at the disposal of the United Nations for maintaining peace”.⁶⁾ Daar heeft men, in psychologische termen uitgedrukt en met een beroep op de publieke opinie, het standpunt van de Volkenbondperiode in optima forma terug.

Ook in een ander opzicht herleefde de Volkenbondperiode. Buiten haar bemoeienissen met de „beginselen van Neurenberg” hield de Algemene Vergadering zich nl. allereerst bezig met het ontwapeningsvraagstuk. Inderdaad allereerst: haar eerste resolutie, van 24 januari 1946, handelt over de instelling van een Commissie voor Atoomenergie, die opdracht kreeg aan de Veiligheidsraad voorstellen te doen ter verzekering van het uitsluitend vreedzaam gebruik van atoomenergie, over de afschaffing van atoomwapens en andere massaal werkende strijdmiddelen, en over de waarborgen (zoals inspectie) ter voorkoming van schendingen en ontduikingen. Met hiermee ingeslagen pad leidde niet tot onmiddellijk succes (om het zacht uit te drukken). Ik zal het niet verder volgen, omdat het buiten het kader van mijn onderwerp valt. Eén feit vermeld ik nog: op 24 november 1961 nam de Algemene Vergadering resolutie 1653 aan — maar lang niet met algemene stemmen — waarbij het gebruik van kernwapens onrechtmatig werd verklaard; kennelijk was de Algemene Vergadering ongeduldig geworden door het gebrek aan zichtbaar resultaat op het gebied van de kernontwapening en door de daarentegen bijzonder goed zichtbare, aan de gang zijnde kernbewapening. Op de argumentatie die in de resolutie wordt gegeven ga ik niet in, en evenmin op de vraag of deze resolutie (die door latere soortgelijke uitspraken is gevolgd) het effect heeft gehad dat kernwapens inderdaad buiten de wet zijn gesteld. Waar het mij nu om gaat, is alleen vast te stellen dat de Algemene Vergadering zich ditmaal dan toch wel op het terrein van het eigenlijke oorlogsrecht had begeven, zij het als 't ware met één been en in het kader van haar bemoeienis met het ontwapeningsvraagstuk. Anders gezegd: resolutie 1653 was een bijproduct van de ontwapeningsbesprekingen. U ziet hier weer een merkwaardige parallel met de periode van de Volkenbond: ook het roemruchte Protocol van Genève van 1925 (dat handelt over het verbod van chemische en biologische strijdmiddelen) was een bijproduct van een ont-

---

6) Yearbook of the International Law Commission 1949, p. 281.

wapeningsbespreking en wel van een in dat jaar onder auspiciën van de Volkenbond gehouden conferentie over de internationale wapenhandel.

Deze beschouwingen over het kernwapen brengen mij terug bij de Conventies van Genève van 1949 en bij het Internationale Comité van het Rode Kruis. Dat Comité had natuurlijk al vóór 1949 de gevaren van de atoombom ingezien. Wie trouwens niet: ze waren in 1945 op de meest afschuwwekkende wijze gedemonstreerd. Niettemin zwijgen de Conventies van 1949 in alle talen over het nieuwe gevaar. Nu is er in grote delen van die verdragen dan ook geen aanleiding om daar in het bijzonder aandacht aan te besteden: gewonden moet men verzorgen, krijgsgevangenen moeten menswaardig worden behandeld, een bezette burgerbevolking moet worden gerespecteerd, of er nu kernwapens bestaan of niet. Maar er is één hoofdstuk in het zogenaamde **Burgerverdrag** (dat is de IVe Conventie) dat wel degelijk door de nieuwe mogelijkheden van massale vernietiging wordt beroerd. Dat is Titel II, die handelt over de algemene bescherming van de burgerbevolkingen. Afgezien van deze Titel gaat het Burgerverdrag over de positie van *beschermde* burgers en dat zijn in hoofdzaak de burgers van een belligerent die zich bevinden op voor hen vijandelijk of door de vijand bezet gebied. De algemene Titel II beoogt daarentegen bescherming te verlenen aan de burgerbevolkingen van oorlogvoerende Staten op het eigen, niet-bezette gebied. Nu is duidelijk dat men, hoe men het ook inkleedt, daarmee komt op het terrein van de eigenlijke oorlogvoering. Als men zegt (zoals in art. 18 is gebeurd) dat als zodanig herkenbare burgerziekeninrichtingen moeten worden ontzien, dan betekent dat een beperking op de vrijheid van de tegenpartij om acties tegen het gebied te ondernemen. Geldt die beperking ook voor kernwapens? Met andere woorden, heeft het genoemde art. 18 de strekking gebruik van kernwapens te verbieden wanneer dat maar gevaar voor ziekenhuizen in het vijandelijke land zou kunnen opleveren? Het antwoord op deze vraag luidt, dunkt mij, ontkennend: zo veel pretentie heeft men bij het opstellen en aannemen van deze en dergelijke regels in het Burgerverdrag niet gehad. Het Internationale Comité van het Rode Kruis vond het dan ook nodig, zich kort na de Geneefse Conferentie van 1949, met een uitvoerig schrijven van 5 april 1950, tot de regeringen te wenden met het dringende beroep om als logisch complement op de Conventies van 1949 (en, zo voegde het toe, het Gas Protocol van 1925), alles te doen om te komen tot een overeenkomst over het verbod van atoomwapens.?) Een demarche die al evenmin als de bemoeiingen van de Al-

---

7) De brief is afgedrukt op p. 036 van de bijlagen van „Reaffirmation and Development of the Laws and Customs Applicable in Armed Conflicts”, rapport van het CICR aan de in september 1969 te Istanboel gehouden 21e Internationale Rode Kruis Conferentie.

gemene Vergadering tot enig zichtbaar resultaat heeft geleid.

Ondanks dit gebrek aan resultaat is de brief van het Internationale Comité van het Rode Kruis toch heel interessant, en wel in het bijzonder omdat er enige malen met nadruk in wordt gesteld dat de ontwikkeling van het eigenlijke oorlogsrecht tot het domein van de regeringen behoort en dat het Comité zelf op dat gebied niet competent is; het Comité realiseerde zich, zo leest men, „that the establishment of such „laws involves political and military problems which are by their very „nature outside its scope". Deze opmerking is daarom interessant, omdat hij de gedachte volhoudt dat het Rode Kruis, en dus ook het Comité, alleen bemoeienis zou kunnen hebben met het lot van de slachtoffers van de oorlog, zulks **terwijl** de opnemings in het Burgerverdrag van Titel II over de algemene bescherming van de burgerbevolkingen hiermee eigenlijk al in tegenspraak was.

Nog veel duidelijker werd die tegenspraak met de volgende stap die het Comité deed: in 1955 publiceerde het een eerste versie van een ontwerp behelzende regels ter bescherming van de burgerbevolkingen tegen de gevaren van de oorlog,⁸⁾ en in dat ontwerp (en ook in de latere versies ervan⁹⁾ ging het uitvoerig in op de definitie van het begrip militair doel, de maatregelen die een belligerent moet nemen om bij aanvallen op een militair doel binnen het grondgebied van de tegenpartij ongerechtvaardigde schade buiten het doel te vermijden en de voorzorgen die van belligerenten mogen worden verwacht om de eigen bevolkingen te beschermen tegen de gevolgen van vijandelijke aanvallen op militaire doelen. Dit alles valt van één kant bezien onder liet hoofd „lot van de slachtoffers van de oorlog", maar aan de andere kant gaat het hier precies om de politieke en militaire problemen terzake waarvan het Comité zich incompetent had verklaard. Ja, zelfs nu nog hield het Comité vol dat het niet gekwalificeerd was om over bepaalde aspecten van de zaak te beslissen en dat het deze derhalve uitsluitend uit een Rode Kruis oogpunt had benaderd.

Niettemin kon voor iedereen (en vooral ook voor de regeringen) duidelijk zijn dat het Internationale Comité met zijn ontwerp de herziening van het eigenlijke oorlogsrecht aan de orde had gesteld. De reacties waren dan ook navenant: er ontstond een diep stilzwijgen, de regeringen waren in de bestaande politiek-strategische situatie kennelijk niet bereid duidelijk omliggende uitspraken te doen, laat staan bindende afspraken te maken, over zaken als het begrip militair doel, het luchtbombardement, of het gebruik van wapens waarvan de uitwerking on-

---

8) „Draft Rules for the Protection of the Civilian Population from the Dangers of Indiscriminate Warfare", Genève, 1955.

9) „Draft Rules for the Limitation of the Dangers Incurred by the Civilian Population in Time of War", Genève, 1956, 2e druk 1958.

voldoende beheersbaar is, zoals het kernwapen. Maar deze negatieve houding van de autoriteiten was voor het Comité geen reden om zijn inspanningen niet voort te zetten; integendeel, men krijgt eerder de indruk dat die houding voor het Comité juist de noodzaak onderstreepte om op dit gebied tot althans enig resultaat te komen en dus om zich er mee te blijven bemoeien.

Voordat ik nu verder ga met deze bemoeiingen en de resultaten ervan te beschrijven, keer ik nogmaals terug naar de Conventies van Genève van 1949. Die Conventies zijn automatisch en in hun geheel toepasselijk in internationale gewapende conflicten. Zij zijn niet zo toepasselijk in geval van een gewapend conflict dat geen internationaal karakter heeft (de binnenlandse oorlog, grof gezegd). Zo hebben de regeringen het geweld: een aanvankelijk voorstel van het Internationale Comité van het Rode Kruis om de nieuwe verdragen toepasselijk te maken in elk gewapend conflict, is door de Conferentie van 1949 verworpen. Daarvoor in de plaats bevatten de Conventies het gemeenschappelijke art. 3, dat men wel de „conventie binnen de conventie” noemt en dat voor het geval van niet-internationaal gewapend conflict een aantal hoofdbeginselen vastlegt waaraan alle partijen in zo'n conflict zich moeten houden. De noodzaak van een dergelijk artikel was in 1949 al zonneklaar. Wat na 1949 duidelijk werd, was dat her niet-internationale gewapend conflict de vorm van gewapend conflict was geworden waarmee de wereld zich bij voortduring, en veel vaker dan met de internationale vorm, zag geconfronteerd, en dat de tekst van art. 3 zoals in 1949 overeengekomen, niet genoeg was om in de nood van de situatie te voorzien. Zo zwijgt het artikel over de vraag of de wettige overheid gevangengenomen tegenstanders (de „rebellens”) voor hun rebellie mag bestraffen dan wel als krijgsgevangenen dient te behandelen; er is niets te vinden over de onschendbaarheid van hospita- len, en al evenmin iets over een verplichting van partijen om toezicht van, bijvoorbeeld, het Internationale Comité van het Rode Kruis te accepteren. In de praktijk betekende dit, dat het artikel te weinig hou- vast bood om de onvermijdelijke hardheid van een binnenlandse oorlog met kracht van argumenten tegen te gaan.

Deze ongewenste toestand leidde tot enige interessante gevolgen. In de eerste plaats ziet men een neiging om de werkingssfeer van de Con- venties in hun geheel uit te breiden door zo veel mogelijk gewapende conflicten als „internationaal” te kwalificeren. Men ziet dat in de lite- ratuur maar ook in de praktijk van Staten en van de Verenigde Naties. Daarbij wordt betekenis toegekend aan allerlei vormen van buitenland- se inmenging, uiteenlopende van rechtstreekse militaire deelneming (zo- als in Vietnam) tot economische en politieke hulp. Nog veel verder gaan sommige organen van de Verenigde Naties, die zich op het stand-

punt stellen dat kolonialisme en apartheid internationale kwesties, ja internationale misdrijven opleveren en dat elke daartegen gerichte gewelddadige actie, ook de binnenlandse die nog helemaal niet de omvang en allure van een gewapend conflict heeft aangenomen, per definitie het karakter heeft van een internationaal gewapend conflict — met de consequentie, bijvoorbeeld, dat deelnemers aan zulke als bevrijdingsoorlogen aangemerkte acties, als zij in handen van de koloniale of blanke overheid vallen, als krijgsgevangenen moeten worden behandeld. Maar met deze en dergelijke interpretaties van het begrip „internationaal gewapend conflict” zoals dat in de Geneefse verdragen voorkomt, wordt allerminst algemeen ingestemd.

Als tweede gevolg van het tekortschieten van het voor **niet-internationale** gewapende conflicten geschreven art. 3 is **begrijpelijkerwijs** een streven ontstaan om dat artikel verbeterd te krijgen. Gangmaker van dit streven is weer het Internationale Comité van het Rode Kruis geweest. Met heeft daarbij steun ondervonden van een merkwaardige constellatie, Het niet-internationale gewapende conflict speelt zich af binnen de Staat en heeft, zeker in de frequent voorkomende vorm van de guerrilla, in sterke mate het karakter van een strijd van man tegen man: aan weerszijden is de individu de zichtbare eenheid in de strijd, veel meer in ieder geval dan dat in de internationale oorlog tegenwoordig het geval is. Daarbij komt dat de laatste jaren de belangstelling voor de individu binnen de Staat, als subject van fundamentele rechten van de mens, groeiende is en ook allerwegen als honorabel wordt ervaren. Voeg hierbij dat bepaalde beginselen die in het gemeenschappelijke art. 3 van de Conventies van Genève zijn te vinden (zoals recht op leven voor hen die niet aan de strijd deelnemen, en recht op een fatsoenlijk proces voor verdachten van tegen de Staat gerichte handelingen) een sterke gelijkenis vertonen met bepaalde rechten van de mens zoals geformuleerd in de Universele Declaratie van 1948 en in de latere verdragen over de rechten van de mens, en men ziet dat pogingen om het rechtsregime van het binnenlands gewapend conflict te verbeteren als vanzelf terecht konden komen in de sfeer van de verwezenlijking van de rechten van de mens.

Eenmaal dit verband gelegd zijnde, bestond er alle aanleiding om zich af te vragen of niet een dergelijk verband bestond tussen de regels voor de internationale oorlog en de mensenrechten: tenslotte bedoelde het voor de niet-internationale conflicten geschreven art. 3 niet anders te zijn dan een uit de regels voor het internationale conflict gedestilleerd minimum aan beginselen. Dit verband zou dan niet beperkt blijven tot de Conventies van Genève, maar zou ook al die overige regels van oorlogsrecht omvatten die op de eigenlijke oorlogvoering betrekking hebben maar toch in de eerste plaats als „humanitair”⁹¹ kunnen

worden aangeduid zoals het verbod van chemische en biologische strijdmiddelen in het Protocol van Genève van 1925, maar evenzeer de regels of beginselen die betrekking hebben op het lot van de burgerbevolking in geval van oorlog. Dat dit verband inderdaad bestaat, werd overtuigend aangetoond in een in 1966 gepubliceerde, briljante studie over „De beginselen van het internationale humanitaire recht”, van de hand van JEAN PICTET, een van de toonaangevende specialisten van het Internationale Comité van het Rode Kruis. Twee beginselen plaatste hij tegenover elkaar, die tezamen het gehele humanitaire recht beheersen: noodzaak, en humaniteit. Het beginsel van humaniteit, zegt hij, houdt in, dat altijd moet worden gehandeld ten goede van de mens; noodzaak betekent, dat in bepaalde omstandigheden geweld mag worden gebruikt, zowel in normale tijden ter handhaving van de openbare orde als in de abnormale tijd die oorlog heet. Deze grondgedachte uitwerkend, liet hij zien dat het gebied van de rechten **van** de mens en het humanitaire oorlogsrecht in wezen een eenheid vormen, die met de naam „humanitair recht” heel juist wordt weergegeven.

Met wordt nu tijd om de verschillende tendenties die ik schetste, tezamen te brengen en te zien waartoe zij hebben geleid. De Verenigde Naties, zo zagen wij, waren aanvankelijk wars van elke bemoeiing met het eigenlijke oorlogsrecht, maar in 1961 waagde de Algemene Vergadering zich aan een uitspraak over de onrechtmatigheid van gebruik van kernwapens, en verschillende organen van de V.N., waaronder de Algemene Vergadering, kregen ook hoe langer hoe meer belangstelling voor bepaalde aspecten van het regime betreffende die absolute tegenhanger van een kernwapenoorlog: het niet-internationale gewapend conflict. Er was bovendien in de Verenigde Naties een actieve belangstelling voor alles wat te maken had met de verdere verwezenlijking van de rechten van de mens. Het Internationale Comité van het Rode Kruis, van zijn kant, had steeds op het standpunt gestaan dat de eigenlijke oorlogvoering niet tot zijn domein behoorde maar had sinds 1955 pogingen in het werk gesteld om, aan de hand van eigen voorstellen, de regeringen te krijgen tot duidelijke uitspraken over zaken zoals de positie van de burgerbevolking en het begrip militair doel, zulks met het oog op de vele bestaande mogelijkheden van lange-afstand bombardement, gebruik van kernwapens en dergelijke. Het Comité had zich bovendien in toenemende mate geconfronteerd gezien met problemen betreffende het niet-internationale gewapend conflict en de **toepassings-**mogelijkheden en gebreken van het voor die situatie geschreven art. 3 van de Conventies van Genève. Het had daarbij geconstateerd hoeveel verwantschap deze problemen vertonen met de problemen verbonden aan verwezenlijking van essentiële mensenrechten binnen de Staat, met name in situaties van politiek conflict. Voeg hierbij dat het Comité in-

middels uit polsingen was gebleken, dat er nog steeds bij de regeringen grote aarzeling bestond om zich te binden aan al te gedetailleerde regels voor de eigenlijke oorlogvoering, en het beeld is compleet dat bepalend was voor de volgende stappen.

De eerste van die stappen was de aanneming, door de XXe Internationale Rode Kruis Conferentie die in 1965 in Wenen werd gehouden, van resolutie nr. XXVIII. In zijn titel („Protection des populations „civiles contre les dangers de la guerre indiscriminée”) verraadt de resolutie zijn afkomst: zijn stamvader is het „Projet de règles” van het Internationale Comité van 1955. Maar in het hoofddeel van zijn tekst wijkt de resolutie duidelijk van die voorvader af: ditmaal worden enige heel algemeen gestelde beginselen genoemd (beginsel dat de **belligeren**ten geen onbeperkte vrijheid hebben bij de keus van middelen en methoden voor de oorlogvoering, verbod de burgerbevolking als zodanig voorwerp van aanvallen te maken, plicht om bij aanvallen op militaire doelen de burgerbevolking zo veel mogelijk te ontzien); beginselen die men in de eerste plaats op het luchtbombardement en de inzet van kernwapens betrokken kan achten — de resolutie voegt trouwens uitdrukkelijk als vierde beginsel toe dat de drie eerder genoemde ook voor het gebruik van kernwapens gelden — maar die in hun werking helemaal niet tot de grote oorlog beperkt hoeven te zijn maar evenzeer in de „kleine oorlog” of guerrilla zomede in het niet-internationale gewapend conflict toepassing kunnen vinden. De resolutie stelt dan ook, dat de beginselen door alle betrokken autoriteiten moeten worden in acht genomen „lors de conflicts armés”, zonder enige beperking tot internationale gewapende conflicten.

De volgende stap bestond in de indiening en daarop volgende aanneming van een resolutie (nr. XXIII) op de Internationale Conferentie over de Rechten van de Mens, die in april en mei 1968 onder auspiciën van de Verenigde Naties in Teheran werd gehouden. Het gaat mij nu niet in de eerste plaats om het operationele deel van deze resolutie: daarin wordt de Algemene Vergadering verzocht, de Secretaris-Generaal uit te nodigen om te bestuderen op welke wijze een betere toepassing van het bestaande humanitaire recht kan worden verkregen en welke aanvullingen en herzieningen nodig zijn; en de Secretaris-Generaal wordt verzocht, na consultatie met het Internationale Comité van het Rode Kruis de aandacht van de Staten te vestigen op het bestaande recht terzake en er bij hen op aan te dringen, te verzekeren dat in alle gewapende conflicten de bevolkingen worden beschermd in **overeenstemming** met de „beginselen van het volkenrecht die voortvloeien uit de „tussen beschaafde volken gevestigde gebruiken, de wetten van de hu-**maniteit** en de eisen van het openbaar rechtsbewustzijn” — de befaamde Martens-clausule zoals die voor het eerst voorkomt in de pre-

ambule van het Landoorlogverdrag van **1899**. Ik wijs er alleen op, dat in dit deel van de resolutie telkens wordt gesproken van „alle wapen-„de conflicten”, wederom zonder differentiatie tussen internationale en niet-internationale oorlogen of tussen kernwapenoorlogen guerrilla.

In de context van mijn betoog komt aan resolutie nr. XXIII van de Conferentie van Teheran vooral betekenis toe om het enkele feit dat hij door die Conferentie is aangenomen; het onderwerp van het humanitaire oorlogsrecht werd daarmee voor iedereen zichtbaar in het kader van de rechten van de mens geplaatst. Het verband wordt bovendien uitdrukkelijk uitgesproken in de preambule, waar wordt overwogen „that the widespread violence and brutality of our times, including „massacres, summary executions, tortures, inhuman treatment of prisoners, killing of civilians in armed conflicts and the use of of chemical „and biological means of warfare, including napalm bombing, erode „human rights” — en, zo voegt de paragraaf terecht toe, „engender „counter-brutality”.

De derde en laatste in deze serie van voor ons onderwerp fundamenteel belangrijke stappen volgde nog in hetzelfde jaar: op **19 december 1968** nam de Algemene Vergadering van de V.N. resolutie nr. 2444 aan, waarin alle eerdergenoemde elementen samenkomen. De resolutie bevestigt de in **1965** door de XXe Internationale Rode Kruis Conferentie aangenomen resolutie nr. XXVIII en herhaalt de daarin vervatte, in alle gewapende conflicten in acht te nemen, elementaire beginselen van oorlogsrecht (met weglating, om nu niet *terzake* doende redenen, van de uitspraak dat die beginselen ook op kernwapens toepasselijk zijn). Zij neemt het initiatief van de Conferentie van Teheran over en nodigt de Secretaris-Generaal uit, in overleg met het Internationale Comité van het Rode Kruis en andere geëigende organisaties de in resolutie nr. XXIII van Teheran gevraagde studies te ondernemen. De resolutie, tenslotte, komt van de Derde Commissie, dat is de Commissie die zich bezighoudt met economische en sociale kwesties, waaronder de mensenrechten ressorteren; en haar titel luidt: „Respect for „Human Rights in Armed Conflicts”.

Met de aanneming van deze resolutie was een fase voltooid. De weerstand die in V.N.-kringen lang tegen behandeling van het onderwerp „oorlogsrecht” had bestaan, was overwonnen. Er was uitdrukkelijk voorzien in samenwerking met het Internationale Comité van het Rode Kruis, het lichaam dat zich vanouds op het terrein van het humanitaire oorlogsrecht heeft bewogen en dat op dat gebied beschikt over een onschatbare ervaring en deskundigheid, gepaard aan een bij uitstek humanitaire instelling (een „hart”, om nog eenmaal **DE LA PRADELLE** te citeren). En het kader was aangegeven waarbinnen de toekomstige activiteiten zouden plaats vinden: dat zou de verdere ver-

wezenlijking van de rechten van de mens zijn. Aldus was tenslotte gelogenstraft — en het is de moeite waard dat hier te vermelden — wat een van de eerste voorvechters van de rechten van de mens als internationale rechten, H. LAUTERPACHT, in 1950 in zijn boek „International Law and Human Rights” had geschreven:¹⁰⁾ „In fact, we can trace two strains in modern international law. One has been concerned with the relations between States as such: with the law of treaties, with the jurisdictional immunities of diplomatic representatives and of foreign States generally, with acquisition of territory, and with the rules governing the conduct of war. The other has used international law for promoting and protecting, through international co-operation and international institutions, the interests and welfare of the individual”.

De twee stromingen die LAUTERPACHT hier signaleert, bestaan ongetwijfeld; tussen de beide bestaat, zoals de Franse hoogleraar R. J. DUPUY recentelijk in een te Leiden gegeven gastcollege opmerkte, een dialectische spanning: de eerste, klassieke, stroming bestaat en wil blijven bestaan, de tweede, de nieuwere, wil zich doorzetten. Maar het is nu zeker niet meer juist, de „rules governing the conduct of war” te noemen als een onderwerp dat uitsluitend ressorteert onder het hoofd van de klassieke bemoeienis met de betrekkingen tussen Staten als zodanig. De hernieuwde belangstelling voor, en actieve bewerking van, het terrein van het oorlogsrecht richt zich in de eerste plaats op de bevordering en bescherming van de „interests and welfare of the individual” ook in oorlogsomstandigheden en op de noodzaak, daartoe te komen tot „international co-operation and international institutions”.

Terecht is deze bemoeienis nu gebracht onder de auspiciën van de rechten van de mens; terecht ook spreekt men van de ontwikkeling van het humanitaire oorlogsrecht als een onderdeel van het bredere terrein van het internationale humanitaire recht, zulks indachtig het devies dat het Internationale Comité van het Rode Kruis sinds zijn vijftienvijftigjarig bestaan in 1888 voert: *inter arma caritas.*’)

---

10) p. 121.

11) Pierre Boissier, *De Solférino à Tsoushima*, 1963, p. 454.

STRAFRECHTSPRAAK

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 2 december 1970

President: Mr. H. Donker (wnd); *Leden:* J. F. Jongepier, Kapitein ter zee van administratie; A. J. Knegtmans, Luitenant-Kolonel der mariniers;

Raadsman: Luitenant ter zee SD J. A. J. Braeken.

Beklaagde, machinist 1 e klasse, had in de nacht van 2 op 3 mei en in de nacht van 13 op 14 juni totaal ongeveer 18 ruiten van een kleuterschool vernield; voorts in de nacht van 13 op 14 juni gordijnen van een lagere school in brand gestoken, waardoor een uitslaande brand ontstond en in diezelfde nacht een cafetariabinnengedrongen, waar hij ruim f 400 aan wisselgeld had weggenomen.

3 maanden en 5 weken gevangenisstraf, waarvan 5 weken in aftrek wegens voorarrest en 3 maanden voorwaardelijk, met de bijzondere voorwaarde dat hij zich zal stellen onder toezicht van het Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs; tenslotte een geldboete van f 500, onvoorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 13 - 15; W.Sr. art. 157, 310, 350).

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. E., geboren 20 augustus 1950, machinist 1e klasse, beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 30 oktober 1970 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„1e. dat hij op een tijdstip in de nacht van 2 op 3 mei 1970 en in de nacht van 13 op 14 juni 1970 te Putten opzettelijk en wederrechtelijk een aantal glasruiten zich bevindende in de ramen en deuren van de kleuterschool „Kleutervreugd” gelegen aan de Van Damstraat, aldaar en toebehorende aan de Stichting tot oprichting en instandhouding van Christelijke kleuterscholen te Putten, althans aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, tot een totaal van ongeveer 18 stuks, heeft ingeslagen en/of ingegooid en aldus deze ruiten heeft vernield;

„2e. dat hij te ongeveer 02.20 uur in de nacht van 13 op 14 juni 1970 — aldus gedurende de voor de nachtrust bestemde tijd — te Putten uit een kassa staande in perceel Poststraat nr. 13, zijnde dit perceel als cafetaria in gebruik bij G. Kraaij, met het oogmerk van weder-

„rechtelijke toeëigening heeft weggenomen een hoeveelheid wisselgeld, „bestaande uit rijksdaalders, guldens, kwartjes, dubbeltjes, stuivers en „centen, tot een totaal bedrag van f 443,31 of daaromtrent, **toebeho-** „rende aan Rraaij voornoemd althans aan een ander of aan anderen „dan aan hem, beklaagde, terwijl hij zich in genoemd perceel bevond „buiten weten van de rechthebbende;

„3e. dat hij op een tijdstip in de nacht van 13 op 14 juni te Putten „opzettelijk brand heeft gesticht in de Christelijke lagere school, Van „**Damstraat** nr. 4, aldaar, waarvan gemeen gevaar voor die school en „de zich daarin bevindende goederen, zomede voor de belendende per- „celen, te duchten was, welk brandstichten hierin bestond dat hij in „een kamer van die school door middel van een brandende aansteker „de aldaar aanwezige gordijnen heeft doen vlamvatten, tengevolge „waarvan een uitslaande brand is ontstaan”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde onder 1e, 2e en 3e ten laste gelegde;

overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

1e, 2e en 3e;

H. E., oud 20 jaar, als **beklaagde**:

dat hij op een tijdstip in de nacht van 2 op 3 mei 1970 en voorts in de nacht van 13 op 14 juni 1970, omstreeks 00.30 uur, opzettelijk een aantal glasruiten, totaal ongeveer 18 stuks, zich bevindende in de ramen en deuren van de kleuterschool „**Kleutervreugd**”, gelegen aan de Van Damstraat te Putten met zijn handen of met tegels heeft ingeslagen en/of ingegooid en aldus heeft vernield; dat deze glasruiten hem niet toebehoorden en dat hij geen enkel recht en ook geen toestemming had deze stuk te gooien en te vernielen; dat hij vervolgens in de nacht van 13 op 14 juni 1970, te omstreeks 02.20 uur, in de voor de nachtrust bestemde tijd, het cafetaria, in gebruik bij de hem bekende **G. Kraaij** te Putten, gevestigd in een perceel aan de Poststraat te Putten, door een niet-afgesloten achterdeur is binnengegaan; dat hij toen wist dat hij zich op dat moment in genoemd perceel bevond buiten weten van de rechthebbende; dat, toen hij in dat cafetaria een kassa zag staan, hij op het idee kwam om het zich daarin bevindende wisselgeld daaruit weg te nemen en zich toe te eigenen; dat hij dit wisselgeld, bestaande uit rijksdaalders, guldens, kwartjes, dubbeltjes, stuivers en centen toen uit die kassa heeft weggenomen en zich toegeëigend; dat dit bedrag, na telling, f 443,31 groot bleek te zijn; dat hij geen recht en ook geen toestemming had dit geldbedrag, dat hem niet toebehoorde, weg te nemen en zich toe te eigenen; dat hij vervolgens in die nacht van 13 op 14 juni 1970, nadat hij het cafetaria van **G. Kraaij** had verlaten, zich toegang verschaft heeft in de Christelijke Lagere School, ge-

leggen aan de Van Damstraat te Putten; dat hij in een zich aldaar bevindend kantoor overgordijnen zag hangen voor een glazen wand tussen dit kantoor en het lokaal daar naast; dat hij toen opeens behoefte gevoelde die gordijnen in brand te steken en het vlammetje van zijn gasaansteker onder die gordijnen hield totdat deze vlam vatten; dat hij enkele ogenblikken hierna zag dat het vuur als een fakkel omhoog ging en dat tengevolge daarvan een uitslaande brand ontstond;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P. 34611970 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Ermelo, gesloten op 19 juni 1978, opgemaakt door R. Sietsma, eerste verbalisant en B. H. G. Bijen, tweede verbalisant, respectievelijk wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee en wachtmeester der Rijkspolitie, behorende tot de Groep Putten, zakelijk onder meer inhoudt:

1e 1. als op 15 juni 1970 aan verbalisanten afgelegde verklaring van:

Dirk Daniël Konings:

dat hij voorzitter is van de stichting tot oprichting en instandhouding van Christelijke Kleuterscholen te Putten; dat de kleuterschool „Kleu-„tervreugd” toebehoort aan genoemde stichting; dat hij op 14 juni 1970 zag dat verschillende ruiten, in totaal 10 stuks, van ramen en toegangsdeuren van genoemde kleuterschool waren vernield; dat hem ook reeds op 4 mei 1970 was medegedeeld dat toen acht ruiten van die kleuterschool waren vernield; dat hij als voorzitter van vorenvermelde stichting optreedt als rechthebbende en als woordvoerder daarvan; dat hij als zodanig aan niemand recht of toestemming had gegeven opzettelijk ruiten van genoemde kleuterschool te vernielen;

2e 2. als op 14 juni 1970 aan verbalisanten afgelegde verklaring van ***Gerrit Kraaij***, zaak doende te Putten, Poststraat nr. 13:

dat hij op 14 juni 1970, omstreeks 09.00 uur bemerkte dat uit de kassa, welke zich bevindt in het door hem beheerde cafetaria „Het „Bonte Peerd” aan de Poststraat nr. 13 te Putten, al het muntgeld was ontvreemd; dat hij aan niemand recht of toestemming had gegeven dat geld, dat hem in eigendom toebehoorde, uit die kassa weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

3. Lambertus Hendriksen:

dat hij als waarnemend commandant van de vrijwillige brandweer te Putten op 14 juni 1970, omstreeks 03.50 uur, zag dat de aan de Van Damstraat te Putten, perceel nr. 4, gevestigde Christelijke Lagere School aan de noord-oostelijke zijde fel brandde; dat het een uitslaande brand betrof, aangezien de vlammen door de gesprongen ruiten naar buiten kwamen; dat er toen, de in die tijd heersende droogte in aanmerking genomen, gevaar bestond, dat die brand zou overslaan naar andere gebouwen, aangezien bedoelde school is gelegen binnen de bebouwde kom van de gemeente Putten en enkele panden op zeer kor-

te afstand van het brandende perceel stonden; dat hem voorts bij eerste onderzoek bleek dat de brand vermoedelijk was ontstaan in het kantoor van de hoofdonderwijzer, gelegen aan de noord-oostelijke zijde van genoemde school;

4. als op **15 juni 1970** aan verbalisanten afgelegde verklaring van:

3e Jan Smit:

dat hij voorzitter is van de Vereniging tot Stichting en instandhouding van scholen voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs te Putten, waartoe de Christelijke Lagere School aan de Van Damstraat nr. 4 te Putten behoort; dat hij op 14 juni 1970, omstreeks 05.00 uur, zag dat in genoemde school aan de noord-oostelijke zijde het leermiddelenmagazijn en de spreekkamer in brand stonden; dat hij vervolgens na de blussingswerkzaamheden zag dat deze lokalen geheel waren uitgebrand en dat over de gehele lengte van de gang van genoemde school brand- en waterschade was ontstaan;

2e 5. als relaas van verbalisanten:

dat de groepscommandant van het groepsbureau der Rijkspolitie te Putten hen een geldbedrag groot f 409,02 overhandigde, dat deze op 14 juni 1970 in de slaapkamer van H. E. in diens ouderlijke woning te Putten had aangetroffen; dat de door hen aangehouden H. E., machinist der 1e klasse bij de Koninklijke Marine verklaarde genoemd bedrag alsmede een bedrag, groot f 34,29, hetwelk E. bij diens aanhouding tevens overhandigde, in totaal f 443,31, in de nacht van 13 op 14 juni 1970 weggenomen te hebben uit het cafeteria „Het Bonte Peerd” te Putten;

overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wordende elk dezer slechts gebezigd ten bewijze van het feit waarop het bijzonderlijk betrekking heeft en zoals in margine is aangegeven, wettig en overtuigend bewezen acht, telkens met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde onder 1e, 2e en 3e is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„1e dat hij op een tijdstip in de nacht van 2 op 3 mei 1970 en in de „nacht van **13** op 14 juni 1970 te Putten opzettelijk en wederrechtelijk „een aantal glasruiten zich bevindende in de ramen en deuren van de „kleuterschool „Kleutervreugd”, gelegen aan de Van Damstraat aldaar „en toebehorende aan de Stichting tot oprichting en instandhouding „van Christelijke kleuterscholen te Putten, tot een totaal aantal van „ongeveer 18 stuks, heeft ingeslagen en/of ingegooid en aldus deze ruiten heeft vernield;

„2e dat hij te ongeveer 02.20 uur in de nacht van **13** en **14** juni 1970 „— aldus gedurende de voor de nachtrust bestemde tijd — te Putten „uit een kassa staande in perceel Poststraat nr. **13**, zijnde dit perceel „als cafeteria in gebruik bij G. Kraaij, met het oogmerk van weder-

„rechtelijke toeëigening heeft weggenomen een hoeveelheid wisselgeld, „bestaande uit rijksdaalders, guldens, kwartjes, dubbeltjes, stuivers en „centen, tot een totaal bedrag van f 443,31 toebehorende aan Kraaij „voornoemd, terwijl hij zich in genoemd perceel bevond buiten weten „van de rechthebbende;

„3e dat hij op een tijdstip In de nacht van 13 op 14 juni 1970 te „Putten opzettelijk brand heeft gesticht in de Christelijke lagere school, „Van Damstraat nr. 4, aldaar, waarvan gemeen gevaar voor die school „en de zich daarin bevindende goederen, zomede voor de belendende „percelen, te duchten was, welk brandstichten hierin bestond dat hij in „een kamer van die school door middel van een brandende aansteker „de aldaar aanwezige gordijnen heeft doen vlamvatten, tengevolge „waarvan een uitslaande brand is ontstaan”;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

1e. „*Opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat geheel of ten dele „aan een ander toebehoort vernielen, meermalen gepleegd*”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 350 juncto artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht;

2e. „*Diefstal, gedurende voor de nacht bestemde tijd*”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 juncto artikel 311, lid 1, sub 3e van het Wetboek van Strafrecht;

3e. „*Opzettelijke brandstichting zijnde daarvan gemeen gevaar voor „goederen te duchten*”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 157 aanhef en ten 1e van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat een bescheid, zijnde een bevel tot justitieel voorarrest, op 14 juni 1970, opgemaakt en ondertekend door R. Sietsma, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, brigade Ermelo, en voorts een bescheid, zijnde een bevel tot verlenging van het justitieel voorarrest op 23 juni 1970, opgemaakt en ondertekend door M. W. J. Muller, kapitein-luitenant ter zee, commandant van de technische opleidingen der Koninklijke Marine, de toenmalige commandant van beklagde en voorts een bescheid, zijnde een bevel tot wijziging van voorlopig arrest, op 1 juli 1970, bij de Sociaal Medische Dienst te Leiden, opgemaakt en ondertekend door A. A. van der Moolen, luitenant ter zee van speciale diensten der eerste klasse, de toenmalige commandant van beklagde, en tenslotte een bevel tot ontslag uit voorlopig arrest, op 22 juli 1970, bij de Sociaal Medische Dienst te Leiden, opgemaakt en ondertekend door J. Leeftang, kapitein-luitenant ter zee vlieger, de toenmalige commandant van beklagde, zakelijk onder meer inhouden:

dat verdachte H. E. voorlopig arrest van en met 14 juni 1970, ten 15.10 uur, tot 1 juli 1970, ten 14.40 uur in de vorm van streng arrest en van en met 1 juli 1970, ten 14.40 uur tot 22 juli 1978, ten 15.30 uur in de vorm van licht arrest, heeft ondergaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad — gelet op de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan, in aanmerking genomen dat beklaagde blijkens het hem betreffende uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te Zwolle, dd. 2 juli 1970, nimmer **terzake** van misdrijf of overtreding werd veroordeeld — en mede gelet op het op 12 oktober 1970 door H. **Havinga**, zenuwarts te Voorburg, vast gerechtelijk deskundige bij de Permanente Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage over beklaagde opgemaakt rapport betreffende de geestvermogens van beklaagde, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen moeten worden opgelegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht een gedeelte van deze straf, groot drie maanden voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, terwijl het militaire belang zich daartegen niet verzet;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van **3** maanden en 5 weken met bepaling, dat de tijd, door de veroordeelde voor de tenuitvoerlegging dezer uitspraak **zijnde** 5 weken in voorarrest doorgebracht, geheel in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van deze straf en met bevel dat een gedeelte dezer straf, groot **3** maanden gevangenisstraf niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij later anders mocht worden gelast op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd van drie jaren heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of gedurende die proeftijd zich op andere wijze heeft misdragen, dan wel niet heeft nageleefd de hem hierbij te stellen bijzondere voorwaarden, hierin bestaande: dat hij zich zal stellen onder het toezicht van het Consultatiebureau voor **Alcohol** en **Drugs**, de **IJsselstreek** — G. van Burenstraat 45 te Deventer — en zich zal gedragen naar de raadgevingen en aanwijzingen hem door of vanwege die instelling in het belang zijner reclassering gegeven en zich **zonodig** — ter beoordeling van deze instelling — zal stellen onder behandeling van een door die instelling aan te wijzen zenuwarts en onder behandeling zal blijven indien voor zo vaak en zolang dit door genoemde instelling noodzakelijk wordt geacht; en een geldboete van f 500, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door een hechtenis van 25 dagen; opdracht aan genoemd consultatiebureau om de veroordeelde **terzake** van de naleving der bijzondere voorwaarde hulp en steun te verlenen; bepaalt dat beëindiging van het reclasseringscontact niet plaats vindt dan na daartoe verkregen goedkeuring van de betrokken reclasseringsraad — **Red.**).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 26 augustus 1970

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; **Leden:** Luitenant-Kolonel J. C. Engelman en Kapitein H. G. A. Geerlings.

(Principiële) opzettelijke ongehoorzaamheid, gepleegd door een dpl. recruit die op de dag van zijn opkomst in werkelijke dienst weigert een uniform aan te trekken en in zijn ongehoorzaamheid volhardt nadat hij uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid is gewezen.

KRIGSRAAD: 1 jaar en 6 maanden gevangenisstraf (met aftrek van voorarrest) en ontslag zonder ontzetting.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie achter het vonnis): hoofdstraf gewijzigd in 2 jaar gevangenisstraf.

(W.M.Sr. art. 23, 114 (1)).

DE ARRONDISSEMENTS KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen D. W. C., geboren 26 oktober 1950, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat en recruit van „de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij het Opleidingscentrum Aan- „en Afvoertroepen te Tilburg aldaar op of omstreeks 20 juli 1970 heeft „geweigerd en opzettelijk nagelaten te gehoorzamen aan het hem door „zijn meerdere, de tweede luitenant J. B. C. M. de Ruijter van dat on- „derdeel, gegeven dienstbevel een militair uniform aan te trekken, door „alstoen aldaar te zeggen dat hij dit niet wilde doen en opzettelijk geen „gevolg te geven aan dat bevel, hebbende beklaagde alstoen aldaar op- „zettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhard en andermaal opzettelijk „dat uniform niet aangetrokken, zeggende dat hij niet wilde, nadat ge- „noemde meerdere het bevel had herhaald en hem er uitdrukkelijk op „had gewezen, dat hij zich door zijn ongehoorzaamheid aan een ernstig „strafbaar feit schuldig maakte en deswege naar de Krijgsraad kon wor- „den verwezen”;

Overwegende, dat uit een justitiële verklaring d.d. 20 juli 1970, opgemaakt door de Commandant C-Rij Instructie Compagnie te Tilburg, blijkt, dat beklaagde op voormeld tijdstip sedert 20 juli 1970 als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat de beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 20 juli 1970 heb ik als dienstplichtig soldaat en **recruut** in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij het Opleidingscentrum Aan- en Afvoertroepen te Tilburg de opdracht gekregen van de 2e luitenant J. B. C. M. de Ruijter om een militair uniform aan te trekken. Ik heb toen gezegd, dat ik dat niet wilde doen en heb geen gevolg gegeven aan dat bevel. Ook na herhaling van het bevel en na op de strafbaarheid van mijn weigering gewezen te zijn door deze 2e luitenant, heb ik aan dat bevel geen gevolg gegeven;

Overwegende, dat het proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, opgemaakt op 20 juli 1970 te Tilburg door Benjamin Simon Anthonius Weeldenburg, 1e luitenant der Aan- en Afvoertroepen en Hendrik Reinder Berkenbosch, 2e luitenant der Aan- en Afvoertroepen, beiden ingedeeld bij het Opleidingscentrum der Aan- en Afvoertroepen te Tilburg, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Joannes Bernardus Cornelis Maria de Ruijter, 2e luitenant der Aan- en Afvoertroepen, dienend bij het opleidingscentrum der Aan- en Afvoertroepen:

Op 20 juli 1970 heb ik de dienstplichtig soldaat C., die die dag was opgekomen in militaire dienst en was ingelijfd bij het Opleidingscentrum der Aan- en Afvoertroepen, nadat hij onder de krijgstuicht was gesteld, meegenomen naar het PSU magazijn op de Generaal-Majoor Kromhoutkazerne te Tilburg, alwaar ik hem heb opgedragen een militair uniform aan te trekken. De soldaat C. weigerde aan mijn opdracht te gehoorzamen. Hierna heb ik de soldaat C. er uitdrukkelijk op gewezen dat hij, door mijn bevel niet op te volgen, zich schuldig maakte aan een ernstig strafbaar feit en dientengevolge voor de Krijgsraad kon komen. De soldaat C. volhardde in zijn weigering en heeft het uniform niet aangenomen en aangetrokken;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid, waarbij de schuldige opzettelijk in „zijn ongehoorzaamheid volhardt nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid, juncto artikel 114, derde lid onder ten eerste van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden

opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat beklaagde op 20 juli 1970 in voorlopig arrest is gesteld en de aard en omstandigheden vorderen, dat dit arrest gehandhaafd blijft;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet tevens zodanig ongeschikt, dat hij voor goed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 1 jaar en 6 maanden, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten vanaf 20 juli 1970; ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen; handhaving van het bestaande arrest — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 18 november 1970

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier, Lt.-Generaal (b.d.) Valk (plv.);

Raadsman: Mr. A. R. J. Aris, advocaat te 's-Gravenhage.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf en te dien aanzien opnieuw **rechtdoende**, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van twee jaar, met aftrek van voorarrest en met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, met handhaving van het bestaande arrest;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: (. . . enz., zie *vonnis* — Red.);

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof uit het vonnis waarvan beroep overneemt de overwegingen inhoudend de bewijsmiddelen;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van de bovenaangeduide bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat en rekrute van de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij het Opleidingscentrum Aanvoertroepen te Tilburg aldaar op 20 juli 1970 heeft geweigerd te gehoorzamen aan het hem door zijn meerdere, de tweede luitenant J. B. C. M. de Ruijter van dat onderdeel, gegeven dienstbevel een militair uniform aan te trekken, door alstoen aldaar te zeggen dat hij dit niet wilde doen en opzettelijk geen gevolg te geven aan dat bevel, hebbende beklaagde alstoen aldaar opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhard en andermaal opzettelijk dat uniform niet aangetrokken, zeggende dat hij niet wilde, nadat genoemde meerdere het bevel had herhaald en hem er uitdrukkelijk op had gewezen, dat hij zich door zijn ongehoorzaamheid aan een ernstig strafbaar feit schuldig maakte en deswege naar de Krijgsraad kon worden verwezen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid, waarbij de schuldige opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhardt nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid, juncto artikel 114, derde lid onder ten eerste van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde op 20 juli 1970 in voorlopig arrest is gesteld en de aard en omstandigheden vorderen, dat dit arrest gehandhaafd blijft;

Overwegende, dat het Hof beklaagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet tevens zodanig ongeschikt, dat hij voor goed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

overwegende, dat beklaagdes raadsman ter terechtzitting nog heeft verzocht om beklaagde, omtrent wie door de zenuwarts C. J. A. Somers reeds een psychiatrisch rapport dd. 14 augustus 1970 is uitgebracht, nader psychiatrisch te doen onderzoeken en herkeuring van beklaagde te doen plaatsvinden;

Overwegende dienaangaande, dat het Hof voor inwilliging van genoemd verzoek, noch voor wat betreft een nader psychiatrisch onderzoek, noch voor wat betreft herkeuring, termen aanwezig acht en dit verzoek derhalve afwijst;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN'

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een *gevangenisstraf* voor de tijd van *twee jaren*, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 20 juli 1970;

Ontslaat beklaagde uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Handhaaft het bestaande arrest;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 11 juni 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; **Leden:** Luitenant-Kolonel H. L. Peters en Kapitein P. Rueck;

Raadsman: 1e Luitenant Breukelaar.

Opzettelijk wederrechtelijk met een militair voertuig op de openbare weg in Duitsland gereden: overtreding van artikel 164 W.M.Sr.

(W.M.Sr. art. 164).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUTSLAND LANDMAGHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M.A., geboren 11 april 1949, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke landmacht in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 28 en/of 29 januari 1970 te Todtnau, Kreis Lörrach, in de Bondsrepubliek Duitsland, opzettelijk wederrechtelijk een militair motorvoertuig, type Landrover, bij de Krijgsmacht in gebruik, heeft gebruikt, als bestuurder daarmee rijdende over verscheidene voor het openbaar en/of militair verkeer openstaande wegen in en nabij Todtnau“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Gommissaris zakelijk onder meer heeft verklaard, gelijk aangevuld ter terechtzitting:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, was ingedeeld bij NAK Northag/2 ATAF te Rheindahlen, zich op de late avond van 28 januari 1970 te 23.00 uur bevond in de Bundeswehrkazerne te Todtnau Fahl in de Bondsrepubliek Duitsland; dat hij toen aldaar willens en wetens als bestuurder van een militair motorvoertuig, type Landrover, welke Landrover is ingedeeld en in gebruik is bij de Motortransportcompagnie van bovengenoemd onderdeel, is gaan rijden over verscheidene voor het openbaar en militair verkeer openstaande wegen van bovengenoemde kazerne naar Todtnau; dat hij wist dat hij van niemand recht of toestemming had gekregen dat voertuig voor die rit te gebruiken; dat hij een doorlopende rij-opdracht in zijn bezit had en in opdracht van de luitenant Verschoor voor de rest van de week als vaste chauffeur van de betrokken Landrover zou optreden;

Overwegende, dat Verschoor, Pieter, Jan, oud 25 jaren, beroepsmilitair, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij als commandant van het Nederlands peloton van de motortransportcompagnie te Rheindahlen is ingedeeld; dat dit een NATO onderdeel is; dat tot de motortransportcompagnie een aantal organieke voertuigen behoren; dat hij van 25 januari 1970 tot en met 31 januari 1970 commandant was van een groep militairen die op oefening waren te Todtnau in de Bondsrepubliek Duitsland; dat deze groep bestond uit een aantal Nederlandse, een aantal Belgische, een aantal Engelse en een aantal Duitse militairen; dat bij deze geïntegreerde en voor deze oefening samengestelde groep waarover hij commandant was, een aantal voertuigen vanuit de motortransportcompagnie voor de duur van de oefening waren ingedeeld en in gebruik waren; dat één van deze voertuigen was voorzien van het NATO kenteken X-3513; dat hij op 28 januari 1970 te omstreeks 23.30 uur werd gewaarschuwd, dat dit voertuig niet meer op de plaats stond, waar het tevoren stond geparkeerd; dat hij zich vervol-

gens naar Todtnau heeft begeven; dat hij zag, dat de vermiste jeep voor een café stond geparkeerd; dat hij dat café is binnengegaan en aldaar de soldaten M.A., B.O. en M.E. trof; dat hij hun opdracht heeft gegeven onmiddellijk terug te keren naar de nabijgelegen kazerne, waar zij tijdelijk waren gelegerd; dat hij aan de soldaat M.A. noch aan iemand anders toestemming heeft gegeven om met bedoelde Landrover te gaan rijden;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „landmacht op 28 januari 1970 te Todtnau in de Bondsrepubliek Duits- „land opzettelijk wederrechtelijk een militair motorvoertuig, type Land- „rover, bij de krijgsmacht in gebruik, heeft gebruikt, als bestuurder „daarmede rijdende over verscheidene voor het openbaar verkeer en „militair verkeer openstaande wegen in en nabij Todtnau”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon, opzettelijk „wederrechtelijk enig motorrijtuig gebruiken dat bij de krijgsmacht in „gebruik is”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 164 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om- standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden op- heffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 1 week — *Red.*).

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 17 december 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Kolonel L. T. Walboom en
Majoor P. R. A. von Barnau Sythoff;

Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

Brandstichting met gemeen gevaar voor goederen, gepleegd door een dpl. sld. die op een soldatenkarnier een daar aangebracht decoratie-

net in brand stak en, toen dit sterk begon te roken, dit net in de gang deponeerde en daarover terpentine uitgoot.

(W.Sr. art. 157).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A., geboren 25 december 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig kanonnier in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 28 november 1970 in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, opzettelijk brand heeft gesticht, terwijl daarvan levensgevaar voor anderen en gemeen gevaar voor goederen te duchten was, hebbende hij in voormelde hoedanigheid toen aldaar opzettelijk op een soldatenkamer in een legeringsgebouw een aan het plafond hangend decoratienet (waaraan zich ook enige lampionnen bevonden) in brand gestoken en voorts toen dit net met enige andere in brand geraakte voorwerpen, waaronder een tafelkleed en een stoelzitting, op een gang van voormeld legeringsgebouw was geworpen en tezamen met deze andere voorwerpen verder smeulde of licht brandde, opzettelijk op voormelde smeulende of brandende voorwerpen een hoeveelheid terpentijn of andere licht ontvlambare vloeistof uitgooten, door welke hierboven vermelde opzettelijke handelingen van beklagde terstond of nagenoeg terstond een hevig opblazend vuur en brand is ontstaan met hevige rookontwikkeling, terwijl van dit vuur (deze brand) gevaar te duchten was voor het leven van de personen, die zich in de omgeving daarvan in voormeld legeringsgebouw bevonden en gevaar te duchten was voor het legeringsgebouw en vele of alle daarin zich bevindende goederen, alsmede gevaar te duchten was voor de omliggende gebouwen“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 28 november 1970 te omstreeks 00.10 uur heb ik, terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig kanonnier bij de Koninklijke Landmacht in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland opzettelijk op een soldatenkamer in het legeringsgebouw, waar ik was gelegerd, een aan het plafond hangend decoratienet, waaraan zich ook enige lampionnen bevonden, met een lucifer in brand gestoken. Het decoratienet bleek niet goed te willen branden evenmin als een tafelkleed, dat op een van de tafels op de kamer lag en dat ook in de brand geraakte doordat één van de lampions, die wel goed brandde, erop was

gevallen. Het bleek dat het smeulende net en het eveneens smeulende tafelkleed ontzettend rookten en stonken. Ik herinner mij dat het net en het kleed op de gang van bovengenoemd legeringsgebouw werden gegooid en dat beide voorwerpen tezamen met nog andere daar verder smeulden of licht brandden. Ik ben uit de legeringskamer gegaan en zag dat in de buurt op de gang een blik stond, dat kennelijk hoorde bij het materiaal van de schilders, die het gebouw moesten opschilderen. Ik vermoedde dat in dit blik een licht ontvlambare vloeistof zou zitten. Ik heb vervolgens met de bedoeling om het niet goed brandende vuur aan te wakkeren dat blik gepakt en opzettelijk een hoeveelheid vloeistof op de smeulende en brandende voorwerpen uitgegoten. Achteraf bleek dat het terpentijn was. Ik zag dat tengevolge van dit uitgieten het vuur terstond hevig oplaaide en dat er even vlammen ontstonden van naar mijn mening 1 meter hoog. Er ontstond wel een hevige rookontwikkeling. Ik begrijp wel dat het volslagen onverantwoordelijk was wat ik heb gedaan en dat daardoor brandgevaar ontstond voor het gebouw; overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. PD 335170 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 2 december gedagtekend en ondertekend door Sikkens, Pieter, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, nr.: 42.12.15.342, behorende tot Brigade Seedorf zakelijk onder meer inhoudt als:

verklaring van *Jansen, Mattheus Hendrikus Johannes Cornelis*, wonende te Valkenburg, Betsy-parklaan 4, ongehuwd, fabrieksarbeider, als dienstplichtig kanonnier in werkelijke dienst, nr.: 50.02.04.241:

Op 28 november 1970, omstreeks 00.10 uur, bevond ik mij samen met de kanonnières E., D., C., B. en A. op diens kamer. Op een gegeven moment zag ik dat A. met een lucifer een aan het plafond hangend net aanstak. Ik zag dat B. de andere zijde van het net aanstak, eveneens met een lucifer. Het net brandde niet fel. Het smeulde meer. Op een gegeven moment werd het net van het plafond getrokken. Even later zag ik dat A. het op de tafel liggend tafelkleed aanstak met een lucifer. Het kleed smeulde slechts. Het begon ontzettend te stinken, en er ontwikkelde zich veel rook. De soldaat D. heeft hierop het smeulende tafelkleed en nog een paar lappen op de gang gegooid. Op de gang begonnen de lappen en het tafelkleed te branden;

verklaring van *Tholhuijsen, Jan Baptist Jacobus Theodorus*, wonende te Breda, Nieuwe Prinsenkade 8, ongehuwd, als dienstplichtig soldaat der 1e klasse in werkelijke dienst, nr.: 49.07.07.507:

Op 28 november 1970, omstreeks 00.10 uur, bevond ik mij samen met de kanonnier Van Berkel op de kamer. Wij zijn op kamer 101 gelegerd. Wij lagen op bed nog wat te praten toen Van Berkel plotseling een scherpe brandlucht rook. Van Berkel en ik stonden op en openden de deur om te zien wat er aan de hand was. Toen ik in de deuropening

kwam zag ik dat er rook in de gang hing. Ik zag dat voor de deur van kamer 102 een paar lappen of kleden en een houten stoelzitting lagen te branden. Het stonk en rookte verschrikkelijk. Ik zag dat de kanonniers A. en D. bij het vuurtje stonden. Ik zag dat A. naar een blik liep. Ik zag dat hij het beetpakte en iets van de inhoud op de brandende lappen goot. Ik zag dat toen iets van de inhoud van het blik op de vlammen kwam deze plotseling opschoten en een hoogte bereikten van 50 tot 70 centimeter. Ik zag dat hij een behoorlijke scheut van de inhoud van het blik in de vlammen wierp;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als dienstplichtig kanonnier in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 28 november 1970 in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, opzettelijk brand heeft gesticht, terwijl daarvan gemeen gevaar voor goederen te duchten was, hebbende hij in voormelde hoedanigheid toen aldaar opzettelijk op een soldatenkamer in een legeringsgebouw een aan het plafond hangend decoratienet (waaraan zich ook enige lampionnen bevonden) in brand gestoken en voorts toen dit net met enige andere in brand geraakte voorwerpen, waaronder een tafelkleed en een stoelzitting, op een gang van voormeld legeringsgebouw was geworpen en tezamen met deze andere voorwerpen verder smeulde of licht brandde, opzettelijk op voormelde smeulende of brandende voorwerpen een hoeveelheid terpentijn uitgegoten, door welke hierboven vermelde opzettelijke handelingen van beklaagde terstond of nagenoeg terstond een hevig opblaaiend vuur en brand is ontstaan met hevige rookontwikkeling, terwijl van dit vuur (deze brand) gevaar te duchten was voor vele zich in het legeringsgebouw bevindende goederen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijk brandstichten, terwijl daarvan gemeen gevaar voor goederen te duchten is”,

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 157, aanhef en onder 1e, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstem-

ming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde zich sedert 28 november 1970 in voorlopig arrest bevindt, welk arrest hij tot 3 december 1970 heeft ondergaan in de vorm van streng arrest en sedertdien ondergaat in de vorm van verzaamd arrest in het Depot van Discipline te Nieuwer-sluis;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de aard en de omstandigheden van de zaak vorderen, dat de beklaagde gedurende het proces in arrest wordt gehouden, waarover bij afzonderlijke dispositie is be-list;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de tijd, door de beklaagde voor de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen militaire detentie geheel in mindering behoort te worden gebracht, te weten vanaf 28 november 1970;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 we-ken, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten vanaf 28 november 1970 — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 28 januari 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel L. Keijser en Kolonel A. C. Haers;

Raadsman: Mr. G. D. Noordijk.

Als sergeant-majoor met een sergeant afgesproken dat laatstgenoemde een gefingeerde rekening voor schilderwerk zou tekenen, waarmede de beklaagde een aftrekpost op zijn belastingaangifte zou kunnen opvoeren: als militair opzettelijk met een militair van mindere rang medeplegen van valsheid in geschrift.

Niet bewezen verklaard het mede ten laste gelegde opzettelijk toelaten dat een mindere een misdrijf pleegt.

(W.M.Sr. art. 48, 143; W.Sr. art. 225).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B., geboren 13 december 1925, sergeant-majoor, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij in of omstreeks december 1968 te A., terwijl hij als ser-
„geant-majoor in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke
„Luchtmacht, tezamen en in vereniging met de sergeant W., een ge-
„schrift, dat bestemd was om tot bewijs van enig feit te dienen, te weten
„een kwitantie, valselijk heeft opgemaakt met het oogmerk het als echt te
„gebruiken, terwijl daaruit enig nadeel kon ontstaan, hebbende hij, be-
„klaagde, toen aldaar valselijk en in strijd met de waarheid een kwitan-
„tie opgemaakt luidende: „ontvangen van Mevr. B.-V., . . . straat 61,
„„„A., tel. . . ., de **somma** van driehonderdachtennegentig 75/100 gulden
„„„voor geleverd schilderwerk over het jaar 1968” A., de 31 dec. 1968,
„welke kwitantie hij vervolgens ter ondertekening aan W. voornoemd
„heeft aangeboden en welke kwitantie W. voornoemd, terwijl deze wist,
„dat genoemde kwitantie valselijk was opgemaakt en hij het oogmerk
„van hem, beklaagde, om deze valselijk opgemaakte kwitantie te ge-
„bruiken, kende, met zijn handtekening heeft ondertekend, terwijl uit
„het gebruik van het aldus vervalste geschrift enig nadeel kon ontstaan,
„hebbende hij, beklaagde, toen aldaar aldus handelende tevens opzet-
„telijk toegelaten, dat zijn militaire mindere, genoemde sergeant W.,
„het misdrijf van valsheid in geschrift mede pleegde”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft
verklaard:

In december 1968 of in januari 1969 bevond ik mij te . . . Ik had
toen bij mij een door mij opgemaakte kwitantie, luidende: „ontvangen
„van Mevr. B.-V., . . . straat 61, A., tel. . . ., de **somma** van **driehon-**
„**derdachtennegentig** 751100 gulden voor geleverd schilderwerk over
„het jaar 1968” A., de 31 dec. 1968. Ik wist heel goed, dat W. geen
schilderwerk had geleverd. Aldaar deed toen dienst als Specialist
Weerwaarnemer de sergeant W. Ik heb deze kwitantie, die zo door mij
valselijk en in strijd met de waarheid was opgemaakt, laten zien. Het
was mijn oogmerk om deze kwitantie als echt en onvervalst te gebrui-
ken, nadat W. daar zijn handtekening opgezet zou hebben, om zodoen-
de minder belasting te behoeven te betalen. Ik heb gevraagd aan W.
of hij deze kwitantie wilde ondertekenen. W. wist dat deze kwitantie
door mij valselijk en in strijd met de waarheid was opgemaakt en dat
het het oogmerk van mij was om deze zo valselijk opgemaakte kwitan-
tie te gebruiken ten einde zo minder belasting te behoeven te betalen.
Op mijn verzoek heeft W. daarna die kwitantie van zijn handtekening
voorzien. Nadat hij zo getekend had, heb ik deze kwitantie geboekt bij
de boekhouding van het bedrijf van mijn vrouw en mede op basis van
deze kwitantie heb ik in werkelijkheid ook inderdaad minder belasting
betaald dan ik eigenlijk moest. Ik wist uiteraard, dat W. mijn militaire
mindere was;

Overwegende, dat W., oud 24 jaar, sergeant der 1e klasse, wonende te . . ., als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

In de maand december 1968 of januari 1969, de juiste datum kan ik mij niet meer herinneren, was ik werkzaam te . . ., toen op een gegeven moment aldaar bij mij kwam de sergeant-majoor B., die een kwitantie bij zich had. Op die kwitantie stond vermeld: „ontvangen van Mevr. „B.-V., . . . straat 61, A., tel. . . ., de somma van **driehonderdachtenne-**„**gentig** 751100 gulden voor geleverd schilderwerk over het jaar 1968" A., de 31 dec. 1968. Sergeant-majoor B. vroeg aan mij of ik deze kwitantie wilde ondertekenen. Ik wist, dat deze kwitantie door hem valselijk en in strijd met de waarheid opgemaakt was. In werkelijkheid heb ik in het geheel geen schilderwerk in het jaar 1968 voor het bedrijf van de echtgenote van sergeant-majoor B. verricht en ik had helemaal geen recht op die f 398,75. Ik wist ook, dat het de bedoeling van de sergeant-majoor B. was om als ik die kwitantie ondertekend had, deze kwitantie als echt en onvervalst te gebruiken ten behoeve van zijn belastingaangifte over het jaar 1968. Ondanks al deze wetenschap heb ik deze kwitantie ondertekend met mijn handtekening. Ik zag wel in dat dat fout was van mij om dat te doen en dat ik, door zo mijn handtekening te zetten, samen met de sergeant-majoor B. valsheid in geschrifte pleegde. Uiteraard wist ik dat de sergeant-majoor B. mijn militaire meerdere **was**;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „of omstreeks" en „hebbende hij, beklagde, „toen aldaar aldus handelende tevens opzettelijk toegelaten, dat zijn „militaire mindere, genoemde sergeant W., het misdrijf van valsheid in „geschrift mede pleegde";

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als militair opzettelijk met een militair van mindere rang medeple-
„gen van valsheid in geschrift",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 225, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht, juncto artikel 48 van het Wetboek van Militair Strafrecht, juncto artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid, bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 2 maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren en, onvoorwaardelijk, een geldboete van f 1.200, subs. 2 maanden hechtenis — *Red.*).

NASCHRIFT

Niet duidelijk is waarom de Krijgsraad niet bewezen heeft geacht dat beklaagde opzettelijk heeft toegelaten, dat zijn mindere het misdrijf van valsheid in geschrift (mede) pleegde. Vast staat immers op grond van de opgaven van de beklaagde en de verklaring van de getuige dat beklaagde de getuige (zijn mindere) heeft verzocht de valsheid te plegen en dat de mindere die valsheid, op dat verzoek, heeft gepleegd. Men zou hier zelfs van uitlokking kunnen spreken (zie ook artikel 138 W.M.Sr.: een mindere overhalen iets te doen) en dan is er a fortiori sprake van toelaten. Een andere zaak is of het aldus bewezen misdrijf wegens absorptie door de strafverzwarende omstandigheid ex artikel 48 W.M.Sr. door een eigen kwalificatie tot uitdrukking behoort te worden gebracht (vergelijk artikel 98 en 129 in verband met artikel 99, 4° W.M.Sr. — zie mijn opstel „Samenloop of absorptie” in M.R.T. XLV, blz. 90).

Het valt op dat de valse kwitantie niet ten processe is geweest. Die kwitantie is toch eigenlijk het centrale punt van de bewijslevering, zonder welke beschouwing de procedure een ietwat steriel karakter vertoont.

Tenslotte de kwalificatie.

De voorwaarde, welke artikel 48 W.M.Sr. vermeldt voor verhoging van het strafmaximum is door de Krijgsraad gemaakt tot een zelfstandige kwalificatie. In dezelfde zin: Krijgsraad te Velde Zuid, vonnis van 26 mei 1955 (M.R.T. XLVZZZ, blz. 636); anders o.a.: Hoog Militair Gerechtshof van N.I., sententie van 2 januari 1934 (M.R.T. XXX, blz. 75) en Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten, vonnis van 14 mei 1943 (M.R.T. XLZ, blz. 397).

Mobiele Krijgsraad Luchtmacht

Vonnis van 29 september 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel H. H. Peters en Lt.-Kolonel H. Evertse.

Als bestuurder van een militaire auto in Duitsland op een natte weg in een bocht geslipt en op het voetpad terechtgekomen: „als aan de „militaire rechtsmacht onderworpen persoon zich op een voor het „openbaar verkeer openstaande weg zodanig gedragen dat de veiligheid op de weg in gevaar wordt gebracht“.

(W.M.Sr. art. 165).

DE MOBIELE KRIJGSRAAD LUCHTMACHT,

in de zaak van de **Auditeur-Militair** bij die Krijgsraad, eiser, tegen E. V., geboren 14 februari 1941, sergeant der 1e klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 18 mei 1969 te Fuhlen (Bondsrepubliek „Duitsland), terwijl hij als sergeant der 1e klasse in werkelijke militaire „dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en zich in militaire dienst- „betrekking in de Bondsrepubliek Duitsland bevond, als bestuurder „van een vierwielig motorrijtuig, DAF-V-500 personeelscontainer, „waarin zich ± 15 man personeel bevond, daarmede zodanig onvoor- „zichtig en onoplettend heeft gereden over de voor het openbaar ver- „keer openstaande weg de Landesstrasse 434, door een in die weg ge- „legen scherpe bocht, terwijl het wegdek nat was, dat hij met het mo- „torrijtuig is komen te slippen en op een rechts van die weg gelegen „voetpad is terechtgekomen, door welke gedraging van hem, beklaag- „de, de veiligheid op de weg ter plaatse in gevaar werd gebracht, al- „thans redelijkerwijze is aan te nemen, dat de veiligheid op de weg ter „plaatse in gevaar kon worden gebracht“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Sinds 1 oktober 1959 ben ik ononderbroken in werkelijke militaire dienst als beroepsmilitair bij de Koninklijke Luchtmacht. Sinds april 1965 ben ik als zodanig ingedeeld bij de 4e Groep Geleide Wapens te Hessisch-Oldendorf (Bondsrepubliek Duitsland). Op 1 april 1966 werd ik bevorderd tot sergeant I.

Op 18 mei 1969 reed ik te omstreeks 09.00 uur als bestuurder van een vierwielig militair motorrijtuig, merk Daf-V-500, **personeelscon- tainer**, gekentekend LM 62-48, over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Landesstrasse 434, te Fuhlen (Bondsrepubliek Duitsland), komende uit de richting Goldbeck en gaande in de **richting** Hessisch-Oldendorf. In die bus zaten ongeveer 15 militairen. Op een gegeven moment moest ik, gezien mijn rijrichting, een vrij scherpe bocht naar rechts nemen. Ik reed toen met een snelheid van ongeveer 40 kilometer per uur. Het wegdek was op dat moment nat. Toen ik die

voor mij rechterbocht nagenoeg door was kwam ik te slippen en kwam ik gedeeltelijk terecht op het weggedeelte bestemd voor het tegemoetkomend verkeer. Op dat moment zag ik mij tegemoet komen rijden een VW Combi, die mij later gekentekend bleek te zijn RI-H-793, en bestuurd door G. Reineke. Om een aanrijding met die auto te vermijden heb ik de bus naar rechts gestuurd. Omdat ik al in een slip zat is de bus nog meer gaan slippen en ik kwam terecht op een rechts van de weg gelegen voetpad gezien mijn rijrichting. Mijn wijze van rijden als boven vermeld acht ik fout en daardoor is de veiligheid van het verkeer ter plaatse in gevaar gebracht;

Overwegende, dat Gunther Reineke, oud 29 jaar, bouwvakker, wonende te Fischbeck (BRD), door de Officier-Commissaris als getuige gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 18 mei 1969 omstreeks 09.00 uur reeds ik over de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Landesstrasse 434 te Fuhlen (BRD) als bestuurder van een VW Combi, gekentekend RI-H-792, komend uit de richting Hessisch-Oldendorf en gaande in de richting Goldbeck. Op een gegeven moment zag ik mij tegemoet rijden een vierwielig militair motorrijtuig, Daf, type personeelscontainer, gekentekend LM 62-48 over de Landesstrasse 434. Het wegdek was nogal nat. Gezien de omstandigheden vond ik de snelheid van de bus nogal hoog. Naar ruwe schatting reed de bus met een snelheid van 40 à 50 kilometer per uur. Verder zag ik, dat de Daf, die uit de richting Goldbeck kwam en juist een scherpe rechterbocht, gezien zijn rijrichting, had genomen, voor een groot gedeelte op de voor mij bestemde weg-helft reed. Nadat hij zo naar links was gekomen is hij gezien zijn rijrichting naar rechts gegaan en ik zag, dat hij daarbij al slippend over een voor hem rechts van de weg gelegen voetpad reed;

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks” en, „althans redelijkerwijze is „aan te nemen, dat de veiligheid van de weg ter plaatse in gevaar kon „worden gebracht”;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon zich op een „voor het openbaar verkeer openstaande weg zodanig gedragen dat de „veiligheid op de weg in gevaar wordt gebracht”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 165 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is

aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een geldboete, groot f 25, subs. 3 dagen hechtenis — *Red.*).

Arrondissementsrechtbank te Arnhem

Vonnis van 31 december 1970

President: Mr. J. D. van den Berg; *Rechters:* Mr. C. O. Rommerts en Mr. J. O. de Lange (plv.).

Door een tegenligger doorsnijden van een links afslaande militaire colonne.

Het vonnis van de kantonrechter, die verdachte (rij-instructeur, verantwoordelijk bestuurder) terzake veroordeelde krachtens artikel 43 (1) Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens, vernietigd en verdachte ontslagen van alle rechtsvervolgning: het in artikel 43 gegeven verbod om militaire colonnes te doorsnijden geldt slechts op een kruising of splitsing van wegen voor weggebruikers, die deze kruising of splitsing naderen over een andere weg dan de betreffendemilitaire colonne.

Anderzijds neemt de militaire colonne als een door het overige verkeer te eerbiedigen eenheid aan het verkeer op de weg deel, zodat elk in de colonne volgend voertuig zijn weg in colonne-verband mag vervolgen. Het gedrag van verdachte kan opleveren overtreding van een gedragsregel, vastgesteld bij artikel 16 R.V.V. of van artikel W.V.W. In de dagvaarding komen echter geen elementen van het bepaalde in deze artikelen voor.

(W.V.W. art. 25; R.V.V. art. 4 (f), 16, 43).

DE ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE ARNHEM,

tweede kamer van strafzaken, rechtdoende in hoger beroep in de zaak van de Officier van Justitie in het Arrondissement Arnhem, vervolgende het hoger beroep door na te noemen verdachte ingesteld tegen het vonnis d.d. 28 februari 1969 door de Kantonrechter te Wageningen gewezen in de zaak tegen W. S., geboren 8 februari 1930, rijsschoolhouder.

Bij het vonnis, waarvan hoger beroep, is verdachte veroordeeld terzake van:

„Overtreding van de gedragsregel vastgesteld bij artikel 43, eerste lid, Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens”,

tot een geldboete ten bedrage van vijftwintig gulden, bij gebreke van betaling en van verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van twee dagen.

De Rechtbank heeft gelet op het ter terechtzitting zo in eerste aanleg als in hoger beroep gehouden onderzoek.

Verdachte is ter terechtzitting in hoger beroep verschenen.

Het vonnis, waarvan hoger beroep, is daarvoor vatbaar en dat beroep is binnen de door de wet gestelde termijn ingesteld.

Verdachte is in eerste aanleg gedagvaard teneinde terecht te staan ter zake „dat hij te Ede op of omstreeks 26 september 1968 op de „voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Rijksweg Renswoude—Planken Wambuis, als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig in de zin van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens — „immers werd dat motorvoertuig toen onder zijn, verdachtes, toezicht „bestuurd door een ander (C. F. V., geboren K.) overeenkomstig de „in artikel 5 lid 2 van genoemd Reglement gestelde voorwaarden, aan „welke toen was voldaan —, daarmede rijdende de kruising of splitsing „van deze weg en de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, „de Bospoort en de Otterloseweg, is opgereden en toen daarbij een op „die kruising of splitsing van wegen rijdende en hem, verdachte, uit „tegengestelde richting over eerstgenoemde weg tegemoetgekomen zijn „de uit motorvoertuigen bestaande militaire colonne als bedoeld in artikel 4 van meergenoemd Reglement, welke colonne ter plaatse links „af sloeg, heeft doorsneden”;

De Officier van Justitie heeft gevorderd, dat het vonnis, waarvan hoger beroep, wordt vernietigd en verdachte in hoger beroep wordt ontslagen van alle rechtsvervolging;

De Rechtbank verenigt zich niet met het vonnis van de Kantonrechter, zodat het moet worden vernietigd;

Verdachte heeft ter terechtzitting in hoger beroep zakelijk weergegeven verklaard:

Op 26 september 1968, omstreeks 19.40 uur, gaf ik rijles aan C. F. K., echtgenote van V., die op dat moment een vierwielig motorvoertuig overeenkomstig de in artikel 5 lid 2 van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens onder mijn toezicht bestuurde. Wij reden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Rijksweg Renswoude—Planken Wambuis, komende uit de richting Ede en gaande in de richting Arnhem. Bij het naderen van de kruising van de door ons bereden weg met de eveneens voor het openbaar verkeer open-

staande wegen, de Bospoort en de Otterloseweg, zag ik dat zich op die kruising een militaire auto bevond, waarvan het rechterkoplicht blauw was afgeschermd. Ik gaf mevrouw V.-K. geen teken dat zij voor de kruising moest stoppen, doch ik liet haar doorrijden. Toen onze auto zich op een afstand van twee meter van die militaire auto bevond, reed die auto naar links. Direct daarop kwam mijn auto met die militaire auto op voornoemde kruising in botsing;

Een ambtsedig proces-verbaal nr. D 863/68 van 19 oktober 1968, opgemaakt door Geurt Hijnekamp en Gerrit van Druten, respectievelijk hoofdagent en agent van politie te Ede, houdt zakelijk onder meer in als opgave van *Jacobus Maria Cornelis Hol*:

Ik ben dienstplichtig soldaat en ben gelegerd in de Mauritskazeme te Ede. Op 26 september 1968, omstreeks 19.36 uur, reed ik als bestuurder van een militaire vrachtauto, met daarachter gekoppeld een tweewielige aanhangwagen, op de Rijksweg Renswoude—Planken Wambuis te Ede, komende uit de richting Arnhem en rijdende in de richting Veenendaal. Ik reed met mijn vrachtauto in een colonne van twaalf wagens, waarvan ik het zesde voertuig was. Mijn vrachtauto was aan de voorzijde voorzien van groot gedempt licht, waarbij de rechterkoplamp was afgeschermd door middel van een blauw kapje. Voorts was aan die zijde van mijn vrachtwagen een blauwe vlag bevestigd. Gekomen bij de kruising, waar ik volgens opdracht linksaf moest slaan, ging ik links voorsorteren. Ik zag dat de voor mij rijdende en van dezelfde colonne deel uitmakende militaire vrachtauto's op voornoemde kruising linksaf sloegen. Ik reed ongeveer 50 meter achter een voor mij rijdend militair voertuig. Toen ik ging voorsorteren gaf ik door middel van mijn linkerclignoteur aan, dat ik evenals de voor mij rijdende en reeds linksaf geslagen militaire voertuigen op die kruising linksaf wilde slaan. Toen ik met mijn vrachtauto voorgesorteerd stond, stonden reeds vier a vijf auto's stil op de weg, die ik wilde inslaan. Ik zag toen, dat uit voor mij tegengestelde richting een auto naderde. Ik zag, dat deze auto rechtdoor het kruispunt opreed. Dit gebeurde juist op het moment, dat ik met mijn vrachtauto linksaf sloeg. Direct daarop reed die personenauto met de voorzijde tegen de rechtervoorzijde van mijn vrachtauto;

Door de inhoud van vorenstaande wettige bewijsmiddelen, oplevende de redengevende feiten en omstandigheden, waarop na te melden beslissing steunt, heeft de Rechtbank de overtuiging verkregen en acht zij bewezen, dat de verdachte het hem tenlastegelegde heeft begaan;

Overwegende, dat het de kennelijke bedoeling van de steller van de tenlastelegging is geweest aan de verdachte te verwijten „overtreding „van de gedragsregel, vastgesteld bij artikel 43, eerste lid, van het Re-

„glement Verkeersregels en Verkeerstekens”;

Overwegende, dat dit artikel is opgenomen in Hoofdstuk II, paragraaf 4 van genoemd reglement, welke paragraaf is getiteld: „Gedrag „bij kruisingen en splitsingen van wegen”;

overwegende, dat de Rechtbank van oordeel is, dat genoemde paragraaf inhoudt regels voor het gedrag van weggebruikers ten opzichte van het verkeer, dat dezelfde kruising of splitsing van wegen over verschillende wegen nadert, terwijl paragraaf 5 regels inhoudt voor bestuurders die „van richting veranderen”, ongeacht of zulks al of niet plaats vindt op een kruising of splitsing van wegen;

Overwegende, dat de Rechtbank dan ook — mede gezien het op dat artikel betrekking hebbende deel van de bij genoemd reglement behorende „nota van toelichting” — van oordeel is dat het in genoemd artikel 43 gegeven verbod om militaire colonnes te doorsnijden slechts geldt op een kruising of splitsing van wegen voor weggebruikers die deze kruising of splitsing van wegen naderen over een andere weg dan de betreffende militaire colonne;

overwegende, dat nu de verdachte en de betreffende militaire colonne de betreffende kruising zijn genaderd over dezelfde weg, zij het dan uit tegengestelde richting, hun gedrag ten opzichte van elkaar niet wordt geregeld door de regels opgenomen in genoemde paragraaf 4, en in het onderhavige geval van overtreding van de gedragsregel, vastgesteld bij artikel 43, eerste lid, van genoemd reglement derhalve geen sprake kan zijn;

Overwegende voorts, dat, daar uit genoemd Reglement voortvloeit dat de daarin genoemde militaire colonne, die voldoet aan het bepaalde in artikel 4, aanhef en onder f, als een door het overige verkeer te eerbiedigen eenheid aan het verkeer op de weg deelneemt, de bestuurder van het eerste voertuig van zodanige colonne, die op een kruising of splitsing van wegen naar links van richting verandert, ten opzichte van de bestuurders die die kruising of splitsing langs een andere weg zijn genaderd, gebonden is aan de gedragsregels, voorgeschreven in genoemde paragraaf 4, en ten opzichte van het verkeer, dat die kruising of splitsing langs dezelfde weg, al of niet uit tegenovergestelde richting, is genaderd, zich dient te richten naar de regels, die daaromtrent zijn voorgeschreven in genoemde paragraaf 5, terwijl elk in de colonne volgend voertuig zijn weg in colonne-verband mag vervolgen, ongeacht of de bestuurder van het eerste voertuig die gedragsregels uit paragraaf 4 of 5 al of niet is nagekomen;

overwegende, dat de bestuurders van de volvoertuigen in de colonne er van uit mogen gaan dat andere weggebruikers hen in staat stellen, het colonne-verband te bewaren en dat die bestuurders er dan ook niet op verdacht behoeven te zijn, dat andere weggebruikers een

naar links afslaande colonne „doorsnijden“, ongeacht of deze weggebruikers dit nu doen, komend van uit een andere weg, dan wel komend langs dezelfde weg uit tegenovergestelde richting;

Overwegende, dat de Rechtbank van oordeel is dat een dergelijk „doorsnijden“ van een militaire colonne oplevert of wel overtreding van artikel 43, eerste lid, van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens, indien zulks geschiedt op een kruising of splitsing van wegen door weggebruikers die die kruising of splitsing van wegen langs een andere weg zijn genaderd; of wel overtreding van de gedragsregel, vastgesteld bij artikel 16 van het genoemde reglement, of van artikel 25 van de Wegenverkeerswet, indien dat „doorsnijden“ geschiedt door weggebruikers, komend langs dezelfde weg uit tegenovergestelde richting, voorzover dat doorsnijden van de colonne of wel schade of hinder voor andere weggebruikers of schade heeft veroorzaakt, respectievelijk dat daardoor de vrijheid van het verkeer zonder noodzaak werd belemmerd of de veiligheid op de weg in gevaar werd gebracht of redelijkerwijze was aan te nemen, dat de veiligheid op de weg in gevaar kon worden gebracht;

Overwegende, dat de Rechtbank, nu de dagvaarding geen elementen van het bepaalde in de artikelen 16 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens en/of 25 van de Wegenverkeerswet inhoudt, derhalve van oordeel is, dat het tenlastegelegde, bewezenverklaarde feit niet inhoudt een strafbaar feit, zodat de verdachte behoort te worden ontslagen van rechtsvervolging; . . . enz. (*Red.*).

NASCHRIFT

De tekst van artikel 43 (1) Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens noopt allerminst tot beperking, welke de Rechtbank heeft aangelegd. Immers die tekst luidt:

„Weggebruikers mogen militaire colonnes, uitvaartstoeten, processies en door voetgangers gevormde optochten en marscolonnes niet „doorsnijden“.

„Doorsnijden“ geschiedt evenzeer door het tegemoetkomende verkeer als de colonne links afslaat als door van rechts komend verkeer als de colonne rechtdoor rijdt.

Het wil mij voorkomen dat de toelichting op artikel 43 speciaal ten doel heeft om het verschil tussen de oude situatie (voorrang) en de nieuwe situatie (niet doorsnijden) duidelijk te maken. Daartoe geeft die toelichting een (het meest voor de hand liggende) voorbeeld, namelijk dat in beginsel de militaire colonne het verkeer van rechts voorrang moet geven maar dat, „als de formatie eenmaal bezig is het kruispunt „over te steken, andere weggebruikers, van welke kant zij ook komen, „moeten wachten tot de formatie voorbij is“, het verkeer van rechts de

eenmaal met de oversteek begonnen militaire colonne niet mag doorsnijden. Aldus wordt het recht van voorrang beperkt tot elk volgend voertuig van de colonne.

*Dit voorbeeld wil niet noodzakelijk stellen dat de doorsnijding van een links afslaande colonne van de werking van het artikel zou zijn uitgesloten. Juist omdat een dergelijke beperkte **uitleg** zou afwijken van de tekst van het artikel, zou een duidelijke uitsluiting van de ten laste gelegde figuur in de toelichting vereist zijn, alvorens de Rechter aan de toelichting voorrang geeft boven de tekst.*

W .H. V.

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant 4e Divisie

Beklagbeschikking van 31 december 1970

*Een soldaat was gestraft door de commandant 13 Painfbrig. met 3 maanden plaatsing in een tuchtklasse **terzake** van: **Op** een hem bevolen kantinecorvee gemankeerd; pas na herhaalde aanmaning het dienstbevel: een tafel schoonmaken, uitgevoerd; deeltmakende van het kuilcorvee, tijdens de mars naar de schietbaan in de houding lopend, de orde verstoord door gearmd met een mede-soldaat te lopen en na het verbod daartoe hand in hand met deze te lopen. (Klager was voordien meermalen gestraft en herhaaldelijk gewaarschuwd om zijn gedrag te verbeteren.)*

De beklagmeerdere wijst het verzoek van klager af om bijstand door een soldaat-meester in de rechten, daar bijstand in tuchtzaken niet in een algemeen bindend voorschrift geregeld is (zie blz. 128 hier-voor), en handhaaft, na onderzoek, de opgelegde straf.

DE BRIGADE-GENERAAL J. A. BARON BENTINCK, WAARNEMEND COMMANDANT 4e DIVISIE,

1. Gezien het klaagschrift van soldaat W., nr. . . ., Acie 48 Painfbat., houdende de op 3 dec. 1970 kenbaar gemaakte wens zich te beklagen over de straf van drie maanden plaatsing in een tuchtklasse, hem op 30 nov. 1970 opgelegd door wnd. C - 13 Painfbrig. wegens:

„Na reeds vele malen krijgstuchtelijk gestraft te zijn en ondanks herhaalde waarschuwingen om zijn gedrag te verbeteren zich zeer onkrijgstuchtelijk gedragen door o.a.: niet aanwezig te zijn op een bevolen kantinecorvee; pas na herhaalde aanmaningen het dienstbevel om een tafel schoon te maken uitgevoerd; tijdens exercitie de orde verstoord door gearmd en later hand in hand met een andere soldaat te lopen.”;

houdende tevens de wens bij de behandeling van het beklag zich te mogen doen bijstaan door sld. Mr. H. G. M. Dijkstra, gelegerd te Utrecht;

2. Gezien de overige **terzake** dienende bescheiden;

3. Gehoord de klager, en als getuigen de sergeant G. J. Veldkamp, Acie. 48 Painfbat., alsmede klagers compagniescommandant, de kapitein E. W. Bosman;

4. Overwegende inzake de gevraagde bijstand:

a. dat in tuchtzaken bijstand door een gekozen raadsman in geen algemeen verbindend voorschrift is geregeld, en bovendien hoogst ongebruikelijk is;

b. dat een breken met deze gewoonte bij voorkeur moet worden

overgelaten aan het voor de gehele Landmacht bevoegde gezag;

5. Wijst af het verzoek zich te doen bijstaan;

6. Overwegende inzake de strafoplegging:

a. dat klager heeft verklaard als volgt:

„1. Op 9 nov. 1970 in De **Harskamp** maakte ik deel uit van het „brandpiket van onze compagnie onder bevel van sergeant Veldkamp. „Omstreeks 17.00 uur kregen wij van de sergeant onze instructies. **Ik** „heb daaruit wel begrepen dat wij 's avonds de manschappenkantine „na gebruik moesten schoonmaken. Maar hoe laat precies wij daar „moesten zijn heb ik de sergeant niet horen zeggen. Ik heb er ook niet „naar gevraagd, want ik was van plan er in elk geval tijdig vóór de „sluiting naar toe te gaan. Dat dit niet is gebeurd komt doordat ik „'s avonds op de kamer op bed in slaap ben gevallen, evenals de drie „mede-piketleden in mijn gezelschap. De sergeant is ons daar komen „halen. Het was toen al over tien. Bij aankomst in de kantine **von-** „den wij het werk door de overige leden van het piket al gedaan. Als „de sergeant verklaart dat hij ons wel een bepaalde tijd heeft op- „gegeven, zal dit wel zo zijn, en zal ik niet goed hebben opgelet.

„2. De volgende ochtend in de eetzaal gaf de sergeant mij opdracht „een tafel schoon te maken. Dat heb ik aanvankelijk geweigerd, mo- „gelijk met de woorden „dat doe ik niet“. Ik vond dat anderen eerder „aan de beurt waren. Nadat de sergeant zijn bevel een paar keer had „herhaald, heb ik het uitgevoerd.

„3. Later die dag marcheerde de sergeant met ons af naar de schietbaan „voor kuilcorvee. Dit ging onordelijk. De sergeant zei ons daarmee op „te houden, en liet ons marcheren in de houding. Desondanks ging ik „gearmd lopen met de man naast mij. Toen de sergeant dit verbod, „ging ik met mijn nevenman hand in hand lopen.

„4. Ik geef toe dat ik aan alle drie de bestrafte feiten schuld heb, „maar ik vind de straf te zwaar. Bovendien heeft bijvoorbeeld soldaat „P. van mijn compagnie meer strafdagen dan ik, en hij hoeft ook niet „naar Nieuwersluis. Ik geef ook toe dat generaal Brederode, **mijn** „brigadecommandant, persoonlijk in juni mij deze straf in het voor- „uitzicht heeft gesteld als ik mijn gedrag niet zou beteren. Mijn lichte „zwaait af over vier maanden.”;

b. dat getuige **Veldkamp** heeft verklaard als volgt:

„Bij mijn instructies aan het opkomend brandpiket had ik al twaalf „man om mij heen staan. Ook R. Ik weet zeker dat ik ze heb gezegd „die avond in de kantine te zijn een half uur vóór de sluitingstijd van „half elf. Als **sommigen** zoals R. dat niet hebben gehoord, moeten zij „onvoldoende hebben opgelet. Toen ik om tien uur in de kantine R. en „drie anderen miste, ben ik ze gaan zoeken op hun kamer. Ik vond ze „daar slapend. Wat R. zegt over zijn misdrijven van de dag daarop,

„bevestig ik.”;

c. dat getuige **Bosman** heeft verklaard:

„Ik ben klager's compagniescommandant. Ik moest hem wel voor-
„dragen voor de tuchtklasse omdat ik met mijn middelen het met R.
„niet meer af kan. Hij blijft weigeren zich naar de regels te voegen. Het
„is best mogelijk dat P. meer strafdagen heeft dan hij. Maar P. is een
„heel andere vent. Die is slordig, een voddebaal. Maar niet onwillig
„zoals R.”;

7. overwegende,

a. dat de bestrafte feiten zijn begaan, dat klager daaraan schuld heeft, en dat zij zich niet verdragen met de militaire orde;

b. dat klager, na de aanzegging van een mogelijke plaatsing in een tuchtklasse, gedaan door zijn brigadecommandant in juni 1970, in zijn wangedrag heeft volhard en enkele malen opnieuw moest worden gestraft voor feiten die getuigen van onwil;

c. dat deze onwil zich te voegen in een gewoon onderdeel thans plaatsing in een bijzondere eenheid noodzakelijk maakt;

d. dat daarom met een lichtere straf dan de nu opgelegde in dit geval niet meer kan worden volstaan;

e. dat klager geen aanspraak kan maken op een zelfde behandeling als soldaat P. of andere bezitters van langere straflijsten, omdat voor plaatsing in een tuchtklasse niet de doorslag geeft het aantal reeds ondergane strafdagen, maar de mate van uit feiten gebleken onwil;

8. Handhaaft de strafoplegging;

9. Bepaalt dat afschriften van deze beschikking zullen worden aangeboden dan wel uitgereikt aan de klager, aan de strafoplegger, en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

17 december 1970

(A.M.P. 1970/25)

Voorzitter: Mr. B. S. Tigchelaar (fgd.); *Leden:* Mr. H. D. Vleesch Dubois en Mr. A. G. van Galen.

(Algemene militaire pensioenwet, art. E 11).

Kort voordat gedaagde in werkelijke dienst kwam, was hij van een trapleer gevallen. Wegens rugklachten, waarvan hij reeds bij opkomst in werkelijke dienst bij de geneeskundige inspectie melding had gemaakt, kwam hij herhaaldelijk op ziekenrapport. Tenslotte werd een röntgenfoto vervaardigd, welke het beeld van een oude compressiefractuur van een wervel liet zien.

Mede op grond van de mening van een revalidatie-arts neemt de Raad evenals de eerste rechter aan, dat gedaagdes gebreken in het in art. E 11 der Algemene militaire pensioenwet bedoelde verband staan met de uitoefening van de militaire dienst. Het normaal dienst gedaan hebben moet voor gedaagde onder de gegeven omstandigheden een extra belastende verrichting hebben betekend.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: *De Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, eiseres in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops referendaris bij het Ministerie van Defensie, tegen: *L.*, wonende te *E.*, gedaagde in hoger beroep, ter openbare terechtzitting niet verschenen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigde;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende, dat bij Koninklijk besluit van 16 augustus 1969 afwijzend is beslist op het rekest van 7 juni 1968 van gedaagde, houdende het verzoek hem een militair **invaliditeitspensioen** toe te kennen, zulks in hoofdzaak op grond van de overwegingen:

dat gedaagde lijdende is aan de gevolgen van een letsel van de lendenwervelkolom; dat naar het oordeel van de Kroon tussen dit letsel en de door gedaagde verrichte militaire dienst oorzakelijk noch verergerend verband aannemelijk is en derhalve aan artikel E 4 van de Algemene militaire pensioenwet geen recht op invaliditeitspensioen te ontlenen valt;

Overwegende, dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, recht-

sprekende in militaire ambtenarenzaken, bij mondelinge uitspraak van **1 juni 1970** — naar welker aantekening hierbij wordt verwezen — voormeld besluit met gegrondverklaring van het daartegen door gedaagde ingestelde beroep nietig heeft verklaard;

Overwegende, dat de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van eiseres tegen die uitspraak hoger beroep heeft ingesteld en op de bij aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden, onder verwijzing naar een daarbij gevoegd rapport d.d. **28 juli 1970** van de inspecteur geneeskundige dienst Koninklijke Landmacht, de Raad heeft verzocht de uitspraak van het Ambtenarengerecht te vernietigen en het beroep van gedaagde in eerste instantie alsnog ongegrond te verklaren;

IN RECHTE:

Overwegende, dat op grond van de inhoud der gedingstukken en het verhandelde ter openbare terechtzitting voor de Raad is komen vast te staan: dat gedaagde op **24 maart 1965** voor de militaire dienst werd gekeurd en behoudens een **S 2 B** voor de overige onderdelen van de zogenaamde **ABOHZIS** met de kwalificatie **1** werd goedgekeurd; dat gedaagde in september **1966** van een trapleer is gevallen en daarbij zijn rug bezeerde; dat hij in verband met dit letsel op advies van de huisarts een week bedrust heeft gehouden en daarna zijn werkzaamheden als machinebankwerker weer heeft hervat, zij het dat hij deze werkzaamheden sedertdien zittend heeft verricht; dat hij bij de geneeskundige inspectie toen hij op **16 november 1966** in werkelijke dienst kwam, van deze val mededeling heeft gedaan en bij onderzoek rugpijn aangaf; dat eiser normaal dienst moest doen doch op **21 november** met rugklachten op ziekenrapport verscheen; dat hem bij onderzoek op **24 november 1966** op de orthopaedische afdeling van het Militaire Hospitaal te Utrecht steunzolen werden voorgeschreven; dat gedaagde op **30 november 1966** opnieuw met rugklachten op ziekenrapport kwam en hem werd geadviseerd op een plank te slapen; dat gedaagde van **13 januari 1967** af in verband met zijn rugklachten niet aan sportoefeningen heeft deelgenomen; dat gedaagde op **24 januari 1967** wederom op ziekenrapport kwam met rugklachten waarna hij diathermie en massage kreeg voorgeschreven doch ondanks zijn verzoek geen mutatie van dienst kreeg; dat gedaagde niet klachtenvrij werd en deswege op **23 februari 1967** opnieuw werd verwezen naar de orthopaedische kliniek van het Militair Hospitaal te Utrecht; dat aldaar röntgenfoto's van de rug zijn gemaakt, waarop het beeld van een oude **compressiefractuur L I** werd gezien; dat gedaagde toen terstond werd vrijgesteld van dienstuitoefening en met ingang van **1 april 1970** met groot verlof werd gezonden; dat gedaagde na onderzoek op **25 april 1967** ongeschikt werd verklaard voor de verdere waarneming van de dienst en uit die dienst met ingang van **11 augustus 1967** wegens gebreken werd ont-

slagen;

Overwegende, dat partijen thans verdeeld houdt het antwoord op de vraag of evenbedoelde gebreken in het in artikel E 11 van de Algemene militaire pensioenwet bedoelde verband staan met de uitoefening van de militaire dienst;

Overwegende hieromtrent, dat de eerste rechter deze vraag bevestigend heeft beantwoord op grond van het in de aangevallen uitspraak gedeeltelijk weergegeven rapport van A. Verkuyl, revalidatiearts te Leersum, van oordeel zijnde dat bij eiser een invaliditeit bestaat tengevolge van een gebrek, verergerd door inwerking van bijzondere, zeer nadelige invloeden, waaraan klager in verband met de uitoefening van de militaire dienst is blootgesteld geweest;

Overwegende, dat tegenover de opvatting en conclusie van evengenoemde revalidatiearts door de inspecteur geneeskundige dienst Koninklijke Landmacht in zijn rapport d.d. 20 april 1970 onder meer wordt gesteld:

„Indien betrokkene wervelfractuur in september 1966 geconstateerd was geworden, doordat de huisarts c.q. de controlerend arts röntgenfoto's hadden laten maken, had betrokkene met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid geen actieve mil. dienst verricht. Ook de onderdeelsarts achtte aanvankelijk geen termen aanwezig betrokkene voor specialistisch onderzoek te verwijzen en hij behandelde hem zelf op de gebruikelijke wijze.

„Door de revalidatie-arts A. Verkuyl wordt op gevoelsoverwegingen, de „onbillijkheid" van het in dienst laten blijven van betrokkene gekoppeld aan een verergering van de aandoening tijdens de actieve militaire dienstperiode.

„Er is echter geen enkel objectief bewijs, in de vorm van een verminderde functie van de lumbale wervelkolom, een veranderd röntgenbeeld, een locale afwijking van de spieren, of iets dergelijks, dat erop duidt dat de aandoening c.q. de klachten van betrokkene in deze periode verergerd zijn.

„De opvatting van de revalidatie-arts A. Verkuyl, dat hier een verergerend dienstverband bestaat, berust dan ook geheel op de subjectieve verklaringen van patiënt zelf en wordt niet gedekt door objectieve gegevens.

„Er kan naar onze mening op geen enkele wijze met objectieve gegevens, dus in maat en getal aangetoond worden, dat de toestand van de rug van betrokkene in de periode van 16 november 1966 tot 1 april 1967 zodanig is veranderd, dat er ernstiger subjectieve klachten aannemelijk gemaakt zouden kunnen worden.";

dat in het bij beroepschrift overgelegde rapport d.d. 28 juli 1970 van de inspecteur geneeskundige dienst Koninklijke Landmacht de na-

volgende beschouwingen voorkomen:

„Bij het uiteindelijke röntgenonderzoek op 23 februari 1967 op de „orthopaedische polikliniek van het hospitaal te Utrecht wordt een „oude compressie-fractuur van L1 geconstateerd. Klinisch werden geen „afwijkingen van betekenis geconstateerd, ergo geen therapie **noodzakelijk**. Betrokkene deed tot dit moment zijn normale werk zonder dat „objectieve bevindingen aanwezig waren. Uit preventief oogmerk werd „hij echter tot afkeuring voorgedragen. Na ontslag uit dienst op 25 „april 1967 is betrokkene 5 maanden „ziek thuis" geweest zonder dat „huisarts, al dan niet door betrokkene geconsulteerd, nadere **specialistische** therapie nodig oordeelde. Ook bij de keuring door het **arbeidsbureau** in september 1967 werd hij arbeidsgeschikt geacht, ergo geen „objectieve afwijkingen gevonden die arbeidsverzuim rechtvaardigden. „Helaas komt betrokkene, na ontslag in de burgermaatschappij hierna „niet meer aan de slag. Eerst dan besluit hij tot het aanvragen van een **invaliditeitspensioen**. Betrokkene stelt bij 20 - 25 (?) bedrijven te hebben gesolliciteerd terwijl hij „in de **W.W.** liep", doch wegens zijn **rugklachten** niet te zijn geaccepteerd. Waaruit blijkt deze reeks van **afwijzingen**, niettegenstaande de arbeidsgeschiktverklaring van het **arbeidsbureau**? Eerst in september 1967 wordt betrokkene, na **geschiktverklaring**, door huisarts naar specialist verwezen en eerst dan wordt „met revalidatie begonnen. Zonder afbreuk te doen op de wijze van „behandeling van betrokkene in de burger-maatschappij, meen ik te „moeten stellen dat het mij onjuist voorkomt thans de militaire dienst, „op grond van subjectieve klachten van betrokkene, aansprakelijk te „stellen. Ware betrokkene niet in dienst geweest, dan was het **uiteindelijk** resultaat het zelfde geweest. Een verergerend dienstverband, ten „gevolge van bijzondere omstandigheden als in de P.W. gesteld, **hebben** zich naar mijn mening niet voorgedaan, getuige het feit dat **betrokkene**, onder medische controle zijn basisopleiding normaal en geheel voltooid heeft en na ontslag uit de dienst eerst 5 maanden later, „hoewel medisch arbeidsgeschikt verklaard, in revalidatie is genomen.";

Overwegende met betrekking tot een en ander:

dat de Raad zonder meer wenst voorbij te gaan aan de stelling dat, ware betrokkene niet in dienst geweest het uiteindelijk resultaat hetzelfde was geweest, vermits voor zulk een stelling nimmer een overtuigend bewijs valt te leveren; dat voorts de opvatting van de inspecteur geneeskundige dienst voornoemd, dat, indien eerder röntgenfoto's gemaakt waren, gedaagde met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid geen actieve militaire dienst had verricht, er naar het inzicht van de Raad onmiskenbaar op duidt dat het wel normaal dienst gedaan hebben door gedaagde onder de gegeven omstandigheden een extra belastende verrichting voor hem moet hebben betekend; dat het de Raad

in de gegeven situatie begrijpelijk voorkomt dat er tussen de geneeskundigen verschil van mening kan bestaan over de wijze van benadering dier situatie en met name ten aanzien van de vraag naar eventuele verergering en over de wijze van waardering dier verergering; dat echter naar 's Raads oordeel de beschouwingen en argumenten van de inspecteur geneeskundige dienst niet zulk een gewicht in de schaal leggen, dat de door deze gehuldigde opvatting beschouwd in het licht van de zienswijze van de revalidatiearts Verkuyll diens conclusie niet langer houdbaar doet zijn, en de Raad deze conclusie daardoor dan ook niet afdoende weerlegd acht;

overwegende, dat de Raad zich derhalve verenigt met het standpunt van de eerste rechter zodat de aangevallen uitspraak dient te worden bevestigd;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

Centrale Raad van Beroep

23 december 1970

(M.A.W. 1968/K 18)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. W. H. Schipper en Mr. A. O. W. D. Grosheide.

(Koninklijk besluit van 30 mei 1934 nr. 58; VVKM 130).

1. Over een korporaal verbindingdienst bij de mariniers was een beoordeling opgemaakt, waarop een aantal minder gunstige punten voorkwamen. Hem werd o.m. gebrek aan wilskracht en doorzettingsvermogen verweten. Klager heeft vroeger een longtuberculose doorgemaakt. Tijdens een oefening — waarbij enkele waterhindernissen moesten worden overgestoken, hetgeen klager geweigerd had — had klager koorts, naar later bleek wegens bronchitis. De Raad is, o.a. op grond van het rapport van een internist, van oordeel dat bij de onderwerpelijke beoordeling het medische aspect van klagers dienstvervulling geheel althans te veel buiten beschouwing is gelaten. En door zijn leeftijd én door zijn medische voorgeschiedenis was hij ernstig gehandicapt.

Aan verweerder wordt de gelegenheid geboden een nieuwe beslissing te nemen op het ingestelde administratieve beroep.

2. Het bestreden besluit moet geacht worden te berusten op art. 253 van het K.B. van 30 mei 1934 nr. 58 en niet op VVKM 130, hetwelk — als zijnde niet vastgesteld door het daartoe bevoegde gezag — niet als een algemeen verbindend voorschrift kan worden aangemerkt.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

heeft de volgende uitspraak gegeven in zake: X., wonende te Y., klager, voor wie op de openbare terechtzittingen van 10 september 1969 en 2 december 1970 als gemachtigde is opgetreden Mr. H. W. M. Stokvis, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te Den Helder, tegen: de Commandant van de Van Ghent-kazerne, te Rotterdam, verweerder, voor wie op de voormelde openbare terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden F. Vermeeren, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te Leiden, onderscheidenlijk R. Hermanus, luitenant ter zee van administratie der eerste klasse, wonende te Den Helder.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen, overweegt als volgt:

Op 8 oktober 1968 heeft verweerder ten aanzien van klager het navolgende besluit genomen:

„De commandant van de Van Ghentkazerne;

„Gezien het beklag van X., korporaal verbindingdienst, **marinenummer . . .**, dienende bij . . ., houdende het op 17 juni 1968 ingediende „verzoek zich — in afwijking van het gestelde in **VVKM 130**, bijlage 1, „artikel 10 — alsnog te mogen beklagen over een van hem **opgemaakt**„ te ongunstige beoordeling over de periode van 2 januari 1968 tot 1 „mei 1968 bij de KSS;

„Gezien de door betrokkene afgelegde verklaring zoals vermeld in „het proces-verbaal gedateerd 14 augustus 1968, waaruit blijkt

„a. dat klager verzuimd heeft het beklag binnen de vastgestelde be„klagtermijn in te dienen, daar hij in de veronderstelling verkeerde dat „het hier een voorlopige beoordeling betrof;

„b. dat klager zich alsnog wenst te beklagen over de met „voldoende „„5” beoordeelde rubrieken en over de onderstreepte passages in de „rubrieken „karakterbeschrijving” en „bijzonderheden” vermeld in de „beoordeling over de periode van 2 januari 1968 tot 1 mei 1968;

„Gehoord de klager;

„Gezien de stukken met betrekking tot het schriftelijk onderzoek te „dezen;

„Overwegende t.a.v. de ontvankelijkheid van het ingediende beklag,

„dat hoewel uit de verklaringen van kapitein der mariniers R. en „sergeant der mariniers B. — in tegenstelling tot de verklaring van „klager — blijkt dat bij het aanzeggen van de conduite niet is **gespro-** „ken over een „voorlopige^v beoordeling, het niet onaannemelijk wordt „geacht dat klager uit de woorden van kapitein der mariniers R. „**Je** „„hebt nog kans om je conduite te verbeteren, want er wordt nog één „„conduite van je opgemaakt aan het einde van de school”, **respectie-**

„**velijk** van sergeant der mariniers B. „Jullie hebben nog de gelegenheid
„„om de minder gunstige aangezegde beoordelingen te verbeteren, daar
„„jullie bij het eindigen van de school nog een eindconduite krijgen”
„de foutieve conclusie heeft getrokken dat het hier om een „voorlo-
„„pige” conduite handelde, welke niet in het conduiteboekje zou wor-
„den ingeschreven, doch slechts als waarschuwing gold; dat deze be-
„oordeling van buitengewoon belang is voor klager, daar ze mede heeft
„geleid tot zijn verwijdering van de korpschool, via de brief van de
„commandant van het korps mariniers d.d. S juni 1968 nr. . . .; dat het
„daarom in dit bijzondere geval moet worden voorkomen dat bij kla-
„ger een gevoel van onbehagen wordt gewekt omtrent zijn al dan niet
„gerechtvaardigde gelijk in zijn overtuiging dat het hier geen officiële
„beoordeling betrof, reden waarom hij zijn beklag zo laat heeft inge-
„diend;

„Beschikkende op de ontvankelijkheid van het beklag; neemt het
„beklag conform VVKM 130, bijlage 1, artikel 10, punt 3 in onder-
„zoek;

„Gehoord de klager;

„Gezien een mij door klager overhandigde schriftelijke verklaring
„met bijlagen; de stukken met betrekking tot het schriftelijk onderzoek
„te dezen;

„Nader gehoord kapitein der mariniers R. en sergeant der mariniers
„B.;

„Overwegende t.a.v. het beklag over de van betrokkene opgemaakte
„ongunstige beoordeling over de periode van 2 januari 1968 tot 1 mei
„1968; dat klager in zijn aan mij overhandigde schriftelijke verklaring
„de omstandigheden motiveert die hebben geleid tot zijn weigering een
„aantal waterhindernissen over te steken, waarvoor hij op 29 april
„1968 krijgstuchtelijk werd gestraft; dat in bijlagen van bovengenoem-
„de verklaring een tweetal ziekenverplegers verklaren dat zij de bij
„klager geconstateerde temperatuurverhoging hebben gemeld aan kapi-
„tein der mariniers T. en 1e luitenant der mariniers B.; dat het echter
„deze officieren zelf zijn geweest, die desondanks respectievelijk op-
„dracht voor deze oversteek en de niet-nakoming daarvan door klager
„gerapporteerd hebben; dat niet op deze straf kan worden teruggeko-
„men, daar betrokkene zich daar niet over heeft beklaagd en omdat
„evenmin nieuwe feiten of omstandigheden naar voren zijn gekomen
„die hem, commandant van de Van Ghentkazerne, nopen tot een her-
„ziening van de straf of strafreden op grond van artikel 50 WK; dat de
„in de bijlagen overgelegde verklaringen van de klassegenoten, dat na
„het tentamen, niet alle leerlingen van de KSS-1 op het divisiebureau
„zijn geroepen, niet ter zake doende zijn, daar zij geen ontkenning in-
„houden omtrent het aanzeggen van de geconstateerde tekortkomingen

„aan klager zelf; dat, vermits klager bekend is met de inhoud van het „in proces-verbaal opgenomen schriftelijk onderzoek in deze en dit „proces-verbaal bovendien geacht wordt deel uit te maken van deze „beschikking, de volledige inhoud daarvan niet behoeft te worden ge- „releveerd, doch dat volstaan kan worden ernaar te verwijzen; dat uit „dat proces-verbaal en uit aanvullende mondelinge verklaringen van „kapitein der mariniers R. en sergeant der mariniers B. voldoende ele- „menten naar voren zijn gekomen, die de onderstreepte passages en de „mindere gunstige cijfers voor plichtsbetrachting en dienstijver, mili- „taire eigenschappen en uitoefenen van gezag rechtvaardigen; dat de „door klager schriftelijk en mondeling afgelegde verklaringen mij, com- „mandant van de Van Ghentkazerne, geen aanleiding geven bovenge- „noemde onderstreepte passages en minder gunstige cijfers te herzien; „dat mij, commandant van de Van Ghentkazerne, uit het proces-ver- „baal en uit aanvullende mondelinge verklaringen van kapitein der ma- „riniers R. en sergeant der mariniers B. — ondanks de ontkenning van „klager zelf — is gebleken dat klager wel degelijk gedurende de be- „oordelingsperiode herhaalde malen op zijn tekortkomingen is ge- „wezen;

„Gelet op VVKM 130, bijlage 1, artikel 10, punt 3;

„Beschikkende op het beklag;

„beslist dat het beklag niet gegrond is en handhaaft de over klager „opgemaakte beoordeling over de periode van 2 januari 1968 tot 1 „mei 1968”.

Klager heeft tegen dit besluit bij de Raad beroep ingesteld en bij op 29 november 1968 ontvangen aanvullend klaagschrift, met bijlagen, op de daarin ontwikkelde gronden de Raad verzocht zowel het bestreden besluit voorzover dat inhoudt handhaving van de over klager uitgebrachte beoordeling over de periode 2 januari 1968 tot 1 mei 1968 als de beoordeling zelve nietig te verklaren dan wel deze ten gunste van klager te wijzigen.

Verweerder heeft bij schrijven van 31 januari 1969 van contra-memorij gediend en op de daarin ontwikkelde gronden de Raad verzocht het aangevallen besluit te bevestigen.

Ingevolge verzoek van 's Raads fungerend-voorzitter van 19 mei 1969 heeft verweerder bij schrijven van 27 mei 1969 een aantal stukken en enkele inlichtingen verstrekt.

De zaak is hierop behandeld ter 's Raads terechtzitting van 10 september 1969, waarna ingevolge 's Raads bevel van 17 september 1969 aan de kapitein ter zee F. H. Heckman, plaatsvervangend vlagofficier personeel bij het ministerie van Defensie (Marine), is opgedragen een nader onderzoek in te stellen met betrekking tot de vraag, of de beoordeling, waarop het besluit van verweerder van 8 oktober 1968 betrek-

king heeft, als onvoldoende gefundeerd moet worden aangemerkt. Op 26 maart 1970 is terzake rapport uitgebracht.

Hierna is ingevolge bevel van 's Raads fungerend-voorzitter van 5 augustus 1970 door dr. J. G. Verhoeven, internist te Utrecht, op 14 september 1970 rapport uitgebracht met betrekking tot de vraag of de gezondheidstoestand van betrokkene in de beoordelingsperiode van 2 januari 1968 tot 1 mei 1968 zodanig was, dat zijn dienstverrichting en prestaties in die tijd hierdoor nadelig werden beïnvloed, en zo ja, in hoeverre; alsmede of betrokkenes gezondheidstoestand destijds zodanig was dat hij redelijkerwijze terecht mocht weigeren waterhindernissen te nemen als waarvoor hij op 29 april 1968 krijgstuchtelijk is gestraft.

IN RECHTE:

Het bestreden besluit is genomen, gelet op W K M 130, bijlage 1, artikel 10, punt 3, waarmede is aangeduid het „Voorontwerp voor een „voorschrift betreffende de inwendige dienst aan boord van Hr. Ms. „Oorlogsschepen en bij de inrichtingen der zeemacht“.

Dit is een voorontwerp, opgesteld bij de hoofdafdeling marinestaf, doch niet vastgesteld door het daartoe bevoegde gezag, zodat het naar 's Raads oordeel, ook al zijn in dit voorontwerp herhaaldelijk wijzigingen aangebracht bij ministeriële beschikking, niet als een algemeen verbindend voorschrift in de zin der Ambtenarenwet 1929 juncto artikel 2 der Militaire Ambtenarenwet 1931 kan worden aangemerkt.

Evenvermeld artikel 10 bevat een regeling betreffende de behandeling van een beklag over beoordelingen van de divisiechef of commandant.

Terzake van het onderwerpelijke beklag is echter wel van toepassing het bepaalde in artikel 253 van het bij Koninklijk besluit van 30 mei 1934 nr. 58 vastgestelde „Reglement op den inwendigen dienst aan „boord van Hr. Ms. Oorlogsschepen en in de inrichtingen der zee-„macht“.

Weliswaar is bij Koninklijk besluit van 14 december 1955, nr. 25, onder meer bepaald, dat alle artikelen van laatstgemeld Reglement vervallen, doch daarbij is een uitzondering gemaakt onder meer voor artikel 253.

Dit artikel 253, voorzover te dezen van belang, bepaalt:

„(1). Iedere schepeling, van wien geen conducerapporten worden ingediend, heeft het recht zich te beklagen:

„a. over eene door zijn divisiechef opgemaakte beoordeling, welke „van ongunstigen invloed kan zijn op de bevorderingskansen van den „beoordeelde, dan wel zou zijn, indien hij niet den hoogsten voor hem „bereikbaren rang of klasse bekleedde, of op het toekennen van pe-„riodieke soldijverhogingen;“;

„(2). Het in het vorige lid bedoelde beklag moet langs den hiërarchischen weg worden ingediend binnen 14 dagen, nadat de ongunstige „beoordeling ter kennis van den beoordeelde is gebracht.

„(3). Op het beklag, bedoeld in het 1e lid onder a. beslist de commandant, op het beklag, bedoeld in het 1e lid onder b. de hoogere „militaire autoriteit.

„(4). Van de door de bevoegde autoriteit op een beklag genomen beslissing is geen beroep op eene hoogere autoriteit toegestaan.”;

Het bestreden besluit, waarin ten onrechte enkele malen sprake is van conduite in plaats van beoordeling, moet derhalve geacht worden te berusten op gemeld artikel 253, waarbij opmerking verdient, dat artikel 30 van bijlage 1 van VVKM 130 een materieel aan dit artikel 253 gelijkkluidende bepaling bevat.

Het bestreden besluit moet mitsdien worden aangemerkt als een in administratief beroep genomen besluit, als bedoeld in artikel 3, lid 2 onder a der Ambtenarenwet 1929, zodat de Raad bevoegd is van het daartegen ingestelde beroep in eerste en enige aanleg kennis te nemen.

Omtrent klager, korporaal verbindingdienst bij de mariniers, is over het tijdvak 2 januari 1968 tot 1 mei 1968 door de majoor der mariniers G. een beoordeling opgemaakt, gedurende welk tijdvak klager de opleiding volgde aan de Korpsschool voor sergeants.

Deze beoordeling luidt als volgt:

„Plichtsbetrachting en dienstijver: *voldoende 5*; Gedrag: goed 6; „Bekwaamheid: —; Bruikbaarheid: —; Militaire eigenschappen: *voldoende 5*; Optreden als gezagsdrager: *voldoende 5*; Karakterbeschrijving: *Emotioneel, geen doorzettingsvermogen, nerveus, voorzichtig in „doen en laten, is na enige lichamelijke inspanning niet in staat leiding „te geven, gemakzuchtig*. Bijzonderheden: Weinig belangstelling voor „het militaire gedeelte van zijn vak, theoretisch ruim voldoende, *praktisch onvoldoende, fysiek onvoldoende*”.

In deze beoordeling waren een aantal passages onderstreept (hiervoren cursief aangegeven).

Voor militairen in de rang van klager bij het dienstonderdeel der mariniers bestaat weliswaar geen algemeen verbindend voorschrift ingevolge hetwelk passages in een beoordeling, welke van ongunstige invloed kunnen zijn op de bevorderingskansen van de beoordeelde, onderstreept dienen te worden, doch zulks geschiedt in de praktijk — kennelijk naar analogie van hetgeen in het Voorschrift betreffende de conduiterapporten is voorgeschreven voor militairen der zeemacht in de rang van sergeant en hoger —.

Voor militairen als klager bestaat evenmin een geschreven algemeen verbindend voorschrift, dat dergelijke passages aan de beoordeelde ter kennis moeten worden gebracht, maar het ligt in de rede, dat zulks ge-

schiedt, omdat slechts aldus het in voormeld artikel 253 geregelde beklagrecht tot gelding kan worden gebracht.

Op 17 mei 1968 heeft de kapitein der mariniers R. aan klager de onderstreepte passages uit vorenstaande beoordeling voorgelezen en daaraan toegevoegd, dat hij, klager, nog de tijd had om zich te verbeteren en dat er aan het eind van de school nog een „conduite^v zou worden opgemaakt.

Klager is kort na deze beoordeling op last van de commandant van het Korps mariniers van de korpsschool verwijderd omdat zij, die in opleiding zijn voor sergeant, „behalve een goede conduite, in de eerste „plaats in staat moeten zijn om fysiek de opleiding tot sergeant te „kunnen volgen“.

Op grond van de gedingstukken en het verhandelde te zijner terechtzitting is voor de Raad het navolgende komen vast te staan:

Klager is geboren . . . 1926. Als korporaal bij de verbindingdienst van de mariniers is hij op 2 januari 1968 geplaatst op de korpsschool voor sergeant der mariniers. De leeftijdsgrens voor toelating tot deze school is 38 jaar. Klager had deze leeftijdsgrens reeds met ruim drie jaren overschreden, doch heeft daarvan dispensatie gekregen. De leeftijd van klagers klasgenoten lag gemiddeld 10 jaren jonger. Uit utiliteitsoverwegingen is de praktische opleiding tot sergeant der mariniers en tot sergeant bij de verbindingdienst der mariniers gecombineerd. De bekwaamheidseisen, zoals omschreven in het „Voorschrift betreffende de eisen van bekwaamheid gesteld voor bevordering van schepelingen” (WKM 2) zijn voor beide dienstvakken niet identiek. In voormeld rapport van de kapitein ter zee F. H. Heckman wordt terzake gesteld:

„De eis, die wel aan de sergeant van de mariniers doch niet aan de „sergeant van de verbindingdienst wordt gesteld i.c. „Bedrevenheid „„in het optreden als opvolgend commandant van een infanterie peloton” (art. 244 sub b) drukt reeds op de gecombineerde praktische „opleiding een stempel, die als een extra verzwaring voor de sergeant „van de verbindingdienst wordt ervaren.

„Voorts gold de eis om met gunstig gevolg de cursus tot hulpsport„instructeur te hebben doorlopen alvorens te kunnen worden bevorderd tot sergeant, niet voor sergeanten van de verbindingdienst, zo„als reeds door klager is aangevoerd.

„Ik meen dan ook met het gestelde sub 12 tot/met 14 te hebben aan„getoond, dat de opleidingseisen waaraan klager moest voldoen niet „geheel gesteund worden door de vigerende voorschriften en dat van „klager voortdurend fysiek meer werd gevergd dan hij kon opbrengen, „hetgeen ook een psychische terugslag moet hebben veroorzaakt.”

De onderwerpelijke opleiding stelt fysiek zeer zware eisen. Klager

heeft niet de cursus tot hulpsportinstructeur doorlopen. Uit een analoog geding, betrekking hebbende op de korporaal der mariniers C. (M.A.W. 1968/K 19) is de Raad gebleken, dat aan C., die had gevraagd genoemde cursus te mogen volgen om aldus beter voorbereid te zijn voor het volgen van de cursus aan de korpsschool voor sergeant, dit niet is toegestaan omdat zulks niet was vereist.

Klager heeft tijdens de onderwerpelijke opleiding 192 lesuren gemist in verband met ziekte. Het hoofd der korpsscholen voor sergeant en korporaal der mariniers, de majoor der mariniers G., heeft met betrekking tot klager verklaard:

„Vanaf het begin van de school tot het moment dat hij werd **verwijderd** heeft hij als gevolg van een slechte **lichamelijke** conditie **verplicht** sportlessen moeten volgen. Hoewel als gevolg van deze en andere **sportlessen** enige verbetering zichtbaar werd in zijn **lichamelijke conditie**, werd geen verbetering geconstateerd in die takken van sport, bv. **hindernisbaan**, veldlopen e.d., waar een beroep werd gedaan op zijn **doorzettingsvermogen**.

„De aanmoedigingen van de **Kaptmarns R.** en de **Sctmarns B.** brachten geen verbetering. De sportinstructeurs **Sctmjrmarns P.** en **Q.**, die mij op mijn verzoek regelmatig op de hoogte hielden, kwamen met mij tot de conclusie dat behalve gebrek aan **doorzettingsvermogen X.** **snel medelijden** had met zichzelf.

„Het feit dat hij zich vaak op het ziekenrapport meldde deed bij mij het vermoeden rijzen, dat hij zich met medische **mutaties** aan **lichamelijke inspanningen** wenste te onttrekken”.

Klager heeft onweersproken gesteld, dat hij van de 17 sporteisen, waaraan tijdens de opleiding moest worden voldaan, er 12 gehaald heeft, te weten: de zwemproef, 10 meter touwklimmen, 4 meter **handklimmen**, 2 metersprong zonder aanloop, 25 maal opdrukken vanuit voorligsteun, 25 maal vanuit rugligging tot **langzit** komen, de evenwichtsbalk, 7 meter kogelstoten, polsstokverspringen, de lengtesprong over een springkast, 2,5 kilometer veldloop, 100 meter sprint. De 4 kilometer veldloop heeft klager niet gehaald binnen de vereiste 21 minuten, doch wel in 25 minuten. De hindernisbaan heeft klager wel doorlopen, doch eveneens niet binnen de vereiste tijd. Aan de vereisten **terzake** van het hoogspringen, kastbreedtesprong en verspringen heeft klager niet kunnen voldoen.

In de week van 27 maart tot en met 3 april 1968 heeft klager deelgenomen aan de oefening „**Looptukker**”. Klagers gemachtigde heeft deze oefening als volgt beschreven:

„Bij deze oefening werd uitgegaan van de situatie dat een eenheid van mariniers zich in vijandelijk gebied bevindt en waarbij deze **eenheid** zich gedurende de nacht verplaatst en zich overdag schuil houdt

„in een zgn. schuilbivak. Elke nacht werd **30** tot 35 km afgelegd. „Overdag werd in het schuilbivak doorgebracht, hetgeen betekende: „niet in een tent of ook maar in een slaapzak maar op de grond, in „de sneeuw en koude nattigheid van ons klimaat in maart en april. „Aan deelnemers aan de oefening werd eenderde van de normale voeding verstrekt, zijnde één gevechtsrantsoen, waarmede drie tot vier „dagen moest worden gedaan.”

Voorts heeft klagers gemachtigde terzake gesteld:

„Gedurende de eerste periode van de oefening openbaarde zich de „ziekte van klager. Hij voelde zich beroerd en vroeg aan ziekenverplegers, die de eenheid vergezelden, hem te controleren. Deze ziekenverplegers constateerden herhaalde malen dat klager koorts had, en klager was er zelf bij aanwezig dat de ziekenverpleger dit meldde aan de „luitenant T. De beslissing van deze met de leiding belaste officier „luidde dat klager toch maar door moest lopen hetgeen klager dan ook „heeft gedaan. Op een van de laatste nachtelijke tochten moesten weer „waterhindernissen worden genomen. De eerste twee hindernissen werden door klager niet genomen. Hij liep om, nadat hij aan een kaderlid dat aanwezig was had gemeld dat hij koorts had en niet door het „water zou gaan. Hierop werd geen aanmerking gemaakt. Tegen de „ochtend, bij de laatste waterhindernis, was de luitenant B. aanwezig. „Klager deelde mij mede dat bij het schijnsel van de lamp die iemand „vasthield zich een ziekenverpleger uit het groepje losmaakte en tegen „de luitenant zei: „Deze korporaal mag niet zwemmen, hij heeft „„koorts”, hierbij doelende op klager. Luitenant B. zou hierop hebben „geantwoord: „Geen moer mee te maken toch maar doen”, althans „woorden van gelijke strekking, waarbij klager vervolgens te aanhoren „kreeg boe slap hij eigenlijk wel was.

„Zich beroerd voelende is klager van de oefening 's avonds in Rotterdam in de kazerne aangekomen, heeft zijn spullen opgeruimd, is „met weekendverlof naar huis gegaan en heeft de volgende dag besloten „een arts te raadplegen. Deze constateerde dat klager leed aan bronchitis en schreef bedrust voor. Na een maand ziek thuis te zijn geweest werd klager gestraft bij zijn terugkeer in de kazerne zoals in „het klaagschrift staat aangegeven.”

De omstandigheid, dat klager tijdens deze oefening koorts had — en wel een temperatuur van **38** dan wel **38,5** graden — wordt bevestigd door verklaringen van twee mariniers-ziekenverpleger, die aan bedoelde oefening hebben deelgenomen. De officier, belast met de geneeskundige dienst bij de Van Ghentkazerne heeft verklaard, dat „blijkende uit „de medische gegevens van betrokkene — korporaal van de verbindingdienst X. — in de periode van 4 april 1968 tot 29 april 1968 „wegens bronchitis ziek thuis is gebleven; dat het niet mogelijk is aan

„te geven dat deze bronchitis tijdens de oefening „Loop Tukker" werd „opgelopen; dat er door de ziekenverplegers van de oefening „Loop „Tukker" na terugkomst in de kazerne geen bijzonderheden zijn gemeld; dat betrokkene zich na terugkomst in de kazerne na de oefening „Loop Tukker" niet heeft ziek gemeld in de ziekenboeg van de „Van Ghentkazerne .

Op 29 april 1968 is klager krijgstuuchtelijk gestraft met 6 dagen licht arrest (verzachtende omstandigheden in aanmerking genomen) wegens: „Omdat hij zich niet helemaal goed voelde, een opdracht om tijdens „een meerdaagse oefening een drietal waterhindernissen over te ste- „ken niet uitgevoerd, zonder echter zijn klachten op de juiste wijze „naar voren te brengen." Tegen deze straf heeft klager geen beklag gedaan. Als reden daarvoor heeft klager opgegeven:

„De beslissing om niet in beklag te gaan tegen straf en/of strafreden „van bet rapport over het niet nemen van waterhindernissen, is door „mij genomen na diepgaand beraad, waarbij als voornaamste overwe- „ging gold, dat de lesuren die ik zou moeten missen vermeerderd met „de verstoring van de gemoedrust, daar een beklag gericht tegen de „leiding der Korpsschool door een Korpsscholier nu eenmaal een in- „grijpende zaak is, zou kunnen leiden tot onvoldoende resultaten op „het eindexamen, met als gevolg eventueel herexamen".

Klagers gemachtigde heeft dit als volgt toegelicht:

„Dat klager, die zich ten onrechte gestraft voelde, zich niet heeft be- „klaagd, is een treurig voorbeeld van het gebrekkig functioneren van „het beklagrecht. Nog steeds wordt een beklag beschouwd als een aktie „gericht tegen de strafoplegger. Het was er klager alles aan gelegen zijn „meerdere gunstig voor zich te stemmen; zijn bevordering hing af van „de over hem uitgebrachte beoordeling en hij liet alles na dat dit oor- „deel ongunstig zou kunnen beïnvloeden. Dit vormt tevens een element „dat zich bij de beoordeling van overige argumenten niet laat wegden- „ken: bij de scholieren op de korpsschool ging het om de vraag of zij „straks al dan niet de begeerde bevordering zouden krijgen. Het ligt „in de rede te veronderstellen dat zeker een man als klager, die zijn „slechte fysieke conditie tegen had en die zoveel moeite had gedaan „om op zijn leeftijd op de korpsschool te worden geplaatst, het uiterste „zou geven om aan de eisen te voldoen".

De onderwerpelijke straf is, naar door de majoor der mariniers voornoemd, G. is verklaard, van invloed geweest op de omtrent klager opgemaakte beoordeling.

Uit het voormelde rapport van de geneeskundige dr. J. G. Verhoeven blijkt:

„Voorgeschiedenis.

„Onderzochte heeft rond 1949 toen hij bij de Marine in de Oost

„diende longtuberculose gehad. Hij verbleef toen 6 tot 8 maanden in
„de ziekenboeg en werd behandeld door het Marine Hospitaal te Soe-
„rabaya.

„In de winter 1968—1969 had onderzochte een malaise-gevoel, be-
„gin 1969 zou opnieuw tuberculose vastgesteld zijn in het Marine Hos-
„pitaal te Overveen, onderzochte was daar 6 weken opgenomen, daar-
„na was hij 3 maanden thuis. Hij werd behandeld met injecties, P.A.S.
„en nydaton. Daarna kreeg hij eerst gedurende halve dagen licht werk
„bij de Sociaal Medische dienst van de Marine in Leiden, momenteel
„werkt hij reeds geruime tijd weer hele dagen”.

De conclusie, waartoe deze deskundige is gekomen luidt als volgt:

„1. Op grond van de in de periode van 27-3 tot 3-4-1968 vastgestel-
„de temperatuurverhoging heeft onderzochte naar mijn mening rede-
„lijkerwijze terecht geweigerd waterhindernissen te nemen tijdens de
„oefening „Looptukker”.

„2. Wij moeten aannemen dat de gezondheidstoestand van onder-
„zochte tussen 2 januari en 1 mei 1968 niet in belangrijke mate afweek
„van de toestand waarin hij momenteel verkeert. Naast deze gezond-
„heidstoestand zijn er echter naar mijn mening twee factoren die van
„belang kunnen zijn bij het tot stand komen van de beoordeling die
„onderzochte over die periode kreeg.

„Op de eerste plaats is dit de leeftijd van onderzochte. Hij was toen
„41 jaar, en dus aanzienlijk ouder dan de andere leden van de Korps-
„school. Alleen al op grond van dit leeftijdsverschil is het naar mijn
„mening aannemelijk dat hij niet aan alle hem daar gestelde eisen kon
„voldoen.

„Op de tweede plaats komt erbij het feit dat onderzochte vroeger
„longtuberculose gehad heeft. Gezien de resten die men daar thans nog
„op de thorax-foto van vindt kan men niet aannemen dat op grond
„hiervan een vermindering van de longfunctie bij onderzochte bestaat.
„Daarentegen mag men wel aannemen dat onderzochte subjectief, en
„dit op grond van de doorgemaakte longtuberculose, zich minder fit
„voelt en subjectief ook wel eerder vermoeid is dan een ander persoon
„van dezelfde leeftijd die geen longtuberculose in de voorgeschiedenis
„heeft. In verband hiermede acht ik het aannemelijk dat de dienstver-
„richtingen en prestaties van onderzochte in de periode van 2-1 tot
„1-5-1968 nadelig werden beïnvloed”.

De Raad meent het medisch oordeel van deze deskundige te moeten
volgen. De vorenweergegeven verklaring van de officier, belast met de
geneeskundige dienst bij de Van Ghentkazerne laat de Raad voor wat
zij is. Opgemerkt zij slechts, dat de Raad niet duidelijk is, waar en hoe
klager dan de meervermelde bronchitis wel moet hebben opgelopen.

De Raad heeft niet te beoordelen, wat er is van het bij de opleiding

tot sergeant gevoerde beleid met betrekking tot de mariniers, werkzaam bij de verbindingdienst, **terzake** van de aan hen te stellen fysieke eisen.

De Raad is evenwel van oordeel, dat bij de onderwerpelijke beoordeling het medische aspect van klagers dienstvervulling ten onrechte geheel althans te veel buiten beschouwing is gelaten. Hierdoor is het kunnen gebeuren, dat door de onderstreepte passages in de beoordeling op klagers dienstvervulling een accent is komen te liggen, dat hem onrecht aandoet.

Wel zijn officieren en onderofficieren, verbonden aan de korps-school, eensluidend in hun oordeel, dat het klager aan wilskracht en doorzettingsvermogen heeft ontbroken, doch het komt de Raad voor, dat zij niet hebben onderkend, dat klager én door zijn leeftijd én door zijn medische voorgeschiedenis ernstig gehandicapt was.

Dit zo zijnde kan buiten beschouwing worden gelaten wat er is van de klager opgelegde, hiervoren vermelde krijgstuchtelijke straf. Weliswaar is deze straf niet meer langs de weg van beklag ongedaan te maken, doch de omstandigheden, waaronder het feit, **terzake** waarvan die straf opgelegd is, begaan is, dienen **terzake** van de onderwerpelijke beoordeling ten volle te worden medegerekend. Eveneens kan buiten beschouwing worden gelaten wat er is van het niet op de juiste wijze naar voren brengen door klager van zijn gezondheidstoestand, als in die straf omschreven. Uit de gedingstukken en het verhandelde ter terechtzitting is de Raad niet duidelijk geworden, of en zo ja in hoeverre klager te dezen is tekortgeschoten.

Opmerking verdient nog, dat verweerders gemachtigde ter 's Raads terechtzitting van 25 november **1970** heeft verklaard, dat verweerder, na kennis te hebben genomen van de nieuwe in het dossier aanwezige gegevens, van oordeel is, dat de omstandigheden, waarvan hij is uitgegaan bij het nemen van zijn bestreden besluit, niet langer gelden.

Mele gelet hierop, komt de Raad tot de slotsom, dat dit besluit niet kan worden gehandhaafd en moet worden nietig verklaard. De Raad meent hiermede te moeten volstaan en niet te moeten overgaan tot nietigverklaring van de beoordeling, waarvan beroep, dit met name om verweerder de gelegenheid te geven op het door klager bij hem ingestelde administratieve beroep een nieuwe beslissing te geven, dit met inachtneming van de nieuwe gegevens en van 's Raads uitspraak.

Het vorenoverwogene leidt derhalve tot de navolgende beslissing:
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart nietig het besluit van verweerder, op **8 oktober 1968** ten aanzien van klager genomen.

K.B. van 1 oktober 1969, no. 21
(Dienstplichtwet artt. 15 en 19).

De vrijstelling wegens broederdienst is terecht geweigerd. Evenwel is er i.c. aanleiding een bijzonder geval aanwezig te achten als bedoeld in art. 15, eerste lid, onder e der Dienstplichtwet.

Wij **Juliana**, enz.;

Beschikkende op het beroep, ingesteld door X., dpl. der lichte 1970 uit Almelo, tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 10 maart 1969, Afdeling Dienstplichtzaken, no. 50.05.18.442 waarbij aan hem vrijstelling van dienst als gewoon dpl. zowel wegens broederdienst als wegens aanwezigheid van een bijzonder geval is geweigerd;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 8 sept. 1969, no. 4309/IV;

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Defensie (KL van 23 september 1969, Afd. Dienstplichtzaken, Bureau beroepszaken, nr. 50.05.18.442;

Overwegende, dat de beslissing van Onze Minister steunt op de overwegingen, dat ingevolge art. 19, eerste lid, der Dienstplichtwet vrijstelling van dienst als gewoon dpl. wegens broederdienst wordt verleend aan de ingeschrevene, die ten minste twee wettige broeders of wettige halfbroeders heeft of gehad heeft, die dienen of gediend hebben bij de landmacht, bij de zeemacht, of bij de overzeese krijgsmacht; dat, aangezien de personen, naar wie in de aanvraag wordt verwezen, geen wettige broeders of wettige halfbroeders van de dpl. zijn, hij niet wegens broederdienst kan worden vrijgesteld; dat voorts de omstandigheid, dat van de dpl. twee natuurlijke halfbroeders de eerste oefening hebben volbracht, hem Minister, geen aanleiding geeft de dpl. te beschouwen in een bijzonder geval te verkeren, aangezien zijn natuurlijke halfbroeders, Gustav B. en Theodoor B. de eerste oefening niet hebben vervuld in de periode, dat zij met de dpl. deel uitmaakten van een gezin; dat de app. in beroep aanvoert, dat zijn halfbroers Gustav B. en Theodoor B. zijn geboren uit het huwelijk van V. B., overleden 16 juni 1939, met zijn moeder; dat zijn moeder niet met zijn natuurlijke vader getrouwd is geweest; dat zulks geen reden behoeft te zijn, zijn eerdergenoemde halfbroers als onwettig te beschouwen; dat, aangezien zijn vader nog niet kon repatriëren, zijn bovengenoemde broers eerder naar Nederland zijn vertrokken; dat hij in de omstandigheid dat door verschil **van** land, waarin zij woonachtig waren, een breuk moet worden gezien in het gezinsverband, evenmin een motief kan vinden om zijn verzoek niet in te willigen;

overwegende, dat ingevolge art. 19, eerste en tweede lid, der **Dienst-**plichtwet vrijstelling wegens broederdienst wordt verleend aan de **in-**geschrevene, die ten minste twee wettige broers of wettige halfbroers heeft of gehad heeft, die ten minste 30 dagen hebben gediend, dan wel t.g.v. verleend uitstel nog niet of nog geen 30 dagen hebben gediend; dat de dpl. verwijst naar G. B. en Th. B., die echter geen broers of halfbroers als vorenomschreven zijn; dat de gevraagde vrijstelling wegens broederdienst mitsdien terecht is geweigerd;

Overwegende voorts, dat de dpl. met zijn ouders in 1959 in Nederland uit **Indonesië** is aangekomen; dat zijn natuurlijke halfbroer **G. B.** die in 1955 naar Nederland is gekomen, van 24 nov. 1955 tot 24 mei 1957 zijn dienstplicht heeft vervuld en vanaf 1959 tot na zijn huwelijk in 1962 bij zijn moeder en de dpl. heeft gewoond; dat voorts de natuurlijke halfbroer van de dienstplichtige Th. B., die sinds 1955 in Nederland is, is opgenomen in werkelijke dienst op 4 april 1956 en thans als beroepsmilitair in werkelijke dienst is; dat bij de behandeling voor de Afdeling van de Raad van State voor de geschillen van bestuur is gebleken, dat de natuurlijke halfbroer van de dpl. J. B. gediend heeft bij het voormalige K.N.I.L.; dat de vader van de dienstplichtige is overleden; dat voormelde omstandigheden, tezamen genomen en in hun onderling verband gezien, aanleiding geven een bijzonder geval als bedoeld in art. 15, eerste lid, onder e, der Dienstplichtwet aanwezig te achten; dat mitsdien de bestreden beslissing van Onze Minister van Defensie niet kan worden gehandhaafd;

Gezien de Dienstplichtwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met handhaving van de bestreden beslissing van Onze Minister van Defensie, voor zover daarbij de gevraagde vrijstelling wegens broederdienst is geweigerd, aan X. dpl. der lichting 1970 uit Almelo, wegens aanwezigheid van een bijzonder geval voorgoed vrijstelling van dienst als gewoon dpl. te verlenen.

Onze Minister van Defensie is belast met de uitvoering van dit besluit.

(Overgenomen uit A.R.B. 1970).

BOEKAANKONDIGING

„*Godslastering: rechtsvergelijkende studie over blasfemie en andere „religiedelicten”*” door Mr. E. J. DE ROO, acad. proefschrift. Uitgave Kluwer (Deventer) 271 bladzijden. f 36, —.

In dit proefschrift, op 18 december 1970 in Groningen verdedigd, geeft schrijver een rechtsvergelijkende studie van de verschillende religiedelicten in Duitsland, Nederland, Zwitserland, Engeland en België. Dat Duitsland vóór Nederland wordt behandeld vindt zijn oorzaak in het feit dat de Nederlandse wetgever het Duitse stelsel als voorbeeld heeft genomen. Het Duitse voorbeeld is echter niet zonder meer overgenomen: Nederland eist enerzijds de smalende intentie van de dader; anderzijds hoeft niet bewezen te worden dat godsdienstige gevoelens (van een bepaalde persoon of min of meer verbreid geldende gevoelens) gekwetst zijn. Aan het slot opteert schrijver dan ook voor het Nederlandse stelsel. Daarbij gaat de auteur ook in op de vraag of strafbepalingen tegen godslastering nog wel zin hebben. Hij beantwoordt die vraag bevestigend en legt daarbij verband met het Verdrag van New York van 7 maart 1966 tot uitbanning van rassendiscriminatie en het ter uitvoering daarvan ingediende wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 137c en 137d W.Sr. in dier voege dat belediging van volksgroepen strafbaar zal zijn als zij betrekking heeft op hun ras, godsdienst of levensovertuiging.

Het boek is gemakkelijk leesbaar, mede door de voorbeelden uit de jurisprudentie, die erin zijn verwerkt.

W. H. V.

BIJDRAGEN

Tour d'horizon van het Franse militaire straf- en tuchtrecht*)

door MR. P. DE RIJK, majoor der Infanterie.

Hoofdstuk I. Plaatsbepaling van het Franse militaire strafrecht

1. Het militaire strafrecht in historisch perspectief.)

Het Franse militaire strafrecht is, afzonderlijk geregeld van het commune recht, te vinden in de Code de Justice Militaire (C.J.M.). Dit wetboek is op 1 januari 1966 in werking getreden.

Vervangen werd daarmee de C.J.M. van 9 maart 1928 — partiële wijzigingen en aanvullingen blijven hier onvermeld — die een wijziging was van de C.J.M. van 1857 en deze weer van oudere wetten, die uiteindelijk teruggaan tot het oude Franse recht, toen in 1347 Philippe VI, de Valois, zijn soldaten als gunst een eigen militaire rechter gaf. Vervolgens werd rond 1540 onder François I voor het eerst duidelijk gesteld, dat militairen alleen voor militaire delicten berecht konden worden door de militaire justitie; voor inbreuken op het commune recht vielen ze onder de burger rechter.

Natuurlijk hebben zich in de loop der tijden vele en belangrijke wijzigingen voltrokken, zoals, om een enkel voorbeeld te noemen, rond 1790 toen van de Engelsen de jury-rechtspraak werd overgenomen. Steeds bleef echter gehandhaafd de competentie ratione materiae.

Tijdens de Franse revolutie werd dit principe losgelaten. Althans, omdat de militaire wetten uit die tijd zich niet duidelijk uitspraken, ging de rechter ook militairen berechten op grond van commune delicten: ratione personae dus.

Keizer Napoleon wilde, toen de huidige Code Pénal in voorbereiding was, de militaire delicten daarin onderbrengen. Naar zijn persoonlijk idee („La justice est une en France") was men in de eerste plaats Frans staatsburger. Hij heeft dit echter niet kunnen realiseren.

Toch werd, additioneel aan de Constitutie van 22 april 1815, duidelijk bepaald dat de militaire justitie uitsluitend bevoegd was ten aanzien van militaire delicten. Toen dan ook de C.J.M. van 1857 de militaire rechter bevoegd verklaarde militairen te berechten wegens alle delicten, ook commune (behoudens ten aanzien van feiten begaan in

---

*) Men zie ook blz. 1, 2 hiervoor (*Red.*).

1) Zie voor een gedetailleerde beschrijving van de historische ontwikkeling: **Huguency**, P., *Traité théorique et pratique de droit pénal et de procédure pénale militaires*, Parijs 1933, blz. 5 e.v.

2) Loi no 65-542 van 8 juli 1965, *Journal Officiel* 9 juli 1965.

vredestijd tezamen met burgers), werd dit door velen betreurd.

Het gehele Franse volk splitste zich aan het einde van de 19e eeuw ten aanzien van de militaire rechtspraak in twee kampen naar aanleiding van de Dreyfus-zaak. Pro of contra Dreyfus betekende eveneens tegen of voor de militaire rechtspraak.

In de jaren 1909—1913 leek het einde van de militaire justitie nabij. De eerste wereldoorlog maakte evenwel een einde aan de stroom van wetsvoorstellen die een dergelijke **strekking** hadden.

Wel ging men aan het werk om wijzigingen tot stand te brengen. Het duurde tot 1 januari 1929, voor het uiteindelijk resultaat, de C.J.M. van 9 maart 1928, van toepassing werd. In deze wet werd de bevoegdheid van de militaire rechter weer teruggebracht tot:

- zuiver militaire delicten;
- commune delicten voorzover begaan „in dienst” dan wel binnen kazernes, kampementen, militaire gebouwen en ten huize van kwartiergevers.

Hoewel de letterlijke tekst van de huidige C.J.M. iets anders luidt, is de opvatting ten deze in hoofdzaak ongewijzigd gebleven.

Overigens is het thans geldende wetboek geheel herschreven en opnieuw ingedeeld. Het geldt voor de gehele krijgsmacht. Vroegere aparte regelingen voor land- en zeemacht zijn verdwenen.

Opmerkelijk is dat dit ene wetboek het geheel van wettelijke bepalingen omvat, die de militaire justitie **regelen**,³⁾ te weten:

- de organisatie en de bevoegdheden (eerste boek);
- de procedures (tweede boek);
- de toepasselijke straffen en de strafbare feiten⁴⁾ (derde boek);
- een bijzondere vorm van rechtspleging die in werking treedt, hetzij in oorlogstijd, **danwel** indien zich militaire eenheden in het buitenland bevinden (vierde boek).

2. *De verhouding van het commune recht.*

De verhouding tussen het commune en het militaire materiële straf-

---

3) Men vergelijkte: Code Pénal, Code de Procédure Pénale met Code de *Justice Militaire*.

4) In de Franse teksten wordt gesproken van „infractions”. Deze worden volgens art. 1 van de Code Pénal verdeeld in „crimes”, „délits” en „contraventions.”

Crimes: strafbare feiten bedreigd met a. „peines afflictives” of b. „peines infamantes”:

ad a. doodstraf en gevangenisstraf (levenslang of tijdelijk van 5-10 of 10-20 jaar).
ad b. verbanning en vervallen verklaring van staatsburgerlijke rechten.
Délits: strafbare feiten bedreigd met „peines correctionnelles”: gevangenisstraf van 2 mnd. tot 5 jaar en geldboete.

recht blijkt duidelijk uit art. 364 **C.J.M.**: „onder voorbehoud van de „bepalingen van dit wetboek en met uitzondering van de verbanning, „legt de militaire rechter dezelfde straffen op als de commune rechter. „Deze straffen worden opgelegd volgens de algemene principes en regels van het commune recht." Voor de algemene leerstukken van het strafrecht zal dus steeds een beroep moeten worden gedaan op de Code Pénal.

Het materiële deel van de **C.J.M.**, het derde boek, somt alleen de bijzondere op te leggen straffen op en omschrijft uitsluitend de militaire delicten.

Voor het formele recht ontbreekt een nadrukkelijke bepaling, maar hoewel er enerzijds vele uitzonderingen op het formele strafprocesrecht zijn, wordt anderzijds op vele plaatsen verwezen naar de Code de Procédure Pénale, zodat men concluderend kan zeggen dat het militaire strafprocesrecht een zelfstandig afgerond stelsel vormt, dat echter zo nauw mogelijk aansluit bij het commune recht.

3. De grondwettelijke basis.

Aangaande de grondwettelijke basis van het militaire strafrecht blijkt uit titel V van de Constitutie, ⁵ handelend over de verhouding tussen Parlement en Regering, dat de wet (in formele zin) de regels vaststelt betreffende (o.a.):

- de „crimes" en de „délits" evenals de straffen die bij inbreuk daarop kunnen worden opgelegd;⁶
- de strafrechtelijke procedures;
- het instellen van nieuwe gerechtelijke instanties.

Contraventions: strafbare feiten bedreigd met „peines de police": gevangenisstraf van 1 dag tot 2 mnd. en geldboete van NF 3,— tot NF 2000,—

5) Const. van 4 okt. 1958, gewijzigd bij de constitutionele wetten van 4 juni 1960, 6 nov. '62 en 30 dec. '63.

6) Dat de „contraventions" ontbreken vindt zijn oorzaak in het feit dat met betrekking tot de regelgevende bevoegdheid in Frankrijk wordt onderscheiden in onderwerpen „qui sont du domaine de la loi" en „qui ont un caractere réglementaire" (art. 37 Const.). In beide gebieden kan de naleving der regels met straf worden bedreigd. Tot de eerste categorie behoren de „lois", wetten in formele zin. Een tussenpositie nemen de „ordonnances" in, uitgevaardigd door de regering na speciale machtiging van het parlement, het betreft hier onderwerpen die eigenlijk „du domaine de la loi" zijn. Tot het „domaine réglementaire" behoren „décrets", uitgevaardigd hetzij door de President (indien in de Ministerraad behandeld), hetzij door de Premier ministre, alsmede „arrêtés", uitgevaardigd door Ministers, Prefecten en Maire's. Volgens art. R 25 Code Pénal (2e partie - Règlements d'administration publique et décrets en Conseil d'Etat) worden „contraventions" en de daarvoor toepasselijke straffen bij „décret" vastgesteld. Art. 26 aanhef, en onder lid 15, bedreigt met een boete, ieder die een wettig vastgesteld „décret" of „arrêté" overtreedt.

Hieruit blijkt dat, waar geen enkele strafrechtelijke procedure noch enige rechter apart in de Constitutie wordt genoemd,') het aan de wetgever wordt overgelaten de rechterlijke organisatie vast te stellen.

Bestaat eenmaal een bepaalde rechter, dan staat, volgens art. 64 van de Constitutie, de President van de Republiek borg voor de onafhankelijkheid van de gerechtelijke autoriteit. De leden van de zittende magistratuur zijn onafzetbaar.⁸⁾

Overigens zijn in de grondwet maar weinig artikelen gewijd aan de strijdkrachten:

art. 5 vermeldt dat de President van de Republiek borg staat voor de nationale onafhankelijkheid en de bescherming van het grondgebied;

art. 13 geeft hem de bevoegdheid burger en militaire ambtenaren te benoemen: van een aantal met name genoemde ambtenaren — waaronder generaals — wordt de benoeming in de ministerraad behandeld;

art. 15 verklaart dat de President „Chef des Armées” is;

art. 21 zegt dat de Minister-President verantwoordelijk is voor de nationale defensie, dat hij de uitvoering der wetten verzekert, de „pouvoir réglementaire” uitoefent en burger en militaire ambtenaren benoemt, zij het dat hij sommige van deze bevoegdheden aan een minister kan delegeren.

Hoofdstuk II. Organisatie en bevoegdheid van de militaire justitie

1. De organisatie.

De militaire⁹⁾ justitie wordt, binnen het grondgebied van de Repu-

7) In titel VIII van de Constitutie worden evenwel aangaande de benoeming van magistraten het Cour de Cassation en het Cour d'Appel vermeld, terwijl titel IX handelt over de instelling van een Haute Cour de Justice.

8) Van de nog te bespreken militaire colleges die met rechtspraak zijn belast behoren doorgaans minstens twee leden tot de zittende magistratuur.

9) De commune (straf)rechtspraak is in grote trekken schematisch als volgt georganiseerd:

Gerechtelijke instantie:	m.b.t. strafzaken:	berecht:	aantal rechters:	indien appel:	cassatie:
Tribunal d'instance:	Tribunal de Police	contraventions délits	1	bij Cour d'appel bij Cour d'appel	bij Cour de Cassation bij Cour de Cassation
Tribunal de grande inst:	Trib. correctionnel Cour d'assises	crimes	3 (+ 9 juryleden)		
Cour d'appel	Chambre des appels	contrav. + délits	3		bij Cour de Cassation
Cour de Cassation	Chambre criminelle	cassatie + revisie-verzoeken	minstens 7		

bliek, in vreedstijd uitgeoefend door (acht) permanente militaire tribu-
nalen (T.P.F.A.).¹⁰⁾

In oorlogstijd, en voor buitenslands verblijvende eenheden ook in vreedstijd, kunnen daarnaast militaire tribunalen ten behoeve van strijdkrachten (T.M.)¹¹⁾ worden gevormd en bovendien nog „Tribunaux „Prévotaux”. (Op deze laatste mogelijkheid wordt in paragraaf 3 van dit hoofdstuk apart ingegaan).

A. Het T.P.F.A.

Een T.P.F.A. bestaat uit één of meer rechtsprekende kamers en heeft daarnaast een kamer die belast is met controle op de instructie: de bevelen en beschikkingen van de „juge d'instruction”.

Er wordt recht gesproken met vijf leden: een president en een lid, beiden behorende tot de burger justitie, en drie militaire leden.

De president, de kamerpresidenten en de presidenten-plaatsvervanger worden per kalenderjaar benoemd bij „décret”, op voorstel van de Minister van Justitie, uit de leden van het Cour d'appel in het rechtsgebied van het T.P.F.A.

De rechtsgeleerde burgerleden en de leden-plaatsvervanger worden, eveneens per kalenderjaar, benoemd bij besluit van de president van het Cour d'appel, uit de leden van een der Tribunaux de grande instance of der Tribunaux d'instance in datzelfde rechtsgebied.

De militaire leden worden benoemd voor een periode van zes maanden door de verwijzende autoriteit¹²⁾ bij de desbetreffende militaire gerechtelijke instantie, uit een door hem opgestelde lijst.

Daarop staan, per krijgsmachtsdeel, naar rang en volgens anciënniteit gegroepeerd, de namen van de officieren en onderofficieren behorende tot de onder hem ressorterende onderdelen. Zo mogelijk worden daaruit in iedere rang (van brigade-generaal tot en met sergeant) één lid en twee tot acht leden-plaatsvervanger benoemd.

Ter zitting moet van deze militaire leden zo mogelijk één lid van de-

---

10) Tribunaux Permanents des Forces Armées. Een „décret” van 23 dec. 1965 (J.O. 31 dec. 1965) stelt aantal, zetel, rechtsgebied en aantal kamers vast. Ze zijn gevestigd te Parijs, Lille, Rennes, Bordeaux, Toulouse, Metz, Lyon en Marseille.

11) Tribunaux Militaires aux armées. Bij „arrêté” van 24 dec. 1965 (J.O. 31 dec. 1965) zijn T.M. ingesteld bij de hoofdkwartieren van:

- de bevelhebber der Franse strijdkrachten in Duitsland;
- de commandant van de basis Mers-El-Kebir (Algerije);
- de commandant van het steunpunt Dakar;
- de commandant der Franse strijdkrachten in het zuidelijk deel van de Indische Oceaan.

12) Zie daarover hoofdstuk II.

zelfde rang zijn als de beklagde, maar dan wel van een oudere anciënniteit en tenminste onderofficier. Verder moeten minstens twee leden officier zijn en één van hen weer hoofdofficier. Indien meer dan één beklagde berecht wordt, moet voor de keuze van het lid met dezelfde rang als de beklagde, uitgegaan worden van de beklagde met de hoogste rang.

Ter zitting treden verder op:

- een „commissaire du Gouvernement”, een militair of burger jurist die het O.M. vertegenwoordigt;
- een officier of onderofficier griffier;
- een onderofficier „deurwaarder/bode” (onze provoost).

B. Het T.M.

In het algemeen gelden voor de samenstelling van een T.M. dezelfde regels als voor een T.B.F.A., maar er zijn enkele afwijkingen:

- de president is in vreedstijd (dus buitenslands) een actief dienend militair- of burger jurist,¹³⁾ in oorlogstijd eventueel een gemobiliseerd lid van de rechterlijke macht of een reserve-officier militair jurist;
- het rechtsgeleerde burgerlid wordt vervangen door een militair lid (niet jurist);
- de militaire leden worden gekozen uit oorlogsgewonden danwel uit gevechtsonderdelen;
- officieren uit de verzorgende eenheden kunnen worden aangewezen om de diensten bij het parket, bij de instructie, of bij de griffie te verzekeren.

2. De bevoegdheid.

De C.J.M. is, volgens een bepaling in de preliminaire titel, toepas-

---

13) De leden van de burgerlijke rechterlijke macht en van het O.M. in Frankrijk behoren tot wat daar genoemd wordt het „corps judiciaire”.

Ten behoeve van de militaire justitie is in 1959 gevormd een „Service de la Justice Militaire des forces armées”, bestaande uit:

- een autonoom „corps de magistrats militaires” (hiertoe behoren de „Commissaires du Gouvernement” en de „Juges de l’instruction”; deze zijn afgezien van de onderlinge hiërarchie, uitsluitend ondergeschikt aan de Minister van Defensie);
- een autonoom „cadre d’officiers greffiers”;
- een „cadre de sous-officiers commis greffiers”;
- een „cadre de sous-officiers huissiers appariteurs”;

Echter, sinds een wet van 29 dec. 1966 (no. 66-1037) worden de functies van „Président” en „Prés. des chambres de contrôle de l’instruction des T.M.” (zie hfdst III, par. 3), alsmede van de „magistrats du parquet et de l’instruction” (bij alle tribunalen) vervuld door leden van het „corps judiciaire”, die, op hun verzoek, (voor minstens 5 jaar) bij het ministerie van Defensie gedetacheerd worden.

selijk op de militairen van land-, zee- en **luchtmacht**,¹⁴⁾ van de „services „**communs**”,¹⁵⁾ alsmede op aan militairen gelijkgestelden („**assimilés**”).

De artt. 57—59 C.J.M. geven een opsomming van wie als militair in de zin van deze wet beschouwd worden. Andere wetten, zoals bv. een ordonnance van 7 jan. 1959 betreffende de „**Défense Nationale**”, verklaren personen tot „**assimilé**”.

De bevoegdheid van de militaire rechter is als volgt te onderscheiden:

A. In vreedstijd, binnen het grondgebied der Republiek.

1. Ratione personae:

Het T.P.F.A. berecht, behoudens de bepalingen van art. 698 C.P.P.,¹⁶⁾ allen die inbreuk maken op de bepalingen van het derde boek van de C.J.M., behalve wanneer zij minderjarig zijn en tevens geen militair.

N.B. Militairen met een hogere rang dan kolonel worden door een Haute Tribunal Permanent der Forces Armées te Parijs berecht.

2. Ratione materiae:

Het T.P.F.A. berecht, eveneens behoudens art. 698 C.P.P., alle commune delicten door militairen begaan, mits hetzij binnen een militair „**établissement**”,¹⁷⁾ danwel „in dienst”.

Uitzonderingen hierop:

- a. het geval van samenloop, bv. met een commune delict niet „in dienst” gepleegd, en dat van mededaderschap of medeplichtigheid met personen die niet onder de militaire jurisdictie vallen: dan is de commune rechter ook ten aanzien van militairen bevoegd;
- b. strafbare feiten begaan door militairen met betrekking tot douanebepalingen;
- c. strafbare feiten van commune aard begaan door militairen van de Gendarmerie in de uitoefening van hun administratieve of (civiele) opsporingstaken; ten aanzien van de wijze waarop zij de openbare orde handhaven blijft het T.P.F.A. bevoegd.

---

14) Art. 3 C.J.M.; vroeger bestonden per krijgsmachtsdeel afzonderlijke wetten.

15) De „services **communs**” omvatten enige de gehele krijgsmacht steunende eenheden:

- de Gendarmerie Nationale
- de Service de la Justice Militaire des **forces armées**
- de Service des essences des armées
- de Service des poudres
- de Service de santé des armées.

16) „Crimes” en „**délits**” tegen de veiligheid van de Staat worden in vreedstijd berecht door een „Cour de Sûreté de l’Etat”.

17) Hoewel art. 60 C.J.M. aangeeft wat mede onder een militair „**établissement**” moet worden verstaan, is er een uitgebreide jurisprudentie over dit ruime begrip.

Als het land of een deel daarvan in staat van beleg of „en état „d’urgence”¹⁸⁾ wordt verklaard te zijn, wordt de jurisdictie uitgebreid tot alle strafbare feiten begaan door militairen of „assimilés”; de beperking „in dienst” of binnen een militair „établissement” vervalt dan. Verder kunnen dan ook alle mededaders of medeplichtigen (wanneer één van hen militair is), alsmede zij die een strafbaar feit begaan tegen de Franse strijdkrachten, militaire „établissements” of militair materieel, door de militaire rechter berecht worden.

B. In vreedstijd, buiten het grondgebied der Republiek.

De rechtsmacht van de militaire rechter (het T.M.) wordt uitgebreid tot:

1. Ratione personae:
  - a. leden van de strijdkrachten¹⁹⁾ en geautoriseerde legervolgingen, ook minderjarige;
  - b. alle mededaders of medeplichtigen als één van hen onder de militaire jurisdictie valt;
  - c. allen die een strafbaar feit begaan tegen de Franse strijdkrachten, militaire „établissements”, of militair materieel, mits de Franse strafwet die handelingen strafbaar stelt;
  - d. minderjarigen ten aanzien van wie geen enkele Franse kinderrechtter bevoegd is.

2. Ratione materiae:

alle strafbare feiten, commune zowel als militaire.

C. In oorlogstijd.

Behalve de uitbreiding hierboven onder B. aangegeven is de rechter oorlogstijd ook bevoegd te berechten:

- minderjarige mededaders of medeplichtigen als de dader onder zijn jurisdictie valt;
- b. „crimes” en „délits” tegen de veiligheid van de Staat;
  - c. vijandelijke oorlogsmisdadigers.

3. Een bijzondere vorm van rechtspleging.

Door de Gendarmerie worden „prévotés”²⁰⁾ gevormd:

---

18) Een toestand van ogenblikkelijk gevaar, ten gevolge van ernstige verstoring van de openbare orde of van gebeurtenissen die vanwege hun aard of ernstigheid het karakter van een ramp hebben.

19) Onder „leden van de strijdkrachten” (art. 68 C.J.M.) worden verstaan alle militairen in de zin van de artt. 57-59 C.J.M., die zich om welke reden dan ook op dat grondgebied bevinden, burgerpersoneel te werk gesteld bij de strijdkrachten, alsmede personen die te hunnen laste komen wanneer deze de „chef de famille” (vader) vergezellen buiten het grondgebied van de Republiek.

- in oorlogstijd op het grondgebied der Republiek;
- in vreedestijd zowel als in oorlogstijd, buitenslands, indien daar grotere militaire eenheden verblijven.

„Prévots” hebben enerzijds een algemene politietaak voortvloeiend uit de militaire voorschriften, anderzijds een justitiële taak voortvloeiend uit hun opsporingsbevoegdheid.

De Minister van Defensie stelt de organisatie en de voorwaarden waaronder „prévotés” gevormd worden vast. In het algemeen bestaan ze uit de „Prévot” en officieren, onderofficieren en gendarmes, die onder diens bevelen staan.

Buiten het grondgebied der Republiek kunnen door dezelfde Minister ook „tribunaux prévotaux” worden gevormd.

Een „Prévot” heeft dan, binnen zijn rechtsgebied, ook een rechterlijke taak: als alleen rechtsprekende rechter is hij bevoegd te oordelen over:

- a. „contraventions” die met een gevangenisstraf van ten hoogste 10 dagen, of een geldboete van ten hoogste NF 400, — worden bedreigd, mits begaan door personen die onder de militaire jurisdictie vallen;
- b. inbreuken op de disciplinaire voorschriften gepleegd door niet-militairen en krijgsgevangenen beneden de rang van officier.

Voor de gevallen onder a. is een verwijzing door de verwijzende autoriteit²⁰⁾ nodig. Ten aanzien van de onder b. genoemde gevallen treedt de „Prévot” onder bepaalde voorwaarden ook ambtshalve op.

Naast de „Prévot” treedt tijdens de berechtiging een beëdigd gendarme op als griffier. Het Openbaar Ministerie is niet vertegenwoordigd. Er is geen mogelijkheid van beroep. De verdediging kan zowel door een advocaat als door een militair geschieden. De minuut van het vonnis wordt ter zitting getekend en gezonden aan de „Commissaire „du Gouvernement” bij het territoriaal bevoegde tribunaal, die zorg draagt voor de executie.

Concluderend kan men zeggen dat met de instelling van deze rech-

---

20) Samenhangend met „prévot”, vroeger ook wel „grand-prévot”, commandant van een gendarmerie-eenheid, een oude titel die verwantschap heeft met de naam van onze provoost-geweldige. „Prévotés” waren oorspronkelijk bedoeld om allerlei ongewenste elementen, die zich rondom de legers ophielden en afbreuk deden aan de discipline, wegens begane vergrijpen terstond te kunnen berechten.

Thans zijn het gendarmeriebrigades „te velde”.

21) Zie hierna in hoofdstuk III.

ter een mogelijkheid is geschapen voor snelle berechting van niet al te ernstige gevallen.

Hoofdstuk III. Het militaire strafprocesrecht

1. De verwijzing naar de militaire rechter.

De Minister van Defensie is de hoogste autoriteit met betrekking tot de verwijzing van militaire vergrijpen. Maarschalcken, opperofficieren alsmede militaire magistraten worden uitsluitend op zijn bevel verwezen.

Ten aanzien van de justiciabelen van elk der T.P.F.A. is de bevoegdheid om tot verwijzing over te gaan bij „décret”,²²⁾ behandeld in de Ministerraad, gedelegeerd:

- voor het personeel van de landmacht aan de generaals-commandanten van de militaire „régions”;
- voor het personeel van de zeemacht aan de maritieme prefecten;
- voor het personeel van de luchtmacht aan de generaals-commandanten van de „lucht-régions”.

Met betrekking tot de justiciabelen van een T.M. (buitenlands) komt dit recht toe aan de autoriteiten die bij de instelling van het T.M. bij „arrêté”, van de Ministers van Justitie en Defensie gezamenlijk, zijn aangewezen.²³⁾

In oorlogstijd wordt de verwijzende autoriteit zo mogelijk door de Minister van Defensie aangewezen of, in noodsituaties, door de commandant van een grotere eenheid en wel indien een (nieuw) T.M. wordt gevormd.

Bij de beslissing om tot verwijzing over te gaan heeft de „Commissaire du Gouvernement” (hierna aangeduid met C.G.) geen beslissende stem. Hij is de juridisch-technische adviseur van de verwijzende autoriteit.

De feiten naar aanleiding waarvan een verwijzing kan worden gelast, worden aan de vervolgende autoriteit gemeld:

- per proces-verbaal of rapport van een militaire of civiele opsporingsambtenaar;²⁴⁾

---

22) „Décret” van 23 dec. 1965 (zie noot 10).

23) Dit zijn de commandanten genoemd in noot 11.

24) Militaire opsporingsambtenaren zijn officieren en onderofficieren van de Gendarmerie. Civiele opsporingsambtenaren zijn bij afwezigheid van hun militaire collegae bevoegd om op te treden, ook binnen een militair etablissement, maar dan alleen na speciale machtiging van de commandant.

- per proces-verbaal of rapport van commandanten van: een garnizoen, haven, vlootbasis, marinekamp, korps, depot, detachement of een der „diensten”^{25);26)}
- doordat een klacht wordt ingediend;
- doordat hem een straflijst wordt toegezonden „met verzoek om „strafvermeerdering”.

De verwijzende autoriteit beoordeelt of een justitiële afdoening noodzakelijk is; hij kan ook disciplinaire afdoening gelasten. Indien de zaak tot de competentie van de burgerrechter behoort zendt hij de stukken naar de bevoegde „Procureur de la République”.

Als tot justitiële afdoening besloten wordt geeft hij een beschikking tot verwijzing. Deze vermeldt de feiten, kwalificeert ze en somt de toepasselijke wetsteksten op.

Als, ondanks het advies van de C.G., niet tot verwijzing wordt overgegaan, kan de Minister van Defensie zelf daartoe beschikken.

Nadat de beschikking tot verwijzing gegeven is komt de zaak verder in handen van de C.G. Deze zal vervolgens:

- a. de zaak direct aanhangig maken:
  - ingeval het feit een „délit” of „contravention” oplevert en de zaak voldoende duidelijk is;
  - indien het feit buitenslands of in oorlogstijd berecht zal worden, terwijl er niet de doodstraf op staat en mits de verdachte niet jonger is dan 18 jaar;
- b. informatiën gelasten:
  - indien de zaak niet voldoende „rond” is;
  - indien het een „crime” betreft;
  - indien de verdachte minderjarig is;
  - indien het feit buitenslands of in oorlogstijd berecht wordt en er de doodstraf op staat.

2. *De informatiën.*

De „Juge d’Instruction Militaire” (J.I.M.) is een militaire of burger magistraat,²⁷⁾ benoemd door de Minister van Defensie.

---

25) Zie noot 15.

26) Deze commandanten kunnen persoonlijk of door een daartoe aangewezen officier, alles doen wat nodig is om een strafbaar feit te constateren, de bewijzen daarvan te verzamelen en de daders op te sporen.

Ook kunnen zij, met name in geval van misdrijf, de assistentie van een officier-opsporingsambtenaar van de Gendarmerie vorderen.

27) Zie noot 13.

In principe verricht de J.I.M. zijn informatiën op basis van de beschikking tot verwijzing. Wel kan hij, na verkregen fiat van de C.G., mededaders of medeplichtigen in staat van beschuldiging stellen.²⁸⁾ Tevens kan hij de beschuldiging wijzigen, als de feiten naar zijn mening een nieuwe kwalificatie behoeven, waarop een zwaardere straf mogelijk is.

Indien, in de genoemde gevallen, een meningsverschil ontstaat tussen J.I.M. en C.G., moet de „Chambre de contrôle de l'instruction" beslissen.

Als bij het onderzoek bij de J.I.M. nieuwe feiten naar voren komen moet de C.G. de verwijzende autoriteit ter zake laten beslissen.

Bij het eerste verhoor wijst de J.I.M. de beklaagde op de mogelijkheid een raadsman te kiezen, of er een toegewezen te krijgen. De gekozen raadsman kan ook een militair zijn, mits deze daartoe toestemming van de verwijzende autoriteit heeft verkregen.

De beklaagde kan weigeren om buiten aanwezigheid van een raadsman verklaringen af te leggen.

De J.I.M. kan getuigen oproepen, een tolk benoemen, deskundigen inschakelen en verschillende bevelschriften²⁹⁾ geven, zoals dat tot verschijning in persoon, tot medebrenging, tot bewaring en tot in hechtenisneming. Daarnaast ook beschikkingen³⁰⁾ waarin hij verklaart dat de militaire rechter onbevoegd is, dat de feiten geen strafbaar feit opleveren en de beklaagde (zo nodig) in vrijheid moet worden gesteld, dat de beklaagde voorlopig in vrijheid moet worden gesteld, of dat de beklaagde voor het tribunaal moet verschijnen.

Vele van zijn handelingen moeten uitgevoerd worden op straffe van nietigheid.

3. De controle op de informatiën.

De „Chambre de contrôle de l'instruction" is belast met het beslissen van geschillen met betrekking tot het vooronderzoek. Als b.v. een beroep op nietigheid wordt gedaan naar aanleiding van een handeling van een J.I.M., beslist deze kamer van het tribunaal. Evenzo als de C.G. of de beklaagde beroep aantekent tegen de beschikkingen van de J.I.M. Deze beslissingen worden genomen in raadkamer buiten aanwezigheid van de beklaagde en het O.M.; ze moeten worden gemotiveerd.

De kamer bestaat uit drie leden, twee burger juristen, waaronder de

---

28) Volgens art. 80 lid 3 C.P.P. heeft de burger „juge d'instruction" zelfs geen fiat nodig.

29) „Mandats" in de Franse tekst.

30) „Ordonnances" in de Franse tekst.

president, en één hoofdofficier.

Alleen tegen de beslissingen die inhouden, dat de verweten handelingen geen strafbaar feit opleveren of dat de militaire rechter onbevoegd is, kan de C.G. in casatie gaan bij het „Cour de Cassation". Overigens kunnen de beslissingen van deze kamer alleen worden aangevochten bij de behandeling van de hoofdzaak voor het tribunaal.

Indien de beschikking van de J.I.M., stellend dat de feiten geen strafbaar feit opleveren, wordt bevestigd, maar, op grond van nieuwe feiten opnieuw een **beschikking** tot verwijzing wordt gegeven (door de verwijzende autoriteit), worden eventuele aanvullende informatiën door de „Chambre de contrôle" genomen en niet door de J.I.M.

4. De behandeling door het tribunaal.

Een zaak kan worden aangebracht:

- a. door de C.G., indien geen informatiën nodig zijn;
- b. door de J.I.M., indien de informatiën voltooid zijn;
- c. door de „Chambre de contrôle", in het geval hierboven in de laatste alinea van paragraaf 3 genoemd, alsmede indien een beschikking van de J.I.M. vernietigd wordt en de kamer, eventueel na aanvullende informatiën, beslist dat de zaak door het tribunaal moet worden berecht.

De bijeenroeping van het tribunaal in de plaats van vestiging, of elders binnen haar rechtsgebied, geschiedt op bevel van de verwijzende autoriteit, na een desbetreffend verzoek door de C.G. De president bepaalt evenwel dag en uur.

Het rechtsgeleerde burger lid en de militaire leden worden door de C.G. opgeroepen.

Wenst de president, na inzage van het dossier, nog aanvullende informaties, dan kan hij deze zelf inwinnen, dan wel de burger rechtsgeleerde of de J.I.M. daarmee belasten.

De behandeling ter zitting geschiedt mondeling en in het openbaar, tenzij het tribunaal beslist dat de deuren gesloten worden.

De beklaagde moet vergezeld zijn van zijn raadsman.

Getuigen worden ter zitting beëdigd.

Nadat de beklaagde en eventuele getuigen en deskundigen zijn ondervraagd, de C.G. zijn eis heeft geformuleerd, de verdediging het woord heeft gevoerd en de beklaagde het laatste woord heeft gekregen, worden de openbare beraadslagingen gesloten. (Tot dan toe kan beslist worden over eventueel opgeworpen excepties of naar aanleiding van incidenten.)

Vervolgens worden, nog steeds in het openbaar, door de president

de vragen voorgelezen waarop het tribunaal een antwoord moet geven. De beklaagde kan echter verzoeken de voorlezing achterwege te laten.

De wet schrijft drie vragen voor:

- a. „Heeft de beklaagde het feit begaan en is hij deswege schuldig?“ Hierbij moeten alle bestanddelen en elementen van het feit in de vraag verwerkt zijn alsmede tijd en plaats. De vraag moet apart gesteld worden ten aanzien van ieder strafbaar feit uit de tenlastelegging; vragen mogen niet complex zijn. Eveneens wordt een aparte vraag gewijd aan eventuele strafverzwarende omstandigheden, alsmede aan straf- of schulduitsluitingsgronden.
- b. (Indien de beklaagde jonger dan 18 jaar was toen hij het feit beging): „Moet er een strafrechtelijke veroordeling worden uitgesproken?“
- c. (Indien de beklaagde destijds jonger dan 18 jaar maar ouder dan 16 jaar was:) „Is er reden om ten aanzien van de beklaagde verzachtende omstandigheden wegens zijn minderjarigheid buiten beschouwing te laten?“

Daarnaast kan de president aanvullende vragen stellen, hetzij ambtsnalve, hetzij op verzoek van de *C.G.* of van de verdediging.

Na voorlezing der vragen trekt het tribunaal zich terug in de raadkamer. Het O.M. en de griffier mogen niet aanwezig zijn bij de nu volgende beraadslaging en stemming. De stemming gaat eerst over de hoofdvraag en vervolgens over de verdere vragen door steeds „ja“ of „neen^m“ op een met het stempel van het tribunaal gemerkt briefje te schrijven en dit in een stembus te werpen. Ten aanzien van iedere vraag is een eenvoudige meerderheid, dus drie stemmen, voldoende.

Indien de beklaagde schuldig is bevonden, wordt vervolgens beraadslaagd en gestemd over de toepasselijke straf(fen). Is na twee stemmen geen meerderheid verkregen, dan valt de zwaarste straf, voorgesteld bij de tweede ronde, af. Indien ook bij de derde stemming geen meerderheid wordt bereikt valt de zwaarste straf uit die stemming af en zo vervolgens tot de vereiste meerderheid tot stand komt.

Als een beklaagde schuldig is bevonden aan verscheidene „crimes“ of „délits“ kan uitsluitend de zwaarste straf die op één van deze strafbare feiten staat worden uitgesproken. Bij samenloop **mèt** of van „con-„traventions“ geldt deze regel niet; dan moeten afzonderlijke straffen worden opgelegd.

Vervolgens keert het tribunaal terug in de rechtzaal. De president leest de antwoorden voor op de gestelde vragen en spreekt het **vonnis**³¹⁾ uit.

In geval van veroordeling of „geen toepassing van straf“ houdt de uitspraak tevens in een veroordeling in de kosten.

Het vonnis betreffende de hoofdzaak is nooit gemotiveerd.

Op excepties ter zake van incompetentie en op incidenten wordt wel gemotiveerd beslist.

5. De rechtsmiddelen.

Tegen een vonnis is geen appel mogelijk.

Cassatie kan binnen 5 dagen worden aangetekend door de veroordeelde zowel als door het O.M. bij het „Cour de Cassation“.

Cassatie in het belang der wet is eveneens mogelijk, maar kan alleen worden aangetekend door de Procureur-Generaal bij het „Cour de „Cassation“, ambtshalve of op bevel van de Minister van Justitie.

Revisie is mogelijk in een viertal gevallen:

- a. Indien na een veroordeling wegens levensberoving (in welke vorm ook), voldoende stukken van overtuiging worden geleverd om aan te nemen dat het slachtoffer leeft;
- b. Indien na een veroordeling wegens „crime“ of „délit“ een andere verdachte of beklaagde wegens hetzelfde feit werd veroordeeld en uit de tegenstrijdigheid der vonnissen de onschuld van één der veroordeelden voortvloeit.
- c. Indien een der gehoorde getuigen, voordat het vonnis werd gewezen, reeds veroordeeld was wegens een vals getuigenis tegen de beklaagde.
- d. Indien, na de veroordeling, de onschuld van de veroordeelde blijkt.

Als na het verzoek om revisie een nieuw proces mogelijk is, wordt de zaak door het „Cour de Cassation“ terug verwezen naar een ander tribunaal dan het oorspronkelijke. Is geen nieuw proces mogelijk dan volgt een beslissing ten principale.

In geval van revisie is schadevergoeding mogelijk en ook publicatie van de beslissing in het „Journal Officiel“ en in maximaal vijf dagbladen.

De genoemde rechtsmiddelen kunnen ook worden aangewend in tijd van oorlog.

Hoofdstuk IV. Het tuchtrecht

Het Franse militaire recht kent naast de C.J.M. een Reglement van

---

31) Dit kan inhouden: veroordeling, vrijspraak of „geen toepassing van straf“. Deze laatste uitspraak is alleen mogelijk bij bepaalde strafbare feiten; zie voor een voorbeeld het 2e lid van art. 114 C.P.

Algemene Discipline³²⁾). Hierin is het gehele algemene gedragspatroon voor militairen voorgeschreven.

In titel I vindt men regels betreffende de hiërarchie, voortvloeiend uit de rangverschillen en een antwoord op de vraag wie commandant en wie ondergeschikte is.

In titel II komen de plichten van de militair aan de orde, in het bijzonder die van de meerdere en de mindere en die van de commandant en de ondergeschikte. Daarnaast ook algemene doelstellingen van en middelen tot de „militaire vorming” (niet in de enge zin van opleiding voor een functie, maar vooral de mentale vorming tot militair). Een apart hoofdstuk is gewijd aan de verplichtingen van de militair tijdens het gevecht, zijn verplichtingen als krijgsgevangene en regels van oorlogsrecht.

Titel III vermeldt doel van en regels voor militaire ceremoniën, regels betreffende het dragen van het uniform, van burgerkleding en van decoraties en regels aangaande de militaire beleefdheid (waaronder de groet, het melden bij een meerdere en elementaire etiquette-regels). Daarnaast zijn een aantal losse bepalingen opgenomen bv. betreffende verlof, identiteitsbewijs, militaire correspondentie en het dragen van wapens.

Titel IV handelt over de beloningen en de straffen.

Titel V geeft enkele belangrijke slotbepalingen.

Dit reglement geeft dus bepalingen bijeen, die in Nederland over verscheidene voorschriften verdeeld zijn.

Waar het ons om de krijgstuuchtelijke bepalingen in engere zin gaat, en met name die welke de handhaving van de krijgstuuchtelijke bepalingen, beperken wij ons nu verder tot de laatste twee titels.

1. Toepasselijkheid en principes.

Uit titel V blijkt dat de bepalingen van het reglement van toepassing zijn op alle militairen van de krijgsmacht alsmede op de aan militairen gelijkgestelden en, behoudens beperkingen, ook op vrouwelijke militairen.

Titel IV begint in het tweede hoofdstuk, handelend over de straffen, met een uiteenzetting van de principes. Deze worden, vanwege hun belang voor een goed begrip, voor het grootste deel — in eigen vertaling — weergegeven:

„art 73 lid 1: De straffen zijn een sanctie op plichtsverzaking of **nalatigheid**. Zij dragen ertoe bij het gedrag van de „foute^u militair te ver-

32) Reglement de discipline générale dans les armées, décret nr. 66-749 van 1 oktober 1966, J.O. 98e année no. 234, in werking getreden op 1 januari 1967.

„beteren en zijn, gezien hun waarde als voorbeeld, een waarschuwing „voor allen. Zij vormen een morele sanctie, waaraan in de ernstigste gevallen voor de betrokkene een vrijheidsbeperking of een wijziging in „zijn militaire status wordt toegevoegd. Zij kunnen bovendien van invloed zijn op zijn beoordeling en zijn bevordering.

„lid 2. De militairen zijn onderworpen aan de rechtsmacht van de militaire rechter voor delicten van militaire aard. Ze moeten zich voor de „overige (commune) delicten verantwoorden voor deze zelfde gerechtelijke instantie of voor commune, volgens de competentieregels van de „C.J.M.

„Eenzelfde „faute”³³) kan zowel strafrechtelijk als tuchtrechtelijk bestraft worden. De tuchtrechtelijke afdoening geschiedt onafhankelijk van de strafrechtelijke; een strafrechtelijke veroordeling brengt niet „noodzakelijkerwijs een tuchtrechtelijke straf met zich mee; een beslissing (van de verwijzende autoriteit) om niet tot strafrechtelijke vervolging over te gaan, een beschikking die de militaire rechter onbevoegd „verklaart, of een vrijspraak, vormen geen belemmering voor discipline afdoening mits de laakbare feiten zijn vast komen te staan en „niet in de vorm van een strafrechtelijke kwalificatie in de strafreden „worden opgenomen.

„lid 3. In geen geval kunnen individuele „fautes” tot een collectieve „bestrafing leiden.

„lid 4. Het recht om te straffen is verbonden aan de functie, niet aan de „rang. Het is, onder controle van de Minister, voorbehouden aan verschillende (hogere) bevelsniveaus tot aan dat van de „chef de corps”, „mits deze commandanten hoofdofficier zijn of een „Lettre de commandant” bezitten . . . (Deze) autoriteiten kunnen (hun bevoegdheden) tijdelijk delegeren aan het naastlagere echelon. Bovendien kan „de minister, in bijzondere door hem te bepalen gevallen, bevoegdheden aan andere bevelsniveaus toekennen. Iedere meerdere heeft de „plicht iedere inbreuk te melden en het recht een sanctie te verzoeken.”

Voor de toepassing van dit reglement worden als „chef de corps”³⁴) aangewezen officieren die het commando over een eenheid, een „service” of een „établissement” voeren en daarbij over de bevoegdheden beschikken, overeenkomend met die van een „chef de corps de troupe” van de landmacht. Per krijgsmachtsdeel is nader aangegeven, aan welke functies deze bevoegdheid verbonden is.

---

33) In de Franse teksten onderscheidt men de volgende begrippen:

„infraction”: delict (in ruime zin, inbreuk op regels van strafrecht, zie noot 4).

„faute”: tekortkoming ten aanzien van professionele verplichtingen, die door het tuchtrecht worden gesanctioneerd.

34) Te vergelijken met onze commanderende officier.

2. De straffen de tot straffen bevoegde commandanten.

De disciplinaire straffen zijn: de waarschuwing, de berisping, de ernstige afkeuring, „consigne”³⁵), arrest, streng arrest en „sanctions statutaires”³⁶). (Bovendien kan de minister ten aanzien van militairen in de stand van soldaat op voorstel van de „chef de corps” — na advies van een disciplinair adviescollege — besluiten tot strafplaatsing bij speciale eenheden).

In het nu volgende schema worden de voor de verschillende groepen toepasselijke straffen alsmede de mogelijke strafopleggers aangegeven.

Deze laatste worden door de cijfers in de eerste kolom aangeduid:

- 1: de minister van defensie;
- 2: commandanten met de rang van opperofficier;
- 3: de „chef de corps”.

Verder wordt in de kolommen der verschillende straffen voor officieren het teken O gebruikt, voor onderofficieren OO en voor manschappen M.

De cijfers tussen haakjes geplaatst geven het maximum aantal „tours”^w of dagen aan dat de desbetreffende autoriteit kan opleggen.

	waar-schuwing	berisping	afkeuring	con-signe	arrest	streng arrest	sanctions statutaires
1	—	—	0	—		0/00 (60)	0/00/M
2	—	0	0	—	00/M (60)	0/00 (30) M (60)	00/M
3	0/00/M	0/00	—	M (20)	00/M (30)	—	

3. De krijgstuuchtelijke vergrijpen.

Vrij uniek is dat de „fautes” stuk voor stuk zijn omschreven. Behalve voor officieren zijn ze in zeven categorieën onderverdeeld. De eerste vier daarvan lopen wat de aanduiding van de soort vergrijpen betreft parallel met de vier soorten „infractions” uit de C.J.M., die daar het geheel van militaire delicten uitmaken. De laatste drie lichtere categorieën bestaan uitsluitend in het tuchtrecht.

Deze zeven categorieën zijn:

- a. vergrijpen tegen de militaire dienstplicht;

35) De straf van „consigne”^w wordt uitgedrukt in „tours”. Een „tour”^y omvat een uitgaansverbod voor één morgen, één middag of één avond. Eén dag „consigne”^y telt voor drie „tours”^w.

36) Sancties met betrekking tot de rang, de bevordering of de plaatsing.

- b. vergrijpen tegen de eer, de plicht of de eerlijkheid;
- c. vergrijpen tegen de militaire discipline;
- d. gebrekkige uitvoering van orders;
- e. vergrijpen en nalatigheden ten aanzien van taakvervulling;
- f. vergrijpen met betrekking tot tenue en gedrag;
- g. vergrijpen die een aantasting van de goede zeden vormen.

Daarnaast is een „schaal”³⁷⁾ vastgesteld, die per categorie allereerst de strafbare feiten aanduidt en het artikel van de C.J.M. noemt, waarin deze strafbaar zijn gesteld, en vervolgens de „fautes” onderscheidt en de maximum straf daarvoor aangeeft. Deze „fautes” worden door middel van een zogenaamd „motif” summier in de schaal aangeduid en vormen bij elkaar de opsomming van alle in het Franse militaire tuchtrecht denkbare krijgstuchtelijke vergrijpen. (Hiermee is men teruggekeerd tot het enumeratie-systeem dat ook in de „Service interieur” van 1912 gevolgd werd. Het reglement van 1933, dat door het thans geldende vervangen is, volstond met een meer globale aanduiding van de krijgstuchtelijke vergrijpen).

In de tweede en de vierde categorie van het huidige reglement onderscheidt men bij voorbeeld respectievelijk 95 en 94 verschillende „fautes”! Tot de vijfde categorie behoren ook een achttiental inbreuken op de verkeersregels.

De „chef de corps”, eerste autoriteit aan wie een rapport „met verzoek om te straffen” wordt toegezonden, kan, nadat hij de juistheid van de verweten feiten heeft vastgesteld en de man heeft gehoord, in de schaal zien of hij *terzake* bevoegd is. Indien de maximumstraf die volgens deze schaal op het vergrijp staat, zijn maximum (zie schema hiervoor) te boven gaat, moet hij de zaak naar zijn hogere chef doorsturen.

4. Enkele bijzondere bepalingen.

Voorwaardelijke strafoplegging is mogelijk bij „consigne” (proeftijd 3 maanden) en bij arrest (proeftijd van 3 tot 9 maanden). Niet bij streng arrest.

Zwaardere bestraffing vindt plaats in geval van recidive. Daarvan is sprake indien binnen drie maanden nadat een vergrijp, waarop een vrijheid beperkende straf staat, werd gepleegd, opnieuw een vergrijp van dezelfde categorie wordt begaan. De straf uit de schaal wordt dan vermenigvuldigd met het aantal malen dat van zo’n vergrijp sprake was, tot een maximum van 20 „tours de consigne” en van 60 dagen ar-

---

37) Arrêté van 8 oktober 1966, fixant le barème des punitions applicable aux sous-officiers et hommes du rang; gewijzigd per 15 maart 1969.

rest of streng arrest.

Streng arrest schorst het tijdstip waarop de werkelijke dienst eindigt op tot en met de laatste arrestdag. Indien dienstplichtigen in totaal meer dan acht dagen in arrest doorgebracht hebben, moet de helft van het aantal arrestdagen nagediend worden.

Onwettige afwezigheid wordt van de verlofdagen afgetrokken.

5. De garanties in het tuchtrecht.

Als fundamentele garanties in het tuchtrecht noemt het reglement:

- de mogelijkheid van beklag bij het (de) hogere bevelsniveau(s) tot aan de Minister van Defensie;
- de hiërarchische controle;
- bij statutaire maatregelen: voorafgaande inzage van het dossier door de betrokkene en advies van een disciplinair advies-college, bestaande uit vijf officieren.

Als garanties ten aanzien van krijgstuchtelijke straffen:

voor alle militairen:

- het recht om van te voren gehoord te worden;
- het recht van beklag.

voor onderofficieren en manschappen:

- de toepassing van de schaal, die de aard en het maximum van de toe te passen straf voor een bepaald vergrijp aangeeft.

Het optreden van een raadsman is in het tuchtrecht niet voorzien.

Geraadpleegde literatuur:

Belorgey, Gérard	Le Gouvernement et l'administration de la France, seconde édition revue 1970 ; Collection U, Série „Société Politique”, Parijs.
Dalloz	Nouveau Répertoire de droit, mise à jour 1970 .
Doll, Paul-Julien	Analyse et commentaire du Code de Justice Militaire, (Loi du 8 juillet 1965), Parijs 1966 .
Huguency, Pierre	Traité théorique et pratique de droit pénal et de procédure pénale militaires, (Code de Justice Militaire de 1928), Parijs 1933 .
Sillières	Le droit disciplinaire dans l'armée, thèse du 25 juin 1935 , Université de Poitiers, Parijs 1935 .
Tripier, Louis	Code de Justice Militaire pour l'armée de terre, Parijs 1857 .
De teksten van	Code de Justice Militaire (Loi no. 65-542 du 8 juillet 1965), Petits Codes Dalloz, 1967 .

Décret no. 66-749 du 1er octobre 1966, portant **règlement** de discipline générale dans les armées, J.O. 98e année no. 234.

Arrêté du ministre des armées du 8 octobre 1966, fixant le **barème** des punitions applicable aux sous-officiers et **hommes** du rang, annexe III du règlement de discipline générale dans les armées, TTA 101, Carles - Lavauzelle S.A., édition 1969.

Gebezigde (Franse) afkortingen:

C.G. Commissaire du Gouvernement
C.J.M. Code de Justice Militaire
C.P. Code Pénale
C.P.P. Code de **Procédure** Pénale
J.I.M. **Juge** d'instruction Militaire
T.P.F.A. **Tribunal** Permanent des **Forces**
Armées
T.M. **Tribunal** Militaire aux **Armées**

STRAFRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 3 maart 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Luitenant-Generaal b.d. Valk (plv.).

Verzoek om een tegemoetkoming van rijkswege in de kosten van een raadsman, zijnde verzoeker van het hem tenlastegelegde in twee instanties vrijgesproken.

Verzoek afgewezen omdat artikel 220 R.L.Lu. (anders dan in artikel 591a (2) W.Sv.) niet spreekt van kosten van een raadsman.

(R.L.Lu. artikel 220; W.Sv. artikel 491a (2)).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verzoek van A., 2e luitenant der mariniers, wonende te B. om een tegemoetkoming van Rijkswege in de kosten voor bijstand door een gekozen raadsman in het tegen hem, verzoeker, voor de militaire rechter aanhangig geweest zijnde rechtsgeding;

Overwegende, dat verzoeker hiertoe aanvoert het feit dat hij bij vonnis van de Permanente Krijgsraad Nederland van 8 juli 1970 werd vrijgesproken van al hetgeen hem terzake werd ten laste gelegd, en dat dit vonnis bij 's-Hofs sententie van 16 december 1970 werd bevestigd;

Overwegende echter, dat het ten deze toepasselijke artikel 220 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht — anders dan het in het militair strafrecht niet toepasselijke artikel 591a, lid 2, van het Wetboek van Strafvordering — niet spreekt van de kosten van een raadsman, zodat het verzoek als niet op de Wet gegrond moet worden afgewezen;

Gezien behoudens voormeld wetsartikel nog artikel 75 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

BESCHIKKENDE:

Wijst af het hogeromschreven verzoek.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 7 januari 1973

President: Mr. J. L. M. Elders; *Leden:* Kolonel J. Slinger en Majoor A. M. L. Maas;

Raadsman: Mr. J. P. M. van der Horst.

Beklaagde was aangewezen voor „halwacht”: een door de Commandant ingestelde wacht gedurende de nachtelijke uren in de hal van het legeringsgebouw ter voorkoming van wanordelijkheden en baldadigheden.

De Commandant had bepaald dat in de eerste plaats raddraaiers in aanmerking zouden worden gebracht voor de dienst als „halwacht”.

Beklaagde had geweigerd uit bed en op post te komen.

De Krijgsraad is van oordeel dat de aanwijzing van raddraaiers tot halwacht dient te worden aangemerkt als een maatregel van collectieve straf, zodat opdrachten ter uitvoering van die maatregel geen dienstbevelen zijn.

Vrijspraak.

(W.M.Sr. art. 114).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. J., geboren 1 oktober 1949, dpl. kan., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 8 oktober 1970 te Wezep, in elk geval in Nederland, heeft geweigerd dan „wel opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het hem bij herhaling door de wachtmeester J. W. Zweers gegeven dienstbevel uit „zijn bed te komen ten einde zijn dienst te vervullen”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat uit de door de beklaagde en de getuigen afgelegde verklaringen, de inhoud van het proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek en de overige ten processe aanwezige stukken is gebleken:

dat de commandant C-batterij 15e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie Mobiel te Wezep bij schriftelijke order van 17 september 1970 een zogenaamde „halwacht” heeft ingesteld; dat de reden hiervan was dat er herhaaldelijk na afloop van de dienst moeilijkheden waren geweest in de hal van het legeringsgebouw van genoemde batterij; dat er orders van het publicatiebord waren gescheurd en dat er was gespoten met brandslangen; dat het niet mogelijk was gebleken om de daders van deze wanordelijkheden aan te wijzen; dat het de bedoeling was dat degenen, waarvan men kon veronderstellen dat zij gezien hun doorlopend gedrag bij deze wanordelijkheden betrokken zouden kunnen zijn geweest in eerste instantie zouden worden aangewezen voor deze halwacht; dat deze laatste bedoeling tot uiting is gekomen onder „opmerkingen”, punt 4 van genoemde order, welk punt luidt: „de wacht-

„meester van de dag maakt vroegtijdig de posten per dag bekend; „direct in aanmerking komen die kanonniërs welke door gedrag, hou- „ding etc. deze maatregelen noodzakelijk hebben doen maken"; dat, nadat de halwacht een dag of tien had gefunctioneerd, de batterijcommandant de desbetreffende order weer heeft ingetrokken; dat vervolgens, nadat de batterij begin oktober 1970 op oefening was geweest, de batterijcommandant de halwacht weer heeft ingesteld, omdat er weer moeilijkheden in de hal waren geweest; dat in de betreffende order letterlijk dezelfde bepaling was opgenomen als hiervoren geciteerd uit de order van 17 september 1970; dat de achtergrond hiervan was dat de commandant wilde voorkomen dat de goeden onder de kwaden moesten lijden; dat op 8 oktober 1970 de wachtmeester J. W. Zweers in zijn functie van wachtmeester van de dag een aantal kanonniërs van kamer 39 van de batterij heeft aangewezen voor de halwacht voor de periode van 8 oktober 1970 te 17.00 uur tot 9 oktober 1970 te 07.00 uur; dat daarbij voor de wachtbeurt van 23.00 uur tot 01.00 uur werd aangewezen de dienstplichtige kanonniër A. J.; dat op 8 oktober 1970 te 23.00 uur de kanonniër G., de voorganger van J. hem kwam wekken; dat J. tegen genoemde G. heeft gezegd dat hij bij zijn eerder genomen besluit bleef om zijn beurt als halwacht niet te vervullen; dat genoemde G. vervolgens naar de wachtmeester Zweers is gegaan en aan deze heeft gemeld dat J. weigerde op te staan; dat wachtmeester Zweers vervolgens naar legeringskamer 39 van de kazerne van voormeld onderdeel te Wezep is gegaan en aldaar tegen genoemde J. heeft gezegd, dat hij moest opstaan en op halwacht moest gaan; dat J. toen heeft gezegd: „Nee, dat doe ik niet"; dat voorts ten processe is gebleken dat de batterijcommandant het probleem van de halwacht heeft besproken met de contact-commissie van de batterij en vervolgens de halwacht heeft ingetrokken, nadat de commissie min of meer had gegarandeerd dat er geen moeilijkheden meer in de hal zouden komen;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is, dat de orders betreffende de instelling van bedoelde „halwacht" — met name door het daarin gestelde betreffende de militairen die voor aanwijzing voor die wacht primair in aanmerking kwamen — dienen te worden aangemerkt als maatregelen die het karakter hebben van een collectieve straf, welke maatregelen — blijkens het gestelde in punt 3.b, van VS 27—1, Toepassing Militair Straf- en Tuchtrecht —, niet mogen worden opgelegd;

Overwegende, dat de opdrachten die ter uitvoering van die maatregelen zijn gegeven derhalve niet betrekking hebben op de dienst en niet als dienstbevelen kunnen worden aangemerkt;

Overwegende, dat de Krijgsraad dan ook van oordeel is dat de opdracht van wachtmeester Zweers aan de beklagde om uit zijn bed te komen teneinde zijn dienst (als halwacht) te vervullen, niet kan worden

aangemerkt als een „dienstbevel“ in de zin van artikel 114, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht, zodat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat het tenlastegelegde feit door de beklaagde is gepleegd en hij derhalve behoort te worden vrijgesproken;

(Volgt: vrijspraak — Red.).

NASCHRIFT

Men kan de aanwijzing van vermoedelijke raddraaiers als eersten, die in aanmerking zouden moeten komen voor de functie van „hal-„wacht“, beschouwen als een maatregel van collectieve straf zodat de ter uitvoering van die maatregel gegeven bevelen niet kunnen worden beschouwd als dienstbevel. Men kan echter ook het dienstbelang, namelijk dat geen baldadigheden en vernielingen plaatsvinden in de hal van het legeringsgebouw, op de voorgrond stellen en daarbij uitgaan van de verwachting dat juist de raddraaiers de meest geschikten zijn om door een wachtdienst op het terrein van de baldadigheden, het beoogde succes te hebben.

Nieuw — en ik acht dat geen verbetering — is dat de Krijgsraad de bewijsmiddelen — de door de beklaagde en de getuigen afgelegde verklaringen, de inhoud van het proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek en de overige (niet nader aangeduide) ten processe aanwezige stukken — in één mengvat werpt en vervolgens het ontstane mengsel in het vonnis serveert, zonder dat de lezer weet, wat door de beklaagde is verklaard en wat door de (welke?) getuigen, noch wat de inhoud van de gebezigde stukken is.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 7 januari 1971

President: Mr. J. L. M. Elders; *Leden:* Kolonel J. Slinger en Majoor A. M. L. Maas;
Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

- (1) Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid na ziekte;*
- (2) Terzake van het voorgaande gestraft zijnde met verzuwaard arrest, niet voldaan aan de opdracht van de strafoplegger om zich tot het ondergaan daarvan te melden bij de wachtcommandant;*
- (3) Insteede daarvan opzettelijk ongeoorloofd zijn onderdeel verlaten.*

(W.M.Sr. art. 97; 99; 114; 114, 1°).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P. R. F. J., geboren 19 januari 1949, dpl. kan. beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde, na voeging van de afzonderlijk tegen hem aangebrachte zaken, is ten laste gelegd:

WL.nr. 1015/I/70:

„dat hij terwijl hij als dienstplichtig kanonnier, in werkelijke dienst „was bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der „wet, op of omstreeks 20 juli 1970, althans 21 juli 1970, na een hem „verleend verlof of bewegingsvrijheid en/of na ziek thuis te zijn ge- „weest, niet naar zijn onderdeel te Wezep, althans in Nederland, is te- „ruggekeerd, en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met zijn schuld „daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op of „omstreeks 23 juli 1970 bij zijn onderdeel is teruggekeerd“;

WL. nr. 1208/I/70:

1e. „dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de „Koninklijke Landmacht, opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen „aan het hem door zijn meerdere, de eerste luitenant P. A. van Koes- „veld, op 24 juli 1970 te Wezep gegeven dienstbevel zich de avond „van die dag om 18.00 uur bij de wachtcommandant voor het onder- „gaan van een krijgstuchtelijke straf te melden, zulks *terwijl* die meer- „dere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid had gewezen;

2e. „dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de „Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of „omstreeks 24 juli 1970, zijn te Wezep, althans in Nederland, gelegen „onderdeel heeft verlaten en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met „zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, tot- „dat hij op of omstreeks 27 juli 1970 bij zijn onderdeel is teruggekeerd, „zulks *terwijl* hij *alstoen* was gestraft met de krijgstuchtelijke straf van „11 dagen verzuwaard arrest“;

Overwegende: . . . enz.;

WL. nr. 1015/I/70:

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig kanonnier in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de C-Batterij van de 15e Afdeling Lichte Lucht doelartillerie Mobiel en gelegerd in de **Willem de Zwijger**kazerne te Wezep, ben ik op 20 juli 1970 te 08.00 uur, na bewegingsvrijheid niet naar mijn voormeld onderdeel teruggekeerd en ben daarvan sindsdien willens en wetens, wetende daartoe van niemand recht of toestemming te hebben gekregen, afwezig geweest en gebleven

totdat ik op 23 juli 1970 bij mijn voormeld onderdeel ben teruggekeerd;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, opgemaakt te Wezep op 24 juli 1970 en ondertekend door de waarnemend-commandant C-Batterij 15e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie Mobiel onder meer blijkt, dat de beklaagde van 21 juli 1970 tot 23 juli 1970 te 07.15 uur onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, is afwezig geweest van zijn onderdeel, de 15e Afdeling Lichte Luchtdoel Artillerie Mobiel, gelegerd te Wezep in de Willem de Zwijgerkazerne; dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld;

WL. nr. 1208/I/70:

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 24 juli 1970 te omstreeks 16.00 uur heeft de eerste luitenant P. A. van Koesveld mij, terwijl ik in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht als dienstplichtig kanonnier, op zijn bureau te Wezep opdracht gegeven om mij op 24 juli 1970 om 18.00 uur bij de wachtcommandant van de Willem de Zwijgerkazernet te Wezep te melden voor het ondergaan van een krijgstuchtelijke straf van verzwaaard arrest. De luitenant had mij net tevoren gestraft met 11 dagen verzwaaard arrest. De luitenant zei er uitdrukkelijk bij op 24 juli 1970 dat ik mij aan een ernstig strafbaar feit schuldig zou maken als ik zijn opdracht om mij om 18.00 uur bij de wacht te melden niet zou uitvoeren. Ik begreep dat dit een door een militaire meerdere gegeven dienstopdracht was, maar heb er niettemin opzettelijk geen gevolg aan gegeven. Ik heb mij om 18.00 uur op 24 juli 1970 niet bij de wachtcommandant gemeld, maar ben op 24 juli 1970 om ongeveer 17.45 uur de Willem de Zwijgerkazerne te Wezep uitgegaan en ik ben van mijn onderdeel dat aldaar was gelegen weggebleven tot 27 juli 1970 te omstreeks 23.00 uur, een en ander terwijl ik was gestraft met een krijgstuchtelijke straf van 11 dagen verzwaaard arrest. Ik had van niemand recht of toestemming gekregen om van 24 juli 1970 tot 27 juli 1970 afwezig te zijn van mijn onderdeel;

ad het sub 1e tenlastegelegde:

overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 1901'70 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 21 augustus 1970 gedagtekend en ondertekend door Leendert van **Kley**, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, **nr.:** 38.08.04.198, behorende tot de brigade Wezep, zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van **Pieter Adrianus van Koesveld**, geboren te **Makassar** op 11 april 1939, wonende te Zwolle, eerste luitenant, **nr.:** 39.04.11.207, beroepsofficier in werkelijke dienst, ingedeeld bij de 15e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie Mobiel en gelegerd in de Willem de Zwijgerkazerne te Wezep, waarnemend-commandant C-Batterij:

Op 24 juli 1970 omstreeks 16.00 ontbood ik J. in mijn bureaunkamer. Ik heb J. gestraft met de krijgstuuchtelijke straf van elf dagen verzwaard arrest. Ik heb hem daarbij de volgende opdracht gegeven: „Vanavond „om 18.00 uur meld jij, J., je bij de wachtcommandant voor het onder- „gaan van deze straf.” Hierna heb ik de kazerne wachtcommandant in kennis doen stellen dat de kanonnier J. zich die dag — zijnde 24 juli 1970 — omstreeks 18.00 uur bij hem zou melden. Later op de avond rapporteerde de wachtcommandant dat J. zich niet bij hem had gemeld. Na een ingesteld onderzoek bleek dat J. niet meer in de kazerne aanwezig was;

als verklaring van *Cornelis van der Velde*, geboren te Groningen op 20 januari 1949, wonende te Zwolle, wachtmeester, nr.: 49.01.20.530, beroepsmilitair in werkelijke dienst, ingedeeld bij de A-Batterij der 15e Afdeling Lichte Lucht doelartillerie Mobiel en gelegerd in de Willem de Zwijgerkazerne te Wezep:

Op 24 juli 1970 was ik wachtcommandant van de Willem de Zwijgerkazerne te Wezep. Ik had namens de luitenant Van Koesveld instructie ontvangen dat de kanonnier J. zich om 18.00 uur bij mij zou melden, voor het ondergaan van verzwaard arrest. Toen J. zich om 18.15 uur nog niet had gemeld, heb ik de wachtmeester van de dag der C-Batterij verzocht een onderzoek in te stellen naar kanonnier J. De kanonnier J. werd op de kazerne nergens aangetroffen en heeft zich op 24 juli 1970 niet bij mij gemeld;

ad het sub 2e tenlastegelegde:

Overwegende, dat uit eerdergenoemde Justitiële Verklaring, opgemaakt te Wezep op 3 september 1970 tevens onder meer blijkt, dat de beklaagde van 24 juli 1970 tot 28 juli 1970 onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, is afwezig geweest van zijn onderdeel de C-Batterij 15e Afdeling Lichte Lucht doelartillerie Mobiel, gelegerd te Wezep; dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat blijkens een ten processe aanwezig, voor eensluidend gewaarmerkt afschrift van de straflijst van beklaagde, deze op 24 juli 1970 is gestraft met elf dagen verzwaard arrest, en dat deze straf hem op 24 juli 1970 is aangezegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

WL. nr. 1015/I/70:

„dat hij terwijl hij als dienstplichtig kanonnier in werkelijke dienst „was bij de Koninklijke Landmacht, omstreeks 20 juli 1970, na bewe- „gingsvrijheid, niet naar zijn onderdeel te Wezep is teruggekeerd, en

„daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 23 juli 1970 bij zijn onderdeel is teruggekeerd”;

WL nr. 1208/I/70:

1e. „dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan „het hem door zijn meerdere de eerste luitenant P. A. van Koesveld op „24 juli 1970 te Wezep gegeven dienstbevel zich de avond van die dag „om 18.00 uur bij de wachtcommandant voor het ondergaan van een „krijgstuchtelijke straf te melden; zulks terwijl die meerdere hem uit- „drukkelijk op zijn strafbaarheid had gewezen;

2e. „dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 24 juli 1970, zijn te Wezep gelegen onderdeel „heeft verlaten en daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig „is geweest en gebleven, totdat hij op 27 juli 1970 bij zijn onderdeel is „teruggekeerd, zulks terwijl hij alstoen was gestraft met de krijgstuchtelijke straf van 11 dagen verzaamd arrest”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

ad **WL. nr. 1015/I/70:**

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede tenminste „één dag en niet langer dan dertig dagen durende”;

ad **WL. nr. 1208/I/70:**

1. „opzettelijke ongehoorzaamheid”;

2. „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede ten- „minste één dag en niet langer dan dertig dagen durende, *terwijl* de „schuldige het misdrijf pleegt, terwijl hij is dienstdoende”;

voorzien en strafbaar gesteld bij

ad **WL. nr. 1015/I/70:**

artikel 97, aanhef en onder 1e, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

ad **WL. nr. 1208/I/70:**

1. artikel 114, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. artikel 97, aanhef en onder 1e, j^o artikel 99, eerste lid, aanhef en onder 4e, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende dat de Krijgsraad bij de bepaling van de straf rekening houdt met het feit dat de beklaagde blijkens een ten processe aanwezig schriftelijk bericht, gedagtekend op 17 november 1970, van de voorzitter van de 836 Keuringsraad te Amersfoort, ter afkeuring wordt voorgedragen en dat de beklaagde in verband daarmee in afwachting van de beslissing van de I.G.D.K.L. bereids met groot verlof huiswaarts is gezonden;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van *vijftig gulden*, met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *vijf dagen* — *Red.*).

NASCHRIFT

Met betrekking tot de ongehoorzaamheid was ten laste gelegd (en bewezen) dat beklaagde uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid was gewezen. Nu het hier betreft een waarschuwing, tegelijk met het bevel gegeven, kan van overtreding van artikel 114, aanhef en 1° geen sprake zijn, omdat dat artikel voor strafbaarheid vordert dat de schuldige eerst ongehoorzaam is, vervolgens op zijn strafbaarheid wordt gewezen en daarop in zijn ongehoorzaamheid volhardt. Terecht heeft de Krijgsraad deze verzwarende omstandigheid dan ook niet toegepast.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 7 januari 1971

President: Mr. J. L. M. Elders; *Leden:* Kolonel J. Slinger en Majoor A. M. L. Maas;
Raadsman: Mr. G. F. Schadd.

Ten laste gelegd: Na ziekte nog twee dagen ongeoorloofd afwezig gebleven.

De Krijgsraad acht het tenlastegelgde niet bewezen en straft beklaagde krijgstuchtelijk wegens het niet meegaan, toen hij door een militaire ambulance werd opgehaald, terwijl hij daartoe wel in staat was.

(W.M.Sr. art. 97; W.K. art. 58).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen

J. H. S., geboren 15 april 1945, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, „op of omstreeks 30 september 1970 na een hem verleend verlof of „bewegingsvrijheid en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn „onderdeel te Assen, althans in Nederland, is teruggekeerd, en daarvan „sindsdien opzettelijk dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd „afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks 2 oktober „1970 te of nabij Erica is aangehouden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem tenlastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt dat de beklaagde zich aan een met de zaak samenhangend krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt, hierin bestaande dat hij op 2 oktober 1970 toen hij van ziek thuis door een militaire ambulance werd opgehaald, niet is meegegaan, hoewel hij daartoe wel in staat was;

Overwegende, dat de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderend officier;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf de juiste acht, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder het vergrijp werd begaan alsmede de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag **van** de dader;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart niet bewezen hetgeen aan de beklaagde is ten laste gelegd. Spreekt hem daarvan vrij.

Bevindt, dat de beklaagde zich aan een met de zaak samenhangend krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt.

Legt de beklaagde **terzake** een krijgstuchtelijke straf op van *tien dagen* verzuwaard arrest met omschrijving van de strafreden als volgt: „toen hij opgehaald werd van ziek thuis door een militaire ambulance, „niet meegegaan, hoewel hij daartoe wel in staat was.”

TUCHTRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 17 maart 1971

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, Schout bij Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier, Luitenant-Generaal b.d. Van der Veen (plv.).

Klager bijgestaan door: **Dpl.** Sergeant tit. Mr. J. Reijntjes.

Een dienstplichtig korporaal was gestraft met 4 dagen licht arrest terzake van: Ongeveer 4 uur na het aanvangstijdstip van de ochtenddienst van bewegingsvrijheid teruggekeerd, doordat hij maandagmorgen, zonder van te voren zijn commandant toestemming te hebben gevraagd, eerst zijn defecte auto bij de dealer in reparatie heeft gegeven alvorens naar zijn onderdeel terug te keren en hierdoor enkele uren later in zijn standplaats is gearriveerd dan wanneer hij per eerste reisgelegenheid met de N.S. had gereisd.

Ná de strafoplegging had de strafoplegger de strafreden gewijzigd, aangevuld met de zinsnede: zonder van te voren zijn commandant toestemming te hebben gevraagd.

De beklagmeerdere handhaafde na beklag de opgelegde straf zomede de gewijzigde, aangevulde strafreden.

Het H.M.G. overwoog naar aanleiding van klagers beroep op de artikelen 5 en 6 van het Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden o.m., dat het in deze **beklag**-zaak niet gaat om het vaststellen van burgerlijke rechten en verplichtingen dan wel om het toekennen van zekere rechten bij het bepalen van de gegrondheid van tegen klager ingestelde strafvervolgning zoals bedoeld in artikel 6, eerste lid, van het Verdrag, of in geval van vervolging wegens een strafbaar feit zoals bedoeld in artikel 6, tweede lid, van het Verdrag. De in artikel 6 bedoelde voorzieningen bedoelen kennelijk géén toepassing te doen vinden in gevallen waarin iemand tuchtrechtelijk ter verantwoording wordt geroepen **terzake** van eigenlijke of oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen op grond van de Wet op de krijgstucht, welk geval zich met betrekking tot klager voordoet.

Het feit dat een dienstplichtige (niet-vrijwilliger) tot de krijgsmacht behoort, vermag daardoor de krijgstuchtelijke afdoening van krijgstuchtelijke vergrijpen niet het karakter van een strafvervolgning te geven, gelijk klagers „raadsman” betoogde.

Evenmin kan het feit dat het ondergaan van licht arrest in de kazerne zonder insluiting en zonder uitsluiting van de dienst, aangemerkt worden als een vrijheidsberoving, arrestatie of gevangenhouding, daar het ondergaan door klager van 4 dagen licht arrest heeft plaats gehad overeenkomstig artikel 5, eerste lid onder b, van het Verdrag, teneinde de

nakoming van de hem door de Wet op de krijgstuicht voorgeschreven verplichtingen te verzekeren.

De grief van klager dat de strafoplegger ná de strafoplegging de strafreden heeft gewijzigd, aangevuld met de zinsnede: zonder van tevoren van zijn commandant toestemming te hebben gevraagd, is gegrond daar de strafoplegger aldus handelde in strijd met art. 50, eerste lid in de aanhef en onder a. W.K., welke omstandigheid hem uit het onderzoek bekend was geworden.

(Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden art. 5, 6; W.K. art. 50 onder a).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring gedagtekend 18 december 1970, waarbij de dpl. korporaal P., destijds dienende bij de B compagnie Opleidingscentrum militaire administratie te Middelburg, thans bij de Staf BLSI G5, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de Commandant van het Opleidingscentrum militaire administratie over de straf van vier dagen licht arrest hem door de waarnemend commandant van de B compagnie van het Opleidingscentrum militaire administratie opgelegd wegens:

„Ongeveer vier uur na het aanvangstijdstip van de ochtenddienst van „bewegingsvrijheid teruggekeerd, doordat hij maandagmorgen zonder „van te voren zijn commandant toestemming te hebben gevraagd, eerst „zijn defecte auto bij de dealer in reparatie heeft gegeven alvorens naar „zijn onderdeel terug te keren en hierdoor enkele uren later in zijn „standplaats is gearriveerd dan wanneer hij per eerste reisgelegenheid „met de N.S. had gereisd”, bij welke beschikking — op 16 december 1970 genomen en op dezelfde dag aan klager uitgereikt — de opgelegde straf werd gehandhaafd, zomede de daarop betrekking hebbende omschrijving van de strafreden;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager, bijgestaan door de dienstplichtig sergeant titulair Mr. J. Reijntjes;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat klager blijkens de beschikking van de beklagmeerdere ter ondersteuning van het tegen de strafoplegging gedane beklag bij de beklagmeerdere heeft aangevoerd, dat hij voor de behandeling van het door hem begane vergrijp op het rapport van de compagniescommandant niet heeft kunnen beschikken over voldoende tijd en faciliteiten, welke nodig waren voor de voorbereiding van zijn verdediging, geen gelegenheid heeft gehad een deskundige te raadplegen en evenmin de door hem gewenste bijstand van een raadsman van zijn keuze heeft gehad, voorts dat de behandeling van zijn zaak niet is ge-

schied in het openbaar, noch door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie en tenslotte dat de straf van licht arrest, welke een duidelijk vrijheid benemend karakter heeft slechts door een rechterlijke instantie mag worden opgelegd, op grond van welk een en ander naar klagers oordeel bij de behandeling van zijn zaak en bij de strafoplegging niet is voldaan aan het gestelde in artikel 6 en in artikel 5 van het Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden;

Overwegende, dat namens klager voor het Hof is betoogd, dat ten onrechte niet is aanvaard het op voormelde artikelen gedane beroep, dat voor het Hof is herhaald;

Overwegende, aangaande dat beroep voor wat betreft voormeld artikel 6:

dat in de onderwerpelijke beklagzaak niet de rede is van het vaststellen van burgerlijke rechten en verplichtingen in de zin van voormelde verdragsbepaling en het Hof klagers beroep dan ook aldus verstaat, dat dit op voormeld artikel 6 is gegrond, alleen voorzover dat artikel een regeling inhoudt met betrekking tot het toekennen aan een ieder van zekere rechten bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolgging, als bedoeld in het eerste lid, of bij zijn vervolgging wegens een strafbaar feit, als bedoeld in het tweede lid;

dat dat artikel in zoverre blijkt de te dien aanzien in de authentieke teksten gebezigde terminologie — any criminal charge against himl toute accusation en matière pénale **dirigée** contre lui; charged with a criminal offence/accusé — kennelijk bedoelt de daarin vervatte voorzieningen geen toepassing te doen vinden in gevallen, waarin iemand tuchtrechtelijk ter verantwoording wordt geroepen **terzake** van een niet in enige strafwet omschreven feit of **terzake** van een strafbaar feit, dat van zo lichte aard is dat het buiten strafrechtelijke behandeling wordt gelaten;

dat zodanig geval zich ten deze voordoet ten aanzien van klager, die zich, bij een toetsing van zijn gedrag aan de krijgstucht, op grond van de Wet op de Krijgstucht wegens een daarin aangeduid krijgstuchtelijk vergrijp moet verantwoorden, terwijl die wet de krijgstuchtelijke vergrijpen definieert als:

1°. „alle niet in enige strafwet omschreven feiten, strijdig met enig „dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire „tucht of orde" en

2°. „de strafbare feiten, waarvan de militaire rechter kennis kan nemen, voorzover zij onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, „doch tevens van zo lichte aard dat de zaak buiten strafrechtelijke be„handeling kan worden afgedaan”;

dat — vorenbedoelde uitlegging van artikel 6 in aanmerking genomen — het ten betoge van de toepasselijkheid van dat artikel op het

onderwerpelijke geval aangevoerde geen doel kan treffen;

dat ter ondersteuning van laatstbedoeld betoog namens klager voor het Hof nog is gesteld, dat ten aanzien van dienstplichtige militairen, die — gelijk klager — niet op basis van vrijwilligheid tot de krijgsmacht behoren en voor militairen geldende tuchtrecht niet vrijwillig hebben aanvaard, aan de krijgstuchtelijke afdoening van krijgstuchtelijke vergrijpen het karakter van een strafvervolging moet worden toegekend, doch deze niet in enige wetsbepaling, noch in enige bepaling van het voornoemde verdrag steun vindende bewering, de daaruit getrokken conclusie, dat artikel 6 in casu van toepassing zoude zijn, evenmin vermag te rechtvaardigen;

Overwegende, aangaande het gedane beroep voor wat betreft artikel 5 van voornoemd verdrag:

dat ook dit beroep vruchteloos wordt gedaan, omdat de aan klager opgelegde krijgstuchtelijke straf van vier dagen licht arrest — welke straf klager in de kazerne heeft ondergaan zonder insluiting aldaar en zonder van het verrichten van dienst uitgesloten te zijn geweest — niet is aan te merken als een vrijheidsberoving, arrestatie of gevangenhouding in de zin van voormeld artikel 5;

dat, wanneer omtrent het voorgaande al anders zou zijn te oordelen, het voormelde beroep nochtans zou moeten afstuiten op het bepaalde in artikel 5 eerste lid en onder b van het Verdrag, inhoudende dat de regel dat niemand van zijn vrijheid mag worden beroofd, uitzondering lijdt, indien hij langs wettelijke weg op rechtmatige wijze is gearresteerd of wordt gevangen gehouden teneinde de nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren;

dat toch uit het systeem van de Wet op de Krijgstucht voortvloeit, dat die Wet aan iedere militair de verplichting voorschrijft zich naar de eisen van de krijgstucht te gedragen, hetwelk trouwens met zovele woorden tot uitdrukking is gebracht in het Reglement betreffende de Krijgstucht — dat blijkens artikel 15, tweede lid, onder meer de strekking heeft de grondslagen van de krijgstucht te omschrijven — en wel in artikel 27, eerste lid, van dat Reglement, voorzover inhoudende, dat ieder militair verplicht is tot de instandhouding van een goede krijgstucht mede te werken;

dat uit genoemde Wet voorts volgt, dat nakoming van voormelde verplichting kan worden afgedwongen onder meer door het opleggen en doen ondergaan van krijgstuchtelijke straffen, omtrent hetwelk in voornoemd Reglement is bepaald; in artikel 27, eerste lid, dat de handhaving van de krijgstucht is opgedragen aan ieder, die bij de krijgsmacht met enig gezag is bekleed. alsmede: in artikel 28, dat de krijgstucht zal gehandhaafd worden met waardigheid en ernst, op een krachtige doch tevens menskundige en rechtvaardige wijze en dat de meerdere . . . waar nodig, ook met gestrengheid tegenover de hem onderge-

schikte militairen zal optreden . . . , desbevoegd, door krijgstuchtelijke bestraffing;

dat mitsdien het ondergaan door klager van de hem opgelegde krijgstuchtelijke straf van vier dagen licht arrest heeft plaats gehad, ten einde de nakoming van de hem door die Wet voorgeschreven verplichting te verzekeren;

Overwegende, dat namens klager voorts als grief tegen de bestreden beschikking is aangevoerd, dat daarin is verworpen — en zulks op een onjuiste grond — zijn bij de beklagmeerdere gevoerd verweer, dat de strafoplegging nietig is, omdat de strafoplegger heeft verzuimd de opgelegde straf onmiddellijk in de straflijst in te schrijven of te doen inschrijven, welk verweer voor het Hof is herhaald onder verwijzing naar punt 5, onder b, van het Voorschrift 27-1 (Toepassing Militair Strafen Tuchtrect);

Overwegende, dat evenwel bedoeld verweer door de beklagmeerdere — wat er ook zij van de door deze daartoe gebezigde gronden — terecht is verworpen en dit thans ook door het Hof wordt verworpen, omdat de aan dat verweer ten grondslag liggende stelling, dat niet-naleving van voormeld punt 5, onder b, nietigheid van de strafoplegging zoude medebrengen, op niets berust;

Overwegende, dat nochtans gegrond is de zowel bij de beklagmeerdere als voor het Hof naar voren gebrachte klacht omtrent de wijziging van de strafreden door de strafoplegger;

Overwegende, dienaangaande: dat aan klager op 30 november 1970 door de oorspronkelijke strafoplegger is opgelegd voormelde straf van vier dagen licht arrest met de strafreden „ongeveer 4 (vier) uur na het „aanvangstijdstip van de ochtendienst van bewegingsvrijheid terugge„keerd, doordat hij maandagmorgen eerst zijn defecte auto bij de „dealer in reparatie heeft gegeven alvorens naar zijn onderdeel terug „te keren en hierdoor enkele uren later in zijn standplaats is gearri„veerd dan wanneer hij per eerste reisgelegenheid met de NS had ge„reisd”, welke strafreden vervolgens op 1 december 1970 door die strafoplegger is gewijzigd door invoeging van de woorden „zonder van „te voren aan zijn commandant toestemming te hebben gevraagd” tussen de woorden „maandagmorgen^v en „eerst”;

dat de in artikel 50, eerste lid in de aanhef en onder a, van de Wet op de Krijgstucht neergelegde bevoegdheid enkel is toegekend, opdat de strafoplegger zelf zal kunnen komen tot rechtsherstel op grond van feiten en omstandigheden, die hem bij het onderzoek niet bekend waren en, nu zij hem bekend zijn geworden hem tot een andere beslissing dan de eerstgenomene moeten leiden; dat bij het aan de strafoplegger (strafoplegging — Red.) vooraf gedane (gegane — Red.) onderzoek de strafoplegger ervan op de hoogte was, dat klager voor diens in de ongewijzigde strafreden omschreven handelwijze niet vooraf toe-

stemming van zijn commandant had gevraagd, welke omstandigheid zelfs — naar uit de stukken blijkt — bij dat onderzoek met zoveel woorden ter sprake is gekomen;

dat derhalve de wijziging van de strafreden ten onrechte heeft plaats gehad, zodat de beklagmeerdere de omschrijving van de strafreden voor wat betreft die wijziging had moeten vernietigen en vervolgens over de straf en de oorspronkelijke omschrijving van de strafreden zijn beslissing had moeten geven, tot welk een en ander — nu de beklagmeerdere niet aldus heeft gehandeld en dientengevolge diens op het beklag gegeven beschikking niet in stand kan blijven — het Hof zal overgaan;

En alsnu daaromtrent:

Overwegende, dat klager voor het Hof heeft erkend het in de oorspronkelijke strafreden omschreven feit op **30 november 1970** te hebben begaan, welk feit — dat bevestiging vindt in de door de strafoplegger aan de beklagmeerdere afgelegde verklaring, dat de sergeant-majoor H. Filius in zijn functie van CSM van de R-compagnie hem, strafoplegger heeft gerapporteerd, dat klager op **30 november 1970** tussen **10.30** uur en **12.00** uur van bewegingsvrijheid was teruggekeerd — aldus vaststaat;

Overwegende, dat dat feit, nu ten aanzien daarvan niet is aangevoerd of gebleken, dat klager tot het begaan daarvan vooraf toestemming van zijn commandant heeft gekregen, oplevert na te melden krijgstuuchtelijk vergrijp, ter correctie waarvan het Hof na te melden straf passend oordeelt;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Vernietigt de beschikking van de beklagmeerdere;

Vernietigt de wijziging van de oorspronkelijke strafreden door de strafoplegger;

Handhaaft de oorspronkelijke strafreden, luidende:

„Ongeveer 4 (vier) uur na het aanvangstijdstip van de ochtenddienst „van bewegingsvrijheid teruggekeerd, doordat hij maandagmorgen eerst „zijn defecte auto bij de dealer in reparatie heeft gegeven alvorens naar „zijn onderdeel terug te keren en hierdoor enkele uren later in zijn „standplaats is gearriveerd dan wanneer hij per éérste reisgelegenheid „met de NS had gereisd”;

Handhaaft de deswege opgelegde straf van vier dagen licht arrest:

Bepaalt, dat klagers straflijst dienovereenkomstig zal worden gewijzigd;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desverlangd aan de Minister van Defensie.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

K.B. van 26 juni 1968, no. 34

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst artt. 2 en 7).

Uit de verklaring van de app., dat hij er geen bezwaar tegen heeft, indien de Verenigde Naties als een soort wereldpolitie met geweld een agressor zouden bedwingen, is niet zonder meer af te leiden, dat de app., zoals in de bestreden beslissing wordt geconcludeerd, niet de bezwaren heeft, welke de wet beoogt voor erkenning in aanmerking te brengen.

Mede in aanmerking genomen, dat uit een enkele verklaring van een bezwaarde, dat hij geen bezwaar heeft, tegen een bepaalde actie, niet onder alle omstandigheden behoeft te volgen, dat hij geen ernstige bezwaren kan hebben tegen persoonlijke deelneming hieraan, is naar het oordeel van de Kroon de bestreden beslissing onvoldoende gemotiveerd en dient derhalve, gelet op het bepaalde in art. 7, lid I onder c, der wet te worden vernietigd.

Wij **Juliana**, enz.;

Beschikkende op het beroep, ingesteld door X. te N., tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 21 april 1967, Afdeling dienstplichtzaken, Bureau gewetensbezwaren, no. 44.04.27.196, waarbij is afgewezen zijn verzoek tot erkenning van zijn bezwaren tegen de vervulling van militaire dienst, van welke aard ook, als ernstige gewetensbezwaren in de zin van artikel 2 van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 22 mei 1968, no. 8023/VIII (1967);

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Defensie (KL) van 18 juni 1968, Afdeling Dienstplichtzaken, Bureau Gewetensbezwaren, no. 44.04.27.196.

Overwegende, dat de evenvermelde beslissing van Onze Minister steunt op de overwegingen, dat de verzoeker tegen het optreden van de Verenigde Naties, als deze als een wereldpolitie met geweld een agressor zouden bedwingen, geen bezwaren heeft; dat hij daarmee te kennen geeft niet tegen elk oorlogsgeweld bezwaren te hebben; dat met de commissie van advies, ook na bestudering der overigens voorhanden zijnde bescheiden, moet worden geconcludeerd, dat de verzoeker niet de bezwaren heeft, welke de wet beoogt voor erkenning in aanmerking te brengen; dat de app. in beroep aanvoert, dat hij tegen de afwijzende beslissing van Onze Minister van Defensie van 21 april 1967, Afdeling dienstplichtzaken, Bureau gewetensbezwaren, no. 44.04.27.196, op zijn verzoek om erkenning van zijn bezwaren als ernstige gewetensbezwa-

ren voorziening vraagt; dat hij zich beroept op het bepaalde in art. 7, eerste lid, onder b, der Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

overwegende, dat de gemachtigde van de app. in een nadere memorie gericht tot de Voorzitter van de Afdeling van de Raad van State voor de geschillen van bestuur, nog heeft aangevoerd, dat de afwijzing van het verzoek om erkenning van app.s bezwaren als ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet in strijd is met de wet, aangezien deze afwijzing steunt op de overweging, dat de app. door zijn verklaring, dat hij geen bezwaren heeft tegen het optreden van de Verenigde Naties als deze als wereldpolitie met geweld een agressor zouden bedwingen, te kennen geeft geen bezwaar te hebben tegen elk oorlogsgeweld; dat dit standpunt van de gemachtigde in de eerste plaats steunt op de stelling, dat optreden van de Verenigde Naties als wereldpolitie niet met oorlogsgeweld kan worden gelijkgesteld; dat de gemachtigde voorts in dit verband heeft gesteld, dat voor de vraag, of ernstige gewetensbezwaren bestaan in de zin der wet, niet beslissend is een overtuiging omtrent oorlogsgeweld in het algemeen, doch uitsluitend een overtuiging, welke de bezwaarde, persoonlijke deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt; dat dit laatste weliswaar juist is, maar dat hierbij ook voor de beantwoording van de vraag, of de bezwaren al dan niet gegrond zijn op een „overtuiging”, welke de bezwaarde deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt, zeer wel van doorslaggevende betekenis kan zijn het zedelijk oordeel, dat hij zich heeft gevormd omtrent de toepassing van oorlogsgeweld in het algemeen, al dan niet toegespitst op bepaalde situaties; dat, wat de eerstgenoemde stelling betreft, uit de geschiedenis van de totstandkoming van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst, en met name uit de omstandigheid, dat de aanvankelijk in art. 2 der wet gekozen uitdrukking „wapengeweld tussen de staten” is gewijzigd in „elk oorlogsgeweld”, niet anders kan worden afgeleid, dan dat het begrip „oorlogsgeweld” meer omvat dan gewapend geweld tussen de staten onderling en dat hieronder begrepen kunnen zijn bepaalde vormen van gewapend geweld van troepeneenheden, welke bijvoorbeeld door de Verenigde Naties worden ingezet; dat evenwel het begrip oorlogsgeweld niet zo ruim behoort te worden opgevat, dat hiertoe elk geweld, waarbij vanwege de Verenigde Naties gewapende eenheden betrokken zijn, in welke beperkte vorm en met welke doelstelling ook, is te rekenen; dat toch zoals de gemachtigde van de app. in de openbare vergadering van de Afdeling van de Raad van State voor de geschillen van bestuur ook heeft betoogd, het optreden van gewapende eenheden van de Verenigde Naties, gelet op de voor hen gestelde regelen, van dien aard kan zijn, dat, ofschoon niet alle geweld ten eenmale is uitgesloten, van oorlogsgeweld in de zin der wet niet kan worden gesproken; dat zulk een geval zich met name voordoet, indien **politie-eenhe-**

den als evenbedoeld worden ingezet, ten einde met hun aanwezigheid in een bepaald gebied de rust en openbare orde daar ter plaatse te bevorderen, voor welk optreden blijkens hieromtrent verstrekte inlichtingen twee beginselen kenmerkend worden geacht, te weten: vrijheid van beweging in het gehele operatiegebied en gebruik van geweld, alleen wanneer dit noodzakelijk is voor zelfverdediging; dat echter uit een en ander niet voortvloeit, dat in de overwegingen van de bestreden beslissing een ruimer begrip oorlogsgeweld wordt gehanteerd, dan waarvan in de wet sprake is en derhalve de stelling, dat deze in strijd zou zijn met de wet, niet opgaat; dat daarentegen het voorgaande wel medebrengt, dat uit de verklaring van de app., dat hij er geen bezwaar tegen heeft, indien de Verenigde Naties als een soort wereldpolitie met geweld een agresor zouden bedwingen, niet zonder meer is af te leiden, dat de app., zoals in de bestreden beslissing wordt geconcludeerd, niet de bezwaren heeft, welke de wet beoogt voor erkenning in aanmerking te brengen; dat immers, zoals uit het voorgaande blijkt, niet alle met geweld gepaard gaande acties van de Verenigde Naties zonder meer als oorlogsgeweld zijn aan te merken, terwijl bovendien rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid, dat de app. bij het verhoor omtrent de hem voorgelegde situatie, nu hierbij op enigszins onduidelijke wijze werd gesproken van geweld, gebezigd door een wereldpolitie, een andere voorstelling heeft gehad dan de commissie voor ogen heeft gestaan; dat, mede in aanmerking genomen, dat uit een enkele verklaring van een bezwaarde, dat hij geen bezwaar heeft tegen een bepaalde actie, niet onder alle omstandigheden behoeft te volgen, dat hij geen ernstige gewetensbezwaren kan hebben tegen persoonlijke deelneming hieraan, de bestreden beslissing naar Ons oordeel onvoldoende is gemotiveerd en deze mitsdien, gelet op het bepaalde in art. 7, eerste lid, onder c, der wet dient te worden vernietigd;

Gezien de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met gegrondverklaring van het beroep, de bestreden beslissing te vernietigen.

Onze Minister van Defensie is belast met de uitvoering van dit besluit.

(Overgenomen uit A.R.B. 1970).

Centrale Raad van Beroep

25 maart 1971

(A.M.P. 1970115)

Voorzitter: Mr. B. S. Tigchelaar (fgd.); *Leden:* Mr. H. D. Vleesch Dubois en Mr. W. H. Schipper.

(Algemene militaire pensioenwet, art. G 8).

1) Gedaagdes zoon was tengevolge van een verwonding, als bedoeld in art. E 11 der wet, overleden. Een verzoek van gedaagde om kostwinnerspensioen werd afgewezen, nu gedaagde een inkomen had dat hoger was dan de noodzakelijke kosten van het bestaan bedroegen volgens de bij de gemeente geldende normen voor de toepassing van de Alg. Bijstandswet.

Het A.G. oordeelde dat niet meer in redelijkheid afwijzend op genoemd verzoek kon worden beslist, nadat bij gedaagde de gewettigde verwachting was gewekt dat het gevraagde pensioen zou worden toegekend. Volgens de C.R.v.B. echter kan het opwekken van verwachtingen er niet op zichzelf toe leiden dat deze verwachtingen worden gehonoreerd, ook wanneer daarbij in strijd met de geldende wettelijke voorschriften zou moeten worden gehandeld.

2) De Raad acht aanvaardbaar dat de woorden „noodzakelijke kosten van het bestaan” in art. G 8 dezelfde betekenis hebben als in de Alg. Bijstandswet, maar vindt het niet juist om zonder meer op de normen dienaangaande van de desbetreffende gemeente af te gaan, o.a. omdat met bijzondere kosten rekening moet worden gehouden.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, eiseres in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops, referendaris bij het ministerie van defensie, tegen: K. B., wonende te Delfzijl, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Mr. G. D. Heij, hoofd van de rechtskundige dienst van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigden;
WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 8 juli 1969 afwijzend is beslist op een rekest van gedaagde dd. 20 september 1966 houdende het verzoek — althans die strekking werd er aan toegekend — om hem

in verband met het overlijden van gedaagdes zoon J. K. B. een kostwinnerspensioen te verlenen; waarbij werd overwogen:

dat krachtens punt a van artikel G 8 van de Algemene militaire pensioenwet de ouders van een militair recht hebben op kostwinnerspensioen, indien hij is overleden ten gevolge van verwonding, ziekten of gebreken, als bedoeld in artikel E 11 dier wet, en hij in de regel in de noodzakelijke kosten van hun bestaan bijdroeg;

dat J. K. B., voornoemd, als dienstplichtig matroos der 2e klasse op 30 augustus 1966 ten gevolge van verwonding, als bedoeld in artikel E 11 van de Algemene militaire pensioenwet, is overleden;

dat adressant recht heeft op kostwinnerspensioen indien de inkomsten waarover hij beschikt minder bedragen dan het bedrag van de noodzakelijke kosten van zijn bestaan en zijn genoemde zoon in de regel in die kosten heeft bijgedragen;

dat voor vaststelling van de noodzakelijke kosten van bestaan wordt uitgegaan van de normen welke ter zake in het kader van de Algemene Bijstandswet worden gehanteerd;

dat in verband hiermede aan de directeur van de Gemeentelijke sociale dienst van Delfzijl door de Minister van Defensie is verzocht mede te delen op welk bedrag de noodzakelijke kosten van het bestaan over de periode van 31 augustus 1966 tot 31 augustus 1967 en van 31 augustus 1967 tot 31 augustus 1968 voor het gezin van adressant zijn te stellen of zouden zijn te stellen in het raam van de Algemene Bijstandswet, wanneer door adressant een aanvraag om een uitkering krachtens die wet zou zijn ingediend;

dat uit ter zake van de directeur van de Gemeentelijke sociale dienst van Delfzijl verkregen inlichtingen is gebleken, dat volgens door die dienst gehanteerde normen voor de Algemene Bijstandswet de noodzakelijke kosten van het bestaan voor het gezin van adressant te rekenen van 31 augustus 1966, 31 augustus 1967 en 1 januari 1968 gesteld moeten worden op onderscheidenlijk f 101,95 per week, f 103,80 per week en f 106,35 per week;

dat uit vorenbedoelde inlichtingen voorts is gebleken dat het inkomen hetwelk adressant te rekenen van 31 augustus 1966 geniet, tenminste f 119,— per week heeft bedragen;

dat derhalve niet gesteld kan worden dat J. K. B. in de noodzakelijke kosten van het bestaan van zijn ouders heeft bijgedragen;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 16 februari 1970 — waarnaar hierbij wordt verwezen — dit Koninklijk besluit nietig heeft verklaard;

Overwegende dat de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van eiseres tegen deze uitspraak hoger beroep heeft ingesteld en bij be-

roepschrift de gronden heeft aangevoerd waarop is verzocht die uitspraak te vernietigen en het in eerste aanleg ingestelde beroep alsnog ongegrond te verklaren;

IN RECHTE:

Overwegende dat gedaagdes zoon J. K. B. als dienstplichtig matroos 2e klasse op 30 augustus 1966 tengevolge van verwonding, als bedoeld in artikel E 11 der Algemene militaire pensioenwet, is overleden;

Overwegende dat in dit geding aan de orde is de vraag of zijn ouders recht hebben op kostwinnerspensioen als bedoeld in artikel G 8 der Algemene militaire pensioenwet, welk recht afwezig wordt geacht omdat van bedoelde zoon naar het oordeel van de Kroon niet kan worden gezegd dat deze in de regel in de noodzakelijke kosten van hun bestaan bijdroeg, als bedoeld in laatstgenoemde bepaling;

Overwegende dat de eerste rechter deze stelling onbesproken heeft gelaten, doch het recht op kostwinnerspensioen in casu reeds heeft grond op de overweging dat bij het bestreden Koninklijk besluit niet meer in redelijkheid afwijzend kon worden beslist op het verzoek om dat pensioen, nadat bij gedaagde door — in die uitspraak aangehaalde — brieven van de vertegenwoordiger van eiseres de gewettigde verwachting was gewekt dat het gevraagde pensioen zou worden toegekend;

Overwegende dat de Raad dit standpunt van de eerste rechter niet deelt;

dat toch in een geval als het onderhavige de omstandigheid dat door de Minister van Defensie verwachtingen, als vorenomschreven, zijn opgewekt, niet op zich zelf er toe kan leiden dat die verwachtingen door de Kroon zouden behoren te worden gehonoreerd, ook wanneer Zij daarbij in strijd met de geldende wettelijke voorschriften zou dienen te handelen;

dat dit anders zou zijn wanneer bij de uitvoering van een wettelijk voorschrift de Kroon binnen het kader van dat voorschrift een bepaalde beleidsvrijheid toekomt;

dat in het eerstbedoelde geval in beginsel wel een situatie denkbaar is, dat de opgewekte verwachtingen grond kunnen opleveren voor het instellen van een civiele actie — te denken valt aan een actie ingevolge artikel 1401 van het Burgerlijk Wetboek — door degene bij wie de verwachtingen zijn opgewekt tegen degene die deze heeft opgewekt;

dat de Raad hieraan in dit geding kan voorbijgaan, staande zulks niet ter competentie van de Raad;

dat het overigens niet waarschijnlijk lijkt dat zulk een situatie zich te dezen voordoet, nu de Minister van Defensie bij zijn brief van 8 september 1969 — waarvan de inhoud in de aangevallen uitspraak volledig is weergegeven — aan gedaagde heeft medegedeeld, besloten te

hebben hem op gronden van billijkheid te rekenen van 31 augustus 1968 af voor de duur van 5 jaren — dat is de maximumtermijn, genoemd in artikel H 3 der Algemene militaire pensioenwet — in het genot te stellen van een pensioenvervangende gratificatie;

Overwegende thans met betrekking tot de in de tweede rechtsoverweging dezer uitspraak opgeworpen vraag:

dat van de zijde van eiseres erop is gewezen dat te dezen in de Algemene militaire pensioenwet — in afwijking van de vroegere pensioenwetgeving — het begrip „noodzakelijke kosten van het bestaan” wordt gebruikt, welk begrip ook voorkomt in de — met ingang van 1 januari 1965 in werking getreden — Algemene Bijstandswet, en dat het voor de hand liggend is er van uit te gaan dat dit begrip in beide wetten dezelfde betekenis heeft;

dat de Raad deze stelling aanvaardbaar acht, waarbij in het midden moge blijven of tussen dit begrip en de bedoelde vroegere formuleringen belangrijk verschil bestaat;

dat aanvaarding van deze stelling echter nog niet betekent dat het uitvoeringsorgaan van één dezer beide wetten, te weten de Algemene militaire pensioenwet, zich, voor wat betreft het inhoud geven aan dat begrip, in elk concreet geval zonder meer zou moeten conformeren aan het oordeel dat het uitvoeringsorgaan der andere wet, de Algemene Bijstandswet, **terzake** heeft of aangeeft te zullen hebben zodra voor hetzelfde geval een beroep op de Algemene Bijstandswet wordt gedaan;

dat toch aan de zijde van de Kroon in elk voorliggend geval een eigen oordeelsvorming behoort plaats te hebben;

dat daarin niet past, gelijk te dezen is geschied, te volstaan met het aan de directeur van de betrokken gemeentelijke dienst van sociale zaken vragen op welk bedrag de bedoelde noodzakelijke kosten moeten worden gesteld en het vrijwel blindelings aan de beslissing ten grondslag leggen van diens antwoord;

dat hierbij niet uit het oog mag worden verloren dat de gemeentelijke normen onderling kunnen verschillen en zulks niet steeds uit verschillen in plaatselijke omstandigheden hoeft voort te vloeien;

dat voorts in het onderhavige geval nog opmerking verdient dat:

a. gedaagde in feite geen uitkering ingevolge de Algemene Bijstandswet had aangevraagd;

b. de genoemde directeur derhalve een theoretische benadering heeft gegeven, waarbij hij wel concreet vast te stellen posten zoals **woninghuur** in de beschouwing heeft betrokken, maar geen rekening heeft gehouden met andere, ongewisse, posten, waaronder, gelijk hij zelf uitdrukkelijk heeft medegedeeld, eventuele bijzondere kosten, voortvloeiende uit gedaagdes ziekte;

Overwegende dat op grond hiervan moet worden gezegd dat aan de

bij het bestreden besluit gegeven beantwoording der in de tweede rechtsoverweging dezer uitspraak opgeworpen vraag, bij gebreke van het daartoe benodigde volledige feitenmateriaal, in samenhang met een niet geheel zelfstandig en juist gehanteerde maatstaf, een onvoldoende overwogen oordeelsvorming ten grondslag heeft gelegen, en de Kroon in de gelegenheid dient te worden gesteld, alsnog tot een juiste oordeelsvorming te komen;

Overwegende dat mitsdien moet worden beslist als volgt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

Verstaat dat een nieuw Koninklijk besluit zal worden genomen met inachtneming van deze, 's Raads, uitspraak.

NASCHRIFT

Voor een soortgelijke redenering als in bovengenoemde uitspraak zie men ook het arrest van de Hoge Raad van 14 oktober 1970, BNB 197113, waarvan de samenvatting in dat blad met toestemming van de redactie hier wordt overgenomen.

„B. en W. van Voorburg hebben n.a.v. een wijziging van de Verordening op de heffingen invordering van straat- en rioolbelasting een „circulaire doen uitgaan, o.a. aan belanghebbende, exploitante van een „ziekenhuis, waarin ten onrechte de schijn werd gewekt dat in de gewijzigde verordening de tevoren o.m. voor ziekenhuizen bestaande „vrijstellingen t.a.v. de straat- en rioolbelasting waren gehandhaafd. „Belanghebbende stelt dat zij dientengevolge haar verpleegtariëven niet „heeft aangepast aan de nieuwe verordening. Zij is aangeslagen naar „een bedrag van ruim f 12.000,—.

„De omstandigheid dat de circulaire van B. en W. een onjuiste indruk moest wekken kan niet wegnemen, dat voor belanghebbende een „belastingsschuld is ontstaan, voortvloeiende uit de verordening. De „aanslag regelende ambtenaar kon aan de genoemde omstandigheid „niet de vrijheid ontlenuen een aanslag achterwege te laten en aldus aan „belanghebbende een vrijstelling te verlenen, welke de gemeentelijke „wetgever had afgeschaft. Reeds daarom kan niet met vrucht ter „strijding van de aanslag beroep worden gedaan op een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, als waarmede rekening valt te houden in „gevallen waarin aan een overheidsorgaan bij de uitvoering van een „wettelijk voorschrift binnen het kader van dat voorschrift een bepaalde beleidsvrijheid toekomt. Het is mogelijk dat belanghebbende „aanspraak heeft op vergoeding van de schade, ontstaan doordat zij, „vertrouwende op de circulaire, haar tarieven niet heeft herzien, maar „deze vraag kan in dit geding niet worden beantwoord.”

A.B.

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK

Overzicht over de jaren 1969 en 1970

De Directeur-Generaal van de Statistiek deed de Redactie, ter opne-
ming in het M.R.T., toekomen het hierna volgende zevental overzich-
ten betreffende de militaire rechtspraak in 1970, met daarnaast, ter
vergelijking, de overeenkomstige gegevens over 1969 met betrekking
tot:

1. de omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Ge-
rechtshof naar de aard der delicten (staat 1);
2. de aantallen personen wier beroepen door het Hoog Militair Ge-
rechtshof zijn afgedaan naar de aard der vonnissen (staat 2);
3. de omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden naar de
aard der delicten en van de Auditeur-Militair die zijn afgedaan door
sepot, instemming met krijgstuchtelijke afdoening en betaalde trans-
acties (staat 3);
4. de personen: officieren, onderofficieren en manschappen, wier
beroepen door het Hoog Militair Gerechtshof zijn afgedaan en de per-
sonen: officieren, onderofficieren en manschappen wier zaken bij eind-
vonnis zijn afgedaan door de Krijgsraden voor de Zeemacht, de Krijgs-
raden voor de Landmacht en de Krijgsraad voor de Luchtmacht (staat 4);
5. de personen: officieren, onderofficieren en manschappen, en aard
der delicten berecht door de Krijgsraden voor de Zeemacht, door de
Krijgsraden voor de Landmacht en door de Krijgsraad voor de Lucht-
macht, naar de aard der vonnissen (staat 5);
6. de misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en door de
Krijgsraden berecht, naar de aard der delicten (staat 6);
7. de krijgstuchtelijke afdoening (opgelegde hoofdstraffen en bijko-
mende straffen) bij de Koninklijke Marine, bij de Koninklijke Land-
macht en bij de Koninklijke Luchtmacht van militaire misdrijven en
militaire overtredingen en van commune misdrijven en commune-over-
tredingen als oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen (staat 7).

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair **Gerechtshof**; 1969—1970

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrijven		Overtredingen		Misdrijven		Overtredingen	
	1969	1970	1969	1970	1969	1970	1969	1970
A. Onafgedane beroepen op 1 januari	2	6	1	—	20	14	13	12
B. Beroepen in de loop van het jaar:								
aangebracht	35	52	3	3	77	48	47	65
ingetrokken	—	1	—	—	7	3	4	4
C. Beroepen in de loop van het jaar afgedaan door het H.M.G.	31	45	4	2	76	48	44	60
D. Beroepen op 31 december nog onafgedaan	6	12	—	1	14	11	12	13

Staat 2. Personen vermeld in staat 1 rubriek C naar aard der vonnissen; 1969-1970

			Bevestiging	Veroordeling				Totaal
				Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onvoorw. ged. voorw.	Vrij-spraak	
Militaire delicten	Misdrijven	1969	9	20	1	5	1	1) 31
		1970	9		2	11	1	3) 45
	Overtredingen	1969	2	2	—	—	—	4
		1970		—	—	1	—	2
Commune delicten	Misdrijven	1969	19	36	3	16	2	76
		1970	13	15	3	15	1	4) 48
	Overtredingen	1969	15	16	—	3	7	2) 44
		1970	18	19	5	11	7	60

1) Hieronder 4 opleggingen van een krijgstucltelijke straf.

2) Hieronder 3 niet-ontvankelijk verklaring van het beroep.

3) Hieronder 1 inleidende dagvaarding nietig verklaard en 1 terugverwijzing naar commanderende officier.

4) Hieronder 1 als noot 2.

Staat 3. Omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden; 1969-1970

a. Krijgsraden voor de Zeemacht b. Krijgsraden voor de Landmacht c. Krijgsraad voor de Luchtmacht	Aard der delicten								
	Militaire delicten				Commune delicten				
	Misdrifven		Overtredingen		Misdrifven		Overtredingen		
	1969	1970	1969	1970	1969	1970	1969	1970	
A. Onafgedane zaken op 1 januari	29	31	4	3	80	76	311	308	
a.	396	191	28	124	386	353	594	570	
b.	11	21	68	57	62	49	230	201	
c.	Totaal	436	243	100	184	528	478	1 135	1 079
B. Zaken in de loop van het jaar ingeschreven	952	1 130	125	49	518	450	3 338	2 925	
a.	1 773	2 030	1 171	1 477	1 350	1 346	10 926	9 455	
b.	355	223	640	569	291	266	2 734	2 222	
c.	Totaal	3 080	3 383	1 936	2 095	2 159	2 062	16 998	14 602
C. Zaken in de loop van het jaar afgedaan	18	18	—	2	157	175	30	33	
1. door de rechter	495	536	120	96	693	683	1 004	872	
a.	85	70	21	47	152	162	190	202	
b.	Totaal	598	624	141	145	1 002	1 020	1 224	1 107
2. door de auditeur-militair	932	1 075	126	45	365	270	3 311	2 928	
a.	1 483	1 499	955	1 434	690	774	9 946	8 761	
b.	260	154	630	508	152	113	2 573	2 017	
c.	Totaal	2 675	2 728	1 711	1 987	1 207	1 157	15 830	13 706
waarvan	6	168	20	17	176	142	251	178	
a. sepot	309	366	217	206	297	374	932	861	
b.	22	20	103	87	116	87	160	148	
c.	Totaal	337	554	340	310	589	603	1 343	1 187
b. instemming met krijgstu- lijke afdoening	924	907	—	—	156	113	35	22	
a.	786	680	190	90	180	223	110	108	
b.	197	103	25	12	16	14	16	—	
c.	Totaal	1 907	1 690	215	102	352	350	161	130
c. terugverwijzing naar com- manderende officer.	—	—	—	—	—	—	—	—	
a.	356	404	65	43	175	130	12	60	
b.	40	30	1	3	13	8	14	2	
c.	Totaal	396	434	66	46	188	138	26	62
d. betaalde transacties	—	—	105	28	—	—	3 006	2 713	
a.	—	—	462	1 086	—	—	8 756	7 660	
b.	—	—	495	403	—	—	2 360	1 854	
c.	Totaal	—	1 062	1 517	—	—	14 122	12 227	
D. Zaken op 31 december nog onaf- gedaan	31	68	3	5	76	81	308	272	
a.	191	186	124	71	353	242	570	392	
b.	21	20	57	71	49	40	201	204	
c.	Totaal	243	274	184	147	478	1 079	868	

Staat 4. Personen op wie de in **staat 1** en 3 achter rubriek C sub 1 **vermelde** eindvonnissen betrekking hebben; 1969-1970

	1969		1970		
	Officieren	Onder-officieren en manschappen	Officieren	Onder-officieren en manschappen	
A. Hoog Militair Gerechtshof					
Militaire delicten	{	2	29	—	45
	}	—	4	—	2
Commune delicten	{	9	67	3	45
	}	3	41	5	55
B. Krijgsraden voor de Zeemacht					
Militaire delicten	{	—	18	2	16
	}	—	—	—	2
Commune delicten	{	2	155	4	171
	}	1	29	6	27
C. Krijgsraden voor de Landmacht					
Militaire delicten	{	—	495	1	535
	}	—	120	2	94
Commune delicten	{	14	679	17	666
	}	10	994	25	847
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht					
Militaire delicten	{	—	85	—	70
	}	1	20	2	45
Commune delicten	{	6	146	5	157
	}	14	176	17	185

Staat 5. Personen vermeld in **staat 4 rubrieken B, C en D**, naar de aard der vonnissen; **1969-1970**

Instantie en aard der delicten	Veroordeling			Vrijspraak	Onbevoegdverklaring van de rechter	Nietigverklaring van de dagvaarding	Terugverwijzing naar Comm. officier	Oplegging van een krijgstraf	
	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onv. ged. voorw						
G. Krijgsraden voor de Zeemacht									
Militaire delicten	■ Misdrijven	1969	13	—	5	—	—	—	—
		1970	11	—	4	3	—	—	—
	■ Overtredingen	1969	—	—	—	—	—	—	—
		1970	2	—	—	—	—	—	—
Commune delicten	■ Misdrijven	1969	84	—	68	5	—	—	—
		1970	64	5	93	13	—	—	—
	■ Overtredingen	1969	28	—	—	2	—	—	—
		1970	24	—	7	2	—	—	—
B. Krijgsraden voor de Landmacht									
Militaire delicten	{ Misdrijven	1969	354	19	79	15	—	8	20
		1970	328	50	82	24	—	3	49
	{ Overtredingen	1969	95	2	16	6	—	—	1
		1970	76	—	13	6	—	—	1
Commune delicten	{ Misdrijven	1969	417	29	205	27	—	8	7
		1970	370	33	210	43	—	5	22
	{ Overtredingen	1969	831	8	86	63	4	7	5
		1970	750	4	57	58	1	1	—
C. Krijgsraad voor de Luchtmacht									
Militaire delicten	■ Misdrijven	1969	41	13	22	1	—	1	7
		1970	31	6	24	5	—	—	4
	■ Overtredingen	1969	20	—	—	1	—	—	—
		1970	46	—	—	1	—	—	—
Commune delicten	■ Misdrijven	1969	78	5	61	6	—	—	2
		1970	87	8	55	10	—	—	2
	■ Overtredingen	1969	178	—	3	8	1	—	—
		1970	189	1	—	12	—	—	—

Vervolg Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten; 1969-1970

Aard der delicten	1969						1970		
	Totaal	waarvan			Totaal	waarvan			
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
B. Bijzondere Wetten	430	305	12	113	370	259	14	97	
Wegenverkeerswet	2	1	—	1	3	—	1	2	
Telegraaf- en Telefoonwet	3	3	—	—	4	2	—	2	
Vuurwapenwet	5	3	1	1	25	17	—	8	
Opiumwet									
Misdrijven Bijzondere Wetten	440	312	13	115	402	278	15	109	
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede Boek)									
Titel									
III Misdrijven waardoor de militair zich aan zijn dienst- verplichting onttrekt (art. 96 t/m 107)	284	226	18	40	274	174	38	62	
IV Misdrijven tegen de ondergeschiktheid (art. 108 t/m 128)	249	186	14	49	239	176	12	51	
V Schending van verschillende dienstplichten (art. 129 t/m 150)	82	56	9	17	53	31	2	20	
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151 t/m 158) ..	3	2	—	1	3	1	—	2	
VIII Verkeersmisdrijven (art. 162 t/m 164)	78	58	4	16	59	44	—	15	
Misdrijven Wetboek van Militair Strafrecht	696	528	45	123	628	426	52	150	
Totaal rubrieken A, B en C	1 947	1 278	108	561	1 828	1 069	125	634	
Aantal dubbelstellingen ²⁾	485	270	28	187	479	203	29	247	
Aantal veroordelingen	1 462	1 008	80	374	1 349	866	96	387	

1) Uitsluitend de onherroepelijk geworden uitspraken.

2) Personen, ter zake van meer dan één strafbaar feit veroordeeld (begrepen in A, B en C).

	Koninklijke Marine						Koninklijke Landmacht						Koninklijke Luchtmacht						Totaal						
	Militaire			Commune			Militaire			Commune			Militaire			Commune			Militaire			Commune			
	Over-tredingen		Misdrijven	Over-tredingen		Misdrijven	Over-tredingen		Misdrijven	Over-tredingen		Misdrijven	Over-tredingen		Misdrijven	Over-tredingen		Misdrijven	Over-tredingen		Misdrijven	Over-tredingen		Misdrijven	
Hoofdstrafen																									
Berisping	11	—	1	—	9	7	8	4	4	1	—	—	—	—	4	21	7	9	8	—	—	—	—	—	
	1970	—	1	—	14	3	10	2	2	9	—	—	—	—	1	35	3	11	4	—	—	—	—	—	
Strafdienst	23	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—	3	—	—	—	—	—	
	1970	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	41	—	—	1	—	—	—	—	—	
39																									
Verplichting, om 2 uur vóór het avondappell in de kazerne of het kwartier te zijn en te blijven	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	1969	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Licht arrest	1)367	4	61	21	141	65	53	74	74	49	16	6	6	6	557	85	120	101	—	—	—	—	—		
	1969	—	—	—	205	47	56	81	81	26	7	3	3	1	626	54	88	93	—	—	—	—	—		
	1970	—	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	120	74	221	—	—	—	—	—		
Verzwaard arrest	269	3	57	13	644	63	159	70	70	207	8	5	5	11	1120	74	221	94	—	—	—	—	—		
	1969	—	—	—	7	803	63	127	56	114	4	—	—	—	11226	67	181	64	—	—	—	—	—		
	1970	—	—	—	25	2	27	1	1	3	—	—	—	—	269	—	52	3	—	—	—	—	—		
Streng arrest	149	—	26	1	80	—	11	—	—	—	—	—	—	—	229	—	37	1	—	—	—	—	—		
	1969	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	3	—	—	—	—	—	—		
	1970	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—		
Verlaging	8	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—		
	1969	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
	1970	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—		
Plaatsing in de tuchtklasse	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
	1969	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Totaal	799	7	146	39	957	135	248	149	149	261	24	11	11	21	2017	166	405	209	—	—	—	—	—		
	1970	—	111	21	1111	113	205	139	139	149	11	3	3	3	2170	124	319	163	—	—	—	—	—		
Bijkomende straffen																									
Inhouding van geldelijke militaire inkomsten	70	—	4	3	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94	—	4	3	—	—	—	—	—		
	1969	—	—	—	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	—	9	—	—	—	—	—	—		
	1970	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		

1) Hieronder respectievelijk 226, 4 40 en 13 0vens strafdien s

2) Hieronder respectievelijk 235, 10 en 7 tevca= strafdienst.

BOEKAANKONDIGING

Belligerent reprisals door *MR. F. KALSHOVEN*, uitgegeven bij *A. W. Sijthoff te Leiden*, 1971, 389 blz., gebonden f 45,—.

Aan de Rijksuniversiteit te Leiden is op 24 april 1971 onze vaste medewerker *MR. F. KALSHOVEN*, lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan voornoemde universiteit, op een proefschrift „*Belligerent reprisals*” gepromoveerd, waarbij hem het predicaat „*cum laude*” werd toegekend. Promotor was **PROF. JHR. MR. H. F. VAN PANHUYS**. Hieronder volgt een samenvatting van het proefschrift.

Een van de methoden die Staten gebruiken voor de bescherming van hun rechtsbelangen tegen onrechtmatige inbreuken door een andere Staat, bestaat in het nemen van een represaille, d.i. een eveneens onrechtmatige tegenactie die ten doel heeft de andere partij van zijn dwaalwegen af te brengen. Dat het gebruik van deze methode in normale tijden aan beperkingen onderhevig is, kan nauwelijks meer worden betwijfeld sinds art. 2 (4) van het Handvest der Verenigde Naties elke vorm van wapengeweld verbiedt die is gericht tegen de territoriale onschendbaarheid of politieke onafhankelijkheid van een Staat dan wel op andere wijze onverenigbaar is met de doeleinden van de Verenigde Naties: gewapende represailles vallen stellig onder dit verbod. Het proefschrift onderzoekt de vraag naar de beperkingen die gelden met betrekking tot het gebruik van represailles in abnormale omstandigheden en wel tussen met elkaar in gewapend conflict verkerende partijen.

De invloed die oorlogsrepresailles kunnen hebben op neutralen, en de vraag waar hier de grens van de rechtmatigheid ligt, worden niet in het onderzoek betrokken. Het kernprobleem van de oorlogsrepresailles ligt niet zo zeer in de verhouding tot de neutralen als in hun betekenis in de verhouding tussen de belligerenten en in het bijzonder in het leed dat zij teweegbrengen aan de individuen van de vijandelijke partij, die het slachtoffer ervan worden.

In het eerste Hoofdstuk geeft de schrijver, na een historisch overzicht van de ontwikkeling van het begrip represaille in de **Statenpraktijk** en in het volkenrecht, zijn visie op het volkenrecht als een in een voortdurende wisselwerking met de maatschappelijke werkelijkheid staand normensysteem van de internationale samenleving. Deze samenleving wordt gekarakteriseerd door haar gedecentraliseerde structuur en door de uitzonderlijke positie die de Staten erin bekleden: zij zijn zowel de voornaamste subjecten als de gezagdragers. Het sanctieproces

vertoont hiervan de invloed; de voornaamste mogelijkheid van sancties bestaat nog steeds in eenzijdig optreden door de onrechtmatig bejegende Staat. In dit kader vindt de represaille zijn plaats, als een bewust tegen een andere Staat gericht onrecht dat moet dienen als sanctie voor een eerder door die Staat begaan onrecht. Als zodanig moet de represaille, wil deze gerechtvaardigd zijn, beantwoorden aan zekere maatstaven, met name aan de vereisten van subsidiariteit en proportionaliteit. Onder subsidiariteit valt hier te verstaan, dat het middel van de represaille pas in laatste instantie wordt aangewend. Het vereiste van proportionaliteit houdt in, dat de gekozen tegenmaatregel objectief beschouwd niet duidelijk disproportioneel mag zijn aan het onrecht dat de aanleiding ertoe vormde.

Oorlogsrepresailles nemen in het geheel van de represailles een aparte plaats in, omdat zij een bijzondere situatie (gewapend conflict) en een bijzonder gedeelte van het volkenrecht (het oorlogsrecht) betreffen. De oorlogsrepresaille is evenzeer denkbaar tussen belligerente Staten in een internationaal gewapend conflict als tussen de partijen in een niet-internationaal gewapend conflict. Bijzondere moeilijkheden roept de bezettingssituatie op: daar grenst de represaille nauw aan, en is soms ternauwernood te onderscheiden van, de collectieve bestraffing van de burgerbevolking.

Het oorlogsrecht is een marginaal recht, in de zin dat het berust op een precaire afweging van humaniteit en militaire noodzaak. Aangezien de oorlogsrepresaille bestaat in het opzettelijk schenden van bepaalde regels van oorlogsrecht, rijst de vraag hoe ver de grens van de humaniteit mag worden overschreden in naam van de rechtshandhaving.

In het tweede Hoofdstuk wordt de rechtsontwikkeling weergegeven tot aan de Eerste Wereldoorlog. Uitgangspunt is de niet-geratificeerde Declaratie van Brussel (1874), die de grondslag heeft gevormd van de beraadslagingen op de Haagse Vredesconferenties van 1899 en 1907 en van het op die Conferenties opgestelde Landoorlogsreglement. Geen van deze teksten bevat een uitdrukkelijke regeling van de oorlogsrepresaille; invoering van een dergelijke regeling was door de Conferentie van Brussel met zoveel woorden afgewezen, op de overweging dat het in het belang van de humaniteit beter was over zoiets afschuwelijks als represailles te zwijgen.

Wel beraadden de achtereenvolgende Conferenties zich uitvoerig over de positie van de burgerbevolking in bezet gebied; een recht op verzet werd haar niet toegekend, maar wel werd de regel aanvaard dat collectieve bestraffing door de bezetter alleen zou zijn toegestaan in geval een bevolking collectief verantwoordelijk kon worden geacht voor een verzetsdaad. Het begrip „collectieve verantwoordelijkheid”

werd overigens nauwelijks verduidelijkt. Nog onzekerder werd de situatie door de opmerking in het verslag van **ROLIN**, rapporteur van de subcommissie die in **1899** de tekst van het Landoorlogsreglement voorbereidde, dat de bepaling omtrent collectieve bestraffing het vraagstuk van de represailles niet prejudiceerde. Hieraan werd weer enigszins afgedaan door de clause, op initiatief van de Russische gedelegeerde **DE MARTENS** opgenomen in de preambule van het Landoorlogverdrag, dat ook in gevallen waarvoor geen pertinente regels waren overeengekomen de bevolkingen en de legers zouden beschermd blijven door, resp. onderworpen zouden zijn aan, de beginselen van het volkenrecht zoals die voortvloeien uit de tussen beschaafde naties gevestigde gebruiken, de wetten van de humaniteit en de vereisten van het openbaar rechtsbewustzijn.

Het Institut de droit international, dat zich in deze periode ook met de codificatie van het landoorlogsrecht bezighield, nam in de in **1880** goedgekeurde tekst (het zgn. **OXFORD MANUAL**) wel een aantal uitdrukkelijke bepalingen op waaraan oorlogsrepresailles, wilden deze gerechtvaardigd zijn, zouden moeten voldoen.

Een belangrijke ontwikkeling vond plaats in de, in het derde Hoofdstuk behandelde, periode tussen de beide Wereldoorlogen. Op grond van de ervaringen opgedaan in de Eerste Wereldoorlog, nam het Internationale Comité van het Rode Kruis in zijn ontwerp voor een Krijgsgevangenenverdrag (dat de desbetreffende artikelen van het Landoorlogsreglement zou vervangen) een uitdrukkelijk en onvoorwaardelijk verbod op van represailles tegen krijgsgevangenen. Het voorgestelde verbod, waartegen in het bijzonder van de kant van de International Law Association bezwaren waren aangevoerd, werd door de Conferentie van Genève van **1929** zonder moeilijkheden aanvaard, tegelijk met een systeem van controle op de naleving van het Verdrag.

Verdere verbodsbepalingen van deze aard kwamen overigens in deze periode niet tot stand. In de, eveneens in **1929** aangenomen, Conventie nopens de behandeling van zieke en gewonde militairen te velde ontbrak een dergelijke bepaling. En het streven om een beter rechtsregime (o.m. wat represailles betreft) te bereiken voor de vijandelijke onderdanen in eigen resp. bezet vijandelijk gebied leidde niet verder dan tot de aanneming, door de in **1934** te Tokio gehouden Internationale Conferentie van het Rode Kruis, van een door het Internationale Comité voorgelegd ontwerp: pogingen om terzake een diplomatieke conferentie bijeen te roepen, bleven vergeefs. Dientengevolge bleef onzekerheid bestaan over de vraag of represailles tegen de bezette burgerbevolking geoorloofd waren, en, in het bijzonder, of de bezetter gijzelaars mocht nemen en doden; vragen waarover ook de litteratuur verdeeld was.

Het onderwerp van de oorlogsrepresailles kwam in deze periode ook ter sprake op de van **1932—34** gehouden Ontwapeningsconferentie, in het bijzonder in verband met de daar ondernomen pogingen het bestaande verbod van chemische en biologische strijdmiddelen van deugdelijke waarborgen en sancties te voorzien en het aldus zijn karakter van een verbod op basis van wederkerigheid te ontnemen. De pogingen werden niet met succes bekroond; zij hebben echter wel op bepaalde punten verduidelijking gebracht. Zo bestond geen twijfel, dat de Conferentie het gebruik van deze, wegens hun inhumaniteit verboden, strijdmiddelen bij wijze van represaille tegen schending van een andere norm van oorlogsrecht ontoelaatbaar achtte. Een stroming wilde zelfs het gebruik van deze strijdmiddelen als represaille tegen eerder gebruik ervan door de tegenpartij uitsluiten. De Conferentie kon het echter niet eens worden over een voldoende waarborgen biedend, automatisch werkend sanctiesysteem dat in dit geval de represaille overbodig zou maken.

In de literatuur van de periode bestond een grote mate van overeenstemming dat oorlogsrepresailles voor zover niet verboden, de maatstaf van proportionaliteit dienden te respecteren. Ook werd veelal gesteld, dat represailles in strijd met de wetten van de humaniteit niet te rechtvaardigen zouden zijn. Tegelijkertijd achtten echter velen represailles tegen de vijandelijke burgerbevolking, b.v. in de vorm van luchtbombardement van onverdedigde steden, toelaatbaar. Aan de „wetten van „de humaniteit” werd derhalve door de schrijvers zomin als door de regeringsconferenties een absolute werking toegekend: zij werden veel eerder opgevat als een beginsel, dat in het licht van alle relevante factoren moest worden afgewogen tegen de verwachte bruikbaarheid van een bepaalde maatregel als represaille, d.i. als sanctie van het oorlogsrecht.

Hoofdstuk IV onderzoekt de vraag of de in **1939** en **1940** door de Engelsen genomen maatregelen van controle op de vijandelijke export en gedwongen gebruik van navicerts en dergelijke documenten, die werden aangekondigd als represailles tegen de Duitse methoden van oorlogvoering ter zee, ook als zodanig kunnen worden gerechtvaardigd. De maatregelen waren op zichzelf onrechtmatig. Ook bepaalde aspecten van de Duitse zeeoorlogvoering moeten aldus worden gekwalificeerd: niet het optreden tegen de gewapende Britse koopvaarders, maar wel het blinde gebruik van mijnen en, van januari **1940** af, de aanvallen zonder waarschuwing door onderzeeboten en vliegtuigen op neutrale koopvaarders in een groot zeegebied om Engeland. De acties aan beide zijden waren in de eerste plaats onrechtmatig tegenover de neutralen, maar ook tegenover de tegenstander die zich in zijn economie en daardoor in zijn oorlogsinspanning zag aangetast.

Niettemin is het zeer twijfelachtig dat de Britse maatregelen gerechtvaardigde represailles opleverden. Deze twijfel geldt al de eerste maatregel, van 27 november 1939, omdat het onzeker is dat deze inderdaad als sanctie bedoeld was. Hoe dit ook zij, in ieder geval heeft het feit dat de Engelsen in de eerste helft van 1940, zonder beroep op enige rechtvaardigingsgrond, soortgelijke methoden van zeeoorlogvoering gingen aanwenden als zij aan de Duitsers verweten, aan de ook daarna gehandhaafde maatregel van november 1939 elke schijn van gerechtvaardigheid als represaille ontnomen. Dit zelfde oordeel treft ook de overige in 1940 uitgevaardigde, maatregelen.

In het debat met de neutralen hebben de Engelsen het argument aangevoerd, dat de door hen eenzijdig genomen economische maatregelen niet wezenlijk verschilden van de collectieve sancties voorzien in het Volkenbondspact, en dat de Staten die dat systeem hadden onderschreven niet al te luid moesten klagen over het nadeel dat zij nu van de Britse maatregelen ondervonden. Dit argument kwam in feite neer op de stelling dat neutraliteit een verouderd begrip was geworden. Hiertegenover kon worden gesteld, dat met het feitelijk verdwijnen van de Volkenbond het begrip neutraliteit zijn kracht had herwonnen; voorts konden de neutralen betogen dat hun niet-deelneming bijdroeg tot het beperkt houden van het conflict. Argumenten waartegen weer kon worden ingebracht, dat het belang van de wereldorde het best kon worden gediend door openlijk stelling te nemen tegen de agressor. Hoe dit ook zij, deze argumentatie kan in ieder geval niet afdoen aan de slotsom dat de Britse maatregelen van economische oorlogvoering niet als represailles kunnen worden gerechtvaardigd.

In Hoofdstuk V worden een aantal andere gevallen van (beweerde) represailles uit de Tweede Wereldoorlog behandeld. In de categorie van de als represailles aangekondigde oorlogshandelingen treft men, naast de in het vorige Hoofdstuk behandelde economische maatregelen, vooral het luchtbombardement van Londen aan, dat in het najaar van 1940 door de Duitse luchtmacht werd uitgevoerd. Ondanks de omstandigheid dat eerdere Britse bombardementsacties tegen doelen in Duitsland in bepaalde opzichten onrechtmatig konden worden geacht, kan de Duitse actie niet als represaille worden gerechtvaardigd: zij was totaal disproportioneel aan het voorafgegane onrecht, en er zijn sterke aanwijzingen dat de actie in het geheel niet was bedoeld als sanctie tegen dat onrecht maar uitsluitend als een strategische actie in de oorlogvoering tegen Engeland. Als zodanig heeft zij geheel gefaald: het terreurbombardement versterkte de weerstand van het Britse volk.

In de categorie van de oorlogsrepresailles niet bestaande in oorlogshandelingen in eigenlijke zin, moeten in de eerste plaats de represailles

tegen krijgsgevangenen worden genoemd. Ondanks het verbod opgenomen in het Krijgsgevangenenverdrag van 1929, kwamen enkele gevallen hiervan voor. Acties zoals het boeien van een aantal Britse en Canadese krijgsgevangenen in Duitse kampen als reactie op de praktijk van de Britse en Canadese commando's om tijdens raids in hun handen vallende Duitsers te boeien, en het doden van 80 Duitse krijgsgevangenen door de Franse Binnenlandse Strijdkrachten als reactie op gelijke handelingen van de Duitsers die aan de leden van deze strijdkrachten het recht op behandeling als krijgsgevangenen ontzegden, waren begrijpelijk, proportioneel en mogelijk effectief. De bij de Commando-order bevolen politiek om Britse en geallieerde commando's die deelnamen aan raids, sabotageacties e.d. tot de laatste man te doden (eventueel, en zelfs gewoonlijk, na gevangenneming en verhoor), voldeed echter aan geen van deze kwalificaties.

Ook de Duitse praktijk van vergelding in bezet gebied, officieel neergelegd b.v. in een door KEITEL in 1941 uitgegeven richtlijn, kan niet anders dan als onrechtmatige terreur worden beschouwd. Weliswaar waren represailles tegen de bevolking in bezet gebied niet uitdrukkelijk verboden en was ook collectieve bestraffing slechts aan de beperking onderhevig dat de bevolking collectief verantwoordelijk moest zijn voor de gewraakte daad, maar de Duitse tegenmaatregelen hielden met laatstgenoemde beperking geen rekening en gingen ook overigens alle perken van nog redelijk te achten vergelding te buiten.

Alles tezamen genomen kan men zeggen, dat de „wetten van de menselijkheid” op zichzelf onvoldoende waren om belligerenten van bepaalde vormen van represailles te weerhouden; maar het op de gedachte van humaniteit berustende, uitdrukkelijke verbod van represailles tegen krijgsgevangenen bleek in het algemeen effectief, mede ten gevolge van de bemoeiingen van het Internationale Comité van het Rode Kruis. De betekenis van proportionaliteit voor oorlogsrepresailles kwam aan het licht, zowel in de klaarblijkelijke samenhang tussen inachtneming van dat vereiste en een werkelijk bedoeld zijn van de maatregel als sanctie, als in de mate van effectiviteit die deze als zodanig bleek te bezitten.

Het betrekkelijk geringe aantal gevallen van oorlogsrepresailles dat zich in de Tweede Wereldoorlog heeft voorgedaan, wordt toegeschreven aan twee factoren: hun onbruikbaarheid als sancties tegenover een vastberaden tegenstander, en het door de geallieerden vroegtijdig genomen besluit oorlogsmisdadigers individueel aansprakelijk te stellen.

De periode na de Tweede Wereldoorlog, waarover Hoofdstuk VI handelt, heeft allereerst een uitbreiding van de verbodsbepalingen tegen bepaalde represailles opgeleverd: in de Rode **Kruis** Conventies van

1949 zijn alle represailles tegen door de verdragen beschermde personen en goederen verboden. De 4e Conventie, het zgn. **BURGERVERDRAG**, verbiedt bovendien collectieve bestraffing van, en terreur tegen, beschermde burgers, zomede het nemen van gijzelaars. Ook represailles tegen beschermde cultuurgoederen zijn verboden, krachtens de **CONVENTIE VAN DEN HAAG VAN 1954**. In al de hier genoemde verdragen is een stelsel van toezicht en sancties opgenomen. Twijfel kan bestaan over de vraag of de verdragen represailles ook uitsluiten ingeval van niet-internationaal gewapend conflict, maar een interpretatie van de strekking dat represailles ook in dat geval zijn verboden doet de tekst van de verdragen zeker geen geweld aan.

Represailles in het kader van de eigenlijke oorlogvoering worden nog niet door een uitdrukkelijk verbod getroffen.

In de recente Statenpraktijk blijkt de term represaille in de eerste plaats herhaaldelijk te worden gebruikt in situaties waar niet de naleving van het oorlogsrecht in eigenlijke zin, maar het geweldverbod in het geding is. Deze represailles, die b.v. in het conflict in het Midden-Oosten een belangrijke rol hebben gespeeld, blijven in deze studie buiten beschouwing. Overigens leveren de talrijke recente gewapende conflicten, ondanks vele beschuldigingen van wreedheden en onmenselijk optreden, slechts weinig gevallen op van als represailles bedoelde acties. Geen enkel geval werd aangetroffen dat bestond in de bewuste schending van regels betreffende de eigenlijke oorlogvoering: de geschonden regels waren steeds die van de Conventies van Genève. Dat wil zeggen dat de represailles ook steeds in strijd waren met een uitdrukkelijk verbod. Overigens vertonen de gevonden gevallen (het tot tweemaal toe doden van enkele krijgsgevangenen door de Vietcong, het nemen van grote aantallen gijzelaars door de opstandelingen in Stanleyville in Kongo, en het vernielen van huizen door de Israeli's in door hen bezet Arabisch gebied) het gemeenschappelijk element dat een preliminaire kwestie juist was of de Conventies, resp. het op niet-internationaal gewapend conflict toepasselijke art. 3, van toepassing waren.

Effectiviteit kan alleen worden toegeschreven aan de door de Vietcong genomen represailles, die ook het vereiste van proportionaliteit strikt in acht namen.

De in het Hoofdstuk behandelde rechtspraak heeft betrekking op gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog en wel hoofdzakelijk op de bezettingssituatie. In zover is zij achterhaald door het van kracht worden van het Burgerverdrag. Evenwel houdt de rechtspraak betekenis voor zover zij heeft bijgedragen tot de verduidelijking van de begrippen represaille en collectieve bestraffing en de daarvoor geldende algemene normen. In verscheidene uitspraken is een duidelijk verschil gemaakt tussen eigenlijke oorlogsrepresailles, als handelingen die beogen

de autoriteiten van de tegenpartij te bewegen tot het opgeven van een onrechtmatig geacht beleid, en quasi-represailles als handelingen die zich blindelings richten tegen een bevolking met het doel haar leden af te schrikken van ongewenste handelwijzen. Aldus opgevat, bestaat tussen quasi-represailles en collectieve bestraffing geen wezenlijk verschil.

De rechtspraak heeft voorts, door veelvuldige toepassing, de vereisten van subsidiariteit en proportionaliteit bevestigd. Anderzijds heeft zij aan de „wetten van de menselijkheid" niet een zodanig zelfstandige betekenis toegekend dat doden van gijzelaars in alle omstandigheden verboden werd geacht, — zij het dat de handelwijzen van de Duitse bezetters in dit opzicht in geen enkel geval genade vonden. Hier moet nogmaals worden opgemerkt, dat elke onzekerheid aangaande de specifieke kwestie van de onrechtmatigheid van het nemen en doden van gijzelaars voor de toekomst is weggenomen door het uitdrukkelijk verbod **terzake** in het Burgerverdrag van 1949.

Hoofdstuk VII onderzoekt in het bijzonder in hoever belligerenten, bij afwezigheid van een uitdrukkelijk verbod **terzake**, nog gerechtigd kunnen worden geacht de regels omtrent de eigenlijke oorlogvoering bij wijze van represaille opzij te zetten. Het vraagstuk spitst zich toe op twee kwesties: het gebruik van kernwapens en chemische en biologische strijdmiddelen in strijd met een eventueel bestaand verbod, en het schenden van de norm dat de vijandelijke **burgerbevolking** niet het voorwerp van gewapende aanval mag worden gemaakt.

Ten aanzien **van** de eerste kwestie lijkt het waarschijnlijk dat, zo lang het vraagstuk van wapenbeheersing niet is opgelost, verbodsbepalingen van dergelijke strijdmiddelen onderhevig zullen zijn aan een voorwaarde van wederkerigheid („no first use" verklaringen), zodat represaille niet als rechtvaardigingsgrond zal behoeven te worden ingeroepen. Voor zover echter een niet door wederkerigheid beperkt verbod tot stand mocht komen, zal gebruik van de verboden middelen bij wijze van represaille (indien niet mede verboden) uitsluitend geoorloofd kunnen worden geacht indien het is gericht tegen eerder gebruik van een van die middelen door de tegenpartij. Uitdrukkelijk verbod ook van het gebruik bij wijze van represaille verdient echter de voorkeur.

Op de vraag of belligerenten gerechtigd kunnen zijn, bij wijze van represaille de norm die opzettelijke aanval op de vijandelijke **burgerbevolking** verbiedt opzij te zetten, antwoordt de schrijver ontkennend. Hij baseert dit antwoord op de overweging dat de effectiviteit als sanctie van een dergelijke vergeldingsactie, zowel op korte als op lange termijn bezien, altijd hoogst twijfelachtig zo niet negatief zal zijn en dat deze gebrekkige effectiviteit nimmer kan opwegen tegen de **onmisken-**

bare inhumaniteit van dergelijke acties. Om op dit stuk zekerheid te scheppen, zou echter ook hier een uitdrukkelijk verbod in hoge mate gewenst zijn.

Realisering van de hier genoemde verbodsbepalingen (en dat wil uiteindelijk zeggen: van een verbod van alle oorlogsrepresailles) hangt niet alleen samen met het vraagstuk van wapenbeheersing: naar de geschiedenis leert, zullen dergelijke verboden slechts effectief zijn wanneer tevens regelingen worden tot stand gebracht (zoals supervisie in enigerlei vorm gedurende het conflict, en bestraffing van individuele schuldigen) die een redelijk alternatief bieden voor de functie die oorlogsrepresailles beoogden te vervullen maar als hoedanig deze hun geloofwaardigheid hebben verloren: te dienen als sancties van het oorlogsrecht.

Redactie.

Het nieuwste huwelijksvermogensrecht door **PROF. MR. H. C. F. SCHOORDIJK**, Hoogleraar aan de Katholieke Hogeschool te Tilburg. Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1970; 112 blz. f 12,50.

Bovengenoemde korte monografie, waarin **PROF. SCHOORDIJK** de belangrijkste problemen van ons huwelijksgoederenrecht, dat sedert 1 januari 1971 geldt, behandelt, richt zich tot de meer gevorderde student en de jurist in de praktijk. Schrijver, die in zijn voorwoord zijn onderwerp een der boeiendste gedeelten van ons vermogensrecht noemt, behandelt daarin o.a. vragen van: mede-eigendom, vertegenwoordiging, aansprakelijkheid en draagplicht, nietigheid, bewijsrecht, rechtspersoonlijkheid van de huwelijksgemeenschap, na vooraf in een inleiding in het kort de geschiedenis (sinds 1927) van het onderhavige recht te hebben aangeduid.

Het is een met zorg samengesteld geschrift, waarin de nodige aandacht wordt besteed aan: meningen van andere auteurs op het betrokken gebied, arresten van de Hoge Raad en wetgevingsstukken. Het boek is overzichtelijk ingericht en in een stevige band uitgevoerd.

A.F.S.

MR. N. E. ALGRA — MR. H. C. J. G. JANSSEN; „Rechtsingang“; Groningen 1970, Wolters-Noordhoff; 2e druk; geb. f 19,50.

Wanneer men leest dat dit boek van ALGRA en JANSSEN beoogt een inleiding te geven in het Nederlandse recht kan men zich afvragen wat het nut is van een boek als dit. Er zijn immers al zo veel werken die voor de verschillende niveaus van onderwijs een introductie willen geven in het geheel of in een onderdeel van het recht.

Dergelijke, wat zwartgallige overwegingen verdwijnen wanneer men attent is gemaakt op de „ideologie“ van waaruit het boek is geschreven. De deductieve opzet sluit nauw aan op de sinds een paar jaar, ook bij het onderwijs in het recht, toegepaste onderwijsmethode waarbij met behulp van een relatief geringe hoeveelheid basisinformatie en aan de hand van het concrete geval een bevredigende kennisoverdracht wordt nagestreefd. Nog weinig juridische leer- en studieboeken zijn gericht op deze wijze van onderwijsgeven. Bij nadere beschouwing kan mede dit boek voorzien in de behoefte aan deze manier van onderricht. Dat al na een jaar een tweede (4½ gulden duurder!) druk is uitgegeven kan hiervoor een aanwijzing zijn.

Schrijvers hebben zich voorgesteld de bij deze vorm van onderricht noodzakelijke basisinformatie te geven veelal met behulp van concrete voorbeelden. Daarom geen abstracte behandeling van recht en rechtstheorie, maar een „ingang“ tot het recht via afwisselende en korte, overzichtelijke hoofdstukken.

Aan die overzichtelijkheid en de leesbaarheid van het boek wordt bijgedragen door een zorgvuldige en plezierige lay-out. Weliswaar franje, maar toch zo dat dit „leerboek“ ook een tot verdere studie stimulerend, vlot „leesboek“ wordt. Bovendien is ter verduidelijking van de tekst kwistig met schema's gestrooid. Neemt men de moeite deze te bestuderen dan zullen b.v. de theoretische moeilijkheden omtrent het begrip „beschikking“, en de verschillen in de privaatrechtelijke procesgang weinig geheimen meer hebben.

Nadat het begrip „recht“ en het doel van het recht in de maatschappij, alsmede zijn relatie tot religie, moraal en fatsoen is behandeld, worden de onderscheiden gebieden van straf-, privaatrecht, staats- en internationaal-recht beschouwd en afgeperkt. Hierbij wordt veel aandacht geschonken aan het procesrecht. Het laatste hoofdstuk is, wat eigenlijk ook logisch uit de aard van het boek voortvloeit, gewijd aan praktische informatie. Vermeld wordt enige literatuur over de verschillende gebieden van het recht, de publikatie van wetten en de vindplaatsen van jurisprudentie. De richtlijnen hoe met name een arrest van de Hoge Raad te lezen spreekt wellicht niet iedereen even sterk aan, maar kan over de eerste gebruikelijke problemen van het „arrest-

„lezen” heen helpen.

Een punt van kritiek tenslotte over de inhoud van dit als gezegd didactisch goed opgezette boek. Zeker in een eerste aanzet tot de rechtenstudie zouden bepaalde onvolkomenheden als hier niet moeten voorkomen. Dat b.v. de „ne bis in idem^v”-regel louter uit overwegingen van doelmatigheid in ons recht vigeert (p. 11) kan toch niet zonder meer worden onderschreven. Niet-juristen treden niet alleen op als kantonrechter-plaatsvervanger of bij de behandeling van pachtzaken (p. 117) maar ook bij de militaire rechtspleging.

Een een „merkwaardige^u” vorm van toezicht op de gemeentelijke verordeningen is er niet alleen bij de gemeentelijke strafverordening (p. 73) maar ook bij de gemeentelijke belastingverordening en andere besluiten van financiële aard.

Manco's als deze doen de waarde van een boek als leerboek devalueren. Hopelijk kan hieraan bij een volgende druk aandacht worden besteed.

Voor het overige zal de meer in het recht ingevoerde lezer dit boek van ALGRA en JANSSEN met plezier doornemen, en is het voor hem die zich met het recht wil gaan bezighouden een aangename en ook leerzame „entree^v”.

H. G. de W.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Errata

Blz. 93, regel 4 van onder. De woorden: „met verblindend licht” doorhalen.

Blz. 97, regel 12 van onder vervolgen met de woorden: Generaal-majoor Van Nass (plv.).

Blz. 123, regel 3 van onder. Het woord „Klager” **vervangen** door: Ge-daagde.

BIJDRAGEN

Enige opmerkingen over een minderheidsvoorstel,

door

PROF. MR. H. H. A. DE GRAAFF

Uit het rapport van de zgn. „Commissie-Lagerwerff”¹⁾ blijkt, dat de commissie op verschillende punten niet tot eenparigheid is kunnen komen. In die gevallen heeft de commissie de beide standpunten vermeld. Dit is met name geschied met betrekking tot een uiterst belangrijke aangelegenheid, de tuchtrechtelijke afdoening van strafbare feiten²⁾. De vakliteratuur is daardoor verrijkt omdat althans twee standpunten — dat van de kleinst-mogelijke meerderheid en dat van de grootst-mogelijke minderheid — in den brede toegelicht, in het licht der openbaarheid zijn gebracht. Daarentegen is het een nadeel te achten, dat beide partijen het blijkbaar zó druk hebben gehad met de verdediging van het eigen, en met de bestrijding van het andere standpunt, dat weinig of geen aandacht is geschonken aan verdere alternatieven. Zo valt het op, dat van in het buitenland toegepaste oplossingen ook in dit verband geen melding is gemaakt en dat geen poging is gedaan duidelijk te maken om welke redenen het dáár te vinden materiaal bij een poging tot herstructurering van het Nederlandse militaire recht niet zou kunnen worden gebruikt³⁾. Wellicht komen wij hier binnenkort nog eens op terug. Doch voor het oogenblik moeten wij, wat deze materie betreft, volstaan met enige opmerkingen naar aanleiding van het in het rapport weergegeven standpunt van de grootst-mogelijke minderheid van de commissie, opmerkingen die wij niet achterwege **willen** laten omdat wij het bijzonder zouden betreuren wanneer over een belangrijk onderwerp als de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten een principiële beslissing zou worden genomen zonder dat men zich de consequenties daarvan **tenvolle** zou hebben gerealiseerd.

De grootst-mogelijke minderheid in de commissie-Lagerwerff (wij zullen hier verder gemakshalve maar spreken van „de minderheid”) stelt dan voor de mogelijkheid om strafbare feiten krijgstuchtelijk af te doen zonder meer af te **schaffen**⁴⁾. De niet-strafrechtelijk-deskundige tot straffen bevoegde meerdere dient zich volgens haar niet langer bezig te houden met strafbare feiten, ook niet met die welke met krijgstuchtelijke vergrijpen samenlopen. De behandeling van de strafbare feiten behoort uit-

---

¹⁾ Rapport van de werkgroep betreffende Herziening Militair Tucht recht, juni 1970.

²⁾ Rapport, blz. 17 en vlg.

³⁾ Rapport, blz. 3 vermeldt dat van een integrale vergelijking in hoofdzaak is afgezien en dat de bruikbaarheid van de uitkomsten van een vergelijkend onderzoek wordt betwijfeld.

⁴⁾ Rapport, blz. 26 en vlg.

sluitend aan de (militaire) justitie te worden toevertrouwd, die samenlopende krijgstuchtelijke vergrijpen kan aanmerken als (strafverzwarende) omstandigheden waaronder het strafbare feit werd gepleegd. Dan zal een transparant systeem worden verkregen, aldus de voorstanders.

In zijn doelstelling (betere rechtsbescherming en rechtszekerheid van de justitiabele zonder het militair belang te schaden, tegemoetkoming aan in de laatste tijd geuite bezwaren, waaronder de bewering als zou het bestaande systeem niet in alle opzichten verenigbaar zijn met de artikelen 5 en 6 van het Verdrag van Rome) is het minderheidsvoorstel progressief.

In zijn oplossing daarentegen schijnt het reactionair omdat het met één slag een einde wil maken aan een instituut waaraan wetgever en praktijk eeuwenlang hebben geveild en dat — hoezeer vatbaar blijvende voor perfectionering — toch in zijn huidige vorm steeds beter scheen te kunnen voldoen aan de behoeften van de praktijk.

Natuurlijk heeft de minderheid begrepen dat haar voorstel voor degenen die van oordeel zijn dat een goede handhaving van de discipline zich bezwaarlijk verdraagt met een loodzware procedure ter afdoening van ook de onbenulligste vergrijpen, niet-aanvaardbaar zou zijn. Zij is echter van oordeel dat die loodzware procedure door twee andere nieuwigheden zal kunnen worden vermeden, één van procesrechtelijke, de ander van materieelrechtelijke aard.

Wat het procesrecht betreft neemt de minderheid — wellicht niet ten onrechte — aan dat binnen niet al te lange tijd de transactie ook met betrekking tot bepaalde misdrijven mogelijk zal zijn. Dat zal dan ook bij lichte gevallen van militaire misdrijven een prompte reactie (zij het van andere aard dan door krijgstuchtelijke afdoening) kunnen garanderen en in haar optimisme met betrekking tot het tempo van behandeling merkt de minderheid zelfs op dat deze „in vele gevallen zal (. . .) neerkomen op een transactie per kerende post”.

Van geheel andere aard is de maatregel welke de minderheid bij aanvaarding van haar voorstel ter veiligstelling van het militaire belang en van de praktijk nodig acht, namelijk het optrekken van de grens tussen materieel strafrecht en materieel tuchtrecht. Enige misdrijven uit het Wetboek van Militair Strafrecht behoren te worden „gedecriminaliseerd”, behoren de status van misdrijven te verliezen en slechts die van „eigenlijke” krijgstuchtelijke vergrijpen te behouden. Als voorbeelden noemt de minderheid „een aantal eenvoudige plichtsverzuimen uit onder meer „de categorieën der afwezigheids-, ongehoorzaamheids- en wachtdelicten”, aan welke naar haar mening een overtrokken maatschappelijke betekenis wordt gehecht tengevolge van de te ruime redactie van de desbetreffende bepalingen in het Wetboek van Militair Strafrecht. Naar het inzicht van de minderheid zijn het slechts „minder-ernstige onvolkomenheden in de „dienstuitoefening”, terwijl toch slechts de plichtsverzakingen met een beduidend ernstig karakter in de strafwet thuishoren. Kort gezegd (en ons tot de ongehoorzaamheid bij wijze van voorbeeld bepalende):

slechts de „ernstige” ongehoorzaamheid behoort als militair misdrijf strafbaar te blijven, de „gewone” ongehoorzaamheid zij slechts een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp.

Men zegge nu niet te gauw, dat dit voorstele en al te doorzichtige truc is om aan de consequenties van het Verdrag van Rome te ontkomen. Men dient niet te vergeten dat ook het standpunt verdedigd kan worden dat *elke* vorm van krijgstuchtelijke afdoening in wezen een strafrechtelijk optreden is of daarvan hoogstens door de naam afwijkt, zodat het tuchtrechtelijk proces evenzeer als het strafrechtelijke voor toetsing aan dat verdrag in aanmerking komt. Voor wie z6 redeneren maakt de „decriminalisering” weinig verschil!

Tegen decriminalisering van bepaalde strafbare feiten kan men op principiële gronden geen bezwaar maken. De grens tussen militair strafrecht en militair tuchtrecht is niet eens en voor al aan de hand van een principieel criterium vastgesteld. Het is dus altijd mogelijk, op grond van nieuwere inzichten bepaalde gedragingen van de strafrechtelijke naar de tuchtrechtelijke sfeer over te brengen, evengoed als het mogelijk is gedragingen welke tevoren slechts tegen krijgstuchtelijke normen indruisten, onder het bereik van de strafwet te brengen wanneer daartoe aanleiding bestaat.

Het decriminaliseringsproces, zoals de minderheid zich dat voorstelt, zal zich niet kunnen beperken tot een simpel schrappen van bepalingen of gedeelten van bepalingen uit de strafwet. Dat zou weinig moeite kosten. Maar in de strafwet zullen nieuwe omschrijvingen moeten komen welke de grens tussen de „ernstige” ongehoorzaamheid die als misdrijf strafbaar moet blijven, en de „gewone” ongehoorzaamheid die dan nog slechts een krijgstuchtelijk vergrijp zal zijn, scherp trekken. Hetzelfde geldt uiteraard voor de andere delictsvormen welke voor decriminalisering in aanmerking worden gebracht, maar wij zullen ons verder maar van de ongehoorzaamheid als een voorbeeld bedienen.

Wij achten het nu een ernstig bezwaar, dat de minderheid niet de moeite heeft genomen haar voorstel aantrekkelijker te maken door opname van concepten voor de artikelen, zoals die naar haar mening dan zouden moeten luiden. Het zal in de eerste plaats wel gaan om de art. 96 en 97, 114 en 129 W.v.M.S. Het is voorspelbaar, dat men gedwongen zal worden, in de nieuwe redacties te gaan werken met vage termen. Wij behoeven hierbij slechts te letten op het buitenlandse voorbeeld. In het „Wehrstrafgesetz” van de Duitse Bondsrepubliek⁵⁾ bijvoorbeeld is iets dergelijks ondernomen als waarop de minderheid doelt: opzettelijke ongehoorzaamheid is slechts dan een strafbaar feit als de dader daardoor „eine schwerwiegende „Folge herbeiführt”. Strafverzwaring is mogelijk „in besonders schweren

⁵⁾ Wehrstrafgesetz, wet van 30 maart 1957 (Bundesgesetzblatt 1957 I 298). Geciteerd is naar de tekst van de bekendmaking van 1.9.1969 (BGBl.I.S. 1502), in werking 1 april 1970.

„Fällen” (par. 19). Nu behoeven wij niet direct te vragen: wat is zo'n „schwerwiegende Folge”? Want in par. 2 van dezelfde wet kan men lezen: „eine schwerwiegende Folge (ist) eine Gefahr für die Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland, die Schlagkraft der Truppe, Leib oder Leben eines Menschen oder Sachen von bedeutendem Wert, die dem Täter nicht „gehören”. Deze toelichting klaart echter nog lang niet alles op, de termen blijven ruim en voor verschillende uitleg vatbaar.

Voor zover de rechter tot het uitleggen geroepen wordt, is dat niets bijzonders. De rechter is er (o.a.) voor om duistere punten in de wetgeving op te helderen door zijn jurisprudentie. Maar men mag niet vergeten dat ook de tot straffen bevoegde meerdere van zijn kant moet trachten, de praktijkgevallen aan deze ruime termen te toetsen. De grens van zijn krijgstuchtelijke competentie is door het strafrecht bepaald. Hij mag dus slechts dan krijgstuchtelijk afdoen als hij er zeker van is dat (om bij het Duitse voorbeeld te blijven) in het door hem te beoordelen geval géén „schwerwiegende Folge” is veroorzaakt. Het is nog niet direct in te zien, dat de taak van de tot straffen bevoegde meerdere, wiens strafrechtelijke ondeskundigheid mede een factor is waardoor de minderheid tot haar voorstel is gekomen, door de „decriminalisering” wezenlijk zal worden verlicht.

Ook om een andere reden hadden wij graag gezien dat de minderheid ons op het gebied van de decriminalisering wat meer houvast had geboden. Laakbare gedragingen als ongeoorloofde afwezigheid en ongehoorzaamheid kunnen zich in een ontelbaar aantal gradaties voordoen. Ergens moet de grens tussen „gewone” en „ernstige” vormen getrokken worden. Dat zal bij de afwezigheidsdelicten gemakkelijker zijn (omdat daar altijd de tijdsduur der afwezigheid te hulp kan worden geroepen) dan bij de ongehoorzaamheid en de wachtdelicten. Nu is het juist zo'n enorm voordeel van het huidige systeem met zijn ruime omschrijvingen gekoppeld aan de mogelijkheid om lichte gevallen krijgstuchtelijk af te doen, dat er voor elk praktijkgeval een adaequate straf (hetzij een strafrechtelijke, hetzij een tuchtrechtelijke) gevonden kan worden. Het zal, dunkt ons, niet eenvoudig zijn, bij de uitvoering van het decriminaliseringsproces de mogelijkheid uit te sluiten dat een soort vrije zone ontstaat tussen strafrecht en tuchtrecht, een zone van gedragingen welke niet vallen onder enige strafrechtelijke omschrijving, doch die, in concreto, zó ernstig zijn dat met de zwaarste tuchtrechtelijke straf niet kan worden volstaan.

Het is, in verband met het bovenstaande, een gebrek in de presentatie van het minderheidsvoorstel dat men geen aandacht heeft besteed aan het feit, dat de „krijgstuchtelijke vuist” in deze jaren aan het inkrimpen is. Die vuist, dat is het krijgstuchtelijk straffenpakket dat de tot straffen bevoegde meerdere te zijner beschikking heeft. De omvang van die vuist bepaalt in het huidige stelsel in belangrijke mate mede, of in concreto terzake van een strafbaar feit met krijgstuchtelijke afdoening kan worden volstaan. Inkrimping van die vuist kan met **betrekking** tot strafbare feiten

worden gecompenseerd doordat méér zaken dan tevoren naar de militaire rechter worden verwezen. In het stelsel van de minderheid echter zal inkrimping van de vuist niet meer aldus kunnen worden gecompenseerd in de gevallen welke gedecriminaliseerde gedragingen betreffen. Wij komen op deze aangelegenheid nog terug in het kader van een bespreking van de door de minderheid ter adstructie van haar betoog genoemde getallen, ontleend aan „recente wetenschappelijke onderzoeken”.

Ter aanbeveling van het door haar voorgestane decriminaliseringsproces stelt de minderheid, dat zij met haar project in feite slechts beoogt een bestaande praktijk te formaliseren, immers in de praktijk zou blijken dat eenvoudige plichtsverzuimen van de soort, als door de minderheid bij wijze van voorbeelden zijn genoemd, „vrijwel altijd krijgstuchtelijk (. . .) worden afgedaan”⁶⁾. Dat is best mogelijk, maar een dergelijke stelling vraagt toch wel om enig bewijs. Dat heeft de minderheid ook wel begrepen, want zij komt in haar slotbeschouwingen terug op de feitelijke aanvaardbaarheid van haar constructie en zegt, zich gesteund te hebben gevoeld door „recente wetenschappelijke onderzoeken” op dit punt verricht bij de Koninklijke Marine.

Nu willen wij niet twijfelen aan de waarde van deze recente wetenschappelijke onderzoeken, maar wat de minderheid aan gegevens daaraan ontleend heeft ter adstructie van haar betoog is uitermate teleurstellend. In feite leveren de gegevens het bewijs voor de juistheid van de stelling dat de bedoelde zaken in de praktijk vrijwel altijd krijgstuchtelijk worden afgedaan, in *het geheel niet*.

Het rapport geeft sommige gegevens in absolute getallen, andere in percentages, doch na enig rekenwerk zijn die gegevens in globale getallen aldus samen te vatten:

in het jaar X werden bij de Koninklijke Marine ruwweg 16.700 krijgstuchtelijke straffen opgelegd, waarvan 94% of 15.700 *terzake* van eigenlijke, en 6% of 1.000 *terzake* van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen (strafbare feiten);

die 1.000 bestraffingen *terzake* van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen betroffen in 73% of 727 gevallen eenvoudige plichtsverzuimen van de eerder genoemde soort (afwezigheids-, ongehoorzaamheids- en wachtdelicten); slechts 27% of 273 gevallen betroffen andere strafbare feiten;

zou decriminalisering en scheiding in de competentie zijn doorgevoerd, dan zouden toch nog 94% of 15.700 plus 727, samen 16.427 krijgstuchtelijke afdoeningen hebben plaatsgevonden, terwijl de 273 gevallen niet voor krijgstuchtelijke afdoening vatbaar zouden zijn geweest en dus naar de militaire rechter zijn verwezen.

---

⁶⁾ Rapport, blz. 27 en 28.

De minderheid constateert in haar conclusie dat de tot straffen bevoegde meerdere op deze wijze toch 98,3% van zijn oorspronkelijke competentie zou hebben behouden.

Tegen deze laatste conclusie valt niets in te brengen, of het moest dit zijn dat zij voor het punt, waar het om gaat, irrelevant is en dat zij ons niet het verwachte bewijs oplevert dat de delicten omschreven in de art. 96, 97, 114 en 129 W.v.M.S. (wij houden ons gemakshalve maar aan deze aanduiding) „vrijwel altijd krijgstuchtelijk (. . .) worden afgedaan." Had men dit aannemelijk willen maken dan had men óók moeten vermelden in hoeveel gevallen in deze periode en terzake van die delictsvormen *geen* krijgstuchtelijke afdoening doch verwijzing naar de militaire rechter had plaatsgevonden. Nu dit niet is gebeurd zegt het medegedeelde ons omtrent de bedoelde kwestie *totaalniets*.

Doch ook om andere redenen zijn wij van oordeel dat de gepubliceerde getallen niet bruikbaar zijn om de aanvaardbaarheid van het systeem dat de minderheid voorstaat, aan te tonen.

In de eerste plaats, omdat niet is aangegeven op welk jaar de gegevens betrekking hebben. Ze zijn ontleend aan de situatie in een bepaald jaar, maar er wordt gesuggereerd dat ze ook voor de toekomst bruikbaar zijn. Een enkel voorbeeld volstaat om duidelijk te maken hoe gevaarlijk zo'n uitgangspunt is. De regelmatig in dit tijdschrift gepubliceerde militair-justitiële statistieken leveren ons materiaal te over. Wij kozen de jaren 1964 en 1969, omdat de meest recente jaarcijfers het jaar 1969 betreffen, en vijf jaar ons een redelijk interval leek voor een vergelijking. Welnu, van 1964 tot 1969 daalde het jaarlijks aantal krijgstuchtelijke afdoeningen terzake van militaire misdrijven bij de gehele krijgsmacht van 2.863 tot 2.017, een daling van circa 29%. Krijgstuchtelijke afdoening als voren doch door middel van de straf van streng arrest had in 1964 in 949 gevallen plaats, in 1969 in slechts 269 gevallen, een daling dus van circa 73%. In dit bestek gaat het er niet om, een reden voor die afwijkingen te vinden. Maar dat bij een wetenschappelijk onderzoek vermelding van de onderzochte periode noodzakelijk is, moge duidelijk zijn.

Het is voorts een tweede, ernstige tekortkoming, dat blijkbaar uitsluitend gebruik is gemaakt van gegevens, betrekking hebbende op de Koninklijke Marine. Wij concludeerden daartoe, omdat in het rapport sprake is van „gemiddeld circa 1.000 strafbare feiten per jaar", hetgeen slechts voor de Koninklijke Marine kan opgaan, waarbij in de jaren 1964 tot en met 1969 sprake is van respectievelijk 1.386, 1.305, 1.124, 1.026, 854 en 991 gevallen, terwijl die bedragen voor de Koninklijke Landmacht aanzienlijk hoger, bij de Koninklijke Luchtmacht daarentegen aanzienlijk lager liggen. Het is nu onjuist te menen, dat de gegevens van de Koninklijke Marine bruikbaar zijn om daaruit conclusies te trekken welke de krijgsmacht als geheel betreffen. Ook dit leert een enkele steekproef. Van het totaal aantal militaire misdrijven welke krijgstuchtelijk werden afgedaan was het aandeel van zee-, land- en luchtmacht in het jaar 1964

respectievelijk 39%, 49% en 12%. In het jaar 1969 blijkt deze verhouding nauwelijks te zijn gewijzigd: 40%, 47% en 13%. Een vergelijking van de personeelssterkten van de drie krijgsmachtdelen maakt duidelijk dat het verwijzingsbeleid van de Vlootvoogd sterk afwijkt van dat van de commanderende generaals. Al weder verdiepen wij ons niet in de vraag, waarom dit het geval is. Dat gegevens betreffende de zeemacht met behoedzaamheid moeten worden gehanteerd, wil men conclusies voor de gehele krijgsmacht trekken, blijkt zonneklaar.

Over het verwijzingsbeleid sprekende, wij hebben reeds opgemerkt dat dit in belangrijke mate mede wordt beïnvloed door de omvang van de krijgstuchtelijke vuist, van het pakket van krijgstuchtelijke straffen dat aan de tot straffen bevoegde meerderen ter beschikking staat, en dat bij inkrimping van die vuist te verwachten is dat minder strafzaken krijgstuchtelijk zullen worden afgedaan en in méér gevallen dan tevoren verwijzing naar de militaire rechter zal volgen.

Welnu, het is geen geheim, dat de krijgstuchtelijke vuist in de laatste jaren aan het inkrimpen is. De commissie-Lagerwerff is eenparig van gevoelen dat de straffen van plaatsing in een tuchtclassse, verlaging en streng arrest moeten verdwijnen. De bezwaren tegen het streng arrest hebben weliswaar nog niet tot de formele afschaffing van die strafsoort geleid, doch deze zal nu toch wel niet lang meer op zich laten wachten. Verzwaard arrest wordt al minder zwaar geëxecuteerd en als er nog even tegenaan geduwd wordt, zien wij die strafsoort ook nog wel verdwijnen! Hoezeer deze gang van zaken reeds nu het beeld aan het veranderen is leren ons onderstaande opgaven, wederom de jaren 1964 en 1969 betreffende, van de krijgstuchtelijke afdoeningen terzake van militaire misdrijven bij de gehele krijgsmacht, gerangschikt naar de toegepaste hoofdstraffen:

strafsoort	jaar 1964	jaar 1969
berisping	15	21
strafdiens ⁷⁾	24	25
voor avondappèl binnen*)	—	—
licht arrest ⁹⁾	581	557
verzwaard arrest	1.251	1.120
streng arrest	949	269
verlaging	17	15
tuchtclassse	26	10
totaal:	2.863	2.017

⁷⁾ De meeste gevallen kwamen voor rekening van de zeemacht.

⁸⁾ De straf wordt al sinds jaren vrijwel of in het geheel niet toegepast; in dit licht is het merkwaardig, dat de commissie-Lagerwerff haar wil handhaven.

⁹⁾ In zeer veel gevallen gaat deze straf bij de zeemacht gepaard aan strafdiens.

Met deze getallen voor ogen zouden wij nu toch wel heel graag willen weten door welke factoren deze algemene teruggang, en in het bijzonder de teruggang met betrekking tot de straf van streng arrest kan worden verklaard. Wordt er minder gezondigd? Wordt er lichter gestraft? Of wordt er méér naar de militaire rechter verwezen? Is een combinatie van die omstandigheden de verklaring? Het zal niet gemakkelijk zijn, deze vragen ook maar bij benadering goed te beantwoorden. Slechts met betrekking tot het aantal der verwijzingen naar de militaire rechter kan de statistiek een exact antwoord geven. Een tweede reden om te betreuren, dat de „recente wetenschappelijke onderzoeken" zich niet ook over dit punt hebben uitgestrekt.

Doch er is méér. Wij hebben niet vernomen welk criterium de onderzoekers hebben aangelegd bij het afzonderen van de 73% „decriminalisabele" gevallen.⁸⁾ De mededeling, dat men enkele delicten „in de meest eenvoudige en lichte vorm" op het oog heeft gehad is voor diverse interpretaties vatbaar en dus nietszeggend. En toch gaat het om een voor het beoordelen van het minderheidsvoorstel hoogst belangrijke factor. Was het een formeel criterium, in die zin dat een eenvoudige chirurgische ingreep in bestaande wetsteksten de decriminalisering zou kunnen effectuëren? Of was het een materieel criterium? Maar om in de praktijk bruikbaar te zijn zou dit moeilijk denkbaar zijn zonder de opstelling van een formule die — mocht de decriminaliseringsgedachte door de wetgever worden overgenomen — straks, in de strafwet verwerkt, die gedachte zou hebben te verwezenlijken! Voor beide gevallen geldt de vraag: waarom heeft men het „geheim" niet geopenbaard?

Een duidelijk beeld van de wettelijke regelingen zoals die aan de voorstellers toch voor ogen moeten hebben gestaan zou hun voorstel aantrekkelijker hebben kunnen maken. Het zou niet alle bezwaren kunnen wegnemen. Zo zou de vraag blijven: zal de handhaving van een zekere mate van harmonie in het strafrecht het niet noodzakelijk maken dat men zich ook bezint op uitbreiding van de decriminalisering over andere dan de tot dusver als voorbeeld gekozen delicten? En zo zou de noodzaak blijven bestaan zich te realiseren dat de strafrechtelijk strafbare en de louter krijgstuuchtelijk laakbare vormen in elkanders verlengde liggen en dat — wij wezen er reeds op — voor elke nuance adaequate repressie mogelijk moet zijn, hetzij middels strafrechtelijk, hetzij middels tuchtrechtelijk ingrijpen. Dat met betrekking tot de krijgstuuchtelijke „vuist" de huidige trend volkomen tegenovergesteld gericht is als de decriminaliseringsgedachte moge duidelijk zijn.

Zoals de zaak thans ligt moet het minderheidsvoorstel met klem worden ontraden. Het gaat hier om een ernstige en practisch nimmer meer

---

⁸⁾ Wij gaan maar voorbij aan het feit dat een nader onderzoek met betrekking tot de naar de rechter verwezen zaken van dezelfde categorieën aan de hand van het aangenomen criterium al evenmin had mogen ontbreken.

„terug te draaien" kunstgreep, waarvan de gevolgen niet zijn te overzien. Hoe heeft men ooit kunnen suggereren dat hetgeen uit recente wetenschappelijke onderzoekingen in het rapport van de commissie-Lagerwerff is gepubliceerd deze kunstgreep „feitelijk aanvaardbaar" maakt? Gegevens die zó weinig duidelijk maken kan men beter niet vertonen!

Enige vragen bij het beklag over een opgelegde krijgstuchtelijke straf.

door

MR. C. C. J. KIEWIT, KOLONEL M.J.D. B.D.

Bij tijd en wijle stuit men bij de toepassing van het militaire tuchtrecht — toch zeker niet het meest ingewikkelde gedeelte van het terrein van het Recht — op vragen, waarop niet direct een pasklaar antwoord te geven is.

Zo kan men zich afvragen of bij beklag over een strafoplegging wegens een strafbaar feit aan liet beginsel, sinds 1963 in de wet vastgelegd, dat na beklag de straf niet mag worden verzwaard, geen afbreuk wordt gedaan? Immers de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten op voorhand is, aangezien deze nog de sanctie van de verwijzende autoriteit behoeft, nog aan verandering onderhevig, in die zin dat bij niet-instemming door genoemde autoriteit alsnog verwijzing naar de militaire rechter kan plaats vinden.

Zal de verwijzing op zich zelf veelal reeds als een verzwaring kunnen worden gevoeld, het eventuele vonnis (c.q. sententie) zal in de meeste gevallen zeker ook materieel een verzwaring inhouden.

Hier kan dus in feite ook na een ingediend, al dan niet reeds afgedaan, beklag — hoewel niet door toedoen van de beklaginstantie — van strafverzwaring sprake zijn.

Ofschoon e.e.a. formeel uiteraard en règle is — de afdoening, de bestraffing, was immers een voorlopige — het is de vraag of de klager dit wel beseft; heeft de Commandierend Officier hem dit medegedeeld? Een diligente commandant zal zulks ongetwijfeld doen en klager de doorkruising van de tucht- en strafprocedure i.c. duidelijk maken. Doch bij de veelheid der taken kan ook dit wel eens aan diens aandacht ontsnappen.

Beter ware het dan ook die doorkruising m.b.t. de afdoening van het beklag te vermijden. Alvorens het strafbare feit door de militair-justitiële autoriteiten wordt behandeld zou de krijgstuchtelijke afdoening in kracht van gewijsde moeten zijn. Uiteraard kan vertraging in de strafrechtelijke afdoening, zeker bij het inroepen van de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof, hiervan het gevolg zijn, doch een gecompliceerde gang van zaken kan dusdoende worden vermeden.

Weliswaar oordeelt de verwijzingsofficier bij zijn beslissing van al dan niet verwijzen niet over de strafmaat — een volledige distanciëring hiervan

komt mij overigens nauwelijks reëel voor — maar zeker moet het als ongewenst worden aangemerkt dat de militaire rechter zou gaan beslissen over de zaak terwijl de krijgstuchtelijke beslissing m.b.t. de strafmaat nog niet onherroepelijk is. Hierbij ware tevens te bedenken dat ook een krijgstuchtelijke afdoening door deze autoriteit nog tot de mogelijkheden behoort.

Het komt mij dan ook juister voor dat in voorkomend geval de militaire rechter zich vergewist of de krijgstuchtelijke afdoening al onherroepelijk is; indien dit nog niet het geval blijkt te zijn zou hij dienen te wachten alvorens zijnerzijds te beslissen.

Uiteraard is het wederom de Commandierend Officier die i.c. uiterst diligent behoort te zijn.

Deze gesuggereerde gang van zaken vindt men niet geheel terug in de laatste druk van VS 27-1 (Aanwijzingen straf- en tuchtrecht voor KL en KLu), in welk voorschrift men ook niet meer het in de 2e druk terzake verplicht voorgeschreven contact van de Commandierend Officier met de verwijzende autoriteit ziet opgenomen. Formeel wellicht terecht — de beslissing inzake het beklag is een geheel zelfstandige aangelegenheid van de beklagmeerdere — doch een aanduiding van de mogelijke complicaties op dit terrein ware wellicht op z'n plaats geweest.

In dit verband komt bij mij nog een andere gedachte op, n.l. of het niet de voorkeur verdient dat bij oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen een boven de Commandierend Officier staande commandant als beklagmeerdere zou optreden. Immers, ook al zal de Commandierend Officier veelal de afdoening aan een andere (lagere) tot straffen bevoegde meerdere overlaten, hij is toch degene die de — zij het voorlopige-beslissing heeft genomen de zaak buiten strafrechtelijke behandeling af te doen. Ook is hij degene die de zaak heeft doorgezonden aan de verwijzende autoriteit, daarbij niet alleen instemmend met het feit der krijgstuchtelijke afdoening, doch ook met de wijze waarop het feit is afgedaan (dus incl. strafmaat) aangezien hij immers anders art. 50 WK had moeten hanteren. Dit lijkt ook te gelden m.b.t. de eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen, waarvan de afdoening hem immers dient te worden gerapporteerd. Doch anders dan bij de „oneigenlijke³” krijgstuchtelijke vergrijpen is hij in ieder geval (nog) niet op de hoogte van de details der zaak. Alleen de afdoening als zodanig wordt hem gemeld.

Lijkt het mij dus niet gelukkig deze Commandierend Officier het beklag i.c. te laten behandelen, zeker komt het mij gewrongen voor om een onder het bevel van deze Commandierend Officier staande Commandant als beklagmeerdere te laten optreden (men denke aan de figuur: C.C., B.C., Brig.Cdt).

Wellicht zou de oplossing kunnen zijn om bij de afdoening van strafbare feiten de Commandierend Officier als feitelijke strafoplegger te laten fungeren, waarbij ik tevens wil aantekenen dat ik het Commandierend-Officier-schap bij de KL gaarne in handen zag van B.C., Afd. Cdt of

dienovereenkomstige Cdt aangezien deze in de moderne ontwikkeling de meest gerede figuur is (men denke aan zelfstandigheid, dislocatie, zeker in oorlogsomstandigheden!).

Moeilijker wordt de situatie — ook zeker geen theoretische — als de beklagmeerdereen de verwijzende autoriteit in één persoon verenigd zijn. Wat moet de Bevelhebber die als Commandierend Generaal/Vlootvoogd een zaak te ernstig bevond voor (de reeds plaats gevonden hebbende) krijgstuchtelijke afdoening nu met een *terzake* ingediende beklag doen? Te zwaar zal hg de bestraffing, gezien zijn eerdere beslissing, wel niet vinden, maar aan de andere kant is verzwaring van strafoplegging na beklag niet mogelijk. De enige voor de hand liggende beslissing lijkt: handhaving van de strafoplegging. Of dient hij i.c. wellicht niet als beklagmeerdere op te treden?

Minder ingewikkeld is het wanneer hij, ingestemd hebbend met de krijgstuchtelijke afdoening, te oordelen krijgt over de zwaarte der straf bij beklag. Immers, zoals wij boven zagen, hij *distancieert* zich bij beoordeling van de vraag of een zaak al dan niet naar de militaire rechter dient te worden verwezen van de zwaarte der bestraffing. Zo kan hij b.v. hebben ingestemd met de krijgstuchtelijke afdoening van een feit waarvoor een straf van 3 maanden tuchtklasse is opgelegd, terwijl hij als beklagmeerdere deze straf terugbrengt tot b.v. 14 dagen verzwaaard arrest. Een uiteraard niet alle dagen voorkomende verweving van de tucht- en strafrechtelijke procedure.

Zou een oplossing voor de geschetste moeilijkheden niet kunnen worden gevonden in de door Brig. Gen. tit. Prof. Mr. H. H. A. DE GRAAFF gepropageerde inschakeling van de militaire rechter als beklagmeerdere indien klager dit verkiest? Ook de Commissie LAGERWERFF staat de opvatting voor dat beroep in eerste instantie bij de militaire rechter zou dienen te geschieden, echter zonder mogelijkheid van keuze voor klager.

Van beide oplossingen zou ik een voorstander zijn, niet alleen vanwege de boven geschetste problematiek, doch mede omdat vele Commandanten dit geenszins zouden betreuren, velen van hen zou „ontlasten“ en bovendien aan diverse bezwaren (o.m. vermeende partijdigheid van de hiërarchie) tegemoet zou worden gekomen.

Een vraag van geheel andere orde is of wijziging van een krijgstuchtelijke straf (en/of de omschrijving der strafreden) of tenietdoening van de straf mag geschieden n.a.v. een beslissing na beklag, c.q. na inroepen eindbeslissing Hoog Militair Gerechtshof, in een andere, identieke zaak?

Met andere woorden: kan of moet een krijgstuchtelijk gestrafte profiteren van een uitspraak in *appel* zonder zelf klager (c.q. „inroeper“ eindbeslissing H.M.G.) in de zaak te zijn geweest? Of nog anders gesteld: mag of moet een commandant de gunstige uitwerking van een beslissing in — krijgstuchtelijk — beroep ook laten uitstrekken tot degenen die, hetzelfde „misdreven“ hebbend als appellanten, zelf om welke redenen

dan ook, niet in beroep zijn gegaan?

Ik dacht dat de commandant die zulks had gedaan (het is n.l. realiteit) de juiste opvatting huldigt.

We bevinden ons hier uiteraard in de sfeer van art. 50 WK dat de commandant — althans volgens de tekst — vele mogelijkheden biedt om recht te doen, of eventueel rechtsherstel te bewerkstelligen. Is het 2e lid van art. 50 WK, bepalende dat e.e.a. na beklag (eindbeslissing Hoog Militair Gerechtshof) niet, althans niet meer in volle omvang kan geschieden, hiervoor dan geen beletsel? Zeker niet, omdat n.l. juist in de zaak waarom het gaat geen **appel** was ingediend!

Dezelfde commandant vermeende voorts dat de billijkheid tevens meebracht dat **terzake** van de ten onrechte ondergane straf compensatie diende te worden gegeven. Weliswaar getuigt ook dit van een goede opvatting over wat recht en billijk is, doch hier rijst een moeilijkheid, omdat n.l. in de zaken waarover het Hof had geoordeeld niets omtrent een evt. compensatie was bepaald. Er van uitgaande dat de beslissing of herstel van ten onrechte geleden nadeel dient te geschieden uitsluitend is voorbehouden aan de beklaginstantie (beklagmeerdere, Hoog Militair Gerechtshof) en dat bij stilzwijgen dan ook geen compensatie zou dienen te geschieden, zou meergenoemde commandant, wil hij de billijkheid over de gehele linie gelijkelijk betrachten, i.c. bezwaarlijk de niet-appellanten meer deelachtig kunnen laten worden dan ingevolge de uitspraak de appellanten is toebedacht. Het zou overigens mijn zegen hebben gehad indien de commandant compensatie t.o.v. allen zou hebben toegepast. Gelijke monniken, gelijke kappen. Leidraad van een commandant bij de tuchthandhaving moet immer(s) zijn: er worde recht gedaan. Een formeel beletsel mag hem hier niet van afhouden. Summa jus, summa injuria behoeft zeker in het tuchtrecht gelukkig nooit opgeld te doen. Zo ziet men ook hier dat de functie van commandant als tuchtrechter een schone en dankbare, doch niet altijd een simpele is.

STRAFRECHTSPRAAK

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 4 november 1970

President: Mr. R. Prins (plv.); *Leden:* J. F. Jongepier, kapitein ter zee van administratie en A. J. Knegtmans, luitenant-kolonelder mariniers.
Raadsman: H. M. J. Janssen, Luit. t. Zee (A) 2e kl. OC.

Als bestuurder van een personenauto, terwijl hij onder drankinvloed verkeerde, gereden over de veerbrug van de Texelse Veerpont te Den Helder.

De Krijgsraad, ervan uitgaande dat de veerbrug is een voor het openbaar verkeer openstaande weg, behorende tot en deel uitmakende van het Havenplein te Den Helder, veroordeelt beklagde wegens handelen in strijd met artikel 26 (1) W.V.W.

Het Hoog Militair Gerechtshof bevestigt het vonnis en verwerpt het verweer van de raadsman, die aanvoert dat de veerbrug niet dag en nacht zonder enige beperking voor het verkeer openstaat; dat die brug beschouwd kan worden als een verlengstuk van het dek van de pont; dat de eigenaar van de veerpont huurder van de veerbrug is en dat die eigenaar niet gedooft dat het verkeer zonder geldig plaatsbewijs de veerbrug oprijdt.

(W.V.W. art. 26 (1))

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.H., geboren 25 oktober 1943, hofmeester der 1e klasse, beklagde, gerequireerde;

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 8 oktober 1970 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Den Helder op of omstreeks 6 mei 1970 als bestuurder van „een motorrijtuig (personenauto) daarmee heeft gereden over de voor „het openbaar verkeer openstaande weg de tot het Havenplein behorende „en daarvan deeluitmakende veerbrug van de Texelse veerpont, ter- „wijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcohol- „houdende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht dat motor- „rijtuig naar behoren te besturen;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij toen en daar als bestuurder van een motorvoertuig (personen- „auto) daarmee rijdende over bovenomschreven voor het openbaar ver- „keer openstaande weg niet zo veel mogelijk rechts heeft gehouden;

„of, indien ook dit niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij toen en daar als bestuurder van een motorrijtuig (personenauto) „daarmede rijdende over bovenomschreven voor het openbaar verkeer „openstaande weg dat motorrijtuig zodanig ver naar links heeft gestuurd

„dat hij met de linkerwielen, althans een van die wielen is komen te rijden „over de aan de voor hem linkerzijde van die **veerbrug** gelegen, ongeveer „35 cm brede, ijzeren rand, waarbij hij een zich op die rand bevindende „voetganger tot op zo korte afstand is genaderd, dat deze zich genoodzaakt „zag, opzij en tegen de leuning van die **veerbrug** te springen om te voor- „komen dat hij door beklaagde's auto zou worden aangereden, door „welke gedraging van hem, beklaagde, de veiligheid op de weg aldaar in „gevaar werd gebracht, althans — naar redelijkerwijze is aan te nemen — „in gevaar kon worden gebracht;”

Gezien: . . . enz. ;

Gezien de schriftuur van de eiser door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot **bewezenverklaring** van het de beklaagde primair ten laste gelegde, alsmede zijn schuld eraan; kwalificatie daarvan als:

„Handelen in strijd met artikel 26, eerste *lid* van de *Wegenverkeerswet* „(per vierwielig motorrijtuig)”

en veroordeling deswege tot: een gevangenisstraf voor de tijd van twee weken, onvoorwaardelijk, met ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van een jaar;

Gelet: . . . enz. ;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde primair **tenlaste** gelegde:

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard: J.H., oud 27 jaar, als beklaagde:

dat hij op 6 mei 1970, te ongeveer 20.30 uur, als bestuurder van zijn personenauto, een vierwielig motorrijtuig, merk Mercedes 220 S, gekentekend HD-13-42, nadat hij de veerpont had verlaten, daarmede reed over de **veerbrug** van de Texelse veerpont te Den Helder; dat hij, na **daarvóór** reeds enkele keren met de linker wielen van de door hem bestuurde auto de verhoogde rand van de pont en van de **veerbrug** geraakt te hebben, uiteindelijk met het linker voorwiel van zijn auto tegen de aan de linkerzijde van de **veerbrug** gelegen rand tot stilstand kwam; dat hij tevoren die dag in de middag bier, en in de avond whisky-cola had gedronken;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal nr. P. 271/70 van de Koninklijke Marechaussee te Den Helder, gesloten op 30 juni 1970, opgemaakt door H. Janson, eerste verbalisant, en H. R. Reinders, tweede verbalisant, respectievelijk wachtmeester der 1e klasse en marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar, van de Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt:

1. als relaas van verbalisanten:

dat zij op 6 mei 1970, omstreeks 20.35 uur, telefonisch bericht ontvingen van de wachtcommandant Gemeentepolitie te Den Helder, inhoudende dat zich op de **veerbrug** van de Texelse veerpont — **deeluitmakende** van het Havenplein — te Den Helder een marineschepeling bevond als bestuurder van een personenauto, die dronken zou zijn; dat zij zich **begeven hebbende** naar het Havenplein te Den Helder teneinde een **on-**

derzoek in te stellen, op 6 mei 1970, omstreeks 20.45 uur, op de beweegbare veerbrug van de Texelse veerpont een personenauto zagen staan; dat deze **veerbrug** de verbinding vormt tussen het voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande Havenplein en de afgeïneerde veerpont van de Texelse Eigen Stoomboot Onderneming; dat de **veerbrug** in het verlengde van de rijbaan van het Havenplein ligt en bestemd is voor het op- en afrijden naar en van de veerpont; dat de **veerbrug** 30 meter lang is; dat de rijbaan daarvan 6 meter breed is en bestaat uit bitumen; dat aan weerszijden van de rijbaan een verhoogd ijzeren gedeelte (pad) ligt ter breedte van 0,35 meter; dat de doorgetrokken streep, die de rijbaan van de brug in twee rijstroken verdeelt, aansluit op de doorgetrokken streep van de rijbaan van het Havenplein; dat zij zagen dat genoemde personenauto, van het merk Mercedes-Benz, type 220, gekentekend HD-13-42, schuin over de rijbaan van de **veerbrug** met het front in de richting van het Havenplein stond; dat zich op de bestuurdersplaats in deze personenauto bevond een in burger gekleed persoon, die zich bekendmaakte als te zijn: J. H., hofmeester der 1e klasse der Koninklijke Marine; dat zij zagen dat H. onderuit gezakt in de personenauto zat en bij het verlaten van zijn auto even wankelde; dat zij roken dat de adem van H. riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank; dat H. geen bezwaar maakte tegen het laten nemen van een bloedproef, ten bewijze waarvan hij een verklaring van geen bezwaar ondertekende; dat zij H. hebben overgebracht naar de Centrale Ziekenboeg der Koninklijke Marine te Den Helder alwaar, omstreeks 21.00 uur, door de luitenant ter zee arts der 2e klasse J. F. M. Visser bloed van H. is afgenomen; dat het resultaat van de bloedproef is vermeld in het hieromtrent door het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage, opgeemaakt rapport nr. 87252/70/X, d.d. 14 mei 1970;

2. als relaas van eerste verbalisant:

dat de heer A. Steteeke, Hoofd Dienstkring Den Helder-Het Nieuwe Diep van de Rijkswaterstaat hem mededeelde:

dat bedoelde **veerbrug** deeluitmaakt van het Havenplein en in onderhoud is bij de Rijkswaterstaat;

dat bedoelde **veerbrug** een voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg is gedurende de tijd, dat een veerpont ligt afgemeerd;

dat voor het verkeer naar de veerpont aan de oostelijke zijde van de rijbaan van het Havenplein tweekleurige verkeerslichten (groen en rood licht) en voorts borden volgens model 22 en 27 van de bijlage II van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens zijn geplaatst;

dat voor het verkeer van de veerpont aan de noordelijke zijde der brug, boven de rijbaan, eveneens tweekleurige verkeerslichten (groen en rood licht) **zijn** geplaatst, terwijl aan de westelijke zijde der rijbaan, een bord volgens model 3 van de bijlage II van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens is geplaatst.

3. als op 30 mei 1970 aan eerste verbalisant afgelegde verklaring van

Gerrit Eelman:

dat hij zich op 6 mei 1970, omstreeks 20.30 uur, bevond aan boord van de „Marsdiep”, veerpont van de Texelse Eigen Stoomboot Onderneming, nadat die veerpont omstreeks genoemde tijd was afgemeerd te Den Helder; dat hij toen zag dat een personenauto, merk Mercedes-Benz, na het verlaten van de veerpont, reed op de rijbaan van de veerbrug, welke deeluitmaakt van het Havenplein te Den Helder; dat hij zag dat die auto de rijbaan van de veerbrug enkele meters volgde; dat die bestuurder daarna naar links stuurde en dat de auto vervolgens met het linker voorwiel op de zich aan de oostelijke zijde van de veerbrug bevindende verhoogde ijzeren rand kwam te rijden; dat hij vervolgens zag dat de bestuurder, door naar rechts te sturen, zijn auto weer geheel op de rijbaan van de veerpont bracht, doch, toen de auto op het midden van de rijbaan van de veerbrug was gekomen, deze wederom naar links stuurde;

Overwegende, dat een zich in het procesdossier van beklagde bevindend bescheid zijnde een aanvraagformulier van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, opgemaakt op 6 mei 1970, voor onderzoek door het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie ter bepaling van alcohol in het bloed van H., zakelijk onder meer inhoudt:

dat het nummer van het alcoholblok van de bloedgever op bovengenoemde datum, H., luidt: „2387”;

Overwegende, dat een ambtsedig rapport nr. 87252/70/X, d.d. 14 mei 1970, opgemaakt en ondertekend door Drs. J. W. Verburgt, scheikundige bij het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te 's-Gravenhage, zakelijk onder meer inhoudt:

dat hij op 11 mei 1970 aan bovengenoemd laboratorium per post van de Koninklijke Marechaussee te Den Helder een verzegeld pakje ontving, inhoudende een blok, voorzien van het nummer 2387, waarin zich een buisje bloed en een buisje urine bevond van beklagde, alsmede een ingevuld formulier; dat volgens de gegevens op genoemd formulier het bloed was afgenomen door J. F. M. Visser, arts te Den Helder en dat daarbij, volgens verklaring van de bloedafnemer, verontreiniging met reducerende stoffen (o.a. alcohol) was vermeden; dat de bepaling van het alcoholgehalte geschiedde volgens de methode van Widmark; dat de reductiewaarde overeenkomt met 1,30⁰/₀₀ aethylalcohol in het bloed; dat op grond van uitgebreide proefnemingen en bewerking van zeer grote aantallen praktijkgegevens door verschillende onderzoekers is gebleken, dat reeds bij bloedalcoholgehalten van circa 0,50⁰/₀₀ tot 0,80⁰/₀₀ duidelijk beïnvloeding van voor het verkeer belangrijke functies van het organisme gaat optreden; dat deze beïnvloeding toeneemt bij stijgend alcoholgehalte van het bloed;

Overwegende, dat de Krijgsraad de veerbrug van de Texelse veerpont acht te zijn een voor het openbaar verkeer openstaande weg behorende tot en deeluitmakende van het voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande Havenplein te Den Helder;

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagde's schuld eraan, hetgeen hem primair is tenlaste gelegd, met dien verstande, dat dit feit werd gepleegd op 6 mei 1970;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Handelen in strijd met artikel 26, eerste lid van de Wegenverkeerswet”
(per vierwielig motorrijtuig)

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de Krijgsraad — gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, in aanmerking genomen dat beklagde blijkens het hem betreffende, zich in het procesdossier bevindend, uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te Leeuwarden, d.d. 27 juli 1970, nimmer terzake van misdrijf werd veroordeeld — van oordeel is, dat hieronder genoemde straf en bijkomende straf moeten worden opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf van 2 weken en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen van 1 jaar — *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 17 februari 1971

President: Mr. Lamers; **Leden:** Mr. Fikkert, schout-bij-nacht Bakker, generaal-majoor Coopmans en generaal-majoor Bruinier; schout-bij-nacht Bagchus (plv.);

Raadsman: luitenant ter zee A II OC, H. M. J. Janssen.

(Zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat beklagde's raadsman weliswaar in hoger beroep heeft bestreden, dat de in de telastelegging bedoelde veerbrug voor het openbaar verkeer openstaat, daartoe aanvoerende:

a. de veerbrug wordt niet dag en nacht zonder enige beperking door iedereen en door alle soorten verkeer geregeld en ongestoord gebruikt, immers, wanneer de veerpont is vertrokken, wordt er een ketting aan het begin der brug over de rijbaan gespannen en wordt de brug omhoog gedraaid ten teken dat deze gesloten is;

b. de veerbrug kan worden beschouwd als een verlengstuk van het dek van de veerpont;

c. de N.V. Texels Eigen Stoomboot Onderneming, die eigenaar van de veerpont en huurder van de veerbrug is, heeft zowel over de pont als over de brug de feitelijke en juridische macht;

d. genoemde N.V. gedooft niet, dat er verkeersdeelnemers met of zonder vervoermiddel de veerbrug opgaan. Zij eist een geldig plaatsbewijs en oefent hier controle op uit, soms vóór de veerbrug en soms vóór de pont. De algemeenheid van het gedogen is verdwenen. De brug is niet voor een ieder toegankelijk,

doch het Hof dit verweer in al zijn onderdelen verwerpt;

Overwegende, namelijk dienaangaande:

dat de onder a vermelde omstandigheid niet tengevolge heeft, dat de veerbrug niet kan worden aangemerkt als voor het openbaar verkeer open te staan, evenmin als de omstandigheid, dat bijvoorbeeld ophaalbruggen of schipbruggen tijdelijk voor het verkeer te land plegen te worden gesloten teneinde doorgang te verlenen aan het scheepvaartverkeer, de opvatting vermag te wettigen, dat laatstbedoelde bruggen op grond daarvan niet voor het openbaar verkeer zouden openstaan;

dat het onder b aangevoerde afstuit op het door de krijgsraad terecht uit de gebezigde bewijsmiddelen afgeleide feit, dat de veerbrug behoort tot en deel uitmaakt van het Havenplein;

dat met betrekking tot het onder c en d gestelde door de raadsman is overgelegd een brief van de N.V. Texels Eigen Stoomboot Onderneming d.d. 25 november 1970 welke zakelijk inhoudt, dat de veerbrug eigendom van Rijkswaterstaat is, dat de N.V. deze installatie in huur heeft, dat het aan de N.V. niet bekend is in hoeverre het personeel de bevoegdheid heeft personen zonder plaatsbewijs de toegang tot de veerbrug te ontzeggen en dat de controle van de plaatsbewijzen afwisselend plaats heeft zowel voor het betreden of oprijden van de veerbrug als op die brug onmiddellijk voor het betreden of oprijden van de boot;

dat het feit, dat die N.V. de controle of zij, die zich met de veerpont willen doen vervoeren in het bezit zijn van een voor het innemen van een plaats op die pont vereiste bewijs, doet plaats vinden vóór of op de veerbrug geenszins impliceert, dat de N.V. aan hem, die niet in het bezit van een dergelijk bewijs is, de toegang tot de veerbrug ontzegt en het — nu de N.V. heeft geschreven een bevoegdheid daartoe niet te kennen — ook niet aannemelijk is, dat zij ooit daadwerkelijke maatregelen tot niet-toelating tot de veerbrug heeft genomen, zodat het onder d aangevoerde, niet als vaststaande kan worden aanvaard en reeds daarom de uit die aanvoering getrokken conclusie, als zoude de veerbrug niet voor het openbaar verkeer openstaan, moet worden afgewezen;

dat ten slotte ook het onder c betoogde — daargelaten de juistheid daarvan ten aanzien van de veerbrug — het gevoerde verweer niet vermag te schragen, omdat het enkele hebben van de aldaar bedoelde macht

niet uitsluit, dat de veerbrug feitelijk voor het openbaar verkeer openstaat en dienvolgens een voor dat verkeer openstaande weg is;

Overwegende, dat het Hof zich verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, met overneming der gronden.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 7 januari 1971

President: Mr. J. L. M. Elders; *Leden:* Kolonel J. Slinger en Majoor A. M. L. Maas;

Raadsmansman: Mr. D. van Driel van Wageningen.

Als dpl. wachtmeester circa een dag nadat hij, na ziekte, in staat was te reizen naar zijn onderdeel teruggekeerd.

Het bewezen verklaarde levert geen strafbaar feit op (korter dan 24 uur).

Vrijspraak en krijgstuchtelijke strafoplegging.

(W.M.Sr. art. 97, W.K. art. 2, 58).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen F. K., geboren 5 juli 1949, dpl. wachtmeester, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig wachtmeester in werkelijke „dienst was bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin „der wet, op of omstreeks 3 november 1970 te omstreeks 11.00 uur na „een hem verleend verlof of bewegingsvrijheid en/of na ziek thuis te „zijn geweest, niet naar zijn onderdeel te Steenwijkerwold, althans in „Nederland, is teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel „met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, „totdat hij op of omstreeks 4 november 1970 te omstreeks 16.00 uur „bij zijn onderdeel is teruggekeerd”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 2 november 1970 had ik, terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig wachtmeester bij de Koninklijke Landmacht, voor 08.00

uur moeten terugkeren naar mijn onderdeel in de J. Postkazerne te Steenwijkerwold. Op genoemde datum was ik ziek. Op dinsdag 3 november 1970 kon ik wel weer naar mijn onderdeel terugkeren, maar ik ben toen opzettelijk thuisgebleven in Doorn. Op woensdag 4 november 1970 ben ik naar mijn onderdeel in Steenwijkenvold teruggekeerd. Ik was daar om ongeveer 16.00 uur weer terug. Ik had van niemand recht of toestemming om 3 en 4 november 1970 van mijn onderdeel afwezig te zijn.

Overwegende, dat uit eerdergenoemde **Justitiële** Verklaring, opgemaakt te **Havelte** blijkt, dat de beklagde van maandag 2 november 1970 tot woensdag 4 november 1970 onafgebroken is afwezig geweest van zijn onderdeel Staf-Stafverzorgingsbatterij 43e Afdeling Veldartillerie, gelegerd te **Havelte**, Johannes Post-kazerne en zich persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig wachtmeester in werkelijke „dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 3 november 1970 na „ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel te Steenwijkenvold „is teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig „is geweest en gebleven totdat hij op 4 november 1970 te omstreeks „16.00 uur bij zijn onderdeel is teruggekeerd“;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde feit niet een strafbaar feit oplevert, zodat beklagde behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat het bewezenverklaarde oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp volgens de daarvan in artikel 2, sub 1e, van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving;

Overwegende, dat de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderende officier;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf de juiste acht, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder het vergrijp werd begaan alsmede de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het bewezen verklaarde feit niet strafbaar.

Spreekt de beklagde daarvan vrij.

Bevindt, dat het bewezenverklaarde oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp volgens de daarvan in artikel 2, sub 1e van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving.

Legt de beklagde **terzake** een krijgstuchtelijke straf op van **tien**

dagen verzuurd arrest met omschrijving van de strafreden als volgt: „na ziek thuis te zijn geweest, niet direct, toen hij weer tot reizen in „staat *was*, doch eerst de volgende dag naar zijn onderdeel *teruggekeerd*.”

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 7 januari 1971

President: Mr. J. L. M. Elders; Leden: Kolonel J. Slinger en Majoor A. M. L. Maas.

Geweigerd te voldoen aan het bevel van een meerdere een AMX voertuig af te spuiten doch *insteede* daarvan zich verkleed en naar een cabaret gegaan.

(W.M.Sr. art. 114).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A. G., geboren 18 maart 1949, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 10 oktober 1970 te of nabij Tanneberg, althans in Duitsland, „alwaar hij met zijn onderdeel aan een bevolen oefening deelnam, toen „hij van zijn meerdere, de sergeant P. M. H. F. Sassen, het bevel „kreeg om mee te gaan helpen bij het afspuiten van een militair voertuig, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten, aan voormeld dienstbevel te gehoorzamen, door „neenⁿ te zeggen, althans „door niet mee te gaan afspuiten, doch naar een cabaret in Hohne te „gaan^m;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 10 oktober 1970 kreeg ik terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, op het bivakterrein Tanneberg bij Hohne in de Bondsrepubliek Duitsland, waar ik op dat moment met mijn onderdeel aan een bevolen oefening deelnam, opdracht van mijn groepscommandant, de sergeant P. M. H. F. Sassen om mee te gaan helpen bij het afspuiten van een militaire AMX-tank. Ik heb wat gemopperd. Een tijdje later kwam de sergeant Sassen weer

naar mij toe, terwijl ik mij bij mijn tent stond te wassen. De sergeant zei toen zoets als: „G., je gaat toch mee, hè?” Ik begreep wel dat de sergeant hiermee bedoelde zijn eerdergegeven opdracht om mee te gaan de AMX afsputen en dat de vraag van de sergeant bedoeld was als een herinnering aan die opdracht. Ik begreep ook wel dat het een door een militaire meerdere gegeven dienstopdracht was. Ik heb de sergeant op zijn bovenvermelde vraag geantwoord: „Nee, zoek voor mij maar „een ander.” Ik heb mij daarna omgekleed en ben naar het cabaret in **Hohne** gegaan.

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, opgemaakt te Tannenberg, gedagtekend op 11 oktober 1970 en getekend door Breuer, Jacobus Johannes, rnr. 42.03.30.011, tweede luitenant en Voorn, **Cornelis Gerardus Harnanus**, rnr. 44.02.24.406, dienstplichtig vaandrig, ingedeeld bij **A**-compagnie 47e Pantserinfanterie Bataljon zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van: Sassen, **Prosper Marie Hubert Franciscus**, rnr. 47.04.02.466, dienstplichtig sergeant:

Op 10 oktober 1970 kreeg ik van Zant, R. T., Eerste Luitenant, de opdracht om één man aan te wijzen die mee zou gaan de voertuigen afsputen. De man die ik daarvoor heb aangewezen was **A. G.**, dienstplichtig soldaat. Na enig gemopper stemde G. hiermee in. Na enige tijd kwam G. terug met de mededeling, dat hij niet mee ging afsputen. Ik heb hem toen gezegd: „G., ik heb je aangewezen, je gaat toch mee.” Hierop antwoordde G. dat hij niet meeding en ging zich omkleden om naar het cabaret te gaan.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de verklaring van de beklaagde — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de **Konink-„lijke** Landmacht op 10 oktober 1970 te Tannenberg in Duitsland, al-„, waar hij met zijn onderdeel aan een bevolen oefening deelnam, toen „hij van zijn meerdere, de sergeant P. M. H. F. Sassen, het bevel kreeg „om mee te gaan helpen bij het afsputen van een militair voertuig, „heeft geweigerd, aan voormeld dienstbevel te gehoorzamen, door „„,neen^w te zeggen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid”;

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 114, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is

aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij de bepaling van de straf ervan is uitgegaan dat met betrekking tot de voorwaardelijke straf van drie weken militaire detentie, waartoe de beklaagde bij vonnis van deze Krijgsraad van 13 augustus 1970 werd veroordeeld, de tenuitvoerlegging niet zal worden gevorderd, althans niet zal worden bevolen;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van een maand — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenboseh

Vonnis van 7 oktober 1970

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonel L. Breure en Luitenant-Kolonel P. J. Gerrits;

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

(1) Na ziekte niet onmiddellijk naar zijn onderdeel teruggekeerd.

(2) Na verlof niet onmiddellijk naar zijn onderdeel teruggekeerd.

(3) Schriftelijk opdracht gekregen hebbende van een wachtmeester 1 e klasse om naar zijn onderdeel terug te keren, opzettelijk nagelaten hieraan te voldoen.

(4) Schriftelijk opdracht gekregen hebbende van een 1 e luitenant om naar zijn onderdeel terug te keren, opzettelijk nagelaten hieraan te voldoen.

12 Weken militaire detentie met aftrek 6 weken voorarrest en 6 weken voorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 97, 114).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. P. A., geboren 1 november 1950, dpl. sl., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde na voeging is ten laste gelegd:

„1. dat hij te Oirschot, althans in Nederland, terwijl hij als soldaat in „werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht en „was ingedeeld bij het 17e Pantser Infanterie Bataljon, op of omstreeks „7 april 1970, na afloop van een periode gedurende welke hij door

„ziekte niet in staat was naar zijn genoemd onderdeel terug te reizen, „daarheen niet is teruggekeerd, doch sedertdien daarvan opzettelijk, „althans hoogst nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest totdat hij op „29 april 1970 door personeel van de Brigade Rotterdam van de Koninklijke Marechaussee is aangehouden”;

„2. dat hij te Oirschot, althans in Nederland, terwijl hij als **dienst-**„**plichtig** soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht en, ingedeeld bij de Ost-Compagnie van het 17e Pantser „Infanteriebataljon, gelegerd was in de legerplaats Oirschot, op 26 mei „1970, na ommekomst van een hem verleend verlof, niet naar zijn ge- „**noemd** onderdeel is teruggekeerd, doch sindsdien daarvan opzettelijk, „althans hoogst nalatig, ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven „totdat hij op 2 juni 1970 door de Koninklijke Marechaussee te **Rot-**„**terdam** werd aangehouden”;

„3. dat hij op of omstreeks 29 juli 1970 te Rotterdam, in ieder geval „in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke mili- „**taire** dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld „bij het 17e Pantser Infanterie Bataljon, nadat zijn militaire meerdere, „de wachtmeester der 1e klasse Cornelis **Knulst**, hem, (beklaagde), „**schriftelijk** de opdracht had gegeven onmiddellijk naar zijn, (**beklaag-**„**des**), onderdeel terug te keren, heeft geweigerd, althans opzettelijk „heeft nagelaten aan dit dienstbevel te gehoorzamen en toen niet on- „middellijk naar zijn onderdeel is **teruggekeerd**”;

„4. dat hij op of omstreeks 20 augustus 1970 te Rotterdam **en/of** te „Oirschot, in ieder geval in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig „soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Land- „macht en was ingedeeld bij het 17e Pantser Infanterie Bataljon, nadat „hij van zijn militaire meerdere, de reserve-eerste-luitenant J. **Wesse-**„**ling** schriftelijk opdracht had gekregen onmiddellijk naar zijn (be- „klaagde's) onderdeel terug te keren, heeft geweigerd, althans **opzette-**„**lijk** heeft nagelaten aan dit dienstbevel te **gehoorzamen**, waarna hij „(beklaagde), dienstdoende in hoger genoemde kwaliteit, vanaf 20 **au-**„**gustus** 1970 van zijn genoemd onderdeel opzettelijk ongeoorloofd af- „**wezig** is geweest en gebleven, totdat hij op 25 augustus 1970 door „personeel van de Brigade Rotterdam van de Koninklijke **Marechaus-**„**see** is aangehouden en ter beschikking van zijn commandant gesteld”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

ten aanzien van het sub 1 ten laste gelegde:

Op 7 april 1970, terwijl ik als soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij het 17e Pantserinfanteriebataljon en gelegerd in de Generaal Majoor de Ruijter van Stevininckkazerne te Oirschot, ben ik na afloop van een periode

gedurende welke ik door ziekte niet in staat was naar mijn genoemd onderdeel terug te reizen, toen ik daartoe wel in staat was, niet daarheen teruggekeerd, doch sedertdien daarvan met opzet afwezig geweest en gebleven, zonder dat ik daartoe van iemand recht of toestemming had, totdat ik op 29 april 1970 door personeel van de brigade Rotterdam van de Koninklijke Marechaussee ben aangehouden;

ten aanzien van het sub 2 ten laste gelegde:

Op 26 mei 1970, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht en ingedeeld bij de Ondersteuningscompagnie van het 17e Pantserinfanteriebataljon, gelegerd was in de legerplaats Oirschot te Oirschot, moest ik na ommeekomst van een mij verleend verlof naar mijn onderdeel terugkeren. Ik ben toen echter niet naar mijn genoemd onderdeel teruggekeerd, doch ik ben sindsdien daarvan met opzet en zonder dat ik daartoe van iemand recht of toestemming had afwezig geweest en gebleven totdat ik op 2 juni 1970 door de Koninklijke Marechaussee te Rotterdam werd aangehouden;

ten aanzien van het sub 3 ten laste gelegde:

Op 29 juli 1970, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij het 17e Pantserinfanteriebataljon, gaf mijn militaire meerdere, de wachtmeester der eerste klasse van de Koninklijke Marechaussee **Knulst**, mij te Rotterdam schriftelijk de opdracht onmiddellijk naar mijn onderdeel terug te keren. Ik heb toen met opzet nagelaten aan dit bevel te gehoorzamen en ik ben toen niet onmiddellijk doch pas de volgende ochtend naar mijn onderdeel teruggekeerd;

ten aanzien van het sub 4 tenlastegelegde:

Op 20 augustus 1970, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij het 17e **Pantserinfanteriebataljon** te Oirschot, gaf mijn militaire meerdere, de reserve eerste luitenant-arts Wesseling, mij te Rotterdam schriftelijk opdracht onmiddellijk naar mijn onderdeel terug te keren. Ik heb toen echter met opzet nagelaten aan dit bevel te gehoorzamen, waarna ik vanaf 20 augustus 1970 met opzet en zonder dat ik daartoe van iemand recht of toestemming had afwezig ben geweest en gebleven totdat ik op 25 augustus 1970 door personeel van de brigade Rotterdam van de Koninklijke Marechaussee ben aangehouden en ter beschikking van mijn commandant ben gesteld;

overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig **procesverbaal** nr. P. 185170, opgemaakt en gesloten te Rotterdam op 26 augustus 1970 door Cornelis **Knulst**, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Rotterdam, onder meer zakelijk inhoudt

als relaas van **verbalisant**:

Ik heb te Rotterdam aan de dienstplichtig soldaat J. P. A. op 29 juli 1970 een schriftelijke lastgeving verstrekt zich onmiddellijk naar zijn onderdeel te begeven en zich aldaar te melden. Soldaat A. gaf mij te kennen een en ander goed te begrijpen en zei mij direct terug te zullen keren naar zijn onderdeel. Op 30 juli 1970, omstreeks 08.45 uur, ontving ik — namens de commandant van soldaat A. — de mededeling dat soldaat A. niet teruggekeerd was;

overwegende, dat een ten processe aanwezige en aan beklagde vertoond en voorgehouden justitiële verklaring, gedagtekend 12 mei 1970 en ondertekend door de Commandant van de C-Compagnie van het 17e Pantserinfanteriebataljon te Oirschot, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van *relatant*:

De dienstplichtig soldaat J. P. A., is van 7 april 1970 tot 29 april 1970 onafgebroken zonder recht of toestemming afwezig geweest van zijn onderdeel, het 17e Pantser Infanterie Bataljon, gelegerd te Oirschot. Hij is aangehouden op 29 april 1970;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige en aan beklagde vertoonde en voorgehouden justitiële verklaring d.d. 9 juni 1970, opge maakt en ondertekend door de waarnemend commandant van de Pantserondersteuningscompagnie van het 17e Pantserinfanteriebataljon te Oirschot, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van *relatant*:

De dienstplichtig soldaat J. P. A., is van 26 mei 1970 tot 2 juni 1970 onafgebroken zonder recht of toestemming afwezig geweest van zijn onderdeel, de Ondersteunings-compagnie van het 17e Pantser Infanterie Bataljon, gelegerd te Oirschot. Hij is aangehouden op 2 juni 1970 te Rotterdam;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige en aan beklagde vertoonde en voorgehouden schriftelijke reisopdracht onder meer zakelijk inhoudt:

De arts J. Wesseling heeft op 20 augustus 1970 te Rotterdam aan de soldaat J. P. A., opdracht gegeven onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren;

Overwegende, dat eerstgenoemde justitiële verklaring onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van *relatant*:

De dienstplichtig soldaat J. P. A., is van 20 augustus 1970 tot 25 augustus 1970 onafgebroken zonder recht of toestemming afwezig geweest van zijn onderdeel, het 17e Pantser Infanterie Bataljon, gelegerd te Oirschot. Hij is aangehouden op 25 augustus 1970;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — **wordende** genoemde justitiële verklaringen en schriftelijke reisopdracht slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen en **wordende** elk bewijsmiddel slechts

gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde sub 1, 2, 3 en 4 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „althans in Nederland," „of omstreeks" en „althans hoogst nalatig" in sub 1, „althans in Nederland," en „althans hoogst nalatig" in sub 2, „of omstreeks", „in ieder geval in Nederland," en „heeft geweigerd, althans" in sub 3 en „of omstreeks", „en/of, te Oirschot, in ieder geval in Nederland" en „heeft geweigerd, althans" in sub 4;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1 en 2. *„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede tenminste één dag en niet langer dan dertig dagen durende, meermalen gepleegd"*,

3 en 4. *„opzettelijke ongehoorzaamheid, meermalen gepleegd"*,

1 en 2 voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1, van het Wetboek van Militair Strafrecht,

3 en 4 voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde zich vanaf 25 augustus 1970 in voorlopig arrest bevindt;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de duur van 12 weken met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, voor de duur van 6 weken en 6 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar;

Beveelt, dat van deze militaire detentie een gedeelte groot zes weken niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op een jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen.

Opheffing van het arrest en bevel tot onmiddellijke invrijheidstelling van veroordeelde — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 15 oktober 1970

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonel A. M. Herbrink en Luitenant-Kolonel F. G. J. de Waal;

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooy

Diefstal van een bromfiets en vervolgens daarmee rijden, wetende dat hem bij vonnis de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen was ontzegd.

(W.Sr. art. 310; W.V.W. art. 32)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.R.J.,
geboren 13 april 1949, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 8 augustus 1970 te Heerenveen, met het „oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een bromfiets, geheel of ten dele toebehorende aan Fokke **Grasman**, althans aan „een ander of anderen dan aan hem, beklaagde,

„2. dat hij op of omstreeks 8 augustus 1970 te Heerenveen, althans in „Nederland, wetende althans redelijkerwijze **moetende** weten dat hem „bij onherroepelijk geworden vonnis van de Politierechter in de **Arrondissementsrechtbank** te Leeuwarden, d.d. 29 januari 1970, de bevoegdheid „motorrijtuigen te besturen was ontzegd voor de tijd van zes maanden, „gedurende de tijd dat hem die bevoegdheid was ontzegd een motorrijtuig „heeft bestuurd op de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, „leidende van Heerenveen naar en in Oudehorne, onder meer op de voor „het openbaar verkeer openstaande weg, **Burgemeester Falkenaweg**”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 8 augustus 1970 heb ik te omstreeks 23.30 uur op de parkeerplaats achter de bar „**Sloothaak**” te Heerenveen een bromfiets, merk **Kreidler Florett**, naar mij later bleek toebehorende aan Fokke **Grasman**, weggenomen met de bedoeling mij die bromfiets toe te **eigenen**, hoewel ik daartoe van niemand recht of toestemming had.

Hoewel ik toen wist dat mij bij onherroepelijk geworden vonnis van de Politierechter in de Arrondissementsrechtbank te Leeuwarden, d.d. 29 januari 1970, de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen was ontzegd voor de tijd van **6** maanden, heb ik op **8** augustus 1970, derhalve gedurende de tijd dat mij die bevoegdheid was ontzegd, die bromfiets bestuurd op de voor het openbaar verkeer openstaande wegen leidende van Heerenveen naar en in Oudehorne;

overwegende, dat het ten processe overgelegde **ambtsedig procesver-**

baal van de Gemeentepolitie Heerenveen, opgemaakt en gesloten te Heerenveen op 9 augustus 1970 door H. **Koppers**, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Fokke *Grasman*:

Op 8 augustus 1970 te 22.30 uur heb ik mijn bromfiets, merk Kreidler Florett, neergezet achter de bar „Sloothaak” te Heerenveen. Ik heb deze bromfiets daar niet meer teruggevonden. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven deze bromfiets weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig **procesverbaal**, No. P. 131/70, opgemaakt en gesloten te Leeuwarden op 27 augustus 1970 door Jan **Rulof Haitsma**, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Leeuwarden, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van *verbalisant*:

Verdachte J. heeft op bedoelde bromfiets onder meer gereden op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Burgemeester **Falkenaweg**, gelegen te en in de gemeente Heerenveen. Voorts heeft verdachte op bedoelde bromfiets over wegen gereden die leiden van Heerenveen naar Oudehorne. De wegen die leiden van Heerenveen naar Oudehorne staan voor het openbaar verkeer open;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezig en aan beklagde vertoond en voorgehouden afschrift van een dubbel van een kennisgeving parketnummer 4309/69 OR, door de griffier van de Arrondissementsrechtbank te Leeuwarden voor eensluidend afschrift getekend, blijkt, dat door de Officier van Justitie in het Arrondissement Leeuwarden is kennisgegeven aan J.R.J., geboren 13 april 1949 te Hoornsterzwaag, dat hem bij vonnis van de Politierechter in de Arrondissementsrechtbank te Leeuwarden d.d. 29 januari 1970 de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen is ontzegd voor de tijd van zes maanden;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezig en aan beklagde vertoonde en voorgehouden akte van uitreiking blijkt, dat op 3 maart 1970 door W. Huisman, hoofdagent van politie te Oudehorne, aldaar is uitgereikt aan J.R.J. in persoon een gerechtelijk schrijven van de Officier van Justitie in het Arrondissement Leeuwarden, parketnummer 4309169 OR;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende genoemde kennisgeving en akte van uitreiking slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen en wordende elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 1 en 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij op 8 augustus 1970 te Heerenveen, met het oogmerk van „wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een bromfiets, geheel „toebehorende aan Fokke **Grasman**,

„2. dat hij op 8 augustus 1970 te Heerenveen, wetende dat hem bij „onherroepelijk geworden vonnis van de Politierechter in de Arrondissementsrechtbank te Leeuwarden, d.d. 29 januari 1970, de bevoegdheid „motorrijtuigen te besturen was ontzegd voor de tijd van zes maanden, „gedurende de tijd dat hem die bevoegdheid was ontzegd een motorrijtuig heeft bestuurd op de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, „leidende van Heerenveen naar en in Oudehorne, onder meer op de voor „het openbaar verkeer openstaande weg, Burgemeester Falkenaweg”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „*diefstal*”,

2. „*handelen in strijd met artikel 32, eerste lid, van de Wegenverkeerswet*”

1. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

2. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 3 maanden — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 15 oktober 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel A. M. Herbrink en Luitenant-Kolonel F. G. J. de Waal;

Raadman: Kapitein P. E. de Rooij.

Poging tot moord althans zware mishandeling door een ander met kracht met een mes in de buik of borst te steken, waardoor de grote holle ader werd geperforeerd doch het slachtoffer niet werdgedood.

Bewezen verklaring van het subsidiaire.

(W.Sr. art. 45, 287, 289, 302)

DE ARRONDISEMENTS KRUGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H.J., geboren 9 januari 1949, sld. eerste klasse, beklagde.

Gezien: . . . enz. ;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 8 juli 1970 te Weert, ter uitvoering van zijn „voornemen opzettelijk Gerard Christiaan Saes van het leven te beroven, „opzettelijk met kracht met een mes genoemde Saes in diens buik of borst „heeft gestoken, zijnde de verdere uitvoering van zijn voorgenomen mis- „drijf niet voltooid, alleen tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke „omstandigheid, dat genoemde Saes niet werd gedood,

„althans, indien **terzake** van het vorenstaande geen veroordeling mocht „of zou kunnen volgen:

„dat hij op of omstreeks 8 juli 1970 te Weert, opzettelijk Gerard Christi- „aan Saes zwaar lichamenlijk letsel heeft toegebracht, hebbende hij toen „aldaar opzettelijk genoemde Saes met kracht met een mes in diens buik „of borst gestoken, waarbij hem een leverperforatie en een cavascheur „(scheur in de holle ader), zijnde zwaar lichamenlijk letsel, werd toege- „bracht,

„althans, indien **terzake** van het vorenstaande ook geen veroordeling „mocht of zou kunnen volgen:

„dat hij op of omstreeks 8 juli 1970 te Weert, ter uitvoering van zijn „voornemen opzettelijk Gerard Christiaan Saes zwaar lichamenlijk letsel „toe te brengen, opzettelijk met kracht met een mes genoemde Saes in „diens buik of borst heeft gestoken, zijnde de verdere uitvoering van zijn „voorgenomen misdrijf niet voltooid, alleen tengevolge van de van zijn „wil onafhankelijke omstandigheid, dat genoemde Saes geen zwaar „lichamenlijk letsel heeft opgelopen,

„althans, indien **terzake** van het vorenstaande ook geen veroordeling „mocht of zou kunnen volgen:

„dat hij op of omstreeks 8 juli 1970 te Weert, opzettelijk mishandelend „Gerard Christiaan Saes met een mes in diens buik of borst heeft gesto- „ken, tengevolge waarvan genoemde Saes een perforatie van de lever en „een cavascheur (scheur in de holle ader), zijnde zwaar lichamenlijk letsel „heeft opgelopen, althans bloedend werd verwond";

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem primair ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Sinds 10 maart 1969 ben ik onafgebroken in werkelijke militaire dienst als militair bij de Koninklijke Landmacht, aanvankelijk als dienstplichtig militair en sinds 24 november 1969 als beroepsmilitair bij de Koninklijke Militaire School.

Op 8 juli 1970, te ± 23.15 uur, terwijl ik met enige klasgenoten door Weert liep, is er wat onenigheid geweest tussen drie jongens uit Weert van een jaar of 18 of 19 en ons. Ik heb toen tijdens een handgemeen uit de

binnenzak van mijn jas met mijn rechterhand mijn knipmes, een stiletto, gepakt en ik heb vervolgens op de knop in het heft van deze stiletto gedrukt, tengevolge waarvan het lemmet van het mes zijdelings naar buiten sprong, en ik heb toen met dit geopende mes in mijn rechterhand in onderwaartse richting in het wilde weg gestoken naar de persoon, die mij aanviel. Toen ik zo in de richting van die persoon stak, zat het er dik in dat ik die persoon, die zo dicht bij mij stond zou raken. Plotseling werd het stil om mij heen. Ik ben toen weggelopen en toen ik omkeek, zag ik dat een van die jongens zijn hand aan zijn buik hield. Ik realiseerde mij toen, dat ik die jongen met dat mes gestoken had. Later heb ik vernomen dat deze Gerard Christiaan Saes heette;

Overwegende, dat Gerard Christiaan Saes, oud 20 jaar, van beroep steenhouwer, wonende te Weert, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 8 juli 1970 liep ik met twee kameraden, waaronder Kanters, in de Beekstraat te Weert. Vlak bij ons liepen toen vier jonge mannen, waaronder naar mij later bleek een zekere J. Er zijn toen wat hatelijke opmerkingen over en weer geplaatst. Van wat er daarna is gebeurd, herinner ik mij nagenoeg niets meer. Het enige wat ik nog weet is, dat ik op een gegeven moment in de Langstraat een mes in de handen van J. zag en dat ik even later tegen Kanters heb gezegd dat hij mij gestoken had. Ik ben diezelfde dag naar het ziekenhuis gebracht alwaar ik 17 dagen ben gebleven. Ik heb daar een zware operatie ondergaan. Mijn lever en maagvlies bleken te zijn geraakt. Ook thans ben ik nog onder medische behandeling;

Overwegende, dat Johannes Matheus Petronella Kanters, oud 21 jaar, van beroep verwarmingsmonteur, wonende te Weert, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 8 juli 1970, te omstreeks 23.30 uur, liep ik met twee kameraden, waaronder Saes, door de Beekstraat te Weert, terwijl er vlak bij ons een viertal jongemannen liep, waaronder naar mij later bleek, een zekere J. Er werden hatelijke opmerkingen over en weer geplaatst. In de Langstraat hoorde ik plotseling dat J. riep: „Ik steek je met een mes” of iets dergelijks. Ik keek direct om en zag dat Saes op enkele meters van mij verwijderd gebukt stond met zijn handen voor zijn maag. Hij stond met zijn rug naar mij toe. J. stond ongeveer een halve meter voor Saes met een mes in zijn rechterhand. Direct daarna rende J. weg;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal No. P 103b/70, opgemaakt en gesloten te Weert op 11 augustus 1970 door Henri René Lavalette, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Weert, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Wilhelmus Adrianus van Deurzen:

De op 9 juli 1970, omstreeks 00.30 uur, door mij geopereerde G. C. Saes had een steekwond die zich ongeveer 2 centimeter paramediaan

links, net onder het ribkraakbeen, bevond. De steekwond had een diepte van ongeveer 20 centimeter. De wond liep van links naar rechts onder een geringe boog omhoog. Het was een steekwond in de convexiteit van de lever, die links van het ligamentum-falciforme (voorste ophangband van de lever) de vena cava had geperforeerd;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 8 juli 1970 te Weert, opzettelijk Gerard Christiaan Saes „zwaar lichamelijk letsel heeft toegebracht, **hebbende** hij toen aldaar op „**zettelijk** genoemde Saes met kracht met een mes in diens borst gestoken, „waarbij hem een leverperforatie en een cavascheur (scheur in de holle „ader), **zijnde** zwaar lichamelijk letsel, werd toegebracht”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „zware mishandeling”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 302, 1e lid, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen **beklaagde** subsidiair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklagde zich sedert 9 juli 1970 in voorlopig arrest bevindt;

Overwegende, dat — nu ten aanzien van het subsidiair ten laste gelegde veroordeling zal volgen — een onderzoek naar het meer subsidiair ten laste gelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht de **inbeslag**-genomen stiletto aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende daarbij, dat deze stiletto, met betrekking tot dewelke het feit is begaan van zodanige aard is dat het ongecontroleerde bezit daarvan strijdig is met de wet en het algemeen belang;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 8 maanden, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht; voor de duur van 3 maanden en het gedeelte van 5 maanden voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren; opheffing van het arrest en bevel tot onmiddellijke in

vrijheidstelling van veroordeelde; onttrokken verklaring aan het verkeer van de inbeslaggenomen stiletto — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 2 december 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel M. C. Engelen en Luitenant-Kolonel J. van Nieuwenhuijzen.

Tenlaste gelegd het over een voor het openbaar verkeer openstaande weg rijden als bestuurder van een auto, terwijl die auto: (1) niet voorzien was van goedwerkende draagveren; (2) niet voorzien was van twee deugdelijke remmen althans waarvan de remmen in onvoldoende staat van onderhoud verkeerden; (3) ook overigens in onvoldoende staat van onderhoud verkeerde.

De Krijgsraad legt 3 geldboeten op en, ten aanzien van het derde feit, 2 maanden ontzegging van de rijbevoegdheid.

In appèl worden de feiten sub (2) en (3) als één feit beschouwd.

Twee geldboeten en voorwaardelijke ontzegging van de rijbevoegdheid.

(W.V.R. art. 13 (1) (c) en (a))

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE 's-HERTOGENBOSCH

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen D.A.V., geboren 10 augustus 1949, dpl.sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 29 september 1970, te Nieuw Milligen, (gemeente Apeldoorn) in ieder geval in Nederland, als bestuurder van een „vierwielig motorvoertuig, (personenauto), daarmee heeft gereden over „de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Meervelderweg,

„1. zonder dat dit motorvoertuig was voorzien van goedwerkende „draagveren (voorste draagveer was doorgesakt),

„2. zonder dat dit motorvoertuig (hetwelk vóór 1 juli 1967 in Nederland „in gebruik werd genomen), was voorzien van twee deugdelijke remmen „voldoende aan de in artikel 73 van het Wegenverkeersreglement gestelde „eisen, althans terwijl dit motorvoertuig ten aanzien van de reminrichting „rijtechnisch verkeerde in onvoldoende staat van onderhoud, immers „waren de metalen remleidingen van het hydraulisch remsysteem „plaat- „selijk sterk ingeroest en vertoonden de handrem, in „aantrokken toestand, nagenoeg geen remvertraging,

„3. zulks terwijl dit motorvoertuig (ook overigens) rijtechnisch verkeerde in onvoldoende staat van onderhoud, immers:

„a. waren de portierdrempelkokers gedeeltelijk weggeroest,

„b. was de achterste dwarsbalk van het chassis aan de uiteinden „doorgeroest,

„c. was de bodemplaat op meerdere plaatsen geheel doorgeroest”;

Overwegende: . . . enz.:

Overwegende dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde het hem sub 2 primair ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat beklaagde ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 29 september 1970 reed ik als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig (personenauto), merk Fiat, gekentekend FS 94-88, over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Meervelderweg, te Nieuw Milligen, gemeente Apeldoorn. Het was mij bekend dat die auto toen verschillende technische gebreken had;

Overwegende dat een ten processe overgelegd ambtsedig proces-verbaal nr. P. 216/'70, opgemaakt en gesloten te Apeldoorn op 5 oktober 1970 door Paul de Meyer, en Hendrikus Theodorus Maria van de Berg, beiden marechaussee 1e klasse — opsporingsambtenaar — behorende tot de Koninklijke Marechaussee brigade Apeldoorn, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

Op 29 september 1970 bevonden wij ons op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Meervelderweg, gelegen te Nieuw Milligen in de gemeente Apeldoorn. Op datum en tijd voormeld zagen wij een persoon als bestuurder van een vierwielige personenauto, merk Fiat, voorzien van het kenteken FS 94-88, over genoemde weg rijden. Ik, 1e verbalisant, heb de bestuurder van die personenauto staande gehouden en hem naar zijn naam gevraagd. Hij gaf mij op te zijn genaamd: D.A.V.

Bij gehouden controle over de technische staat van dit voertuig zagen wij, dat er verschillende technische gebreken aan dit voertuig waren. Op een door mij, 1e verbalisant, gedaan verzoek heeft soldaat V. bedoeld voertuig overgebracht naar de brigade der Koninklijke Marechaussee te Apeldoorn voor nader technisch onderzoek;

Overwegende dat een ten processe overgelegd ambtsedig proces-verbaal nr. T.O. 359/'70, opgemaakt en gesloten te Apeldoorn op 30 september 1970 door Barend Jordaan, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, als verkeersdeskundige en transportonderofficier behorende tot de Verkeersgroep van het district Gelderland van de 3e Divisie Koninklijke Marechaussee, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisant:

Op 30 september 1970 heb ik een technisch onderzoek ingesteld naar de toestand van het motorrijtuig merk Fiat, gekentekend FS 94-88. Bij het ingestelde onderzoek is mij het volgende gebleken:

RIJ- EN TECHNISCHE STAAT VAN ONDERHOUD.

De voorste draagveer was doorgezakt en werkte derhalve nagenoeg niet. De portierdrempelkokers waren gedeeltelijk weggeroest. De achter-

ste dwarsbalk van het chassis was aan de uiteinden doorgeroest. De **bo-demplaat** was op meerdere plaatsen geheel doorgeroest.

Controle remmen: De metalen remleidingen van het hydraulisch **rem**-systeem waren plaatselijk sterk ingeroest. De handrem van het voertuig had nagenoeg geen remvertraging en werkte derhalve onvoldoende;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — **wordende** elk bewijsmiddel slechts gebezigt ten aanzien van het feit of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde sub 1, sub 2 subsidiair en sub 3 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering in de aanhef van de woorden: „of omstreeks” en „in ieder geval in Neder-„land”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „Overtreding van artikel 13, eerste lid aanhef en sub c *j*° artikel 65 „aanhef en sub b van het Wegenverkeersreglement”,

2. en 3. „Overtreding van artikel 13, eerste lid aanhef en sub a van het „Wegenverkeersreglement, tweemaalgepleegd”,

strafbaar gesteld bij artikel 124 van het Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende dat de krijgsraad op grond van het sub 3 **bewezenver**-klaarde en gekwalificeerde feit termen aanwezig acht om aan beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de duur van twee maanden;

(Volgt: vrijspraak van sub 2 primair; veroordeling tot betaling van drie geldboeten resp. van f 25, f 75 en f 100, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van resp. drie, acht en tien dagen; ten aanzien van sub 3 bovendien ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de duur van 2 maanden — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 17 maart 1971

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, schout-bij-nacht Bakker, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor **Bruinier** en luitenant-generaal b.d. Valk (plv.);

Raadvrouwe: Mr. L. L. H. Lokhorst-Vreugdehil.
(Zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: . . . enz. (zie vonnis — Red.);

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem sub 2 primair ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het Hof uit het beroepen vonnis overneemt de overwegingen inhoudend de bewijsmiddelen en het bewezene;

Overwegende, dat het Hof het als voormeld in het sub 2 subsidiair en sub 3 bewezenverklaarde rijden terwijl dit motorvoertuig rijtechnisch verkeerde in onvoldoende staat van onderhoud aanmerkt als één feit;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „Overtreding van artikel 13, eerste lid aanhef en sub c *j*^o artikel 65 „aanhef en sub b van het Wegenverkeersreglement”,

2. en 3. „Overtreding van artikel 13, eerste lid aanhef en sub a van het „Wegenverkeersreglement”,

strafbaar gesteld bij artikel 124 van het Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof op grond van het sub 2 en 3 bewezenverklaarde en gekwalificeerde feit termen aanwezig acht om aan beklaagde voorwaardelijk de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de duur van twee maanden, waartegen het militair belang zich niet verzet;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep en opnieuw rechtdoende;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde sub 2 primair is ten laste gelegd, spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangeno-

men en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot betaling van twee geldboeten respectievelijk van *vijftwintig* en van *éénhonderdervijftwintig* gulden, met bepaling dat de geldboeten bij gebreke van betaling en verhaal zullen worden vervangen door hechtenis voor de tijd van respectievelijk vijf en vijftwintig dagen;

Ontzegt veroordeelde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van twee maanden;

Bepaalt dat deze ontzegging niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op twee jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of zich op andere wijze heeft misdragen;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 10 maart 1971

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonels H. J. Doornbos en Mr. C. R. van der Kooi;

Raadsman: Majoor M. Knook.

Tenlaste gelegd:

primair: *diefstal van gereedschap en uitrustingsstukken;*

subsidiar: *uitlokken van diefstal door het verlenen van toestemming en gelegenheid tot het wegnemen van die goederen, gepleegd door een adjudant onderofficier.*

Het subsidiaire bewezen verklaard en veroordeling tot f 200,— geldboete.

(W.Sr. art. 47, 310)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen X., geboren 27 december 1926, adj.o.o., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op verschillende tijdstippen in of omstreeks de jaren 1968, 1969 „en 1970 te Volkel, gemeente Uden, telkens met het oogmerk van weder- „rechtelijke toeëigening heeft weggenomen,

„a. twee Baco-sleutels, een kruisschroevendraaier, een combinatietang, „een houten hamer, een bankwerkershamer, een steeksleutel, een water- „pomptang, een ratelhefboomen een set voelermaten, althans een aantal „gereedschappen,

„b. een militaire goederenzak, twee paar zwarte gevechtslaarzen, twee

„paar zwarte schoenen, een pullover, vijf paar sokken, een regenjack, drie „mutsdassen, een uniformbroek, een regenjas, een broek warmtepak en „een gevoerde winterpet, althans een aantal militaire kleding- en uit- „rustingstukken,

„c. een stopwatch,

„welke goederen toebehoorden aan de Staat der Nederlanden”,

althans, indien **terzake** van het vorenstaande geen veroordeling mocht of zou kunnen volgen:

„dat G. op verschillende tijdstippen in of omstreeks de jaren 1968, „1969 en 1970 te **Volkel**, gemeente Uden, met het oogmerk van weder- „rechtelijke toeëigening heeft weggenomen:

„a. twee Baco-sleutels, een kruisschroevendraaier, een combinatietang, „een houten hamer, een bankwerkershamer, een steeksleutel, een water- „pomp­tang, een ratel­hefboom en een set voelermaten, althans een aantal „gereedschappen,

„b. een militaire goederenzak, twee paar zwarte gevecht­slaarzen, twee „paar zwarte schoenen, een pullover, vijf paar sokken, een regenjack, „drie mutsdassen, een uniformbroek, een regenjas, een broek warmtepak „en een gevoerde winterpet, althans een aantal militaire kleding- en uit- „rusting­stukken,

„welke goederen toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, heb- „bende hij, beklagde, op verschillende tijdstippen in of omstreeks de „jaren 1968, 1969 en 1970 te **Volkel**, gemeente Uden, genoemde door G. „gepleegde strafbare feiten opzettelijk uitgelokt door t.a.v. de sub a ver- „melde goederen, terwijl hij, beklagde, avond­dienst had in het Tech- „nisch Magazijn van het Materieel Squadron van de Vlieg­basis **Volkel** „opzettelijk aan G. toestemming te verlenen die goederen, welke zich in „het magazijn bevonden, weg te nemen om deze te behouden, en door, „t.a.v. sub b vermelde goederen, opzettelijk de deur van de P.S.U. afde- „ling van genoemd squadron te ontsluiten en te openen, alwaar zich die „goederen bevonden en aan genoemde G. opzettelijk toestemming en „gelegenheid te geven voor zich een hoeveelheid van de zich aldaar be- „vindende goederen uit te zoeken en zich toe te eigenen”;

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklagde het hem primair ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op verschillende tijdstippen in de jaren 1968, 1969 en 1970 kwam G., telkens wanneer ik avond­dienst had, bij mij in het Technisch Magazijn van het Materieel Squadron van de Vlieg­basis **Volkel** te **Volkel** (gemeente Uden).

Ik heb toen en aldaar telkens aan G. toestemming gegeven om gereedschappen, te weten twee baco-sleutels, een kruisschroevendraaier, een

combinatietang, een houten hamer, een bankwerkershamer, een steek-sleutel, een waterpomptang, een ratelhefboom en een set voelermaten, welke goederen zich in genoemd magazijn bevonden en toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, weg te nemen om voor zich zelf te behouden.

In de eerste helft van het jaar 1970, ook tijdens een avonddienst, heb ik de deur van de PSU-afdeling van genoemd Squadron ontsloten en geopend. G. is toen met mij mee naar binnen gegaan. Ik heb toen aan G. toestemming en gelegenheid gegeven een hoeveelheid goederen, te weten een militaire goederenzak, twee paar zwarte gevechtslaarzen, twee paar zwarte schoenen, een pullover, vijf paar sokken, een regenjack, drie mutsdassen, een uniformbroek, een regenjas, een broek warmtepak en een gevoerde winterpet, welke goederen toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, uit te zoeken en zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat G. oud 46 jaar, van beroep electriciën, wonende te Uden, ais getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer **zakelijk** heeft verklaard:

Van 1963 tot omstreeks eind juli 1970 heb ik in de avonduren gewerkt op het Materieel Squadron van de Vliegbasis **Volkel** te **Volkel** (gemeente Uden). In die tijd heb ik daar vaak meegemaakt de Adjutant-onderofficier X. als deze avonddienst had.

Omstreeks 1968/1969 bevond ik mij op een avond in het Technisch Magazijn van het Materieel Squadron van de Vliegbasis **Volkel** te **Volkel** (gemeente Uden). Aldaar was toen ook aanwezig genoemde Adjutant-onderofficier X. In dat magazijn stond een kist met gereedschap. Ik heb toen X. gevraagd of ik wat gereedschap mocht hebben en X. heeft toen tegen mij gezegd dat ik wat gereedschap mocht meenemen. Het gereedschap waar het toen om ging betrof onder meer: een Baco-sleutel van ongeveer 50 centimeter lengte, een kleine Baco-sleutel, een kruisschroevendraaier en een bankwerkershamer. Die genoemde zaken heb ik van daar meegenomen naar mijn woonhuis te Uden. . . . .

Deze goederen zijn op 11 juli 1970 bij mij in beslag genomen.

Omstreeks begin 1970 heb ik aan X., die toen avonddienst had op het Materieel Squadron van de Vliegbasis **Volkel** te **Volkel**, gemeente Uden, en ik was daar toen ook werkzaam, gevraagd of hij een jack had. Wij liepen toen naar het Technisch Magazijn en hij zei: „Ik zal de sleutel **halen** van het kledingmagazijn". In een goederenzak zaten allerlei spullen en het was voor mij logisch, dat die goederen, die in die zak zaten, allemaal Rijkseigendom waren, en ik heb die goederenzakin mijn auto gelegd. Later thuis gekomen zag ik, dat er in die militaire goederenzak zaten: twee paar zwarte gevechtslaarzen, twee paar zwarte schoenen, een **pull**-over, vijf paar sokken, een regenjack, drie mutsdassen, een uniformbroek, een regenjas, een broek warmtepak en een gevoerde winterpet. Deze goederen zijn eveneens door de Marechaussee op 11 juli 1970 onder mij in beslag genomen;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig **proces-**

verbaal no. P. 220/70, opgemaakt en gesloten te Uden op 14 november 1970 door Bernardus Wilhelmus Gerardus Boekelder, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee en Simon Cornelis **Buscop**, marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de brigade Uden, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van Johannes Martinus **Lepoutre**:

Mijn functie is „Hoofd Persoonlijke Standaard Uitrusting Registratie” van het Verzorgings-squadron op de Vliegbasis **Volkel**.

Het **P.S.U.-magazijn** is ondergebracht in een afgescheiden gedeelte van het kledingmagazijn van het Materieel Squadron op de Vliegbasis **Volkel**. De schoenen en kledingstukken die U mij toont, zijn goederen die bij de Koninklijke Luchtmacht in gebruik en in voorraad zijn. Deze goederen zijn eigendom van de Staat der Nederlanden en ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven om deze goederen weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

als verklaring van Jacobus Jan Buyse:

Mijn functie is „Hoofd Materieel Opslag” bij het Materieel Squadron op de Vliegbasis **Volkel**. In een kist die in de afdeling „retour goederen” van het Technisch Magazijn staat, ligt gereedschap dat afgekeurd is en periodiek wordt gezonden naar het Depot Fort Honswijk. De **Baco-sleutel**, lengte 50 centimeter, de kruisschroevendraaier, de set voelermaten en de bankwerkershamer is gereedschap dat in gebruik is en is geweest bij de Koninklijke Luchtmacht. Het gereedschap in de kist is eigendom van de Staat der Nederlanden. Indien het gereedschap uit die kist is weggenomen dan is dat gebeurd zonder mijn toestemming;

als relaas van verbalisanten:

Door ons zijn op 11 juli 1970 ten huize van **G.** onder meer de navolgende goederen in beslag genomen:

een militaire goederenzak, twee paar zwarte gevechtslaarzen, twee paar zwarte schoenen, een blauwe pullover, vijf paar blauwe wollen sokken, een groenkleurig regenjack, drie mutsdassen, een uniformbroek gladde stof, een regenjas, een broek warmtepak, een gevoerde winterpet, twee Baco-sleutels, een kruisschroevendraaier, een combinatietang, een houten hamer, een bankwerkershamer, een steeksleutel, een waterpomptang, een ratelhefboom en een set voelermaten;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „in of”, „althans een aantal gereedschappen”, en „althans een aantal militaire kleding- en uitrustingstukken,”

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „het opzettelijk uitlokken van diefstal, meermalen gepleegd”, voorzien en **strafbaar** gesteld bij artikel 310 juncto artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen **be-**

klaagde subsidiair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde primair is ten laste gelegd; Spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven subsidiair als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar.

Veroordeelt beklaagde tot betaling van een geldboete van f 200,— met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van twintig dagen;

Naschrift

Ten laste is gelegd de uitlokking tot het plegen van diefstal van gereedschappen en tot het plegen van diefstal van militaire uitrustingsstukken; het eerste door het verlenen van toestemming aan de materiële dader en het tweede door het verlenen van toestemming en gelegenheid.

Nu is het verlenen van toestemming geen uitlokkingsvorm die in artikel 47 Sr. wordt genoemd; wel het verschaffen van gelegenheid. Bij het verschaffen van gelegenheid heeft men echter de keuze tussen uitlokking (artikel 47 Sr.) en medeplichtigheid (artikel 48 Sr.). Daarbij is van uitlokking sprake als de materiële dader door de geboden gelegenheid tot het besluit wordt gebracht om het feit te plegen, terwijl er van medeplichtigheid sprake is wanneer het besluit reeds bij de materiële dader bestaat, doch de geboden gelegenheid de tenuitvoerlegging ervan begunstigt.

Het wil mij voorkomen dat in het voorliggende geval geen sprake was van uitlokking. De materiële dader had reeds het voornemen om de goederen (wederrechtelijk) tot zich te nemen, maar hij vroeg aan beklaagde toestemming. Naar mijn mening heeft beklaagde zich schuldig gemaakt aan medeplichtigheid, dat echter niet ten laste is gelegd.

Om van uitlokking tot (of medeplichtigheid aan) diefstal te kunnen spreken, moet vast staan dat de materiële dader diefstal heeft gepleegd. Deze dader, als getuige gehoord, heeft echter niet verklaard begrepen te hebben dat beklaagde niet gerechtigd was tot het geven van toestemming om de goederen tot zich te nemen. Zoals zijn verklaring ten processe luidt, lijkt het erop alsof hij beklaagde wèl tot het verlenen van die toestemming bevoegd achtte. Dan zou er echter geen wederrechtelijke toeëigening zijn, dus geen diefstal en mitsdien geen uitlokking (en ook geen medeplichtigheid).

W.H.V.

Mobiele Krijgsraad Luchtmacht

Vonnis van 23 maart 1971

President: Mr. P. E. Kloots; **Leden:** Kolonel J. M. J. Kort en Luitenant-Kolonel H. Evertse;

Raadsman: kapitein C. Dorenbos.

Als sergeant, in Duitsland aangesteld als wachtcommandant van een kamp (4e groep geleide wapens) in strijd met zijn consignes het wachtverblijf verlaten en zich in de soldatenmess bevonden.

Geldboete ad f 150 en voorwaardelijke militaire detentie voor de tijd van 3 weken.

(W.M.Sr. art. 129)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD LUCHTMACHT

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W.J.O., geboren 11 juli 1944, res. sergeant, beklaagde. Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op 6 oktober 1970 te Hessisch-Oldendorf (Bondsrepubliek „Duitsland) terwijl hij als reserve-sergeant in werkelijke militaire dienst „was bij de Koninklijke Luchtmacht en zich in militaire dienstbetrekking „in de Bondsrepubliek Duitsland bevond, terwijl hij van 5 oktober 1970 „te 19.00 uur tot 6 oktober 1970 te 07.00 uur was aangesteld als wacht- „commandant van het Groepslegeringskamp van de 4e Groep Geleide „Wapens der Koninklijke Luchtmacht, in strijd met de als zodanig op „hem rustende verplichting om voortdurend paraat en waakzaam te zijn „en zich, anders dan voor dienstaangelegenheden, niet buiten het wacht- „verblijf te begeven, van f 03.30 uur tot 05.00 uur zich, anders dan „voor dienstaangelegenheden, heeft bevonden in de soldatenmess van „genoemd Groepslegeringskamp en niet voortdurend paraat en waak- „zaam is geweest“; Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe o.m. zakelijk heeft verklaard:

Sinds 2 augustus 1966 ben ik onafgebroken in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Luchtmacht. Sinds 5 juli 1968 ben ik als zodanig in de rang van reserve-sergeant ingedeeld bij het Verzorgings Squadron van de 4e Groep Geleide Wapens te Hessisch-Oldendorf (BRD) en aldaar te werk gesteld. Van 5 oktober 1970 te 19.00 uur tot 6 oktober 1970 te 07.00 uur was ik aangesteld als wachtcommandant van het Groepslegeringskamp van de 4e Groep Geleide Wapens der Koninklijke Luchtmacht te Hessisch-Oldendorf (BRD). Ik diende voortdurend paraat en waakzaam te zijn. Krachtens de consignes was het ook mij ten strengste verboden anders dan voor dienstaangelegenheden mij buiten het wachtverblijf te begeven. Ik heb mij op 6 oktober 1970 van omstreeks 03.30 uur tot omstreeks 05.00 uur anders dan voor dienstaangelegenheden bevonden in de soldatenmess van genoemd Groepslegeringskamp en ik ben toen dus

niet voortdurend paraat en waakzaam geweest gedurende die tijd, zijnde dit in strijd met een als zodanig op mij rustende verplichting.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P 93/70 opgemaakt en gesloten te Hessisch-Oldendorf op 28 december 1970 door Hendrik Boersma, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Hessisch-Oldendorf, onder meer zakelijk inhoudt: als verklaring van Ernst de Boer:

Ik ben als soldaat-barbediende tewerkgesteld in de soldatenmess van de 4e Groep Geleide Wapens in de Natokazerne te Hessisch-Oldendorf. Op 6 oktober 1970, omstreeks 03.15 uur verscheen de wachtcommandant, de mij bekende sergeant O. in de soldatenmess. Op 6 oktober 1970, omstreeks 05.00 uur, verliet ik de mess om mij ter ruste te begeven. Op het moment dat ik de mess verliet was sergeant O. nog steeds aanwezig.

Overwegende, dat de ten processe overgelegde aan beklagde vertoond en voorgehouden bijlage 5 van bovengenoemd proces-verbaal onder meer zakelijk inhoudt: Instructie Inwendige Dienst nr. ID-4/4 GGW.

Op het GLK worden zowel de wacht-, patrouille- als portiersdiensten verricht. Het wachtpersoneel verricht zijn dienst overeenkomstig het gestelde in Hoofdstuk VI van de RIDKLu en deze instructie. Het wachtpersoneel is voortdurend waakzaam. Het is ten strengste verboden *anders* dan voor dienstaangelegenheden zich buiten het wachtverblijf te begeven.

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „paraat en” en „paraat en”,

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*Als bevelhebber van enige wacht een als zodanig op hem rustende verplichting niet nakomen*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129, eerste en 4e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de duur van 3 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaren en, onvoorwaardelijk, een geldboete van f 150 bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen. — *Red.*).

CIVIELE RECHTSPRAAK

Arrondissementsrechtbank te Groningen

Vonnis van 23 april 1971

President: Mr. de Sitter; *Rechters:* Mr. Tielens en Mr. Heikens.

Militaire colonne

Appèl van het vonnis van de Kantonrechter te Groningen van 19 maart 1970 (M.R.T. ~~18777~~, blz. 291): Een burgerauto, die zich heeft ingevoegd in een militaire colonne, voldoet niet aan de duidelijke en niet voor tweërlei uitleg vatbare definitie, welke artikel 4 sub f R.V.V. van een militaire colonne geeft, immers geen militair voertuig is en niet onder de bevelen van de commandant van de colonne valt. Daarom moet een aldus ingevoegde burgerauto, als bij het naderen van een driekleurig verkeerslicht het licht van groen op geel verspringt, stoppen.

(R.V.V. art. 4 (f))

DE ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE GRONINGEN, EERSTE CIVIELE KAMER in de zaak van de Staat der Nederlanden (Ministerie van Defensie) wiens zetel is gevestigd te 's-Gravenhage, appellant, procureur Mr. P. Dorhout, gepleit door Mr. D. H. von Malzahn, advocaat te 's-Gravenhage, tegen: de onderlinge verzekeringmaatschappij „De Auto Onderlinge”, gevestigd en kantoorhoudende te Groningen, geïntimeerde, procureur Jhr. Mr. H. J. van Vierssen Trip,

Gezien de stukken, waaronder het beroepen vonnis;

Gehoord de partijen;

WAT DE FEITEN BETREFT:

Overwegende, dat geïntimeerde als eiser in prima de appellant als gedaagde in prima heeft doen oproepen voor de kantonrechtterte Groningen, teneinde te worden veroordeeld tot betaling van f 442,50, een en ander met rente en kosten;

Overwegende, dat, nadat gedaagde verweer had gevoerd, de kantonrechter bij vonnis d.d. 19 maart 1970 aan eiseres haar vordering had toegewezen, met veroordeling van gedaagde in de kosten van het geding;

Overwegende, dat appellant daarop bij exploit van 11 juni 1970 aan de geïntimeerde heeft doen aanzeggen, dat hij komt in hoger beroep van voormeld vonnis d.d. 19 maart 1970 door de kantonrechter te Groningen gewezen en de geïntimeerde heeft doen dagvaarden voor deze rechtbank teneinde op nader aan te voeren gronden te horen eisen:

„dat het der rechtbank behage te vernietigen het vonnis op 19 maart 1970 door de kantonrechter te Groningen gewezen, en, opnieuw recht-,doende, geïntimeerde alsnog niet-ontvankelijk te verklaren in haar vordering, althans haar die vordering te ontzeggen, met verwijzing van geïntimeerde in de kosten van beide instantiën”;

Overwegende, dat appellant daarop bij memorie van grieven, onder

overlegging van enige produkties, een aantal grieven heeft aangevoerd, concluderende appelland conform de dagvaarding in hoger beroep;

Overwegende, dat geïntimeerde vervolgens bij memorie van antwoord de door appelland aangevoerde grieven heeft bestreden, concluderende geïntimeerde voor antwoord in hoger beroep, onder overlegging van produkties:

„dat het der rechtbank behage het vonnis van de kantonrechter waar-
„van appèl te bevestigen en appelland niet-ontvankelijk te verklaren in
„zijn beroep, althans hem dit te ontzeggen, met veroordeling van appel-
„lant in de kosten der procedure in hoger beroep”;

Overwegende, dat partijen vervolgens hare standpunten bij pleidooi nader hebben doen toelichten en pleitnotities hebben overgelegd;

Overwegende, dat hierna de stukken, waarvan de inhoud als hier ingevoegd moet worden beschouwd, aan de rechtbank zijn overgelegd ten fine van vonniswijzing;

WAT HET RECHT BETREFT:

Overwegende, dat op 2 september 1968 op de Graafseweg te Nijmegen een aanrijding heeft plaatsgevonden, waarvan de toedracht, naar tussen partijen in confesso is, deze is geweest, dat zich een bij geïntimeerde verzekerde burgerpersonenauto had gevoegd in een colonne militaire voertuigen; dat de colonne een zich op die weg bevindend driekleurig verkeerslicht, toen dit op groen stond, is gaan passeren; dat de bestuurder van de burgerauto zijn voertuig tot stilstand heeft gebracht voor het verkeerslicht, toen dit licht van groen naar geel oversprong; dat de achter die auto rijdende militaire auto daarna van achteren tegen zijn voorligger is aangereden, waardoor laatstgenoemde auto schade opliep;

Overwegende, dat de kantonrechter te Groningen bij vonnis van 19 maart 1970, gewezen tussen geïntimeerde als eiseres en appelland als gedaagde, de bestuurder van het militaire voertuig schuldig heeft bevonden aan de aanrijding en appelland heeft veroordeeld de schade minus het eigen risico van de verzekerde aan geïntimeerde te betalen;

Overwegende, dat appelland van dit vonnis tijdig in hoger beroep is gekomen en daartegen twee grieven aanvoert, waarvan de eerste luidt, dat de kantonrechter ten onrechte heeft overwogen dat de bestuurder van een burgerauto, die zich heeft ingevoegd in een militaire colonne, zich moet gedragen naar de algemeen geldende voorschriften van het R.V.V. en mitsdien, als hij een driekleurig verkeerslicht nadert, dat voor hem van groen naar geel verspringt, moet stoppen;

Overwegende dat, zoals de kantonrechter reeds heeft overwogen, het de bestuurder van een burgerauto niet verboden is zich in een militaire colonne te voegen; dat dan de dit proces beheersende vraag rijst, of een dergelijke ingevoegde auto zijn eigen, dus de algemene verkeersregels moet blijven volgen dan wel zich moet gaan gedragen als deel uitmakende van de militaire colonne en dus de voor die colonne afwijkende verkeersvoorschriften in acht moet gaan nemen, waaronder het voorschrift van

artikel 110, lid 5 R.V.V., van de militaire colonne, welke een driekleurig verkeerslicht is begonnen te passeren, terwijl het teken op groen stond, gebiedende door te gaan ook nadat een andere Meur zichtbaar is geworden; dat appellant het laatste standpunt huldigt;

Overwegende, dat genoemde ingevoegde burgerauto niet voldoet aan de duidelijke en niet voor tweërlei uitleg vatbare definitie, welke artikel 4 sub f R.V.V. van een militaire colonne geeft, immers geen militair voertuig is en niet onder de bevelen van de commandant van de colonne valt; dat de burgerauto mitsdien van de militaire colonne geen deel is gaan uitmaken; dat hierop reeds de grief moet stranden;

Overwegende, dat de rechtbank nog wil opmerken, dat een andere uitleg van de in genoemd artikel gegeven definitie de verkeersveiligheid ook niet ten goede zou komen; dat de verkeersveiligheids gediend met het opstellen en handhaven van uniforme regels voor dezelfde groepen van weggebruikers, opdat een ieder van de ander hetzelfde weggedrag kan verwachten; dat de verkeerswetgever noodzakelijkerwijs uitzonderingsbepalingen heeft moeten maken voor bepaalde weggebruikers als militaire colonnes, politievoertuigen, ziekenauto's en dergelijke; dat die uitzonderingsbepalingen voor hen echter alleen gelden, indien zij door optische (en geluids-) tekens duidelijk voor de andere weggebruikers als zodanig herkenbaar zijn en zij, mochten zij die tekens niet voeren, zich weer te richten hebben naar de gewone verkeersvoorschriften;

Overwegende, nu, dat, wanneer men in de door appellant voorgestane zin uitbreiding geeft aan de definitie van een militaire colonne, gevaar bestaat, dat andere weggebruikers, die de in een militaire colonne ingevoegde burgerauto op hun weg ontmoeten, deze niet als deel van de militaire colonne zullen herkennen — welke kans groter wordt, naarmate zich meer burgerauto's hebben ingevoegd — of op zijn minst in verwarring geraken, hetgeen ongelukken tot gevolg kan hebben; dat dus ook uit een oogpunt van verkeersveiligheid de uitzonderingsbepalingen strikt moeten worden geïnterpreteerd;

Overwegende, dat de tweede grief zich richt tegen het feit, dat de kantonrechter ten onrechte zou hebben aangenomen, dat de chauffeur van de achter de burgerauto rijdende militaire wagen schuld aan de aanrijding treft, omdat hij niet in staat bleek te zijn zijn motorvoertuig binnen de afstand waarover hij de weg kon overzien en waarover deze vrij was, tot stilstand te brengen, immers deze chauffeur erop zou hebben mogen vertrouwen dat de burgerauto, nu deze zich had ingevoegd, zich ook als onderdeel van de colonne zou gedragen en derhalve door zou rijden, ook al veranderde het verkeerslicht van kleur;

Overwegende, dat uit de weerlegging van de eerste grief reeds blijkt, dat de militaire chauffeur dit vertrouwen nu juist niet mocht hebben, omdat de burgerchauffeur geen deel is gaan uitmaken van de militaire colonne; dat bovendien, zeker in stadsverkeer, met een onvoorzien remmen van een voorligger om welke reden dan ook, altijd rekening dient te wor-

den gehouden;

Overwegende, dat de rechtbank voorts van mening is, dat de militaire chauffeur bij voldoende oplettendheid gemakkelijk ondanks het natte wegdek tijdig had kunnen stoppen, immers volgens zijn eigen verklaring, neergelegd in het **terzake** door de marechaussee opgemaakte proces-verbaal, gereden werd met een snelheid van **30** kilometer per uur op een onderlinge afstand van 15 meter, terwijl daarin ook niet te lezen **valt** noch ten processe is gesteld, dat het afremmen van de burgerauto zeer krachtig en abrupt geschiedde;

Overwegende, dat mitsdien beide grieven moeten worden verworpen en het aangevallen vonnis dient te worden bekrachtigd met veroordeling van appelland in de kosten van het hoger beroep;

GEZIEN DE BETREKKELIJKE WETSARTIKELEN;

RECHT DOENDE IN **NAAM** DER **KONINGIN!**

Bekrachtigt het op 10 maart 1970 door de kantonrechter te Groningen tussen partijen gewezen vonnis, waarvan beroep;

Veroordeelt appelland in de kosten van het geding in hoger beroep, aan zijde van geïntimeerde gevallen en tot op deze uitspraak begroot op f 75,— aan verschotten en f 450,— aan salaris van de procureur.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

14 januari 1971
(A.M.P. 1968/7)

Voorzitter: Mr. A. Blom; Leden: Mr. B. S. Tigchelaar en Mr. H. D. Vleesch Dubois.

(Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 2 lid 1 onder 2e)

Bij een dienstplichtig militair was asthmatische bronchitis opgetreden, welke leidde tot zijn afkeuring en ontslag uit de dienst. Een aanvraag om toekenning van militair invaliditeitspensioen werd afgewezen, omdat geen bijzondere en zeer nadelige dienstomstandigheden mede van invloed zijn geweest op het tot uiting komen c.q. verergeren van de aandoening, die berust op een endogene praedispositie.

*Een hoogleraar in de longziekten acht het weinig waarschijnlijk dat eiser deze afwijkingen aan de dienst te danken heeft, maar sluit evenmin uit dat bepaalde factoren in dienst bevorderend op het ontstaan van de klachten hebben gewerkt. Tenslotte wil deze hoogleraar, nu de omstandigheden waaronder eiser dienst heeft verricht nauwelijks meer zijn te achterhalen, doorslaggevend laten zijn of eiser al dan niet op strozakken heeft geslapen. Nu dit laatste het geval is geweest, acht de Raad een verergerend verband tussen eisers uitoefening van de militaire dienst en zijn gebreken **aannemelijk**.*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP

inzake: P. wonende te B., eiser in hoger beroep, ter openbare terechtzitting niet verschenen,

tegen:

de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops, referendaris bij het Ministerie van Defensie.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigde;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 7 september 1967 afwijzend is beslist op eisers aanvraag d.d. 17 mei 1965 om toekenning van militair **invaliditeitspensioen**; waarbij werd overwogen:

dat een militair krachtens artikel 2, eerste lid, onder 2°, der Pensioenwet voor de landmacht 1922 recht op militair pensioen verkrijgt, indien de bij hem geconstateerde gebreken zijn ontstaan door de uitoefening van de militaire dienst, dan wel tot uiting zijn gekomen of verergerd door bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening

van deze dienst hebben voorgedaan en welke naar medisch inzicht van nadelige invloed zijn geweest op zijn gezondheidstoestand, een en ander onder voorbehoud dat Óf deze gebreken een invaliditeit van ten minste 10% blijken te veroorzaken Óf belanghebbende bij zijn ontslag ten minste vijfjaren werkelijke dienst kan aanwijzen;

dat een militair krachtens artikel 2, eerste lid, onder 3°, van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 recht op pensioen verkrijgt **terzake** van ongeschiktheid voor de waarneming van de dienst wegens gebreken, wanneer deze zijn ontstaan door andere oorzaken dan hiervoren vermeld, mits deze ongeschiktheid niet het gevolg is van eigen moedwillige handelingen of ongeregeld gedrag en betrokkene een werkelijke dienst kan aanwijzen van ten minste vijf jaren;

dat ingevolge artikel 1a van meergenoemde pensioenwet onder de voorwaarden en naar de regelen in die wet gesteld, pensioen wordt verleend nadat de militair uit de dienst is ontslagen;

dat adressant op 7 september 1964 door de herkeuringsraad te Nijmegen **terzake** van bij hem geconstateerde gebreken ongeschikt werd bevonden voor de verdere waarneming van de militaire dienst;

dat adressant in verband hiermede met ingang van 16 november 1964 wegens gebreken uit de militaire dienst werd ontslagen;

dat adressant in zijn rekest onder meer aanvoert, dat hij tijdens de vervulling van zijn militaire dienstplicht asthmatische bronchitis heeft gekregen, welke aandoening nu zo erg is geworden, dat hij zijn werk niet meer kan doen;

dat adressant in verband met hogeraangehaald rekest op 10 september 1965, 18 februari 1966, 22 april 1966 en 21 november 1966 aan een geneeskundig onderzoek is onderworpen door de commissie voor het geneeskundig onderzoek te Utrecht, nopens welk onderzoek door die commissie onder dagtekening van 6 maart 1967 een rapport werd uitgebracht;

dat een uittreksel uit bedoeld rapport door de inspecteur van de militair geneeskundige dienst, voorzien van diens visum d.d. 5 mei 1967, aan de minister van defensie werd gezonden;

dat blijkens vorenbedoeld uittreksel de commissie voor het geneeskundig onderzoek heeft overwogen: dat betrokkene lijdende is aan een aandoening van de luchtwegen; dat betrokkene naar voren brengt, dat hij tijdens zijn militaire diensttijd een asthmatische bronchitis kreeg; dat betrokkene tijdens opname in de ziekenzaal van de vliegbasis Leeuwarden in juli 1964 overigens verklaarde, dat hij reeds twee jaar last had van zijn luchtwegaandoening, waarvoor hij behandeld was door zijn huisarts; dat de aandoening blijkens het onderzoek dient te worden beschouwd als te berusten op een endogene praedispositie; dat een oorzakelijk verband met de uitoefening van de militaire dienst derhalve niet aannemelijk is; dat de commandant van belanghebbende naar voren brengt, dat betrokkene in de functie van kanonnier aan ongunstige weersomstandigheden werd blootgesteld; dat bij het onderzoek niet is gebleken, dat bijzondere

en zeer nadelige dienstomstandigheden mede van invloed zijn geweest op het tot uiting komen c.q. verergeren van de aandoening, terwijl het door de commandant van betrokkene gestelde niet als zodanig kan worden beschouwd; dat een verergerend dienstverband evenmin aannemelijk is;

dat de Kroon zich met de conclusie van voornoemde commissie kan verenigen;

dat niet is gebleken, dat de gebreken van adressant in enigerlei verband staan met de uitoefening van de militaire dienst;

dat adressant bij zijn ontslag uit de militaire dienst geen werkelijke dienst van ten minste vijf jaren kan aanwijzen;

dat hij derhalve noch aan artikel 2, eerste lid, onder 2°, noch aan artikel 2, eerste lid, onder 3°, van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 recht op pensioen kan ontlenen;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij mondelinge uitspraak van 5 februari 1968 het tegen de vorenweergegeven beslissing ingestelde beroep ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat eiser bij gemachtigde P. de Boer te Drachten van deze uitspraak in hoger beroep is gekomen en bij beroepschrift en aanvullend beroepschrift op de daarin aangevoerde gronden de Raad heeft verzocht de aangevallen uitspraak zomede vermeld Koninklijk besluit te vernietigen en te bepalen, dat een zodanig verband tussen de militaire dienst en eisers gebreken bestaat dat hij daaraan recht op militair pensioen kan ontlenen;

Overwegende dat 's Raads fungerend-voorzitter bij schrijven van 24 oktober 1968 aan Prof. Dr. N. G. M. Orie, hoogleraar aan de rijksuniversiteit te Groningen, heeft doen verzoeken een onderzoek in te stellen naar de vraag of het evenbedoelde, door eiser gestelde, verband aanwezig is en daaromtrent van verslagen advies te dienen;

dat genoemde hoogleraar aan dit verzoek heeft voldaan en een rapport d.d. 31 oktober 1969 omtrent eiser aan de Raad heeft doen toekomen;

Overwegende dat B. H. E. Kortz te Drachten als gemachtigde van eiser bij schrijven van 10 december 1969 zijn bezwaren tegen voormeld rapport van Prof. Orie naar voren heeft gebracht;

dat de Minister van Defensie bij schrijven van 22 december 1969 de Raad in fotokopie een schrijven d.d. 4 december 1969 van de inspecteur van de geneeskunáige dienst der Koninklijke landmacht, bevattende het commentaar van die inspecteur op genoemd rapport van Prof. Orie, heeft toegezonden;

Overwegende dat Prof. Orie, voornoemd, bij brieven van 16 juni 1970 en 14 juli 1970 desgevraagd zijn rapport van 31 oktober 1969 heeft aangevuld en toegelicht;

Overwegende dat 's Raads voorzitter bij brieven van 4 augustus 1970 aan P. de Boer, voornoemd, en aan de Minister van Defensie een in-

lichting heeft gevraagd, welke door eerstgenoemde bij brief van 17 augustus 1970 en door laatstgenoemde bij brief van 10 november 1970 is verstrekt;

Overwegende dat de Minister van Defensie de Raad bij brief van 4 augustus 1970 in fotokopie nog een schrijven van de vorengenoemde inspecteur heeft doen toekomen;

Overwegende dat J. Jeensma te Drachten als gemachtigde van eiser bij brief van 1 december 1970 de vordering van eiser heeft gehandhaafd;

IN RECHTE:

Overwegende dat uit de gedingstukken blijkt:

dat eiser, die is geboren op 11 februari 1944, op 12 juni 1963 voor eerste oefening in militaire dienst kwam;

dat hij tevoren een dienstplichtkeuring had ondergaan en behoudens een O 2 en een Z 2 voor de overige onderdelen van de zogenaamde ABOHZIS met de kwalificatie 1 werd goedgekeurd;

dat bij een röntgenologisch borstonderzoek op 15 juni 1963 en 18 juli 1963 geen afwijkingen bij eiser werden gevonden;

dat eiser eind september 1963 na overplaatsing van Ossendrecht naar Leeuwarden op 7 december 1963 in laatstgenoemde gemeente werd opgenomen in het ziekenverblijf, alwaar de diagnose werd gesteld op lichte pneumonie;

dat eiser op 12 december 1963 uit de ziekenzaal werd ontslagen en daarna normaal dienst heeft gedaan;

dat hij evenwel medio 1964 bij herhaling de dienst moest verzuimen wegens bronchitis;

dat op 24 juli 1964 wederom opname op de ziekenzaal plaats vond, waarbij eiser aangaf dat hij sedert twee jaren last had van recidiverende bronchitis, waarvoor hij voordat hij in militaire dienst trad door zijn huisarts zou zijn behandeld zonder dat een longspecialist werd geraadpleegd;

dat eiser in verband met de bij hem geconstateerde asthmatische bronchitis op 9 september 1964 met groot verlof werd gezonden en met ingang van 16 november 1964 uit de militaire dienst werd ontslagen wegens gebreken;

Overwegende dat partijen thans in hoofdzaak verdeeld houdt het antwoord op de vraag of evenbedoelde gebreken in het in artikel 2 lid 1 onder 2° der Pensioenwet voor de landmacht 1922 bedoelde verband staan met de uitoefening van de militaire dienst;

Overwegende hieromtrent:

dat de commissie voor het militair geneeskundig onderzoek te Utrecht blijkens haar rapport van 6 maart 1967 deze vraag ontkennend heeft beantwoord, zulks op grond van de overwegingen welke in de aantekening van de aangevallen mondelinge uitspraak geheel zijn weergegeven;

dat Prof. Orie, voornoemd, in zijn onder de feiten vermeld rapport van 31 oktober 1969, zoals dit nader is geredigeerd bij **zijn** vermelde brief

van 14 juli 1970, onder meer het volgende als zijn conclusie heeft te kennen gegeven:

„Geconcludeerd kan worden dat betrokkene ongetwijfeld als matig „ernstig gestoord moet worden beschouwd met een invaliditeit voor zijn „oorspronkelijke beroep als timmerman te schatten in een orde van groot- „te van f 30%, voor zijn nieuwe beroep als technisch tekenaar waar- „schijnlijk wat lager, $\pm$ 20%.

„Hoewel het weinig waarschijnlijk is dat patiënt deze afwijkingen aan „de dienst te danken heeft, is het evenmin met zekerheid uit te sluiten, „dat bepaalde factoren in de dienst bevorderend gewerkt hebben op het „ontstaan van de klachten.

„Aangezien er ook geen reden is om de aan juistheid van de voor- „geschiedenis te twifelen, ook niet na nadere informele informatie bij „de huisarts, rest er niets anders dan aan te nemen dat deze afwijking die „bij indiensttreding niet is vastgesteld voor compensatie in aanmerking „komt. Dit soort situaties zal zich steeds weer blijven voordoen, zolang „niet adequaat geregeld is zowel bij de keuring als bij de beoordelings- „voorschriften hoe met dit soort, grotendeels op endogene, maar onge- „twijfeld ten dele ook op exogene factoren berustende ziekten, ten aan- „zien van invaliditeit moet worden gehandeld.

„Enerzijds is het duidelijk dat de patiënt in de gegeven situatie zich „onbevredigd gaat voelen indien elk verband met de dienst wordt ont- „kend, evenzeer is het duidelijk dat het ten eenmale onbillijk is dat men- „sen die toevalligerwijze in dienst hun eerste verschijnselen krijgen of „waarbij de eerste verschijnselen in geringe mate mede door de dienst „worden uitgelokt, belangrijke blijvende compensatie krijgen, terwijl bij „mensen waarbij dit — te weten het optreden van de eerste verschijnselen „of het in geringe mate uitlokken van verschijnselen — buiten de dienst- „fase gebeurt een dergelijke compensatie achterwege blijft.”;

dat B. H. E. Kortz, als gemachtigde van eiser, in zijn brief van 10 december 1969 naar aanleiding van evengenoemd rapport van Prof. Orie onder meer het volgende heeft aangevoerd:

„Wij kunnen ons geheel verenigen met de conclusie van prof. dr. N. „G. M. Orie: ook wij zijn van mening dat P. in aanmerking komt voor „een toekenning van militair invaliditeitspensioen overeenkomstig de „invaliditeit en verminderde arbeidsprestatie van de heer P.

„Wij zijn het echter helemaal niet eens met de stelling van prof. Orie „als zou de toekenning van militair invaliditeitspensioenen onbillijkheid „bevatten ten opzichte van hen die niet in militaire dienst geweest zijnde „en lijdende aan dezelfde aandoening als waaraan de heer P. lijdende is, „niet in aanmerking komen voor een toekenning van militair invalidi- „teitspensioen vanwege het Ministerie van Defensie.

„Het is duidelijk dat voor hen, die niet in militaire dienst zijn geweest, „andere bepalingen gelden waarnaar verwezen kan worden bij aanvraag „van een compensatie ingeval van invaliditeiten op grond waarvan betaal-

„baarstelling van invaliditeitspensioen kan geschieden.”;

dat de majoor-arts Dr. A. B. Haartsen namens de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht in een brief van 4 december 1969 op meergenoemd rapport van Prof. Orie het volgende commentaar heeft geleverd:

„Prof. Dr. N. G. M. Orie gaat uit van het feit, dat betrokkene voordat hij in de militaire dienst kwam nooit last van de luchtwegen heeft gehad.

„Dit is niet juist. Immers betrokkene verklaarde op 24 juni 1964, dat hij sinds twee jaar last had van recidiverende bronchitis, waarvoor hij door de huisarts zou zijn behandeld.

„Betrokkene gaf bij opkomst in militaire dienst d.d. 12 juni 1963 aan zich gezond te voelen, terwijl hij na zijn dienstplichtige keuring op 18 juni 1962 niet onder medische behandeling zou zijn geweest.

„Indien er geen klachten worden opgegeven, is deze aandoening, waar aan betrokkene lijdt, meestal niet zonder meer te constateren, zodat het normaal is, dat betrokkene in militaire dienst kwam en bleef, tot dat zijn aandoening tot recidiverende klachten aanleiding gaf.

„Gezien het bovenstaande, kan een recidief van de bronchitis gedurende de militaire dienst niet zonder meer aan de militaire dienst worden toegeschreven.

„Toen betrokkene op 9 september 1964 demobiliseerde, vingen de burgerwerkzaamheden weer normaal aan. Er zijn geen bijzondere zeer nadelige omstandigheden aan te wijzen, welke de aandoening van de luchtwegen zouden hebben doen verergeren in de militaire dienst.

„Begin 1965 traden weer Machten op over de bronchitis. We zien hier dus duidelijk het recidiverende karakter van de aandoening inhaerent aan het ziekteproces wat er aan ten grondslag ligt.

„Ik handhaaf derhalve mijn mening als neergelegd in het commissoriaal geneeskundigrapport d.d. 6 maart 1967. Wat het invaliditeitspercentage betreft het volgende:

„Bij het aanvullend C.G.O. op 21 november 1966 merkte betrokkene op, geen echte aanval meer te hebben, de W.P.C. schaal nr. 1407 geeft een asthmatische bronchitis met weinig aanvallen een algemene invaliditeitspercentage van 10-20%.

„Gezien de geringe klachten en bevindingen leek het juist de beroepsinvaliditeit als timmerman op 20% te stellen.

„Betrokkene was toen nog niet omgeschoold tot technisch tekenaar.”; dat Prof. Orie bij brief van 16 juni 1970 op het evenweergegeven schrijven vanwege de inspecteur van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht als volgt heeft gereageerd:

„Naar aanleiding van het schrijven van de Inspecteur van de Geneeskundige Dienst Landmacht d.d. 4 december 1969 gaarne het volgende.

„Om te beginnen doe ik U ter staving van het gestelde in mijn rapport een kopie toekomen van het schrijven van de huisarts van de heer P. d.d. 29-1-1969 en een kopie van het schrijven wat naar aanleiding van het

„eerstgenoemde stuk als reactie op bijgaande brief mijnerzijds van deze huisarts in tweede instantie werd ontvangen d.d. 4-4-1969.

„De juiste gang van zaken in de periode voorafgaande aan de indienst-treding zal derhalve wel in het duister blijven. Betrokkene komt dan m.i. „the benefit of the doubt" toe.

„Temeer omdat de betrokkene terecht zou kunnen stellen dat ook in-dien zijn aangifte bij de keuring onjuist zou zijn geweest, het onderzoek zelf zijn pre-existent lijden te voorschijn had moeten brengen. In zijn algemeenheid kan dit — bij toepassing van de juiste middelen — ook wel worden onderschreven. In dit opzicht wijkt mijn mening dan ook van die van Dr. Haartsen af. Dat er „geen bijzonder zeer nadelige om-standigheden aan te wijzen etc." (7e alinea van de brief van 4 december) is dacht ik zeer onjuist. Alleen al stromatrasen, die destijds nog werden gebruikt, zouden als zodanig kunnen gelden.

„Wat het percentage invaliditeit betreft, dit kan m.i. alleen op grond van een zeer goede combinatie van anamnese-longfunctieallergie-hyperreactiviteit-roken etc. schattend worden benaderd. Een vuistregel is hier m.i. niet bruikbaar.

„Daarnaast wil ik er geen twijfel over laten bestaan dat de gehele gang van zaken mij bij dergelijke problematiek uitermate onbevredigend voorkomt; dat naar mijn persoonlijke overtuiging dit soort invaliditeit als regel ten onrechte aan de dienst wordt toegeschreven, dat echter voldoende documentatie voor een exacte bewijsvoering ontbreekt.

„Ondanks mijn duidelijke stellingname meen ik dat een voldoende ge-fundeerde uitspraak momenteel — indien beroep wordt aangetekend — beslist niet mogelijk is.

„Ik moge hiervoor nog eens uitdrukkelijk naar de laatste alinea's van mijn rapport verwijzen.

„Ook bij eerdere gelegenheden heb ik reeds van die mening blijk gege-ven en wil ik graag nog eens herhalen dat een definitieve regeling van deze materie mij uitermate urgent voorkomt. Zonder duidelijke af-spraken zal een oplossing voor onderhavige moeilijkheden nimmer op een voor beide partijen bevredigende wijze kunnen worden bereikt.";

dat het door Prof. Orië in zijn hiervoor weergegeven brief van 16 juni 1970 genoemde schrijven d.d. 24 januari 1969 van de huisarts van eiser — de arts V. te B. — luidt:

„In antwoord op Uw verzoek t.a.v. de medische consultaties van den heer P. van 11-2-'44 bericht ik U dat bovengenoemde patiënt beslist „vóór 12-6-63 niet bij ons in behandeling is geweest voor een longaandoe-ning.

„Vanaf 1962-1963 is hij eens in consult geweest voor een ongeval met zijn knie.

„Na patiënts eerste oefening in milit. dienst heeft hij tijdens zijn deta-chering in Leeuwarden een luchtweginfectie gehad en is daarvoor door de militaire collega behandeld (winter 1963).

„Wij kenden patiënt voor zijn militaire diensttijd eigenlijk niet als „„patiënt““;

dat de meergenoemde inspecteur in zijn brief van 27 juli 1970 naar aanleiding van het schrijven van Prof. Orië d.d. 16 juni 1970 nog het volgende heeft opgemerkt:

„Prof. Dr. N. G. M. Orië is in zijn brief d.d. 16 juni 1970 van mening, „dat de juiste gang van zaken in de periode voorafgaande aan de **indienst-**„treding wel in het duister zal blijven, gezien de tegenstrijdigheid in de „verklaring van betrokkene op 24 juli 1964, dat hij sinds twee jaar last „had van recidiverende bronchitis, waarvoor hij door de huisarts zou zijn „behandeld, en de huisarts die dit niet onderstreept. Al zou betrokkene „gedurende de uitoefening van de militaire dienst voor het eerst last van „zijn bronchitis hebben gekregen, dan wil dat nog geenszins zeggen, dat „factoren in de militaire dienst gelegen hiervoor aansprakelijk moeten „worden gesteld.

„Trouwens het komt weinig voor dat tijdens de dienstplichtvervulling „een bronchitis, welke zich als chronisch gaat manifesteren, voor de „eerste maal voorkomt. Ook Prof. Orië is deze mening toegedaan. Zie „diens schrijven d.d. 31 januari 1969 aan de heer P. de Boer.

„Wat het constateren van het pre-existentlijden betreft bij de keuring, „indien een betrokkene niets zegt omtrent zijn aandoening, handhaaf ik „mijn mening, dat de aandoening dan meestal auscultatoir niet is op te „merken. Uiteraard is met bepaalde longproeven vaak de aandoening „waar het bij betrokkene om gaat te constateren. Maar als er geen aan- „leiding toe is, wordt betrokkene nu eenmaal niet verwezen. Er kan dus „zeker niet worden gezegd, dat de inkeuring niet volledig zou zijn geweest.

„Wat het slapen op een stromatras betreft, dit kan toch nooit een zo- „danige factor zijn, welke ten aanzien van de aandoening van betrokkene „als bijzondere zeer nadelige in de zin der Pensioenwet kan worden **opge-** „vat.

„Ik blijf dan ook bij mijn mening als neergelegd in mijn brief d.d. 4 „december 1969.

„Ook het invaliditeitspercentage werd in deze brief voldoende **be-** „schouwd.“;

dat Prof. Orië, voornoemd, op de hem door 's Raads voorzitter bij brief van 1 juli 1970 onder meer gestelde vraag of met een waarschijnlijkheid van tenminste 50% moet worden aangenomen, dat eisers onderhavige ziekte hetzij het gevolg is van verrichtingen of vermoënissen aan de uitoefening van de militaire dienst verbonden, of van bijzondere omstandigheden of toestanden, die zich bij de uitoefening van deze dienst hebben voorgedaan, dan wel die tot uiting zijn gekomen onder overwegende invloed van die verrichtingen, vermoënissen, bijzondere omstandigheden of toestanden, hetzij is ontstaan, tot uiting gekomen of verergerd mede door inwerking van bijzondere zeer nadelige invloeden waaraan eiser in verband met de uitoefening van de dienst is blootgesteld geweest, bij **schrij-**

ven van 14 juli 1970 het volgende heeft geantwoord:

„Wat betreft Uw laatste vraag, daarop is zonder voldoende kennis van „de dienst eigenlijk niet te antwoorden. De omstandigheden waarin de „dienst werd verricht zullen waarschijnlijk op dit moment ook wel **nau- „welijks** meer na te gaan zijn. Het is denkbaar dat onder bepaalde **om- „standigheden** bij bijzonder zware dienst onder bijzonder ongunstige „weersomstandigheden het laatste gedeelte van het door U omschreven „artikel uit de Pensioenwet van toepassing is. Enige verheldering zou „**daarbij** geven of patiënt ten tijde van de dienst nog strozakken gebruikte. „Als dat inderdaad het geval is zou ik de vraag met ja willen **beantwoor- „den**; anders zou ik willen zeggen nee, maar voldoende argumentatie om „dit nee te ondersteunen is niet aanwezig, tenzij men de voorwaarde waar- „onder de dienst is vervuld, redelijk goed tot in details zou kennen.”;

dat de Minister van Defensie, desgevraagd, bij schrijven van 10 november 1970 de Raad heeft medegedeeld dat blijkens ingewonnen inlichtingen gedurende de periode, dat belanghebbende in militaire dienst verbleef, aan dienstplichtige militairen, beneden de rang van sergeant, als nachtleger een strozak werd verstrekt, en dat, gelet op het vorenstaande, kan worden gesteld, dat belanghebbenden ten tijde van zijn verblijf in militaire dienst als nachtleger gebruik heeft moeten maken van een strozak; welke mededeling bevestiging vindt in het schrijven van P. de Boer, voornoemd, van 17 augustus 1970;

Overwegende nu dat de Raad, het in de vorige overweging **weergege-**vene in onderlinge samenhang beschouwend en daarbij in het bijzonder lettend op de zienswijze van Prof. Orie, neergelegd in zijn schrijven van 14 juli 1970, alsmede op de mededeling van de Minister van Defensie voorkomende in diens schrijven van 10 november 1970, van oordeel is dat een verergerend verband, als bedoeld in artikel 2 lid 1 onder 2° sub c der Pensioenwet voor de landmacht 1922, tussen eisers uitoefening van de militaire dienst en de gebreken **terzake** waarvan hem ontslag uit de militaire dienst werd verleend, aannemelijk moet worden geacht;

Overwegende dat de Raad daarom de in de tweede rechtsoverweging vermelde vraag bevestigend beantwoordt;

Overwegende dat mitsdien de aangevallen uitspraak zomede het Koninklijk besluit van 7 september 1967 niet in stand kunnen blijven en beslist moet worden als volgt;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de uitspraak, waarvan beroep;

Verklaart nietig het Koninklijk besluit van 7 september 1967;

Bepaalt dat op eisers verzoek om toekenning van een militair **invalidi-**teitspensioen een nieuwe beslissing dient te worden genomen met inachtneming van het bij deze uitspraak overwogene.

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage
rechtsprekend in militaire ambtenarenzaken

MONDELINGE UITSPRAAK

28 december 1970

(M.A.W. 1970/216)

Art. 3, 1e lid aanhef en sub b van het Beoordelingsvoorschrift kader Luchtmacht schrijft voor dat een beoordelingslijst moet worden opgemaakt, wanneer de bevelsverhouding tussen een militair en zijn eerste beoordelaar voor langer dan 3 maanden wordt verbroken.

In casu was op 9 januari 1970 over klager, sergeant der eerste klasse, een beoordelingslijst opgemaakt met de waardering C (onvoldoende) voor de gezichtspunten zorg voor uiterlijk voorkomen en zelfstandigheid. Klager diende hiertegen een bezwaarschrift in, dat door de Commandant van het Commando Luchtverdediging, na advies van een bezwaarschriftencommissie, ongegrond werd verklaard. Van deze beslissing ging klager in beroep bij het Ambtenarengerecht.

De betreffende beoordelingslijst was opgemaakt door klagers eerste beoordelaar, die echter van 27 oktober 1969 tot 9 maart 1970 de hoofdficierscursus aan de Luchtmachtstafschool volgde. De bevelsverhouding tussen betrokkenen was formeel niet, maar feitelijk wel voor langer dan drie maanden verbroken.

Het Ambtenarengerecht vernietigde de beslissing van de C-CLV, daar deze gebaseerd was op een beoordelingslijst die niet op 27 oktober 1969, maar in strijd met de bovenvermelde bepaling, eerst op 9 januari 1970 was opgemaakt.

(Beoord. voorschr. Kader Luchtm. art. 3)

AANTEKENING MONDELINGE UITSPRAAK

in de zaak van A. wonende te B., Mager, tegen de Commandant Commando Luchtverdediging te Zeist, verweerder.

Aanduiding van het besluit, de handeling of de weigering, waarvan beroep: de Commandant Commando Luchtverdediging te Zeist, d.d. 13 mei 1970, Nr. (CLV/41.08.17.250/05).

Feiten, welke het Gerecht als vaststaande aanneemt:

1. Dat op 9 januari 1970 over klager, sergeant der eerste Masse, ingevolge het Beoordelingsvoorschriftkader luchtmacht een beoordelingslijst is opgemaakt betreffende het tijdvak 1 januari 1969 tot 1 januari 1970, op welke lijst de gezichtspunten 10 (zorg voor uiterlijk voorkomen) en 16 (zelfstandigheid) zijn gewaardeerd met C.

2. Dat klager op 29 januari 1970 een kennisgeving is uitgereikt, inhoudende dat de laatstelijk omtrent hem uitgebrachte beoordeling punten van waardering bevatte, waarvan verbetering door het dienstbelang werd gevorderd, te weten de sub 1. genoemde punten.

3. Dat klager tegen dit besluit bij verweerder een bezwaarschrift heeft ingediend.

4. Dat verweerder na **terzake** het gevoelen te hebben gevraagd van een commissie, als bedoeld in genoemd beoordelingsvoorschrift, in overeenstemming met het gevoelen dier commissie, evenbedoeld bezwaarschrift ongegrond heeft verklaard.

5. Dat klager van deze beslissing in beroep is gekomen en onder meer heeft verzocht, dat het Gerecht zou bepalen dat de waardering van de bovengenoemde gezichtspunten in de litigieuze beoordelingslijst zou worden gewijzigd en dat die gezichtspunten hoger zouden worden gewaardeerd dan C.

6. Dat de eerste beoordelaar in deze, de kapitein J. A. van den Beld, van 27 oktober 1969 tot 9 maart 1970 de cursus hoofdofficier aan de Luchtmachtstafschool te 's-Gravenhage heeft gevolgd.

7. Dat na de behandeling der zaak ter openbare terechtzitting van 28 september 1970 de Raadkamer onvoltallig is geworden, weshalve, na aanvulling van dezelfde ingevolge de bepalingen der Ambtenarenwet 1929 deze zaak ter openbare terechtzitting van 28 december 1970 opnieuw is behandeld.

Bewijsmiddelen:

De gedingstukken en het verhandelde ter openbare terechtzitting van 28 december 1970.

Gronden: Artikel 3, 1e lid, aanhef en sub b van het **Beoordelingsvoorschrift** kader luchtmacht luidt:

„Een beoordeling wordt uitgebracht in het geval dat de bevelsverhouding tussen de militair en zijn eerste beoordelaar wordt verbroken, met dien verstande, dat geacht wordt, dat geen verbreking van de bevelsverhouding plaats vindt indien vaststaat dat de bevelsverhouding binnen drie maanden na de verbreking daarvan wederom tot stand zal komen.”

Blijkens de onder de feiten sub 6 als vaststaand aangenomen duur van de door de eerste beoordelaar gevolgde hoofdofficierscursus moet worden geoordeeld dat de bevelsverhouding tussen klager en die beoordelaar niet binnen drie maanden na de (feitelijke) verbreking daarvan wederom tot stand zou komen. Daaruit volgt blijkens de evenaangehaalde bepaling, dat het uitbrengen van een beoordeling over klager per 27 oktober 1969 had dienen te geschieden, voor zover zich andere algemeen verbindende voorschriften niet daartegen verzetten.

Het Gerecht is van oordeel, dat wat van dit laatste ook zij, de per 9 januari 1970 omtrent klager uitgebrachte beoordeling in strijd is met eerstbedoelde bepaling, zodat ook de bestreden beslissing, die het bezwaarschrift tegen die beoordeling — zij het op andere gronden — ongegrond verklaart, niet in stand kan blijven.

Dictum: **Gegroundverklaring** van het beroep.

Nietigverklaring van de bestreden beslissing.

BOEKAANKONDIGINGEN

DR. A. M. Bos, *Het begrip strafbaar feit in de rechtsvorming*, 24 pagina's f 3,50. N.V. Uitgeversmaatschappij AE. E. Kluwer, Deventer.

Openbare les bij de aanvaarding van de functie van lector in de inleiding recht en de rechtssociologie in de Faculteit voor Sociale Wetenschappen van de **Rijks** Universiteit van Groningen op 9 februari 1971.

In deze openbare les wordt voor-eerst de huidige situatie in de **begrips**-vorming van het begrip „strafbaar feit” behandeld. Betoogd wordt dat artikel 1 Sr. niets zegt over de aard van de strafbare handeling of de redenen voor strafbaarstelling, doch dat het slechts de autoriteit aanwijst, die bepalen moet wat strafbaar is. M.a.w. dit artikel handelt slechts over rechtshandhavingen niet over rechtsvorming. Dit begrip „strafbaar feit” is aanvankelijk ook in de gedragswetenschappen t.b.v. de rechtsvorming gehanteerd. Sociologen hebben later eigen begrippen „misdad” en „misdadiger” proberen te vormen, die echter — vergeleken bij de juridische begrippen — onzeker, en zelfs een stap achteruit bleken te zijn.

Vervolgens wordt het begrip „strafbaar feit” in de rechtsvorming ontwikkeld. Daarbij wordt uitgegaan van de doelstellingen middelen van de wetgever. Als definitie van „strafbaar feit” voor de rechtsvorming wordt afgeleid: „Een strafbaar feit in de rechtsvorming is een handeling, die „schadelijk is voor een of meer leden van de gemeenschap, en waartegen „optreden met een strafsancie zowel effectief als voordelig en nodig is”.

Aan deze definitie kunnen argumenten pro en contra strafbaarstelling worden ontleend.

De juristen kunnen die definitie gebruiken als aanknopingspunt voor de beginselen van behoorlijke strafwetgeving. De sociologen kunnen de gevallen van over- en underlegislation opsporen en er de oorzaken van onderzoeken.

W.A.J.W.

Communicatie bij opsporing en vervolging. Preadviezen voor de Vergadering van de Rechtskundige Afdeling van het Thijmgenootschap door MR. H. M. PIJLS en DR. TH. R. M. WILLEMSE (Kluwer, Deventer, 53 blz., f 6,50).

De eerste preadviseur beschrijft verschillende communicatiestoornissen die zich bij de opsporing van strafbare feiten kunnen voordoen. Deze stoornissen kunnen niet alleen gelegen zijn in een onduidelijk taalgebruik of in psychologische factoren, maar ook in tekortkomingen van structurele aard. De onvoldoende organisatie van de politie en het Openbaar Ministerie en het ontbreken van duidelijke eenvormige richtlijnen belemmeren een doeltreffend opsporingsbeleid, een factor die nog versterkt wordt door een gebrekkige opwaartse interne communicatie. Ook tussen een overtreder of een verdachte enerzijds en de be-

keurder of opsporingsambtenaar anderzijds kunnen zich **communicatie**-stoornissen voordoen. De verdachte staat meestal onder een zware psychische druk, is daardoor vaak niet tot een behoorlijke communicatie in staat en zal de gang van zaken dikwijls anders ervaren dan zij naar de mening van b.v. een verhorende ambtenaar plaats vindt, die dan ook bij zijn vraagstelling de nodige voorzichtigheid en tact in acht dient te nemen. Vanwege het optreden van communicatieproblemen is een eerdere inschakeling van een advocaat of een **reclasseringsambte**-naar dringend noodzakelijk. Ook bij het verhoren van getuigen is voorzichtigheid geboden, daar deze ook vaak onder psychische druk staan. De ambtelijke taal die in vele processen-verbaal wordt gebezigd wordt door de verdachte vaak als subjectief en overdreven ervaren. Tenslotte wijst **MR. PIJLS** op de bezwaren van een overdreven publiciteit betreffende criminele handelingen en het via de massacommunicatiemiddelen inschakelen van de burgerij bij het opsporingsonderzoek.

De tweede preadviseur behandelt enige psychologisch tekenende voorvallen in de communicatie bij het gerechtelijk vooronderzoek en neemt daarbij het dossier als uitgangspunt. In plaats van een middel tot communicatie wordt het in het strafproces het doel van alle communicatie. Hij wijst op de rolveranderingen die er tijdens het strafproces plaatsvinden. Het slachtoffer van een misdaad wordt getuige. De familieleden van het slachtoffer en de verdachte worden toeschouwers ter terechtzitting. De verdachte wordt, doordat hij de spelregels van het verhoor niet kent, door celverblijf en een onemotionele zakelijke behandeling geïntimideerd. De bedoeling van dit alles is het onderzoek ter terechtzitting meer objectiviteit te geven, maar het veroorzaakt volgens de preadviseur een grote kloof tussen de verdachte en het justitieel apparaat, die de geloofwaardigheid van de strafrechtspleging aantast. **DRS. WILLEMSE** pleit voor een zodanige rolverandering van de verdachte dat deze partij in het geding op gelijk niveau mag staan met het O.M., maar hij wijst er wel op, dat demystificatie en democratisering de strafrechtspleging in grote moeilijkheden kunnen brengen.

Mr. L. P. A. van Kats.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Het Dienstbevel

In het Militair Rechtelijk Tijdschrift van maart 1971 (blz. 144 e.v.) maakt Mr. G. L. COOLEN LTZA 1 in een beschouwing over het dienstbevel een aantal kritische opmerkingen met betrekking tot de in maart 1970 door de Vereniging Van Dienstplichtige Militairen gepubliceerde „Diskussienota Militair Tuchtrect". Bij de opmerkingen van COOLEN zou ik graag enkele kanttekeningen willen maken.

Op blz. 145-146 gaat hij in op de door de V.V.D.M. naar voren gebrachte wens dat de bevelsbevoegdheid in de toekomst nog slechts gebonden dient te zijn aan de lijnen van de organisatiestructuur van de krijgsmacht, waarmee het beginsel van het huidige art. 67 punt 1 W.M.S. (verhouding van meerdere tot mindere krachtens hogere rang) zou komen te vervallen. In plaats van de huidige situatie, waarbij in beginsel iedere meerdere aan iedere mindere bevelen kan geven, zou een regeling moeten komen die slechts de „funktionele meerdere" bevelsbevoegd maakt.

COOLEN nu bestrijdt kennelijk het uitgangspunt van de stellers der Diskussienota dat in beginsel iedere willekeurige meerdere bevelen kan geven aan minderen. Dit is niet waar, aldus COOLEN, want de meerdere die bevelen uitvaardigt is daarbij aan allerlei normen gebonden. Als voorbeelden van zulke normen noemt hij art. 140 W.M.S. en art. 10 R.b.d.K. Men kan er dus niet „op los bevelen", in tegenstelling tot hetgeen de V.V.D.M.-nota volgens COOLEN suggereert.

Het komt mij echter voor dat schrijver hiermee de kern van de door de V.V.D.M. (en anderen) geponeerde voorstellen inzake de functionele bevelsbevoegdheid mist. In die voorstellen gaat het er immers om dat de automatische koppeling tussen militaire rang en bevelsbevoegdheid wordt opgeheven. Of de bevelsgever in zijn bevoegdheid door bepaalde normen wordt beperkt doet daarbij niet ter zake: het gaat er slechts om wie die bevelsgever is. Het V.V.D.M.-voorstel beoogt het aantal bevelsgevers drastisch te beperken waarbij de organisatorische opbouw van de krijgsmacht als leidraad moet fungeren. Populair gezegd betekent dit dat „de kapitein" het veld moet ruimen voor „de kommandant van de desbetreffende eenheid". (Een dergelijke maatregel zou in belangrijke mate kunnen bijdragen tot de zo noodzakelijke sanering van het leefklimaat in de krijgsmacht; ik veronderstel dat die ook COOLEN ter harte gaat.)

In de tweede plaats gaat COOLEN uitvoerig in op de beschouwingen die de V.V.D.M. heeft gewijd aan de gehoorzaamheidsplicht. Zonder hier in details op in te gaan wil ik er thans, om mogelijke misverstanden te vermijden, de nadruk op leggen dat de opstellers van de V.V.D.M.-nota met hun beschouwingen over de gehoorzaamheidsplicht bovenal beoogden dat de regeling zoals die in het huidige R.b.d.K. tot uiting komt, wordt aangepast aan het sinds 1945 geldend recht. De huidige tekst van het

R.b.d.K. en de interpretatie die daarvan in de in 1963 verschenen hand-leiding (nr. 220.143/V) wordt gegeven wekt op zijn minst misverstanden. Daarbij bedenke men dat het **R.b.d.K.** vrijwel het enige dokument over de zo belangrijke materie van het dienstbevel is dat de dienstplichtige onder ogen komt. De rechtszekerheid is niet gediend met een hypokriete tekst als de huidige artt. **11-14 R.b.d.K.**: een goede tekst tezamen met een goede voorlichting, beide uitgaande van de erkenning van de „mindere” militair als denkend en verantwoordelijk individu worden node gemist.

Namens de juridische studiekommissie der **V.V.D.M.**

mr. **R. J. B. BERGAMIN.**

Naar aanleiding van bovenstaande, door **Mr. R. J. B. BERGAMIN** namens de juridische studiekommissie van de **V.V.D.M.** gemaakte kanttekeningen, wil ik graag het volgende opmerken.

In mijn beschouwing over het dienstbevel ben ik uitgegaan van het geldend recht. Naar dit recht is elke militair, die een hogere rang bekleedt dan een andere militair, de meerdere van die andere militair. Ieder bevel van hem dat betrekking heeft op een dienstbelang is dus een dienstbevel, dat de mindere heeft op te volgen, behoudens de — in de paragrafen 4 en 5 van mijn artikel genoemde — gevallen waarin òf een recht òf een plicht tot ongehoorzaamheid bestaat.

Ontbreekt bij de meerdere die het dienstbevel geeft de persoonlijke bevoegdheid — de relatieve bevoegdheid, zoals prof. **DE GRAAFF** het noemt —, dan ontheft dit weliswaar niet de mindere van zijn plicht tot gehoorzaamheid, doch de lastgever pleegt — indien bij hem opzet aanwezig is — een strafbaar feit en wel het misdrijf omschreven in artikel **140 W.v.M.S.**

Verbiedt artikel **140 W.v.M.S.** de meerdere opzettelijk inbreuk te maken op de normale bevoegdheidsverhoudingen, artikel **10 R.K.** schrijft hem voor zijn bevelen te gronden op rede en billijkheid en stelt hem tevens aansprakelijk voor de doelmatigheid van ieder bevel.

Door dit stelsel in haar Diskussienota te omschrijven als een stelsel, waarbij „iedere willekeurige meerdere aan iedere willekeurige mindere bevelen kan geven”, en door te stellen dat de krijgsmacht — ik citeer letterlijk — „een samenleving (is), waarbij men in het wilde weg bevelen kan geven”, geeft de **V.V.D.M.** een volkomen foute voorstelling van zaken. Daartegen heb ik mij in mijn artikel over het dienstbevel onder andere gekeerd.

Dat de **V.V.D.M.** in haar Diskussienota heeft voorgesteld het huidige stelsel te vervangen door een stelsel, waarbij de mindere slechts verplicht is dienstbevelen van zijn „*funktionele* meerdere” op te volgen, is mij bekend. Op dit voorstel ben ik echter — anders dan de heer **BERGAMIN** stelt — in mijn artikel niet ingegaan.

Wat de tweede kanttekening van mr. **BERGAMIN** betreft: dat de tekst van het Reglement betreffende de Krijgstucht geen aanpassing behoeft

aan het geldend recht, is door **mij** niet beweerd. **Wel** zijn door mij heel andere dingen beweerd, waarop mr. **BERGAMIN** echter niet alleen niet in details, maar in *het geheel* niet ingaat.

Overigens is de veronderstelling van de heer **BERGAMIN** dat het leefklimaat in de krijgsmacht ook **mij** ter **harte** gaat, een juiste veronderstelling.

Mr. G. L. **Coolen**, LTZA 1

BIJDRAGEN

Enkele opmerkingen over de verhouding meerdere-mindere en de bevelsbevoegdheid in het militaire straf- en tuchtrecht,

door

PROP. MR. H. H. A. DE GRAAFF

Het is verheugend, dat de belangstelling voor het militaire recht, dat zó lang het stiefkind is geweest van regeringen en volksvertegenwoordigingen, sinds enige tijd merkbaar groter is geworden. Er wordt op allerlei niveaus gestudeerd, gediscussieerd en gepubliceerd. Op het terrein van het formele militaire recht valt te vermelden dat nog in 1970 de „Memorie van Antwoord" is verschenen inzake de van 1966 daterende „Nota over een nieuw militair strafprocesrecht" (waarop in 1968 een „Voorlopig Verslag" werd uitgebracht). Op het terrein van krijgstucht en tuchtrecht verscheen het rapport van de zgn. „Commissie Lagerwerff". Doch van niet minder betekenis is het feit, dat talrijke individuele belangstellenden, al dan niet tot „werkgroepen" of „diskussiegroepen" verenigd, hun meningen ten beste hebben gegeven, fouten in de bestaande situatie hebben gesignaleerd en voorstellen tot verbetering hebben gedaan. Zonder aan anderen tekort te willen doen willen wij hier met name vermelden de „Diskussienota Militair Tuchtrecht", uitgave van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen en in juni 1970 opgesteld door de juridische studiec commissie van deze vereniging. In een tweede nota (van oktober 1970) maakte de vereniging haar standpunt inzake het rapport-Lagerwerff kenbaar. Het is niet de bedoeling, al deze producties in *détails* te bespreken. Vanzelfsprekend staat niet alles op hetzelfde niveau, levert niet elke suggestie bruikbaar materiaal voor de nieuwbouw, is niet elke critiek *weloverwogen* en gefundeerd. Wanneer in onderstaande regelen op een bepaald onderwerp wat nader wordt ingegaan, dan geschiedt zulks met de bedoeling een wellicht in ruimer kring bestaand misverstand weg te nemen en de strevers naar verbetering de weg te wijzen bij het exact signaleren van tekortkomingen en het zoeken van bruikbare oplossingen om daarin te voorzien.

In de discussies ontmoet men herhaaldelijk een pleidooi strekkende tot beperking van de bevelsbevoegdheid tot hetgeen de éne militair aan de andere uit hoofde van een functionele relatie kan bevelen. Slechts voor een „functionele bevelsbevoegdheid" zou ruimte mogen zijn. Nu sluit deze gedachte *zódanig* aan bij de voorstelling welke men zich maakt omtrent de wijze waarop in een krijgsmacht wordt gewerkt, en

óók bij de voorschriften en bij de praktijk, dat men hier op het eerste gezicht geen probleem ziet, of het moest zijn, dat niet altijd duidelijk is hoever het begrip „functionele relatie” zich uitstrekt. Duidelijker wordt de bedoeling, wanneer blijkt dat artikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht in het geding wordt gebracht. Brengen wij derhalve terwille van het goed begrip de tekst van dit artikel hier nog eens in herinnering:

„De verhouding van meerdere tot mindere bestaat tussen militairen:

1 e krachtens hogere militaire rang;

2e bij gelijkheid van rang, krachtens meerdere ouderdom daarin, doch alleen met betrekking tot dienstaangelegenheden;

3e onafhankelijk van hun rang of stand, wanneer en voor zover de ene, hetzij krachtens zijn betrekking als bevelvoerend militair, hetzij krachtens beschikking van het bevoegd gezag, de andere onder zijn bevelen heeft.”

HULSMAN haalt het artikel aan en kenmerkt het als een definitie van „de hiërarchische structuur, waaruit de bevoegdheid dienstbevelen te geven voortvloeit”¹⁾). Hij heeft geen bezwaar tegen de verhouding zoals die sub 3e is geregeld. Deze is een zuiver functionele en „hierin onderscheidt de militaire samenleving zich niet van andere beroepskringen”, zo schrijft hij²⁾). Doch in het sub 1e en 2e gestelde wordt volgens hem een hiërarchie geschapen „die met het functionele niet meer van doen heeft”. Dit acht hij een zó ernstige zaak, dat hij tot de uitspraak komt: „Wil men het leefklimaat in de militaire samenleving hervormen, dan ligt hier het handvat om deze hervorming aan te vatten”.

Het is niet verwonderlijk dat op dergelijke uitspraken door anderen wordt ingehaakt. Dit is o.a. gedaan door de hierboven genoemde juridische studiec commissie van de V.V.D.M., met name in punt 7 van de Diskussienota, getiteld „De bevoegdheid tot het geven van dienstbevelen”. Ook de opstellers van die nota gaan er van uit dat die bevoegdheid is gegrondvest op artikel 67 W.v.M.S.. Voor hen is slechts het sub 3e gestelde „voor de organisatie zinvol”, en voor deze „functionele bevelsbevoegdheid” verwijzen zij naar de eerder weergegeven uitspraak van HULSMAN, om dan verder te stellen „De twee andere gronden werken zeer nadelig op de sfeer in de militaire dienst. Het is voor een goed leef- en werkklimaat fnuikend, wanneer iedere willekeurige meerdere aan iedere willekeurig mindere bevelen kan geven, zoals dat thans het geval is”. De opstellers zien „geen zinvol motief om deze driedelige bevelsbevoegdheid te handhaven” en zeggen verder „een samenleving

---

1) „Te Elfder Ure, aspecten van de militaire Samenleving”, nr 7 van de 13e jaargang (juli 1966), blz. 275 en vlg. Prof. Mr. L. H. C. Hulsman is hoogleraar te Rotterdam.

2) T.a.p. blz. 276.

waar iedereen verplicht is elkaar op de vingers te **kijken**,³⁾ waarbij men in het wilde weg nog bevelen kan geven ook, maakt zich schuldig aan ernstige inbreuk op de menselijke waardigheid, hetgeen op zijn beurt leidt tot **ernstige** frustraties".

Dit zijn schokkende mededelingen! Gaat men er van uit dat het bij een krijgsmacht nauwelijks anders zal zijn dan bij een niet-militaireorganisatie, en dat het enige doel van bevelen slechts behoort te zijn te verzekeren, dat de organisatie op de juiste wijze zal functioneren, dat bevelen dus **altijd** een functioneel karakter behoren te dragen, dan schrikt men van het thans voorgehouden beeld van een organisatie waarin van willekeur en van in het wilde weg gegeven bevelen sprake is! En nog schrikbarender wordt het beeld, wanneer men bedenkt dat de begrippen „meerdere^v en „mindere⁷ nimmer absolute, doch steeds slechts relatieve waarde hebben, zodat het ieder militair kan overkomen dat hij het éne ogenblik als „meerdere⁷, het andere ogenblik als „mindere⁷ tot een mede-militair in relatie **staat**.⁴⁾

In de gedachtengang van de opstellers van de „Diskussienota” betekent zulks immers dat men in een dergelijke positie niet slechts als „willekeurige meerdere” aan iedere „willekeurige mindere” in het wilde weg bevelen kan geven, doch zelf ook weer als „willekeurige mindere” van iedere „willekeurige meerdere” in het wilde weg bevelen kan ontvangen! Een organisatie, een krijgsmacht waarin zó iets mogelijk is kan niet anders zijn dan één grote, afzichtelijke chaos en ter kenschetsing van de daar bestaande verhouding tussen de militairen onderling zou men nog heel wat krachtiger termen moeten bezigen dan „ernstige inbreuk op de menselijke waardigheid” en „frustratie”! Wat heeft de wetgever beziel, die dat artikel **67 W.v.M.S.** op 1 januari 1923 in **werking** deed treden en sedert geen hand meer heeft uitgestoken om voor deze veroorzaker van zóveel ellende een betere regeling in de plaats te **stellen**?⁵⁾

---

3) Op dit eerste gedeelte van het citaat, dat niet zozeer de bevelsbevoegdheid betreft, komen wij nog terug.

4) Zelfs als hij geen rang bekleedt kan hij toch incidenteel „meerdere^v zijn: men **denke** aan art. **67, 3°** en ook aan art. **128 W.v.M.S.**

5) Het antwoord op die vraag vindt men natuurlijk in de wordingsgeschiedenis van art. **67 W.v.M.S.** Zie Van der Hoeven „Militair Straf- en Tuchtrecht, geschiedenis van het **Wetboek van Militair Strafrecht** (eerste boek)”, Den **Haag/Leiden 1903**. Leerzaam is met name een vergelijking van de bestaande tekst met die, welke als art. **50** in het zgn. „Ontwerp Van der Hoeven **I**” (**1888**) voorkwam. In dit laatste artikel was de verhouding van meerdere tot mindere gekoppeld aan de bevelsbevoegdheid in die zin dat zij slechts bestond „wanneer en voor **zoover** de ene. . . bevoegd is van den anderen gehoorzaamheid te vorderen”. Deze beperking is later niet overgenomen. Zie ook van dezelfde schrijver: „Herziening van het militair Strafrecht”, Leiden **1889**, deel **1**, blz. **140**, deel **2**, blz. **60**.

Het is, om van in paniek te raken! Maar het kan geen kwaad, zich eerst toch eens af te vragen: bevat dat artikel 67 W.v.M.S. eigenlijk wel een regeling omtrent de bevelsbevoegdheid? Is de betekenissentitel van een strafwet wel de plaats waar men een directe regeling van enige bevoegdheid mag verwachten? Is het niet veeleer zó dat bevoegdheden plegen te worden vastgesteld in wetten, voorschriften, instructies e.d. van administratief- of tuchtrechtelijke aard en dat de rol van de strafwet zich in dit verband beperkt tot de strafrechtelijke gevolgen van daarmee strijdige handelingen?

Dat artikel 67 W.v.M.S. de strekking **zou** hebben, de bevoegdheid tot het geven van bevelen te regelen, kan men met de beste wil van de wereld uit de tekst niet afleiden. Het woord „bevel” komt er zelfs niet in voor, behalve dan in het sub 3e gestelde, doch dáár is geen sprake van een bevelsbevoegdheid ontleend aan de verhouding van meerdere tot mindere, doch veeleer van een — uit andere bron stammende — bevelsbevoegdheid welke de verhouding tussen meerdere en mindere in het leven roept.

Artikel 67 W.v.M.S. maakt deel uit van de „betekenissentitel” IX van het Eerste Boek van het Wetboek van Militair Strafrecht. Als zodanig is zijn enige strekking om vast te stellen in welke gevallen er tussen militairen sprake is van de verhouding van „meerdere^v tot „mindere”, om authentieke interpretatie te verschaffen van die termen en van die verhouding welke in de militaire wetgeving zo veelvuldig in het geding zijn.

Hierbij zij in de eerste plaats herinnerd aan de bepalingen van het Wetboek zelf die rechtsbescherming verlenen aan de „meerdere” tegen misdraging van de zijde van de „mindere” (artt. 108 en vlg.), en aan die welke, omgekeerd, rechtsbescherming verlenen aan de „mindere^v tegen misdrijvingen, hem door zijn „meerdere” aangedaan (artt. 138 en vlg.).

Ook in de Wet op de Krijgstucht is sprake van rechten en verplichtingen van de „meerdere” (dat dit woord in deze wet dezelfde betekenis heeft als in artikel 67 W.v.M.S. blijkt uit artikel 72 W.K.).

Tenslotte omschrijft het uitvoeringsvoorschrift van de wet, het Reglement betreffende de Krijgstucht, verplichtingen en bevoegdheden van „meerdere^v, en van „mindere^v nader en geven met name de artikelen 9 tot en met 13 regelen van belang voor de bevelsbevoegdheid en de gehoorzaamheidsplicht.

Kortom, in het bestaande systeem is artikel 67 W.v.M.S. onmisbaar om van situatie tot situatie te kunnen uitmaken of sprake is van de verhouding van meerdere tot mindere.—Aard en omvang van bevoegdheden, verplichtingen, verantwoordelijkheden en waarborgen leert men er echter niet uit kennen. Dáárvoor moet men bij andere bepalingen

van de militaire wetgeving, en bij de reglementen en voorschriften te rade gaan.⁶⁾

Aan de hand van enkele simpele voorbeelden kan een en ander worden geïllustreerd. Eerder maakten wij melding van een door de opstellers van de „Diskussienota” genoemd bezwaar tegen de militaire samenleving zoals die, in hun ogen althans, krachtens de bestaande tekst van artikel 67 W.v.M.S. functioneert, „een samenleving waar iedereen verplicht is elkaar op de vingers te kijken”. Ook deze verplichting is uit de tekst van artikel 67, dat op zichzelf niet van verplichtingen melding maakt, niet af te leiden. Waarschijnlijk heeft aan de opstellers een bepaling als die van artikel 27 van het Reglement betreffende de Krijgstucht voor de geest gestaan. Wellicht het tweede lid, waaruit de verplichting van ieder meerdere tot „optreden” tegen de te zijner kennis komende krijgstuchtelijke vergrijpen valt af te leiden, een verplichting, een verantwoordelijkheid, die dan weer aan de betrokken meerdere de bevoegdheid tot zodanig optreden (inclusief de bevoegdheid tot het geven van de vereiste bevelen) verleent. Wie deze regeling als zodanig afkeurt, of meent dat zij anders behoort te worden omschreven, kan streven naar wijziging van artikel 27 R.b.d.K. Even zo kan degenen die van oordeel mocht zijn dat de speciale strafbaarstelling van belediging, bedreiging enz. van een meerdere niet of in een andere vorm behoort te gelden wanneer het slachtoffer uitsluitend op grond van zijn hogere rang meerdere van de dader is, wijziging van artikel 108 W.v.M.S. nastreven. En hij die meent dat misbruik van invloed als meerdere in het geheel niet, of niet in die mate als naar huidig recht het geval is, strafbaar behoort te zijn als de dader slechts op grond van de lagere rang van het slachtoffer diens meerdere is, kan zich wijziging van artikel 138 W.v.M.S. ten doel stellen. Wordt op deze wijze te werk gegaan dan kunnen de concrete bezwaren tegen bestaande regelingen scherp worden gesteld en kunnen alternatieve oplossingen, de wenselijkheid en de consequenties daarvan gemakkelijker worden onderzocht.

In de „Diskussienota” hebben de opstellers de bedoeling gehad om over de bevelsbevoegdheid te spreken doch in feite hebben zij de fiolen van hun toorn uitgestort over artikel 67 W.v.M.S. en in gezwollen termen onrustbarende beweringen gedaan over het effect van dat artikel die bij nader onderzoek geheel bezijden de waarheid blijken te zijn, terwijl hun concrete bezwaren in de mist zijn blijven hangen, waar doorheen slechts de roep om functionaliteit tot de lezer doordringt

---

6) In deze opsomming mist men wellicht de groetplicht. Om misverstand te vermijden zij er aan herinnerd, dat er geen relatie bestaat tussen die groetplicht en de meerdere-mindere verhouding. Wel is voor de groetplicht o.m. de beklede rang van betekenis. Onlangs kon men in de pers lezen dat de Minister van Defensie de groetplicht aanzienlijk heeft beperkt. Hij kon dat doen zonder voorafgaande wetswijziging!

(hierop komen wij nog terug). Het is jammer dat het belangrijke punt 7 van hun werkstuk aldus vèr beneden de maat is gebleven, zeker wanneer men een vergelijking maakt met andere punten, met name met de punten 8 en 9.

Wij concludeerden, dat artikel 67 W.v.M.S. op zichzelf geen enkele bevoegdheid verleent, laat staan een zó ruime, dat de weg naar de willekeur daardoor voor het „verkeer“ vrijgegeven zou worden. Wij mogen verder gaan en stellen, dat het geheel van de wettelijke bepalingen omtrent deze materie geen enkel aanknopingspunt voor een dergelijke conclusie biedt (waarmede niet gezegd is dat die bepalingen op sommige punten niet voor verbetering of aanvulling vatbaar zouden zijn). Wij brengen de belangrijkste van die regelingen in herinnering.

In de eerste plaats moet worden bedacht, dat niet elk bevel, doch slechts het (militaire) dienstbevel rechtens relevant is. Daartoe moet het bevel betrekking hebben op de militaire dienst, anders gezegd het moet „enig militair dienstbelang“ betreffen. Dit is vaste interpretatie en jurisprudentie ad artt. 114 en 115 W.v.M.S. welke artikelen strafrechtelijke sanctie verbinden aan de ongehoorzaamheid aan „enig dienstbevel“. Eenzelfde geluid klinkt door in de artt. 9 (1) en 10 (1) R.d.b.K.

In de tweede plaats is vereist, dat tussen bevelgever en bevelontvaneex de verhouding van meerdere tot mindere bestaat. Om dit te kunnen nagaan hebben wij in het algemeen art. 67 W.v.M.S. nodig, maar in uitzonderingssituaties kan een ander artikel (men denke aan art. 128 W.v.M.S.) doorslaggevend zijn.

In de derde plaats behoort de bevelgever op enigerlei wijze bevoegd te zijn, het bevel te geven, hij moet het recht hebben, zich met de materie en met de persoon van degeen tot wie hij het bevel wil richten, te hemoeien.⁷⁾ Met de vraag of hij bevoegd is of niet kan de betrokkene niet bij artikel 67 W.v.M.S. terecht. De bevoegdheid is soms uitdrukkelijk door wet, voorschrift of instructie verleend. Zij is nooit een vrije gunst, doch vloeit voort uit de plicht die men heeft, de verantwoordelijkheid die men draagt. Plicht en verantwoordelijkheid worden doorgaans bepaald door de functie in engere zin, in bijzondere gevallen door het zijn van militair, het zijn van gezagsdrager, door de relatie tot de krijgsmacht in het algemeen, in welke gevallen men van een functionaliteit in ruimere zin zou kunnen spreken. Hoofdzak is, dat de bevoegdheid, het bemoeienisrecht niet toetsingsvrij is. Er is altijd de verantwoordingsplicht aan verbonden.

Wie krijgstuuchtelijke sanctie tegen de „willekeurige, in het wilde weg bevelen gevende“ meerdere niet voldoende acht, zij tenslotte herinnerd

---

7) Over de bevoegdheid in het kader van dienstbevel en gehoorzaamheidsplicht zij verwezen naar de vakliteratuur. Wij kunnen er in dit bestek niet dieper op ingaan.

aan art. 140 **W.v.M.S.**, dat met een gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren bedreigt de militair die (als meerdere) „opzettelijk, hetzij met overschrijding van zijn bevoegdheid, hetzij in een aangelegenheid die vreemd is aan de belangen van de dienst, een mindere beveelt iets te doen, niet te doen of te dulden”.

Bedenkt men, dat in de krijgstuuchtelijke sfeer bovendien van de meerdere wordt gevraagd dat hij bij het vorderen van ondergeschiktheid en gehoorzaamheid van de mindere nimmer uit het oog zal verliezen, dat het hem door de Overheid toevertrouwde gezag over die mindere enkel betrekking heeft op de verhouding van de militaire dienst, dat hij slechts bevelen zal geven welke gegrond zijn op rede en billijkheid, terwijl hem wordt voorgehouden dat hij de verantwoordelijkheid draagt voor hun wettigheid, strekking en doelmatigheid (art. 9 en 10 **R.b.d.K.**), dan kan moeilijk worden volgehouden — gelijk in de „Diskussienota” is gedaan — dat de bestaande situatie een duidelijke en geschikte voedingsbodem zou zijn voor in het wilde gegeven bevelen van iedere willekeurige meerdere aan iedere willekeurige mindere. Met de nasleep van „ernstige inbreuk op de menselijke waardigheid” en „ernstige frustraties”. En dat artikel **67 W.v.M.S.** daarvan dan de veroorzaker is. Een dergelijke bewering vergt nader bewijs.

Met een wetgeving welke onderwerpen uitsluit die vreemd zijn aan de belangen van de dienst, die slechts bevelen toelaat over hetgeen betrekking heeft op de verhoudingen van de militaire dienst, die inachtneming eist van de grenzen van de bevoegdheid, met zulk een wetgeving komt men al een heel eind in de richting van de zo begeerde functionele bevelsbevoegdheid. Geen wonder. De militaire samenleving is niet zó bizar, wijkt niet zódanig af van hetgeen voor andere goedgeordende samenlevingsvormen geldt, dat niet ook in de krijgsmacht in beginsel ieder zijn afgebakende taak heeft, een wél-omschreven en afgegrensd terrein waar hij „de dienst” moet behartigen en waar hij **c.q.** ook verplicht (en dus bevoegd) is functionele bevelen te geven aan degenen die op dat terrein aan hem ondergeschikt zijn en die de verplichting hebben om op dat terrein mede „de dienst” te behartigen, onder meer door de daartoe ontvangen functionele dienstbevelen na te komen.

De militaire dienst functioneert in het dagelijkse leven in de talloze kleinere groepen van individuën welke **tesamen** de organisatie als geheel vormen, en de commandant van zo'n groep zal functioneel de bevoegdheid moeten hebben om aan de leden bevelen te geven. Daarover zal geen verschil van mening bestaan. Het zou echter onjuist zijn te menen, dat de bevelsbevoegdheid over de **individuele** militair uitsluitend aan diens (lagere en hogere) commandanten voorbehouden moet blijven, zelfs al zou men aan het begrip „commandant” een zó ruime

betekenis willen toekennen dat daaronder ook figuren als een garnizoenscommandant, een officier van piket, een wachtcommandant, een instructeur bij de instructie, en dergelijke buiten de normale commando-hiërarchie vallende militairen worden begrepen. Wie de praktijk van de militaire dienst kent weet voorbeelden te over te noemen van situaties waarin het dienstbelang het geven van een bevel aan een niet organiek onder de bevelgever staande militair noodzakelijk kan maken. Volgens de bestaande regeling van artikel 67 W.v.M.S. kan dan, wat de verhouding meerdere-mindere betreft, het rangverschil uitkomst bieden, en is, mits het onderwerp en de situatie de bemoeienis rechtvaardigen, het recht tot het geven van het bevel zekergesteld.

Men spreekt van willekeur, men vreest blijkbaar misbruik. Dàt kan door een meerdere ex artikel 67 (3), wiens bevelsbevoegdheid degenen die van hun bezorgdheid hebben doen blijken „zinvol" hebben genoemd, even goed worden gemaakt als door de „alleen-maar-krachtens-rang" meerdere. Tegen mogelijk misbruik waken de speciaal met het oog op die mogelijkheid in het leven geroepen bepalingen, die geen onderscheid maken en zich richten tot de meerdere, ongeacht de grond waarop die qualiteit rust. Juist degeen die buiten zijn eigen ressort, dus als het ware „op vreemd terrein" bevelend wil gaan optreden zal zich omtrent de noodzakelijkheid daarvan wel tweemaal bedenken. Als zijn gestie door de op dat terrein wél bevoegden als een ongewenste inmenging wordt beschouwd en niet wordt geapprecieerd kunnen de gevolgen voor hem immers hoogst onaangenaam zijn!

Alle aandacht voor het functioneren in het verband van de groep mag niet doen vergeten dat dit slechts een middel is ter bereiking van het uiteindelijke doel: het succesvol functioneren van de gehele organisatie. Dit besef moet bij de individuele militairen aangekweekt en met passende middelen voortdurend levend gehouden worden. Op deze zijde van de zaak ligt in de krijgsmacht wellicht een veel sterker accent dan elders.

De bestaande regeling als geheel overziende zien wij geen grond voor de vrees dat de niet-functionele verhouding, door het sub 1e in artikel 67 W.v.M.S. gestelde in het leven geroepen, zal leiden tot in het wilde te geven bevelen.

Wie de regeling niettemin te ruim mocht vinden, kan trachten er een te ontwerpen die beter aan zijn inzichten voldoet. Hij zal dan echter al spoedig ontwaren dat zijn regeling voor de praktijk niet bruikbaar is, tenzij hij er een groot aantal uitzonderingen in verwerkt, die de duidelijkheid niet ten goede zullen komen. Aan welk systeem uiteindelijk de voorkeur moet worden gegeven, is goeddeels een kwestie van smaak. Instructief is in dit opzicht een vergelijking met het Duitse recht, waarover hierna nog iets zal worden medegedeeld.

Ook het in artikel **67 W.v.M.S.** sub 2e gestelde heeft critiek onder-
vonden wegens het ontbreken van functionele relatie, ondanks het feit
dat hier de verhouding meerdere-mindere slechts effect heeft met be-
trekking tot dienstaangelegenheden. Toch is de regeling duidelijk ge-
schreven om de bestuurbaarheid van een onderdeel bij ontstentenis van
de commandant, zekerheid m.b.t. de verantwoordelijkheid en ook
overigens een goede samenwerking tussen de kaderleden te garanderen
zonder minutieuze, op het sub 3e gestelde gebaseerde algemene of
incidentele regelingen.

Wanneer twee militairen in dienstaangelegenheden bemoeienis met
elkander hebben en er is geen „baas³ bij de hand, kan een ogenblik
aanbreken waarop vast moet staan wie de verantwoordelijkheid draagt
voor de gang van zaken. Dat dit dan in het algemeen **degeen** is met de
hoogste rang of anders, bij gelijkheid van rang, **degeen** die de rang het
langste bekleedt, is toch werkelijk niet zo'n vreemde oplossing! In de
burgerlijke sector zal doorgaans toch wel hetzelfde gelden. Het is moei-
lijk in te zien dat deze regeling tot frustraties zou moeten leiden.*)

De Nederlandse praktijk heeft zich zeer wel kunnen redden zonder
een afzonderlijke regeling voor de verhoudingen bij een „**vakdienst**”,
maar tegen invoering van zodanige regeling behoeft ook geen bezwaar
te bestaan.

In zijn eerder genoemde publicatie put **HULSMAN** een bewijs voor
zijn stelling dat een niet met het functionele verbonden **hiërarchische**
structuur niet noodzakelijk is voor de functionering van het militaire
apparaat uit het feit „dat zij in sommige krijgsmachten — o.a. die van
de Duitse Bondsrepubliek — is afgeschaft”. Het loont de moeite, een
ogenblik bij die Duitse regeling stil te staan, die **van** na de Tweede
Wereldoorlog stamt en van welke men dus mag verwachten dat de
modernste inzichten er aan ten grondslag liggen.

De basis is te vinden in par. 1 sub (4) van het „**Soldatengesetz**”,⁹⁾

---

8) De opstellers van de **Diskussionnota** stellen voor hachelijke situaties een groot ver-
trouwen in de zich alsdan „opwerpende” leider, wiens rang er dan niet zoveel toe behoeft
te doen. Het is een feit dat de krijgsgeschiedenis de nodige voorbeelden kent van lager-
geplaatste doch flinke en intelligente figuren die in hachelijke situaties uitkomst hebben
gebracht. Maar dat kan wetgever noch militaire overheid ontslaan van de verplichting
om deugdelijke voorzieningen te treffen opdat voor zover mogelijk ieders verantwoorde-
lijkheid, verplichtingen en daaruit voortvloeiende bevoegdheden, ook onder abnormale
omstandigheden, vaststaan. Men kan niet altijd volstaan met te wachten of er zich soms
een geboren leider „opwerpt”.

9) „**Gesetz** über die Rechtsstellung der Soldaten” (Soldatengesetz) van 19 maart 1956;
geciteerd is uit de op 22 april 1969 opnieuw bekendgemaakte tekst.

luidende: „Vorgesetzter ist, wer befugt ist, einem Soldaten Befehle zu erteilen...”. Reeds uit deze eerste woorden kan men afleiden dat tussen de Nederlandse en de Duitse regeling een principieel verschil bestaat. Het Nederlandse artikel **67 W.v.M.S.** regelt in welke gevallen de verhouding van meerdere tot mindere bestaat, doch knoopt daar op zichzelf nog geen consequenties aan vast omtrent de bevelsbevoegdheid, het is niet slechts voor deze, doch ook voor andere problemen van belang. De Duitse regeling daarentegen ordent primair de bevelsbevoegdheid en laat daaruit de verhouding van „Vorgesetzte” tot „Untergebene” voortvloeien. Rechten en plichten van „Vorgesetzte” en van „Untergebene” zijn aldus steeds indirect gekoppeld aan de bevelsbevoegdheid, zonder welke men van een „Vorgesetzter” niet kan spreken. Naar Nederlands recht daarentegen kan de verhouding meerdere-mindere bestaan en van betekenis zijn ook bij het ontbreken van bevelsbevoegdheid.

In grove trekken vindt men rechten en plichten van „Vorgesetzte” en „Untergebene” aangeduid in de **parn. 10 en 11** van voornoemd „Soldatengesetz”. De „Vorgesetzte” moet het voorbeeld geven, hij heeft de plicht tot „Dienstaufsicht”, is verantwoordelijk voor de discipline bij zijn ondergeschikten en moet voor hen zorgen. Bevelen mag hij slechts geven „zu dienstlichen Zwecken **und** nur unter **Beachtung** der Regeln des Völkerrechts, der **Gesetze** und der **Dienstvorschriften**”, hij is verantwoordelijk voor de door hem gegeven bevelen en hij moet ze „in der den Umständen angemessenen Weise **durchsetzen**”. De „Untergebene” is verplicht te gehoorzamen, naar beste vermogen, volledig, gewetensvol en onmiddellijk. Er is geen gehoorzaamheidsplicht als het bevel de menselijke waardigheid tekort doet of niet met betrekking tot de dienst gegeven wordt. Opvolgen van een bevel dat het plegen van een „**Verbrechen** oder **Vergehen**” zou betekenen is verboden. In een regeling voor het geval van dwaling is voorzien.

Par. 1 van het „Soldatengesetz” gaat dan — sub (4) — verder: „**Durch** Rechtsverordnung wird bestimmt, wer auf Grund seiner **Dienststellung**, seines Dienstgrades, besonderer Anordnung oder **eigener** Erklärung befehlen kann. Auf Grund des Dienstgrades **allein** besteht keine Befehlsbefugnis ausserhalb des Dienstes. Durch eigene Erklärung darf eine Befehlsbefugnis nur zu Hilfeleistung in **Notfällen**, zur **Aufrechterhaltung** der Disziplin oder Sicherheit oder zur Herstellung einer **einheitlichen** Befehlsbefugnis in kritischer Lage **begründet** werden”.

De „Rechtsverordnung”, in de aangehaalde paragraaf bedoeld en welke krachtens par. **72 (2)** van genoemde wet door de „**Bundesminister** der Verteidigung” moet worden vastgesteld, is de „**Verordnung** über die Regelung des militärischen Vorgesetztenverhältnisses” van

4 juni 1956.¹⁰⁾ Wij volstaan er mede, enkele punten uit die regeling te bespreken.

In de eerste plaats valt het op dat toch ook volgens de Duitse regeling bevelsbevoegdheid louter op grond van de „Dienstgrad” wel degelijk kan bestaan en slechts uitgesloten is „ausserhalb des Dienstes”. De „Verordnung” beperkt deze bevoegdheid tot het ressort van een compagnie of vergelijkbare eenheid, van een staf e.d. en van een besloten militair complex. Binnen een militair complex kan de militair van een hogere „Dienstgradgruppe” zelfs „in und ausser Dienst” bevelen geven aan iemand van een lagere „Dienstgradgruppe”.¹¹⁾ Het is duidelijk dat in de genoemde gevallen sprake is van wat wij hierboven als een functionaliteit in ruimere zin hebben aangeduid. Opmerkelijk is het, dat aan boord van een schip de bevoegdheid zelfs ongeacht de rang is toegekend aan ieder lid van de bemanning met betrekking tot militairen die niet voor een bepaalde dienst zijn ingedeeld en tot militairen die niet tot de bemanning behoren.

Als een tweede bijzonderheid zij vermeld, dat de Duitse regeling ruimte biedt voor een speciale, exclusieve bevelsbevoegdheid voor de „Fachvorgesetzte”. Deze mag „im Dienst zu fachdienstlichen Zwecken” aan de in die vakdienst onder hem gestelden bevelen geven. De normale „Vorgesetzte” mag in die vakdienst niet ingrijpen. Een en ander wordt bij ons in de praktijk evenzo toegepast, zonder dat een algemene regeling bestaat.

Zeer curieus is tenslotte de reeds in het „Soldatengesetz” genoemde, en in de „Verordnung” nader uitgewerkte mogelijkheid voor een officier of onderofficier om zichzelf tot „Vorgesetzte” over andere militairen van gelijke of van lagere rang uit te roepen en zich dusdoende de bevoegdheid te verschaffen aan die militairen de bevelen te geven welke in de gegeven situatie vereist zijn. Dit is alleen geoorloofd in de gevallen, opgesomd in het hierboven weergegeven citaat uit artikel 1 (4) van het „Soldatengesetz”. Wij komen hierop zo dadelijk nog even terug.

De van ons systeem afwijkende Duitse regeling van de verhouding meerdere-mindere heeft, zoals begrijpelijk is, ook consequenties voor de regeling van het militaire strafrecht. Het „Wehrstrafgesetz” behandelt in twee „Abschnitte” respectievelijk de strafbare feiten tegen de plichten van de ondergeschikten en de strafbare feiten tegen de plichten van de „Vorgesetzten”. Aangezien, zoals gebleken is, de kwaliteit

---

10) Wij maakten gebruik van de in 1959 en 1960 gewijzigde tekst, die (o.a.) is afgedrukt in de bundel „Wehrstrafrecht”, 10de druk (C. H. Beck'sche Verlags Buchhandlung, München 1970).

11) Of dit niet te ver gaat gezien het hierboven geciteerde uit par. 1 (4) van het Soldatengesetz, zij slechts zijdelings opgemerkt.

van „meerdere“ of van „mindere“ niet altijd door het rangverschil wordt verwezenlijkt, kan men zich afvragen of het rangverschil dan geen door het strafrecht gesanctioneerde rechten of verplichtingen met zich brengt. Dit blijkt toch wèl het geval te zijn. De paragrafen omschrijvende de misdrijven tegen de ondergeschiktheid (met uitzondering van de ongehoorzaamheid) zijn van overeenkomstige toepassing wanneer de gelaedeerde niet-meerdere een hogere rang heeft dan die van de dader. Eén van beiden moet dan echter wel ten tijde van de daad in dienst zijn geweest of de daad moet op een dienstverrichting betrekking hebben gehad. Omgekeerd zijn ook de paragrafen omschrijvende de misdrijven die een meerdere als zodanig tegen een mindere kan begaan van overeenkomstige toepassing als de dader weliswaar geen meerdere van het slachtoffer is, doch officier of onderofficier van hogere rang en hij bij het begaan van het feit misbruik heeft gemaakt van zijn „Dienststellung“.¹²⁾

De Duitse regeling is ongetwijfeld minutieuser dan de Nederlandse, doch als een gevolg daarvan ook gecompliceerder en minder overzichtelijk. Of zij nu werkelijk voor de praktijk zo veel beter is, blijft de vraag. Typerend is de regeling van het in het leven roepen van de „verhouding van meerdere tot mindere „auf Grund eigener Erklärung““. Een soortgelijke regeling kent het Nederlandse recht niet. Maar de gevallen waarin — naar Duits recht — een zodanige „Erklärung“ toegelaten is, corresponderen precies met de gevallen waarin — naar Nederlandse praktijk — een „alleen-maar-krachtens-hogere-rang-meerdere“ zich ooit geroepen zal gevoelen zich bevelend te bemoeien met een mindere tot wie hij overigens in generlei functionele relatie staat!

In de aangehaalde Duitse bepalingen wordt niet gesproken over enige status of bevoegdheid op grond van meerdere ouderdom in rang. Toch is het moeilijk aan te nemen dat deze factor geen enkele invloed zou hebben. Immers wat moet er gebeuren wanneer in Duitsland twee ranggenoten zich tegenover elkaar tot „Vorgesetzte“ uitroepen? Beslist dan de grootste mond?

Op een andere vraag zou men gaarne een antwoord horen: hoe werkt dit in de praktijk? Want het gaat niet alleen om de bevelsbevoegdheid die men zich verschaft door de verklaring uit te spreken, belangrijker is dat men dusdoende tevens de verantwoordelijkheid op zich neemt. En **dàt** kan velen wel eens doen aarzelen!

Overziet men het geheel, dan neigt men tot de conclusie dat de Duitse regeling zich ietwat krampachtig tot het functionele heeft willen beperken, doch daarbij tot ettelijke „uitbouw“-voorzieningen is gedwongen, terwijl de Nederlandse wat ruimer is opgezet doch „inge-

---

12) Wij maken hieruit op dat de ranger moet zijn en de functie moet worden misbruikt.

bouwde" waarborgen tegen misbruik van die ruimte bevat.

Niemand zal beweren dat de Nederlandse regeling omtrent de bevelsbevoegdheid niet voor verbetering en verfijning vatbaar is, doch zó krankzinnig als men na kennisneming van punt 7 van de „Diskussie-nota" bijna zou gaan geloven is zij toch ook niet.

Om in de gebruikte terminologie te blijven: het rondom artikel 67 W.v.M.S. verwekte rumoer is in hoge mate disfunctioneel en niet bevorderlijk voor het goede leef- en werkklimaat bij serieuze **herzienings**-arbeid!

Nogmaals: De krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten

door

MR. G. L. COOLEN, luitenant ter zee A der 1e klasse

1. **Inleiding.** Dit artikel bevat een reactie op de standpunten, door respectievelijk de Vereniging van Dienstplichtige Militairen en de Werkgroep betreffende Herziening Militair Tuchtrecht (de commissie-Lagenverff) ingenomen met betrekking tot het instituut van het on-eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp. Het is te beschouwen als een aanvulling op het door mij geschreven artikel „De krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten", verschenen in deel LXIII (1970) van het Militair Rechtelijk Tijdschrift.

2. **Het standpunt van de V.V.D.M.** De V.V.D.M. komt — blijkens de door haar in maart 1970 gepubliceerde „Diskussienota Militair Tuchtrecht" — met betrekking tot het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten tot de conclusie, dat dit instituut „niet langer in het Nederlandse rechtsstelsel thuishoort en dient te worden afgeschaft".

Zij acht het instituut in de eerste plaats — gezien de voordelen die het de dader van een strafbaar feit biedt — een eenzijdige bevoorrechtiging van de militair die „in ons rechtsbestel de nodige rechtvaardiging mist".

Als voordelen noemen de samenstellers van de Diskussienota: „het feit dat de straf op deze manier buiten het strafblad blijft; de snellere berechting; misschien lichtere straffen".

Tegenover het eerstgenoemde voordeel (het schoon blijven van het strafblad) staat evenwel, dat driekwart van alle strafbare feiten die langs disciplinaire weg worden afgedaan *militaire* delicten zijn, — ge-

dragingen dus die voor een burger in het geheel niet strafbaar zijn.¹⁾

Met betrekking tot het tweede voordeel (de snellere berechting) zij opgemerkt, dat men, indien men deze snellere berechting als een niet te rechtvaardigen bevoordeling van de militair boven de burger beschouwt, moet streven naar een even snelle berechting van de burger en niet naar een tragere berechting van de militair.

Wat het derde voordeel betreft tenslotte (de misschien lichtere straffen): indien deze straffen aan hun doel beantwoorden, zijn zij niet te licht, maar zijn de straffen, die de burger worden opgelegd, te zwaar. De optimale straf is immers de **minimale**.²⁾

Samenvattend gezegd: het is onjuist het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten te kwalificeren als een niet te rechtvaardigen bevoorrechtiging van de militair boven de burger.

De V.V.D.M. acht verder, zoals uit de Diskussienota valt te lezen, het langs disciplinaire weg afdoen van een strafbaar feit „een nog „ernstiger inbreuk op de waarborgen van het Verdrag van Rome in „zake de rechten van de mens dan de afdoening van de „gewone“ „krijgstuchtelijke vergrijpen“.

Naar mijn overtuiging echter is het instituut van het oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp noch naar de letter, noch naar de geest in strijd met het Verdrag van Rome.³⁾ Voor de verdediging van dit standpunt zij verwezen naar het door mij geschreven artikel, genoemd in paragraaf 1.

Tenslotte is de V.V.D.M. van oordeel dat het disciplinair afdoen van strafbare feiten „in strijd is met de geest van art. 170 G.W.“. Van strijd met de geest van dit artikel — dat luidt: „Niemand kan tegen zijn wil „worden afgetrokken van de rechter, die de wet hem toekent“ — is mijns inziens geen sprake. Ingeval van krijgstuchtelijke afdoening van een strafbaar feit wordt immers niet het *strafbare feit* door de commandant bestraft, maar het met dat feit samenlopende *krijgstuchtelijke vergrijp*.

3. Het standpunt van de commissie-Lagerwerff. Wat de regeling van de omvang van de strafbevoegdheid van de commandant betreft,

---

1) Over de jaren 1967, 1968 en 1969 werden in totaal 8597 strafbare feiten krijgstuchtelijk afgedaan (3178 + 2622 + 2797), en wel 6547 militaire delicten (2324 + 2040 + 2183) en 2050 commune (854 + 582 + 614). Deze gegevens werden ontleend aan de Militair Justitiële Statistieken, opgenomen in het Militair Rechtelijk Tijdschrift.

2) Vgl. prof. mr. L. H. C. HULSMAN in „Straf“, blz. 92 (Anthosboek, Bosch en Keuning 1969).

3) Ook mr. H. DONKER (M.R.T. 1968, blz. 404 e.v.), mr. F. KALSHOVEN (M.R.T. 1968) blz. 409 e.v.) en mr. A. BERKHOUT (M.R.T. 1968, blz. 513 e.v.) achten het instituut niet in strijd met het Verdrag van Rome.

Vgl. ook de beschikking van het H.M.G. van 17 maart 1971, M.R.T. 1971 blz. 288 e.v.

is de commissie-Lagerwerff — zoals blijkt uit het in juni 1970 verschenen rapport van deze commissie — niet tot een gezamenlijk standpunt kunnen geraken. Uitgangspunt voor de regeling, die de meerderheid van de commissie voorstaat, is de volgende omschrijving van het begrip krijgstuchtelijke vergrijp: „Een krijgstuchtelijk vergrijp is een feit, strijdig met enige ter uitwerking van de grondbeginselen van de krijgstucht gestelde regel, of op die grondbeginselen gebaseerde norm”.

Vormt eenzelfde gedraging zowel een krijgstuchtelijk vergrijp als een strafbaar feit, dan geldt in het meerderheidssysteem de volgende regeling: indien tot strafvervolgning wordt besloten, wordt tegelijk met het strafbare feit het krijgstuchtelijke vergrijp aan de kennisneming van de krijgsraad onderworpen (en aan de kennisneming van de commandant onttrokken); indien echter besloten wordt geen strafvervolgning in te stellen, wordt de zaak ter afdoening van het krijgstuchtelijke vergrijp in handen gesteld van de commandant. Het oordeel van de autoriteit, die binnen de krijgsmacht de verantwoordelijkheid draagt voor het vervolgingsbeleid, is dus bepalend voor de vraag of een met een strafbaar feit samenlopend krijgstuchtelijk vergrijp tegelijk met dat feit aan de kennisneming van de strafrechter wordt onderworpen, dan wel, ingeval van seponering van het strafbare feit, in de tuchtrechtelijke sfeer zal worden afgedaan.

Teneinde de afdoening in eerste aanleg van lichte en tevens eenvoudige zaken te bespoedigen, wil de meerderheid de bestaande mogelijkheid handhaven om, vooruitlopend op de beslissing tot seponering, het met het strafbare feit samenvallende krijgstuchtelijke vergrijp disciplinair af te doen, doch uitsluitend indien de tuchtrechter de stellige overtuiging heeft gekregen dat het strafbare feit zal worden geseponerd.

Ter verdediging van het door haar voorgestane systeem voert de meerderheid onder andere de volgende argumenten aan:

- Het systeem gaat uit van de meest zuivere definitie van het begrip krijgstuchtelijk vergrijp, welke uit de door de gehele commissie gekozen omschrijving van het begrip krijgstucht kan worden afgeleid.*)
- Het systeem sluit logisch aan bij de overtuigingen van de gehele werkgroep, die leidden tot de verwerping van het instituut van de afzonderlijke (buiten de hiërarchie staande) tuchtrechter.

---

4) De commissie geeft de volgende definitie van het begrip krijgstucht: „Het gedragspatroon voortvloeiend uit die normen en regels, welke in de krijgsmacht gelden, opdat in het bijzonder samenwerking, gehoorzaamheid en initiatief, ook onder moeilijke omstandigheden, verzekerd zijn, teneinde de krijgsmacht in staat te stellen haar taak binnen het kader van haar doelstelling te vervullen”.

— Het systeem kan snel en zonder schokken worden ingevoerd, doordat het in grote lijnen overeenkomt met het bestaande stelsel.

Het door de meerderheid voorgestane stelsel betekent in feite, dat het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten blijft gehandhaafd. Het grote winstpunt is m.i. echter, dat duidelijker dan thans het geval is tot uitdrukking wordt gebracht, dat het kenmerkende van het instituut niet is gelegen in het feit dat de commandant strafbare feiten van betrekkelijk lichte aard, mits zij tevens onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, disciplinair mag bestraffen, maar dat hij krijgstuchtelijke vergrijpen, indien deze tevens een (te) ernstig strafbaar feit opleveren, *niet* mag bestraffen.

De bezwaren van de grootst mogelijke minderheid van de commissie-Lagemeerff richten zich vooral tegen de door de meerderheid voorgestane handhaving van het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten.

De voornaamste bezwaren die de minderheid aanvoert zijn, kort weergegeven:

- Het krijgstuchtelijk afdoen van een strafbaar feit betekent dat de militaire verdachte aan een met minder waarborgen omklede procedure wordt **onderworpen** dan elke andere staatsburger, hetgeen niet te verdedigen is. De commandant is immers geen onafhankelijke rechter; er vindt geen openbaar proces plaats en de (militaire) verdachte heeft geen recht op een raadsman.
- Het instituut brengt met zich mee dat een op strafrechtelijk gebied niet deskundige — zij het voorlopig — beoordeelt of een strafbaar feit al of niet voor strafrechtelijke behandeling in aanmerking komt.
- Het stelsel houdt de mogelijkheid in dat een militair voor eenzelfde gedraging tweemaal (èn krijgstuchtelijk èn strafrechtelijk) wordt gestraft.
- Het stelsel houdt in dat ten aanzien van eenzelfde gedraging tweemaal een beslissing wordt genomen, eerst een voorlopige door de commandant, daarna een definitieve door de vlootvoogd c.q. commandierend generaal, hetgeen voor de militaire verdachte een element van onzekerheid inhoudt.
- Door de Commissie Vermogensstraffen, ingesteld bij besluit van de Minister van Justitie van 9 mei 1966, is voorgesteld de wettelijke regels betreffende de transactie in die zin te wijzigen, dat het O.M. bevoegd wordt de verdachte niet alleen **terzake** van (alle) overtredingen, maar ook **terzake** van ieder misdrijf de gelegenheid te bieden tot transactie.

Wordt dit voorstel aanvaard, dan betekent dit dat iedere krijgstuchtelijke afdoening van een strafbaar feit met zich meebrengt, dat de verdachte de mogelijkheid wordt onthouden te kiezen voor

transactie. Op de beslissing of een strafbaar feit al of niet **krijgstuchtelijk** zal worden afgedaan, heeft de verdachte immers geen invloed, althans niet in die zin dat hij zich tegen krijgstuchtelijke bestraffing kan verzetten. „Het zonder enige noodzaak onthouden van rui-„mere transactiemogelijkheden aan de militaire staatsburger“, aldus de minderheid, „valt niet in overeenstemming te brengen met de mo-„derne, zelfs internationale ontwikkeling in het strafrecht en werkt „bovendien onnodig een divergentie met het commune strafrecht in „de hand“.

- Het krijgstuchtelijk afdoen van een gepleegd strafbaar feit door de commandant is in strijd met artikel 6 van het Verdrag van Rome, dat immers onder andere voorschrijft dat bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde **strafvervolgning** een ieder het recht heeft op een openbare behandeling van zijn zaak door een onafhankelijke en onpartijdige rechter en desgewenst bijgestaan door een raadsman.

Wat het eerste bezwaar betreft: zoals reeds opgemerkt, wordt ingeval van krijgstuchtelijke afdoening van een strafbaar feit niet het strafbare feit door de commandant bestraft, maar het met dat feit samenlopende krijgstuchtelijke vergrijp. De vraag of voor de militair op dit terrein minder waarborgen gelden dan voor iedere andere staatsburger dient dus beantwoord te worden, niet door de (voorgescreven) procedure rond de krijgstuchtelijke bestraffing te vergelijken met het (commune) strafproces, maar met de procedures die gelden op grond van andere (niet-militaire) tuchtregelingen, hetgeen door de minderheid niet is gedaan.⁵⁾

Wat het tweede bezwaar betreft: dat een commanderend officier — gezien zijn opleiding en (meestal) ervaring — op strafrechtelijk gebied onvoldoende deskundigheid bezit om te beoordelen of een strafbaar feit al of niet voor krijgstuchtelijke afdoening (dus voor seponering) in aanmerking komt, bestrijd ik. Het komt vrijwel nooit voor dat na krijgstuchtelijke bestraffing alsnog een strafvervolgning wordt ingesteld.

Evenmin als de eerste twee bezwaren, deel ik het derde bezwaar. Ten eerste komt — zoals gezegd — dubbele bestraffing praktisch nooit voor en ten tweede is het ook in het door de minderheid voorgestane stelsel mogelijk dat de militair voor eenzelfde gedraging tweemaal (eerst krijgstuchtelijk en daarna strafrechtelijk) wordt gestraft. Dit stelsel houdt weliswaar in dat de commandant slechts eigenlijke krijgs-

---

5) Een wettelijk geregelde tuchtrechtspraak bestaat — behalve voor militairen — o.a. voor advocaten en procureurs, voor octrooigemachtigden, voor notarissen, voor geneeskundigen (artsen, tandartsen, vroedvrouwen) en voor apothekers.

tuchtelijke vergrijpen mag bestraffen, doch ook dán kan de commandant een fout maken en ten onrechte een **krijgstuchtelijk** vergrijp dat tevens een strafbaar feit vormt, disciplinair bestraffen.

Wat het vierde bezwaar betreft: inderdaad is de onzekerheid voor de militaire verdachte in het huidige stelsel groter dan in het door de minderheid voorgestane, echter alleen in theorie. In de praktijk immers komt het zeer zelden voor dat de voorlopige beslissing van de commandant tot disciplinaire afdoening afwijkt van de definitieve beslissing van de vlootvoogd c.q. de **commanderend** generaal.

Het vijfde bezwaar dat de minderheid noemt is te ondervangen door — indien de transactie-mogelijkheden worden verruimd — deze ruimere mogelijkheden ook te laten gelden voor de militair en voor misdrijven een regeling te treffen overeenkomstig hetgeen thans voor overtredingen is bepaald in punt **6330** van **V.V.K.M.** 142.

Ook het laatste bezwaar dat de minderheid noemt, deel ik niet. Van strijd met het Verdrag van Rome is, zoals gezegd, naar mijn mening geen sprake.

4. Conclusie. Ook na lezing van de Diskussienota van de **V.V.D.M.** en van het Rapport van de commissie-Lagenverff blijf ik bij de stellingen, geponeerd aan het slot van mijn vorige, aan het instituut van de krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten gewijde, artikel. Deze stellingen luiden:

- De voordelen van het instituut wegen zwaarder, veel zwaarder zelfs dan de schaarse nadelen.
  - Het stelsel is op geen enkel punt in strijd met het geldende recht of met de erkende rechtsbeginselen.
  - Evenmin neemt het instituut in ons recht een uitzonderingspositie in. Jaarlijks worden meer strafzaken buiten de rechter om afgedaan dan door de rechter.
-

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 28 april 1971

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel W. H. Verbeek en Majoor G. W. Baron van Dedem;
Raadsman: Mr. E. D. Wiersma.

Als bestuurder van een auto:

(1) in file geparkeerd zijnde weggereden nadat hij achteruitrijdende een andere auto had beschadigd;

(2) gereden terwijl voor die auto geen verzekering was afgesloten;

(3) gereden terwijl de auto in onvoldoende staat van onderhoud verkeerde;

Veroordeling:

ad (1): 14 dagen gevangenisstraf, voorwaardelijk;

ad (2): 14 dagen hechtenis, voorwaardelijk en 4 maanden ontzegging rijbevoegdheid, onvoorwaardelijk;

ad (3): 14 dagen hechtenis, voorwaardelijk en 4 maanden ontzegging rijbevoegdheid, onvoorwaardelijk; voorts onttrokken verklaring aan het verkeer van de auto.

(W.V.W. art. 30; W.A.M. art. 30; W.V.R. art. 13).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen F. J. H., geboren 27 maart 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Staf Staf Verzorgingsbatterij Artillerie Opleidingscentrum der Koninklijke Landmacht te Breda, op of omstreeks 4 maart 1971 circa 19.00 uur te Geertruidenberg als bestuurder van een vierwielige personenauto Opel JP 63-48 op de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Pinksterbloemstraat, uit parkeerstand aanvankelijk achteruit wegrijdende, na daarbij in botsing te zijn gekomen met een achter hem geparkeerde DAF 44 personenauto 19-65 EL, waarbij deze DAF, toebehorende aan C. J. M. Pols, die zich niet in de Opel bevond, werd beschadigd aan voorbumper, voorfront en grill, is weggereden alvorens de identiteit van het door hem, beklaagde, bestuurde motorrijtuig en zijn eigen identiteit als bestuurder daarvan, behoorlijk was kunnen worden vastgesteld en voorts alstoen en aldaar als eigenaar-bestuurder van die Opel over voormelde Pinksterbloemstraat heeft gereden zonder dat met betrek-

„king tot dat motorrijtuig een verzekering overeenkomstig de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen van kracht was en terwijl „sprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen van kracht was en terwijl „dat motorrijtuig rijtechnisch niet in voldoende staat van onderhoud „verkeerde en/of niet voldeed aan de inrichtingseisen van Hoofdstuk „IV van het Wegenverkeersreglement immers onder meer:

- „a. de stuurinrichting ontoelaatbare speling vertoonde;
- b . de bedrijfsrem ondeugdelijk was immers pas na herhaald pompen vertraging opleverde;
- „c. het signaal mechanisme was gedemonteerd;
- „d. het rechterdimlicht defect was;
- e . het richtingwijzer-mechanisme defect was waardoor het licht bij „in werking stelling constant bleef branden;
- f . alle vier banden niet over de gehele lengte van het loopvlak van „goed zichtbare profilering waren voorzien, doch alle diverse „gladde plekken vertoonden;
- g . de carrosserie op diverse plaatsen was doorgeroest";

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard: Terwijl ik als dienstplichtig soldaat bij de Staf Staf Verzorgingsbatterij van het Artillerie Opleidingscentrum der Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was ben ik op 4 maart 1971 te circa 18.00 uur te Geertruidenberg als bestuurder en enige inzittende van de mij toebehorende personenauto Opel Rekord 1700, bouwjaar 1962, gekentekend JP 63-48, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Pinksterbloemstraat daarmee uit de parkeerstand weggereden waarbij ik onder meer eerst achteruit gereden ben. Ik wist dat er zich achter mij een geparkeerde Daf 44, die mij niet toebehoorde, bevond. Ik erken dat ik bij het achteruitrijden tegen deze Daf-personenauto ben aangereden waardoor schade ontstond aan de voorbumper, voorfront en grill ervan. Ik ben na de aanrijding vooruit weggereden zonder mijn identiteit en die van het door mij bestuurde voertuig waren kunnen worden vastgesteld. Ten aanzien van voormeld, mij toebehorend motorrijtuig was op 4 maart 1971 geen verzekering overeenkomstig de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen van kracht. Die auto had diverse mankementen en verkeerde rijtechnisch niet in voldoende staat van onderhoud: onder meer ontbrak het signaalmechanisme en waren niet alle banden in goede staat;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, brigade Keizersveer, nr. 26/71, d.d. 16 maart 1971, opgemaakt door Adrianus Johannes Justinus Maria L'abée, marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar, behorende tot genoemde brigade onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Adrianus Cornelis Kooiman:

Op 4 maart 1971 te circa 19.00 uur bevond ik mij in een perceel gelegen in de Pinksterbloemstraat te Geertruidenberg. Opeens hoorde ik op straat een klap en ging meteen kijken wat er buiten gaande was. Ik zag een lichtkleurige Opel personenauto, waarvan ik mij alleen de letters JP voor de geest kan halen, vooruit en achteruit rijden tussen de aldaar geparkeerde auto's. Ik zag dat die Opel met gedoofde lichten wegreed. Ik stond er circa 25 meter vandaan. Ik zag dat van de ter plaatse geparkeerde Daf 44 auto de voorzijde was beschadigd.

als verklaring van *Adrianus Hendrikus de Laat*:

Op 4 maart 1971 te circa 19.00 uur bevond ik mij in een perceel gelegen in de Pinksterbloemstraat te Geertruidenberg. Ik hoorde opeens buiten een klap; ik zag, buiten gekomen, een Lichtkleurige Opel wegrijden. Deze auto kwam tussen twee geparkeerde auto's uit en reed weg met gedoofde lichten. Ik herinner me alleen de twee letters JP van het kenteken. Ik zag dat de daar geparkeerd staande Daf 44 aan de voorzijde beschadigd was.

als verklaring van *Cornelia Johanna Maria Pols*:

Op 4 maart 1971 te circa 19.00 uur werd ik gewaarschuwd dat er een auto bij het achteruitrijden tegen de voorzijde van mijn auto was gereden. Ik zag, buiten gekomen, dat de mij in eigendom toebehorende Daf 44, gekentekend 19-65 EL aan de voorzijde beschadigd was. De bestuurder van de auto die mijn auto heeft beschadigd is zonder zich bekend te maken weggereden. Toen ik mijn auto parkeerde was deze onbeschadigd. Eén van de burens heeft het nummer van die andere auto opgeschreven; dit was JP 63-48.

en als eigen verklaring van *verbalisant*:

Bij onderzoek is gebleken dat het motorrijtuig, gekentekend JP 63-48 niet was verzekerd op het tijdstip van genoemde aanrijding. Bedoeld voertuig is in beslaggenomen.

overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van Technisch Onderzoek, van de Koninklijke Marechaussee, brigade Keizersveer, d.d. 15 maart 1971, opgemaakt door *Jacobus Jan Verweij*, opperwachtmeester, als verkeersdeskundige behorende tot de districtsstaf van het District Noord-Brabant, onder meer zakelijk inhoudt als eigen verklaring van *verbalisant*:

Op 11 maart 1971 heb ik een technisch onderzoek ingesteld naar de toestand van het motomjtuig, merk Opel Rekord, gekentekend JP 63-48, bouwjaar 1962, waarbij het volgende mij is gebleken: a) De stuurinrichting vertoonde bij controle ontoelaatbare speling; b) Pas na enkele malen met het rempedaal van de bedrijfsrem te hebben gepompt trad er vertraging op; de rem was ondeugdelijk; c) Het mechanisme waarmee het signaal in werking wordt gesteld was gedemonteerd; d) Het rechterdimlicht was defect; e) Bij het inwerking treden van de rich-

tingaanwijzers werd het licht in de aanwijzers wel ontstoken doch niet onderbroken; het bleef constant branden; f) Alle vier de banden waren niet voorzien van een over de gehele oppervlakte van het loopvlak goed zichtbare profilering; ze vertoonden alle vier diverse plekken waar in het geheel geen profilering aanwezig was; g) De carrosserie was op diverse plaatsen doorgeroest.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat het motorrijtuig rijtechnisch niet in voldoende staat van onderhoud verkeerde;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. *„Handelen in strijd met artikel 30, eerste lid van de Wegenverkeerswet”;*

2. *„Als eigenaar een motorrijtuig aan het verkeer doen deelnemen „zonder dat een verzekering overeenkomstig de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen van kracht is”;*

3. *„Overtreding van artikel 13 van het Wegenverkeersreglement”;*

ad. 1. strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet;

ad 2. voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 30, eerste lid van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen;

ad 3. strafbaar gesteld bij artikel 124 van het wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten termen aanwezig acht beklagde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen te ontzeggen;

overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht de inbeslaggenomen vierwielige personenauto Opel Rekord 1700 gekentekend JP 63-48, kleur wit, chassisnummer CA 162279978 type 17 R 4, aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende met name ten aanzien van de onttrekking aan het ver-

keer van de inbeslaggenomen personenauto, dat dit voertuig met betrekking tot hetwelk de feiten zijn begaan, van zodanige aard is, dat het ongecontroleerde bezit daarvan strijdig is met de Wet en het algemeen belang;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling ten aanzien van het sub 1 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit tot een gevangenisstraf voor de tijd van 14 dagen, voorwaardelijk, proeftijd 3 jaar; ten aanzien van het sub 3 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit tot een hechtenis voor de tijd van 14 dagen, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar, en voorts, onvoorwaardelijk, ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 4 maanden en **onttrokken**-verklaring aan het verkeer van de inbeslaggenomen vierwielige personenauto Opel Rekord 1700, gekentekend JP 63-48, kleur wit, chassisnummer CA 162279978 type 17 R 4; ten aanzien van het sub 2 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit tot hechtenis voor de tijd van 14 dagen, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk, ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 4 maanden — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 5 mei 1971

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor L. D. Dellelijn en Kapitein J. Kroon;

Raadsman: Mr. Y. H. de Heer.

Ten laste gelegd: (zware) mishandeling door met zijn hoofd opzettelijk gewelddadig een andere soldaat een stoot in het gelaat te geven waardoor enige tanden zijn gebroken.

Opzet niet bewezen verklaard en het feit, niet opleverende een strafbaar feit, als krijgstuuchtelijk vergrijp ter verdere behandeling verwezen naar de commanderende officier.

(W.Sr. art. 82, 300, 301; W.K. art. 2, 58).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. A. M. G., geboren 30 augustus 1950, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de C Batterij **Artillerie** Instructie Afdeling van het Artillerie Opleidingscentrum te Bergen op Zoom, aldaar op of omstreeks 11 februari 1971 op de **legerings-**kamer van klas 4 in de Cort Heyligerskazerne opzettelijk gewelddadig „soldaat F. Th. A. Erich met zijn hoofd een krachtige stoot in het gelaat „heeft gegeven, waardoor deze enige gebroken tanden of kronen opliep „en veel pijn heeft geleden”;

Overwegende, dat in de tenlastelegging kennelijk tengevolge van een schrijffout in regel twee staat vermeld: „C Batterij”, welke fout de Krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan moet worden gelezen: „A Batterij”, door welke verbetering van de tenlastelegging de beklagde niet in zijn verdediging wordt geschaad.

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk weergegeven heeft verklaard: Terwijl ik als dienstplichtig soldaat bij de A Batterij van de Artillerie Instructie Afdeling van het Artillerie Opleiding-Centrum te Bergen op Zoom in werkelijke dienst was, heb ik in de avond van 10 februari 1971 tegen 24.00 uur op de **legeringska-**mer van klas 4 van de A Batterij in de Cort Heyligerskazerne te Bergen op Zoom de soldaat **F. Th. A. Erich** met mijn hoofd geraakt in diens gezicht waardoor deze enige gebroken tanden opliep en, naar ik aanneem, pijn heeft ondervonden.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee brigade Bergen op Zoom, nr. P 2211971, d.d. 4 maart 1971, opgemaakt door **Teunis Hendrikus Veenliet**, wachtmeester der eerste klasse en **Eduardus Antonia Cornelis Knopjes**, wachtmeester, beiden behorende tot genoemde brigade, onder meer zakelijk weergegeven, inhoudt als verklaring van

Franciscus Theodorus Albertus Erich:

Op 10 februari 1971 te circa 23.45 uur bevond ik mij op de kamer van klas 4 van de A Batterij van de Instructie Afdeling van het Artillerie Opleidings Centrum, Cort Heyligerskazerne te Bergen op **Zoom**. Omstreeks dat tijdstip heeft de soldaat J. G., tijdens een woordenwisseling tussen ons, met zijn hoofd mijn gebit geraakt waardoor ik een hevige pijn voelde. Er kwam bloed uit mijn mond. In een spiegel **kijk-**kend zag ik dat de in mijn bovengebitt aanwezige jacket-kroon scheef stond; ook voelde ik een hevige pijn aan een andere tand. Bij een behandeling door de tandarts bleek van één tand een stukje af te zijn.

Overwegende, dat blijkens een Tandheelkundige Verklaring, opgemaakt d.d. 15 februari 1971 door de eerste luitenant-tandarts **R. W. J. Reijers** te Bergen op Zoom bij dienstplichtig soldaat **F. Th. A. Erich** als gevolg van het deze overkomen ongeval op 11 februari 1971 aan twee elementen van het gebit beschadigingen werden geconstateerd in

de vorm van fracturen, waarbij bijzondere tandheelkundige hulp noodzakelijk werd geacht.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan; met dien verstande dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de A Batterij Artillerie Instructie Afdeling van het Artillerie Opleidingscentrum te Bergen op Zoom, aldaar op of omstreeks 11 februari 1971 op de legeringskamer van klas 4 in de Cort Heyligerskazerne gewelddadig soldaat F. Th. A. Erich met zijn hoofd een krachtige stoot in het gelaat heeft gegeven, waardoor deze enige gebroken tanden of kronen opliep en veel pijn heeft geleden;

Overwegende, dat het aldus bewezen verklaarde niet oplevert een feit, bij enige wettelijke bepaling strafbaar gesteld, doch onbestaanbaar met de militaire tucht en orde is;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen feit, doch dit niet te zijn een strafbaar feit;

Bevindt, dat het feit een krijgstuchtelijk vergrijp volgens de daarvan in artikel 2 no 1 van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving oplevert;

Verwijst de zaak onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de commanderende officier van beklagde.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 14 april 1971

President: Mr. J. L. M. Elders (plv.); **Leden:** Luitenant-Kolonel R. P. Pieters en Luitenant-Kolonel M. J. de Ruiter;
Raadsman: Kapitein F. H. Wijnen.

Onder invloed van alcoholhoudende drank verkerende als bestuurder van een auto gereden op een kazerneterrein.

(W.M.Sr. art. 162).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE **ARNHEM**,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. J. L., dpl. grenadier, geboren 13 september 1949, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-
„macht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 25 de-
„cember 1970 te Arnhem, in elk geval in Nederland, als bestuurder
„van een auto, daarmee heeft gereden over het voor het militair ver-
„keer openstaande kazerneterrein van de Saksen Weimar kazerne al-
„daar, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik
„van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden ge-
„acht, die auto naar behoren te **besturen**”;

overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Com-
missaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 25 december 1970 te omstreeks 22.45 uur heb ik, terwijl ik in werkelijke dienst was als Grenadier bij de Koninklijke Landmacht te Arnhem gereden over het voor het militair verkeer openstaande **kazerneterrein** van de Saksen Weimarkazerne aldaar als bestuurder van een personenauto, **Opel Rekord**. Toen ik zoals boven vermeld die **Opel** aldaar bestuurde verkeerde ik onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank dat ik niet in staat geacht kon worden die auto naar behoren te besturen.

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 31171-16171 **garn.** op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 20 januari 1971 gedagtekend en ondertekend door **Robert Elbert Hageman**, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, 1e verbalisant en **Hendrik Jan Woudstra**, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, 2e verbalisant, beiden behorende tot de brigade Arnhem, zakelijk onder meer inhoudt:

a. als verklaring van **Hendrikus Julius Maria Walta**, geboren te Apeldoorn, op 26 januari 1949, ongehuwd, student, wonende te Apeldoorn, Oratoriumstraat 1, in werkelijke dienst, dienende in de rang van dienstplichtig sergeant, nr.: 49.01.26.574, ingedeeld bij de A-compagnie van het 11 Pantserinfantienebataljon, gelegerd in de Saksen Weimarkazerne te Arnhem:

Op 25 december 1970, omstreeks 16.00 uur, heb ik mijn dienst aangevangen op de Saksen Weimarkazerne te Arnhem. Ik deed dienst als wachtcommandant. De grenadier Heijnen maakte deel uit van de wacht. (*Post alia*): Toen ik in de richting van het kazerneterrein keek, zag ik, dat een personenauto met gedoofde lichten over het **kazerneterrein** reed in de richting van de hoofdboort. Ik zag, dat de auto een matige snelheid had. Toen de auto op een afstand van ongeveer 15 meter van de hoofdboort was verwijderd, zag ik, dat de auto snelheid vermeerderde. Ik zag, dat Heijnen zijn hand opstak, om zodoende de bestuurder van deze auto tot stoppen te dwingen. Ik zag, dat de auto

sterk afremde. Toen de auto bijna stilstond, zag ik, dat de auto plotse-
ling weer vooruit reed. Ik zag, dat Heijnen daardoor opzij moest sprin-
gen. Daarna stopte de auto voor de hoofdpoort. Ik liep onmiddellijk
naar de auto toe en opende het linkerportier. Ik rook een sterke **alco-
holgeur**. Ik zag, dat achter het stuur een mij onbekend persoon was
gezeten, gekleed in burger kleding. Ik vroeg toen of hij uit de auto
wilde stappen. Dit deed hij onmiddellijk. Ik heb het gebeurde direct
gemeld aan de Officier van Kazernepiket.

b. als relaas van *Verbalisant*:

(*Post alia*): Wij zagen bij aankomst bij het wachtgebouw van de Saksen
Weimarkazerne te Arnhem, de Officier van Kazernepiket, die ons een
persoon aanwees, waarover hij in zijn telefonisch bericht had gesproken.
Wij zagen, dat deze persoon, onder begeleiding van een in uniform ge-
klede korporaal, op het kazerneterrein liep, in de richting van het wacht-
gebouw. Voorts zagen wij, dat hij een onzekere gang had. Toen hij bij
het wachtgebouw was aangekomen, zagen wij, verbalisanten, dat hij
waterige ogen had en een bleke gelaatskleur. Wij, verbalisanten, roken
dat de adem van hem riekte naar het inwendig gebruik van alcohol-
houdende drank. Ik, 1e verbalisant, vroeg hem naar zijn naam. Hij gaf
mij op te zijn genaamd: J. J. L. Uit het gesprek met L., nader te noe-
men, bleek ons, verbalisanten, dat hij ongecoördineerd sprak. Nadat
ik, 1e verbalisant L. opdracht had gegeven in ons dienstvoertuig plaats
te nemen, zagen wij, verbalisanten, dat hij braakte en daarna op de
bank ging liggen. Op 26 december 1970, omstreeks 00.15 uur, hebben
wij, verbalisanten, L. overgebracht naar de Militair Geneeskundige
Dienst in de Oranjekazerne te Schaarsbergen, alwaar de 1e **Luitenant-
arts H. F. P. Hillen** een bloedproef afnam.

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat zich bij de stukken bevindt een rapport betref-
fende alcoholbepaling in het bloed van J. J. L. te Echt, op ambtseed
opgemaakt te 's-Gravenhage op 31 december 1970 en ondertekend
door Dr. Anthonie Marinus **Arie Verwey**, scheikundige aan het Ge-
rechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie, houdende als
verklaring van genoemde deskundige:

dat hij op 29 december 1970 per post van de Koninklijke Mare-
chaussee te Arnhem een verzegeld pakje ontving, inhoudende een blok,
voorzien van het nummer 1632, waarin:

- a. een buisje bloed;
- b. een buisje urine van J. J. L.;

dat de gevonden reductiewaarde in het bloed van voornoemde L.
overeenkomt met 1,60‰ aethylalcohol in het bloed;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van boven-
staande bewijsmiddelen — genoemd formulier en rapport slechts **ge-**

bezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-
„macht, op 25 december 1970 te Arnhem als bestuurder van een auto,
„daarmede heeft gereden over het voor het militair verkeer open-
„staande kazerneterrein van de Saksen Weirarkazerne aldaar, terwijl
„hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcohol-
„houdende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht, die auto
„naar behoren te besturen”;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

*„als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon als bestuur-
„der van een motorrijtuig daarmee over enige voor het militair verkeer
„openstaande weg rijden onder zodanige invloed van het gebruik van
„alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moet worden geacht het
„rijtuig naar behoren te besturen”;*

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 162 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het begane feit termen aanwezig acht aan de beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor na te melden tijd;

overwegende, dat de Krijgsraad bij de bepaling van de duur van de genoemde bijkomende straf rekening houdt met het feit dat het rijbewijs van de beklagde sedert 26 december 1970 is ingevorderd;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 1 week en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 maand — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 10 juni 1971

President: Mr. J. van Slooten (plv.); *Leden:* Majoor W. J. Esseveld en Kapitein D. J. Vleming.

Op 18 september 1970, na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel teruggekeerd en afwezig gebleven totdat hij op 3 december 1970 is aangehouden.

Met toepassing van artikel 24 W. Sr. veroordeeld tot f 100,— boete, gelet op de omstandigheid dat beklaagde inmiddels voor afkeuring is voorgedragen.

(W.M.Sr. art. 98; W.Sr. art. 24).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G.V., geboren 2 juli 1950, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 18 september 1970 na een hem verleend verlof of bewegingsvrijheid en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel te Wezep, althans in Nederland, is teruggekeerd, en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks 3 december 1970 te of nabij Hilversum is aangehouden”;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, opgemaakt te Wezep en ondertekend door Commandant A-compagnie 11e Genie Bataljon onder meer blijkt, dat de beklaagde op die datum in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht als dienstplichtige sedert 16 maart 1970;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris, onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 14 september 1970 had ik, terwijl ik in werkelijke dienst was als soldaat bij de Koninklijke Landmacht, van bewegingsvrijheid terug moeten keren naar mijn onderdeel in de Prinses Margrietkazerne te Wezep. Op genoemde datum heb ik mij ziek gemeld. Op 18 september 1970 was ik weer beter maar ik ben opzettelijk niet naar mijn onderdeel teruggekeerd maar ben thuis gebleven. Ik ben vervolgens van mijn onderdeel afwezig gebleven totdat ik op 3 december 1970 thuis in Hilversum door de Koninklijke Marechaussee ben aangehouden. Ik

had van niemand recht of toestemming om van 18 september 1970 tot 3 december 1970 van mijn onderdeel afwezig te blijven;

Overwegende, dat uit een eerdergenoemde Justitiële Verklaring, opgemaakt te Wezep tevens blijkt, dat de beklaagde van 18 september 1970 tot 3 december 1970 onafgebroken zonder recht of vergunning, derhalve ongeoorloofd, afwezig is geweest van zijn onderdeel de A-compagnie 11e Genie Bataljon, Prinses Margrietkazerne, gelegerd te Wezep;

overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P 194170 op afgelegde ambtsead opgemaakt en op 4 december 1970 gedagtekend en ondertekend door Gradus *Homan*, 1e verbalisant, nr. 48.07.21.175, en Adrianus *Jacob Zijp*, 2e verbalisant, nr. 49.12.30.611, beiden marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar en behorende tot de brigade Bussum der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Naar aanleiding van een op 2 december 1970 ontvangen verzoek een onderzoek te willen doen instellen naar de onwettig afwezig zijnde dienstplichtig soldaat G. V., hebben wij ons op 3 december 1970 begeven naar de . . . straat nr. 37 te Hilversum, alwaar genoemde soldaat woonachtig is. Aldaar werd door ons aangetroffen een persoon welke voorgaf de door ons gezochte militair te zijn. Naar aanleiding van het bovenstaande hebben wij, verbalisanten bedoelde persoon aangehouden.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht op 18 september 1970 na ziek thuis te zijn geweest, „niet naar zijn onderdeel te Wezep is teruggekeerd, en daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat „hij op 3 december 1970 te Hilversum is aangehouden”;

overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„desertie in tijd van vrede gepleegd”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98, tweede lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden

waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij de bepaling van de straf rekening houdt met het feit, dat de beklaagde blijkens een ten processe aanwezig schriftelijk bericht, gedagtekend op 30 maart 1971 van de voorzitter van de **836** keuringsraad te Amersfoort ter afkeuring wordt voorgedragen en dat de beklaagde in verband daarmee in afwachting van de beslissing van de IGDKL bereids met groot verlot huiswaarts is gezonden;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van *f* 100,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 10 dagen — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 15 oktober 1970

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel A. M. Herbrink en Luitenant-Kolonel F. G. J. de Waal.

Zaakbeschadiging, door een baksteen door een ruit van een woning te werpen en vervolgens met een stuk straattegel de ruit van een auto te vernielen.

(W.Sr. art. 350).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. H. G., geboren 1 juni 1951, sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 5 juli 1970 te Heerlen, opzettelijk en wederrechtelijk met een baksteen een ruit van perceel Dr. Kuypersstraat 46 toebehorende aan M. Paulissen, althans aan een of meer anderen dan aan hem, beklaagde, en met een stuk straattegel een ruit van een auto, toebehorende aan Josef Peter Philomina Paulissen, althans aan een of meer anderen dan aan hem, beklaagde, heeft stukgegooid en aldus opzettelijk en wederrechtelijk die ruiten heeft vernield, althans beschadigd“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 5 juli 1970 ben ik omstreeks 03.00 uur te Heerlen van mijn huis met de bromfiets naar de Dr. Kuypersstraat, ook in Heerlen, gereden en

heb ik toen aldaar met een baksteen een ruit ingegooid van het perceel nr. **46** van die straat. Bovendien heb ik toen in die straat met een stuk straattegel een ruit van een auto, waarvan ik wist dat die toebehoorde aan Josef Peter Philomina Paulissen, stukgegooid. Ik had geen recht of toestemming gekregen om beide genoemde ruiten te vernielen;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P 119170, opgemaakt en gesloten te Heerlen op 31 juli 1970 door Jan **Reinier** Mulders, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Heerlen, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van *Maria Helena Smeets*, echtgenote van *M. Paulissen*:

Op zondag 5 juli 1970, omstreeks 03.30 uur, hoorde ik een bromfiets rond het huis rijden. Wij bewonen een hoekhuis, Dr. Kuyperstraat **46** te Heerlen. Ik zag door het huiskamerraam van mijn woning dat de mij bekende J. H. G., waarvan mij tevens bekend is dat hij in militaire dienst is, zijn bromfiets neerzette tegen een straatlantaarn. Ik zag toen dat hij uit één van zijn zakken van zijn colbertjasje een voorwerp haalde dat later bleek een stuk rode baksteen te zijn, en dit in de richting van één der ruiten van mijn huiskamer gooide. Dit voorwerp trof de **huiskamerruit** in de rechterbovenhoek, tengevolge waarvan een gat ontstond en de ruit gedeeltelijk barstte. Ik stond even later bij de keukendeur, toen ik zag dat dezelfde persoon met een stuk straattegel tegen de voorruit van de geparkeerde auto van mijn zoon gooide, tengevolge waarvan deze ruit volkomen werd vernield. Ik heb niemand recht of toestemming gegeven de ruit van de woning, welke mijn eigendom is, te vernielen of te beschadigen;

als verklaring van *Josef Peter Philomina Paulissen*:

Op 5 juli 1970 stond de mij in eigendom toebehorende auto voor de huisdeur geparkeerd. Ik heb niemand recht of toestemming gegeven de voorruit van mijn auto te vernielen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 5 juli 1970 te Heerlen, opzettelijk en wederrechtelijk met „een baksteen een ruit van perceel Dr. Kuyperstraat 46 toebehorende „aan M. Paulissen, en met een stuk straattegel een ruit van een auto, „toebehorende aan Josef Peter Philomina Paulissen, heeft stukgegooid „en aldus opzettelijk en wederrechtelijk die ruiten heeft vernield“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„*opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat geheel of ten dele aan „een ander toebehoort vernielen, meermalen gepleegd“;*

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 350, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 2 weken, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 150,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 26 mei 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel Mr. R. B. Lewis en Kolonel-arts T. B. Kölling.

Raadsman: Majoor L. H. T. Malherbe.

(1) Medeplichtigheid aan diefstal door, terwijl zijn kameraad een auto opvijzelde en doende was een wiel van die auto weg te nemen, toen onraad verscheen, die kameraad te waarschuwen.

(2) Behulpzaam zijn aan het ontkomen aan aanhouding: toen voormelde dader door de politie werd verhoord en hard wegliep, als bestuurder van een auto de dader narijden, hem laten instappen en met hem wegrijden.

(W.Sr. art. 24, 48, 189, 310).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W. S. V., geboren 9 juli 1951, res. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat F. M., op of omstreeks 29 december 1970 te Amsterdam, „ter uitvoering van zijn voornemen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening weg te nemen een wiel van een auto, merk Renault „R 10, toebehorende aan de Aspa N.V. Centrale te Zaandam, althans „aan een of meer anderen dan aan hem, F. M., de wieldonk van dat „wiel heeft verwijderd, de wielmoeren daarvan heeft losgedraaid en „met een autokrik die auto aan de zijde van dat wiel gedeeltelijk van „de grond heeft geheven, zijnde de verdere uitvoering van zijn voorgenomen misdrijf niet voltooid alleen tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat hij werd betrapt,

„bij het plegen van welk misdrijf hij, beklagde, toen aldaar opzettelijk behulpzaam is geweest, hebbende hij, beklagde, toen aldaar „opzettelijk het aan genoemde M. toebehorende wiel van een auto, „Renault R 10, dat stuk was en dat bestemd was om in de plaats van „het weg te nemen wiel te worden aangebracht, in de onmiddellijke „nabijheid van genoemde M. en eerstgenoemde auto van de Aspa N.V. „Centrale geplaatst, en opzettelijk achter het stuur van de aan M. toebehorende auto, welke geplaatst was naast de auto van de Aspa N.V. „Centrale, plaats genomen op de uitkijk teneinde genoemde M. voor „onraad te waarschuwen,

„2. dat hij op of omstreeks 29 december 1970 te Amsterdam, opzettelijk F. M., die schuldig was aan poging tot diefstal van een autowiel „en die daarbij was betrapt door *Cornelis Johan Alexander Couzijn*, „Inspecteur van Gemeentepolitie te Amsterdam, en die op de vraag „van genoemde Inspecteur hem het kentekenbewijs van de auto, waarvan hij doende was het wiel weg te nemen, om genoemde Inspecteur „te misleiden, geantwoord had, dat dat kentekenbewijs zich in een „nabij gelegen flat bevond, en die, toen hij met genoemde Inspecteur „op weg was naar die flat, plotseling hard weg liep, als bestuurder van „een auto is nagereden, hem, M., heeft laten instappen en met hem is „weggereden, hem aldus opzettelijk behulpzaam zijnde in het „ontkomen aan de nasporing van of aanhouding door de ambtenaren der „justitie of politie”;

overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 29 december 1970 was bij mij thuis in Amsterdam F. M. Wij spraken toen af dat M. een wiel van een Renault R 10 zou gaan wegnemen voor zijn eigen auto, ook een Renault R 10. Ik zou dan, terwijl hij bezig was een wiel van zo'n auto weg te nemen op de uitkijk staan teneinde hem te waarschuwen bij onraad en om hem dan zo snel mogelijk weg te rijden. Omstreeks 23.00 uur die dag bevonden wij ons beiden te Amsterdam met de auto van M. op een parkeerplaats aan het

Langswater, naast een andere Renault R 10, die me later gekentekend bleek te zijn 22-23 NX. M. is toen aldaar uit zijn auto gestapt en ik ben toen op de bestuurdersplaats daarvan gaan zitten, op de uitkijk, om hem te waarschuwen als er onraad mocht komen. Ik heb toen gezien dat M. een wioldop van die andere Renault heeft afgenomen, de wielmoeren van een wiel van die Renault heeft losgedraaid en met een auto-krik die auto aan de zijde van dat wiel gedeeltelijk van de grond heeft geheven. Toen hij zover was, kwam er plotseling een man, die M. betrapte bij deze poging om dat wiel te stelen. Het bleek mij dat deze man Inspecteur van Gemeentepolitie was. Ik hoorde dat deze Inspecteur aan M. naar het kentekenbewijs van die Renault vroeg. M. zei toen dat hij met die inspecteur meeliep om het kentekenbewijs van die Renault uit zijn flatwoning in de buurt te gaan halen. Ik begreep toen dat M. betrapt was bij de poging om dat wiel te stelen. Het was mij toen ook duidelijk dat M. weg zou lopen van die man, terwijl zij naar een flat in de buurt liepen. Ik reed daarom toen in de auto van M. achter hen aan. Even later zag ik M. hard weglopen en hoorde ik hem mij fluiten; ik ben hem toen snel achterna gereden en nadat hij was ingestapt, ben ik snel weggereden. Ik ben hierdoor toen willens en wetens behulpzaam geweest in het voorkomen aan de nasporing van of de aanhouding door die Inspecteur van politie;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P.V. 32/J. 15 1970, opgemaakt en gesloten te Amsterdam op 19 januari 1971 door *Hendrikus Wilhelmus Franciscus Hendriks*, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee en *Petrus Paulus Deen*, marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar beiden behorende tot de brigade Amsterdam, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van F. M.:

Op 29 december 1970 sprak ik met W. S. V. af voor mijn auto, merk Renault R 10, gekentekend 07-11 AL, een wiel te gaan „ritsen”. V. zou tijdens het verwisselen van de wielen in mijn auto blijven zitten. Omstreeks 23.00 uur op genoemde dag zag ik op de parkeerplaats bij perceel Langswater 241 te Amsterdam een rode Renault staan. Ik parkeerde mijn auto naast deze rode Renault, echter zo dat ik direct weer kon wegrijden. Ik haalde de wioldop van die rode Renault af, draaide de drie wielmoeren los en plaatste een krik onder die auto. Toen ik het rechter achterwiel bijna los van de grond had gekrikt, kwam er een man, die vroeg wat ik aan die auto deed. Deze man vroeg mij om een kentekenbewijs van deze rode Renault. Ik zei dat hij moest meegaan naar mijn woning, waarbij ik het deed voorkomen alsof ik in een van de daar staande flats woonde. Ik gaf aan genoemde V. een teken, waaruit hij kon opmaken dat hij weg moest rijden. Genoemde V. was reeds achter het stuur van mijn auto gaan zitten. Toen

ik met genoemde man vlak bij de ingang van de flats was gekomen, rende ik weg. Ik floot op mijn vingers, waarna genoemde V. direct naar mij toe kwam rijden. Ik sprong in mijn auto, waarna V. hard is weggereden;

als verklaring van *Gerrit Leendert van Ettekoven*:

Ik ben houder van de personenauto, merk Renault R 10, gekentekend 22-23 NX, welke in de nacht van 29 op 30 december 1970 geparkeerd stond op de parkeerplaats voor mijn woning. Langswater 241 te Amsterdam. De firma *Aspa N.V. Centrale* te Zaandam is van deze auto de eigenaar. Op 29 december 1970, omstreeks 23.30 uur, werd ik in kennis gesteld dat getracht was genoemde auto te stelen. Ik zag dat mijn auto stond aan de rechterachterzijde op een krik en dat de wielmoeren van het rechterachterwiel waren losgedraaid. De wielpop van dit rechterachterwiel was verdwenen. Ik heb niemand recht of toestemming gegeven om dat rechterachtenviel en die wielpop weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. R6-2124170, opgemaakt en gesloten te Amsterdam op 30 december 1970 door *Cornelis Johan Alexander Couzijn*, inspecteur van gemeentepolitie te Amsterdam, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisant:

Op 29 december 1970, omstreeks 23.00 uur, bevond ik mij in burger gekleed te Amsterdam op de parkeerplaats, gelegen aan het **Langswater**, en zag ik een oranje Renault R 10, gekentekend 07-11 AL, staan, waarvan de motor draaide, terwijl er twee mannen in deze auto zaten. Deze auto stond links naast een andere Renault R 10, gekentekend 22-23 **NX**. Tussen deze twee auto's zat een derde man. Ik zag dat onder de Renault 22-23 **NX** een krik geplaatst was en dat de wielpop van het rechter-achterwiel verwijderd was en naast deze Renault op de grond lag. Ik zag dat genoemde derde persoon bezig was de moeren van genoemd wiel los te draaien. Ik stapte op deze derde man toe, zei: „Politieⁿ en vroeg hem wat hij aan het doen was. Deze derde man rende daarna plotseling weg. Bovenbedoelde oranje Renault reed hierop met gedoofde lichten die vluchtende man achterna, liet deze instappen en verdween in de richting van het Tussenmeer;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 1 en **sub 2** is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat F. M. op 29 december 1970 te Amsterdam, ter uitvoering „van zijn voornemen met het oogmerk van wederrechtelijke **toeëiging** weg te nemen een wiel van een auto, merk Renault R 10, **toebe-**„horende aan de *Aspa N.V. Centrale* te Zaandam, de wielpop van dat

„wiel heeft verwijderd, de wielmoeren daarvan heeft losgedraaid en „met een **autokrik** die auto aan de zijde van dat wiel gedeeltelijk van de „grond heeft geheven, **zijnde** de verdere uitvoering van zijn **voorgeno-** „men misdrijf niet voltooid alleen tengevolge van de van zijn wil **onaf-** „**hankelijke** omstandigheid, dat hij werd betrapt.

„bij het plegen van welk misdrijf hij, beklaagde, toen aldaar **opzette-** „lijk behulpzaam is geweest, **hebbende** hij opzettelijk achter het stuur „van de aan M. toebehorende auto, welke geplaatst was naast de auto „van de **Aspa N.V. Centrale**, plaats genomen op de uitkijk teneinde „genoemde M. voor onraad te waarschuwen,

„2. dat hij op 29 december 1970 te Amsterdam, opzettelijk **F.M.**, „die schuldig was aan poging tot diefstal van een **autowiel** en die „daarbij was betrapt door **Cornelis Johan Alexander Couzijn**, **Inspec-** „**teur** van gemeentepolitie te Amsterdam, en die op de vraag van ge- „noemde Inspecteur hem het kentekenbewijs van de auto, waarvan hij „doende was het wiel weg te nemen, om genoemde Inspecteur te **mis-** „leiden, geantwoord had, dat dat kentekenbewijs zich in een nabij ge- „legen flat bevond, en die, toen hij met genoemde Inspecteur op weg „was naar die flat, plotseling hard weg liep, als bestuurder van een „auto is nagereden, hem, M., heeft laten instappen en met hem is **weg-** „gereden, hem aldus opzettelijk behulpzaam **zijnde** in het ontkomen „aan de nasporing van of aanhouding door de ambtenaren der justitie „of politie”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. **„medeplichtigheid aan poging tot diefstal”;**

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel **310** juncto 48 van het Wetboek van Strafrecht;

2. **„opzettelijk iemand die schuldig is aan of vervolgd wordt terzake „van enig misdrijf, behulpzaam zijn in het ontkomen aan de nasporing „van of aanhouding door de ambtenaren der justitie of politie”;**

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 189 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstem- ming acht met de **ernst** van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen **uitoefe-**

ning van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van 3 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 26 mei 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel Mr. R. B. Lewis en Kolonel-arts T. B. Kölling;

Raadsman: Majoor W. G. Tibben.

Als korporaal, ingedeeld bij de Kapel van de KLu, aangewezen om lessen aan het Koninklijk Conservatorium te volgen, meermalen (telkens) voordat hij naar die lessen moest gaan, een dienstreis naar 's-Gravenhage aangevraagd en dan telkens niet het Conservatorium bezocht.

Veroordeling wegens het opzettelijk aan de Overheid een onjuiste ambtelijke mededeling doen.

Met toepassing van artikel 24 W.Sr., geldboete van f 150,—.

(W.M.Sr. art. 132; W.Sr. art. 24).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H. D., geboren 21 december 1948, korp. I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op één of meer tijdstippen in of omstreeks de periode **aan-**„vangende 20 april 1970 en eindigende 26 oktober 1970, te weten **op** „of omstreeks 20 april 1970, op of omstreeks 1 juni 1970, op of **om-**„streeks 22 juni 1970, op of omstreeks 29 juni 1970, op of omstreeks „14 september 1970, op of omstreeks 5 oktober 1970 op of omstreeks „19 oktober 1970 en op of omstreeks 26 oktober 1970, te Nijmegen, „althans te 's-Gravenhage, in ieder geval in Nederland, terwijl hij als „vrijwilliger wiens dienstverband hem verplicht tot doorlopende **wer-**„kelijke dienst, in de rang van korporaal der eerste klasse in werkelijke „militaire dienst verbleef, zich (telkens) opzettelijk, tersluik **danwel** „door een listige kunstgreep of een samenweefsel van verdichtsels heeft „onttrokken aan de vervulling van een bepaald soort van **dienstver-**„plichtingen — houdende deze dienstverplichtingen in dat hij (beklaag- „de), die was ingedeeld bij de Kapel van de Koninklijke Luchtmacht,

„lessen op het Koninklijk Conservatorium te 's-Gravenhage zou volgen — door **alstoen** aldaar, dienstdoende in hogergenoemde **kwali-
teit**, (telkens) **vóórd**at hij op bedoeld Conservatorium lessen diende te volgen, een dienstreis naar 's-Gravenhage aan te vragen en een „z.g. „vrij vervoer" naar 's-Gravenhage in ontvangst te nemen, aldus „de indruk wekkende dat hij lessen aan bedoeld Conservatorium zou gaan volgen, zulks terwijl hij (beklaagde) in werkelijkheid in **genoem-
de** periode op genoemde data het Conservatorium niet heeft bezocht;
„althans, indien **terzake** van het vorenstaande geen veroordeling „mocht of zou kunnen volgen:

„dat hij op één of meer tijdstippen in of omstreeks de periode **aan-
vangende** 20 april 1970 en eindigende 26 oktober 1970, te weten op „of omstreeks 20 april 1970, op of omstreeks **1** juni 1970, op of om-
streeks 22 juni 1970, op of omstreeks 29 juni 1970, op of omstreeks „**14** september 1970, op of omstreeks 5 oktober 1970, op of omstreeks „**19** oktober 1970 en op of omstreeks 26 oktober 1970, te Nijmegen, „althans in Nederland, terwijl hij als vrijwilliger wiens dienstverband „hem verplicht tot doorlopende werkelijke dienst, in de rang van **kor-
poraal** der eerste klasse in werkelijke militaire dienst verbleef, (tel- „kens) opzettelijk aan de administrateur van de Kapel van de **Konink-
lijke** Luchtmacht, de Adjudant-onderofficier F. B. de Ruiter, en der- „halve aan de bevoegde overheid, een onjuiste ambtelijke mededeling „doende, aan deze Adjudant-onderofficier meer dan eens vertrek- en „aankomsttijden heeft opgegeven van door hem (beklaagde), zoals hij „wist, niet gemaakte dienstreizen, waarna door deze Adjudant-onder- „officier op grond van deze door hem (beklaagde) verstrekte **ambte-
lijke** mededelingen, telkens een dienstreisrekening werd opgemaakt en „daarop aan hem (beklaagde) gelden werden uitbetaald”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklagde het hem primair ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik heb mij op een aantal tijdstippen in de periode aanvangende 20 april 1970 en eindigende 26 oktober 1970, te weten op 20 april 1970, op 1 juni 1970, op 22 juni 1970, op 29 juni 1970, op 14 september 1970, op 5 oktober 1970, op 19 oktober 1970 en op 26 oktober 1970, te 's-Gravenhage, terwijl ik toen als vrijwilliger in werkelijke militaire dienst verbleef en toen een dienstverband had dat mij verplichtte tot doorlopende werkelijke dienst en terwijl ik toen de rang van korporaal der eerste klasse bekleedde, telkens willens en wetens onttrokken aan de vervulling van een bepaalde soort van dienstverplichtingen, te **we-**

ten, ingedeeld zijnde bij de Kapel van de Koninklijke Luchtmacht, het volgen van lessen op het Koninklijke Conservatorium te 's-Gravenhage op de genoemde dagen, door op die dagen, dienstdoende in genoemde kwaliteit, genoemd Conservatorium niet te bezoeken. Ik erken ook dat ik toendertijd telkens na die dienstreizen, welke ik wel moest maken maar dus niet gemaakt heb, willens en wetens aan de Administrateur van de Kapel van de Koninklijke Luchtmacht, de mij bekende Adjudant-onderofficier F. B. de Ruiter, een onjuiste ambtelijke mededeling heb gedaan, door aan hem gefingeerde vertrek- en aankomsttijden van die niet door mij gemaakte dienstreizen op te geven, waarna door deze Adjudant-onderofficier op grond van deze door mij verstrekte gegevens, ambtelijke mededelingen, telkens een militaire dienstreisrekening werd opgemaakt, waarop aan mij telkens **terzake** gelden werden uitbetaald;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig procesverbaal nr. P. 47/71, opgemaakt en gesloten te Nijmegen op 22 februari 1971 door **Berend Jan Mol**, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Nijmegen, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van **Teunis Hendrik Nijenhuis**:

Mijn functie is militair begeleider van de Kapel van de Koninklijke Luchtmacht. Als zodanig heb ik in de maand december 1970 telefonisch inlichtingen ingewonnen omtrent de studieresultaten van de korporaal 1e klasse H. D. bij het Koninklijk Conservatorium te 's-Gravenhage. Voornoemde D. is als leerling van de Koninklijke Kaderschool Luchtmacht bij de Kapel geplaatst en moet op rijkskosten een opleiding volgen voor **clarinet** op dit instituut. Dit houdt in dat hij op elke maandag van iedere week deze lessen moet volgen. Volgens de directeur van het Conservatorium zou D. de laatste tijd vrijwel niet zijn verschenen. Teruggerekend vanaf eind augustus 1970 tot begin december 1970 zou D. vrijwel wekelijks ook geen gevolg hebben gegeven aan de hem verstrekte schriftelijke opdracht voor het maken van deze dienstreizen ter bijwoning van de muzieklessen. In deze periode liggen een aantal maandagen, waarop hij de lessen niet kon volgen, namelijk 21 en 28 september 1970 wegens ziekte en op 9 november 1970 wegens deelname aan de Taptoe te Neumunster. De korporaal D. heeft echter in deze periode reisrekeningen ingediend, waarop als redenen is vermeld „opleiding Conservatorium”. Deze declaraties zijn naar de door D. verstrekte inlichtingen goedgekeurd en D. heeft dus ten onrechte gelden geïnd;

als verklaring van **Fredericus Benedictus de Ruiter**:

Mijn functie is administrateur van de Kapel van de Koninklijke Luchtmacht. Bij deze kapel is gedetacheerd de mij bekende korporaal

le klasse H. D. Voornoemde D. was begin 1970 aangewezen voor het volgen van muzieklessen op het Conservatorium in Den Haag. Deze lessen werden voor hem gegeven op elke maandag van de week; derhalve moest D. dus op diverse maandagen dienstreizen maken. De week ervoor gaf hij mij dit op. Ik maakte voor hem dan een aanvraag voor een dienstreis in tweevoud. Op deze aanvraag werd door mij een accoordverklaring gesteld, waarna het origineel van de aanvraag door de Commandant van het Subsistenten-squadron werd getekend. Op grond hiervan werd aan D. een vrij vervoer verstrekt door de administrateur van het Subsistenten-squadron. De kopie van deze dienstreis-aanvraag behield ik zelf. Bij terugkomst uit 's-Gravenhage noteerde D. de vertrek- en aankomsttijden van deze dienstreis op de kopie van de dienstreis-aanvraag. Aan de hand van de gegevens op deze kopie, maakte ik de reisdeclaratie voor hem op, die hij vervolgens ondertekende. Wanneer D. dus niet naar het Conservatorium in 's-Gravenhage ging en mij toch de vertrek- en aankomsttijden doorgaf van een niet gemaakte dienstreis, verstreekte hij mij een onjuiste mededeling. Hij wist ook, dat ik de reisdeclaratie voor hem opmaakte op grond van de aan mij verstrekte vertrek- en aankomsttijden, waardoor voor hem een geldelijk voordeel ontstond;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op meer tijdstippen omstreeks de periode aanvangende 20 „april 1970 en eindigende 26 oktober 1970, te weten omstreeks 20 „april 1970, omstreeks 1 juni 1970, omstreeks 22 juni 1970, omstreeks „29 juni 1970, omstreeks 14 september 1970, omstreeks 5 oktober „1970, omstreeks 19 oktober 1970 en omstreeks 26 oktober 1970, te „Nijmegen, terwijl hij als vrijwilliger wiens dienstverband hem verplicht „tot doorlopende werkelijke dienst, in de rang van korporaal der eerste „klasse in werkelijke militaire dienst verbleef, (telkens) opzettelijk aan „de administrateur van de Kapel van de Koninklijke Luchtmacht, de „Adjutant-onderofficier F. B. de Ruiter, en derhalve aan de bevoegde „overheid, een onjuiste ambtelijke mededeling doende, aan deze Adju- „dant-onderofficier meer dan eens vertrek- en aankomsttijden heeft „opgegeven van door hem (beklaagde), zoals hij wist, niet gemaakte „dienstreizen, waarna door deze Adjudant- onderofficier op grond van „deze door hem (beklaagde) verstrekte ambtelijke mededelingen, tel- „kens een dienstreisrekening werd opgemaakt en daarop aan hem (be- „klaagde) gelden werden uitbetaald”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als militair opzettelijk aan de overheid een onjuiste ambtelijke „mededeling doen“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 132 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde subsidiair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de **ernst** van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij werden begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat de Krijgsraad ten deze bij toepassing van vrijheidsstraf als hoofdstraf, gevangenisstraf van niet meer dan drie maanden zou hebben opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 150,—, subs. 15 dagen hechtenis — *Red.*).

Arrondissementsrechtbank te Assen

Kamer van Strafzaken

Vonnis van 26 februari 1971.*)

Voorzitter: Mr. E. J. Anneveldt; Rechters: Mr. J. C. F. Semmelink en W. C. van Oordt.

*Het door 2 verenigde personen wederrechtelijk binnendringen van een erf bij een ander in gebruik (het terrein van de Johan **Willem Friso** kazerne te Assen).*

Het door 2 verenigde personen pogen opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat aan een ander toebehoort onbruikbaar te maken door op het parkeerterrein van voornoemde kazerne, suiker te doen in de tanks van een aantal militaire vrachtauto's.

*Onbruikbaar maken in de zin van artikel 350 **W.Sr.** is niet op te vatten als het voor altijd of voor lange tijd ongeschikt maken maar daaronder valt*

---

*) Door verdachte A. A. is tegen dit vonnis hoger beroep ingesteld. (Red.)

ook het in het leven roepen van een toestand welke, zolang deze niet is opgeheven, het gebruik waartoe het voorwerp bestemd, is belemmert,

(W.Sr. art. 45, 138, 350)

DE ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE ASSEN, Kamer van Strafzaken,
in de zaak van de Officier van Justitie tegen:

(1) A.A., geboren 6 juli 1950, kunstschilder, verdachte,

en

(2) B.B., geboren 12 december 1949, zonder beroep, verdachte,
terecht staande **terzake** dat zij:

„1. op of omstreeks 12 oktober 1970 te Assen in de gemeente Assen,
„tezamen en in vereniging, althans ieder voor zich en afzonderlijk, op-
„**zettelijk**, door middel van het klimmen over een hekwerk, afrastering,
„alzo door middel van inklimming, zich de toegang hebben verschaft en
„zodoende wederrechtelijk zijn binnengedrongen in een besloten erf,
„militair terrein (kazerneterrein en parkeerplaats), gelegen nabij de **Wit-**
„**terstraat** aldaar en in gebruik bij de Staat der Nederlanden, in elk geval
„bij een ander of bij anderen dan bij hen, verdachten, of bij een van hen”;

„2. op of omstreeks 12 oktober 1970 te Assen in de gemeente Assen, te-
„**zamen** en in vereniging, althans ieder voor zich en afzonderlijk, **opzet-**
„**telijk** en wederrechtelijk telkens een hoeveelheid suiker hebben gebracht
„in benzinetanks van motorvoertuigen, in elk geval suiker hebben ge-
„bracht in een benzinetank van een motorvoertuig, welke voertuigen of
„welk voertuig zowel als de benzine welke zich in die benzinetanks of die
„benzinetank bevond toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, in elk
„geval aan een ander of aan anderen dan aan verdachten of aan een
„hunner, en daardoor opzettelijk en wederrechtelijk die voertuigen of &
„voertuig, althans in die tanks of die tank aanwezige benzine, onbruik-
„baar hebben gemaakt;

„althans wanneer **terzake** van het bovenlaatstomschrevene geen ver-
„oordeling mocht kunnen volgen,

„**terzake** dat zij op of omstreeks 12 oktober 1970 te Assen in het **arron-**
„**dissement** Assen, ter uitvoering van hun voornemen om tezamen en in
„vereniging, althans ieder van hen voor zich en afzonderlijk, opzettelijk
„en wederrechtelijk onbruikbaar te maken een aantal voertuigen, althans
„een voertuig althans zich in benzinetanks van die voertuigen althans van
„dat voertuig, bevindende benzine, zulks terwijl die voertuigen en die
„benzine toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, in elk geval aan
„een ander of aan anderen dan aan hen, verdachten, of aan een hunner,
„tezamen en in vereniging, althans ieder van hen voor zich en afzonderlijk,
„opzettelijk en wederrechtelijk telkens een hoeveelheid suiker hebben ge-
„bracht in een benzinetank van verschillende motorvoertuigen, althans

„van een motorvoertuig, althans in een vulbuis van die tanks of die tank, „welke motorvoertuigen zowel als de benzine, welke zich in de benzine- „tanks van die motorvoertuigen bevond, toebehoorden aan de Staat der „Nederlanden, in elk geval aan een ander of aan anderen dan aan hen, „verdachten, of aan een hunner, zijnde de verdere voltooiing van hun „bovenomschreven misdadig voornemen alleen tengevolge van de van „de wil van hen, verdachten, onafhankelijke omstandigheid, dat die voer- „tuigen althans die benzine niet onbruikbaar werden gemaakt, in elk „geval tengevolge van een of meer van de wil van hen, verdachten, on- „afhankelijke omstandigheden, niet voltooid”;

A.A. bovendien nog, terzake dat hij:

„op of omstreeks 28 september 1970 te Assen in de gemeente Assen „met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een „broodzaag en/of een langspeelplaat getiteld: Brainsley Schwarz en/of „een langspeelplaat getiteld: the last puff, alles toebehorende aan de „N.V. voorheen Fa. F. A. Thomas Sr., in elk geval aan een ander of aan „anderen dan aan hem, verdachte; althans wanneer terzake van het boven- „laatstomschrevene geen veroordeling mocht kunnen volgen, „terzake dat hij op of omstreeks 28 september 1970 te Assen in de ge- „meente Assen, ter uitvoering van zijn voornemen om met het oogmerk „van wederrechtelijke toeëigening weg te nemen een broodzaag en/of „een langspeelplaat getiteld: Brainsley Schwarz en/of een langspeelplaat „getiteld: the last puff, alles toebehorende aan de N.V. voorheen Fa. „F. A. Thomas Sr., in elk geval aan een ander of aan anderen dan aan „hem, verdachte, die goederen althans een of meer daarvan telkens heeft „beetgepakt en bij zich heeft genomen, zijnde de verdere uitvoering van „zijn misdadig voornemen alleen tengevolge van de van de wil van hem, „verdachte, onafhankelijke omstandigheid dat hij werd gestoord en/of „werd betrap, in elk geval tengevolge van een of meer van de wil van „hem, verdachte, onafhankelijke omstandigheden, niet voltooid”;

Gezien: . . . enz.;

Gelet op het tegen de verdachte **A.A.** verleende verstek;

Overwegende dat de rechtbank niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan verdachten onder 2) primair is telastegelegd, zodat zij daarvan dienen te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat ter terechtzitting de verdachte **B.B.** o.m. heeft opgegeven, zakelijk weergegeven:

dat hij op 12 oktober 1970 te Assen in de gemeente Assen, tezamen met de verdachte **A.A.**, na daartoe met deze gepleegd overleg, is geklommen over de afrastering (hekwerk) van het kazerneterrein en bijbehorende parkeerplaats nabij de Witterstraat; dat zij zich aldus hebben begeven op dat militaire terrein terwijl zij wel wisten dat hun dit zonder toestemming — die zij niet hadden verkregen — niet geoorloofd was;

dat A.A. en hij tevoren hadden afgesproken om op dat parkeerterrein aanwezige legervoertuigen te saboteren door suiker in de benzinetanks te doen; dat hij, verdachte, toen dacht dat die voertuigen dan niet meer zouden willen lopen; dat hij, verdachte, voor het beoogde doel een hoeveelheid suiker van naar schatting 600 gram had meegenomen; dat A.A. van enige geparkeerde militaire voertuigen de benzinedop heeft afgeschroefd en hij, verdachte, vervolgens een handvol suiker in de tank heeft gegooid; dat hij, verdachte, hiermee is doorgestaan totdat alle meegenomen suiker op was;

Overwegende dat een ambtsedig proces-verbaal, gesloten op 1 november 1970 en opgemaakt door G. H. Völlinck en L. van Hoek, beiden wachtmeester 1ste klas der Koninklijke Marechaussee en behorende tot de brigade Assen, en door M. Lelij, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, ingedeeld bij het Bureau Criminele Onderzoeken van de Staf te 's-Gravenhage, zakelijk weergegeven o.m. inhoudt:

1) als relaas van eigen waarneming en bevinding van de verbalisanten Völlinck en Van Hoek:

dat zij op 12 oktober 1970 een onderzoek hebben ingesteld naar aanleiding van een omstreeks 8.20 uur ontvangen mededeling, dat in de benzinetanks van een aantal legervoertuigen op het terrein van de Johan Willem Frisokazerne te Assen suiker was aangetroffen; dat op het zuidwestelijke gedeelte van dat terrein 17 militaire voertuigen suiker in de tanks hadden; dat die voertuigen behoorden tot het 43ste pantser-infanteriebataljon en op de aan dat onderdeel toegewezen parkeerplaats stonden; dat de parkeerplaats is omgeven door een 1.95 meter hoge af-rastering van harmonikagaas met daarboven drie boven elkaar aangebrachte prikkeldraden; dat de parkeerplaats aan de zuidzijde wordt begrensd door de Witterstraat en aan twee andere zijden direct aan het overige terrein van de kazerne aansluit;

2) als verklaring van Anne Veenstra:

Ik ben bestuurder van het militaire voertuig KL 24-97. Op 12 oktober 1970 te omstreeks 7.15 uur haalde ik mijn wagen van de parkeerplaats nabij de Witterstraat te Assen en ging eerst naar de pomp om te tanken. Toen ik de rechter tank opende zag ik suiker op de rand van de vulopening liggen. Ik proefde dat het suiker was. Ik keek verder in de vulopening en zag op de zeef een handjevol suiker liggen. Ik liet mijn wagen staan. Andere wagens hebben wij tegengehouden en gecontroleerd, of er in de tanks van die wagens ook suiker zat. Dat bleek bij verschillende wagens wel het geval te zijn.

3) als verklaring van Daniël Freerk Nienhuis:

Op 12 oktober 1970 te omstreeks 8.00 uur haalde ik het militaire voertuig KL 26-94 van de parkeerplaats bij de Johan Willem Frisokazerne te Assen. Toen ik bij de benzinepomp kwam werd mij opgedragen de

benzinetank van mijn wagen te controleren. Ik zag dat in de linkertank suiker zat. Ik zag die suiker, een flinke handvol, in de zeef van de tank liggen.

4) als verklaring van Dirk Nederlof:

Ik was op 12 oktober 1970 waarnemend commandant van de Johan Willem Frisokazerne te Assen. Ik heb aan de door U genoemde personen geen toestemming gegeven het terrein van de kazerne te betreden of zich daar te bevinden.

5) als verklaring van Gerrit Lucien van Poelje:

Ik ben commandant van 43e pantser infanterie-bataljon Chassé, gelegd in de Johan Willem Frisokazerne te Assen. Ik heb aan niemand toestemming gegeven, tot mijn bataljon behorende voertuigen onklaar of tijdelijk onbruikbaar te maken.

6) als verklaring van A.A.:

Tegenover B.B. opperde ik de gedachte, te gaan saboteren in de Johan Willem Frisokazerne te Assen. Wij besloten suiker in de benzinetanks van militaire voertuigen te doen. Andere mogelijkheden zagen wij niet. Van kabels doorsnijden of iets dergelijks hebben wij geen verstand. Op 12 oktober 1970 te omstreeks 5.30 uur klommen wij over het hek bij de Witterstraat. Wij liepen naar de parkeerplaats. B. had van thuis suiker meegenomen, aangevuld met de inhoud van een tiental suikerzakjes. In de benzinetank van een DAF drietonner hebben wij een flinke handvol suiker gegooid. Ik draaide de vuldop er af en B. gooide suiker in de tankopening. Vervolgens hebben wij ook bij andere wagens suiker in de tank gegooid. Ik draaide steeds de vuldop los en B. gooide dan suiker in de tank. Na enige tijd vertelde hij mij dat de suiker op was.

Ik ben eigenmachtig het terrein van de kazerne op gegaan. Ik had daarvoor van niemand toestemming. Ik weet dat ik niet op dat terrein mag komen.

Overwegende dat een **ambtsedig** proces-verbaal, gesloten op 29 januari 1971 en opgemaakt door P. Kinkel, adjudant van gemeentepolitie te Assen, werkzaam bij de afdeling verkeersdienst, zakelijk weergegeven o.m. inhoudt:

dat hij een onderzoek heeft ingesteld naar de schadelijke invloed van suiker in benzine; dat indien suiker in de benzinetank van een motorvoertuig wordt gedaan, deze suiker via de benzineleiding naar de benzinepomp wordt gezogen; dat de korrels de benzinetoevoer naar de carburateur c.q. naar de sproeiers kunnen belemmeren, waardoor de motor stopt; dat de suiker voorts koolstofvorming in de motor veroorzaakt, waardoor bepaalde onderdelen ofwel de gehele motor kan vastlopen; dat in de **practijk** is gebleken dat de koolstofvorming zich moeilijk laat verwijderen, zodat het benzinecircuit dient te worden vernieuwd om zich van een bedrijfsklare motor te verzekeren; dat derhalve toevoeging

van suiker in benzine zeer schadelijk voor de motor kan zijn.

Overwegende dat een ambtsedig proces-verbaal, gesloten op 1 december 1970 en opgemaakt door Tj. Schiphof, hoofdagent-rechercheur van de gemeentepolitie te Assen, zakelijk weergegeven o.m. inhoudt:

1) als verklaring van A.A. :

Op 28 september 1970 ben ik de winkel van Thomas te Assen binnengegaan. Ik heb in die winkel een broodmes weggenomen, dat ik in een tas, die ik bij mij had, liet verdwijnen. Verder heb ik in die zaak een langspeelplaat getiteld „Brainsley Schwarz" en een langspeelplaat getiteld „The Last Puff" weggenomen en mij toegeëigend. Ik dacht er niet aan om deze goederen te betalen. Ik had van niemand het recht of toestemming gekregen die goederen weg te nemen en mij toe te **eigenen**. Deze behoorden mij niet geheel of gedeeltelijk in eigendom toe.

2) als verklaring van Harmannus Thomas:

Ik ben directeur van de N.V. voorheen Fa. F. A. Thomas Sr., gevestigd te Assen. Op 28 september 1970 werd mij meegedeeld dat een persoon, die mij door de platenverkoper werd aangewezen, een langspeelplaat uit mijn winkel had weggenomen. Deze persoon deelde mee, dat hij **nóg** een langspeelplaat en een broodzaag uit de winkel had weggenomen. Ik heb aan niemand het recht of toestemming gegeven goederen uit deze zaak weg te nemen en zich toe te **eigenen**.

Overwegende, dat de rechtbank door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen, waarop na te melden beslissing steunt, waarbij de verklaring van ieder der verdachtenslechts is gebezigd met betrekking tot degene die haar heeft afgelegd en waarbij elk der bewijsmiddelen telkens slechts is gebezigd t.a.v. het feit, waarop zij naar hun inhoud betrekking hebben, tot de overtuiging is gekomen en wettig bewezen acht, dat de verdachten het onder 1) ten laste gelegde hebben begaan, en het onder 2) subsidiair telastegelegde, alsmede verdachte A. het hem afzonderlijk bovendien telastegelegde, een en ander zoals dat telkens in de eerste plaats **telaste** is gelegd, voor wat echter het onder 2) subsidiair telastegelegde betreft, met dien verstande, dat verdachten tezamen en in vereniging opzettelijk en wederrechtelijk telkens een hoeveelheid suiker hebben gebracht in een **vlambuis** van een benzinetank van verschillende motorvoertuigen;

Overwegende dat de raadsman van verdachte B. heeft betoogd dat deze verdachte het onder 2) subsidiair tenlastegelegde niet heeft gepleegd, aangezien het opzet tot **onbruikbaarmaking** zou hebben ontbroken; voorts suiker niet geschikt is — althans niet in de gebruikte kleine hoeveelheden — om voertuigen of benzine in de grote tanks daarvan onbruikbaar te maken;

Overwegende dienaangaande:

a) onbruikbaar maken is in de zin der telastelegging — welke kennelijk aansluit aan de terminologie van artikel 350 Wetboek van Strafrecht —

niet op te vatten als: voor altijd of althans voor lange tijd ongeschikt maken voor het gebruik waarvoor die voertuigen, c.q. die benzine, bestemd zijn doch als het in het leven roepen van een toestand welke, zolang deze niet is opgeheven, het gebruik waartoe het voorwerp bestemd is, belemmert. Blijkens hun verklaringen hebben verdachten wel degelijk bedoeld, te zorgen dat de betrokken voertuigen niet konden rijden, derhalve niet aan hun bestemming konden beantwoorden.

b) wanneer de suiker niet grotendeels was tegengehouden door een in de vulbuizen aanwezige zeef — een omstandigheid waarop verdachten kennelijk niet bedacht zijn geweest — zou gebruik van de voertuigen schade aan het mechanisme hebben kunnen veroorzaken. Uit het onderzoek is niet komen vast te staan of de gebruikte hoeveelheden juist voor de onderhavige voertuigen schadelijk zouden zijn geweest, doch dit is ook niet beslissend. Immers is aannemelijk dat de aanwezigheid van suiker in het benzinecircuit van een motor het rijden met het voertuig tot een riskante zaak maakt (moeilijk te herstellen schade kan het gevolg zijn) zodat de eigenaar, met de aanwezigheid van suiker op de hoogte, eerst voorzieningen moet treffen en intussen in het gebruik van het voertuig wordt belemmerd.

Overwegende, dat tot deze **beslissing** reden geven de in die bewijsmiddelen voorkomende feiten en omstandigheden;

Overwegende, dat niet is bewezen hetgeen verdachten meer of anders is te laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene oplevert t.a.v. beide verdachten de **mis-drijven**:

1) „In het erf, bij *een* ander in gebruik, wederrechtelijk binnendringen, „gepleegd door twee of *meer* verenigde personen”;

2) „Poging tot het misdrijf: opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat „geheel of ten dele aan een ander toebehoort, onbruikbaar maken, gepleegd „door twee of meer verenigde personen, meermalen gepleegd, beschouwd „als één voortgezette handeling”;

en t.a.v. verdachte **A.** bovendien:

3) „diefstal” ;

strafbaar gesteld bij resp. artt. 138, 45 jis. 350 en 354, en artt. 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat verdachten deswege strafbaar zijn;

Overwegende, voor wat de straffen betreft, dat de rechtbank op grond van de aard van de feiten de omstandigheid waaronder deze zijn gepleegd en de persoon van verdachten zoals een en ander uit het onderzoek ter terechtzitting is gebleken, van oordeel is, dat aan verdachten de straffen behoren te worden opgelegd, zoals hierna zal worden bepaald;

Overwegende, dat na te noemen **straffen** zijn gegrond, behalve op voor-

melde artikelen, op de artikelen 14a, 14b, 56 en 57 van het Wetboek van Strafrecht.

(Volgt: veroordeling van A.A. tot een gevangenisstraf voor de tijd van 8 weken en B.B. tot een gevangenisstraf voor de tijd van 6 weken, beide voorwaardelijk met een proeftijd van 3 jaren — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 10 juni 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels M. C. Engelen en C. C. Wilhelm.

Raadsmansman: Majoor L. H. T. Malherbe.

Als korporaal een sergeant in zijn tegenwoordigheid bespotten (door hem toe te voegen: „Je lijkt wel een kind van 5 jaar“).

f 75,— boete.

(W.M.Sr. art. 108; W.Sr. art. 24).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M. H. V., geboren 24 april 1944, korporaal, beklaagde.

Gezien: . . . enz.

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 19 maart 1971, te Eindhoven, terwijl hij als „korporaal der eerste klasse in werkelijke militaire dienst verbleef, „opzettelijk zijn militaire meerdere, de sergeant G. V. S., in het openbaar en/of in diens tegenwoordigheid mondeling beledigende, danwel „uitscheldende, beschimpende of bespottende, deze de woorden: „Je „„lijkt wel een kind van 5 jaar“, althans woorden van gelijke strekking „en betekenis, heeft toegevoegd“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 19 maart 1971 heb ik te Eindhoven in het kantoor naast het magazijn van de Squadron Materieel Voorziening van het Bewapening en Elektronica Squadron op de Vliegbasis Eindhoven, terwijl ik toen in werkelijke militaire dienst was als korporaal der eerste klasse, in het openbaar en in tegenwoordigheid van mijn militaire meerdere de sergeant G. V. S., deze de woorden toegevoegd: „Je lijkt wel een „kind van vijf jaar“. Ik kan me voorstellen dat sergeant S. zich door deze woorden beledigd voelde.

Overwegende, dat het ten processe overgelegde proces-verbaal van

huishoudelijk onderzoek, opgemaakt en gesloten te Eindhoven op 23 maart 1971 door Albert Jan Nauman, kapitein en Theodorus Johannes Franciscus van Os, eerste luitenant, beiden behorende tot de Koninklijke Luchtmacht, ingedeeld bij de Vliegbasis Eindhoven te Eindhoven, onder meer zakelijk inhoudt:

als verklaring van G. V. S., sergeant:

Op 19 maart 1971 was ik in het kantoor van de Squadron Materieel Voorziening van het Bewapening en Elektronica-Squadron van de Vliegbasis Eindhoven te Eindhoven. Na een woordenwisseling aldaar met de korporaal der eerste klasse M. H. V., voegde deze mij, bij het verlaten van het kantoor, de woorden toe „Je lijkt wel een kind van „vijf jaar“.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — wordende genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 19 maart 1971, te Eindhoven, terwijl hij als korporaal „der eerste klasse in werkelijke militaire dienst verbleef, opzettelijk zijn „militaire meerdere, de sergeant G. V. S., in het openbaar en in diens „tegenwoordigheid mondeling bespottende deze de woorden: „Je lijkt „„wel een kind van 5 jaar“, heeft toegevoegd“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als militair opzettelijk een meerdere in *zijn* tegenwoordigheid *be*„spotten“.

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 108, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, *zijnde* van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad ten deze bij toepassing van vrijheidsstraf als hoofdstraf gevangenisstraf van niet meer dan drie maanden zou hebben opgelegd;

(Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 75,—, subs. 8 dagen hechtenis — Red.).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 10 juni 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels M. C. Engelen en C. C. Wilhelm.

Raadsman: Kapitein P. E. de Rooij.

Als sergeant, naar aanleiding van een spottende opmerking, tegen hem gebezigd door een korporaal, die korporaal een stomp in het gelaat gegeven.

Drie weken militaire detentie, voorwaardelijk, en f 75,— boete, onvoorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 142).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. V. S., geboren 5 maart 1948, sergeant, beklaagde.

Gezien: . . . enz.

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 19 maart 1971 te Eindhoven, terwijl hij als „sergeant in werkelijke militaire dienst verbleef, in een op de Vliegbasis „Eindhoven gelegen militair gebouw en **terzake** van een door de korporaal der eerste klasse M. H. V. te zijnen (beklaagde's) aanzien geplaatste onkrijgstuchtelijke opmerking, en derhalve in dienst, **opzettelijk** deze korporaal der eerste klasse V. — derhalve zijn (beklaagde's) militaire mindere — in diens gelaat, althans tegen diens lichaam „heeft geslagen, gestoten of gestompt, tengevolge waarvan deze V. „pijnlijk werd getroffen en bloedend verwond”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 19 maart 1971 heb ik te Eindhoven dienst gedaan als waarnemend hoofd SMV op de Vliegbasis Eindhoven. 's-Morgens maakte de mij toen op die SMV ondergeschikte korporaal der eerste klasse M. H. V. in het gebouw van de SMV tegen mij een opmerking, die ik beledigend vond. Ik liep V., die na die opmerking wegliep naar het magazijn aldaar, achterna en wij spraken toen daar enige woorden met elkaar. Ik pakte hem toen bij zijn schouder om hem naar de commandant van het B & E Squadron te brengen. Hierop ontstond tussen ons een vechtpartij, waarbij ik V. in zijn gezicht heb geslagen; hierop zag ik dat hij uit zijn mond bloedde. Ik wist toen uiteraard dat V. mijn militaire mindere was;

Overwegende, dat M. H. V., oud 27 jaar, korporaal der eerste klasse der Koninklijke Luchtmacht, wonende te Veldhoven, als getuige door

de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 19 maart 1971 kreeg ik in het magazijn van het SMV in het gebouw van het B & E Squadron op de Vliegbasis Eindhoven te Eindhoven van de sergeant der Koninklijke Luchtmacht G. V. S. meerdere klappen met zijn tot vuist gebalde rechter hand in mijn gezicht. Deze klappen deden **mij** pijn. Ten **gevolge** van die klappen werd ik bloedend verwond;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks”, „althans tegen diens „lichaam” en „gestoten of gestompt”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als militair in dienst opzettelijk een mindere slaan”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 142 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de duur van **3** weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk, geldboete van *f* 75,—, subs. 8 dagen hechtenis — **Red.**).

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

31 maart 1971

(M.A.W. 1970/K 4)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper (fgd.); Leden: Mr. A. O. W. D. Groshede en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

(Besluit beoordeling officieren luchtmacht, art. 10)

Het niet-nakomen door de beoordelaar van de hem in art. 10 van het beoordelingsbesluit opgelegde verplichting tot het houden van een beoordelingsgesprek is een zeer ernstig verzuim, doch dit kan op zichzelf geen reden geven de beoordeling onjuist te achten of de wijze waarop zij is tot stand gekomen als niet rechtsgeldig te beschouwen.

*Evenmin kan tot nietigverklaring van de beoordeling leiden de omstandigheid dat klager althans tot de zitting van de commissie, waarin hij is gehoord, onbekend bleef met de gronden en feiten waarop de **bij** de kennisgeving medegedeelde waarderingen uit de beoordeling berustten.*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: X, wonende te Y, klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door Mr. **W. H. Vermeer**, advocaat te Amsterdam, als zijn raadsman, tegen: *de Minister van Defensie*, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden **O. A. Buirma**, majoor der Koninklijke Luchtmacht, werkzaam bij verweerders ministerie, wonende te Rijswijk (Z.H.).

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

.....
overweegt als volgt:

I

Over klager, majoor der Koninklijke Luchtmacht, is in zijn toenmalige functie van (.....) een beoordeling opgemaakt, bedoeld in het „Besluit beoordeling officieren luchtmacht" (hierna te noemen: het Beoordelingsbesluit).

II

.....
Van de zijde van klager is er op gewezen, dat met **betrekking** tot de onderhavige beoordeling niet het in artikel 10 van het **Beoordelingsbesluit** voorgeschreven beoordelingsgesprek heeft plaatsgehad. Het niet-nakomen door de beoordelaar van de hem in vorenbedoeld artikel 10 opgelegde verplichting is uiteraard niet verschoonbaar en moet, **ge-**

let op de strekking van het beoordelingssysteem, als een zeer ernstig verzuim worden beschouwd. Nochtans kan dit verzuim op zich zelf geen reden geven de inhoud der onderhavige beoordeling onjuist te achten of de wijze waarop zij is tot stand gekomen als niet rechts-geldig te beschouwen.

Van de zijde van klager is voorts gewezen op de aan de door de commissie, bedoeld in artikel 15 van het Beoordelingsbesluit, gevolgde methode van onderzoek voor klager verbonden bezwaren. De kern van de bezwaren tegen die wijze van onderzoek is wel gelegen in de omstandigheid, dat klager althans tot aan de zitting van de commissie, waarin hij werd gehoord, onbekend bleef met de gronden en feiten, waarop de bij de kennisgeving medegedeelde waarderingen uit de beoordeling berustten; zulks terwijl de beoordelaar — toch reeds een zoveel **sterkere** positie innemende dan de beoordeelde — klagers bezwaarschrift ter informatie kreeg toegezonden met het verzoek te berichten op welke gronden hij de in de kennisgeving opgenomen waarderingen en aantekeningen had gebaseerd alsmede zo mogelijk de feiten en omstandigheden, welke hiertoe hebben geleid. Bovendien meent klager, dat de beoordelaar klagers aanvullend bezwaarschrift is voorgelegd. Alhoewel voor de Raad niet vaststaat, dat aan de beoordelaar het vorenbedoelde aanvullende bezwaarschrift is voorgelegd kan de Raad overigens de hier weergegeven klacht wel begrijpen, zulks te meer, nu, zoals bleek, het zogenaamde beoordelingsgesprek ten onrechte niet heeft plaatsgehad.

De Raad acht echter hierin geen grond gelegen voor nietigverklaring van het bestreden besluit, de daarbij gevoegde kennisgeving en de onderhavige beoordeling, een en ander voorzover aangevochten. Van de zijde van klager is dit ook niet zonder meer op deze grond gevorderd.

.....

Centrale Raad van Beroep

21 mei 1971

(A.M.P. 197111)

Voorzitter: Mr. B. S. Tigchelaar (fgd.); **Leden:** Mr. H. D. Vleesch Dubois en Mr. A. G. van Galen.

(Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 2 lid 1 onder 2°).

Eiser, als dienstplichtig soldaat gelegerd in Duitsland, kreeg van zijn commandant geen toestemming om op een feestdag zijn te Kerkrade wonende echtgenote te bezoeken.

Op de avond van die dag maakte eiser, na het nuttigen van o.a. enige glazen bier, met een vriend een rit per scooter, waarbij hem een ernstig ongeval overkwam.

Er wordt geen verband met de uitoefening van de militaire dienst als bedoeld in art. 2 lid 1 onder 2° van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 aanvaard. Zo de opdracht van eisers commandant om in de omgeving van de legerplaats verblijf te houden al als een dienstbevel kan worden aangemerkt, vloeiende het bij wijze van ontspanning maken van een tocht per scooter zozeer uit de vrije wilsbepaling voort, dat althans onder de vigerende omstandigheden niet gezegd kan worden dat eisers gebreken zijn ontstaan door de uitoefening van de militaire dienst.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: H., wonende te Kerkrade, eiser in hoger beroep, ter openbare terechtzitting niet verschenen, tegen: *de Minister van Defensie, als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden G. L. Koops, referendaris bij het ministerie van defensie.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigde;
WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 24 november 1969 afwijzend is beslist op het door eiser ingediend verzoek dd. 30 juli 1969 om hem in het genot te stellen van een militair invaliditeitspensioen ingevolge de bepalingen van de Pensioenwet voor de landmacht 1922; bij welk besluit is overwogen:

dat een militair krachtens artikel 2, eerste lid, onder 2°, der Pensioenwet voor de landmacht 1922, recht op een militair pensioen verkrijgt, indien de bij hem geconstateerde gebreken zijn ontstaan door de uitoefening van de militaire dienst, dan wel tot uiting zijn gekomen of verergerd door bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening van deze dienst hebben voorgedaan en naar medisch inzicht van nadelige invloed zijn geweest op zijn gezondheidstoestand, een en ander onder voorbehoud, dat, of deze gebreken een invaliditeit van ten minste 10% blijken te veroorzaken of dat belanghebbende bij zijn ontslag uit de militaire dienst ten minste vijf jaren werkelijke dienst kan aanwijken;

dat een militair krachtens artikel 2, eerste lid, onder 3°, dezer pensioenwet recht op pensioen verkrijgt ter zake van ongeschiktheid voor de waarneming van de militaire dienst wegens gebreken, wanneer deze zijn ontstaan door andere oorzaken dan hierboven vermeld, mits deze ongeschiktheid niet het gevolg is van eigen moedwillige handelingen of

ongeregeld gedrag en belanghebbende een werkelijke dienst van ten minste vijf jaren kan aanwijzen;

dat ingevolge artikel 1a van meerbedoelde pensioenwet onder de voorwaarden en naar de regelen in deze wet gesteld pensioen wordt verleend, nadat de militair uit de dienst is ontslagen;

dat belanghebbende op 3 april 1962 aan een militair geneeskundig onderzoek is onderworpen door de commissie voor het geneeskundig onderzoek te 's-Gravenhage;

dat naar aanleiding van bedoeld onderzoek door genoemde commissie onder dagtekening van 8 juni 1962 een rapport werd uitgebracht, van welk rapport een uittreksel door de inspecteur van de militair geneeskundige dienst, voorzien van diens visum van 14 september 1962, aan de Minister van Defensie wordt toegezonden;

dat uit bedoeld uittreksel onder meer blijkt, dat belanghebbende ongeschikt wordt geacht voor de verdere waarneming van de militaire dienst uit hoofde van gebreken;

dat hij in verband hiermede met ingang van 1 november 1962 uit de militaire dienst is ontslagen;

dat belanghebbende in zijn rekest onder meer naar voren brengt: dat hij tijdens het vervullen van zijn militaire dienstplicht enige tijd in Mönchen-Gladbach (Duitsland) gelegerd is geweest; dat hij op dinsdag 1 november 1960, tijdens bovengenoemde periode, geen verlof **krijgend** om naar huis te gaan, voor zijn nodige ontspanning een rit heeft gemaakt met zijn motorrijwiel; dat hem daarbij een ernstig ongeval is overkomen; dat hij van mening is — vooral omdat hij de bewuste dag niet naar huis mocht — dat de nodige ontspanning ook bij de dienst behoort en hij daardoor in aanmerking kan komen voor een militair invaliditeitspensioen;

dat uit de ter zake van bedoeld ongeval door de brigades der Koninklijke Marechaussee te Roermond en Utrecht opgemaakte processen-verbaal blijkt, dat belanghebbende, als bestuurder van een scooter rijdende over de Bundesstrasse 364 in Duitsland, op 1 november 1960 omstreeks 21.30 uur een ongeval is overkomen;

dat uit voormelde processen-verbaal voorts blijkt, dat bedoeld ongeval belanghebbende is overkomen buiten de diensturen, en dat hij zich niet voor dienst ter plaatse bevond, noch van iemand opdracht had ontvangen aldaar voor dienst aanwezig te zijn;

dat naar het oordeel van de Kroon genoegzaam blijkt, dat het ongeval belanghebbende niet is overkomen als gevolg van gevorderde of bevolen militaire diensten, noch het gevolg kan worden geacht van bijzondere omstandigheden die zich bij de uitoefening van de militaire dienst hebben voorgedaan;

dat uit bedoeld uittreksel uit het geneeskundig rapport voorts blijkt:

dat belanghebbende verklaart dat zijn buikaandoening het gevolg is van een wegongeval op 1 november 1960 in Duitsland; dat de commissie heeft overwogen, dat het waargenomen gebrek het gevolg wordt geacht van vorenbedoeld ongeval; dat een andere ontstaanswijze niet aannemelijk is; dat het ongeval niet als dienstgeval is aangemerkt, terwijl daarnaast niet is gebleken dat andere oorzaken, als bedoeld in artikel 2, eerste lid, onder 2°, van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 tot de bestaande toestand hebben bijgedragen;

dat de Kroon zich met de conclusie van genoemde commissie kan verenigen;

dat niet is gebleken dat de bij de belanghebbende geconstateerde gebreken in enig verband staan met de uitoefening van de militaire dienst:

dat belanghebbende bij zijn ontslag uit de militaire dienst geen werkelijke dienst van tenminste vijf jaren kan aanwijzen;

dat hij derhalve noch aan artikel 2, eerste lid, onder 2°, noch aan artikel 2, eerste lid, onder 3°, der Pensioenwet voor de landmacht 1922 recht op militair pensioen kan ontlenen;

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij mondelinge uitspraak van 17 december 1970 — naar welker aantekening hierbij wordt verwezen — het tegen voormeld Koninklijk besluit ingestelde beroep ongegrond heeft verklaard;

Overwegende dat eiser tegen deze uitspraak hoger beroep heeft ingesteld en op de bij beroepschrift aangevoerde gronden de Raad kennelijk heeft willen verzoeken die uitspraak te vernietigen, het bestreden besluit nietig te verklaren en te verstaan dat hij, eiser, aanspraak kan maken op een militair invaliditeitspensioen;

IN RECHTE:

Overwegende dat voor de Raad op grond van de gedingstukken is komen vast te staan:

dat eiser, die op 6 augustus 1931 is geboren, na als ondergronds mijnwerker enige malen uitstel van eerste oefening te hebben verkregen, op 5 april 1960 als gewoon dienstplichtige in werkelijke dienst is gekomen;

dat hij in september 1960 werd overgeplaatst naar Duitsland;

dat hij op dinsdag 1 november 1960, toen hij in Mönchen-Gladbach was gedetacheerd en in verband met de viering van Allerheiligen vrij van dienst was, van zijn commandant geen toestemming had verkregen zijn te Kerkrade wonende echtgenote te bezoeken;

dat hij op de avond van die dag 3 glazen coca-cola en 4 glazen bier heeft gedronken en vervolgens op zijn scooter met een andere dienstplichtige als duopassagier, een rit heeft gemaakt naar een plaatsje in de buurt, op enige afstand van zijn legerplaats gelegen;

dat zijn medepassagier hier een brief wilde afgeven aan een hem bekend meisje, van wie hij niet precies het adres wist;

dat eiser gedurende de rit daarheen door het slechte weer van de weg is geraakt en zeer ernstig werd gewond;

dat eiser, nadat bij een herhaald militair geneeskundig onderzoek was gebleken dat hij ongeschikt was voor de verdere waarneming van de militaire dienst, met ingang van 1 november 1962 wegens gebreken uit de militaire dienst is ontslagen;

Overwegende nu dat eiser zich op het standpunt stelt, dat hij terzake van de als gevolg van voormeld ongeval ontstane gebreken aan de Pensioenwet voor de landmacht 1922 recht kan ontlenen op een militair invaliditeitspensioen;

dat hij daartoe in zijn beroepschrift heeft aangevoerd: dat hij van zijn commandant geen toestemming had gekregen zijn in Kerkrade — gelegen op een afstand van 50 kilometer van zijn legerplaats — wonende echtgenote te bezoeken; dat zijn commandant gezegd had dat hij, eiser, in de naaste omgeving van de legerplaats maar ontspanning moest zoeken, hetgeen als een dienstbevel was te beschouwen; dat hij derhalve van mening is dat het ongeval hem tijdens de dienst is overkomen;

Overwegende dienaangaande dat, zo het verbod aan eiser om zijn echtgenote te bezoeken en de daaraan gekoppelde opdracht in de omgeving van de legerplaats verblijf te houden al als een dienstbevel kan worden aangemerkt, het bij wijze van ontspanning maken van een tocht per scooter over de openbare weg zozeer uit de vrije wilsbepaling voortvloeide, dat althans onder de vigerende omstandigheden niet kan worden gezegd dat de bij eiser als gevolg van voormeld ongeval bestaande gebreken zijn ontstaan door de uitoefening van de militaire dienst, zoals bedoeld in artikel 2, lid 1, onder 2° van de Pensioenwet voor de landmacht 1922;

Overwegende dat naar 's Raads oordeel in het onderhavige geval evenmin sprake is van bijzondere omstandigheden of toestanden, welke zich bij de uitoefening van de militaire dienst hebben voorgedaan;

Overwegende dat eiser derhalve aan het bepaalde in artikel 2, lid 1 onder 2°, van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 geen recht op een militair invaliditeitspensioen kan ontlenen;

dat evenmin enige andere bepaling van genoemde wet tot de toekenning van zulk een pensioen kan leiden;

Overwegende dat hieruit volgt, dat de aangevallen uitspraak behoort te worden bevestigd;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

Koninklijk besluit van 12 juni 1970, no. 48

(Dienstplichtwet art. 15)

De appellant, sinds zijn 15e jaar varende in dienst van de Nederlandse koopvaardij, was genoopt ontslag te nemen bij de maatschappij voor welke hij voer. Toen hij er niet in slaagde een andere passende functie te verkrijgen bij de koopvaardij, ging hij een opleiding tot programmeur volgen.

Het alsnog vervullen van zijn dienstplicht zou voor hem, mede gezien zijn leeftijd, zeer bezwaarlijk zijn.

De Kroon verleent hem vrijstelling van dienst wegens bijzonder geval.

Wij **JULIANA**, enz.;

Beschikkende op het beroep, ingesteld door X, dienstplichtige der lichte 1964 uit Nijmegen, tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 5 nov. 1969, Afdeling Dienstplichtzaken, no. 44.11.02.399. waarbij aan hem vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige wegens aanwezigheid van een bijzonder geval is geweigerd;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 20 mei 1970, no. 2154/II;

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Defensie KL van 9 juni 1970, afd. dienstplichtzaken, bureau beroepszaken, nr. 36.883;

Overwegende, dat de beslissing van Onze Minister steunt op de overweging, dat de aangevoerde omstandigheden, hierop neerkomende, dat de dienstplichtige zich als gevolg van de verminderde werkgelegenheid bij de Nederlandse Koopvaardij genoodzaakt ziet zijn toekomst in een andere richting te bepalen en dat hij daarbij onoverkomelijke moeilijkheden ondervindt, omdat hij de eerste oefening nog moet vervullen, hem, Minister, geen aanleiding geven de dienstplichtige te beschouwen in een bijzonder geval te verkeren;

dat de appellant in beroep aanvoert, dat hij sinds zijn 15e jaar zeevarend is geweest bij de Nederlandse Koopvaardij; dat hij de opleiding voor stuurman grote handelsvaart heeft gevolgd; dat voor stuurlieden thans vrijwel geen empooi meer is; dat hij ten gevolge daarvan zonder werk is geraakt en zich zal moeten laten omscholen; dat hij reeds 25 jaar is; dat hij thans als programmeur een betrekking kan krijgen, indien hij onmiddellijk met het volgen van een cursus begint; dat voor dienstplichtigen, die hun opleiding voor een geestelijk ambt staken of niet langer in de bouwvak of mijn werkzaam zijn en derhalve in soortgelijke omstandigheden verkeren als hij, een regeling is getroffen;

Overwegende, dat de dienstplichtige sinds zijn 15e jaar varende is

geweest in dienst van de Nederlandse Koopvaardij;

dat hij echter per 1 dec. 1968 in verband met minder goede sociale omstandigheden bij de maatschappij, voor welke hij toen als tweede stuurman varende was, ontslag heeft moeten nemen;

dat hij, gezien de omstandigheid, dat hij zich bij het Gewestelijk Arbeidsbureau te Rotterdam op 1 jan. 1969 als werkzoekende bij de Nederlandse Koopvaardij heeft laten inschrijven, getracht heeft wederom te gaan varen;

dat hij er echter, blijkens de stukken en het verhandelde in de openbare vergadering van de Afdeling van de Raad van State voor de geschillen van bestuur, niet in is geslaagd een passende functie bij de koopvaardij te verkrijgen;

dat het begrijpelijk is, mede bij het licht van de verminderde werkgelegenheid bij de Nederlandse Koopvaardij, dat de appellant zijn toekomst in een andere richting heeft gezocht;

dat hij een opleiding tot programmeur volgt en als zodanig werkzaam is en dat het alsnog vervullen van de militaire dienstplicht voor hem, mede gezien zijn leeftijd, zeer bezwaarlijk zou zijn;

dat het vorenstaande voldoende grond oplevert de dienstplichtige te beschouwen in een bijzonder geval te verkeren als bedoeld in art. 15, eerste lid, onder e, Dienstplichtwet;

dat op deze grond alsnog vrijstelling behoort te worden verleend;
Gezien de Dienstplichtwet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met vernietiging van de bestreden beslissing van Onze Minister van Defensie, aan X, dienstplichtige der lichte 1964 uit Nijmegen, wegens aanwezigheid van een bijzonder geval voorgoed vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige te verlenen.

(Overgenomen uit Nederlandse Jurisprudentie 1971, No. 75.)

Koninklijk besluit van 25 mei 1970 No. 45

(Wet gewetensbezwaren militaire dienst art. 7)

Hoewel de minister terecht van oordeel is, dat de bezwaren, door de appellant mondeling naar voren gebracht, deels andere zijn dan die, welke hij noemt in een schriftelijke toelichting, kan hieruit niet worden afgeleid, dat die toelichting geen eigen gedachten van de appellant zou bevatten en deze niet van betekenis zouden kunnen zijn.

Het bestreden besluit wordt vernietigd op grond van art. 7, eerste lid, onder c der wet.

Wij **JULIANA**, enz.;

Beschikkende op het beroep, ingesteld door X. te Utrecht, tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 25 maart 1969, Afdeling dienstplichtzaken, Bureau gewetensbezwaren, no. 47.03.30.635, waarbij is afgewezen zijn verzoek tot erkenning van zijn bezwaren tegen de vervulling van militaire dienst, van welke aard ook, als ernstige gewetensbezwaren in de **zin** van art. 2 van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 10 april 1970, no. 8062/VIII (1969);

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Defensie (KL) van 15 mei 1970, afdeling dienstplichtzaken, bureau gewetensbezwaren, no. 47.03.30.635;

Overwegende, dat Onze Minister zijn evenvermelde beslissing heeft doen steunen op de overwegingen, dat na bestudering van het dossier en met inachtneming van hetgeen de verzoeker ter zitting van de commissie van advies verklaarde, met de meerderheid der commissie moet worden vastgesteld, dat opvallend is, dat het gesprek met de rapporteur van de Sociale Dienst van het Ministerie van Defensie, vermeld in het rapport van 20 dec. 1968, grotendeels andere bezwaren noemt, dan de schriftelijke toelichting van 11 aug. 1968; dat de moeder zegt, dat de verzoeker feiteijk gewetensbezwaren kreeg door televisie-uitzendingen over de tragische positie van **kinderen** in oorlogstijd (Vietnam, **Biafra**); dat de verzoeker tegenover de rapporteur zelf verklaart, dat zijn gewetensbezwaren zijn gebaseerd op zijn geloof in de goedheid van de mens, dat hij gelooft dat een massale geweldloze weerbaarheid effectiever kan zijn dan een gewelddadige weerbaarheid, en dat hij elke vorm van geweld die gericht is tegen de menselijke vrijheid en het menselijk recht op eigen leven veroordeelt; dat alleen de veroordeling van elke vorm van geweld, gericht tegen de menselijke vrijheid en het menselijk recht op eigen leven, ook in de toelichting van 11 aug. 1968 wordt teruggevonden; dat de verdere inhoud van de toelichting door de verzoeker in het gesprek met de rapporteur niet wordt aangeroerd; dat deze omstandigheid en bovendien de stijl en zinsbouw van de schriftelijke toelichting, welke ook naar het oordeel der commissie ver uitgaan boven het ontwikkelingspeil van de jeugdige bankwerker, zo ernstige twijfel doen ontstaan over de vraag of de toelichting wel geheel uit de pen van de verzoeker is gevloeid, dat daaraan weinig waarde kan worden gehecht; dat verzoekers stelling, dat massale geweldloze weerbaarheid effectiever kan zijn dan gewelddadige weerbaarheid, de volgens de

verzoeker geringe effectiviteit van gewelddadig verzet betreft; dat de verzoeker ter zitting van de commissie van advies herhaalde zijn geloof in de effectiviteit van geweldloos verzet, dat hij daarin gelooft, doch het niet kan bewijzen, dat hij echter niet anders zou kunnen; dat de verzoeker moet worden aangemerkt als drager van een idealistisch toekomstoptimisme, als iemand die gevoelsbezwaren heeft tegen oorlogsgeweld als gevolg van televisie-uitzendingen en die niet gelooft in de effectiviteit van gewelddadig verzet, maar niet als iemand die ernstig, onoverkomelijke gewetensbezwaren heeft in de zin der wet;

dat de appellant in beroep aanvoert, dat hij zich niet kan verenigen met de beslissing van Onze Minister van Defensie op grond van art. 7 van de wet; dat hij nader een uiteenzetting zal geven van de redenen, die er toe leiden, dat hij zich met voornoemde beslissing niet kan verenigen; dat hij daarom verzoekt om vernietiging van de genoemde beslissing;

Overwegende, dat ingevolge het bepaalde in art. 7, eerste lid, Wet gewetensbezwaren militaire dienst tegen een in overeenstemming met het advies der commissie, bedoeld in art. 5 der wet, genomen afwijzende beslissing als hier in het geding bij Ons voorziening kan worden gevraagd, a. ter zake, dat de afwijzing haar grond vindt in een verkeerde toepassing of schending der wet, b. ter zake, dat het onderzoek naar de gewetensbezwaren door de commissie, dan wel de verslaggeving hierover gebreken vertoont, welke op de beslissing van invloed kunnen zijn geweest, en c. ter zake, dat de beslissing tot afwijzing van het verzoek onvoldoende is gemotiveerd;

dat ingevolge het bepaalde in art. 2 Wet gewetensbezwaren militaire dienst ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet zijn de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt;

dat Onze Minister van Defensie blijkens de overwegingen van de bestreden beslissing in verband met het verschil, dat bestaat tussen de bezwaren van de appellant zoals deze naar voren zijn gebracht enerzijds in zijn toelichting en anderzijds ten overstaan van de rapporteur van de Sociale Dienst van het Ministerie van Defensie en mede in aanmerking genomen de stijl en de zinsbouw van de toelichting bezien bij het licht van het ontwikkelingspeil van de appellant, van oordeel is, dat zo ernstig dient te worden getwijfeld omtrent de vraag, of de toelichting door de appellant zelf is geschreven, dat daaraan weinig waarde kan worden gehecht;

dat naar Ons oordeel, behoudens in zeer uitzonderlijke gevallen — waarvan de aanwezigheid in het voorliggende geval niet aannemelijk is gemaakt —, niet met enige zekerheid kan worden vastgesteld in hoe-

verre het ontwikkelingspeil van de betrokkene aan de mogelijkheid tot het ontwerpen van een stuk als hier in het geding is, in de weg staat; dat voorts niet kan worden uitgesloten de mogelijkheid, dat de betrokkene zich bij de vormgeving in geschrifte van eigen gedachten door anderen heeft laten helpen;

dat hoewel Onze Minister terecht van oordeel is, dat de bezwaren, welke de appellant blijkens voornoemd rapport heeft, deels andere zijn dan die, welke hij in de door hem ingezonden toelichting noemt, hieruit niet kan worden afgeleid, dat de toelichting geen eigen gedachten van de appellant zou bevatten en deze niet van betekenis zouden kunnen zijn, aangezien van een tegenstrijdigheid in de verschillende bezwaren, welke een zodanige conclusie zou kunnen wettigen, niet blijkt;

dat Onze Minister dan ook niet op juiste gronden aan de toelichting van de appellant weinig waarde heeft toegekend;

dat de conclusie van Onze Minister, dat de appellant niet moet worden aangemerkt als iemand, die ernstige onoverkomelijke gewetensbezwaren in de zin der wet heeft, ook afgezien hiervan, onvoldoende is gemotiveerd;

dat immers Onze Minister, zijn beoordeling van de appellant in zijn bestreden beslissing samenvattend in de overweging, „dat de verzoeker „moet worden aangemerkt als drager van een idealistisch toekomst-, optimisme, als iemand, die gevoelsbezwaren heeft tegen oorlogs-, geweld als gevolg van televisie-uitzendingen en niet gelooft in de „effectiviteit van gewelddadig verzet" in feite is voorbijgegaan aan hetgeen de appellant naar voren heeft gebracht omtrent de grondslag van zijn bezwaren, welke volgens appellant gelegen zijn in zijn geloof in de goedheid van de mens en zijn veroordeling van elke vorm van geweld, gericht tegen de menselijke vrijheid en het menselijk recht op eigen leven;

dat de bestreden beslissing mitsdien op grond van het bepaalde in art. 7, eerste lid, onder c, der wet moet worden vernietigd;

Gezien de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

Hebben goedgevonden en verstaan:

de beslissing van Onze Minister van Defensie van 25 maart 1969 te vernietigen.

(Overgenomen uit Nederlandse Jurisprudentie 1971, No. 45.)

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Personalia

MR. DR. J. P. VAN ERK, president van de arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage, en luitenant-kolonel der militaire administratie **W. N. C. SWAVING**, zijn in verband met het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd afgetreden respectievelijk als voorzitter en als secretaris in de bestuursvergadering van 13 mei 1971 van de *Stichting Maatschappelijke Begeleiding Militairen*, gevestigd te 's-Gravenhage — Beschermheer Zijne Koninklijke Hoogheid PRINS BERNARD, Inspecteur-Generaal der drie krijgsmachtdelen.

Zij hebben deze Stichting sedert haar tot standkoming op 12 september 1955, toen genaamd *Stichting Militaire Reclasseringsbroederschap*,¹⁾ gewijzigd bij besluit van de Algemene vergadering van 14 juni 1966 in *Stichting Maatschappelijke Begeleiding Militairen*, onafgebroken geleid.

Tot voorzitter is benoemd **MR. H. A. VAN EE**, fiscaal. bij de permanente krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage, sedert de oprichting bestuurslid, en tot secretaris de kapitein der Koninklijke Landmacht **F. A. G. BLEYS**.

(Het secretariaat der Stichting is gevestigd aan de **Amsterdamsche** straatweg 506 te Utrecht, telefoon: 030 - 44 48 16.)

---

1) Men zie M.R.T. XLVIII, 1955, blz. 660 e.v. Overzicht van de totstandkoming van de Stichting Militaire Reclasseringsbroederschap en blz. 667 e.v. Stichtingsbrief van deze stichting, alsmede Verslag jaarvergadering 1963, M.R.T. LVII, 1964, blz. 142 e.v.

BIJDAGEN

Een vergelijking tussen de disciplinaire regelingen van de krijgsmacht en die in enige ondernemingen

door

MR. L. G. M. VERWER, vaandrig KLu

1. *Inleiding*

Aangezien er een tendens bestaat om de krijgsmacht als een (overheids) bedrijf op te vatten, leek het mij interessant om eens na te gaan, in hoeverre een vergelijking tussen de disciplinaire regelingen van de krijgsmacht enerzijds en enige (grote) ondernemingen anderzijds deze opvatting bevestigt.

Teneinde de krijgstuuchtelijke regelingen en de bedrijfsdisciplinaire regelingen met elkaar te vergelijken is een steekproef gedaan in het assortiment van bedrijfsdisciplinaire regelingen. De N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken te Eindhoven, de Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V. en de N.V. Nederlandse Spoorwegen bleken bereid mij inzage te verschaffen in de regelingen, die op het gebied van bedrijfsdiscipline in hun bedrijf gelden.

Naar aanleiding van de gegevens, die de drie voornoemde ondernemingen mij verschaften, wil ik een aantal disciplinaire onderwerpen, die bij de krijgsmacht anders geregeld zijn dan bij de drie ondernemingen, behandelen. Indien punten van verschil mij niet gerechtvaardigd voorkomen, zal ik aangeven in hoeverre de betreffende krijgstuuchtelijke regeling m.i. gewijzigd moet worden.

2. *Gedragsregels*

In ieder der ondernemingen zijn een aantal gedragsregels van kracht. De werknemers zijn o.g.v. art. 1639 b B.W. verplicht deze gedragsregels op te volgen. Bij overtreding ervan kan een disciplinaire maatregel volgen.

Bij de Hoogovens worden tot deze gedragsregels gerekend de algemeen geldende wettelijke regels of voorschriften, de CAO, de individuele arbeidsovereenkomst en de Algemene Regeling. Onder de Algemene Regeling moet worden verstaan een regeling, waarin arbeidsvoorwaarden voor het gehele personeel (ook voor degenen, die niet door een CAO gebonden zijn) zijn neergelegd. Deze Algemene Regeling bevat o.a. regels over orde en veiligheid in het bedrijf.

De Nederlandse Spoorwegen kennen in art. 56 van het Reglement Dienstvoorwaarden de regel, dat het personeel zich van plichtsverzuin dient te onthouden. Dit omvat „zowel overtreding van enige voorschrift, als het doen of nalaten van iets, hetwelk goed personeel in gelijke om-

standigheden behoort na te laten of te doen." Onder enig voorschrift wordt verstaan de algemeen geldende en de specifiek op de spoorwegen betrekking hebbende wetten (b.v. Spoorwegwet) en AMvB's (b.v. Algemeen Reglement Dienst; Algemeen Reglement Vervoer) en voorts enige bedrijfsregelingen.

Philips heeft naast de regel, dat de werknemer zijn verplichtingen uit de individuele arbeidsovereenkomst en de CAO moet nakomen, nog enige gedragsregels in de „Algemene Gedragsregels”.

Voor de *krijgsmacht* is in art. 2 Wet op de Krijgstucht (W.K.) aangegeven, welke gedragingen als krijgstuchtelijke vergrijpen kunnen beschouwd. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen:

a. de eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen: „alle niet in enige strafwet „omschreven feiten, strijdig met enig dienstbevel of dienstvoorschrift, of „onbestaanbaar met de militaire tucht of orde” (art. 2, 1° W.K.). Voorbeelden hiervan zijn in het Reglement betreffende de Krijgstucht (R.K.) te vinden.

b. de oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen: „strafbare feiten, waar „van de militaire rechter kennis kan nemen, voorzover zij onbestaanbaar „zijn met de militaire tucht of orde, doch tevens van zo lichte aard, dat „de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan” (art. 2, 2° W.K.).

Bij het maken van een vergelijking tussen de gedragsregels, die enerzijds bij de ondernemingen, anderzijds in de krijgsmacht van kracht zijn, valt op, dat de krijgsmacht tal van gedragsregels kent, die in de ondernemingen niet bestaan. Zo kan een werkgever van een onderneming zijn werknemers niet verbieden om lid te zijn van bepaalde verenigingen, om aan bepaalde demonstraties deel te nemen e.a. Van de andere kant dient te worden opgemerkt, dat het veel gewraakte kapstokartikel, art. 2, 2° W.K. („feiten „onbestaanbaar met de militaire tucht of orde”) in de bedrijfsregelingen een remplaçant vindt. Naast het reeds geciteerde artikel 56 Reglement Dienstvoorwaarden (N.S.), kan ik in deze wijzen op art. 5 lid 2 van de CAO voor werknemers der N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken (d.d. april 1968): „de werknemer zal de belangen van de onderneming naar beste „weten of kunnen behartigen.” „Hij zal zijn werkzaamheden verrichten „op een wijze als van een goede werknemer mag worden verwacht.”

3. Werkingsgebied gedragsregels

In de ondernemingen hebben de gedragsregels betrekking op de werksfeer. De werknemers in de ondernemingen staan in principe alleen tijdens de diensturen onder de bedrijfsdiscipline. Als voorbeeld kan gewezen worden op punt 233,9 van de Algemene Personeels Voorschriften van de N.S.: „Slechts zodanige feiten kunnen disciplinair gestraft worden, die in „eng verband staan met de hoedanigheid van personeelslid van N.S.

„Wie zich dus buiten dienst schuldig maakt aan enig misdrijf dat niets „te maken heeft met zijn betrekking tot de N.S., zal daarvoor in de regel „niet door N.S. worden gestraft.“

Een uitzondering moet worden gemaakt voor de Hoogovens. Deze onderneming heeft voor de bij haar in dienst zijnde buitenlandse werknemers (1800 man) een drietal woonoorden gesticht. Op het leefklimaat in die woonoorden zijn aparte gedragsregels van toepassing, bij overtreding waarvan de buitenlandse werknemer uit het woonoord gezet kan worden.

In de krijgsmacht staat de militair (formeel) altijd onder de krijgstucht. Dat voor een militair, die buiten de werktijd in een kazerne e.d. verblijft, gebods- en verbodsbepalingen ter bevordering van het leefklimaat gelden, is begrijpelijk.

Het werkingsgebied van de krijgstuchtelijke regels is echter ruimer (bij vergelijking met de regeling van de Hoogovens m.b.t. haar woonoorden) voorzover deze regels ook van toepassing zijn op de militair, die buiten de werktijd buiten de kazerne e.d. verblijft. Op dit punt kan de vraag worden opgeworpen of dit verschil (in vreedestijd) nog wel te rechtvaardigen is.

De „werkgroep betreffende herziening militair tuchtrecht“, meer bekend onder de benaming „commissie Lagerwerff“, heeft m.b.t. dit onderwerp het standpunt ingenomen, dat slechts die normen en regels op de militair in zijn vrije tijd van toepassing behoren te zijn, die tenminste aan één van de volgende criteria voldoen;

a. de norm of regel vloeit rechtstreeks voort uit de doelstelling van de krijgsmacht;

b. de norm of regel vloeit indirect voort uit de doelstelling van de krijgsmacht en is noodzakelijk

1) om te voorkomen, dat de maatschappelijke orde wordt verstoord;

2) om te voorkomen, dat de gezagsverhoudingen worden aangetast;

3) binnen het kader van de orde en netheid, voorzover van strikt huishoudelijke aard;

c. de norm of regel beperkt zich tot de in uniform geklede militair.

Naar dezerzijdse mening zijn de criteria onder b. (1) en (2) te ruim; buiten diensttijd c.q. dienstterrein moet de maatschappelijke orde, ook t.a.v. geuniformeerde burgers, in beginsel op de normale manier worden gehandhaafd, d.w.z. door de gemeente- of rijkspolitie, eventueel met assistentie van militaire politie. Wanneer „aantasting van gezagsverhoudingen“ wordt omschreven als „gedrag, dat direct of indirect van nadelige „invloed is op de militaire verhoudingen“, (cf. blz. 15 rapport Lagerwerff) biedt dit criterium een (te) groot werkingsgebied. De rechtszekerheid eist nauwere en nauwkeuriger afbakening van de werkingssfeer van de krijgstucht.

Mijn voorkeur gaat uit naar een zodanige regeling van het werkingsgebied van de gedragsregels, dat voortaan de regels van de krijgstucht

alléén op de in werkelijke dienst zijnde militair van toepassing zijn, indien hij aan één der volgende criteria voldoet:

- a. het verrichten van dienst;
- b. het aanwezig zijn op militair terrein;
- c. het dragen van een militair uniform.

ad a. Dat het verrichten van militaire dienst als criterium voor toepassing van de krijgstuchtelijke regelingen in aanmerking komt, zal waarschijnlijk niemand verbazen. Immers reeds eerder heb ik van mijn voorkeur voor functionele criteria blijk gegeven. Overigens kan worden opgemerkt, dat de drie ondernemingen het verrichten van dienst in deze ook als maatstaf gebruiken.

ad b. De kazerne e.d. vormt voor vele – met name dienstplichtige – militairen niet alleen hun werksfeer, maar ook hun woon- en leefsfeer. In dat licht bezien is het begrijpelijk, dat er ook regels van huishoudelijke aard met betrekking tot de woon- en leefsfeer bestaan. Omdat op dit gebied geen andere regelingen gelding hebben, zullen voorshands de krijgstuchtelijke regelingen de woon- en leefsfeer in de kazerne e.d. moeten beheersen.

ad c. Het derde criterium heeft naast voornoemde criteria alléén betekenis, wanneer de militair in uniform na diensttijd de kazerne e.d. verlaat. Waarom ook dit criterium gehanteerd, wanneer de N.S. in deze een ander voorbeeld geeft? Immers bij de N.S. maakt het al of niet dragen van het uniform geen verschil ten aanzien van de toepasbaarheid van haar disciplinaire regelingen. Een in het oog springend verschil tussen de N.S. en de krijgsmacht is het feit, dat 40% van de krijgsmacht verplicht in militaire dienst is, terwijl de N.S. alleen met vrijwilligers te maken heeft. Het al of niet vrijwillig dienen kan van invloed zijn op het zich in uniform manifesteren. Doorgaans hebben verplicht dienenden in deze een lagere motivatie dan vrijwillig dienenden. Voorts is het begrijpelijk, dat de krijgsmacht rekening houdt met haar imago bij de burgerbevolking. Stelt u zich eens voor, hoe de publieke opinie zich tegen de marine had gekeerd, indien de mariniers, die zich op de Dam in Amsterdam misdroegen, niet krijgstuchtelijk waren gestraft. Het bewijs, dat het dragen van het militaire uniform geïdentificeerd wordt met het behoren tot de krijgsmacht werd overigens door het Dam-incident geleverd. Allereerst werd gesproken over het optreden van de mariniers en niet over het optreden van een groep jongeren. Bovendien is het moeilijk, zo niet onmogelijk, voor de burger om te onderscheiden welke geuniformeerde militair dienst verricht en welke niet. De militair kan in deze duidelijkheid verschaffen door buiten diensttijd zich in burgerkleding te tooien, voorzover hij daartoe bevoegd is.

Alhoewel op het eerste oog de marge tussen het standpunt van de commissie Lagerwerff en mijn standpunt gering lijkt, zijn er toch een aantal kenmerkende verschillen:

- a. indien de militair in burgercostuum na diensttijd de kazerne e.d. verlaat, zijn de krijgstucht-regelingen niet meer op hem van toepassing;
- b. in die omstandigheden bestaat er geen militaire gezagsverhouding meer;
- c. indien de militair zich onder voornoemde omstandigheden misdraagt, dient daartegen door de politie hetzij als handhavers van de orde, hetzij als justitieel orgaan opgetreden te worden. De militaire meerdere is niet meer tot optreden verplicht ex art. 27 R.K., aangezien de krijgstucht-regelingen in dergelijke gevallen niet van toepassing zijn. Evenals iedere andere burger is hij evenwel ex art. 53 Sv wel bevoegd om tegen een mindere „in burger" op te treden, indien hij die mindere op heterdaad betrapt bij het begaan van een strafbaar feit. Krachtens artt 446 en 450 Sr kan de militaire meerdere – zoals iedere burger – zelfs worden gestraft, indien hij onder de aldaar geschetste omstandigheden niet optreedt.

Ik besef terdege, dat, wanneer mijn bovengeschetst systeem zou worden gerealiseerd, vele – met name dienstplichtige – militairen na de diensttijd buiten militair terrein in burgercostuum gekleed zullen gaan, opdat de krijgstuchtregelingen niet meer op hen van toepassing zijn. Aangezien zij zich dan toch als burger manifesteren heb ik er geen bezwaar tegen, dat zij op gelijke voet als burgers behandeld worden. Overigens wordt dan ook het systeem van de drie ondernemingen ten aanzien van het werkingsgebied van haar disciplinaire regelingen – praktisch gezien – dicht benaderd.

4. Disciplinaire maatregelen

Dat het pakket disciplinaire maatregelen van Philips, Hoogovens en N.S. verschilt van het pakket krijgstuchtelijke straffen, zal wellicht niemand verbazen. De genoemde ondernemingen hebben nu eenmaal alleen met vrijwillig in dienst getreden werknemers te maken. Zo hebben maatregelen als schorsing en ontslag voor de werknemers in de ondernemingen een afschrikkende werking, hetgeen bij dienstplichtige militairen (welke 40% van de krijgsmacht uitmaken) niet het geval zal zijn. Dit verklaart waarschijnlijk waarom in de krijgsmacht vrijheidsstraffen worden gehanteerd, welke in de bedrijfsdisciplinaire regelingen niet voorkomen. Eén interessante maatregel in het kader van deze vergelijking is: de geldboete. Hoogovens en Philips kennen haar in de vorm van schorsing zonder behoud van salaris, de N.S. in de vorm van de vermindering van maandbezoldiging voor een periode van hoogstens 3 jaren. Opvallend is dat geen der ondernemingen de geldboete als zodanig als disciplinaire maatregel aanduidt.

In dit verband kan worden opgemerkt, dat de commissie Lagerwerff zich heeft uitgesproken voor invoering van de geldboete als krijgstuchte-

lijke straf. De indruk bestaat, dat deze straf in belangrijke mate in de plaats kan treden van de arreststraffen.

Opgemerkt kan worden, dat de BDL inmiddels een brief o.a. aan alle commandocommandanten heeft doen uitgaan waarin hij stelt, dat hij het verantwoord en gewenst acht, dat toepassing van de straf van streng arrest ten aanzien van militairen beneden de rang van tweede-luitenant in de toekomst bij de Koninklijke luchtmacht geheel achterwege zal blijven.

Voorts wil ik erop wijzen, dat in de ondernemingen ten aanzien van de toepasbaarheid van het pakket disciplinaire maatregelen geen onderscheid wordt gemaakt tussen verschillende categorieën van werknemers. In principe kunnen alle maatregelen op alle werknemers (van hoog tot laag) worden opgelegd. In de krijgsmacht wordt in deze onderscheid gemaakt tussen officieren, onderofficieren en mindere militairen (art. 3 resp. 4 resp. 5 W.K.). De commissie Lagerwerff wil dit onderscheid laten vervallen „teneinde het algemene rechtsbeginsel van ieders gelijkheid voor „de wet eveneens in het tuchtrecht tot uitdrukking te brengen.” Volgens haar dienen „alle krijgstuuchtelijke straffen in beginsel op alle categorieën „van militairen toepasselijk” te zijn, met welk standpunt ik me gaarne verenig.

5. Strafbevoegdheid

Zoals uit het bijgevoegde schema blijkt, is de bevoegdheid tot het nemen van disciplinaire maatregelen in de drie ondernemingen gekoppeld aan topfuncties in die ondernemingen.

Bij Philips is de strafbevoegdheid aan de werkgeefster toebedeeld. Verwacht zou mogen worden, dat de directie namens werkgeefster (= rechtspersoon) optreedt. De praktijk blijkt echter anders te zijn. In feite straft de afdelingschef van de in overtreding zijnde werknemer in overleg met de personeelsdienst. Bij meningsverschil beslist de chef van de afdelingschef.

Bij de N.S. treedt de directie als strafoplegger in eerste instantie op; zij het dat de directie haar strafbevoegdheid mag delegeren aan door haar aan te wijzen personeelsleden. Er bestaat bij de N.S. de tendens dit systeem te wijzigen. Zo wordt voorgesteld om de bevoegdheid een (officiële) terechtwijzing te geven te leggen bij de chefs van dienst (gemiddeld 2000 ondergeschikten), die deze bevoegdheid nog mogen delegeren aan functionarissen van de taakgroep 12 (hogere functionarissen van academisch niveau; in totaal 600 van de 28 000 werknemers van N.S.).

Bij de Hoogovens geldt het systeem, dat de bevoegdheid tot het nemen van disciplinaire maatregelen (m.u.v. de mondelinge reprimande, die eigenlijk nauwelijks als disciplinaire maatregel mag worden opgevat) minstens in handen moet zijn van een bedrijfschef (= b.v. chef van een productie-afdeling), met dien verstande, dat hoe zwaarder de overtreding

hoe hogere functionaris beslissingsbevoegd is. Ook in de bevoegdheid tot het opleggen van de disciplinaire maatregelen is een dergelijke gradatie gemaakt. Zo kan de maatregel van ontslag alleen door de directeur IJmuiden worden opgelegd (vgl. bijgevoegd schema).

Ook de W.K. kent een onderscheiding naar de mate van strafbevoegdheid, n.l. de meerdere met beperkte strafbevoegdheid (art. 41 W.K.) en die met volledige strafbevoegdheid (art. 39 W.K.). De bevoegdheid is gekoppeld aan de lagere of hogere rang c.q. de lagere of hogere functie. In beide gevallen heeft de strafbevoegdheid alleen betrekking op militairen, die de strafoplegger onder zijn bevelen heeft (een functioneel criterium!).

Toch bestaat er een duidelijk verschil tussen het in de krijgsmacht gehanteerde systeem en dat van de ondernemingen. Is in de ondernemingen eenmaal aan iemand strafbevoegdheid verleend met een bepaald pakket aan disciplinaire maatregelen, dan mag hij die maatregelen aan iedere ondergeschikte (in zijn afdeling, sectie) bij overtreding opleggen. De W.K. maakt in deze (weer) onderscheid tussen officieren, onderofficieren en mindere militairen. Zo heeft een compagniescommandant van de KL (in de rang van kapitein of majoor) *niet* de bevoegdheid om aan ondergeschikte officieren van zijn compagnie streng arrest op te leggen, maar wel aan de onderofficieren en mindere militairen van zijn compagnie. Ik zou dan ook willen concluderen, dat, wanneer we in de toepasselijkheid van disciplinaire maatregelen één lijn willen trekken, ook hier één lijn moet worden getrokken. Overigens sluit dit voorstel aan bij de ideeën van de commissie Lagerwerff, die – impliciet – het onderscheid tussen volledige en beperkte strafbevoegdheid heeft laten vervallen. De meerderheid van die commissie stelt n.l. voor om de straffen van streng arrest, tuchtklasse en verlaging in rang te laten vervallen, hetgeen juist de straffen zijn, die in het strafpakket van de tot straffen bevoegde meerdere met volledige strafbevoegdheid wel voorkomen, maar *niet* in dat van de tot straffen bevoegde meerdere met beperkte strafbevoegdheid.

Vervolgens zou ik het systeem dat door de Koninklijke Marine aan boord van een oorlogsvaartuig gebruikt wordt, als voorbeeld willen geven. Volgens art. 40 W.K. komt de bevoegdheid om straf op te leggen aan militairen, die aan boord van een oorlogsvaartuig zijn ingescheept, uitsluitend toe aan de commanderende officier van dat oorlogsvaartuig (en aan iedere boven die commandant gestelde meerdere). Waarom b.v. niet bij de KL resp. KLu de bevoegdheid om krijgstuuchtelijke straffen op te leggen alleen verlenen aan de kazernecommandant e.d. resp. basiscommandant e.d.?

6. Voorstel tot disciplinaire vervolging

Alleen bij de Hoogovens is expliciet geregeld, hoe een chef, die een

Disciplinaire maatregelen in: N.V. Philips. Gloeilampenfabriek te Eindhoven, Kon. Nederl. Hoogovens en Staal-fabrieken N.V., en N.V. Nederl. Spoorwegen.

	<i>onderscheid overtredingen</i>	<i>disciplinaire maatregelen</i>	<i>voorgesteld door</i>	<i>centraal advies door</i>	<i>beslissing in eerste instantie door</i>	<i>beslissing in hoger beroep door</i>
Hoogovens	lichte	a. mondelinge reprimande	—	—	iedere lijnfunctionaris	—
		b. mondelinge berisping vast te leggen in dossier	chef en S.P.C. ¹	—	bedrijfschef	sectorhoofd
		c. schriftelijke waarschuwing	chef en S.P.C. ¹ met info aan RVO ²	—	sectorhoofd	directeur IJmuiden
	ernstige	a. ernstige schriftelijke waarschuwing	chef en S.P.C. ¹ met info aan RVO ²	—	idem	idem
		b. laatste schriftelijke waarschuwing	chef en S.P.C. ¹ met info aan RVO ²	—	idem	idem
		c. schorsing zonder behoud van salaris gedurende max. 2 dagen	chef en S.P.C. ¹ met info aan RVO ²	—	idem	idem
	zeer ernstige	a. schorsing zonder behoud van salaris gedurende meer dan 2 dagen	idem	Advies-commissie Discipline	idem	idem
b. overplaatsing naar functie van dezelfde of lagere functiegroep		idem	idem	directeur IJmuiden	—	
		c. ontslag op staande voet	idem	idem	idem	—
Philips	—	a. berisping b. schorsing zonder behoud van betaling voor ten hoogste vijf werkdagen	—	—	werkgeefster idem	— College van Beroep bestaande uit 2 leden aangewezen door werkgeefster, 2 leden aangewezen door de O.R.

N.S.	—	<p>c. degradatie d. ontslag met inachtneming van de geldende opzeggingstermijn e. ontslag op staande voet</p>	— — —	idem idem idem	Scheidsgerecht, bestaande uit voorzitter (roulerend) door directie aangewezen lid, door appellant aangewezen lid, secretaris vast idem
a. terechtwijzing b. ernstige terechtwijzing	—	—	—	idem idem idem	directie of daartoe door de directie aan te wijzen personeelsleden directie idem
c. vermindering van de maandbezoldiging voor een periode van 3 jaren d. terugstelling door indeling in een lagere taakgroep, al dan niet gepaard gaande met vermindering van de maandbezoldiging	— —	— —	— —	idem idem	idem idem
Bijkomende straf bij a t/m d, uitsluiting van vervoersfaciliteiten voor een bepaalde periode alleen wegens plichtsverzuim bij het gebruik maken van vervoersfaciliteiten e. ontslag	—	—	—	idem	idem

1) S.P.C. = Sectie Personeels Chef

9) R.V.O. = Raad van Overleg

overtreding van een ondergeschikte werknemer constateert doch zelf niet tot straffen bevoegd is, te werk moet gaan. Hij dient contact op te nemen met de sectiepersoneelschef en in overleg met hem een voorstel te doen m.b.t. het opleggen van een disciplinaire maatregel aan de desbetreffende tot straffen bevoegde functionaris. Al naargelang de voorgestelde maatregel is dat de bedrijfschef (= afdelingshoofd), sectorhoofd (b.v. hoofd sector staal, hoofd sector ijzer) of de directeur IJmuiden. Ingevolge art. 27 W.K. is een meerdere verplicht op te treden tegen een mindere, die een krijgstuchtelijk vergrijp pleegt. Hoe hij te werk moet gaan is niet expliciet geregeld. Wel bestaan er feitelijke „instructies” (cf. „HANDLEIDING MILITAIR RECHT” door – thans – Prof. Mr. H. H. A. de Graaff).

7. Coördinatie disciplinebeleid

Zoals we reeds gezien hebben, heeft de personeelsdienst bij *Philips* een eigen taak inzake het disciplinebeleid. De opzet hiervan is in feite te voorkomen dat in de diverse afdelingen of sectoren een verschillend disciplinebeleid wordt gevoerd. Bij de *Hoogovens* is deze coördinerende taak opgedragen aan de Adviescommissie Discipline. Daar waar haar advies niet wordt gevraagd (zie bijgevoegd schema) dient zij het disciplinebeleid te controleren. Eventuele opvallende verschillen tussen de diverse afdelingen inzake het gevoerde disciplinebeleid moet deze commissie doorgeven aan de directie IJmuiden.

Gezien de toedeling van de strafbevoegdheid bij de N.S. bestaat er daar (nog) geen behoefte aan een coördinerende instantie. Immers materiële disciplinaire maatregelen kunnen alleen door de directie van de N.S. worden opgelegd.

In de *krijgsmacht* vindt er rapportering plaats van de opgelegde krijgstuchtelijke straffen. Indien de straffen exorbitant zijn, mag ieder boven de strafoplegger gestelde – tot straffen bevoegde – meerdere de strafoplegging overnemen en naar zijn inzicht wijzigen of tenietdoen. Daarnaast functioneren bij de KLu de commando-juristen namens de BDL als controlerende instantie.

8. Hoger beroep

Voor wat betreft hoger beroep bestaat er beslist geen eenvormigheid tussen de drie onderzochte ondernemingen.

Hoogovens kent de werknemer, die in eerste instantie disciplinair is gestraft, het recht toe om in beroep te gaan bij de tot straffen bevoegde meerdere van de strafoplegger. De mogelijkheid van hoger beroep is alleen uitgesloten, indien de directeur IJmuiden in eerste instantie reeds heeft beslist. In dergelijke gevallen zijn extra rechtswaarborgen geschapen

door de reeds eerder genoemde Adviescommissie Discipline een centraal advies te laten uitbrengen (zie bijgevoegd schema).

Philips heeft een College van Beroep in het leven geroepen, waarbij de gestrafte werknemer beroep kan aantekenen tegen de hem opgelegde disciplinaire maatregel. Dit college bestaat uit vier leden, waarvan er twee door de werkgeefster en twee door de Ondernemingsraad worden aangewezen. Het College beslist bij meerderheid van stemmen. Staken de stemmen, dan is de beslissing aan de voorzitter van de Raad van Bestuur der N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken.

De Nederlandse Spoorwegen hebben een scheidsgerecht voor beroepszaken. Dit scheidsgerecht bestaat uit één door de Directie N.S. aangewezen lid en één door appellant aangewezen lid. Appellant moet daartoe kiezen uit een lijst van 30 personen, die door de drie in de S.E.R. vertegenwoordigde vakverenigingen en een categorale vakvereniging worden aangewezen. Appellant's keuze mag niet vallen op een persoon, onder wiens bevelen appellant rechtstreeks werkzaam is en evenmin op een persoon, die rechtstreeks onder de bevelen van appellant staat. Het scheidsgerecht wordt gecompleteerd met een voorzitter, die bij toerbeurt wordt aangewezen uit een lijst van hoogstens tien personen, die door directie en personeelraad in gemeen overleg voor een tijdvak van twee jaar worden benoemd. Er wordt bij meerderheid van stemmen beslist (blanco stemmen en onthouden van stemmen is niet toegestaan).

De *krijgstuchtelijk* gestrafte militair kan zich over de hem opgelegde straf beklagen bij de tot straffen bevoegde meerdere, onder wiens direct bevel de strafoplegger staat (art. 61 W.K.). Eventueel kan hij, indien de straf niet geheel is teniet gedaan, nadien nog de eindbeslissing van het H.M.G. inroepen (art. 67 W.K.).

Mijn voorkeur gaat uit naar het systeem van de N.S.

a. vanwege de samenstelling van de beroepsinstantie: meerhoofdigheid, geen (directe) band tussen strafoplegger en beroepsinstantie, vertegenwoordiging van werkgever en werknemer in beroepsinstantie)

b. omdat een aantal rechtswaarborgen voor de procedure in een reglement zijn vastgelegd (b.v. directie en appellant kunnen stukken aan het scheidsgerecht overleggen en opgeven welke getuigen en deskundigen zij verlangen te doen horen).

Daartegenover zijn er ook nadelen aan te wijzen. Zo beslist het scheidsgerecht in raadkamer naar vrije overtuiging (het leveren van het wettig en overtuigend bewijs wordt niet vereist). Dit nadeel weegt daarom zo zwaar, omdat de werknemer van N.S. krachtens art. 105 A.R.D. (een AMvB) alleen bij dit scheidsgerecht in beroep kan gaan tegen een disciplinaire maatregel. De weg naar de ambtenarenrechter resp. de kantonrechter staat voor hem niet open omdat de werknemer van N.S. noch als ambtenaar in de zin van art. 1 van de Ambtenarenwet 1929, noch als werknemer in de zin van titel VII A van het B.W. kan worden aange-

merkt.

Bij Philips' regeling van hoger beroep zijn ook pluspunten aan te wijzen. Philips kent in de praktijk ook vele proceswaarborgen. Kennelijk bestaat er (nog) geen behoefte deze in regelingen vast te leggen.

Bij Hoogovens treft men nog de eenhoofdige beroepsinstantie aan. Persoonlijk ben ik daar niet zo gelukkig mee, vooral als er een directe hiërarchische lijn bestaat tussen de strafoplegger in eerste aanleg en de beroepsinstantie.

Keren we nu terug naar de krijgstuchtelijk gestrafte militair. De formele regels zijn zo geredigeerd, dat de militair eerst bij een eenhoofdige instantie (tevens directe meerdere van strafoplegger) in beklag gaat en eventueel nadien de eindbeslissing van een meerhoofdige instantie kan invoeren. T.a.v. de beklagprocedure in eerste instantie valt bij vergelijking met het systeem van de **N.S.** op, dat:

a. er geen meerhoofdige beroepsinstantie is;

b. een directe relatie beklaginstantie – strafoplegger in eerste aanleg bestaat;

c. een vertegenwoordiging van de kant van de gestrafte militair (noch in de beklaginstantie, noch in de figuur van de raadsman) ontbreekt.

Er kan worden opgemerkt, dat de meerderheid van de commissie **La-**gerwerff deze verschillen wil laten wegvallen. De meerderheid van deze commissie is n.l. van mening, dat het beklag in eerste instantie voor de krijgstraad moet dienen. Bovendien stelt zij de invoering van een aantal proceswaarborgen voor alle behandelingen van krijgstuchtelijke vergrijpen voor. Deze zouden wel eens een betere beroepsprocedure kunnen opleveren, dan die bij Philips, Hoogovens of de **N.S.** v.w.b. het beroep in tweede instantie bestaan de bovengenoemde verschillen niet. Immers het **H.M.G.** is samengesteld uit een voorzitter (burger), een burger lid en een aantal militaire leden, die geen functionele relatie met de strafoplegger hebben. Voorts kan v.w.b. één der proceswaarborgen geweest worden op het toelaten van een dpl. sgt. (sgt. mr. Bergamin) voor het verlenen van rechtsbijstand in een krijgstuchtzaak, die onlangs voor het **H.M.G.** diende.

9. Opschortende werking van hoger beroep

Bij de **N.S.** wordt de tenuitvoerlegging van de in eerste aanleg opgelegde disciplinaire straf opgeschort, wanneer hoger beroep wordt ingesteld tegen die opgelegde straf. Bij de **Hoogovens** wordt het wel of niet opschorten van de tenuitvoerlegging van de straf aan de beroepsinstantie overgelaten. Vaak bepaalt de strafoplegger in eerste instantie dat de straf niet onmiddellijk maar b.v. pas een maand later moet worden ten uitvoer gelegd. **Philips'** woordvoerder gaf op dit vraagstuk een ontkennend antwoord. De tenuitvoerlegging van de straf wordt niet opgeschort.

Art. 55 W.K. sluit de mogelijkheid van opschorting uit. Wel kan achteraf compensatie worden verleend, indien de beklaginstantie c.q. het H.M.G. de straf kwijtscheldt of vermindert.

10. Straflijs

Bij de *Hoogovens* wordt de straf, aan een werknemer opgelegd, op zijn straflijst genoteerd. Na 5 jaar wordt die aantekening verwijderd, Hoogovens beschouwt de werknemer, dus alleen als hij binnen 5 jaar na een hem opgelegde straf t.z.v. een overtreding van de bedrijfsdiscipline een (andere) overtreding begaat, als recidivist. De *N.S.* kent ook een straflijststelsel. De daarop genoteerde straffen zijn in theorie niet verjaarsbaar; de praktijk is echter anders. Een uitzondering moet worden gemaakt voor een maatregel, die naast een straf kan worden opgelegd n.l. de waarschuwing voor ontslag. Krachtens art. 67 lid 3 Reglement Dienstvoorwaarden wordt „deze waarschuwing, indien zij gedurende een „tijdvak van 3 jaren niet is gevolgd door ontslag, geacht niet te zijn gegeven.“ Bij *Philips* tenslotte wordt het geheel aan het inzicht van de strafoplegger overgelaten of hij rekening houdt met in het verleden aan dezelfde werknemer opgelegde disciplinaire straffen.

Bij de *krijgsmacht* worden de krijgstuuchtelijke straffen op een straflijst van de betreffende militair genoteerd. De strafoplegger is ingevolge art. 37 W.K. gehouden bij het opleggen van een straf aan een militair rekening te houden met diens doorgaand gedrag, hetgeen de strafoplegger o.a. aan de hand van diens straflijst kan vaststellen. De W.K. geeft echter geen verjaringstermijn aan. Kennelijk wordt het aan het inzicht van de strafoplegger overgelaten of hij wel of niet de in het verleden opgelegde straf(fen) verjaard acht.

11. Conclusies

a. Er bestaat vanuit het oogpunt van rechtszekerheid duidelijk een behoefte het werkingsgebied van de krijgstuuchtelijke regels nauwer en nauwkeuriger te begrenzen. Het door de commissie Lagerwerff gedane voorstel geeft in deze te ruime marges (vergeleken met die van Philips, Hoogovens en *N.S.*). Mijns inziens dienen de regels van de krijgstuuch alleen op de in werkelijke dienst zijnde militair van toepassing te zijn, indien hij aan één der volgende criteria voldoet:

1. het verrichten van dienst;
2. het aanwezig zijn op militair terrein;
3. het dragen van een militair uniform.

b. Steeds meer vindt de opvatting weerklank dat de vrijheidsstraffen zoveel mogelijk moeten worden vervangen door geldboeten. Enerzijds zien we het voorstel van de commissie Lagerwerff de geldboete als krijgs-

tuchtelijke straf in te voeren anderzijds de aanwijzing van de BDL de straf van streng arrest niet meer toe te passen. Het wachten is nu op de *invoering van de geldboete* als krijgstuchtelijke straf.

c. In de genoemde ondernemingen kunnen alle disciplinaire maatregelen in principe aan alle werknemers (van hoog tot laag) worden opgelegd. In W.K. wordt in deze nog onderscheid gemaakt tussen officieren, onder-officieren en minderen. Voorgesteld wordt om *alle krijgstuchtelijke straffen in beginsel op alle categorieën toepasselijk* te doen zijn (conform het voorstel van de commissie Lagerwerff).

d. Indien in een der genoemde ondernemingen aan een functionaris strafbevoegdheid wordt toegekend met een bepaald pakket disciplinaire maatregelen, dan mag hij die maatregelen aan iedere ondergeschikte (van zijn afdeling, sectie e.d.) bij overtreding opleggen. Voorgesteld wordt ook in de krijgsmacht dit principe in te voeren, zodat voortaan de *strafbevoegdheid met een bepaald pakket krijgstuchtelijke straffen t.o.v. alle (functionele) ondergeschikten* kan worden uitgeoefend.

e. Mijn voorkeur gaat uit naar een systeem, waarin *alleen aan de kazernecommandant resp. basiscommandant e.d. de bevoegdheid wordt verleend om in eerste aanleg krijgstuchtelijke straffen op te leggen*.

f. In de beklagprocedure in eerste instantie treedt de directe meerdere van de strafoplegger op. Aan de daaraan verbonden nadelen (directe relatie strafoplegger – beklaginstantie; geen meerhoofdige beroepsinstantie) wordt in het meerderheidsvoorstel van de commissie Lagerwerff tegemoet gekomen. De meerderheid is n.l. van mening, dat de *krijgsraad als beklaginstantie in eerste* aanleg dient op te treden, met welke opvatting ik me gaarne verenig.

g. Bij de Hoogovens wordt een algemene strafverjaringstermijn van 5 jaar gehanteerd. Aanbevolen wordt om ook *in de W.K. een algemene strafverjaringstermijn* vast te leggen.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 24 februari 1971

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel W. N. C. Swaving en Kapitein G. D. Buurman van Vreedem.

Als bestuurder van een personenauto binnen de bebouwde kom de maximum snelheid van 50 km/h zodanig overschreden en daardoor zodanig de veiligheid op de weg in gevaar gebracht dat een hem achtervolgende politieauto uit veiligheidsoverwegingen de achtervolging moest staken.

Een week hechtenis en f 50 boete alsmede ontzegging van de rijbevoegdheid voor de tijd van een jaar.

In hoger beroep (zie sententie achter het vonnis): Op grond van art. 55 (1) W.Sr. slechts de overtreding van art. 25 W.V.W. in aanmerking genomen; veroordeling tot een week hechtenis en ontzegging van de rijbevoegdheid voor de tijd van 8 maanden.

(W.Sr. art. 55(1); W.V.W. art. 25; R.V.V. art. 51)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.O.R., geboren 27 november 1950, dpl. soldaat, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 21 oktober 1970 circa 21.50 uur te Vlissingen als „bestuurder van een vierwielige personenauto BMW 1600, gekentekend „42-86 DH daarmee heeft gereden over de voor het openbaar verkeer „openstaande binnen de als zodanig aangeduide bebouwde kom van „Vlissingen gelegen wegen Badhuisstraat, Kenau Hasselaarstraat, „Boulevard Evertsen, Boulevard Bankert, Coosje Buskenstraat en de „Glacisstraat met snelheden variërende van 70 tot 100 km per uur, in „elk geval met aanzienlijk hogere snelheid dan de ter plaatse geldende „maximumsnelheid van 50 km per uur en alstoen aldaar door zijn rijden „met deze snelheden de veiligheid op genoemde wegen in gevaar heeft „gebracht, hebbende een hem, beklagde achtervolgende politieauto van „de gemeentepolitie Vlissingen uit veiligheidsoogpunt de achtervolging „moeten staken”;

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtigsoldaat bij de Koninklijke Landmacht dienende heb ik op 21 oktober 1970 te circa 21.50 uur te Vlissingen als bestuur-

der van een vierwielige personenauto, merk BMW 1600, gekentekend 42-86 DH daarmee gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande en binnen de als zodanig aangeduide bebouwde kom dier gemeente gelegen weg Badhuisstraat, en enige andere wegen, die ik niet bij name ken, met een snelheid hoger dan 50 km per uur; ik heb niet op de snelheidsmeter van de auto gelet;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal Gemeentepolitie Vlissingen, nr. 4112/70 d.d. 8 november 1970, opgemaakt door Nico van Velzen en Willem Frans Rijnberg, respectievelijk hoofdagent en agent van gemeentepolitie te Vlissingen, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Marinus Wilhelmus Petrus Lourens Jozua van Steenderen:

Op 21 oktober 1970 te circa 21.50 uur zat ik als passagier in de auto, gekentekend 42-86 DH, die werd bestuurd door J.O.R. Ik zag, rijdende op de Badhuisstraat te Vlissingen dat een tevoren door R. ingehaalde politieauto achter onze auto reed. Ik dacht dat R. mogelijk te hard gereden had, maar op een suggestie mijnerzijds de auto langs de kant van de weg te zetten reageerde R. niet. Ik merkte dat mijn vriend erg hard reed, zeker harder dan de maximumsnelheid van 50 km per uur;

en als eigen verklaring van verbalisanten:

Op 21 oktober 1970 te circa 21.50 uur reden wij te Vlissingen over de Paul Krugerstraat te Vlissingen, gaande in de richting van de Badhuisstraat. Wij zagen dat een man als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig, gekentekend 42-86 DH, personenauto, daarmee vóór ons uit voortreed over de Paul Krugerstraat. Gekomen bij de wegkruising Paul Krugerstraat-Badhuisstraat, welke kruising is aangeduid als voorrangskruising middels een bord model 8 bijlage II Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens, met dien verstande dat het verkeer, deze kruising naderende over de Badhuisstraat, voorrang heeft, zagen wij dat deze bestuurder bij het naderen van deze kruising de doorgang niet vrijliet aan de bestuurster van een fiets die daar voorrang had. Wij constateerden bij de achtervolging dat bedoelde bestuurder de snelheid van het door hem bestuurde voertuig opvoerde naarmate ik, van Velzen, de snelheid van de door mij bestuurde politieauto opvoerde. Wij hebben genoemde bestuurder achtervolgd over de Badhuisstraat, de Kenau Hasselaarstraat, de Boulevard Evertsen, de Boulevard Bankert, de Coosje Buskenstraat en de Glacisstraat te Vlissingen, welke wegen alle voor het openbaar verkeer openstaande wegen zijn, binnen de bebouwde kom der gemeente gelegen. Volgens de aanwijzingen van de snelheidsmeter van de politieauto waarmee wij reden over de Badhuisstraat bedroeg de snelheid circa 70 km per uur. Bij genoemde achtervolging over de Kenau Hasselaarstraat en de Boulevard Evertsen bedroeg de snelheid waarmee wij reden circa 90 km per uur, terwijl de snelheid waarmee wij reden op de Boulevard Bankert circa 100 km per uur bedroeg. Wij zagen dat de bestuurder

van genoemde auto de afstand tussen het door ons en hemzelf bestuurde voertuig zienderogen vergrootte. Wij achtten het rijden met een dergelijke snelheid dermate onverantwoord, dat wij geen verdere pogingen in het werk stelden om bedoelde bestuurder staande te houden. De snelheidsmeter van genoemde politieauto is op 4 oktober 1970 getest. Wij zagen dat de bestuurder vervolgens reed over de Coosje Buskenstraat in strijd met een geslotenverklaring, kenbaar middels een in zijn richting gekeerd bord model 12 bijlage II Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens. Vervolgens zagen wij dat genoemde bestuurder vanaf de Coosje Buskenstraat de Glacisstraat opreed. Gelet op het grote risico dat het rijden met dergelijke snelheden door de stad met zich bracht hebben wij de achtervolging van bedoelde bestuurder gestaakt;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat hij heeft gereden met snelheden variërende van 70 tot 100 km per uur.

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „Overtreding van de gedragsregel, vastgesteld bij artikel 51, eerste lid „van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens“;

2. „Overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet“;

ad 1. strafbaar gesteld bij artikel 139, eerste lid van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens;

ad 2. strafbaar gesteld bij artikel 35, derde lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het sub 2 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit termen aanwezig acht beklagde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen te ontzeggen;

(Volgt: veroordeling ten aanzien van het sub 1 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit tot betaling van een geldboete van f 50, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 10 dagen en ten aanzien van het sub 2 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit tot een hechtenis voor de tijd van 1 week en ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 jaar – Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 9 juni 1971

President: Mr. Lamers; **Leden:** Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker; Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Luitenant-Generaal b.d. Valk (plv.);

Raadsvrouwe: Mej. Mr. C. H. Groenewoud.

(Zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen — wegens overtreding van artikel 51 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens — tot hechtenis voor de tijd van één week alsmede tot ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van één jaar;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep, niet kan verenigen zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: (*zie vonnis — Red.*)

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof uit het vonnis waarvan hoger beroep overneemt de overwegingen inhoudende de bewijsmiddelen en de bewezenverklaring;

Overwegende, dat het bewezene valt zowel onder de strafbepaling van artikel 51, eerste lid van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens als onder die van artikel 25 jo artikel 35, lid 3 van de Wegenverkeerswet, zodat ingevolge artikel 55 lid 1 van het Wetboek van Strafrecht de laatstgenoemde bepaling van toepassing is en het bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 25 jo artikel 35 lid 3 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde blijkt een uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te Dordrecht, bij vonnis van de Kantonrechter te Gorinchem *terzake* van overtreding van artikel 25 van de Wegenverkeerswet werd veroordeeld tot een geldboete van éénhonderdenvijftig gulden subsidiair vijftien dagen

hechtenis en ontzegging van de rijbevoegdheid voor de duur van drie maanden, welke straffen het Hof in rekening brengt bij de bepaling van na te melden straffen;

(Volgt: vernietiging van het vonnis, waarvan hoger beroep, en opnieuw rechtdoende: veroordeling tot hechtenis voor de tijd van 1 week en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 8 maanden — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 26 mei 1971

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel J. C. Engelman en Kapitein G. K. H. Hes;
Raadsman: Mr. M. Thoolen.

Tweede lange-harenzaak¹

Als dienstplichtig soldaat op de dag van opkomst in werkelijke dienst geweigerd zijn (lange) haren naar het gangbare model te laten knippen en na uitdrukkelijk wijzen op zijn strafbaarheid in zijn ongehoorzaamheid volhard door opnieuw te weigeren.

KRIJGSRAAD: twee jaar gevangenisstraf (met aftrek van voorarrest) en ontslag uit de dienst zonder ontzetting.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: één week militaire detentie en geen ontslag.

Het Hof verwerpt het verweer dat het gegeven bevel niet een „dienstbevel” zou zijn omdat het niet in functionele relatie tot de dienst zou staan. Het Hof overweegt dat onder een dienstbevel moet worden verstaan een bevel betreffende enig militair dienstbelang, van welke aard ook, aan welk criterium het bevel voldoet omdat een veilige/ doelmatige uitvoering van een bevel in het gedrang kan komen bij het verrichten van bepaalde diensten indien de militair zijn haren onbepaald zou hebben laten groeien terwijl een groot apparaat als de krijgsmacht is, vraagt om een min of meer algemene regeling van de haardracht.

Het Hof verwerpt eveneens het verweer van de raadsman dat het haar voor beklagde een integrerend deel van zijn lichaam en zijn persoonlijkheid zou zijn. Het Hof overweegt dat in het maatschappelijk leven het bijknippen van het haar algemeen wordt aanvaard en toegepast, zonder dat dit als een corporele ingreep of een inbreuk op de persoonlijkheid wordt ervaren.

Het Hof verwerpt tenslotte het beroep van de raadsman op artikel 1(2) W.Sr. omdat het niet terzake doet of, nadat eenmaal een dienstbevel gegeven is, het militaire dienstbelang, dat het bevel betrof, is komen te vervallen.

---

1) De eerste „lange-harenzaak” is gepubliceerd in M.R.T. LX (1967 blz. 586 e.v.)

Met betrekking tot de straf overweegt het Hof dat het feit gepleegd is op de eerste dag van aankomst van beklaagde in de kazerne zodat aannemelijk is dat vooral een gebrek aan aanpassing en onvoldoende inzicht in de eisen van de militaire dienst van invloed zijn geweest op beklaagdes weigering, hetgeen te eerder valt aan te nemen nu beklaagde heeft verklaard geen bezwaren te hebben tegen het verrichten van militaire dienst.

(W.M.Sr. art. 11; 23; 114(1); W.Sr. art. 1(2))

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M.W.,
geboren 28 februari 1951, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de A batterij Artillerie „Instructie Afdeling van het Artillerie Opleidings Centrum der Konink- „lijke Landmacht te Bergen op Zoom, aldaar op 15 maart 1971 toen „hij voor eerste oefening in de Cort Heijligerskazerne was aangekomen en „bij voormeld onderdeel was ingelijfd en hem was medegedeeld dat hij „onder de krijgstucht stond en de sergeant-majoor C. A. Schipper van „voormeld onderdeel hem naar de kazernekapper van het onderdeel had „gebracht en hem aldaar had bevolen zijn (lange) haren naar het gangbare „model te laten knippen, heeft geweigerd aan dit bevel te gehoorzamen, „zeggende dat hij dit niet wilde en vervolgens, nadat de sergeant-majoor „hem er op had gewezen dat hij zich aldus aan een ernstig strafbaar feit „schuldig maakte en deswege met de Krijgsraad in aanraking zou kunnen „komen en daarna het bevel had herhaald, opzettelijk in zijn ongehoor- „zaamheid heeft volhard en opnieuw heeft geweigerd het bevel op te vol- „gen”;

Overwegende, dat uit een Justitiële Verklaring d.d. 16 maart 1971, op- gemaakt door de Commandant A Batterij Artillerie Instructie Afdeling Artillerie Opleidings Centrum te Bergen op Zoom blijkt, dat beklaagde op voornoemd tijdstip sedert 15 maart 1971 als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk onder meer heeft verklaard: Terwijl ik als dienstplichtig soldaat bij de A Batterij van de Artillerie Instructie Afdeling Artillerie Opleidings Centrum te Bergen op Zoom voor eerste oefening in de Cort Heijligerskazerne was aangekomen, ingelijfd en onder de krijgstucht gesteld, heb ik op 15 maart 1971, toen de sergeant-majoor Schipper van mijn onderdeel na mij naar de kazerne- kapper te hebben gebracht, mij aldaar opdracht gaf mijn lange haren naar het in de dienst gangbare model te laten knippen, geweigerd aan dat bevel te gehoorzamen, zeggende dat ik dat niet wilde en ik ben bij mijn weige- ring gebleven ook nadat de sergeant-majoor mij erop had gewezen dat ik mij door de weigering aan een strafbaar feit schuldig maakte en deswege

met de Krijgsraad in aanraking zou kunnen komen en hij het bevel had herhaald;

Overwegende, dat een proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek van de A Batterij Artillerie Instructie Afdeling Artillerie Opleidings Centrum, d.d. 15 maart 1971, opgemaakt door Cornelis Johannes Janssen en Marinus François Dekker, respectievelijk kapitein en kornet der Artillerie, beiden behorend tot voormelde Instructie Afdeling, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van

C. A. Schipper, sergeant-majoor:

Op 15 maart 1971 begaf ik mij met soldaat M.W., naar de kapper van de Cort Heijligerskazerne te Bergen op Zoom. Ik gaf hem aldaar opdracht zijn haar te laten knippen doch hij weigerde deze opdracht uit te voeren. Ik heb hem op zijn strafbaarheid gewezen en hem gezegd dat hij zich voor de Krijgsraad zou moeten verantwoorden. Hierna heb ik de opdracht herhaald, doch hij bleef weigeren;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid, waarbij de schuldige opzettelijk in zijn „ongehoorzaamheid volhardt nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn „strafbaarheid heeft gewezen“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet tevens zodanig ongeschikt, dat hij voor goed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat beklagde op 15 maart 1971 in voorlopig arrest is gesteld en de aard en omstandigheden der zaak vorderen, dat dit arrest gehandhaafd blijft;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 jaren, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten vanaf 15 maart 1971; voorts ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapendmacht te dienen en bekrachtiging van het bestaande arrest – *Red.*)

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 7 juli 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Luitenant-Generaal b.d. van der Veen (plv.), Generaal-Majoor Thijssen (plv.);

Raadsman: Mr. R. W. Schutte.

(Zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage, appellant, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen M.W., geïntimeerde, en van M.W. voornoemd, appellant, tegen de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad voornoemd, geïntimeerde, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht.

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de getuige door de Advocaat-Fiscaal opgeroepen;

Gehoord de beklagde, zo in zijn antwoorden als in de middelen van verdediging, door hem en namens hem door de raadsman aangevoerd;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, op de grondslag van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht als ware het Hof de commanderende officier van beklagde (daartoe bijzondere aanleiding aanwezig achtende) beklagde tuchtrechtelijk zal bestraffen met verzwaard arrest van twaalf dagen, die geacht moeten worden te zijn ondergaan door het voorlopig arrest;

Overwegende, dat de behandeling der zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklagde opgelegde straffen en de daarop **betrekking hebbende** overwegingen, welke het Hof onjuist oordeelt, zodat het vonnis in zoverre niet in stand kan blijven;

Overwegende, dat beklagde's raadsman in hoger beroep vooreerst als verweer heeft aangevoerd, dat het in de bewezenverklaring bedoelde bevel niet was een dienstbevel, omdat dit niet in functionele relatie tot de dienst stond;

Overwegende, dat dit verweer — voorzover daaraan de opvatting ten grondslag mocht liggen, dat een dienstbevel slechts **betrekking** kan hebben op van functionele aard zijnde dienstverrichtingen in engere zin — geen steun vindt in de wet, daar onder een dienstbevel moet worden begrepen een bevel betreffende enig militair dienstbelang van welke aard dan ook, aan welk criterium het onderwerpelijke bevel voldoet;

Overwegende, omtrent dit laatste :

dat de hoofd- of neventaak van het overgrote deel der mannelijke

militairen doorgaans leidt of kan leiden tot diensten van zodanige aard, dat een doelmatige of veilige uitvoering daarvan in het gedrang kan komen, indien hij, die deze diensten verricht, zijn haren onbeperkt zou hebben doen groeien;

dat het in een groot apparaat als de krijgsmacht niet of nauwelijks mogelijk is een aldus geboden beperking van de haargroei voor iedere afzonderlijke militair of voor elke specifieke dienstverrichting vast te stellen, en zowel deze omstandigheid als de wenselijkheid die beperking niet van onderdeel tot onderdeel nodeloos te doen verschillen, vraagt om een min of meer algemene regeling van de haardracht;

dat een dergelijke regeling er ene kan zijn, die ervan uitgaat dat zij (behoudens incidentele uitzonderingen) heeft te gelden voor alle mannelijke militairen, of ene, die, uitgaande van een in beginsel aanvaarde regel van vrijlating van de haardracht, een groot aantal dier militairen aanduidt als niet vallende onder zodanige regel, doch dat van geen van beide regelingen – voor welke daarvan ook op grond van beleidsoverwegingen wordt gekozen – kan worden gezegd, dat zij een ander belang dan dat van de dienst zoude raken;

dat een regeling als eerstbedoeld is vervat in de brief van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten van 20 juli 1970 no. 70.1256/12/H/Ong, zakelijk inhoudende – voorzover hier van belang – dat ter bevordering van eenheid van opvatting en interpretatie en ter tegemoetkoming aan de gewijzigde normen, die zich met betrekking tot de haardracht in het huidige tijdsbestek voordoen, wordt bepaald, dat het hoofdhaar door mannelijke militairen zodanig wordt gedragen, dat het haar dicht aansluit aan het hoofd en niet valt over de oren, de ogen en de boord of kraag, behoudens door de B.L.S. voor noodzakelijke gevallen vast te stellen afwijkende regelen;

dat die regeling reeds omdat zij tot een vermindering in het algemeen van de kansen op een ondoelmatige of onveilige uitvoering van dienstverrichtingen kan bijdragen, als een dienstbelang betreffend is aan te merken;

dat zulks medebrengt, dat het kennelijk ter effectueering van voorzegde regeling aan beklagde gegeven bevel om zijn haren „naar het gangbare „model^m te laten knippen, evenzo een gelijk dienstbelang betrof en uit dien hoofde een dienstbevel was, in verband waarmede buiten bespreking kan blijven of en welke dienstbelangen van andere aard dat bevel voorts nog zou betreffen;

Overwegende, dat voormeld verweer mitsdien moet worden verworpen;

Overwegende, dat de raadsman van beklagde voorts naar voren heeft gebracht, dat in de huidige tijd voor vele jongeren en ook voor beklagde het haar een integrerend deel van het lichaam of van de persoonlijkheid is, doch dit aan de strafbaarheid van het bewezenverklaarde of van beklagde niet vermag af te doen; dat namelijk op grond van de omstandig-

heid, dat in het maatschappelijk leven het bijknippen van het haar – zo tot verzorging daarvan als anderszins – algemeen wordt aanvaard en toegepast zonder dat dit als een corporele ingreep of een inbreuk op de persoonlijkheid wordt ervaren, en mede in aanmerking genomen het als voorzeggd met het gegeven bevel gediende belang, niet gezegd kan worden dat dat bevel voerde tot een ontoelaatbare beknotting van het recht op zeggenschap over eigen lichaam of persoonlijkheid; dat het gegeven bevel evenmin kan worden aangemerkt als strijdig met de bij pleidooi nog aangehaalde artikelen 3 en 8, juncto 17 en 18 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden; Overwegende, dat beklaagde's raadsman verder een beroep heeft gedaan op een na de uitspraak van het bestreden vonnis in de pers gepubliceerd bericht, zakelijk onder meer inhoudende, dat de Minister van Defensie heeft besloten in principe de haardrachtkeuze voor militairen vrij te laten, voorzover deze in overeenstemming zal zijn met de eisen, welke de bedrijfsveiligheid stelt en dat deze veiligheidseisen als basis zullen dienen voor de alsnog vast te stellen regeling hieromtrent, in aansluiting waaraan door de raadsman is betoogd, dat daardoor de haardracht buiten het kader van de dienst is geplaatst en aldus een verandering van wetgeving ten aanzien van het „blanket” karakter van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht heeft plaats gehad;

Overwegende, dat ook dit betoog geen doel kan treffen, omdat – daargelaten nog, dat de door de Minister in uitzicht gestelde regeling nog niet tot stand is gekomen – van een verandering in de wetgeving en daarmee van toepassing van artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht ten deze slechts sprake zou kunnen zijn, indien er enige verandering zou zijn gekomen in het hier toepasselijke artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht, hetgeen niet het geval is, immers laatstgenoemd artikel ook nu nog eist, dat het daarin bedoelde bevel zij een dienstbevel, hetgeen wil zeggen – gelijk reeds overwogen – een bevel, enig militair dienstbelang betreffende; dat het niet ter zake doet of, nadat eenmaal zodanig bevel gegeven is, het militair dienstbelang, dat het bevel betrof, zou zijn komen te vervallen;

Overwegende, thans met betrekking tot de op te leggen straf:

dat, ofschoon het ten laste van beklagde bewezen verklaarde feit, opleverende „opzettelijke ongehoorzaamheid, waarbij de schuldige op „zettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhardt nadat een meerdere hem „uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen” een ernstig misdrijf is, het Hof nochtans van oordeel is ten deze met een geringe straf te kunnen volstaan, gelet op de omstandigheden, dat dat feit werd gepleegd op de eerste dag, waarop beklagde als dienstplichtige voor eerste oefening in de kazerne was aangekomen en vrijwel onmiddellijk nadat hij onder de krijgstucht was gesteld, zodat aannemelijk is, dat vooral een gebrek aan aanpassing aan de militaire situatie en onvoldoende inzicht

in de door de militaire dienst gestelde eisen van invloed zijn geweest op de vorming van beklagde's besluit tot weigering om te gehoorzamen aan het hem gegeven bevel, hetgeen te eerder valt aan te nemen, nu beklagde aan het Hof verklaard heeft geen bezwaren tegen het verrichten van militaire dienst te hebben;

dat het begane feit evenwel niet van zo lichte aard is, dat het buiten strafrechtelijke behandeling kan worden gelaten en het Hof na te melden korte vrijheidsstraf in overeenstemmingacht met de voormelde en overige omstandigheden, waaronder het feit is begaan, en met de persoon van beklagde, gelijk van een en ander ten processe is gebleken;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van de artikelen 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 23 van het Wetboek van Militair Strafrecht — alsmede met toepassing van de artikelen 11 van laatstgenoemd Wetboek en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, doch alleen ten aanzien van de aan beklagde opgelegde straffen en de daarop betrekking hebbende overwegingen;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklagde tot een militaire detentie voor de tijd van *een week*;

Bepaalt, dat een gedeelte, groot *een week*, van de tijd door de veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde militaire detentie in mindering zal worden gebracht;

Bevestigt in voege als voormeld het vonnis voor het overige met overneming der gronden.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 11 juni 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel H. L. Peters en Kapitein P. Rueck;

Raadsman: Kapitein J. J. H. Kooiman.

Als sergeant der 1e klasse zijn mindere, een soldaat, tegen diens wang geslagen.

„Mishandeling“; onvoorwaardelijke militaire detentie voor de tijd van één week.

(W.M.Sr. art. 142; W.Sr. art. 300)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAADTE ARNHEM,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen O.V.,
geboren 17 maart 1930, sergeant I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als sergeant der eerste klasse in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 2 maart 1970 te Assen, althans in Nederland, opzettelijk gewelddadig zijn mindere, de soldaat P. A. M. Bos, met de linkerhand tegen diens rechterwang heeft geslagen, bij en tengevolge van welk slaan Bos voornoemd pijn heeft ondervonden” ;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als sergeant-I in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, en was ingedeeld bij de Staf-Stafcompagnie van het 42e Pantserinfanterie Bataljon, op 2 maart 1970, nabij de ingang van het legeringsgebouw van de Staf-Stafcompagnie 42e Pantserinfanterie bataljon in de Johan Willem Frisokazerne te Assen, willens en wetens de soldaat Bos met zijn linkerhand een harde klap op zijn, Bos, rechterwang heeft gegeven; dat hij zich wel kan voorstellen dat die klap Bos pijn heeft gedaan;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. P. 132/70 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 12 maart 1970 getekend door Hendrik Braaksma, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, rnr. 24.09.17.002, algemeen opsporingsambtenaar en behorende tot de brigade Assen der Koninklijke Marechaussee zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Pieter Antonius Maria Bos, geboren te Heerenveen, 5 januari 1948, ongehuwd, van beroep wiskundig berekenaar, wonende te Heerenveen, Tjerk Bottemastraat 4, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat, ingedeeld bij de Staf-Stafcompagnie 42e Pantserinfanterie Brigade, gelegerd in de Johan Willem Frisokazerne te Assen; rnr. 48.01.05.061;

dat hij zich op maandag 2 maart 1970, omstreeks 14.30 uur met de sergeant der 1e klasse V. van de Staf-Stafcompagnie van de 42e Pantserinfanterie Brigade, bevond in het compagniesgebouw in de Johan Willem Frisokazerne te Assen; dat hij toen zag, dat de sergeant V. met één van zijn handen in de richting van zijn, Bos', gezicht sloeg; dat hij voelde, dat de sergeant V. hem op zijn rechterwang sloeg; dat de Map hard aankwam; dat hij tengevolge van de klap een vuurrode wang kreeg en later hoofdpijn kreeg;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als sergeant der eerste klasse in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 2 maart 1970 te Assen, opzettelijk gewelddadig „zijn mindere, de soldaat P. A. M. Bos, met de linkerhand tegen diens „rechterwang heeft geslagen, bij en tengevolge van welk slaan Bos voor- „noemd pijn heeft ondervonden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „mishandeling”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht,

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 1 week – Red.).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 2 juli 1970

President: Mr. W. C. Hassoldt; Leden: Luitenant-Kolonel H. L. Peters en Kapitein P. Rueck;

Raadsman: Kapitein J. Th. Bruurmijn.

Als korporaal zijn mindere, een dpl. soldaat, in het gelaat *geslagen* waardoor diens neusbeentje is gebroken.

„Mishandeling”; behandeling van de zaak als krijgstuuchtelijk vergrijp en bevestiging van de reeds opgelegde straf van 8 dagen verzuwaard arrest.

(W.M.Sr. art. 142; W.K. art. 2, 57 en 58; W.Sr. art. 300)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G.B., geboren 8 juni 1946, korp., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land- „macht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 20 maart „1970 te 't-Harde, in elk geval in Nederland, opzettelijk gewelddadig „de dienstplichtig soldaat N. P. M. Rijser in het gelaat heeft geslagen, „waardoor diens neusbeentje is gebroken”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard :

dat hij op 20 maart 1970, te ongeveer 22.45 uur op zijn legeringskamer in gebouw 53 in de legerplaats 't-Harde te 't-Harde, terwijl hij als dienstplichtig korporaal in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht en was ingedeeld bij de A-Batterij van 107 Afdeling Veldartillerie, de dienstplichtig soldaat Rijser een paar harde slagen in zijn gezicht heeft gegeven; dat hij zag, dat Rijser direct daarna een bloedneus had; dat hij de volgende dag heeft gehoord dat tengevolge van die slagen, die hij Rijser had gegeven, Rijser's neusbeentje was gebroken;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal van Huis-houdelijk Onderzoek opgemaakt te 't-Harde, gedagtekend op 9 april 1970 en ondertekend door Westerik, Gerrit Jan, tijdelijk reserve tweedeluitenant der artillerie, ingedeeld bij A-Batterij van de 107e Afdeling Veldartillerie, en Dekker, Cornelis, kornet, ingedeeld bij de A-Batterij van de 107e Afdeling Veldartillerie, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

Nicolaas Petrus Maria Rijser, rnr. : 49.07.03.423, dienstplichtig kanonnier A-Batterij 107e Afdeling Veldartillerie, wonende te Purmerend, Hoogstraat 25:

dat hij op vrijdag 20 maart 1970 om 22.45 uur kamer 10 binnen kwam en moeilijkheden kreeg met korporaal B.; dat op een gegeven moment B. toen aldaar naar hem, Rijser, toekwam en hem enkele slagen in het gezicht gaf, waardoor hij, Rijser, een bloedneus kreeg; dat hij zijn handdoek heeft gepakt en heeft getracht het bloeden te stelpen; dat dit niet lukte; dat hij toen met een ziekenauto is afgevoerd naar het KZV.; dat hij de volgende morgen naar Zwolle is gebracht om zijn neus te laten onderzoeken; dat toen bleek dat zijn neusbeentje was gebroken;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige geneeskundige verklaring, opgemaakt te 't-Harde, gedagtekend op 9 april 1970 en ondertekend door H. Idzerda, arts, onder meer zakelijk inhoudt als relaas van genoemde geneeskundige:

dat hij op 20 maart 1970 bij de dienstplichtig kanonnier N. P. M. Rijser, rnr.: 49.07.03.423, als letsel heeft waargenomen: „gebroken „neusbeen“;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemde geneeskundige verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 20 maart 1970 te 't-Harde, opzettelijk gewelddadig de dienstplichtig soldaat N. P. M. Rijsen in het gelaat heeft geslagen, waardoor

„diens neusbeentje is gebroken”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„*mishandeling*”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de zaak een in artikel 2, onder ten tweede van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan en de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht om met toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderende officier;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezig, voor eensluidend geaarmerkt afschrift van de straflijst van beklagde blijkt, dat de beklagde op 1 april 1970 *terzake* van dit feit reeds krijgstuchtelijk is gestraft met *acht* (8) *dagen* verzuwaard arrest met omschrijving van de strafreden als volgt:

„tijdens een stoeipartij op de kamer zijn zelfbeheersing verloren en „daardoor een kamergenoot zodanig geraakt, dat diens neusbeentje brak”;

Overwegende, dat de Krijgsraad deze straf de juiste acht, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder het vergrijp werd begaan alsmede de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

Overwegende, dat de Krijgsraad mitsdien termen aanwezig acht deze straf te bevestigen;

(Dictum:

Bevindt, dat de zaak een in artikel 2, onder ten tweede, van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

Bevestigt de aan beklagde opgelegde straf van *acht dagen* verzuwaard arrest, met handhaving van de omschrijving der strafreden.

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij – *Red.*).

NASCHRIFT

(1) Ofschoon het uitschelden, uitvloeken, beschimpen of bespotten van een mindere zowel in als buiten dienst strafbaar is, is het slaan, stompen of op andere wijze pijn veroorzaken van een mindere slechts strafbaar als het in dienst gepleegd is. Nu de tenlastelegging niet vermeldt dat het feit in dienst

gepleegd was, was artikel 142 *W.M.Sr.* niet toepasselijk en moest het feit volgens artikel 300 *W.Sr.* worden gekwalificeerd.

De beklaagde vermeldt omtrent de omstandigheden, waaronder de mishandeling plaats vond, niets; de mindere verklaart „dat hij. . . moeilijkheden kreeg met korporaal B". De aard van de moeilijkheden en met name de mogelijkheid dat hier sprake was van een onkrijgstuchtelijk gedrag (zie artikel 76 *W.K.*) is niet vermeld, zodat aangenomen moet worden dat de moeilijkheden bij de beklaagde zijn begonnen.

(2) Volgens artikel 57 *W.K.* is strafvervolgning (verwijzing) na krijgstuuchtelijke bestraffing mogelijk; volgens artikel 58 *W.K.* kan de militaire rechter, bevindende dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan, de zaak naar de commanderende officier verwijzen dan wel de bestraffing overnemen en een reeds opgelegde straf bevestigen of wijzigen.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraadte Arnhem

Vonnis van 22 oktober 1970

President: Mr. J. D. van den Berg; Leden: Kolonel H. Tieskens en Luitenant-Kolonel H. L. Peters;

Raadsman: Mr. C. A. Schoor.

Tenlastegelegd: (1) roekeloos of onachtzaam met een auto rijden en daardoor een tegemoetrijdende auto beschadigd en vervolgens doorgereden voordat zijn identiteit kon worden vastgesteld, een en ander onder invloed van drank; (2) vervolgens binnen de bebouwde kom ver boven de toegestane maximum snelheid van 50 km/h gereden en in een bocht met zijn auto over de kop geslagen waardoor zijn passagiere ribletsel heeft bekomen, een en ander onder drankinvloed; (3) gereden met een auto waarvan de band van het rechter voorwiel onvoldoende **profilering** vertoonde.

KRIJGSRAAD: Nietigverklaring van (1) omdat het tenlastegelegde feit onvoldoende is omschreven; voorts overtreding van art. 51 *R.V.V.*; handelen in strijd met art. 26 (1) *W.V.W.*; overtreding van art. 13 (1)(a) *W.V.R.*

Veroordeling tot twee geldboetes van f 50, gevangenisstraf van 4 weken (waarvan twee weken voorwaardelijk) en ontzegging van de rijbevoegdheid voor de tijd van één jaar.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: de dagvaarding sub (1) deugdelijk verklaard en veroordeling wegens overtreding van artikel 26 (1) *W.V.W.*; art. 30 (1)(a) *W.V.W.* en art. 13 (1)(a) *W.V.R.*; veroordeling tot gevangenisstraf van drie weken, ontzegging van de rijbevoegdheid voor de tijd van één jaar en geldboete van f 50.

(*R.L.Lu. art. 114a*; *W.V.W. art. 26, 30*; *W.V.R. art. 13*; *R.V.V. art. 51, 139*)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAADTE ARNHEM,
in de **zaak** van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P.S.,
geboren 14 augustus 1934, sergeant-majoor, beklaagde.

Gezien: . . . enz. ;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„1e. dat hij op of omstreeks 16 mei 1970 in de gemeente Barneveld, in „elk geval in Nederland, als bestuurder van een auto daarmede over de „voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Voorthuizerweg, tus- „sen Putten en Voorthuizen, zo roekeloos of onachtzaam heeft gereden, „dat hij niet behoorlijk tijdig naar rechts heeft kunnen uitwijken voor een „voor hem uiterst links van die weg in of nagenoeg door de berm rijdende „vanuit tegenovergestelde richting komende auto, doch die auto heeft „aangereden en beschadigd, welke auto noch toebehoorde aan hem, be- „klaagde, noch aan enig ander inzittende van die door hem, beklagde, „bestuurde auto en vervolgens is doorgereden of is weggereden, voordat „de identiteit van hem, beklagde, en de identiteit van die door hem, „beklaagde, bestuurde auto, behoorlijk kon worden vastgesteld, een en „ander terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van „alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht die „auto naar behoren te besturen;

„2e. dat hij op of omstreeks 16 mei 1970 te Voorthuizen, gemeente „Barneveld, in elk geval in Nederland, als bestuurder van een auto, daar- „mede heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande rij- „weg, de Rubensstraat, binnen de bebouwde kom van Voorthuizen met „een snelheid die ver boven de aldaar toegestane maximum snelheid van „50 km per uur lag, in elk geval met een zo hoge snelheid dan wel zo „roekeloos of onachtzaam, dat hij die door hem, beklagde, bestuurde „auto niet in een voor hem naar rechts verlopende bocht in de weg op „die weg heeft weten te houden, doch aan de voor hem rechterzijde van „die weg die bocht uitrijdend met die auto over de kop is geslagen, een „en ander waardoor de zich mede in die auto bevindende Gijsbertha V. „zodanig is terechtgekomen, dat zij dusdanig ribletsel heeft bekomen, dat „ziekte van ongeveer vier weken is ontstaan, door welke wijze van rijden „alstoen aldaar in ieder geval de vrijheid van het verkeer zonder nood- „zaak werd belemmerd of de veiligheid op de weg in gevaar werd ge- „bracht of redelijkerwijs was aan te nemen, dat de veiligheid op die weg in „gevaar kon worden gebracht, een en ander terwijl hij verkeerde onder „zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij „niet in staat moest worden geacht, die auto naar behoren te besturen;

„3e. dat hij op of omstreeks 16 mei 1970 te Voorthuizen, gemeente „Barneveld, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Ru- „bensstraat, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmede „heeft gereden, terwijl dat motorrijtuig rijtechnisch in onvoldoende staat „van onderhoud verkeerde en/of niet voldeed aan de in hoofdstuk IV

„van het Wegenverkeersreglement ten aanzien van de inrichting van voertuigen van de categorie, waartoe het behoort, gestelde eisen, immers: „de buitenband, gemonteerd om het rechtersvoorwiel, was niet voorzien „van voldoende profilering”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de tenlastelegging, voorzover betreft het daarin sub-1 vermelde, niet in voldoende mate een opgave behelst van het feit/de feiten, dat/die daarin aan de beklaagde wordt/worden tenlastegelegd, zodat de tenlastelegging, voorzover betreft het daarin sub-1 vermelde, niet voldoet aan de daaraan bij artikel 114a Rechtspleging Land- en Luchtmacht op straffe van nietigheid gestelde vereisten en derhalve nietig is;

t.a.v. *het sub 2e en sub 3e ten laste gelegde:*

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij op vrijdag 15 mei 1970 tussen de middag vlak voor de warme maaltijd een drietal glazen jonge jenever met sinas heeft gedronken;

dat hij daarna de maaltijd heeft gemist; dat er die dag vanaf ongeveer 16.30 uur een gezellige bijeenkomst was in de onder-officierskantine; dat hij toen een glas jonge jenever heeft gedronken; dat – omdat dit hem niet beviel – hij is overgestapt op bier; dat hij toen tot de maaltijd van ongeveer 18.00 uur naar zijn schatting ongeveer vier glazen bier heeft gedronken; dat hij tijdens de op de maaltijd volgende gezellige avond jenever met sinas heeft gedronken; dat zijn echtgenote hem later heeft verteld dat het nogal forse glazen jenever waren, die hem waren ingeschonken; dat hij schat dat die avond heeft geduurd tot 16 mei 1970 ongeveer 01.00 uur; dat hij tegen het einde van de feestavond niet goed werd; dat hij toen naar buiten is gegaan; dat hij dacht, dat het toch maar beter was om zelf niet terug te rijden en mee te rijden met de sergeant van Cuijk, die bij hem thuis logeerde; dat hij, toen hij daarop wat in de open lucht liep, zich wat voelde opknappen; dat hij daarna met zijn echtgenote in zijn auto is gestapt en in de richting van hun woonplaats is gereden; dat hij zodoende op 16 mei 1970 te omstreeks 01.20 uur als bestuurder van zijn personenauto, Volkswagen, gebroken wit, gekentekend . . ., daarmee reed over de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Voorthuizerweg tussen Putten en Voorthuizen in de gemeente Barneveld; dat hij op een gegeven moment, toen hij het dorp Voorthuizen had bereikt en was gekomen ter hoogte van een hem bekend pleintje voor een kerkhof, besloot om daar te keren; dat hij toen geremd heeft en bedoeld pleintje is opgereden, maar dat dat veel te hard ging; dat hij toen het pleintje weer is afgereden; dat hij, toen hij de rijbaan weer had bereikt, voelde, dat het stuur naar links werd getrokken; dat hij toen tegenstuur gaf en direct remde; dat hij zich nog kan herinneren, dat hij een km-paal-tje op zich af zag komen; dat hij dacht gereden te hebben met een snel-

heid van ongeveer 70 km per uur, maar dat zijn snelheid wel hoger geweest kan zijn; omdat hij zich kan herinneren met een forse snelheid te hebben gereden; dat hij na de aanrijding heeft gezien dat de plaats waar hij met de auto over de kop is geslagen was gelegen in een voor hem naar rechts verlopende bocht; dat het hem, toen hij op tijd en plaats vermeld als bestuurder de bebouwde kom van Voorthuizen had bereikt en reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Rubensstraat, bekend was, dat zijn rechter voorband nog maar weinig profilering vertoonde; dat hem na de aanrijding bloed is afgenomen voor een bloedproef;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal nr. P. 92/70, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 17 juni 1970 gedagtekend en ondertekend door Jacob Wabe van der Veer, wachmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee, 1e verbalisant, en Jouke de Jong, marechaussee 1e klas, opsporingsambtenaar, 2e verbalisant, beiden behorende tot de brigade Garderen, zakelijk onder meer inhoudt:

a) als verklaring van Gijsbertha V., echtgenote van P.S., geboren te **Valburg** op 29 november 1937, zonder beroep, wonende te Voorthuizen Hamburgerstraat 7:

dat zij op 16 mei 1970 omstreeks 01.00 uur rechts voor in de Volkswagen personenauto, voorzien van het kenteken . . ., zat; dat deze wagen werd bestuurd door haar man P.S.; dat zij op genoemd tijdstip reden tussen Putten en Voorthuizen met een snelheid van ongeveer 80 km per uur; dat vlak vóór de bebouwde kom van Voorthuizen hun wagen op één of andere manier van de weg is afgeraakt en over de kop is geslagen;

b) als relaas van verbalisanten:

dat zij op zaterdag 16 mei 1970 te omstreeks 02.15 uur een onderzoek hebben ingesteld; dat zij op de plaats van het ongeval onder meer het volgende hebben gezien en waargenomen; dat het ongeval had plaats gevonden op de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Rubensstraat, gelegen binnen de bebouwde kom van Voorthuizen, gemeente Barneveld; dat ter plaatse een wettelijke maximum snelheid geldt van 50 km per uur; dat, gezien in de richting Voorthuizen, de weg op de plaats van het ongeval een flauwe bocht naar rechts maakte; dat, eveneens gezien in de richting Voorthuizen, aan de rechterkant naast de rijbaan een vierwielig burger motorvoertuig lag, voorzien van het kenteken . . .; dat zij roken dat de adem van de verdachte S. sterk reikte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank; dat op 16 mei 1970 te 03.50 uur bloed en urine van de verdachte S. werden afgenomen en vervolgens op 19 mei 1970 verzonden naar het Gerechtelijk laboratorium te 's-Gravenhage; dat de verdachte S. is overgebracht naar de brigade der Koninklijke Marechaussee te Garderen; dat de verdachte S. op 16 mei 1970 te 04.15 uur ter ontnuchtering is ingesloten in een voor dergelijke lieden bestemd vertrek van genoemde brigade;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal No. P. 76/'70 op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 21 mei 1970 gedagtekend en ondertekend door Eelke Knijft, wachtmeester 1e klas der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Harderwijk, zakelijk onder meer inhoudt als:

a) verklaring van Aart Hoeve, geboren te Harderwijk, 12 juni 1932, buffetbediende, wonende te Harderwijk, Reviusstraat 16:

dat hij op 15 mei 1970 van 16.00 uur tot 16 mei 1970 te 02.00 uur dienst heeft gedaan als buffetbediende in de onderofficierskantine van de Willem George Frederikkazerne te Harderwijk; dat de hem bekende sergeant-majoor S. daar ook aanwezig was; dat de sergeant-majoor S. vanaf 17.30 uur een aantal glazen jonge jenever met sinas heeft gedronken; dat hij zag, dat de sergeant-majoor S. op 16 mei 1970 te omstreeks 01.00 uur de kantine heeft verlaten;

b) verklaring van Geert Westerink, geboren te Harderwijk, 8 november 1925, buffetbediende, wonende te Harderwijk, van Geunslaan 8:

dat hij op 15 mei 1970 van 16.00 uur tot 16 mei 1970 te omstreeks 02.00 uur dienst heeft gedaan als buffetbediende in de onderofficierskantine van de Willem George Frederikkazerne te Harderwijk; dat hij zag, dat de sergeant-majoor S. daar ook aanwezig was; dat hij zag dat de sergeant-majoor S. op 16 mei 1970 te omstreeks 01.00 uur de kantine heeft verlaten; dat hij zag, dat S. dronken was; dat hij S. niet in staat achtte een auto naar behoren te besturen;

Overwegende, dat een zich bij de stukken bevindend formulier „Bepaling van alcohol in bloed”, ingevuld en door voornoemde wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee J. W. van der Veer te Garderen op 16 mei 1970 ondertekend, onder „A in te vullen door de „politie^M onder meer inhoudt:

„Aanvrager van het onderzoek: Brigadecommandant Koninklijke „Marechaussee Wolweg 154 te Garderen; nr. alcoholblok: 3391;

„Naam bloedgever: P.S., woonplaats: Voorthuizen;

„Datum en uur van het voorval: 16 mei 1970 te omstreeks 01.30 uur”;

Overwegende, dat zich bij de stukken bevindt een rapport betreffende alcoholbepaling in het bloed van P.S. te Voorthuizen, op ambtseed opgemaakt te 's-Gravenhage op 22 mei 1970 en ondertekend door Drs. J. W. Verburgt, scheikundige aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie, houdende als verklaring van genoemde deskundige:

dat hij op 20 mei 1970 per post van de Koninklijke Marechaussee te Garderen een verzegeld pakje ontving, inhoudende een blok, voorzien van het nummer 3391, waarin

a. een buisje bloed van P.S.,

b. een buisje urine van P.S.

dat de gevonden reductiewaarde in het bloed van voornoemde S.

overeenkomt met 1.50⁰/₀₀ aethylalcohol in het bloed; dat volgens opgave het voorval 1 uur na het einde van het alcoholgebruik plaatsvond; dat het bloed 3) uur na het einde van het alcoholgebruik werd afgenomen; dat naar schatting het alcoholgehalte van het bloed op het tijdstip van het voorval ongeveer 1.80⁰/₀₀ kan hebben bedragen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal van technisch onderzoek motorrijtuig Nr T.O. 192/70, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 21 mei 1970 gedagtekend en ondertekend door Hermanus Johannes Oosterhoff, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, als verkeersdeskundige en transportonderofficier behorende tot Verkeersgroep Koninklijke Marechaussee 3e Divisie te Arnhem, zakelijk onder meer inhoudt als:

relaas van verbalisant :

dat hij op 20 mei 1970 een technisch onderzoek heeft ingesteld naar de toestand van het motorrijtuig, gekenmerkt. . .; dat de band rechtsvoor onvoldoende profiel vertoonde;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemd rapport en formulier slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen en elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„2e. dat hij op 16 mei 1970 te Voorthuizen, gemeente Barneveld, als „bestuurder van een auto, daarmee heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Rubensstraat, binnen de bebouwde „kom van Voorthuizen met een snelheid die ver boven de aldaar toege„stane maximum snelheid van 50 km per uur lag zodat hij die door hem, „beklaagde, bestuurde auto niet in een voor hem naar rechts verlopende „bocht in de weg op die weg heeft weten te houden, doch aan de voor „hem rechterzijde van die weg die bocht uitrijdend met die auto over de „kop is geslagen, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het „gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden „geacht, die auto naar behoren te besturen;

„3e. dat hij op 16 mei 1970 te Voorthuizen, gemeente Barneveld, „op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Rubensstraat, „als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmee heeft gereden, „terwijl dat motorrijtuig rijtechnisch in onvoldoendestaat van onderhoud „verkeerde immers: de buitenband, gemonteerd om het rechter voorwiel „was niet voorzien van voldoende profilering“;

Overwegende, dat het onder 2e vanaf de woorden „(zo) dat hij die „door hem, beklagde, bestuurde auto . . .” bewezenverklaarde naar het oordeel van de Krijgsraad zodanig wezenlijk samenhangt in causaliteit en schuld van de beklagde, dat moet worden aangenomen, dat hiermede

is bewezenverklaard het feit voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 26, eerste lid, juncto 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet, zodat met betrekking tot genoemd bewezenverklaarde de kwalificatie dient te luiden als hieronder sub 2 zal worden aangegeven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1) „overtreding van de gedragsregel, vastgesteld bij artikel 51, eerste lid, van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens”,

2) „als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met artikel 26, eerste lid, van de Wegenverkeerswet”,

3) „overtreding van artikel 13, eerste lid, aanhef en onder a van het „Wegenverkeersreglement”,

voorzien en strafbaar gesteld bij

1) artikel 139, eerste lid, van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens,

2) artikel 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet,

3) artikel 124 van het Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde sub 2 en sub 3 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezigacht aan de beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor na te melden tijd;

Overwegende, dat blijkens het ten processe aanwezig dossier het rijbewijs van beklagde ingevolge het in artikel 27, lid 1, van de Wegenverkeerswet bepaalde op 16 mei 1970 is ingevorderd;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt dat de tijd gedurende welke het rijbewijs van beklagde vóór het tijdstip, waarop dit vonnis voor wat betreft bedoelde ontzegging zal worden ten uitvoergelegd, aldus is ingehouden geweest, op de duur van de ontzegging in mindering zal worden gebracht, te weten van 16 mei 1970;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot:

1) een geldboete van f 50, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 5 dagen;

2) gevangenisstraf voor de tijd van 4 weken, waarvan een gedeelte

groot 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren; voorts (onvoorwaardelijke) ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 jaar, met bepaling dat de tijd gedurende welke het rijbewijs van de beklaagde ingevolge artikel 27, lid 1 van de Wegenverkeerswet vóór het tijdstip, waarop dit vonnis voor wat betreft de bijkomende straf van ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, ingehouden is geweest, op de duur van die ontzegging in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 16 mei 1970;

3) een geldboete van *f* 50, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 5 dagen – *Red.*)

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 20 januari 1971

President: Mr. Lamers: *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, **Generaal-Majoor b.d. Lagerwerff** (plv.).

Raadsman: Mr. C. A. Schoor.

(*Zie het vonnis hiervoor*)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen **terzake** van de samenlopende midrijven tot gevangenisstraf voor de tijd van vier weken, met ontzegging van de rijbevoegdheid voor de duur van één jaar met toepassing van de artikelen 57, **308** van het Wetboek van Strafrecht en 30 en **26** van de Wegenverkeerswet en **terzake** van de overtredingen, artikel 51 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens en artikel 13 van het Wegenverkeersreglement tot twee geldboeten van elk vijftig gulden subsidiair vijf dagen hechtenis;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan hoger beroep, niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: . . . (*zie het vonnis – Red.*);

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde's raadsman ook in hoger beroep de nietigheid van de inleidende dagvaarding heeft voorgedragen, daartoe aanvoerende:

a) dat het onder 1e telastegelegde, dat beklaagde „zo roekeloos of on-,achtzaam heeft gereden, dat hij . . .” een schuldimpunitie bevat, welke

niet door een opgave van feiten wordt geïnstrueerd en dus niet voldoet aan artikel 114a van de Rechtspleging Land- en Luchtmacht;

b) dat in het onder 1e en 2e telastegelegde zoveel ingrediënten van zoveel strafbare feiten tot een ondefinieerbaar geheel zijn vermengd, dat beklagde niet kan weten wat hem nu precies wordt verweten en hoeveel betichtingen hij heeft te pareren, door welke niet aan voormeld artikel 114a voldoende opgave van feiten beklagde in zijn verdediging wordt benadeeld;

Overwegende, dat het Hof dit verweer in zijn beide onderdelen verwerpt en wel:

onderdeel sub a daarvan, omdat – al is in de inleidende dagvaarding niet nader omschreven in welke gedragingen van beklagde het hem telastgelegde op aangegeven tijd en plaats als bestuurder van een auto zo roekeloos of onachtzaam rijden dat een nader aangeduid gevolg is ingetreden, zou hebben bestaan – niettemin die dagvaarding behelst een voldoende duidelijke opgave van het feit, dat daarbij wordt telastegelegd;

onderdeel sub b daarvan, omdat de vraag welke strafbare feiten de steller der dagvaarding de beklagde beoogt te vervolgen met de in de telastelegging omschreven feiten en welke strafbepalingen op die feiten – indien bewezen – van toepassing zullen zijn, de geldigheid van de dagvaarding niet raakt; dat de onzekerheid, waarin een beklagde zoude verkeren omtrent de strafbepaling, welke de steller der dagvaarding op het oog heeft gehad en welke de rechter op de daarin vermelde feiten – indien bewezen – van toepassing zal achten, voor de beklagde niet een beletsel kan zijn om zich op de hem telastegelegde feiten te verdedigen; dat ten deze van enige onzekerheid betreffende het *feitelijk* telastegelegde geen sprake kan zijn;

Overwegende, dat het Hof uit het vonnis waarvan hoger beroep overneemt de overwegingen inhoudend de bewijsmiddelen, met toevoeging aan de zakelijk weergegeven verklaring van beklagde, na de zinsnede beginnende: „dat hij zodoende op 16 mei 1970 etc. . . .” van de volgende zinsneden: dat hem daar vanuit tegenovergestelde richting toen een auto tegemoet reed; dat, toen die tegenligger zijn auto passeerde, hij een klap hoorde en een schok voelde; dat hij toen wel begreep, dat deze klap werd veroorzaakt door de hem passerende tegenligger; dat hij na die aanrijding is doorgereden, voordat de identiteit van de door hem bestuurde auto en die van hemzelf als bestuurder van die auto behoorlijk was kunnen worden vastgesteld; dat de bestuurder van de auto waarmee hij in aanraking was gekomen, naar hem later bleek, Lugtenburg heette en die auto noch aan hem, beklagde, noch aan zijn echtgenote, die als enig medezittende in de door hem bestuurde auto zat, toebehoorde;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Willem Lugtenburg, oud 48 jaar:

dat hij op 16 mei 1970 omstreeks 1.30 uur als bestuurder van zijn personenauto Renault 16 daarmee reed over de weg van Voorthuizen naar Putten, ongeveer één km buiten de bebouwde kom van Voorthuizen in de richting van Putten; dat hij op een gegeven moment vanuit tegenovergestelde richting een tegenligger zag naderen; dat deze tegenligger slingerende bewegingen maakte en daarbij helemaal over de helft van de weg kwam; dat hij daarom toen in de rechterberm is gaan rijden; dat, toen hij die tegenligger nagenoeg had bereikt, hij zag, dat die tegenligger helemaal van links de weg overschoot in de richting van zijn auto; dat hij zag en hoorde, dat die tegenligger – een witte Volkswagen – aanreed tegen de linkerkant van de door hem bestuurde auto; dat hij hoorde dat die andere auto doorreed; dat hij toen zijn auto heeft gekeerd om die auto achterna te rijden en het kenteken op te nemen; dat hij, gekomen in de bebouwde kom van Voorthuizen, zag, dat daar een witte Volkswagen verongelukt was en op zijn kop op de weg lag; dat de bestuurder van die auto, naar hem later bleek, P.S. heette;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenaangeduide bewijsmiddelen – vermeld rapport en formulier slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen, en elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, te weten:

1e. dat hij op 16 mei 1970 in de gemeente Barneveld als bestuurder van een auto daarmee over de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Voorthuizerweg, tussen Putten en Voorthuizen, zo onachtzaam heeft gereden, dat hij niet behoorlijk tijdig naar rechts heeft kunnen uitwijken voor een voor hem uiterst links van die weg in of nagenoeg door de bermrijdende vanuit tegenovergestelde richting komende auto, doch die auto heeft aangereden en beschadigd, welke auto noch toebehoorde aan hem, beklagde, noch aan enig ander inzittende van die door hem, beklagde bestuurde auto en vervolgens is doorgereden, voordat de identiteit van hem, beklagde en de identiteit van die door hem, beklagde, bestuurde auto, behoorlijk kon worden vastgesteld, een en ander terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht, die auto naar behoren te besturen;

2e. dat hij op 16 mei 1970 te Voorthuizen, gemeente Barneveld, als bestuurder van een auto, daarmee heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Rubensstraat, binnen de bebouwde kom van Voorthuizen met een zo hoge snelheid, dan wel zo onachtzaam, dat hij die door hem, beklagde, bestuurde auto niet in een voor hem naar rechts verloopende bocht in de weg op die weg heeft weten te houden, doch aan de voor hem rechterzijde van die weg die bocht uitrijdend met die auto over de kop is geslagen, door welke wijze van rijden alstoen aldaar

redelijkerwijze was aan te nemen, dat de veiligheid op die weg in gevaar kon worden gebracht, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht die auto naar behoren te besturen;

3e. dat hij op 16 mei 1970 te Voorthuizen, gemeente Barneveld, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Rubensstraat, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmede heeft gereden, terwijl dat motorrijtuig rijtechnisch in onvoldoende staat van onderhoud verkeerde, immers: de buitenband, gemonteerd om het rechter voorwiel was niet voorzien van voldoende profilering;

Overwegende, dat het Hof het als voormeld in het onder 1e en 2e bewezenverklarde rijden onder de invloed van alcoholhoudende drank over de Voorthuizerweg en de Rubensstraat aanmerkt als één feit, terwijl het voormeld onder 1e en 2e bewezen verklaarde onachtzaam dan wel met hoge snelheid rijden met de daar omschreven gevolgen, naar 's-Hofs oordeel in de gegeven omstandigheden – in aanmerking genomen, dat het op grond van het geconstateerde alcoholgehalte van belúaaagdes bloed van omstreeks 1.80 pro mille aannemelijk is, dat de invloed van de alcoholhoudende drank groot is geweest en heeft geleid tot een hoge mate van onvermogen tot het naar behoren besturen van de auto – geen afzonderlijke feiten oplevert, en niet anders kan worden beschouwd dan als een van het rijden onder invloed van alcoholhoudende drank deel uitmakend feitelijk aspect, zodat alle ten deze aangeduide gedeelten van de bewezenverklaring dienen te worden gekwalificeerd als:

„als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met artikel 26, „eerste lid van de Wegenverkeerswet”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 26, eerste lid, jo. artikel 35 eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat het overigens onder 1e bewezenverlúaaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met artikel 30, „eerste lid aanhef en sub a, van de Wegenverkeerswet”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 30, eerste lid aanhef en sub a, jo. artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat tenslotte het onder 3e bewezenverklarde dient te worden gekwalificeerd als:

„overtreding van artikel 13, eerste lid, aanhef en onder a van het *Wegenverkeersreglement*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 13, eerste lid aanhef en sub a, jo. artikel 124 van het *Wegenverkeersreglement*;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend bewezen is, hetgeen beklaaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-

standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht aan de beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor na te melden tijd;

Overwegende, dat blijkens het ten processe aanwezig dossier het rijbewijs van beklaagde ingevolge het in artikel 27, lid 1 van de Wegenverkeerswet bepaalde op 16 mei 1970 is ingevorderd;

Overwegende, dat het Hof bevindt dat de tijd gedurende welke het rijbewijs van beklaagde vóór het tijdstip, waarop deze sententie voor wat betreft bedoelde ontzegging zal worden ten uitvoergelegd, aldus is ingehouden geweest, op de duur van de ontzegging in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 16 mei 1970;

(Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 3 weken; ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 jaar; bepaling dat de tijd gedurende welke het rijbewijs van de beklaagde ingevolge artikel 27, lid 1 van de Wegenverkeerswet vóór het tijdstip, waarop deze sententie voor wat betreft de bijkomende straf van ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, ingehouden is geweest, op de duur van die ontzegging in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 16 mei 1970; veroordeling tot een geldboete van f 50, met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van 5 dagen – *Red.*).

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 8 oktober 1970

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Luitenant-Kolonel L. Walboom en Luitenant-Kolonel C. de Jager;

Raadsman: Kapitein Nijs.

Als korporaal in Duitsland:

- (1) *een bajonet met schede en een kijker weggenomen;*
- (2) *een aantal portefeuilles, boekjes en/of andere papieren, ten aanzien van welke voorwerpen door derden diefstallen waren gepleegd, in brand gestoken en daardoor aan het onderzoek van de ambtenaren der justitie of politie onttrokken.*

(W.Sr. art. 189, 310)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMAGT,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G.S.,
geboren 11 september 1948, korporaal, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als korporaal in werkelijkdienst bij de Koninklijke landmacht,
„in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks nader te noe-
„men tijdstip(pen) en/of in of omstreeks nader te noemen tijdvak(ken)
„op of nabij nader te noemen plaatsen, in elk geval in de Bondsrepubliek
„Duitsland, nader te noemen misdrijven heeft begaan, te weten:

„1e. in of omstreeks juni 1970, in elk geval in of omstreeks het eerste
„halfjaar van 1970 te Seedorf met het oogmerk van wederrechtelijke toe-
„eigening heeft weggenomen een bajonet met schede, alsmede een tele-
„scoopkijker, toebehorende aan het Koninkrijk der Nederlanden, in elk
„geval aan anderen of een ander dan hem, beklagde, of indien het voor-
„gaande niet tot veroordeling van beklagde zou kunnen leiden, dat hij
„toen aldaar opzettelijk een bajonet met schede, alsmede een telescoop-
„kijker, toebehorende aan het Koninkrijk der Nederlanden, welke goede-
„ren hij uit hoofde van zijn functie als beheerder van materiaal, in elk
„geval anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich
„heeft toegeëigend;

„2e. in of omstreeks juni 1970, in elk geval in of omstreeks het eerste
„halfjaar van 1970 te of nabij Gyhum Sick, tezamen en in vereniging met
„A., althans alleen, nadat door B. en/of C. en/of anderen diefstallen wa-
„ren gepleegd, met het oogmerk deze te bedekken of de nasporing of ver-
„volgning te beletten of te bemoeilijken, een aantal portefeuilles, boekjes,
„tekeningen en/of andere papieren ten aanzien van welke voormelde
„diefstallen waren gepleegd, dan wel welke sporen van voormelde dief-
„stallen waren, in brand heeft gestoken en aldus heeft vernietigd dan wel
„aan het onderzoek van de ambtenaren der Justitie of politie heeft
„onttrokken”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Com-
missaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Ik ben sedert mei 1968 in werkelijke dienst bij de Koninklijke land-
macht. Ik ben sedert mei 1969 in de rang van korporaal ingedeeld bij de
41 Herstelcompagnie. In begin juni 1970 zag ik in het doorvoermagazijn
waar ik werk een telescoopkijker staan. Ik vond die kijker wel mooi en
wilde hem hebben. Ik heb toen die kijker uit dat doorvoermagazijn weg-
genomen met de bedoeling mij die kijker toe te eigenen en voor mijzelf te
gebruiken. Ik heb vervolgens die kijker meegenomen naar mijn inkwar-
tieringsadres nabij Zeven. Ik heb een paar weken later de kijker met nog
ander materiaal samen met mijn collega's A., B. en C. in een kuil gegraven,
waar ze later door de Koninklijke Marechaussee inbeslag zijn ge-

nomen. Het doorvoermagazijn waarvan hierboven sprake is, is in de legerplaats Seedorf te Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland;

Eind juni 1970, ik wist toen al dat bovengenoemde C. en B. in moeilijkheden zaten, omdat de Koninklijke Marechaussee achter hen aanzat in verband met door hen gepleegde diefstallen, bevond ik mij op het bureau waar A. werkt op de werkplaats van de 41 Herstelcompagnie in genoemde legerplaats. Ik zag dat C. een sleutel op het bureau van A. neerlegde en tegen hem zei dat vak 26 leeggehaald moest worden. Daarna liep C. weg. Gedurende de koffiepauze van dezelfde ochtend ben ik samen met A. naar het humanistisch militair tehuis gegaan nabij de legerplaats. Ik wist niet, maar A. wist wel dat C. bedoelde een studievakje in bedoeld militair tehuis. We hebben toen uit het studievak 26 in bedoeld militair tehuis een aantal spullen gehaald die we in een plastic zak hebben gedaan. Daarna zijn we naar ons inkwartieringsadres in Zeven gegaan en hebben de zak daar neergelegd. Tijdens de middagpauze zijn A. en ik weer naar ons inkwartieringsadres gegaan en hebben de inhoud van de zak bekeken. We troffen daarin aan een aantal portefeuilles, boekjes, tekeningen en andere papieren. Toen ik dit alles had gezien begreep ik uiteraard wel dat al deze spullen afkomstig waren van diefstal en dat deze spullen, indien ze door de Koninklijke Marechaussee zouden worden aangetroffen, aanwijzing zouden opleveren voor die diefstallen. Ook wist ik dat die diefstallen door de korporaals B. en C. en anderen waren gepleegd. Diezelfde dag hebben A. en ik die zak met inhoud opgehaald en meegenomen naar een afgraving naast de Bundesstrasse 71 te Gyhum Sick. We hebben daar de inhoud van de plastic zak leeggegooid, hebben er spiritus over gegooid en daarna hebben we de spullen in brand gestoken, om op die wijze die spullen te vernietigen en daardoor de nasporing of vervolging van de diefstallen, waarop die spullen betrekking hadden, te beletten of in ieder geval te bemoeilijken. Op deze wijze hebben wij dus al deze goederen, gelijk ook onze bedoeling was, aan het onderzoek van de Koninklijke Marechaussee en andere politie onttrokken.

Ik wist dat bovenbedoelde telescoop kijker mij niet in eigendom toebehoorde en dat ik van niemand recht of toestemming had gekregen die kijker weg te nemen en mij toe te eigenen;

ad sub I ten laste gelegde:

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. PD 190/70, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 1 augustus 1970 getekend door Emerikus Joseph van der Zanden, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, rnr. 34.10.02.460 en Pieter Sikkens, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, rnr. 42.12.14.342, zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

Op 23 juni 1970 wees C. ons een kuil aan in het bosperceel gelegen oostelijk van de verbindingsweg Zeven-Oldenburg. Wij zagen dat in de

kuil onder een laag zand een aantal door plastic afgedekte goederen waren ingegraven. Wij hebben ter plaatse onder meer inbeslaggenomen een telescoopkijker;

ad sub 2 ten laste gelegde:

Overwegende, dat voornoemd proces-verbaal nr. PD 190/70, zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van **A.**, geboren te Rotterdam, 30 juli 1947, ongehuwd, kort verbandvrijwilliger, wonende **Biekbeen** te Zeven, in werkelijke dienst als korporaal, ingedeeld bij de 41 Herstelcompagnie, gelegerd in de legerplaats Seedorf, Bondsrepubliek Duitsland:

De dag nadat B. door de Marechaussee was gearresteerd, kwam C. bij mij op het bureau waar ik werk. Hij vertelde mij dat B. was gearresteerd. Hij vroeg of ik en S. met hem mee wilden gaan naar het Humanistisch Militair Tehuis. In het Humanistisch Militair Tehuis vroeg C. mij of ik de inhoud van het studievakje nr. 26 in het Humanistisch Militair Tehuis leeg zou willen halen en de inhoud vernietigen, als hij daartoe een seintje gaf.

De dag na die waarop C., S. en ik naar het Humanistisch Militair Tehuis waren geweest, kwam C. bij mij op mijn bureau. Hij gooide een sleutel op mijn bureau en zei: „Vak 26 leeghalen. Nu.” Onmiddellijk daarna ging C. weer naar buiten. Op dat moment was S. ook op mijn bureau. S. en ik hebben daarna direct vak 26 leeggehaald en de inhoud naar onze kamers gebracht. Op dezelfde dag, omstreeks 17.30 uur hebben wij de inhoud van het vakje weer thuis opgehaald en zijn naar een afgraving gereden in de buurt van Gyhum-Sick, langs de Bundesstrasse 71. Daar hebben wij de goederen met spiritus overgoten en vervolgens aangestoken. De inhoud van het vakje bestond uit een kijker en een stapeltje papieren. Wat voor papieren dat waren weet ik niet precies. De kijker hebben wij niet verbrand. Ik wist dat de door ons verbrande papieren van diefstal afkomstig waren. Ik was er mij van bewust dat wij bewijsstukken van de door C. gepleegde diefstallen wegmaakten waardoor het inmiddels door de Marechaussee ingesteld onderzoek, bemoeilijkt kon worden;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig procesverbaal nr. PD 189/90, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 15 juli 1970 getekend door Emerikus Joseph van der Zanden, wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, rnr. 34.10.02.460, 1e verbalisant, en Pieter Sikkens, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, rnr. 42.12.15.342, 2e verbalisant, zakelijk onder meer inhoudt: als relaas van verbalisanten:

dat zij op 24 juni 1970 B. voorlopig arrest hebben aangezegd, te ondergaan als streng arrest;

Overwegende, dat het van algemene bekendheid is dat Gyhum Sick is gelegen in de Bondsrepubliek Duitsland;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien

van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten,

„dat hij als korporaal in werkelijke dienst bij de Koninklijke land-
„macht, omstreeks nader te noemen tijdstip(pen) op nader te noemen
„plaatsen in de Bondsrepubliek Duitsland, nader te noemen misdrijven
„heeft begaan, te weten:

„1. omstreeks het eerste halfjaar van 1970 te Seedorf met het oogmerk
„van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een telescoopkijker,
„toebehorende aan een ander dan aan hem, beklagde;

„2. in juni 1970 te Gyhum Sick, tezamen en in vereniging met A. nadat
„door B. en C. diefstallen waren gepleegd, met het oogmerk de nasporing
„te bemoeilijken, een aantal portefeuilles, boekjes, tekeningen en andere
„papieren, welke sporen van voormelde diefstallen waren, in brand heeft
„gestoken en aldus heeft vernietigd”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „diefstal”,

2. „nadat enig misdrijf is gepleegd, met het oogmerk om de nasporing
„te bemoeilijken, sporen van het misdrijf vernietigen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

2. artikel 189, eerste lid, aanhef en sub 2e van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 2 weken — Red.).

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 10 juni 1971

President: Mr. K. N. Korteweg; Leden: Majoor W. S. Manusama en
Majoor P. A. Blussè van Oud-Alblas;

Raadsman: 2e luitenant Coster van Voorhout.

Als dpl. huzaar zich in dienstbetrekking in Duitsland bevindende, als wachthebbende na het beëindigen van een patrouillegang, zich, in strijd met het bevel van de wachtcommandant, niet onmiddellijk naar het wachtlokaal, doch *insteede* daarvan naar de kantine begeven.

Kwalificatie volgens art. 129 *W.M.Sr.*, waarna de Krijgsraad, bevindende dat het gepleegde een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert, de zaak krijgstuchtelijk behandelt als ware hij commanderend officier.

10 Dagen verzwaard arrest.

(*W.M.Sr.* art. 114, 129; *W.K.* art. 2, 58)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen S.W.,
geboren 10 oktober 1948, dpl. huzaar, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig huzaar in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks „28 maart 1971 te of nabij Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, als „wachthebbende, ingedeeld bij de wacht van het munitie-complex, na het „beëindigen van een patrouille-gang, eigendunkelijk zich niet heeft bege- „ven naar en/of niet heeft verbleven in het wachtlokaal, doch zich eigen- „dunkelijk daarvan heeft verwijderd en/of daarvan eigendunkelijk ver- „wijderd is gebleven en zich heeft begeven naar de kantine van het zweef- „vliegcentrum „de Cockpit“, of indien het voorgaande niet tot veroorde- „ling van verdachte zou kunnen leiden, dat hij in voormelde hoedanigheid „toen aldaar opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het hem „door zijn meerdere, de wachtmeester Verlaan, gegeven dienstbevel „terstond na het lopen van een ronde (tijdens de wacht van het munitie- „complex, waarvan voornoemde wachtmeester commandant was en „beklaagde een der wachthebbenden) zich terug te melden in het wacht- „lokaal en/of zich niet op te houden in de kantine van het zweefvlieg- „centrum „de Cockpit“ hebbende hij beklagde, toen aldaar voormeld „bevel niet opgevolgd en zijnde hij opzettelijk in strijd daarmee na het „lopen van voornoemde ronde, naar voormelde kantine gegaan insteede „van zich terstond in het wachtlokaal terug te melden“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij, terwijl hij als dienstplichtig huzaar in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij 41e Zelfstandigverkenningeskadron gelegerd in de Legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, op 28 maart 1971 als wachthebbende was ingedeeld bij de wacht van het munitie-complex, dat behoort bij de Legerplaats Seedorf; dat de wachtmeester Verlaan wachtcommandant was; dat hij op 29 maart

1971 te omstreeks 03.00 uur van de wachtcommandant opdracht kreeg samen met de huzaar de Wilde een ronde te gaan lopen en zich te 03.30 uur weer terug te melden bij de wachtmeester Verlaan; dat hij zich na het einde van de ronde niet heeft teruggemeld bij de wachtcommandant in het wachtlokaal, maar zich eigendunkelijk heeft begeven naar de kantine van het zweefvliegcentrum, „de Cockpit” geheten, en daar enige tijd is gebleven en zich toen weer heeft teruggemeld bij de wachtcommandant;

Overwegende, dat Verlaan Paul Peter, leeftijd 21 jaar, beroep: keuringsambtenaar, wonende te Leidschendam, als getuige door de Officier-Commissaris, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op 28 maart 1971 wachtcommandant was van een wacht bestaande uit zes huzaren met als taak de bewaking van het munitiecomplex behorende bij de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland; dat van deze wacht ook de huzaar W. deel uitmaakte; dat hij voor het aanvangen van de wachtdienst instructie heeft gehouden met betrekking tot de consignes voor deze wacht; dat hij er onder andere op heeft gewezen dat niemand van de wachthebbenden van hem recht of toestemming kreeg om naar de kantine van het zweefvliegveld, „de Cockpit”, te gaan en zich daar op te houden; dat op 29 maart 1971 te 03.00 uur de huzaren W. en de Wilde van hem, opdracht kregen een patrouille te lopen langs de buitenkant van het munitiecomplex; dat hij beide huzaren tevens opdracht gaf om te 03.30 uur terug te zijn en zich wederom bij hem te vervoegen; dat op 29 maart 1971 te 03.30 uur van deze patrouille alleen de huzaar de Wilde zich terugmelde; dat W. zich te circa 04.10 uur bij hem, getuige, terug meldde; dat W. op zijn, getuige's, vraag, waar hij (W) was geweest, antwoordde, dat hij in „de Cockpit” was geweest;

Overwegende, dat het van algemene bekendheid is dat de militairen van de wacht zich uitsluitend voor het verrichten van dienst van de wacht mogen verwijderen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als dienstplichtig huzaar in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, omstreeks 28 maart 1971 nabij Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland, als wachthebbende, ingedeeld bij de wacht van het „munitiecomplex, na het beëindigen van een patrouillegang, eigendunkelijk zich niet heeft begeven naar het wachtlokaal, doch daarvan „eigendunkelijk verwijderd is gebleven en zich heeft begeven naar de „kantine van het zweefvliegcentrum „de Cockpit”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „als ander militair zoals bedoeld in het *vijfde* lid van artikel 129 van het „Wetboek van Militair Strafrecht, behorende tot enige wacht, een als „zodanig op hem rustende verplichting niet nakomen”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129 van het Wetboek van

Militair Strafrecht,

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten lastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat – nu ten aanzien van het primair tenlastegelegde veroordeling zal volgen – een onderzoek naar het aldaar subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat het feit een in artikel 2, sub 2e van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderende officier;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf de juiste acht, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder het vergrijp werd begaan alsmede de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

(Dictum:

Verklaart beklagde schuldig en hem deswege strafbaar;

Bevindt, dat het feit een in artikel 2, sub 2 van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

Legt de beklagde terzake een krijgstuchtelijke straf op van 10 dagen verzwaard arrest met omschrijving van de strafreden als volgt:

„deel uitmakende van een wacht, in strijd met de hem gegeven orders, „na een hem opgedragen patrouilleronde te hebben gelopen, zich begeven „naar een nabij gelegen kantine en daar enige tijd verbleven“;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij; – *Red.*).

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 26 april 1971

President: Mr. K. N. Korteweg; **Leden:** Kolonel L. T. Walboom en
Majoor L. Broeksma;

Raadsman: 2e Luitenant J. M. J. Bosch.

Als dpl. huzaar zich in dienstbetrekking in Duitsland bevindende en als wachthebbende ingedeeld bij de wacht van de Legerplaats Seedorf, opzettelijk door het drinken van een grote hoeveelheid whisky zich in een toestand gebracht dat hij zijn dienst als schildwacht/wachthebbende niet naar behoren kon verrichten.

Gekwalificeerd als: „als schildwacht een als zodanig op hem rustende „verplichting niet nagekomen”.

(W.M.Sr. art. 129)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMAGT,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.C.O., geboren 5 maart 1950, dpl. huzaar, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig huzaar in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, in elk geval ah militair in de zin der wet, op of omstreeks „21 en/of 22 december 1970 in de legerplaats Seedorf in de Bondsrepub- „blik Duitsland, terwijl hij als wachthebbende was ingedeeld bij de „(kazerne) wacht van de legerplaats Seedorf, opzettelijk door een grote „hoeveelheid whisky, althans alcoholhoudende drank te drinken gedu- „rende die wacht, zich heeft gebracht in een kennelijke staat van dron- „kenschap, in elk geval onder zodanige sterke invloed van alcoholhou- „dende drank, dat hij zijn dienst als schildwacht en/of als wachthebbende „niet naar behoren kon verrichten, of indien het voorgaande niet tot „veroordeling van verdachte zou kunnen leiden, dat hij in voormelde „hoedanigheid toen aldaar terwijl hij, ingedeeld zijnde bij de (kazerne) „wacht van de legerplaats Seedorf, als schildwacht op post was gesteld, „de als zodanig op hem rustende verplichting voortdurend volkomen „waakzaam te zijn niet is nagekomen doch (mede) door een kort tevoren „gebruikte aanzienlijke hoeveelheid alcoholhoudende drank in slaap is „geraakt, in elk geval in een uiterst onwaakzame toestand is geraakt”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem primair tenlastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

ad het subsidiair ten laste gelegde:

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig huzaar in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij het A-Eskadron 103e Verkennings Bataljon, behoorde ik van 21 december 1970 te 19.00 uur tot 22 december 1970 te 07.00 uur tot de kazernewacht van de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland. Te omstreeks 21.00 uur kreeg ik van de wachtcommandant toestemming om met de huzaar Bakker die ook tot de

wacht behoorde, naar de onderdeelbar te gaan om daar frisdranken en chips te halen. Wij zijn daarop naar ons legeringsgebouw gelopen en in de bar hebben wij inderdaad een zodanige bestelling gedaan. Tijdens het wachten op die bestelling dronk ik een cola-whisky. Tijdens het verder wachten en ook nadat de bestelling al klaar was, zijn wij in de bar gebleven en heb ik daar nog enkele glazen cola-whisky gedronken. Na enigtijd hoorde ik dat de wachtcommandant mij zocht. Ik heb doen de wachtcommandant opgebeld. Ik ben toen weer teruggegaan naar de bar en ik heb daar nog enkele glazen whisky-cola gedronken. Daarna ben ik samen met de huzaar Bakker weer teruggelopen van het legeringsgebouw naar het wachtlokaal. Ik had toen naar schatting acht glazen whisky-cola gedronken en ik was toen tengevolge daarvan lichtelijk aangeschoten. Te omstreeks 24.00 uur, heb ik gewapend met pistool, de post afgelost bij de poort Zuid van de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland. Het is mij bekend, dat op een schildwacht als zodanig de verplichting rust om voortdurend waakzaam te zijn. Vanaf genoemd tijdstip moest ik op post blijven staan tot 22 december 1970 te 01.30 uur. Te omstreeks 01.15 uur ben ik naar het wachtlokaal toegelopen en ik heb de huzaar die mij moest komen aflossen, gewaarschuwd, dat hij zich gereed moest maken. Daarna ben ik teruggelopen naar het schilderhuisje. Het was erg koud. Ik ben vervolgens op de vloer van het schilderhuisje gaan zitten. Het eerste wat ik mij nadien nog herinner is dat ik ineens schrok doordat er iemand tegen mijn schoen aanschopte. Ik realiseerde mij toen dat ik in slaap moest zijn gevallen en dat iemand mij daaruit had gewekt. Die iemand bleek te zijn een marechaussee eerste klasse die met een combi de poort was genaderd. Het is wel mogelijk dat deze bij zijn nadering heeft geclaxonneerd maar dat ik dat niet heb gehoord. Ik neem wel aan, dat het feit dat ik in slaap ben gevallen is veroorzaakt door de drank die ik de avond tevoren had gebruikt in combinatie met de koude;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig Proces-Verbaal nr. PD 361/70, op afgelegde ambtseed opgemaakt en op 1 januari 1971 gedagtekend en ondertekend door Gerardus Cornelis Maria Gaarhuis, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar, rnr.: 47.02.14.153, behorende tot de brigade Seedorf der Koninklijke Marechaussee, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisant:

Op 22 december 1970, te 01.20 uur, begaf ik mij per militair motorvoertuig, Combi, naar de legerplaats Seedorf. Te omstreeks 01.25 uur, gekomen bij „Poort Zuid“ van de legerplaats Seedorf, zag ik dat de schildwacht languit op de weg lag te slapen, met het bovenlichaam op de bodem in het schilderhuisje. Op claxonneren van de bestuurder van de Combi reageerde de schildwacht niet. Toen ik mij over de schildwacht boog rook ik aan de adem het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Pas nadat ik flink tegen de linker schoen van de schildwacht had geschopt, werd hij enigszins wakker. Deze schildwacht was gewapend

met een pistool. Na nog even versuft te hebben gelegen stond de schildwacht moeizaam op. Toen ik de schildwacht aansprak, antwoordde hij met dubbelslaande tong, waardoor ik de indruk kreeg dat hij onder de invloed van alcoholhoudende drank verkeerde. Terstond heeft de wachtcommandant, de wachtmeester T. J. Kuip, gezorgd dat de schildwacht, de huzaar O., werd afgelost;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde subsidiair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als dienstplichtig huzaar in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, op 22 december 1970 in de legerplaats Seedorf in de Bonds- „republiek Duitsland, terwijl hij, ingedeeld zijnde bij de (kazerne) wacht „van de legerplaats Seedorf, als schildwacht op post was gesteld, de als „zodanig op hem rustende verplichting voortdurend waakzaam te zijn „niet is nagekomen doch (mede) door een kort tevoren gebruikte aan- „zienlijke hoeveelheid alcoholhoudende drank in slaap is geraakt”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „als schildwacht een als zodanig op hem rustende verplichting niet na- „komen”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht ;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde subsidiair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken – Red.).

NASCHRIFT

Beklaagde heeft zich als wachthebbende bedronken (hij schat zijn verbruik op 8 glazen whisky-cola) en was daardoor niet in staat tijdens zijn dienst als schildwacht voortdurend waakzaam te zijn althans die dienst naar behoren te verrichten. In ieder geval mag worden aangenomen dat het whiskygebruik deze verminderde plichtsbetrachting als schildwacht in sterke mate heeft begunstigd.

De dagvaarding liet de Krijgsraad de keuze tussen het zich als wachthebbende in een toestand brengen waarin hij zijn dienst als zodanig (en daaronder viel het op post staan als schildwacht) niet naar behoren kon

vervullen enerzijds en het slapen op post als schildwacht anderzijds. De Krijgsraad heeft de tweede mogelijkheid gekozen. Die keuze zal door overwegingen omtrent de feiten beïnvloed zijn. Het is echter jammer dat de Krijgsraad die overwegingen niet nader heeft vermeld. W.H.V.

Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht

Vonnis van 29 april 1971

President: Mr. K. N. Korteweg; *Leden:* Kolonel A. H. Soomers en Luitenant-Kolonel P. Ridder.

Diefstal van een buitengevechtsjas, toebehorende aan het Rijk en in gebruik gegeven aan een ander dan aan hem beklaagde.

(W. Sr. art. 310)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD DUITSLAND LANDMACHT,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser tegen R. M. geboren 4 augustus 1950, dpl. sld., beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 30 januari 1971 in de legerplaats Sennelager in de Bondsrepubliek Duitsland, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een buitengevechtsjas, toebehorende aan het Rijk, in elk geval aan anderen of een ander dan hem, beklaagde, en in gebruik bij C. J. Braam, in elk geval bij anderen of een ander dan hem, beklaagde”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 29 januari 1971 bevond ik mij terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht in de legerplaats Sennelager in de Bondsrepubliek Duitsland. Ik ben toen tegen 21.00 uur op de legeringskamer te Sennelager gaan slapen. Op 30 januari 1971 te omstreeks 00.30 uur werd ik wakker en ik zag toen dat mijn buitengevechtsjas was verdwenen. Ik zag toen, dat op een tafel op de legeringskamer een buitengevechtsjas lag, die niet van mij was. Ik zag dat aan de binnenkant van de kraag het wasnummer 3-13 was aangebracht. Ik heb toen het betrokken wasnummer, dat op een lint was aangebracht uit de buitengevechtsjas gescheurd. Ik dacht een vervanging gevonden te hebben voor mijn eigen gevechtsjas. Ik heb daarna de jas weer op die tafel teruggelegd en ik ben verder gaan slapen. Op 30 januari 1971 te omstreeks 06.00 uur heb ik toen die buitengevechtsjas, die naar ik wist niet aan mij in

bruikleen was gegeven en die aan het rijk behoorde, meegenomen met de bedoeling die voortaan voor mijzelf te houden in plaats van de jas die ik was kwijtgeraakt. Ik heb later gehoord, dat het hier een buitengevechtsjas betrof, die in bruikleen was gegeven aan de soldaat C. J. Braam. Ik wist dat ik van niemand recht of toestemming had om deze jas weg te nemen".

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal (. . . enz.) zakelijk onder meer inhoudt:

a. als verklaring van Cornelis Jacobus Braam, soldaat, dienstplichtige in werkelijke dienst, ingedeeld bij de C-compagnie 47e Pantserinfanterie bataljon, gelegerd in de Johannes Postkazerne te Havelte:

Op 30 januari 1971 bevond ik mij voor oefening in West-Duitsland. Wij waren met het onderdeel, waartoe ik behoor, gelegerd in één der legeringsgebouwen in het legeringskamp te Sennelager, West-Duitsland. Op voornoemd datum, omstreeks 05.45 uur, na reveille en opstaan, legde ik mijn buitengevechtsjas op mijn bed. Toen ik uit het waslokaal op de kamer terugkeerde, zag ik, dat mijn buitengevechtsjas verdwenen was. Bij weerzien herken ik mijn jas positief terug, onder andere aan vlekken op het **rugpand**. Voorts is geen koord in de taille en aan de onderzijde van de jas aanwezig, zoals normaal te doen gebruikelijk wel aanwezig moet zijn. Eveneens moet in de kraag een wasnummer zijn bevestigd, namelijk „3-13”, aangebracht op wit linnen. Ik heb niemand het recht of de toestemming gegeven de door het Rijk aan mij in bruikleen verstrekte buitengevechtsjas, weg te nemen en toe te **eigenen**, om daar als heer en meester over te kunnen beschikken;

b. als relaas van verbalisanten:

Op 4 februari 1971 omstreeks 14.00 uur, hebben wij, verbalisanten, met toestemming van de soldaat M., een onderzoek ingesteld in de door hem in gebruik zijnde P.S.U. kast. Wij, verbalisanten, troffen in deze kast een buitengevechtsjas aan. Onder andere zagen wij, verbalisanten, dat op het **rugpand** van bedoelde jas diverse vlekken voorkwamen; voorts geen koord in de taille- en de onderzijde van de jas aanwezig waren. Eveneens zagen wij, verbalisanten, dat restanten van het garen, waarmee het lint met het wasnummer had gezeten aan de binnenzijde van de kraag, nog aanwezig was. Naar aanleiding van vorenstaande waarnemingen heb ik, 2e verbalisant, op 4 februari 1971 inbeslaggenomen, bedoelde en door ons, verbalisanten, aangetroffen buitengevechtsjas. Op 4 februari 1971 hebben wij, verbalisanten, bedoelde buitengevechtsjas getoond aan de aangever, de soldaat Braam voornoemd; De soldaat Braam verklaarde: „De buitengevechtsjas welke U mij thans toont is dezelfde buitengevechtsjas die mij van Rijkswege in bruikleen is verstrekt en waarover ik „in mijn verklaring heb gesproken”;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, op **30** januari 1971 in de legerplaats Sennelager in de „Bondsrepubliek Duitsland, met het oogmerk van wederrechtelijke toe- „eigening heeft weggenomen een buitengevechtsjas, toebehorende aan „het Rijk, en in gebruik bij *C. J. Braam*”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*diefstal*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel **310** van het Wetboek van Strafrecht,

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of om- standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden op- heffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van **10** dagen – Red.).

TUCHTRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 21 juli 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Luitenant-Generaal b.d. Van der Veen (plv.), Generaal-Majoor Thijssen (plv.);

Aan klager, dpl. wachtmeester, was verweten, dat hij bij het in- en uitbouwen van de hoofdrelaiskast van zijn tank een aansluitplug onjuist geplaatst had, waardoor enige beschadiging was ontstaan. Deswege was hij gestraft met 4 dagen licht arrest.

Het H.M.G. overweegt, dat de beschadiging, welke niet van ernstige aard was en kon worden hersteld door het wegborstelen van enige bramen, moet worden toegeschreven aan een gebrek aan technische vaardigheid bij klager, en niet aan diens onachtzaamheid of aan het niet naleven van voorschriften, en dat het feit geheel op zichzelf beschouwd dan ook geen inbreuk maakt op de militaire orde of tucht. Beklag gegrond.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring gedagtekend 27 april 1971, waarbij de dpl. wachtmeester H. ,registratienummer. . . , dienende bij het B-eskadron van het 41 Tankbataljon te Hohne, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant van voornoemd bataljon over de straf van vier dagen licht arrest hem door zijn eskadronscommandant opgelegd wegens:

„Als wachtmeester tankcommandant onvoldoende toezicht uitgevoerd „bij het inbouwen van de hoofdrelaiskast van zijn tank, waardoor één van „de aansluitpluggen onjuist geplaatst en daardoor beschadigd werd“, bij welke beschikking – op 22 april 1971 genomen en op dezelfde dag aan klager uitgereikt – de opgelegde straf werd gehandhaafd en de omschrijving van de strafreden werd gewijzigd zodat deze komt te luiden:

„Een door zijn meerder opgedragen werkzaamheid in de tanktoren, „bestaande uit het in en uitbouwen van de hoofdrelaiskast van een Leo- „pardtank niet met die middelen uitgevoerd, die te zijner beschikking „stonden, waardoor één van de aansluitpluggen door hem onjuist geplaatst werd en zodoende werd beschadigd“;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat klager onder meer heeft verklaard, zakelijk weergegeven;

dat hij bij het inbouwen van de hoofdrelaiskast voldoende daglicht had, aangezien de luiken van de tank openstonden; dat hij vier pluggen zonder moeilijkheden te ondervinden had vastgedraaid en bij de vijfde plug het vastdraaien niet goed gelukte; dat hij toen een waterpomptang gebruikt heeft om de borg van de plug verder aan te draaien, doch dat de onjuiste plaatsing van de plug hiermede niet werd opgeheven; dat hij daarna het voorval aan zijn pelotonscommandant heeft gemeld;

Overwegende, dat het Hof van mening is dat de aan klager verweten onjuiste plaatsing van de aansluitplug en de daarbij ontstane beschadiging, die overigens niet van ernstige aard was en kon worden hersteld door het wegborstelen van enige bramen, moet worden toegeschreven aan een gebrek aan technische vaardigheid bij klager en niet aan diens onachtzaamheid of het niet naleven van bestaande voorschriften en dat het feit geheel op zichzelf beschouwd dan ook geen inbreuk maakt op de militaire tucht of orde;

Overwegende, dat klager zich derhalve niet heeft schuldig gemaakt aan een krijgstuchtelijk vergrijp;

Overwegende, dat het beklag mitsdien gegrond is;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Vernietigt de uitspraak waarvan beroep;

Vernietigt ook de aan klager opgelegde straf;

Bepaalt, dat de strafoplegging waarvan beklag in klagers straflijst zal worden doorgehaald en onleesbaar gemaakt;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en desgewenstaan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

Blijkens vaste jurisprudentie van het H.M.G. kunnen beleidsfouten en handelingen voortkomende uit onervarenheid en/of onbekwaamheid niét als krijgstuchtelijk vergrijp gestraft worden. Zie M.R.T. LVIII, 1965, blz. 270 en de daar aangehaalde jurisprudentie.

A.F.S.

ADMINISTRATIEVE RECHTSpraak

Centrale Raad van Beroep

21 april 1971

(M.A.W. 1970/B 3)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd); Leden: Mr. A. O. W. D. Grosheide en
Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

(Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren art. 90)

Eiser was per 1 november 1969 voorbij gegaan voor bevordering tot luitenant-kolonel, terwijl hem tevens werd medegedeeld dat hij niet meer voor bevordering in aanmerking kwam.

De Raad acht niet van enige redenen gebleken waarom het besluit om eiser voor bevordering per 1 november voorbij te gaan in rechte aantastbaar zou zijn. Met name kan niet gezegd worden, dat het advies van de Raad van opperofficieren van de Kon. landmacht niet op juiste wijze zou zijn tot stand gekomen. Niet gesteld kan worden, dat een door een buitenlands officier opgesteld rapport in redelijkheid niet (mede) tot het voor eiser ongunstige resultaat heeft kunnen bijdragen.

Ook voorzover het bestreden besluit een definitieve passering voor bevordering inhoudt, is de Raad niet van redenen gebleken op grond waarvan dat besluit niet in stand zou kunnen blijven.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake: P., wonende te Q., eiser in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door Mr. W. H. Vermeer, advocaat te Amsterdam, als zijn raadsman, tegen: de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden luitenant-kolonel H. I. Tros, wonende te Veldhoven.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen, overweegt als volgt:

I

Bij brief van 4 december 1969 heeft de Minister van Defensie aan eiser onder meer het volgende bericht:

„Ref.: Mijn brief nr. (P. 14.12.29.010) d.d. 29 augustus 1967.

„1. Bij mijn onder referte vermelde brief werd U ter kennis gebracht „dat voor U de mogelijkheid voor bevordering open stond tot 1 november 1969.

„2. Voorts werd U daarbij medegedeeld dat indien op laatstgenoemde

„datum, of zo op deze datum geen bevordering tot luitenant-kolonel bij „Uw dienstgroep zou plaats vinden bij de eerstvolgende bevordering „daarna, mocht blijken dat U nog steeds niet voor een bevordering bij „keuze in aanmerking zou komen, Hare Majesteit de Koningin in over- „weging zou worden gegeven te bepalen dat U blijvend voor bevordering „bent voorbijgegaan,

„3. Ik deel U thans mede dat U, gezien Uw plaats in de ranglijst, in „beschouwing bent genomen voor een bevordering bij keuze tot luitenant- „kolonel per 1 november 1969. Een door mij ingestelde Raad van Opper- „officieren van de Koninklijke Luchtmacht heeft omtrent Uw eventuele „bevordering een advies uitgebracht. Dit advies heb ik getoetst aan de „norm of U op grond van de omtrent U in de rang van majoor uitge- „brachte beoordelingen over de gehele lijn tenminste als goed kon worden „gekwalificeerd. Daarbij heb ik in aanmerking genomen de verwachting „met betrekking tot Uw inzetbaarheid in verschillende functies waaraan „de rang van luitenant-kolonel is verbonden. Hierbij zij aangetekend dat „er tevens rekening mede is gehouden dat U voor de laatste maal voor „onderhavige keuzebevordering in beschouwing werd genomen.

„4. Hoewel U blijkens de inhoud van de laatstelijk vóór het bevoorde- „ringstijdstip omtrent U uitgebrachte beoordeling behoort tot diegenen „van Uw ranggenoten op wie op grond van de desbetreffende bepaling „van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren de keuze voor een „bevordering zou kunnen vallen, kon U evenwel, gezien de inhoud van „de overige omtrent U beschikbare beoordelingen en mede gezien het „advies van de Raad van Opperofficieren, daarvoor per 1 november 1969 „niet worden aanbevolen.

„5. Bij Kabinetsrescript van 23 oktober 1969, nr. (41), heeft Hare „Majesteit bepaald dat U op 1 november 1969 voor een bevordering bij „keuze tot Luitenant-Kolonel bent voorbijgegaan en daarvoor niet „meer in aanmerking komt, en mij gemachtigd U namens Haar hiermede „en met de redenen welke daartoe hebben geleid in kennis te stellen."

Eiser heeft tegen het in vorenbedoelde brief onder 5 vermelde besluit beroep ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 19 mei 1970 – waarnaar hierbij wordt verwezen – dit beroep ongegrond heeft verklaard.

Mr. Vermeer voornoemd is als gemachtigde van eiser van deze uit- spraak bij de Raad in hoger beroep gekomen, op de in het op 5 januari 1971 ontvangen aanvullend beroepschrift vermelde gronden concluderen- de dat de Centrale Raad van Beroep het advies van de gedaagde aan Hare Majesteit de Koningin en het besluit van Hare Majesteit de Koningin, waarvan beroep, nietig zal verklaren en zal oordelen zoals in goede justitie geboden.

De gemachtigde van eiser heeft bij brief van 22 maart 1971 nog een

aantal stukken overgelegd, waaronder afschriften van brieven van respectievelijk de luitenant-kolonels W. (d.d. 19 februari 1971), Mr. M. (d.d. 11 januari 1971) en A. (d.d. 13 maart 1971) alsmede van majoor F. (d.d. 18 februari 1971).

Vanwege gedaagde is ter terechtzitting nog overgelegd afschrift van een brief d.d. 22 februari 1971 van commodore S., bevattende een antwoord op het aan hem gerichte schrijven, d.d. 15 februari 1971, van eisers gemachtigde.

II

Ingevolge artikel 90 van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren geschiedt de bevordering tot een hoofdofficiërsrang door de Kroon bij keuze uit de meest geschikte officieren. De Kroon is in beginsel in haar keuze uit de meest geschikte officieren vrij, ook voor wat betreft de maatstaven, die daarbij worden aangelegd en de bescheiden, welke daarbij in aanmerking worden genomen alvorens de keuze te maken. De ambtenarenrechter heeft de gemaakte keuze alsmede het daarbij gevoerde beleid in beginsel te eerbiedigen.

De Raad is niet van enige reden gebleken waarom het besluit dat eiser op 1 november 1969 voor een bevordering bij keuze tot luitenant-kolonel is voorbijgegaan in rechte aantastbaar zou zijn.

Naar aanleiding van het van de zijde van eiser in het aanvullend beroepschrift en ter terechtzitting aangevoerde merkt de Raad het volgende op.

Deze Raad deelt niet het standpunt, dat eiser kennelijk inneemt, dat het advies van de Raad van opperofficieren van de Koninklijke luchtmacht, dat mede aan het bestreden besluit ten grondslag ligt, niet op juiste wijze zou zijn tot stand gekomen. Hij kan, gezien het relatief beperkte aantal vacatures, dat in de rang van luitenant-kolonel moest worden vervuld, anders dan eiser, niet inzien, dat de Minister van Defensie de Raad van opperofficieren niet zou hebben mogen verzoeken bij het vaststellen van zijn desbetreffend advies er ernstig rekening mee te houden dat voor bevordering tot luitenant-kolonel slechts een bevorderingsruimte van **32** man beschikbaar was. Evenmin kan de Raad – naar hij begrepen heeft ook weer anders dan eiser – inzien waarom de Raad van opperofficieren bij het vaststellen van zijn bedoeld advies niet ook andere over eiser in de rang van majoor met toepassing van het Besluit beoordeling officieren luchtmacht uitgebrachte beoordelingen in de beschouwingen zou hebben mogen betrekken dan de toentertijd laatste beoordeling. Die andere beoordelingen waren daarvoor juist door de Minister van Defensie aan de Raad van opperofficieren voorgelegd. De laatste beoordeling was bij de bevordering tot luitenant-kolonel bij de onderhavige dienstgroep van officieren, welke per 1 november 1969 heeft plaatsgevonden, alleen van beslissende betekenis voor de vraag of een bepaalde

officier geacht kon worden te behoren tot de meest geschikte officieren als bedoeld in genoemd artikel 90.

Van de zijde van eiser is er op gewezen, dat de Raad van opperofficieren in 1968 omtrent eisers bevordering gunstig adviseerde en in 1969 ongunstig, alhoewel de norm voor bevordering was verlaagd en geen nieuwe beoordeling over eiser ingevolge vorengenoemd beoordelingsvoorschrift was opgemaakt. Deze Raad merkt naar aanleiding hiervan op, dat hem, evenmin als eiser, de inhoud van de door de Raad van opperofficieren in 1968 en 1969 uitgebrachte adviezen, bekend is. Echter is wel uit de gedingstukken gebleken, dat genoemde Raad in 1969, anders dan in 1968, beschikte over een hem door de Minister van Defensie overgelegd „efficiency report” d.d. 13 augustus 1969 alsmede over een nader te bespreken informatie betreffende eisers dienstvervulling bij het zogenaamde NF5-projectbureau.

Met betrekking tot het eerstbedoelde rapport, afkomstig van de „Chief of Staff, United Nations Truce Supervision Organization in Palestine” heeft eiser doen aanvoeren, dat hij het met de inhoud daarvan niet eens is, doch dat hij geen enkel rechtsmiddel daartegen had. Voorts is van de zijde van eiser aangevoerd, dat het rapport wel voor wat betreft het zijns inziens enige minder gunstige aspect maar niet voor wat betreft zijn vele gunstige aspecten tot de besluitvorming blijkt te hebben kunnen bijdragen.

De Raad wil er van uitgaan, dat een door een buitenlands officier opgesteld rapport – ten aanzien waarvan geen beklag als voorzien in eerder bedoeld beoordelingsvoorschriftmogelijk is – met enige voorzichtigheid moet worden gehanteerd. Nergens blijkt echter, dat zulks bij de onderhavige besluitvorming niet zou zijn geschied. De Raad heeft voorts geen reden om aan te nemen, dat het rapport niet in zijn geheel in beschouwing zou zijn genomen. In dit verband wil de Raad hierna in zijn geheel weergeven hetgeen in het rapport onder „Remarks” staat vermeld, te weten:

„During his tour of duty with Untso Major P. performed his duties in a satisfactory manner. He was adaptable in carrying out his tasks on the observation posts. His reporting was positive and accurate. He was very forthright in his views but quite often showed a lack of tact and judgement, which one would expect of such a mature officer. His military appearance is good and he has a good knowledge of the English language.

„He is suitable for future United Nations employment.

„Major P. is a credit to his Service, his Corps and his Country.”

Onder „Remarks” komen dus zeer zeker voor eiser gunstige facetten naar voren. Hiertoe valt echter niet te rekenen de bij de behandeling van deze zaak reeds ter sprake gekomen passage uit de „Remarks”: „but quite often showed a lack of tact and judgement, which one would expect of such a mature officer.” Voorts wil de Raad bovendien nog wijzen op het in de eerste zin van de „Remarks” voorkomende woord

„satisfactory”, waarbij de Raad aantekent, dat de opsteller van het rapport, naar de Raad aanneemt, de keuze had uit de aanduidingen superior, excellent, very satisfactory, satisfactory en unsatisfactory.

Het is niet bekend in hoeverre het besproken rapport voor het advies van de Raad van opperofficieren – en ook direct of indirect bij het nemen van het bestreden besluit – heeft bijgedragen tot het voor eiser ongunstige resultaat. De Raad kan echter bepaald niet stellen, dat het rapport als geheel genomen in redelijkheid niet (mede) heeft kunnen bijdragen tot bedoeld ongunstig resultaat.

Wat betreft de informatie met betrekking tot eisers dienstvervulling bij het zogenaamde NF5-projectbureau, meent eiser, dat hier sprake is van een door de Raad van opperofficieren sua sponte ingeroepen informatie. Vanwege gedaagde is ter terechtzitting gesteld, dat hier geen sprake was van een ingewonnen informatie, maar van een door een van de leden van genoemde Raad tijdens de zitting van die Raad als argument naar vorengebrachte informatie. Deze Raad heeft geen aanleiding om aan de juistheid van deze mededeling te twijfelen. Hem is niet duidelijk geworden van wie bedoeld lid zijn inlichtingen ontving. Wel heeft deze Raad uit de voorhanden zijnde gegevens afgeleid, dat de Minister van Defensie reeds vóór hij zijn voordracht voor het bestreden besluit aan Hare Majesteit de Koningin deed met de bedoelde informatie op de hoogte was en dat, toen hij schriftelijke bevestiging van deze informatie verlangde, commodore B. als voorzitter van de stuurgroep NF5 de inhoud van deze informatie voor zijn rekening heeft genomen. De Raad is gezien hetgeen in de verschillende gedingstukken en ter terechtzitting met betrekking tot de werkzaamheden van het zogenaamde NF5-projectbureau is vermeld, van oordeel, dat de onderhavige informatie redelijkerwijs mede aan het advies van de Raad van opperofficieren ten grondslag mocht worden gelegd. De Raad wijst er hierbij ten overvloede nog op, dat in casu geen sprake was van een beoordeling in de zin van het Besluit beoordeling officierenluchtmacht.

Het feit, dat eiser niet bekend was met alle berichten omtrent de wijze van zijn dienstvervulling, waarover de Raad van opperofficieren en gedaagde beschikten en welke tot de besluitvorming hebben bijgedragen, is evenmin een grond voor nietigverklaring van het bestreden besluit. Zulks temeer niet nu hier – voorzover althans de Raad gebleken – geen sprake is van berichten, welke eiser op grond van enig geschreven verbindend voorschrift hadden behoren te zijn medegedeeld.

Ter terechtzitting is nog ter sprake gekomen de vraag of eiser sinds zijn voorgaande passering voor een bevordering op 1 november 1968 voldoende gelegenheid is geboden zijn inzetbaarheid in functies waaraan de rang van luitenant-kolonel is verbonden aan te tonen. Mede gezien de zich onder de gedingstukken bevindende verklaringen van luitenant-kolonel W., d.d. 19 februari 1971, en van commodore S., d.d. 22 februari 1971,

en ook gelet op het vanwege gedaagde ter terechtzitting gestelde, acht de Raad geenszins aangetoond, dat eisers plaatsing na zijn terugkeer uit het Midden-Oosten hem als zodanig in zijn bevorderings-mogelijkheden heeft geschaad. De Raad tekent hierbij overigens aan, dat het plaatsings-beleid een zaak is, welke de Minister van Defensie regardeert en in het onderhavige geding niet ter toetsing staat.

De Raad is ook overigens niet van redenen gebleken op grond waarvan het bestreden besluit niet in stand zou kunnen blijven. Dit geldt ook voorzover het bestreden besluit inhoudt dat eiser niet meer voor een bevordering in aanmerking komt. Hierbij merkt de Raad nog op, dat de Kroon in beginsel ook vrij is in het vaststellen van de norm, waaraan het al dan niet aanwezig zijn van een positie van niet meer voor een bevordering in aanmerking te komen moet worden getoetst. Voorts sluit de te dezen bij het bestreden besluit gevolgde gedragslijn blijkens de voorhanden zijnde gegevens geheel aan aan het beleid dat gedaagde sedert 1955 in beginsel volgt. De Minister van Defensie heeft, blijkens het in de eerste overweging van deze uitspraak vermelde schrijven, eiser ook reeds bij brief van 29 augustus 1967 te kennen gegeven, dat hij, indien eiser op 1 november 1969 nog niet voor een bevordering bij keuze in aanmerking zou komen, aan Hare Majesteit de Koningin in overweging zou geven te bepalen, dat eiser blijvend voor bevordering is voorbijgegaan.

In dit verband wil de Raad naar aanleiding van het dienomtrent van de zijde van eiser nog te berde gebrachte tenslotte nog opmerken, dat hij aan het in de Defensienota 1964 en in de Nota inzake het NAVO- en Defensiebeleid 1968 inzake de bevorderingsmogelijkheden van officieren gestelde niet de strekking kan toekennen van een rechtstreekse toezegging waaraan een individuele officier rechtstreeks aanspraken zou kunnen ontlene.

Uit het vorenstaande volgt, dat bij de aangevallen uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, eisers beroep tegen het bestreden besluit terecht ongegrond is verklaard. Mitsdien komt die uitspraak voor bevestiging in aanmerking en moet derhalve als volgt worden beslist:

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

BOEKAANKONDIGING

„Recueils de la *Société* Internationale de Droit Pénal Militaire et de „*Droit* de Guerre”.

Quatrième Congrès International (Madrid 9-12 mai 1967).

Uitgave van de Internationale Vereniging voor Militair Strafrecht en Oorlogsrecht, Straatsburg 1969.

De in het hoofd genoemde Internationale Vereniging heeft het behandelde ter werkvergadering, welke gehouden werd te Madrid van 9 tot 12 mei 1967) gepubliceerd. De handelingen van deze vergadering zijn vervat in twee delen, die de twee hoofdonderwerpen van het congres behandelen, namelijk:

(1) in het eerste deel (486 bladzijden) de militaire delicten van de verschillende landen;

(2) in het tweede deel (332 bladzijden) de bepalingen met betrekking tot de uitlevering terzake van militaire delicten in de verschillende landen.

Van de beide delen is de opzet dezelfde. Na een „Rapport Général”, uitgesproken door de daartoe aangewezen inleider, volgen de landelijke bijdragen, opgesteld door de landelijke rapporteurs; vervolgens een verslag van het debat en tenslotte, als slotwoord, een samenvatting van het ter vergadering behandelde.

De opdrachten voor de landelijke rapporteurs waren vervat in twee „questionnaires”, waarin de te behandelen stof was verdeeld in een aantal vragen. Daardoor werd een uniformiteit van de indeling verkregen, die de vergelijking van de stelsels der verschillende landen vergemakkelijkte.

13 Europese landen en 4 landen daarbuiten (Argentinië, Brazilië, Canada en de U.S.A.) hebben de questionnaires behandeld.

Door de behandeling van de militaire delicten in de verschillende landen volgens een gelijke indeling van de stof kon een bijdrage worden geleverd aan het uiteindelijke streven om een zekere mate van eenheid van rechts-systemen te bereiken om de militaire delicten te kunnen classificeren. Aldus, in het slotwoord (samenvatting van het verhandelde tijdens het congres) José Maria Rodríguez Devesa, hoogleraar strafrecht en Kolonel-Auditeur te Madrid. Het zou te ver voeren, de verschillen en de overeenstemmingen tussen de rechtsstelsels en de benadering van het militaire recht en de militaire delicten van de 17 landen te bespreken. Terzake kan verwezen worden naar het Rapport Général van de Advocaat-Generaal bij het Cour de Cassation in Frankrijk, de heer René Paucot, die een groot aantal punten van overeenstemming, maar ook een groot aantal verschillen signaleert.

---

¹⁾ Zie een verslag van die vergadering in MRT LX (1967) blz. 386

Wat het tweede onderwerp, de uitlevering voor militaire delicten, betreft: ook hier een questionnaire die uniformiteit voor de indeling van de te behandelen stof bereikt, waardoor rechtsvergelijking bevordert wordt. Over dit onderwerp werd het Rapport Général uitgesproken door de Duitse landelijke rapporteur, de Regierungsdirektor **Paul-Günter Pötz**. Analyserend constateert Dr. Pötz dat er zeer weinig unilaterale verdragen tot uitlevering wegens zuiver militaire delicten bestaan, maar dat anderszins een groot aantal multilaterale verdragen deze materie regelen. Hij wijst op het eerste verdrag van deze aard: dat van Montevideo van 26 december 1933, van kracht tussen enkele zuid- en middenamerikaanse staten en de U.S.A. De (historische) oorsprong van de afkerigheid van uitlevering voor dit soort strafbare feiten is, dat de landen er niet toe bereid zijn mede te werken aan het in stand houden van de militaire macht van andere staten. Zelfs in vreedstijd schromen vele landen, de krijgsmacht van buurlanden te ondersteunen, omdat zodanige krijgsmacht zelfs in vreedstijd een potentiële dreiging kan worden. De tendens is, volgens de Algemene Rapporteurs, dan ook niet het aangaan van een algemeen uitleveringsverdrag voor de zuiver militaire delicten, maar het regelen van deze materie in bondgenootschappelijke verdragen. In dit verband wijst hij op het Scandinavische verdrag van 3 maart 1961 en het Benelux verdrag van 27 juni 1962. In dit laatste is uitdrukkelijk vastgelegd dat deserte niet een politiek misdrijf is.

De landelijke rapporten zijn gesteld in het Duits, Engels, Frans, Italiaans of Spaans; hiervan zijn geen vertalingen of samenvattingen in een andere taal gepubliceerd. De Generale Rapporten, resp. in het Frans (inzake de militaire delicten) en in het Duits (inzake de uitlevering) worden gevolgd door verkorte teksten, in het Engels en Spaans, resp. in het Frans, Engels en Spaans.

W.H.V.

BIJDAGEN

Internationale rechtshandhaving

door

A. KOK, res. kapitein vsd inf

Zoals uit de titel van dit **betoog**¹⁾ blijkt hebben wij hier met een volkenrechtelijk onderwerp te maken. Allereerst zullen wij die titel toelichten en wel door eerst het woord *internationaal* en daarna het woord *rechtshandhaving* te verklaren.

Het woord *internationaal* wijst op het volkenrechtelijk karakter. In plaats van over volkenrecht te spreken, spreken wij tegenwoordig liever over internationaal publiekrecht. Reeds Aristoteles wijst erop, dat de mens een „sociaal wezen" (zoön politicon) is. Het samengaan van de mens doet deze, tot meerdere beveiliging en bevrediging van zijn geestelijke en stoffelijke behoeften. De familie breidt zich tot een grotere groep uit — de gens, clan, curia, phratria — de stam. Als dan eindelijk de staat ontstaan is lijkt daarmee het eindpunt van het samengaan bereikt te zijn. Op de duur ontstaan evenwel relaties met nieuwe staten en wordt de grondslag tot een, de staten omvattende, internationale gemeenschap gelegd.

Hugo de Groot (1583-1645) wordt wel de vader of de grondlegger van het volkenrecht genoemd. In zijn „De iure belli ac pacis libri tres" (1625) bouwde hij de algemene rechtsbeginselen en concrete rechtsregels betreffende het recht tussen staten tot een systematisch geheel uit. In het Romeinse recht kennen wij echter ook reeds het *ius gentium*, qua inhoud echter niet gelijk aan ons begrip volkenrecht. Bij Hugo de Groot is sprake van het recht tussen de staten, volkenrecht dus. Doch in de loop der tijden gaat men het aantal rechtssubjecten uitbreiden. Naast de soevereine staat erkent men dan als zodanig de statenverbindingen, de Heilige Stoel, het individu (denk hier bijv. aan de mensenrechten). Het is duidelijk, dat — nu het aantal rechtssubjecten zo sterk uitgebreid is — er niet langer over volkenrecht gesproken kan worden. Juister is het, hoe moeilijk ook

---

1) Op 30 juni 1969 werd door schrijver **dezes** een gastspreekbeurt vervuld op de Hogere Krijgsschool. Onderwerp was de „Internationale rechtshandhaving". Het is mogelijk, dat gesproken en geschreven woord van elkaar afwijken, doch dit is van slechts geringe betekenis, daar spreker — na dit werkstuk te hebben opgesteld — uit het hoofd zijn voordracht heeft gehouden. Bij het gereedmaken voor publikatie werd door hem voor zover nodig, een enkele noot toegevoegd. Deze noten ontbraken aan het oorspronkelijke stuk.

nu het woord volkenrecht zo ingeburgerd is, te praten over internationaal publiekrecht.

Iedere rechtsgemeenschap beschikt niet alleen over organen voor rechtsvorming, bestuur en rechtspraak, maar ook over een (**politie**)orgaan, dat voor de naleving van het recht, zo nodig met de sterke arm, heeft zorg te dragen²⁾. Deze taak duiden wij aan met rechtshandhaving, een taak die ook de internationale rechtsgemeenschap heeft te vervullen.

Zien wij om ons heen dan is deze internationale rechtshandhaving in twee vormen waar te nemen, nl. :

- a. tegenover individuen,
- b. tegenover staten.

In het onder a. genoemde geval zien wij de staat zelfde rechtshandhaving ter hand nemen (o.m. uitleveringsverdragen, verdragen ter bestrijding van vrouwenhandel, handel in opium en andere verdovende middelen). Dit was reden om tot samenwerking tussen de verschillende nationale politieorganen te komen. Zo ziet men herhaaldelijk de politie, bijv. rechercheurs, ter **vergemakkelijk**ing van opsporing van misdadigers naar andere landen gaan. Uiteraard hebben zij in dat land geen enkele publiekrechtelijke bevoegdheid (arrestatie, huiszoeking, enz.); dit geschiedt door de lokale politie. Deze samenwerking heeft uitdrukking gevonden in internationale politiecongressen³⁾.

Daarnaast kennen wij de consulaire **politie**. Deze omvat o.m. het treffen van maatregelen bij schipbreuk onder de nationale vlag, de aanhouding van deserteurs van koopvaardij- of oorlogsschepen onder nationale vlag en het opmaken van processenverbaal **terzake** van overtredingen door schepen onder de nationale vlag.

Tot slot moet dan nog de rechtshandhaving ter zee genoemd worden. Ik volsta met te wijzen op het achtervolgingsrecht, bestrijding van zeeroof, bestrijding van andere in volle zee gepleegde delicten en het recht van onderzoek.

De rechtshandhaving tegenover staten kan plaats vinden door:

- individuele actie van de staat,
- gemeenschappelijk optreden.

De individuele actie van de staat is te onderscheiden in:

1. diplomatieke vertogen,
2. afbreken van diplomatieke betrekkingen,
3. retorsie en represaille (vredesblokkade, embargo),
4. boycott,
5. maatregelen tot zelfverdediging,
6. oorlog.

---

2) Mr. J. P. A. François, *Grondlijnen van het volkenrecht*, Zwolle 1967, blz. 637.

3) Mr. J. P. A. François, *Grondlijnen van het volkenrecht*, Zwolle 1967, blz. 638.

Ons betoog van vandaag zal zich toespitsen op de gemeenschappelijke rechtshandhaving. Hierbij zal kort worden stilgestaan bij het Europees concert, het volkenbondsverdrag, regelingen naast het volkenbondsverdrag, regelingen na de tweede wereldoorlog en tot slot, wat uitgebreider, bij het denkbeeld van een internationale politie, in het bijzonder het gewapend optreden in VN-verband.

Een eerste poging tot internationale rechtshandhaving zien wij ná het dalen van Napoleon's ster. Het begrip „internationaal” moet, tegen het cultuurbeeld van het absolutisme van die dagen, als zuiver Europees betiteld worden. De vier mogendheden van die dagen – Oostenrijk, Pruisen, Engeland en Rusland – beogen krachtens art. XVI van het verdrag van Chaumont (1 maart 1814) het Europees evenwicht te bewaren en door een defensief verbond de vrede te verzekeren. De mogendheden verplichten zich, bijstand te verlenen in conflicten tussen Frankrijk en een hunner. Na Napoleons terugkeer uit Elba wordt, door aanneming van het rapport-Von Gentz, door het *Europees Concert* uitdrukkelijk een recht van interventie opgeëist in de interne Franse aangelegenheden. Zulks om aldaar te voorkomen, dat een haard van wanorde en onrust gevormd wordt. Drie mogendheden (Engeland doet op staatsrechtelijke gronden niet mee⁴) sluiten in 1815 de Heilige Alliantie. Door toetreding van Frankrijk tot het vredesverdrag van Parijs (1815) wordt het *viervoudig verbond* een „Pentarchie”. Het Europees Concert bleek tegen de praktijk niet opgewassen. Incidenteel werd het contact voortgezet (België 1878), doch zodra de vrede niet in het belang van *alle* grote mogendheden was, bleek het machteloos. De Heilige Alliantie verdween door de revolutionaire beweging van 1848 van het toneel.

Voor de eerste maal slaagde men in 1919 er in een regeling tot stand te brengen waarbij de statengemeenschap zich verplichtte zich gemeenschappelijk te keren tegen de staat, die de vrede zou verstoren (*Volkenbondsverdrag*). Tweeërlei sancties had men voor ogen, nl. de economische sancties en de militaire sancties. De economische sanctie (art. 16) werd één maal toegepast, nl. in 1935 tegen Italië, n.a.v. de oorlog van Italië tegen Ethiopië. Zij werd een mislukking. Tot een militaire sanctie is het nimmer gekomen. Na het débacle tegen Italië verklaarden zich in 1938 te Kopenhagen tal van ministers van buitenlandse zaken (w.o. *Nederland*)⁵) tegen toepassing van sancties ex art. 16.

Naast het volkenbondsverdrag – men had zich aanvankelijk *voorge-*

---

4) Het Britse constitutionele recht laat geen ondertekening door alleen het staatshoofd toe. Steeds is de medewerking van een verantwoordelijke minister nodig. In de artt. 55 en 86 van de Nederlandse grondwet vindt men een dergelijke bepaling eveneens.

5) Deze landen waren: België, Luxemburg, Nederland, Denemarken, Noorwegen, Zweden en Finland.

steld, dat deze regeling voldoende middel tot rechtshandhaving zou zijn – ontstonden *aanvullende regelingen*. Deze regelingen waren van consultatieve aard (verstoring van vrede zou tot overleg omtrent de te volgen gedragslijn leiden) of behelsden garantie- en bijstandsverplichtingen. Van de eerste soort noemen wij het zgn. Negen-Mogendheden-Verdrag (1922) en de „ententes” (Kleine entente, Balkan-entente, Arabische entente). Van de tweede soort het ontwerpverdrag tot wederkerige bijstand (1923) en het protocol van Genève (1924). Door toedoen van Engeland – na de val van het Labour-kabinet aanvaardde het conservatieve kabinet (minister van Buitenlandse Zaken Chamberlain) het niet – verloor het zijn praktische betekenis.

Na de tweede wereldoorlog zien wij de rechtshandhaving mondiaal geregeld in het *Handvest van de VN* en regionaal in het *verdrag van Duinkerken* (1947), de *Westeuropese Unie* (WEU, 1948), de *Noord-Atlantische Verdrags Organisatie* (NAVO) (1949), de *Organization of American States* (OAS, 1948) en de *South-East-Asia Treaty Organization* (SEATO, 1954).

De oprichting van een permanente *internationale politie* stond diegenen voor de geest, die in het begin der 20e eeuw de collectieve rechtshandhaving trachtten te regelen. Ons land vond een pleiter hiervoor in Van Vollenhoven (1910). Deze stelde voor, dat Nederland voor het executeren van vonnissen van het Permanente Hof van Arbitrage en voor het handhaven van bepaalde verdragen (over plichten van oorlogvoerenden tegenover onzijdigen) zijn vloot beschikbaar zou stellen⁶⁾.

De volkenbond voorzag niet in een internationale politie. Weliswaar was in het Franse voorstel een bepaling in die zin opgenomen, doch dit werd verworpen. Zou de noodzaak tot collectieve rechtshandhaving zich voordoen dan zouden de leden verplicht zijn ad hoc contingenten voor een gemeenschappelijke actie ter beschikking te stellen. Tot toepassing van militaire sanctie is het echter nooit gekomen. Wel werd tot handhaving van de orde bij de volksstemming in het Saargebied (1935) een internationale politiemacht gevormd. In verband met het ontwapeningsvraagstuk is overwogen het niet-afdoende werkende stelsel van collectieve rechtshandhaving in het volkenbondsverdrag te vervangen door een permanente internationale weermacht of internationale politie. Vooral Frankrijk poogde dit voorstel aanvaard te krijgen. In deze zin luidde zowel het plan-Tardien (1932) als het Franse veiligheidsplan. De ontwapeningsconferentie aanvaardde dit plan niet. Naast het gevaar voor gering rendement, pleitte tegen deze voorstellen dat zowel ter zee, in de lucht als op land opgetreden zou moeten worden. Daartoe zouden de staten vergaande maatregelen moeten nemen hun nationale bewapening te

---

6) Mr. C. van Vollenhoven, *Roeping van Holland*, De Gids, 1910, 4e deel, blz. 13 ev.

verminderen. Ook is belangrijk, dat de beslissing over het optreden van deze politie aan de nationale regeringen onttrokken moet worden en in handen dient te worden gelegd van een „buitenpartijdig” orgaan. Het primitieve stadium waarin de statengemeenschap zich bevindt – wat is het recht in die gemeenschap, wat is onrecht, wie is aanvaller – maakt het onmogelijk zo'n instituut in te stellen.

Ook het Handvest van de VN verwezenlijkte het denkbeeld van een permanente internationale politie niet. Vastgehouden werd aan de gedachte van een samenwerking ad hoc van nationale contingenten. Trygve Lie's voorstel (1948) een United Nations Guard van 800 tot enkele duizenden geüniformeerde, licht bewapende manschappen te recruteren als een instrument van het secretariaat van de VN vond geen genade in de ogen van de grote vier. Eenzelfde lot was zijn voorstel beschoren (1952) een United Nations Legion van vrijwilligers – door de lid-staten te werven en op te leiden – op te richten. Wel ontstonden in de loop der jaren een drietal verschillende, niet-militaire, eenheden welke door de VN werden geworven.

De eerste van deze eenheden is de *United Nations Guard* en de *United Nations Field Service*. De VN-Guard kreeg de taak orde en rust in het hoofdkwartier te New York te bewaren. In 1948 werd een contingent van 50 man naar Palestina gezonden om bijstand te verlenen aan de militaire waarnemers aldaar. De Algemene Vergadering nam in 1949 een resolutie aan ongeveer 350 man samen te brengen in een UN-Field Service. Deze mensen waren bewapend en beschermden VN-missies bij hun taak, onder meer in Palestina, Kasjmir en Korea.

De *United Nations Panel of Field Observers* treedt als waarnemerskorps op en is slechts bewapend ter zelfverdediging. O.m. verrichtten zij werk in Palestina, Kasjmir, Libanon en Yemen.

Als derde groep noemen wij het *civiele contingent*, dat in 1956 opruimingswerkzaamheden vervulde in het Suezkanaal. Weliswaar droeg men geen uniform, maar werd wel de status van VN-personeel gevoerd; de schepen voeren eveneens onder VN-vlag.

Wij komen nu aan het belangrijkste deel van ons betoog, nl. het gewapend optreden in VN-verband.

Wij dachten dit het best te behandelen aan de hand van een aantal vragen. De vragen welke wij ons kunnen stellen zijn:

- Waarom gewapend optreden?
- Wie beslist over dit optreden?
- Welke landen leveren ad hoc contingenten?
- Onder wiens leiding geschiedt het optreden?
- Wie voert de eenheden aan?
- Heeft het land, dat het ad hoc contingent leverde nog zeggenschap over dit contingent nadat de actie is aangevangen?

- Kan zo'n land dit contingent te allen tijde terugtrekken?
- Wie heeft strafbevoegdheid als een lid van een ad hoc contingent de tucht overtreedt of een strafbaar feit pleegt?
- Wie financiert het optreden?
- (Wat is de affectieve waardering van de VN voor de leden van de strijdmacht?)?)

Waarom gewapend optreden?

Allereerst moet gewezen worden op het bestaan van art. 51 van het Handvest⁸). Dit artikel erkent het recht van zelfverdediging, hetzij individueel, hetzij collectief.

De veiligheidsraad (security council) is bevoegd op grond van artikel 42 „to maintain or restore international peace and security". Hetgeen, aldus vervolgt dit artikel, mede militaire operaties mag omvatten door de lidstaten.

Wie beslist over dit optreden?

Artikel 39 is hier duidelijk in door te stellen, dat de Veiligheidsraad beoordeelt of de internationale vrede of veiligheid (ook als doel in art. 1 genoemd) in gevaar is gebracht. Faalt de economische sanctie ex art. 41 dan kan de VR op grond van art. 42 gewapend optreden. Wat blijkt nu echter in de praktijk? Bij het Korea-conflict werd in een resolutie van de VR (7 tegen 0, 3 onthoudingen, Sowjet-Unie teruggetrokken) lidstaten die troepen hadden aangeboden, aanbevolen deze troepen onder bevel te stellen van een „unified command under the United States". Dit „unified command" was gerechtigd de vlag der VN te voeren, te zamen met de nationale vlag. Terugkeer van de vertegenwoordiger van de Sovjet-Unie verlamde de werkzaamheid van de VR, in verband met het door deze vertegenwoordiger gehanteerde vetorecht. Militaire beslissingen werden genomen door de Verenigde Staten; de Algemene Vergadering hield zich wel met de actie, doch niet met militaire kwesties bezig. Hier was duidelijk sprake van een „United Nations Command" waarover het bevel uitsluitend aan de Verenigde Staten was opgedragen.

De verlamdende werking van het vetorecht in de VR had zich doen voelen. Nu d.m.v. een juridische goocheltruc toch in Korea werd opgetreden – wie niet aanwezig was, i.c. Rusland, kon ook niet tegenstemmen – was te verwachten, dat deze goocheltruc in de toekomst niet zou

---

7) Deze vraag is bedoeld om eventueel een tijdsvacuum in het betoog op te kunnen vangen, hetgeen door de ontstane discussie niet nodig was. Volledigheidshalve hebben wij dit toch in de druk gehandhaafd.

8) Artikelen zonder nadere aanduiding zijn artikelen uit het Handvest van de Verenigde Naties.

werken door aanwezigheid van Rusland. Een resolutie – „*Uniting for Peace-Resolution*” – werd door de AV⁹⁾ aangenomen om tot een wijziging in de taakverdeling op het gebied van militaire bijstand te komen. De resolutie beoogt in geval van bedreiging van de vrede, inbreuk op de vrede of een aanval, geen unanimiteit onder de permanente leden van de VR bereikt kan worden, de AV deze taak overneemt en *aanbevelingen*¹⁰⁾ (uitsluitend bij inbreuk op de vrede en een aanval) kunnen doen. Algemeen wordt dit gezien als een vergroting van de belangrijkheid van de AV en een uithollen van de VR.

De *Uniting for Peace Resolution* werd voor het eerst gebruikt bij de aanval op Egypte door Israël (29 oktober 1956) en de Frans-Britse interventie daarbij. Daar deze laatste landen negatief reageerden in de VR kwam daarop de AV in actie. De *United Nations Emergency Forces (UNEF)* hadden formeel de taak het staken van de vijandelijkheden te controleren.

Het optreden van de *United Nations Forces in the Congo (UNOC; ONUC=Organisation des Nations Unies au Congo)* was mogelijk dank zij een resolutie van de VR (1960).

Ook het optreden van de *United Nations Force in Cyprus (UNFICYP)* steunt op een resolutie van de VR (1964).

Welke landen leveren een ad hoc contingent?

In de artt. 43-45 wordt gesteld, dat lid-staten de plicht hebben op vordering van de VR contingenten ter beschikking te stellen. Art. 43 is belangrijk uit een oogpunt van voorbereiding, omdat het voorziet in zo spoedig mogelijk te sluiten bijzondere of algemene regelingen tussen de VR en leden of groepen van leden. Art. 45 schrijft voor, dat de leden voor onmiddellijke actie nationale luchtmachtcontingenten gereed dienen te houden voor gecombineerd internationaal optreden. Een optreden, dat binnen het kader van de afspraken, op grond van art. 43 gemaakt, dient te blijven. In deze afspraken dienen ook de sterkte en de graden van paraatheid te zijn verwerkt.

In het Korea-conflict riep de resolutie de leden op iedere medewerking tot uitvoering van de resolutie te verlenen. 15-lid-staten en de Verenigde Staten zonden gevechtseenheden, andere leden zonden medische eenheden, schepen en voorraden.

De contingenten bij het Suezkanaal-conflict (UNEF) werden op verzoek van de Secretaris-generaal en de commandant geleverd door een aantal neutrale landen¹¹⁾. Uitgesloten waren contingenten van de per-

---

9) AV = Algemene Vergadering.

10) Juridisch heeft een aanbeveling een declaratoir karakter en geen constitutief karakter.

manente leden van de VR en van staten welke door hun geografische ligging of om andere redenen speciale belangen bij het conflict hadden.

De *ONUC* (Congo) werd geformeerd door de Secretaris-Generaal, na delegatie daartoe van de VR. Ook hier werden weer geen eenheden gevraagd aan lid-staten welke permanent-lid van de VR waren of andere staten wier deelname moeilijkheden zou kunnen veroorzaken¹²).

UNFICYP (Cyprus) geeft hetzelfde beeld. VR neemt resolutie aan, Secretaris-Generaal voert deze uit (contingenten van Canada, Denemarken, Finland, Ierland, Zweden en Engeland; medische eenheid, Oostenrijk; burgerpolitie, Oostenrijk, Australië, Denemarken, Nieuw-Zeeland, Zweden).

Onder wiens leiding geschiedt het optreden?

Art. 46 van het Handvest stelt, dat de VR plannen zal maken voor het gebruik van de gewapende macht. Ingevolge art. 47 zal het Militaire Staf Comité – samengesteld uit de chefs van staven van de permanente leden van de VR, of hun plaatsvervangers – de VR hierbij assisteren. Dit houdt in het gebruik en de bevelvoering van eenheden welke aan de VR ter beschikking zijn gesteld. Het comité zal verantwoordelijk zijn, onder de VR, voor de „strategic direction of these forces”. Er kan dus gesteld worden, dat het gewapend optreden onder leiding van de VN geschiedt. Hoe ligt dit in de praktijk?

Tijdens de actie in Korea werd door een VR-resolutie aan de leden van de VN aanbevolen militaire eenheden onder een „unified command” onder de Verenigde Staten te stellen. Na terugkeer van de Sovjetrussische vertegenwoordiger in de VR was eenheid van denken onder de permanente leden van de VR niet langer aanwezig. Het enige wat nu kon gebeuren was rapporten over het optreden te ontvangen welke het Unified Command, door tussenkomst van de Amerikaanse vertegenwoordiger, inzonder. Korea werd op 31 januari 1951 van de agenda van de VR afgevoerd. Verder officieel optreden der VN geschiedde van toen af door de AV, zij het dat deze vergadering zich uitsluitend bezig hield met politieke zaken zoals het bestuur van bezet Noord-Korea, de Chinese interventie en de wapenstilstand.

De UNEF stond onder leiding van de AV, die een commandant aanstelde met de status van United Nations ambtenaar. Hij oefende zijn bevoegdheden uit in overleg met de Secretaris-Generaal.

---

11) Deze landen zijn: Finland, Zweden, Noorwegen, Canada, Denemarken, Brazilië, India, Joegoslavië. Colombia, Indonesië en Finland trokken zich terug.

12) Hieraan namen Afrikaanse, Aziatische en Europese staten deel, te weten: Ethiopië, Ghana, Guinée, Indonesië, Ierland, Liberia, Malaya, Mali, Marocco, Soedan, Zweden, Tunesië, VAR en Nigeria.

De ONUC en de UNFICYP opereerden onder leiding van de VR, die ook hier commandanten aanstelde met de status van VN-personeel, terwijl de Secretaris-Generaal de uitvoerder van de resoluties van de VR werd.

Wie voert de eenheden te velde aan?

Hiervoor zagen wij, dat de strategische leiding in handen lag van de VN of een van zijn organen. De tactische bevelvoering is door het Militaire Staf Comité neergelegd in een aantal aanbevelingen welke in 1947 door de VR werden aangenomen¹³). Art. 3 van dit stuk zegt dat de strijdkrachten normaliter zijn samengesteld uit onderdelen van nationale weermachten. Zij worden alleen gebruikt op beslissing van de VR (art. 18). De eenheden blijven onder nationaal commando, behalve wanneer zij op verzoek ter beschikking zijn gesteld van de VR (in dat geval onder commando van de VR) (art. 36). Wanneer zij op grond van art. 42 Handvest optreden dan komen zij onder bevel van de VR (art. 37) en het Militaire Staf Comité zal alsdan verantwoordelijk zijn, onder toezicht van de VR, voor het strategisch optreden (art. 38).

Overeenstemming over het vraagstuk werd bereikt in de artt. 39 en 40, welke wij hier citeren:

art. 39

The command of national contingents will be exercised by commanders appointed by the respective Member Nations. These contingents will retain their national character and will be subject at all times to the discipline and regulations in force in their own national armed forces.

art. 40

The commanders of national contingents will be entitled to communicate directly with the authorities of their own country on all matters.

Seyersted¹⁴) wijst er op, dat in art. 40 weliswaar is toegestaan, dat de nationale commandanten over alle zaken (on all matters) met hun regeringen mogen overleggen, maar dat dit niet kan betekenen, dat bevelen van de United Nations commandant onuitgevoerd blijven, doch dat zij de zaak mogen voorleggen aan hun regering zodat deze bij de United Nations of het oppercommando terzake stappen kan ondernemen. De regering kan echter niet verzoeken bevelen te vernietigen, wel kan zij in speciale overeenkomsten krachtens art. 43 stellen, dat de strijdmacht uitsluitend binnen zekere grenzen optreedt. De operationele en externe betrekkingen van de VN-strijdmacht vallen onder de jurisdictie van de

---

13) **General Principles Governing the Organization of the Armed Forces made available to the Security Council by Member Nations of the United Nations (tekst in: Repertory of Practice of UN Organs, II, p. 396).**

14) Finn Seyersted: *United Nations Forces in the law of peace and war*, Leyden 1966.

VN. De interne betrekkingen van die macht onder die van de nationale regering (discipline, strafbevoegdheid).

Tijdens het optreden in Korea, lag echter het opperbevel in Amerikaanse handen, in de andere gevallen was de hoogste troepencommandant te velde altijd een VN-functionaris.

Heeft het land, dat het ad hoc contingent leverde nog zeggenschap over dit contingent nadat de actie is aangevangen?

Deze vraag is (gedeeltelijk) reeds beantwoord in het voorgaande. Externe verantwoordelijkheid ligt uiteraard bij de VN, intern echter ligt dit bij de regeringen van de deelnemende landen.

Kan zo'n land dit contingent te allen tijde terugtrekken?

Feitelijk, en niet juridisch, is het zo, dat een „deelnemende” staat het recht heeft zijn contingent terug te trekken na gepaste voorafgegane waarschuwing. Langs niet-directe weg kan op deze wijze druk op de Verenigde Naties en de commandant te velde worden uitgeoefend met betrekking tot hun beslissing hoe het contingent te gebruiken. Dit gevaar is echter tot een minimum teruggebracht door de politiek van de Secretaris-Generaal de omvang van de nationale contingenten te differentiëren, zodat geen afhankelijkheid ten opzichte van een der deelnemende staten ontstaat. Alleen als een deelnemende statengroep druk gaat uitoefenen kan dit gevaar thans ontstaan.

Wie heeft strafbevoegdheid als een lid van een ad hoc contingent de tucht overtreedt of een strafbaar feit pleegt?

In het hiervoren reeds aangehaalde stuk, opgesteld door het Militaire Staf Comité en aangenomen door de VR (onder de titel „**general principles governing . . .**”¹³), in art. 39, wordt deze bevoegdheid uitdrukkelijk voorbehouden aan de nationale staat. Immers in dit artikel wordt gesteld:

„These contingents will retain their national character and will be „subject at all times to the discipline and regulations in force in their „own national armed forces”.

Hierdoor is de vreemde situatie ontstaan, dat externe verantwoordelijkheid bij de VN ligt, zonder dat deze intern kan ingrijpen of enigerlei bevoegdheid op dit terrein heeft. Seyersted wijst er op, dat tal van internationale organen disciplinaire maatregelen kunnen treffen jegens hun personeel. Ook de gewapende macht van de VN hoort hier niet van te worden uitgezonderd. Juridisch staat, zijns inziens, niets in de weg de VN tevens strafrechtelijke bevoegdheid te geven, echter alsdan voort-

---

Zie noot 13 blz. 521.

vloeiende uit de ex art. 43 genoemde „agreements^u. Men bedenke zich dat overtreding van het oorlogsrecht speciale problemen oproept (oorlogsmisdrijven) en dat de verhouding VN-macht/burgerbevolking, VN-macht-territoirlandere mogelijkheden weer andere facetten zijn die het probleem vergroten.

Wiefinanciert het optreden?

De twijfel aan de rechtmatigheid van het militair optreden in VN-verband op grond van de Uniting-for-Peace resolutie is aanleiding geweest voor een aantal staten om financieel niet aan dat optreden bij te dragen. Het internationaal gerechtshof heeft echter beslist dat de betalingsverplichting zeker bestaat¹⁵⁾. Voorop staat toch, dat de rechtshandhaving door de VN het meest effectief zal kunnen zijn op basis van gemeenschappelijke betaling door alle leden, overeenkomstig de voor het budget aangenomen schaalverdeling. Ondanks die uitspraak van het internationaal gerechtshof bleven enkele leden weigerachtig. Dit had een financiële en juridische crisis, op grond van de verdeling van de macht tussen VR en AV, tot gevolg.

Wat is de *affectieve* waardering van de VN voor de leden van de strijdmacht??)

De leden van de strijdmacht kunnen voor de door hen bewezen diensten een medaille uitgereikt krijgen. Het betreft de volgende 3 medailles.

☆ United Nations Korea Medal op 12 december 1950 door de AV ingesteld en wordt verleend aan militairen van de zee-, land- en luchtmacht die in VN-verband tussen 1950-1955 dienst deden in Korea.

☆ United Nations Emergency Medal op 30 november 1957 door de AV ingesteld en wordt uitgereikt voor 90 dagen patrouilledienst aan de Israëliisch-Egyptische grens.

☆ United Nations Medal op 30 juli 1957 door de Secretaris-Generaal ingesteld en wordt verleend voor dienst van 1 tot 6 maanden voor de controle op wapenstilstand of voor het bewaren van orde en rust. Het lint van deze medaille verschilt naar standplaats.

– India en Pakistan. Donkergroene middenbaan, welke naar beide zijden verandert in wit. UN-blauwe randen.

– Libanon en Palestina. UN-blauw met smalle witte strepen aan de rand.

– Kongo. Groen met witte randstrepen en UN-blauwe randen.

– Cyprus. UN-blauw met een witte middenstreep welke donkerblauwe randen heeft.

---

15) D. W. Bowett, *The law of international institutions*, London 1970, blz. 372 ev. Zie noot 7 blz. 518.

Een stap terug

door

MR. TH. C. VAN GELDER, luitenant ter zee (A) der 1e klasse

Op pagina 16 van MRT LXII (1969) werd een beschikking gepubliceerd van de president van de Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage van 26 juni 1968. Een gewezen (vrijgesproken) beklaagde had verzocht in aanmerking te komen voor een vergoeding uit 's Rijks kas, als tegemoetkoming in de kosten van zijn raadsman.

De militaire Rechtsplegingen noemen een dergelijke vergoeding niet. Art. 220 RLLu (219 RZ) geeft de krijgsraad slechts de bevoegdheid om in geval van vrijspraak te bevelen, dat „de kosten door de beklaagde „gemaakt tot dagvaarding en schadeloosstelling van getuigen of deskundigen of tot het bijbrengen van stukken" door de Staat aan de beklaagde worden vergoed. Beklaagde had dan ook zijn verzoekschrift gebaseerd op art. 591a WvSv, een bepaling, die strikt genomen niet toepasselijk is in het militaire strafproces.

Desondanks beschikte de president in voor verzoeker gunstige zin en kende een tegemoetkoming toe, echter zonder zijn beslissing te motiveren. Hij volstond met te stellen: „Gelet op de betreffende wetsartikelen, „voor zoveel nodig analoog toegepast".

In zijn naschrift noemde W.H.V. het „verheugend dat de militaire „rechtspraak, niettegenstaande een enigszins verouderde wetgeving, „volledig in de pas weet te blijven met de burgerlijke strafrechtspraak". Hij achtte dit „de goede traditie", al was hij niet erg gelukkig met de gebrekkige motivering.

Inderdaad zou men deze presidiale beslissing kunnen zien als een voortzetting van de praktijk om zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij de commune strafrechtspraak. Een mooi voorbeeld van deze gedachtengang is nog altijd te vinden in een vonnis van de Zeekrijgsraad aan boord van Hr. Ms. Wachtschip Amsterdam van 14 februari 1908. Uit dit vonnis blijkt dat door de krijgsraad was besloten de raadsman van de beklaagde, zo hij dit wenste, en anderen die belang mochten stellen in de zaak, tot de vergadering van de Raad toe te laten met uitzondering van die zitting waarin de krijgsraad overgaat tot het houden der deliberatiën. In de gepubliceerde) resolutie tot approbatie van dit vonnis overwoog het HMG onder meer, dat weliswaar de Grondwet stelt dat de terechtzittingen openbaar zijn behoudens de uitzonderingen door de wet vast te stellen, maar dat de RZ niets bepaalt omtrent het toelaten van belangstellenden, evenmin als omtrent het toelaten van een verdediger. Het Hof achtte een dergelijke regeling wel een eis van goede rechtsbedeling,

doch wees op de ernstige bezwaren die ertegen bestonden om onder de toen geldende wet te handelen zoals de krijgsraad had gedaan. Het Hof eindigde als volgt:

„dat het derhalve – zoolang eene regeling als de bedoelde ontbreekt – „geene aanbeveling verdient te handelen in den zin als door het vermelde „besluit van den Krijgsraad aangegeven;

„dat daardoor echter geen bepaald voorschrift der Wet is geschonden „zoodat niet kan worden gezegd dat in deze zaak niet naar behooren is „geprocedeerd;

„Heeft besloten

„het voormelde vonnis te **approberen.**”

Een ware krachttoer op het gebied van interpretatie is te vinden in de rechtspraak van het HMG omtrent de bekentenisvrijheid. Het Hof is van mening²⁾ dat in art. 63 RLLu (61 RZ) „het beginsel is neergelegd, „dat het den beschuldigde vrij staat al dan niet tot bekentenis te komen”. Zeker is dat dit niet in het artikel staat. Er is slechts aangegeven wat „men” niet mag doen om de beklaagde tot bekentenis te brengen. De kardinale zin uit art. 29, lid 1 WvSv (De verdachte is niet tot antwoorden verplicht) ontbreekt juist. De beide Rechtsplegingen spreken daarentegen nog steeds van „zijn (beklaagdes) verplichting om te antwoorden”. Vgl. art. 73 RLLu en 71 RZ. In feite heeft het Hof de laatste zin van art. 29, lid 1 WvSv in het militaire strafrecht toepasselijk verklaard, met alle consequenties die de commune strafrechtspraak daaraan verbindt.

Men zou nog meer voorbeelden kunnen aanhalen. Dit lijkt echter niet noodzakelijk. Ieder die betrokken is bij de militaire rechtspraak, weet dat zij bestaan en wij kunnen ons er slechts over verheugen dat de militaire rechter een hopeloos achterlopende wetgever te hulp komt, opdat de militaire justiciabellen niet lijden onder die achterstand.

Onlangs³⁾ is een in dit licht bezien teleurstellende uitspraak van het HMG gepubliceerd: 's Hof's beschikking van 3 maart 1971. Ook dit geval betrof een – in twee instanties vrijgesproken – beklaagde, die had verzocht om een tegemoetkoming van Rijkswegen in de kosten van zijn raadsman. Het Hof stelde zich op het strikt formele standpunt dat art. 220 RLLu niet spreekt van de kosten van een raadsman, terwijl art. 591a lid 2 WvSv in het militaire strafrecht niet toepasselijk is. Op die grond werd het verzoek afgewezen. De motivering is zo algemeen, dat niet kan worden aangenomen dat in dit speciale geval bijzondere omstandigheden aan de beslissing ten grondslag lagen, zoals in de commune

---

1) MRT III, pag. 419.

2) Bijv. in zijn beschikking van 25 november 1921, MRT XVII, pag. 471.

3) MRT LXIV (lopende jaargang), pag. 278.

rechtspraak wel voorkomt⁴). Ook is niet aannemelijk dat het Hof op deze wijze een voorkeur zou willen laten blijken voor rechtsbijstand door een (voor de beklaagde – en voor het Rijk – kosteloze) officier-raadsman.⁵)

Veeleer kan worden geconstateerd dat het Hof door deze enge interpretatie een stap terug heeft gedaan en nu „uit de pas” is geraakt. De motivering (al kent het WvSv een dergelijke bepaling; zo lang deze niet in de Rechtsplegingenis opgenomen is zij niet toepasselijk in het militaire strafrecht) kan mijns inziens niet consequent worden volgehouden. Een nader voorbeeld moge dit standpunt verduidelijken.

Bij de Rijkswet van 4 juli 1963, Stb. 294, werd – vooral op aandrang van de Tweede Kamer – onder meer art. 7 RLLu (6 RZ) gewijzigd in die zin, dat de regeling van het voorlopig arrest werd aangepast aan de regeling van de voorlopige hechtenis in het WvSv. De wetgever heeft toen in genoemd artikel een verwijzing aangebracht naar art. 64 WvSv, waardoor (verlenging van het) voorlopig arrest mogelijk zou zijn in die gevallen waarin ten aanzien van burgers voorlopige hechtenis is toegestaan. Eén verschil werd gemaakt, doordat art. 7 RLLu (6 RZ) spreekt van „een misdrijf, bedoeld in artikel 64, tweede lid onder b van het Neder-„landse Wetboek van Strafvordering”, terwijl in laatstgenoemd artikel ook enkele overtredingen zijn vermeld, namelijk landloperij, bedelarij en souteneurschap. Uit de wetsgeschiedenis blijkt niet dat dit onderscheid met opzet is gemaakt. Het ware wellicht beter geweest indien in de Rechts-

---

4) Bijv. in de niet gepubliceerde beschikking van de vice-president van de rechtbank Leeuwarden (Mr B. Dorhout, voorzitter strafkamer) van 11 november 1970, waarin afwijzend werd beschikt op een verzoekschrift ex art. 591a WvSv ten aanzien van een gewezen verdachte, die **terzake** van meened was ontslagen van rechtsvervolgning.

De vice-president overwoog (post alia) dat de gehele telastlegging bewezen was verklaard en „dat de strafzaak enkel zonder oplegging van straf of maatregel is geëindigd, „omdat de officier van justitie nagelaten had in de telastlegging een voor een veroordeling onmisbaar element van het strafbare feit (gedoeld werd op het woord „opzet-„„telijk”, v.G.) op te nemen, terwijl er voldoende redenen zijn om aan te nemen dat „de rechtbank op grond van de verklaringen van de drie gehoorde getuigen ook tot een „bewezenverklaring van het ontbrekende element had kunnen komen;”

Voorts werd nog overwogen „dat naar Ons oordeel in uitzonderlijke gevallen als het „onderhavige ten onrechte een beroep wordt gedaan op de bewoordingen van art. „591a van het Wetboek van Strafvordering en Wij dan ook geen termen aanwezig „achten aan requestrant de verzochte tegemoetkoming toe te kennen;”

5) Volledigheidshalve zij vermeld dat het HMG reeds eenmaal eerder een beslissing heeft gegeven omtrent kosten van een raadsman. Kort na de invoering (in 1913) van de huidige artikelen 220 **RLLu**, 219 RZ en 126 PI, had een toegevoegde (burger-) raadsman als zodanig aan het Hof een rekening voor salaris ingediend met verzoek die declaratie te begroten, het bedrag onder de gerechtskosten te begrijpen en de Staat in die gerechtskosten te veroordelen. Bij sententie van 29 mei 1914 (MRT IX, 499) verklaarde het Hof, na een uitvoerige motivering, de **practizijn** in deze vordering niet ontvankelijk.

plegingen „strafbaar feit“ zou zijn opgenomen in plaats van „misdrijf“. Het is immers niet logisch dat een burger wel in voorlopige hechtenis kan worden gesteld en gehouden wegens souteurschap, terwijl ten aanzien van een militair **terzake** geen voorlopig arrest mogelijk is. Veel ernstiger werd deze kwestie, toen, nog voordat de genoemde Rijkswet in werking trad, art. 64 WvSv werd gewijzigd. De in het tweede lid onder b vermelde strafbare feiten werden – aangevuld met een aantal andere – ondergebracht onder b, c, d en e. Dit geschiedde zonder dat het ontwerp voor de nieuwe tekst van art. 7 RLLu (6 RZ) hiermede in overeenstemming werd gebracht. De Rechtsplegingen verwijzen nu dan ook nog steeds uitsluitend naar een misdrijf bedoeld in art. 64, lid 2 onder b WvSv (een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld). Volgens de tekst van de wet is ten aanzien van de andere strafbare feiten genoemd in dit artikel, zoals verduistering, oplichting en heling, geen (verlenging van het) voorlopig arrest mogelijk. Hieruit blijkt duidelijk dat het de wetgever, bij de wijziging van het WvSv, is ontgaan dat ook de tekst van de Rechtsplegingen moest worden aangepast. Enge interpretatie van art. 7 RLLu (6 RZ) zou derhalve vergaande, onlogische en ongewenste consequenties hebben, welke de militaire rechter niet voor zijn rekening zal willen nemen.

Nu uit de geschiedenis van art. 591a niet blijkt dat de wetgever de militaire justiciabelen van deze regeling heeft willen uitzonderen, ligt de conclusie voor de hand dat het de wetgever ook bij de totstandkoming van dit artikel is ontgaan dat de Rechtsplegingen met een gelijklopende bepaling moesten worden aangevuld.

Wanneer men het probleem van deze zijde benadert, dan lijkt het niet zo moeilijk om tot een andere beslissing te komen langs de weg van systematische of (ana)logische interpretatie. Mogelijk zou de volgende motivering, die onder de invloed van 's Hofs afwijzing enigszins lang is uitgevallen, daarbij van enig nut kunnen zijn:

... Overwegende, dat in het verleden het streven van de militaire rechter er altijd mede op gericht is geweest om, met de verschuldigde eerbied voor de RLLu (RZ), deze wet zoveel mogelijk te interpreteren in overeenstemming met de rechtspraak van de gewone strafrechter op grond van het WvSv;

dat dit streven onder meer is gebleken uit de erkenning van een aantal beginselen van de Nederlandse strafvordering, ook in het militaire strafrecht, terwijl deze beginselen in de militaire strafwetgeving niet dan wel niet uitdrukkelijk zijn opgenomen;

dat als voorbeeld hiervan zou kunnen worden genoemd de erkenning van het recht van de beklaagde om al dan niet tot bekentenis te komen;

dat voorts, vooral uit de geschiedenis van de jongste belangrijke wijziging van de militaire strafwetgeving (Rijkswet van 4 juli 1963, Stb. 294),

duidelijk blijkt dat de wetgever — en in het bijzonder de volksvertegenwoordiging — eveneens bereid is om ongerechtvaardigde verschillen tussen de commune en de militaire strafvordering weg te nemen;

dat deze bereidheid immers onder meer is gebleken uit het feit dat op aandrang van de Tweede Kamer mede de regeling van het voorlopig arrest en de positie van de raadsman bij genoemde wetswijziging aan de orde zijn gekomen;

dat door de invoering van art. 591a WvSv opnieuw een verschil is ontstaan tussen de rechtspleging in commune strafzaken en die in militaire strafiaken;

dat de wetgever door invoering van genoemd artikel blijkt heeft gegeven van een gewijzigde opvatting omtrent het toekennen van een tegemoetkoming in *terzake* gemaakte kosten aan gewezen verdachten, wier zaak zonder oplegging van straf of maatregel is geëindigd, terwijl uit de geschiedenis van de totstandkoming van bedoeld wetsartikel niet blijkt dat de wetgever hierbij een uitzondering heeft willen maken met betrekking tot de beklaagden in militaire strafzaken;

dat het daarom sinds de inwerkingtreding van art. 591a WvSv gerechtvaardigd is om de opsomming in art. 220 RLLu (219 RZ) van gevallen, waarin aan de vrijgesproken beklaagde kosten kunnen worden vergoed, niet te beschouwen als een limitatieve opsomming, maar om onder het beginsel van vergoeding van kosten, neergelegd in dit artikel, mede te begrijpen de mogelijkheid om op de voet van art. 591a WvSv aan een gewezen beklaagde in geval van vrijspraak een tegemoetkoming toe te kennen in de kosten van zijn raadsman; . . . enz.

Het komt mij voor dat een beslissing van de rechter, gebaseerd op een motivering als hierboven aangegeven — of op een betere, die tot hetzelfde resultaat zou leiden — meer zou spreken tot het rechtsgevoel van velen dan de griezelig formele opvatting van het HMG.

STRAFRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 18 augustus 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Schout-bij-Nacht Bakker, **Generaal-Majoor** Coopmans, **Generaal-Majoor** Bruinier, **Generaal-Majoor** b.d. Lagerwerff (plv.), Mr. van der Ven (plv.).

Vonnis van de Krijgsraad vernietigd omdat de Krijgsraad, na een behandeling op 27 januari, de behandeling heeft hervat op 12 mei doch in een andere samenstelling terwijl niet blijkt dat beklaagde bij de hernieuwde behandeling van zijn zaak enige verklaring met betrekking tot het tenlastegelegde feit heeft afgelegd, noch dat hij bij zijn verklaring, op 27 januari afgelegd, heeft volhard. Het Hof doet ten principale recht.

(RLLu art. 193, 197).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage, appellant van een vonnis, op 12 mei 1971 door die Krijgsraad ten laste van de na te noemen beklaagde geweest, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen G.J.L., geboren te Utrecht, 1 februari 1952, dpl. soldaat, geïntimeerde, en van G.J.L. voornoemd, appellant van gemeld vonnis door de Krijgsraad voornoemd, geïntimeerde, tegen de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad voornoemd, geïntimeerde, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht.

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat deze zaak in eerste aanleg door de Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage werd behandeld ter terechtzitting van 27 januari 1971 en van 12 mei 1971, waarbij blijkens de notulen van het aldaar verhandelde op laatstgenoemde datum na hervatting van het onderzoek ter terechtzitting de Krijgsraad de hernieuwde behandeling van de zaak heeft gelast in verband met zijn gewijzigde samenstelling;

Overwegende, dat uit de notulen betreffende de terechtzitting van 12 mei 1971 niet blijkt dat beklaagde bij de hernieuwde behandeling van zijn zaak enige verklaring met betrekking tot het hem telastgelegde heeft afgelegd, dan wel dat hij bij zijn ter terechtzitting op 27 januari 1971 afgelegde verklaring heeft volhard;

Overwegende dat mitsdien de Krijgsraad in gewijzigde samenstelling in het vonnis waarvan beroep de door beklaagde ter terechtzitting van

27 januari 1971 afgelegde verklaring mede als bewijsmiddelbezigende, niet uitsluitend heeft beraadslaagd en beslist naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting van 12 mei 1971 en het vonnis, gelet op de artikelen 197 en 193 van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht niet in stand kan blijven;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Land-, „macht, op of omstreeks 2 oktober 1970 te Bunnik, als eigenaar en be- „stuurder van een vierwielige personenauto Fiat 500, gekentekend ZP 47- „71, daarmee heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaan- „de weg, de Stationsweg,

„1e. zonder dat aan hem, door het bevoegd gezag was afgegeven een „voor een dergelijk motorrijtuig vereist rijbewijs als bedoeld in artikel 9 „lid 1 sub 3" en een kentekenbewijs als bedoeld in artikel 9 lid 1 sub 2" „van de Wegenverkeerswet;

„2e. zonder dat met betrekking tot dit motorrijtuig een verzekering „overeenkomstig de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen „van kracht was;

„3e. terwijl dit motorrijtuig rijtechnisch niet in voldoende staat van „onderhoud verkeerde, immers de stuurinrichting ondeugdelijk was, door „abnormale speling op 2 kogelverbindingen op de driedelige spoorstang, „terwijl wat de vering betreft het hoofdblad van de dwarsveer aan de „rechterzijde doormidden was gebroken en het tweede blad van de lin- „kerzijde eveneens doormidden was gebroken";

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtui- ging geput heeft, dat beklaagde het hem onder aanhef en 2e tenlastege- legde heeft gepleegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting zakelijk weergegeven, onder meer heeft verklaard :

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, heb ik in de middag van 2 oktober 1970 als be- stuurder van een mij in eigendom toebehorende personenauto, Fiat 500, gekentekend ZP 47-71, daarmede gereden over de voor het openbaar ver- keer openstaande weg, de Stationsweg te Bunnik, zonder dat mij was afgegeven een voor het besturen van een dergelijk motorrijtuig vereist rijbewijs. Voorts was het voor die auto afgegeven kentekenbewijs, dat ik toen niet bij mij had, niet op mijn naam als eigenaar of houder gesteld. Voormelde auto wilde ik, na er het een en ander aan te hebben opgeknapt weer verkopen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal nr. 798/71' 70 d.d. 29 november 1970, opgemaakt door Willem Domburg en Rudolf Johannes Kooring, respectievelijk wachtmeester der eerste klasse en

wachtmeester der Rijkspolitie, beiden behorende tot de groep Bunnik der Rijkspolitie, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van *verbalisanten*:

Op 2 oktober 1970 te circa 13.50 uur zagen wij dat een persoon als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, merk Fiat 500, voorzien van het kenteken ZP 47-71, daarmee reed over de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg „Stationsweg” gelegen binnen de bebouwde kom van de gemeente Bunnik. Ter controle op de juiste naleving van de bepalingen van de Wegenverkeerswet en de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen werd deze bestuurder staande gehouden. Ik, verbalisant Domburg vorderde van de bestuurder mij behoorlijk ter inzage af te geven een te zijnen name gesteld geldig rijbewijs, waaraan hij niet kon voldoen. Hierna vorderde ik van hem het bij dat motorrijtuig behorende kentekenbewijs. De bestuurder verklaarde dat thuis te hebben liggen. Naar zijn naam gevraagd gaf de bestuurder op te zijn genaamd: G.J.L., geboren te Utrecht op 1 februari 1952 dienstplichtig soldaat.

Het voertuig is evenals het bij die auto behorende kentekenbewijs in beslag genomen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal nr. 500, d.d. 7 oktober 1970, opgemaakt door Arend Hamminga, wachtmeester der Rijkspolitie 1e klasse, behorende tot de verkeersgroep Bilthoven, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van *verbalisant*:

Op 2 oktober 1970 te circa 16.00 uur heb ik een onderzoek ingesteld naar de technische toestand van een vierwielig motorvoertuig, personenauto, merk Fiat 500, gekentekend ZP 47-71, bouwjaar 1958. Twee kogelverbindingen van de driedelige spoorstang van dat voertuig vertoonden abnormaal veel speling. De stuurinrichting moet als ondeugdelijk worden beschouwd. Het voertuig was aan de voorzijde voorzien van een half-elliptische dwarsveer. Bij onderzoek bleek dat van het veerpakket van deze dwarsveer het hoofdblad aan de rechterzijde doormidden was gebroken en het tweede blad aan de linkerzijde doormidden was gebroken. Het motorvoertuig was zodoende niet voorzien van goedwerkende draagveren;

Overwegende, dat een schriftelijke verklaring d.d. 3 december 1970 van de Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht, inhoudt, dat uit de administratie ter Provinciale Griffie van Utrecht niet blijkt, dat aan L. geboren te Utrecht op 1 februari 1952 en wonende te Bunnik, een rijbewijs **A**; B-E; C-E of D-E is afgegeven;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen – wordende elk daarvan slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of feiten, waarop het **betrekking** heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde in aanhef en onder 1e en in aanhef en onder 3e is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd voor wat betreft het in aanhef en onder 1e bewezene als:

A. „Overtreding van artikel 9, eerste lid aanhef en onder 3e van de „Wegenverkeerswet“;

B. „Overtreding van artikel 9, eerste lid aanhef en onder 2e van de „Wegenverkeerswet“;

en voor wat betreft het in aanhef en onder 3e bewezene als:

C. „Overtreding van artikel 13, eerste lid aanhef en onder a van het „Wegenverkeersreglement“;

voorzien en strafbaar gesteld bij:

A en B: artikel 35 van de Wegenverkeerswet,

C: artikel 124 van het Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep en opnieuw rechtdoende :

Verklaart niet bewezen hetgeen beklagde in aanhef en onder 2e is ten laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart beklagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot betaling van drie geldboeten van elk vijftwintig gulden, met bepaling dat elk dier boeten bij gebreke van betaling en verhaal zullen worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vijf dagen;

Verklaart verbeurd het in beslaggenomen aan de veroordeelde toebehorend motorrijtuig, Fiat Nuova 500, chassisnummer 110-32753, met betrekking tot hetwelk het onder C bewezenverklaarde en gekwalificeerde feit is begaan;

Gelast dat het bij voormeld motorrijtuig behorende en in beslag genomen kentekenbewijs deel I en II zal worden terug gegeven aan de Directeur van de Rijksdienst voor het Wegverkeer, **Fruitweg 262 te 's-Gravenhage**.

NASCHRIFT

Aangezien de Krijgsraad, te wiens overstaan beklagde naar aanleiding van het hem ten laste gelegde werd gehoord, geen vonnis heeft gewezen en

aangezien de Krijgsraad, die vonnis heeft gewezen, beklaagde niet op het hem ten laste gelegde heeft gehoord, heeft het Hoog Militair Gerechtshof het vonnis vernietigd. Terecht heeft het Hof een vonnis, gewezen door een college dat de beklaagde niet heeft gehoord, niet als zodanig willen aanvaarden.

De vraag rijst echter of aldus de beklaagde niet van één instantie is beroofd. Hij heeft recht op een behandeling in eerste aanleg en (in geval hoger beroep wordt ingesteld) op een behandeling in tweede aanleg. Strikt formeel heeft hij thans geen eerste aanleg gehaddoch alleen een hoger beroep.

Een hiermee te vergelijken geval deed zich voor bij de sententie van 6 maart 1969 (M.R.T. LXII, blz. 466 e.v.) toen een vonnis werd vernietigd omdat het niet gewezen was door een Krijgsraad zoals bij de wet voorzien, immers de secretaris niet was een officier maar een vaandrig.

W.H.V.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 18 augustus 1971

President: Mr. Lamers; Leden: Schout-bij-Nacht Bakker, **Generaal-Majoor Coopmans**, **Generaal-Majoor Bruinier**, **Generaal-Majoor b.d. Lagerwerff**(plv.), Mr. van der Ven (plv.);

Raadsman: M. Derksen, le Luitenant Koninklijke Marechaussee.

Als bestuurder van een (particuliere) auto daarmede gereden over een voor het militaire verkeer openstaande weg, waarbij de door het bevoegde gezag met betrekking tot dat verkeer gegeven regels niet in acht waren genomen, n.l. de auto in onvoldoende technische toestand verkeerde.

Artikel 167 W.M.Sr. geldt ook voor particuliere rijtuigen: noch uit de duidelijke bewoordingen van de wet noch uit de geschiedenis van de totstandkoming valt af te leiden dat het voorschrift tot militaire rijtuigen beperkt zou zijn.

Bij veroordeling op grond van art. 167 W.M.Sr. kan aan de veroordeelde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen niet worden ontzegd.

(W.M.Sr. art. 167; W.V.W. art. 39).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch, appellant van een vonnis, op 31 maart 1971 door die Krijgsraad ten laste van de na te noemen beklaagde gewezen, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, tegen B.L. geboren te Leiden, 14 april 1948, dpl. korporaal, geïntimeerde en van

B.L. voornoemd, appellant van gemeld vonnis door de Krijgsraad voornoemd geweest, tegen de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad voornoemd, geïntimeerde, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen met dien verstande, dat de bijkomende straf van de ontzegging zal komen te vervallen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, op of omstreeks 29 december 1970, in de gemeente Rijswijk (Z.H.), in ieder geval in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat „in werkelijke militaire dienst verbleef bij de Koninklijke Luchtmacht, „als gebruiker van een voor het militair verkeer openstaande weg, te „weten als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig (personenauto), „daarmede heeft gereden over de voor het militair verkeer openstaande „weg, de Rondweg, gelegen in het B-kamp van de Vliegbasis Ypenburg, „zulks terwijl dit motorvoertuig rijtechnisch verkeerde in onvoldoende „staat van onderhoud, immers:

„**a.** was de om het linkerachterwiel gemonteerde buitenband niet over „de gehele lengte en breedte van het loopvlak voorzien van een duidelijk „zichtbaar profiel,

„**b.** was de kokerbalk aan de linkerzijde op diverse plaatsen doorge- „roest,

„**c.** kon de hefboom van de handrem geheel worden aangetrokken „zonder dat er remvertraging ontstond,

„en aldus handelende toen aldaar de door of vanwege het bevoegd gezag „met betrekking tot het verkeer op de Vliegbasis Ypenburg gegeven regels „en aanwijzingen niet in acht heeft genomen, zijnde immers door de „Commandant van de Vliegbasis Ypenburg bij order van Blijvende Aard „bepaald dat met betrekking tot het verkeer op die Vliegbasis de bepa- „lingen van de Wegenverkeerswetgeving van overeenkomstige toepassing „zijn;”

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting in hoger beroep heeft verklaard, zakelijk weergegeven en onder meer:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat der 1e klasse in werkelijke militaire dienst was, heb ik op 29 december 1970 te omstreeks 16.30 uur als bestuurder van mijn Volkswagen personenauto, gekentekend XT-07-96, bouwjaar 1957, daarmede gereden op en dusdoende gebruik gemaakt van de Rondweg, gelegen in het B-kamp van de Vliegbasis Ypenburg in de gemeente Rijswijk (Z.H.).

Ik ben toen staande gehouden door een patrouille van de Koninklijke Marechaussee, die bij controle van die auto onder meer constateerde dat, zoals mij bekend was, de om het linkerachterwiel gemonteerde band glad was; de auto is daarna aan een verder technisch onderzoek onderworpen, waarbij naar mij is medegedeeld nog andere technische gebreken zijn geconstateerd; onder meer was de kokerbalk aan de linkerkant op diverse plaatsen doorgeroest; de auto is naar aanleiding van dat onderzoek in beslag genomen;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal no. P. 6/1971, opgemaakt en gesloten te Rijswijk (Z.H.), op 8 januari 1971 door Jan Pieter van der Zwart, marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar, behorende tot de Afdeling Ypenburg, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisant:

Op 29 december 1970, omstreeks 16.30 uur, bevond ik mij op de voor het militair en ander verkeer openstaande weg, de Rondweg, in het B-kamp van de vliegbasis Ypenburg te Rijswijk (Z.H.). Op datum, plaats en tijdstip voornoemd zag ik een bestuurder van een vierwielig motorvoertuig, merk Volkswagen, type 1/11 de luxe, voorzien van het kenteken XT 07-96, bouwjaar 1957, komende uit de richting A-kamp en gaande in die van de uitgang van het B-kamp. Teneinde controle uit te oefenen op de naleving van de bepalingen van de Wegenverkeerswetgeving heb ik bedoelde bestuurder een stopteken gegeven, waaraan hij voldeed. Bij controle van het voertuig zag ik, dat om het linker achterwiel een band gemonteerd was, waarvan het loopvlak niet over de volle lengte en breedte voorzien was van profiel. In verband hiermede heb ik bedoelde bestuurder naar zijn naam gevraagd. Hij gaf mij op te zijn: B.L., in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat I bij de Koninklijke Luchtmacht. Op 5 januari 1971 is aan bedoeld voertuig een technisch onderzoek ingesteld, waarna het door mij in beslag werd genomen.

Bij order van Blijvende Aard, OBA/KLS, nr. 69013 d.d. 20 oktober 1969 heeft de Commandant van de Vliegbasis Ypenburg vastgesteld, dat de bepalingen van de Wegenverkeerswetgeving van overeenkomstige toepassing zijn op het gehele gebied van die basis;

Overwegende, dat het ten processe overgelegde ambtsedig proces-verbaal nr. P. 12/71, opgemaakt en gesloten te 's-Gravenhage op 25 januari 1971 door Willem Verhart, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de Afdeling Verkeer van de Brigade 's-Gravenhage, onder meer zakelijk inhoudt:

als relaas van verbalisant :

Op 25 januari 1971 heb ik een onderzoek ingesteld naar de technische toestand van een motorvoertuig. Bij dit onderzoek is mij het volgende gebleken:

Signalement: vierwielig motorvoertuig, personenauto, merk Volkswagen, type 1200, bouwjaar 1957, voorzien van het kenteken XT 07-96.

Banden: De op het linker achterwiel gemonteerde band was niet voorzien van een goed profiel.

Carrosserie en chassis: De kokerbalk aan de linkerkant was op diverse plaatsen doorgeroest;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan de gedaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van het onder c gestelde;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„Als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon als gebruiker van een voor het militair verkeer openstaande weg de door het bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels niet in acht nemen”;
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 167 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen de gedaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat door de gedaagde raadsman is aangevoerd dat onder de in artikel 167 van het Wetboek van Militair Strafrecht bedoelde weggebruikers niet zouden zijn begrepen degenen, die andere dan bij de krijgsmacht in gebruik zijnde (motor)rijtuigen in het verkeer bezigen, doch dat het Hof dit verweer verworpt, nu noch uit de duidelijke bewoordingen van het artikel, noch uit de geschiedenis van de totstandkoming daarvan valt af te leiden, dat de wetgever bedoeld heeft enige categorie van weggebruikers zoals in casu de bestuurder van een particulier motorvoertuig daarbij uit te zonderen;

Overwegende, dat de gedaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van de gedaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat door de gedaagde raadsman terecht is betoogd, dat bij veroordeling wegens overtreding van artikel 167 van het wetboek van Militair Strafrecht aan de veroordeelde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen niet kan worden ontzegd;

Gezien: . . . enz.;

(Volgt vernietiging van het vonnis, waarvan hoger beroep en veroordeling tot betaling van een geldboete van f 75, subs. hechtenis voor de tijd van 8 dagen; voorts verbeurdverklaring van het inbeslaggenomen motorvoertuig, merk Volkswagen, type 1/11 de luxe, gekentekend XT 07-96,

met betrekking tot hetwelk het feit is begaan en tijdens het begaan van het strafbare feit toebehorende aan de veroordeelde – *Red.*)

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 23 december 1969

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Kolonel J. C. C. Crena Uiterwijk en Majoor T. Vrijdag.

Gereden in een auto waarvan één stoplicht niet werkte en die niet voorzien was van een hoorn en goedwerkende draagveren, terwijl de auto rijtechnisch in onvoldoende staat van onderhoud verkeerde en zonder dat een verzekering overeenkomstig de W.A.M. van kracht was.

Na vrijspraak van het eerste feit (het niet werken van een van de twee stoplichten) veroordeeld tot één geldboete (wegens voortgezette handeling) terzake van de toestand van de auto en één geldboete terzake van het niet verzekerd zijn.

In hoger beroep (zie sententie achter het vonnis) geen voortgezette handeling aangenomen en beklaagde veroordeeld tot 4 geldboeten.

(W.Sr. art. 56; W.A.M. art. 30; W.V.R. art. 13).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAADTE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B.B.,
geboren 9 februari 1948, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . .;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 11 augustus 1969 te Nunspeet in de gemeente Ermelo als eigenaar en bestuurder van een vierwielig motorrijtuig (Volkswagen, bouwjaar 1958) heeft gereden over de voor het openbaar rijverkeer openstaande Elspeterweg:

„1. terwijl van de twee stoplichten het rechter niet werkte;

2. zonder dat dat motorrijtuig was voorzien van tenminste één geluidgevende hoorn;

„3. zonder dat dat motorrijtuig was voorzien van goedwerkende achterdraagveren;

„4. terwijl dat motorrijtuig rijtechnisch niet in voldoende staat van onderhoud verkeerde, daar:

„a. bodemplaat en delen van de carrosserie waren doorgeroest;

„b. twee banden gedeeltelijk geen profiel meer bezaten;

„5. zonder dat ten aanzien van dat motorrijtuig een verzekering over-

„eenkomstig de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen van „kracht was“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem sub I ten laste gelegde heeft betaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, heb ik op 11 augustus 1969 te omstreeks 07.30 uur te Nunspeet in de gemeente Ermelo als eigenaar en bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, merk Volkswagen, bouwjaar 1958, daarmee gereden over de voor het openbaar rijverkeer openstaande weg, de Elspeterweg. Dit motorrijtuig was gekentekend . . .;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, Brigade Nunspeet, nr. P. 209/69 van 29 augustus 1969, opgemaakt door Pieter Leendert Kroon, wachtmeester 1e klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot bovengenoemde brigade, zakelijk inhoudt als relaas van verbalisant:

Op 11 augustus 1969 te omstreeks 07.30 uur zag ik, dat een persoon als bestuurder van een vierwielige personenauto, merk Volkswagen, gekentekend . . ., daarmee reed over de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Elspeterweg te Nunspeet in de gemeente Ermelo. Ik heb die bestuurder een stopteken gegeven, waaraan hij onmiddellijk voldeed. Bij controle van het motorvoertuig zag ik dat de uitlaat kapot was, de achterschokbrekers niet werkten en de carrosserie op vele plaatsen was doorgeroest. De bestuurder gaf, naar zijn naam gevraagd, op te zijn genaamd: B.B., geboren te Bussum op 9 februari 1949. Op 11 augustus heb ik het motorvoertuig voor het laten instellen van een technisch onderzoek laten overbrengen naar de brigade Koninklijke Marechaussee te Nunspeet.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van technisch onderzoek van de Koninklijke Marechaussee District Gelderland Verkeersgroep, nr. T.O. 312/69 van 19 augustus 1969, opgemaakt door Barend Jordaan, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot bovengenoemde Verkeersgroep, zakelijk inhoudt als relaas van *verbalisant*:

Op 13 augustus 1969 heb ik een technisch onderzoek ingesteld naar de toestand van het motorrijtuig, merk Volkswagen, personenauto, gekentekend. . ., bouwjaar 1958. Bij dit onderzoek is mij het volgende gebleken:

De claxon werkte niet.

De achterveren waren sterk doorgezakt en werkten onvoldoende.

De beide achterbanden waren gedeeltelijk glad, de voorbanden hadden onvoldoende profiel op het loopvlak.

De bodemplaat was doorgeroest. De linkerachterzijde van de carrosserie en bandenbak waren doorgeroest. De linkermiddenstijlen rechtervoorstijl waren aan de onderzijde losgeroest van de drempelkokers.

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezig schrijven van de Verzekering-Maatschappij „de Auto Onderlinge" te Groningen van 5 december 1969, blijkt, dat op 5 december 1969 de verzekering, polisnummer 318131, nog steeds van kracht is;

Overwegende, dat de door beklagde overgelegde polis, nr. 318131, een zogenaamde rijbewijsverzekering inhoudende, niet is een verzekering als bedoeld in artikel 3 van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen, daar deze niet aanduidt een bepaald motorrijtuig, waarvoor de verzekering van kracht is, immers een opsomming geeft van zekere categorieën van motorrijtuigen;

Overwegende, dat mitsdien de verzekering niet geacht kan worden te voldoen aan de door of krachtens de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen gestelde eisen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd schrijven en genoemde polis slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen, ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd*) met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„1. *De voortgezette handeling van:*

„a. *Overtreding van artikel 13 1e lid aanhef en onder c junctis de artikelen 66 aanhef en onder i, 77 4e lid van het Wegenverkeersreglement;*

„b. *Overtreding van artikel 13 1e lid aanhef en onder c juncto artikel 66 „aanhef en onder c van het Wegenverkeersreglement;*

„c. *Overtreding van artikel 13 1e lid aanhef en onder c juncto artikel 65 „aanhef en onder b van het Wegenverkeersreglement;*

„d. *Overtreding van artikel 13 1e lid aanhef en onder a van het Wegenverkeersreglement;*”

„2. *Als eigenaar een motorrijtuig aan het verkeer doen deelnemen zonder „dat een verzekering overeenkomstig de Wet Aansprakelijkheidsverzekering „Motorrijtuigen van kracht is”;*

ad 1: strafbaar gesteld bij artikel 124 van het Wegenverkeersreglement juncto artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht;

ad 2: voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 30 van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-

---

*) De Krijgsraad heeft niet bewezen verklaard hetgeen beklagde sub 1 was ten laste gelegd (*Red.*).

standigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon van de dader;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart niet bewezen hetgeen beklaagde onder 1 is ten laste gelegd en spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde ten aanzien van de sub 1 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten tot betaling van een geldboete van *honderd en dertig gulden* met bepaling, dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *zesentwintig dagen*;

Veroordeelt beklaagde ten aanzien van het sub 2 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit tot betaling van een geldboete van *tien gulden*, met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *twee dagen*;

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 15 juli 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, **Generaal-Majoor** b.d. Lagerwerff (plv.).

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gelet op het nader verhoor van beklaagde door de Raadsheer Commissaris, de Generaal-Majoor Coopmans;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot betaling van vier geldboeten van f 10,-, f 10,-, f 20,- en f 50,- subsidiair twee, twee, vier respectievelijk vijf dagen hechtenis.

Overwegende dat het Hof zich met het vonnis waarvan beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende dat aan beklaagde is ten laste gelegd: (. . . enz., zie het vonnis — Red.);

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklagde het hem sub 1 ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende ten aanzien van het sub 2 tot en met sub 5 ten laste gelegde dat het Hof uit het vonnis waarvan hoger beroep overneemt de overwegingen inhoudend de bewijsmiddelen.

Overwegende dat het Hof op grond van de inhoud van de **bovenaangehaalde** bewijsmiddelen – vermeld schrijven en vermelde polis slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen, en ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 2, 3, 4 en 5 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„1. *Overtreding van artikel 13 1e lid aanhef en onder c juncto artikel 66 „aanhefen onder c van het Wegenverkeersreglement“;*

„2. *Overtreding van artikel 13 1e lid aanhef en onder c juncto artikel 65 „aanhefen onder b van het Wegenverkeersreglement“;*

„3. *Overtreding van artikel 13 1e lid aanhef en onder a van het Wegenverkeersreglement“;*

„4. *Als eigenaar een motorrijtuig aan het verkeer doen deelnemen zonder „dat een verzekering overeenkomstig de Wet Aansprakelijkheidsverzekering „Motorrijtuigen van kracht is“;*

ad 1, 2 en 3 strafbaar gesteld bij artikel 124 van het Wegenverkeersreglement;

ad 4 voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 30 van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen;

Overwegende dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep en opnieuw rechtdoende:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklagde sub 1 is ten laste gelegd en spreekt hem daarvan vrij.

Verklaart beklagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde ten aanzien van:

het onder 1 gekwalificeerde feit tot betaling van een geldboete van 10, – (tien gulden), met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en

verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van twee dagen;
het onder 2 gekwalificeerde feit tot betaling van een geldboete van f 20,— (twintig gulden), met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vier dagen;

het onder 3 gekwalificeerde feit tot betaling van een geldboete van f 100,— (een honderd gulden), met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van tien dagen;

het onder 4 gekwalificeerde feit tot betaling van een geldboete van f 10,— (tien gulden), met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van twee dagen.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 24 februari 1971

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel W. N. C. Swaving en Kapitein G. D. Buurman van Vreeden.

Een spaarbankboekje weggenomen en zich daarop tweemaal f 500 doen uitbetalen.

Veroordeling tot 4 weken gevangenisstraf waarvan 2 weken voorwaardelijk met als bijzondere voorwaarde dat beklaagde binnen 6 maanden het geldbedrag zal terugbetalen aan de benadeelde.

In hoger beroep (zie sententie achter het vonnis) veroordeeld tot 14 dagen gevangenisstraf omdat het Hof is gebleken dat beklaagde de veroorzaakte schade nagenoeg heeft vergoed.

(W.M.Sr. art. 13-15; W.Sr. art. 310).

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G.S.,
geboren 9 augustus 1947, korp. I, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als korporaal der eerste klasse bij de Koninklijke „Landmacht op of omstreeks 3 september 1970 te Groningen met het „oogmerk van wederrechtelijke toeeïgening heeft weggenomen een spaar- „bankboekje van de Stichting Nutsspaarbank te Groningen, toebehoren- „de aan Jantina S., op welk spaarbankboekje hij zich vervolgens op 3 en „4 september 1970 te Groningen in kantoren van de Nutsspaarbank voor-

„noemd telkenmale f 500,— heeft doen uitbetalen”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als korporaal der eerste klasse bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, heb ik op 3 september 1970 te Groningen ten huize van mijn moeder, een spaarbankboekje van de Stichting Nutsspaarbank te Groningen op naam van en toebehorende aan een adoptiefzusje, genaamd Jantina S., ter toeëigening weggenomen, waartoe ik geen recht of vergunning had ontvangen. Zonder voorkennis of toestemming van Jantina voornoemd heb ik op 3 en 4 september 1970 bij het hoofdkantoor, respectievelijk, bij het bijkantoor van de Nutsspaarbank te Groningen telkens een geldbedrag van f 500,— van dat spaarbankboekje opgevraagd en uitbetaald gekregen, welk geld ik geheel ten eigen bate heb aangewend;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, brigade Groningen, nr. P 131/70, d.d. november 1970, opgemaakt door Cornelis Zuidema, wachtmeester, behorende tot genoemde brigade, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Jantina S.:

Op 8 september 1970 had ik mijn spaarbankboekje nodig. Na enig zoeken trof mijn moeder dit boekje aan in een jaszak van mijn adoptiefbroer Gerard S. Ik zag, toen ik dit spaarbankboekje inkeek, dat op 3 en 4 september 1970 beide keren zonder mijn medeweten een bedrag van f 500,— van dat boekje was gehaald. Dit spaarbankboekje, genummerd 132630, is aan mij afgegeven door de Stichting Nutsspaarbank te Groningen. Ik heb aan niemand toestemming gegeven mijn spaarbankboekje weg te nemen, van mijn daarin vermelde spaartegoed geld af te halen en zich dat geld toe te eigenen;

Overwegende, dat blijkens een ten processe aanwezige fotocopie van het spaarbankboekje nr. 132630 van de Stichting Nutsspaarbank Groningen, ten name van Jantina S., op 3 en 4 september 1970 beide malen een bedrag van f 500,— is terugbetaald;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemde fotocopie slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „Diefstal”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-

standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk met een proeftijd van 1 jaar en met als bijzondere voorwaarde, dat hij binnen 6 maanden na het in kracht van gewijsde gaan van het vonnis het resterende bedrag groot f 500 terug betaalt aan de benadeelde, Jantina S. — *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 9 juni 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Luitenant-Generaal b.d. Valk (plv.).

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, waarbij de bijzondere voorwaarde ware te schrappen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straf, die aan het Hof onjuist is voorgekomen, nu het Hof is gebleken dat beklaagde de door het strafbaar feit veroorzaakte schade nagenoeg heeft vergoed;

Overwegende, dat het Hof de hierna te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — met uitzondering van de artikelen 13 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b en 14c van het Wetboek van Strafrecht — alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 14 dagen en bevestiging van het vonnis voor het overige met overneming der gronden — *Red.*).

NASCHRIFT

Ten laste gelegd was diefstal van een spaarbankboekje, al was daar — ten overvloede — aan toegevoegd dat beklaagde zich 2 × f 500 op dat boekje heeft laten uitbetalen. De ernst ontleent het feit dan ook aan die uitbetalingen en daarop zal het oogmerk van de wederrechtelijke toeëigening zich in *werkelijkheid* hebben gericht. Gelukkig voor de steller van de dagvaarding en voor de *Krijgsraad* werd het aldus geplunderde spaarbankboekje in een jaszak van beklaagde gevonden; als hij het na „gebruik” zou hebben teruggelegd, zou men er met diefstal niet gekomen zijn. Dan zou het, afhankelijk van de vraag of het een toonderboekje was of een „handtekeningboekje”, oplichting of verduistering, resp. valsheid in *geschrift kunnen* opleveren.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 24 februari 1971

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; Leden: Luitenant-Kolonel W. N. C. Swaving en Kapitein G. D. Buurman van Vreedem.

Mishandeling van een ambtenaar gedurende de rechtmatige uitoefening van zijn bediening: een agent in het gelaat gestompt die hem, naar aanleiding van een klacht dat beklaagde een vrouw had lastig gevallen, had gelast om door te lopen.

KRIJGSRAAD: 3 weken gevangenisstraf.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: (zie sententie achter het vonnis) 2 weken gevangenisstraf.

(W.Sr. art. 304).

DE ARRONDISEMENTS KRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G.G.,
geboren 23 januari 1949, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als dienstplichtig soldaat der eerste klasse bij de „Koninklijke Landmacht op of omstreeks 6 november 1970 circa 04.50 „uur te 's-Gravenhage toen de aldaar op het Tournooiveld met surveillance „belaste in uniform geklede agent van gemeentepolitie te 's-Gravenhage „H. A. D. Teunissen hem, naar aanleiding van een klacht van een **vrouws-** „persoon dat zij door hem, beklaagde was lastig gevallen had gelast door „te lopen opzettelijk gewelddadig deze agent een stomp in het gelaat heeft

„toegediend, waardoor deze pijnlijk tegen de linkerkaak getroffen werd“ ;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtigsoldaat der eerste klasse in werkelijke dienst was, heb ik in de nacht van 5 op 6 november 1970 te circa 04.50 uur op het Tournooiveld te 's-Gravenhage een in uniform geklede agent van gemeentepolitie, met wie ik moeilijkheden had gehad omdat ik een vrouw zou hebben lastig gevallen en die mij enige malen had gelast door te lopen, een stomp in diens gelaat toegediend;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van Gemeentepolitie 's-Gravenhage, d.d. 6 november 1970, opgemaakt door Hubertus Ambrosius Dominicus Teunissen, agent van gemeentepolitie te 's-Gravenhage, onder meer zakelijk inhoudt als eigen verklaring van *verbalisant*:

Op 6 november 1970 te circa 04.50 uur bevond ik mij, in uniform gekleed, op de openbare weg Het Tournooiveld te 's-Gravenhage. Op tijd en plaats voormeld werd ik aangesproken door een vrouw, die verklaarde even tevoren te zijn lastiggevallen door een man; zij wees daarbij een man aan, die op het Tournooiveld stond. Ik gelastte deze man weg te gaan en zijn weg te vervolgen. Nadat de man zich aanvankelijk had verwijderd kwam hij even later teruglopen; weer gelastte ik hem door te lopen. Hierop gaf die man mij met zijn tot vuist gebalde hand opzettelijk en met kracht een stomp tegen de linkerzijkant van mijn gelaat, waardoor ik een hevige pijn aan mijn linkerkaak voelde. Na te zijn aangehouden en te zijn overgebracht naar het Bureau van Politie gaf genoemde man op te zijn genaamd: G.G.;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „Mishandeling, waarbij het misdrijf wordt gepleegd tegen een ambtenaar „gedurende de rechtmatige uitoefening zijner bediening,“

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht; juncto artikel 304 eerste lid aanhef en onder 2e van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 3 weken — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 9 juni 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, **Luitenant-Generaal b.d. Valk** (plv.);

Raadsman: Mr. J. M. **Boll**.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklagde opgelegde straf, die aan het Hof te zwaar is voorgekomen;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervaten die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken en bevestiging van het vonnis voor het overige met overneming der gronden — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 17 maart 1971

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Luitenant-Kolonel Mr. D. J. R. Buisman en Luitenant-Kolonel J. C. Engelman.

Als bestuurder van een auto daarmee gestopt op een weg waar een bord volgens model 51 van bijlage 2 R.V.V. was geplaatst, met — ongeveer evenwijdig aan de weg — een onderbord waarop 2 horizontale zwarte pijen waren afgebeeld.

Verworpen het verweer dat de borden niet volgens de interne voorschriften waren aangebracht aangezien uit de overgelegde foto's blijkt dat door de wijze van ophanging geen verwarring omtrent de bedoeling van de borden kon ontstaan. Veroordeling tot f 10 boete.

Bevestigd in hoger beroep; zie sententie achter het vonnis.

(R.V.R. art. 8).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.J.,
geboren 7 augustus 1912, majoor, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijkdienst als majoor van de Koninklijke Landmacht,
„op of omstreeks 24 oktober 1970 te ongeveer 15.15 uur te 's-Gravenhage
„als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig daarmee is gestopt op de
„voor het openbaar rijverkeer openstaande weg Kerkplein en wel aan
„die zijde van genoemde weg waar een voor hem geldend bord was
„geplaatst volgens model 51 van Bijlage II van het Reglement Verkeers-
„regels en Verkeerstekens met een onderbord, ongeveer evenwijdig aan
„de wegas, waarop twee horizontale zwarte pijlen stonden afgebeeld”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft
verklaard:

Terwijl ik als majoor van de Koninklijke Landmacht in werkelijke
dienst was, heb ik op 24 oktober 1970 te circa 15.15 uur te 's-Gravenhage
als bestuurder van een Mercedes personenauto, gestopt **aan** die zijde van
het Kerkplein waar dit verboden was.

Overwegende, dat het ambtsedig proces-verbaal van de Gemeente
Politie van 's-Gravenhage, nr. 18669/1970, d.d. 2 november 1970, opge-
maakt door Johannes Christiaan Bolle, hoofdagent van gemeentepolitie
te 's-Gravenhage, onder meer zakelijk inhoudt als eigen verklaring van
verbalisant:

Op 24 oktober 1970, omstreeks 15.15 uur, zag ik dat op de voor het
openbaar verkeer openstaande weg het Kerkplein, aan de zijde van het
Stadhuis te 's-Gravenhage, een vierwielig motorvoertuig (personenauto)
merk Mercedes, voorzien van het kenteken. . ., stilstond, terwijl zulks
in strijd was met een aan de zijde van die weg, waarop het voertuig stil-
stond geplaatst bord 51 Reglement verkeersregels en verkeerstekens.
Voornoemd kenteken is opgegeven aan: J.J., . . . te 's-Gravenhage.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Gemeente
Politie te 's-Gravenhage nr. 18669 A/1970, d.d. 16 maart 1971, opgemaakt
door Johannes Christiaan Bolle, hoofdagent van gemeentepolitie te
's-Gravenhage, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van *verbalisant*:

Het verkeersteken, bord 51 Reglement verkeersregels en verkeerstekens,
als weergegeven links op de situatietekening, behorende bij het door mij
opgemaakte proces-verbaal nr. 18669/1970 d.d. 2 november 1970, is en
was voorzien van een onderbord waarop twee zwarte horizontale pijlen

zijn aangebracht, waarvan één pijl wijst in de richting van de Torenstraat. de andere in die van de Grote Halstraat te 's-Gravenhage.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende ten aanzien van het door beklagde gevoerde verweer: dat wel toegegeven kan worden dat de borden niet volgens de interne voorschriften waren aangebracht, maar dat uit de door beklagde overgelegde foto's blijkt, dat deze borden zodanig waren bevestigd dat ze gemakkelijk konden worden waargenomen;

Overwegende, dat uit de foto's tevens is gebleken dat door de wijze van ophanging geen verwarring omtrent de bedoeling van genoemde borden kon ontstaan.

Overwegende, dat het aldus bewakene moet worden gekwalificeerd als: „Overtreding van de gedragsregel vastgesteld bij artikel 8 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens *junctis* artikel 119 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens en bord 51 *Bijlage II* van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens;”

strafbaar gesteld bij artikel 139 lid 1 van het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

(Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 10,— bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 2 dagen — Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 7 juli 1971

President: Mr. Lamers; Leden: Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Luitenant-Generaal b.d. van der Veen (plv.), Generaal-Majoor Thijssen (plv.).

(Zie het vonnis hiervddr).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de

beklaagde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van f 25, – subsidiair 5 dagen hechtenis.

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende, dat het Hof zich verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd met overneming der gronden.

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 4 augustus 1971

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor A. J. van Dongen en Majoor A. P. Wouters;
Raadsman: Kapitein P. G. van der Horst.

Bekend met de strekking van een geschrift waarin de tucht onder de Krijgsmacht wordt ondermijnd, zodanig stuk aanslaan.

De Krijgsraad is op grond van de nog korte tijd van beklaagdes verblijf in werkelijke dienst, zijn vrijwillige aanmelding voor de dienst in Suriname en zijn goede dienstverrichtingen, van oordeel dat het feit zich meer leent voor een ernstig gesprek met zijn commandant en een eventueel daarop volgende krijgstuchtelijke correctie dan voor strafrechterlijke berechting. Verwijzing naar de commanderendeofficier.

(W.M.Sr. art. 147; W.K. art. 58).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAADTE 'S-GRAVENHAGE,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M.G.-A.V., geboren 14 augustus 1951, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als dienstplichtig soldaat van de Konink-,
„lijke Landmacht, op of omstreeks 6 juni 1971 in de Jan van Nassauka-
„zerne te Harderwijk op een publikatiebord op kamer 38 van gebouw 18
„van die kazerne heeft bevestigd en derhalve aangeslagen een geschrift,
„genaamd „Extra bulletin van de Bond van Wetsovertreders“, waarin
„onder meer de volgende, de tucht onder de krijgsmacht ondermijnende
„zinsneden voorkwamen (met de inhoud en de strekking waarvan hij
„bekend was):

„„Elke Woensdag Wehrmandag! Wat dat betekent, snapt elke soldaat: „„alles loopt gewoon mis – niks lukt – geschreeuw en orders zijn on- „„verstaanbaar – niemand weet wat waar dan ook te vinden is – alles „„is zoek – niks werkt”.”

Overwegende, dat uit een Justitiële Verklaring d.d. 23 juni 1971, opge- maakt door de Commandant van OpleidingsCompagnie Dienstplichtigen Opleidingscentrum Infanterie te Harderwijk blijkt, dat beklagde op voornoemd tijdstip sedert 19 mei 1971 als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk onder meer heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, heb ik op 6 juni 1971 in de Jan van Nassaukazerne te Harderwijk op een publikatiebord op kamer 38 van gebouw 18 opge- hangen een geschrift genaamd „Extra bulletin van de BOWO” (is Bond van Wetsovertreders) waarin onder meer de volgende zinsneden voor- kwamen: „Elke Woensdag Wehrmandag! Wat dat betekent, snapt elke „soldaat: alles loopt gewoon mis – niks lukt – geschreeuw en orders „zijn onverstaanbaar – niemand weet wat waar dan ook te vinden is – „alles is zoek – niks werkt”.

Ik had dit pamflet die avond op het perron van het centraal station te Amsterdam gekregen. Ik heb het pamflet in de trein en op voornoemde kamer gelezen en ik begreep dat dit pamflet opriep tot lijdelijk verzet. Het geschrift dat u mij toont (ik, Officier Commissaris, toon beklagde bijlage 3 behorende bij het Proces-Verbaal van de Koninklijke Mare- chaussee brigade Harderwijk nr. P 108171, d.d. 14 juni 1971) is een foto- copie van het geschrift waarover ik verklaar.

Overwegende, dat een ambtsedig Proces-Verbaal van de Koninklijke Marechaussee, brigade Harderwijk, nr. P 108171, d.d. 14 juni 1971, opge- maakt door Eelke Knijft, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, behorend tot bovengenoemdebrigade, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Vladimir Frits Marinus Kernkamp:

Op 7 juni te ca. 08.10 uur kwam ik op kamer 38 van gebouw 18 van de Jan van Nassaukazerne te Harderwijk. Ik zag dat op het publikatiebord op die kamer een stuk papier was vastgeprikt waarop onder andere stond te lezen: „Woensdag Wehrmandag”. Ik heb het onmiddellijk van het bord verwijderd en het aan de Commandant gegeven;

en als eigen verklaring van **verbalisant**:

Op 10 juni 1971 heb ik bedoelde publikatie (BOWO-POST nr 2) ge- toond aan getuige Kernkamp, die verklaarde: „Het papier dat U mij „toont heeft dezelfde inhoud als dat wat ik op 7 juni 1971 van het publi- „katiebord van kamer 38 heb gehaald”;

Overwegende, dat in een ten processe aanwezige fotocopie, zijnde bij-

lage 3 van voornoemd Proces-Verbaal, onder meer de volgende zinsneden voorkomen: „Elke Woensdag Wehrmandag! Wat dat betekent, snapt elke „soldaat: alles loopt gewoon mis – niks lukt – geschreeuw en orders „zijn onverstaanbaar – niemand weet wat waar dan ook te vinden is – „alles is zoek – niks werkt“, welke zinsneden de Krijgsraad ondermijnend voor de tucht onder de krijgsmacht acht.

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemde fotocopie slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon bekend met de „strekking van een geschrift waarin de tucht onder de *krijgsmacht* wordt „ondermijnd zodanig stuk aanslaan“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 147 lid 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde's daad – het op het publikatiebord in zijn groepslegeringskamer bevestigen van een opruiend geschrift hem ter hand gesteld door een burger en deze daad gezien in verband met en als gevolg van de landelijke opwinding over een straf aan een dienstplichtige opgelegd – zich meer leent voor een ernstig gesprek met zijn tot straffen bevoegde meerdere en een eventueel daarop volgende krijgstuchtelijke correctie, dan voor strafrechterlijke berechting;

Overwegende, dat de Krijgsraad dan ook termen aanwezig acht, mede gelet op beklaagde's nog zo korte verblijf in werkelijke dienst, zijn vrijwillige aanmelding voor Suriname en zijn goede dienstverrichtingen, deze zaak onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de Commanderende Officier van beklaagde te verwijzen;

(Volgt: verwijzing van de zaak onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de Commanderende Officier van beklaagde – Red.).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 13 mei 1971

President: Mr. J. L. M. Elders (plv.); Leden: Luitenant-Kolonel G. J.

Advokaat en Majoor F. M. van der Ven;
Raadsman: Mr. W. C. Spermon.

Principiële dienstweigering: weigering om gereed liggende kleding en uitrusting in ontvangst te nemen en volharding in de weigering nadat beklagde, Jehova-getuige, op zijn strafbaarheid was geweest.

KRIJGSRAAD: *gevangenisstraf van 1 jaar en 6 maanden en ontslag zonder ontzetting.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: *(zie sententie achter het vonnis) rekeninghoudend met de duur van de dienstplicht en van de vervangende dienst voor gewetensbezwaarden enerzijds en met het feit dat de duur van de vervangende dienst vanaf 1 juli 1971 zal worden verkort tot 21 maanden anderzijds, de straf gewijzigd in gevangenisstraf van 1 jaar en 9 maanden, met handhaving van het ontslag.*

(W.M.Sr. art. 114(1)).

DE ARRONDISEMENTSKRIJGSRAADTE ARNHEM,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.H.D., geboren 19 juli 1951, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 17 „maart 1971 te Kampen, althans in Nederland, toen hij van zijn meerdere „de Majoor J. Metselaar, het bevel kreeg de voor hem gereedliggende kle- „ding en uitrusting in ontvangst te nemen, heeft geweigerd, of opzettelijk „heeft nagelaten aan voormeld dienstbevel te gehoorzamen door te zeg- „gen, „dat doe ik niet, mijn geloof als Jehova's getuige verbiedt mij dit”, „en voorts, toen hij wederom voormeld dienstbevel van genoemde meer- „dere kreeg, nadat deze hem tevoren uitdrukkelijk erop had geweest, dat „hij, beklagde, door te weigeren aan zijn opdracht te voldoen zich schul- „dig maakte aan een ernstig strafbaar feit, waarvoor hij voor de Krijgsraad „kon komen, opzettelijk heeft volhard in zijn ongehoorzaamheid door te „zeggen, „ik doe het niet”;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring opgemaakt te Kampen op 18 maart 1971 en ondertekend door commandant D-compagnie Opleidingscentrum Militaire Administratie, onder meer blijkt, dat de beklagde op die datum sedert 17 maart 1971 in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht als dienstplichtige;

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 17 maart 1971 te omstreeks 11.00 uur kreeg ik in de van Heutsz-kazerne in Kampen, terwijl ik in werkelijke dienst was als dienstplichtig

soldaat bij de Koninklijke landmacht, opdracht van de majoor J. Metselaar om de voor mij gereedliggende militaire kleding en uitrusting in ontvangst te nemen. Ik begreep wel, dat dit een door een militaire meerdere gegeven dienstbevel was. Ik heb geweigerd eraan te gehoorzamen door te zeggen: „Dat doe ik niet, mijn geloof als Jehova's getuige verbiedt mij „dit." De majoor heeft mij toen in voorlopig arrest gesteld, te ondergaan als streng arrest. Onderweg naar de cel vertelde de majoor Metselaar mij, dat ik door bovengenoemde weigering waarschijnlijk voor de Krijgsraad zou komen, maar ik heb niettemin bij die weigering volhard;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, opgemaakt te Kampen, gedagtekend op 17 maart 1971 en ondertekend door Beukema, Jan Wietze, rnr.: 24.09.11.002, le luitenant van Vakdiensten en van 't Hullenaar, Cornelis Lodewijk Joannes Maria, rnr.: 48.02.15.201, vaandrig der infanterie, beiden ingedeeld bij de D-compagnie van het Opleidingscentrum Militaire Administratie te Kampen, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Johannes Metselaar, majoor der militaire administratie, rnr.: 17.01.08.-000 Commandant D-compagnie Opleidingscentrum Militaire Administratie:

Op 17 maart 1971 heb ik de dienstplichtig soldaat D., op die dag opgekomen in militaire dienst en ingelijfd bij de D-compagnie Opleidingscentrum militaire administratie te Kampen, op de rustkamer van de Generaal J. B. van Heutszkazerne te Kampen, opgedragen de voor hem gereedliggende kleding en uitrusting in ontvangst te nemen. De soldaat D. weigerde aan mijn opdracht te gehoorzamen, zeggende: „Dat doe ik niet, „mijn geloof van Jehova's getuige verbiedt mij dit". Hierna heb ik de soldaat D. er uitdrukkelijk op gewezen, dat hij, door mijn bevel niet op te volgen, zich schuldig maakte aan een ernstig strafbaar feit en dientengevolge voor de Krijgsraad kon komen. Ik heb hem vervolgens wederom dezelfde opdracht gegeven. De soldaat D. volhardde in zijn ongehoorzaamheid, zeggende: „Ik doe het niet".

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de verklaring van de beklagde — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „landmacht op 17 maart 1971 te Kampen, toen hij van zijn meerdere de „Majoor J. Metselaar, het bevel kreeg de voor hem gereedliggende kleding „en uitrusting in ontvangst te nemen, heeft geweigerd, aan voormeld „dienstbevel te gehoorzamen door te zeggen, „dat doe ik niet, mijn geloof „„als Jehova's getuige verbiedt mij dit" en voorts, toen hij wederom voor- „meld dienstbevel van genoemde meerdere kreeg, nadat deze hem tevoren

„uitdrukkelijk erop had gewezen, dat hij, beklaagde, door te weigeren „aan zijn opdracht te voldoen zich schuldig maakte aan een ernstig strafbaar feit, waarvoor hij voor de Krijgsraad kon komen, opzettelijk heeft „on gehoorzaamheid door te zeggen, „ik doe het niet“;”

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „opzettelijke ongehoorzaamheid, terwijl de schuldige opzettelijk in zijn „on gehoorzaamheid volhardt nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn „strafbaarheid heeft gewezen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid, jo derde lid, aanhef en onder 1e, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad – voor wat betreft de duur van de op te leggen gevangenisstraf – rekening houdt enerzijds met de huidige effectieve duur van de werkelijke dienst en anderzijds met de omstandigheid dat het ondergaan van een vrijheidsstraf in zijn gevolgen niet zonder meer mag worden gelijkgesteld met het vervullen van de dienstplicht;

Overwegende, dat de beklaagde zich sedert 17 maart 1971 in voorlopig arrest bevindt, welk arrest hij tot 25 maart 1971 heeft ondergaan in de vorm van streng arrest en sedertdien ondergaat in het Huis van Bewaring te Arnhem;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de aard en de omstandigheden van de zaak vorderen, dat de beklaagde die zich in arrest bevindt, gedurende het proces in arrest wordt gehouden, waarover bij afzonderlijke dispositie is beslist;

Overwegende, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de tijd, door de beklaagde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem op te leggen gevangenisstraf geheel in mindering behoort te worden gebracht;

Overwegende, dat de Krijgsraad de beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt acht in de militaire stand te blijven doch niet zodanig, dat hij van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

(Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 1 jaar en 6 maanden, met aftrek van de tijd vóór de tenuitvoerlegging in arrest doorgebracht, te weten vanaf 17 maart 1971; voorts: ontslag uit de mili-

taire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen – Red.).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 21 juli 1971

President: Mr. Lamers: Leden: Schout-bij-Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Generaal-Majoor b.d. Lagerwerff (plv.), Mr. Berkhout (plv.);
Raadsman: Mr. W. C. Spermon.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van twee jaar, met aftrek voorarrest en met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan de beklagde opgelegde straf en de daarop betrekking **hebbende** overwegingen, die aan het Hof onjuist zijn voorgekomen;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, **zijnde** van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende dienaangaande dat zowel bij het bepalen van de duur van de gewone vervangende dienst voor hem die ingevolge de Wet gewetensbezwaren militaire dienst van de krijgsdienst is vrijgesteld, als van de duur der vrijheidsstraf opgelegd aan hem, die zich aan dienstweigering heeft schuldig gemaakt zonder te zijn vrijgesteld, in het algemeen terecht rekening pleegt te worden gehouden met de duur van de werkelijke dienst der dienstplichtigemilitairen,

dat het Hof, nu te zijner kennis is gekomen dat op deze grond de duur van de gewone vervangende dienst voor de erkende gewetensbezwaarden vanaf 1 juli 1971 zal worden verkort tot 21 maanden, mitsdien termen

aanwezig acht de duur van de werkelijke straftijd van de wegens dienstweigerig veroordeelde te bepalen als hierna zal worden vermeld;

Overwegende, dat het Hof beklagde op grond van het gepleegde feit ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet zodanig ongeschikt, dat hij voorgoed moet worden ontzet van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

(Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van een jaar en negen maanden, met bepaling dat de tijd door hem voor de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht, zijnde vanaf 17 maart 1971; ontslag uit de militaire dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen; bevestiging van het vonnis voor het overige met overneming der gronden — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch

Vonnis van 31 maart 1971

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels Mr. O. van der Bij en H. J. Kremer;

Raadsman: Mr. L. H. A. J. M. Quant.

Als bestuurder van een auto over de voor het openbaar verkeer openstaande weg gereden terwijl hij verkeerde onder invloed van alcohol.

KRIJGSRAAD: 3 weken gevangenisstraf waarvan 2 weken voorwaardelijk; f 150 boete; ontzegging van de rijbevoegdheid van 1 jaar.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: (zie sententie achter het vonnis) *verworpen het verweer dat beklagde niet over de voor het openbaar verkeer openstaande weg heeft gereden maar over een van de rijbaan afgescheiden afzonderlijk gedeelte, alleen bestemd en geschikt voor tramverkeer. 1 week gevangenisstraf en 1 jaar ontzegging van de rijbevoegdheid.*

(W.V.W. art. 1, 26).

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE 'S-HERTOGENBOSCH,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M.M.,
geboren 22 april 1944, res. tweede-luitenant, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 13 december 1970 te 's-Gravenhage, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmede heeft gereden over „de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Koningskade, terwijl „hij verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moest worden geacht het motorrijtuig „naar behorende besturen“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 12 december 1970 heb ik van omstreeks 17.30 uur tot omstreeks 22.30 uur jonge jenever gedronken. Vervolgens heb ik van omstreeks 22.45 uur tot 13 december 1970, omstreeks 00.30 uur, wijn gedronken. Daarna ben ik in mijn auto gestapt en omstreeks 4.15 uur reed ik als bestuurder van mijn vierwielig motorrijtuig (personenauto), merk Volkswagen-Porsche, op een gegeven moment tussen twee tramrails, gelegen naast en behorende tot de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Koningskade te Den Haag. Het gedeelte van de rijbaan tussen die tramrails was niet voorzien van een wegdek. Ik reed in een soort kuil en kwam aldaar tot stilstand. Terwijl ik daar zo stond, kwamen er twee marechaussees aan in een politie-auto. Deze hebben mij meegenomen naar een politiebureau in Den Haag. Het is mogelijk dat ik, voordat ik op die tramrails ging rijden slingerend heb gereden;

Overwegende, dat Nicolaas Boerboom, oud 23 jaar van beroep Marechaussee der eerste klasse, wonende te Berg Ambacht, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 13 december 1970 reed ik te omstreeks 4.30 uur tesamen met mijn collega, de marechaussee der eerste klasse W. F. B. van Dongen, een patrouillerit. Ik zag toen over het Smidsplein en het Smidswater te 's-Gravenhage rijden een vierwielig motorrijtuig (personenauto), dat – naar mij later bleek – was van het merk Volkswagen-Porsche bestuurd door de tweede luitenant van de Koninklijke Luchtmacht M. Het viel mij op dat deze auto langzaam reed. Tevens reed de auto slingerend. Omstreeks 4.40 uur zag ik dat dezelfde auto over de tramrails reed, gelegen naast en behorende tot de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Koningskade, te 's-Gravenhage. Het gedeelte van de rijbaan tussen de rails is niet voorzien van een wegdek. Hij reed toen met de voorwielen in een zich tussen de rails bevindende verbindingsput en hij kwam aldaar tot stilstand. Ik ben er toen terstond naar toe gegaan en ik constateerde, terwijl ik met de bestuurder van de Volkswagen-Porsche sprak, dat zijn adem riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Hij sprak belemmerd, „van de hak op de tak”. Ik heb toen de bestuurder laten uitstappen en ik zag dat zijn evenwicht dusdanig onzeker was, dat

wij hem moesten ondersteunen, toen wij hem overbrachten van zijn auto naar onze politiedienstauto; anders was hij naar mijn mening zeker gevallen. Gezien bovenvermelde waarnemingen achtte ik hem zeker niet in staat om een motorrijtuig naar behoren te besturen ten gevolge van het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Wij hebben M. meegenomen naar een bureau van gemeentepolitie te Den Haag;

Overwegende, dat Jacob Cornelis Zoet, oud 23 jaar, van beroep Marechaussee der eerste klasse, wonende te 's-Gravenhage, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 13 december 1970 arriveerde ik te omstreeks 05.45 uur op het bureau van gemeentepolitie aan de Prinses Beatrixlaan te Den Haag, alwaar zich bevond een persoon, die mij bleek te zijn de tweede luitenant van de Koninklijke Luchtmacht M., die was aangehouden ter zake van rijden onder invloed. Ik heb hem overgebracht naar het gebouw van de Brigade Koninklijke Marechaussee te 's-Gravenhage en aldaar ter zake van bovenvermelde gehoord. Ik constateerde, dat M. matig riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Zijn ogen waren waterig. Zijn spraak was belemmerd. Zijn evenwicht, zijn gang en zijn gang na omdraaien waren onzeker. Hij maakte zo nu en dan onnodige zijpasjes. Op grond van bovenvermelde waarnemingen was M. naar mijn mening zeer zeker niet in staat om een motorrijtuig naar behoren te besturen ten gevolge van het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de woorden: „of omstreeks”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „Als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met artikel 26, „eerste lid, van de Wegenverkeerswet”,

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het bewezenverklarde en gekwalificeerde feit termen aanwezig acht beklagde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor de duur van een jaar;

Overwegende, dat het aan beklaagde afgegeven burgerrijbewijs sedert 13 december 1970 ingevolge artikel 27 van de Wegenverkeerswet ingevorderd is geweest;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van 3 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaren en voorts, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van *f* 150, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 15 dagen en ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de duur van 1 jaar, met bepaling dat op de duur van deze bijkomende straf de tijd dat het rijbewijs van de veroordeelde ingevolge artikel 27 van de Wegenverkeerswet vóór het tijdstip waarop de uitspraak voor wat betreft de voormelde bijkomende straf voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, ingehouden is geweest, geheel in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 13 december 1970 — *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 21 juli 1971

President: Mr. Lamers; **Leden:** Schout-bij-Nacht Bakker, **Generaal-Majoor** Coopmans, **Generaal-Majoor** Bruinier, **Generaal-Majoor** b.d. Lagerwerff (plv.), Mr. Berkhout (plv.);

Raadsman: Mr. L. H. A. J. M. Quant.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van veertien dagen met ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van een jaar, met aftrek van de tijd gedurende welke het rijbewijs van betrokkene ingehouden is geweest;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straffen, die het Hof te zwaar zijn voorgekomen;

Overwegende, dat beklaagdes raadsman heeft aangevoerd dat beklaagde dient te worden vrijgesproken, omdat niet bewezen is, dat beklaagde

heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Koningskade te 's-Gravenhage, nu hij in **stede** van de rijbaan van de Koningskade de daarnaast en daarlangs gelegen baan bestemd voor tramverkeer heeft bereden, welke baan niet zou behoren tot voormelde weg;

Overwegende, dat het Hof dit verweer verwerpt, aangezien bedoelde trambaan niet zodanig is afgescheiden van de voor het andere verkeer bestemde rijbaan, dat hij als een afzonderlijke weg in de zin van de Wegenverkeerswet moet worden beschouwd en de omstandigheid dat dit weggedeelte uitsluitend bestemd **en/of** geschikt is voor het tramverkeer niet meebrengt dat dit geen deel uitmaakt van de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Koningskade;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — behoudens de artikelen 14a en 14b en 23 van het Wetboek van Strafrecht, 13 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 193, 197 en 205 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht — alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

(Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 1 week en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van een jaar, met bepaling dat op de duur van deze bijkomende straf de tijd dat het rijbewijs van de veroordeelde ingevolge artikel 27 van de Wegenverkeerswet vóór het tijdstip waarop de uitspraak voor wat betreft de voormelde bijkomende straf voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, ingehouden is geweest, geheel in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 13 december 1970; bevestiging van het vonnis voor het overige met overneming der gronden — *Red.*).

Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage

Vonnis van 17 augustus 1971

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor G. W. Baron van Dedem en Kapitein J. L. Marcelis;

Raadsman: Mr. H. D. van Werkum.

Opzettelijk niet voldoen aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst, gepleegd door een dienstplichtig korporaal die werd opgeroepen voor herhalingsoefeningen.

Verworpen het verweer dat beklagde het feit pleegde wegens het dreigement van ontslag door zijn werkgever; bij de straf wel rekening gehouden met de drang door zijn schoonvader op hem uitgeoefend.

Veertien dagen gevangenisstraf V,V.; f 200,— geldboete O.V.

(W.M.Sr. art. 150)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAADTE 'S-GRAVENHAGE

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, ais dienstplichtig korporaal der Koninklijke Landmacht van „de lichting 1961-3 buiten werkelijke dienst vertoevende maar voor die „dienst oproepbaar zijnde op 28 september 1970 te Hilversum opzettelijk „niet heeft voldaan aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst, „immers een hem bij aangetekend schrijven van 1 juli 1970 door de Com- „mandant Centraal Mobilisatie Bureau Koninklijke Landmacht toege- „zonden, door hem op of omstreeks 2 juli 1970 ontvangen oproeping, „waarbij hem werd gelast op 28 september 1970 voor herhalingsoefe- „ningen onder de wapenen te komen bij de C-Compagnie 10 M.C. van „het Korps Mobiele Colonne te Hilversum (Crailo) voor het tijdvak „van 28 september tot en met 9 oktober 1970, zijnde hij gedurende dit „ganse tijdvak opzettelijk wederrechtelijk weggebleven;”

Overwegende, dat blijkens een justitiële verklaring van het Hoofd Sectie Informatieverwerking van het Centraal Mobilisatiebureau Koninklijke Landmacht d.d. 5 april 1971, beklagde dienstplichtige is van de lichting 1961-3.

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als korporaal der eerste klasse buiten werkelijke dienst was maar nog oproepbaar voor die dienst, heb ik niet voldaan aan een mij omstreeks 14 juli 1970 aan mijn toenmalig woonadres . . ., Maarn, toegezonden en door mij ontvangen oproeping voor herhalingsoefeningen vanwege het Hoofd Centraal Mobilisatiebureau Koninklijke Landmacht, behelzende dat ik op grond van de bepalingen van de Dienstplichtwet voor herhalingsoefeningen van 28 september 1970 tot en met 9 oktober 1970 in werkelijke dienst moest komen bij de C-Compagnie 10 M.C., waartoe ik mij op 28 september 1970 moest melden in de legerplaats Crailo te Hilversum. Ik ben daar gedurende de voornoemde periode niet verschenen en weggebleven omdat mijn werkgever mij verbood naar Hilversum te gaan.

Overwegende, dat blijkens een ten processe aanwezige fotocopie van een verslag van het Hoofd Centraal Mobilisatie Bureau Koninklijke Landmacht d.d. 29 oktober 1970, betreffende de opkomst van dienstplichtigen der landmacht die in werkelijke dienst zijn geroepen voor herhalingsoefeningen van de C-Compagnie 10 MC met als vastgestelde opkomstdatum 28 september 1970, *beklaagde* niet heeft voldaan aan die oproeping wegens een niet-geldigere reden.

Overwegende, dat de Krijgsraad de door *beklaagde* ontvangen oproeping wettig acht.

Overwegende, dat het verbod van de werkgever van *beklaagde* om aan de oproep gevolg te geven, onder dreigement van ontslag, **c.q.** van sluiting van het bedrijf, zoals dit door de raadsman is medegedeeld, door de Krijgsraad niet ernstig wordt genomen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemde copie slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan *beklaagde* is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan met uitzondering van de data 1 juli 1970 en 2 juli 1970;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„*als militair opzettelijk niet voldoen aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst*“;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 150 lid 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen *beklaagde* meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat *beklaagde* strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van *beklaagde* zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de drang die zonder enige twijfel door *beklaagdes* schoonvader op hem is uitgeoefend, wel als verzachtende omstandigheid mag gelden;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 14 dagen, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 200 bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 14 dagen – *Red.*).

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

18 augustus 1971

(MAW 1970/B7 + B8)

Voorzitter: Mr. E. H. Nuver (fgd.); Leden: Mr. W. H. Schipper en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

(R.M.A.K./KLu. art. 22 lid 1 sub e en lid 2, art. 24)

Een tijdelijk reserve-tweede luitenant, kortverband-vrijwilliger, werd uit zijn officiersfunctie ontheven, waardoor hij van rechtswege terugkeerde tot de rang van reserve-kornet. Gelijktijdig werd hij met toepassing van art. 22 lid 1 sub e juncto art. 24 van het RMAKL/KLu uit de dienst bij het reserve-personeel ontslagen. Hem werd een aantal tekortkomingen verweten. De ambtenarenrechter oordeelde, dat de Minister van defensie terecht heeft overwogen dat eiser de geschiktheid mist om een officiersfunctie te vervullen. Tevens besliste de ambtenarenrechter, dat de Minister in redelijkheid kon komen tot zijn oordeel dat slechts door eisers ontslag het belang van de dienst was te behartigen, dat het ontslag zonder de kwalificatie „eervol” moest worden gegeven en dat het aan eiser zelf te wijten is dat zijn dienstverband een einde nam, waardoor hij ook zijn premie-aanspraken als kortverband-vrijwilliger verloor.

Geen geschreven of ongeschreven rechtsregel vordert dat in een geval als het onderhavige de betrokkene steeds wordt gehoord alvorens besluiten als bovenvermeld worden genomen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake A., wonende te B., eiser in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Mr. J. M. Boll, advocaat te 's-Gravenhage, tegen: de Minister van Defensie, gedaagde in hoger beroep, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden Mr. A. W. M. van der Horn van den Bos, luitenant-kolonel van de militair juridische dienst, wonende te Voorburg.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigden alsook als getuige, medegebracht namens eiser, C., luitenant-kolonel der Koninklijke landmacht, wonende te D., overweegt als volgt:

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Gedaagde heeft onder dagtekening 26 november 1969 een tweetal besluiten genomen, luidende als volgt:

„De Minister van Defensie,
„Gelet op het Koninklijk besluit van 21 oktober 1968, nr. . . .; Gezien
„het rapport van de commandant 101 militaire inlichtingen dienst **com-**
„**pagnie** van 10 september 1969, nr. . . .; Mede gezien de brief van de
„commandant 101 militaire inlichtingen dienst compagnie van 31 oktober
„1969, nr. . . .;

Overwegende, dat de als zodanig tijdelijk benoemde „reserve-tweede-
„luitenant A., registratienummer . . ., van het wapen der . . ., blijkens
„het omtrent hem uitgebrachte rapport de geschiktheid mist om een
„**officiersfunctie** te vervullen;

„Ontheft de als zodanig tijdelijk benoemde reserve-tweede-luitenant A.
met ingang van 16 februari 1970 uit zijn officiersfunctie, waardoor hij
„met ingang van gelijke **datum** van rechtswege terugkeert tot de rang van
„reserve-kornet." en

„De Minister van Defensie, verleent — bij deze — onverminderd de
„verplichtingen welke ingevolge de dienstplichtwet nog op hem rusten,
„met ingang van 16 februari 1970 ontslag uit de dienst bij het **reserve-**
„**personeel** der krijgsmacht aan de reserve-kornet **A.**, registratienummer
„. . ., van het wapen der . . ., zulks met toepassing van het bepaalde
„in artikel 22, eerste lid, sub e, juncto artikel 24, eerste lid, van het **regle-**
„**ment** voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht en der
„Koninklijke luchtmacht, zijnde slechts door het verlenen van ontslag
„het belang van de dienst te behartigen."

Tegen deze besluiten heeft eiser beroep ingesteld bij het Ambtenaren-
gerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken.
Dit gerecht heeft bij uitspraak van 2 november 1970 — waarnaar hierbij
wordt verwezen — de beroepen ongegrond verklaard.

Tegen deze uitspraak is namens eiser hoger beroep ingesteld bij de Raad.
Bij beroepschrift is aan de Raad verzocht die uitspraak te vernietigen en,
opnieuw rechtdoende, aan eiser alsnog toe te wijzen zijn oorspronkelijk
verzoek als in die uitspraak omschreven. Namens eiser zijn nog nadere
stukken ingezonden en overgelegd, waaronder een in het uitzicht gesteld
aanvullend beroepschrift, houdende gronden van het hoger beroep,
welk stuk op 29 april 1971 bij de Raad is ingekomen.

IN RECHTE:

De Raad verenigt zich met en neemt mitsdien over de gronden welke
tot de aangevallen uitspraak¹⁾ hebben geleid.

Naar aanleiding van het in hoger beroep van eisers zijde aangevoerde
merkt de Raad nog het volgende op.

Geen geschreven algemeen verbindend voorschrift vordert dat in een

---

1) Zie hierna.

geval als het onderhavige de betrokkene wordt gehoord alvorens besluiten als de onderhavige worden genomen. Het zou de Raad te ver gaan aan te nemen dat een algemeen rechtsbeginsel of algemeen beginsel van behoorlijk bestuur zou vergen dat in een zodanig geval steeds een plicht tot het horen van de betrokkene zou bestaan. Denkbaar is dat in sommige gevallen het horen van de betrokkene niet dan tot schade van de zorgvuldigheid, bij de totstandbrenging van besluiten nodig, achterwege zou kunnen blijven. Tot die gevallen behoort het onderhavige geval echter niet. Uit de aard der verstrekte inlichtingen kon van de aanvang af duidelijk zijn dat eisers taakopvatting en wijze van dienstdoen niet zodanig waren dat de onderhavige besluiten ongerechtvaardigd zouden moeten worden genoemd. De Raad voegt daaraan toe — zulks naar aanleiding van hetgeen eiser omtrent de feitelijke grondslag der bestreden besluiten heeft aangevoerd — dat evenbedoelde duidelijkheid in de loop der procedure en dus ook voor de Raad onverminderd in stand is gebleven; aan deze feitelijke grondslag is door eiser in essentie niet getornd kunnen worden.

De Raad ziet dan ook geen aanleiding, mede gelet op het karakter der hier aan de orde zijnde toetsing, eisers hoger beroep gegrond te achten.

Beslist moet dus worden als volgt:

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage,

rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken

Uitspraak van 2 november 1970.

Voorzitter: Mr. J. A. Jessurun (fgd.); Leden: Mr. L. Hollander en Mr. A. Minkenhof; Militaire leden: Generaal-majoor der Koninklijke luchtmacht b.d. L. M. Kamp en brigade-generaal der infanterie b.d. J. van der Leer;
Post alia: (Zie de uitspraak, hiervoor)

IN RECHTE:

Overwegende, dat klager op 15 november 1967, toenmaals dienstplichtig kornet, een verbintenis heeft gesloten om met ingang van deze datum voor een termijn van vier jaar als kortverband-vrijwilliger te dienen bij het reserve-personeel der Koninklijke landmacht beneden de rang van tweede luitenant, met bestemming om te worden opgeleid tot ondervrager gevechtseinlichtingendienst

Overwegende, dat met klager op laatstgenoemde datum eveneens een

overeenkomst is aangegaan om als militair vier jaar onafgebroken werkelijke dienst te verrichten met uitzicht op de premie, genoemd in artikel 2 van het Koninklijk besluit van 18 februari 1961 (St. 47);

Overwegende, dat klager, na met gunstig gevolg zijn opleiding te hebben voltooid, met ingang van 29 oktober 1968 tijdelijk is benoemd bij het wapen der . . . tot reserve-tweede-luitenant voor de tijd dat hij bestemd is voor een functie waaraan een officiersrang is of kan zijn verbonden;

Overwegende, dat verweerder bij zijn in de eerste feitelijke overweging aangehaalde besluit van 26 november 1969 klager met ingang van 16 februari 1970 uit zijn officiersfunctie heeft ontheven, waardoor deze met ingang van gelijke datum van rechtswege terugkeerde tot de rang van reservekornet;

Overwegende, dat verweerder bij zijn in de tweede feitelijke overweging aangehaalde besluit van 26 november 1969 aan klager met ingang van 16 februari 1970 ontslag uit de dienst bij het reserve personeel der krijgsmacht heeft verleend;

Overwegende, dat klager bij zijn op 24 december 1969 ter griffie van het Gerecht ingekomen klaagschrift uitsluitend van laatstbedoeld besluit in beroep is gekomen en eerst op 6 april 1970 in het aanvullende klaagschrift ook het besluit van verweerder, waarbij hij uit zijn officiersfunctie is ontheven, heeft doen aanvechten;

Overwegende, dat het Gerecht evenwel oordeelt, dat gelet op de nauwe samenhang van de bestreden besluiten en op het door klager in het klaagschrift uitgedrukte voornemen dit aan te vullen en te concretiseren, klager ook in laatstbedoeld beroep kan worden ontvangen;

Overwegende, dat eerst zal worden nagegaan of het besluit, waarbij klager uit zijn officiersfunctie is ontheven, met vrucht kan worden aangevochten op één van de gronden, omschreven in artikel 58, 1e lid van de Ambtenarenwet 1929;

Overwegende, dat daartoe dient te worden beantwoord de vraag, of verweerder terecht heeft aangenomen dat klager de geschiktheid mist om een officiersfunctiete vervullen;

Overwegende, dat aan klager een aantal door zijn toenmalige compagnies commandant, de majoor D., bij brief van 10 september 1969 aan verweerder ter kennis gebrachte tekortkomingen worden verweten, te weten:

„2. a. Begin december 1968 bevond een deel van de compagnie zich in „een vormingscentrum te Goor. Lnt. A. bevond zich niet bij dat gedeelte, „doch evenmin bij het achterblijvende deel in Apeldoorn. Vanwege de „unfaire wijze waarop hij dacht dit klaar te spelen heb ik hem gestraft.

„b. Terstond na deze strafoplegging heeft hij hemel en aarde bewogen „, — en zodoende ook mij — om de straf gedurende de avonduren van „18 december te schorsen. Aangezien ik mij de uiterst précaire toestand,

„die hij mij als reden opgaf, kon voorstellen heb ik zijn arrest geschorst
„tot 24.00 uur. Hij keerde evenwel de volgende morgen, en zelfs een uur
„na aanvang van de dienst, terug. Een reden kon hij niet opgeven.

„c. Tijdens de oefening „Edelman” (december 1968, W-Duitsland) was
„hij als C van een groep kgvn-ondervragers toegevoegd aan de sie G2-4
„Div. Toen de oefening ten einde liep vroeg hij aan de kapitein toegevoegd
„van die sectie of er nog iets voor hen te doen was en of zij naar Nederland
„terug konden gaan. De kap. antwoordde dat hij eerst met hen wilde
„praten over hun bevindingen tijdens de oef. en een afspraak terzake
„werd gemaakt. Korte tijd later heeft hij zich naar het hoofd van die sie
„begeven en dezelfde vraag gesteld, daarbij niets zeggend over de af-
„spraak met de kap. De overste – deze afspraak niet kennende – heeft
„hem toestemming gegeven te vertrekken, zodat de kap. de volgende dag
„vergeefs op Lnt. A. c.s. heeft gewacht.

„d. Twee opdrachten om toezicht uit te oefenen op het onderhoud aan
„de groepsuitrustingen (december en februari) heeft hij op onvoldoende
„wijze uitgevoerd. Met name voor dit aspect van het militaire werk heeft
„hij geen enkele belangstelling, voelt zich er boven verheven, verschuilt
„zich achter gebrek aan vakkennis, maar doet ook weinig moeite om zich
„er in te bekwamen.

„e. De vertalingen uit de Sovjet militaire pers – gemaakt door jongere
„dienstplichtigen – werden door hem op onvoldoende wijze gecorri-
„geerd, hoewel hij over een zeer goede kennis van de Russische taal, als-
„mede over een goede stijl en woordenschat in het Nederland beschikt.

„f. De administratie en controle die hij moet voeren over de 10 à 15
„lopende vertaalopdrachten werden slecht en onoverzichtelijk uitgevoerd.
„Een gevolg is ondermeer dat hiervan een ongewenste invloed uitgaat
„op de dienstplichtige vertalers.

„g. Op 7 mei reed hij met 17 dienstplichtigen per drietonner naar een
„andere kazerne om te worden gerevaccineerd. De CSM hield toezicht
„op het instappen en overhandigde de voorin zittende Lnt A. daarna de
„lijst met namen. Ter plaatse aangekomen stapte Lnt. A. uit, liet zich
„vaccineren zonder zich om de soldaten te bekommeren en reed terug
„met de privé-auto van een collega. De soldaten die, na lang gewacht
„te hebben, eens poolshoogte gingen nemen, kwamen tot de ontdekking
„dat de MGD inmiddels was gesloten en keerden naar de eigen kazerne
„terug.”

Overwegende, dat voornoemde compagnies commandant als getuige
ter openbare terechtzitting de tekortkomingen sub a en b aldus heeft
toegelicht:

„In december 1968 zouden wij op een maandagochtend met een groot
„deel van de compagnie naar het vormingscentrum te Goor gaan.
„Een aantal militairen, waaronder klager, voelde daar niet voor. Klager

„niet omdat hij dinsdags naar Duitsland moest; wel wilde hij de middag-
„conferentie in Goor bijwonen. Ik heb toen goed gevonden dat hij
„s **middags** om 12 uur in Goor zou zijn. Op dat tijdstip was klager daar
„niet, terwijl hij evenmin om 8 uur op appel in Apeldoorn was verschenen.
„Uiteraard heb ik klager hierover onderhouden. Naar hij vertelde was hij
„wel per auto op weg geweest naar Goor, doch onderweg was hij tot de
„conclusie gekomen dat hij toch maar liever naar Apeldoorn ging in
„plaats van naar Goor. Dit heb ik hem erg kwalijk genomen; er bestond
„voor hem geen dringende reden om af te wijken van de gemaakte af-
„spraak. Ik heb klager dus een straf opgelegd. De ten uitvoerlegging van
„deze straf, te weten 4 dagen licht arrest, heb ik op klagers verzoek ge-
„schorst tot 24.00 uur. Klager keerde eerst de volgende dag, zelfs na de
„aanvang van de dienst, in Apeldoorn terug. U leest mij voor klagers
„verklaring op dit punt. Ik mag daarover het volgende opmerken. Een
„officier ondergaat zijn arrest in zijn kwartier. Dat was in klagers geval
„te Apeldoorn en daar was klager om 24.00 uur niet. Ik herinner mij dat
„klager mij heeft verteld dat hij, toen hij de volgende morgen per auto
„onderweg was van Leiden naar Apeldoorn, door de rijkspolitie was aan-
„gehouden. Men had de auto aan een grondige inspectie onderworpen.
„Volgens klager zou de rijkspolitie hebben gezegd dat het een onveilige
„auto was en dat hij daarmee niet harder mocht rijden dan 40 km. Ik
„heb dat verhaal toen niet geloofd en ik geloof het nu nog niet. Als de
„auto werkelijk onveilig was geweest, dan zou klager daarmee zeker niet
„verder hebben mogen rijden. Later heb ik de eigenaar van bedoelde auto
„gesproken, te weten de sergeant K., en volgens deze vertoonde de auto
„helemaal geen gebreken. Deze handelwijze en dit optreden van klager
„heb ik hem ernstig kwalijk genomen.”

Overwegende, dat die commandant, nadat hem klagers bij het aanvul-
lende klaagschrift gevoegde verweer over de sub d vermelde tekortko-
ming was voorgehouden, heeft verklaard:

„U leest mij voor klagers commentaar met betrekking tot punt d van
„mijn rapport d.d. 10 september 1969. Hiertegenover moge ik opmerken
„dat het in de vaseline zetten van accupolen geen vakopleiding vereist.
„Dit werk moest gedaan worden door het dienstplichtig personeel en
„klager moest daarop toezicht uitoefenen. Als blijkt dat er grote klodders
„vet op die polen zitten, dan wijt ik dat niet aan gebrek aan vakkenis;
„iedereen kan dit waarnemen. Klager had in totaal 11 dienstplichtigen
„tot zijn beschikking. Die dienstplichtigen werden wel eens uitgeleend,
„doch het was beslist niet zo dat alle 11 gedurende 5 dagen per week
„waren uitgeleend.”

Overwegende, dat klagers toenmalige directe meerdere, de kapitein E.
als getuige ter openbare terechtzitting omtrent de onder e vermelde te-
kortkoming heeft verklaard:

„Het gestelde in punt 2e van de brief van de majoor D. d.d. 10 september 1969 is inderdaad een weergave van mijn mening. Bij de 101 MID „compagnie worden door een aantal mensen vertalingen gemaakt. „Eén van klagers werkzaamheden was het corrigeren van die vertalingen. „Klager verzorgde ook het persklaar maken, waarna zonder meer tot „publicatie werd overgegaan. Als eis werd aan die vertalingen gesteld „dat het een militair stuk moest zijn en hierin schoot klager tekort. „Het vertaalwerk op zich was goed, doch het was geen militair stuk. „Klager wist terdege wat van hem werd verlangd. Ik heb hem hier meermalen op gewezen, doch mijn bezwaren bleven bestaan. Naar mijn mening was het voor klager heel moeilijk te accepteren dat er een andere „mogelijkheid was. Hij had grote moeite en toonde te geringe bereidheid „om datgene op te brengen wat hij moest doen. Welke militaire opleiding „klager heeft genoten is mij niet bekend, maar in het algemeen mocht „toch wel van hem verwacht worden dat het vertaalwerk in militaire vaktermen geschiedde. Hij beschikte over voldoende middelen daarvoor; „er bestaat een instructie voor en die was klager bekend. Er bestaat niet „een vertaalvoorschrift voor militaire teksten, doch er bestaan wel een „aantal voorschriften die men daarbij kan gebruiken.”

Overwegende, dat de getuige D. naar aanleiding van klagers voorstelling van de gang van zaken bij de sub g vermelde vaccinatie heeft verklaard:

„U zegt mij dat klager in zijn commentaar met betrekking tot punt g „heeft verklaard dat hij het commando over de groep dienstplichtigen, die „gerevaccineerd moesten worden, heeft overgedragen aan een dienstplichtig wachtmeester. Ik kan mij niet herinneren dat klager mij dit, toen ik „hem over het gebeuren als is vermeld in punt g heb onderhouden, heeft „medegedeeld. Ik acht dit onwaarschijnlijk, daar ik dan die wachtmeester „te pakken zou hebben genomen.”

Overwegende, dat de eerder genoemde brief van klagers compagniescommandant verder vermeldt:

„Over deze tekortkomingen (bedoeld zijn de hierboven sub a tot en met „g vermelde) heb ik hem op 30 mei j.l. langdurig en ernstig onderhouden.

„3. Evenwel moest ik eind augustus het volgende constateren.

„a. Uit de door hem te voeren administratie over de verdeling en de „voortgangscontrole van de vertalingen uit de Sovjet militaire pers bleek „mij dat de elf krijgsgevangenenondervragerssedert twee à drie maanden „geen opdrachten meer hadden ontvangen (vgl. pt 2. f).

„b. In juli en augustus heeft hij tweemaal toestemming gevraagd en „gekregen om een dag op dienstreis te gaan naar de IUB te Den Haag. „Achteraf is mij gebleken dat hij tevoren wist daar slechts enkele uren „werk te hebben.”

Overwegende, dat de getuige D. desgevraagd over evenvermeld punt a heeft verklaard:

„Met betrekking tot Wagers commentaar op punt 3 van mijn rapportage „aan de Minister moge ik opmerken dat het ondervragingsverbod is „opgeheven in juni 1969. Bij mijn tweede controle op het voortgangsre- „gister in september daaropvolgend is mij gebleken dat de ondervragers „sedert enkele maanden geen vertaalopdrachten meer hadden ontvangen. „Ondervraag-oefeningen zijn er heel weinig geweest, dus daaraan lag het „niet.”

Overwegende, dat het Gerecht van oordeel is dat verweerder terecht op grond van de aan Mager verweten tekortkomingen en met name die vermeld sub 2a, b, c, d, f en g alsook vanwege de feiten, die eind augustus 1969 te zijnen aanzien werden geconstateerd, bij zijn besluit van 26 november 1969 heeft overwogen dat klager de geschiktheid mist om een officiersfunctie te vervullen;

Overwegende, dat voor de stellingen die namens klager in punt 8 van het aanvullende klaagschrift¹⁾ omtrent de te volgen procedure met betrekking tot de ontheffing uit de officiersfunctie worden geponeerd geen algemeen verbindend voorschrift wordt genoemd en zodanig voorschrift ook aan het Gerecht niet bekend is;

Overwegende, dat namens klager nog een beroep is gedaan op het gelijkheidsbeginsel in verband met het feit dat hij terzake niet is gehoord, terwijl dit ten aanzien van anderen wel is geschied, doch niet is gesteld dat het gaat om gelijke persoonlijkheden en omstandigheden en daarvan ook niet is gebleken;

Overwegende, dat derhalve klager op goede gronden uit zijn functie van tijdelijk reserve-tweede-luitenant is ontheven;

Overwegende, dat het Gerecht hiermede impliciet uitspreekt dat aan het zorgvuldigheidsbeginsel en het vereiste van deugdelijke motivering is voldaan;

Overwegende, dat het Gerecht zich thans zal uitspreken over het aan Mager als reserve-kornet met ingang van 16 februari 1970 verleende ontslag uit de dienst bij het reserve-personeel der krijgsmacht;

Overwegende, dat dit besluit is genomen met toepassing van artikel 22,

---

1) Dit punt luidt als volgt: dat de Minister bij het geven van de beschikking I niet heeft gehandeld met de zorgvuldigheid welke door hem bij de voorbereiding van deze beschikking in acht had behoren te worden genomen, omdat de Minister daarbij niet slechts op een rapport van de Compagnies-commandant van A. had mogen afgaan, maar veeleer naar aanleiding van dit rapport ambtsberichten had behoren in te winnen van niet tot 101 MID-compagnie behorende militaire ambtenaren en met name van de directe militaire meerdere van de Commandant van 101 MID-compagnie, en de betrokken militair zelf had moeten doen horen, door een ander dan diegene die de voordracht tot ontheffing bij de Minister heeft gedaan, wanneer deze tevens de directe commandant van betrokkene is;

1e lid, sub e, juncto artikel 24, 1e lid van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht en der Koninklijke luchtmacht (R.M.A.K.L.Lu.);

Overwegende, dat ingevolge deze bepalingen een militair als klager door verweerder kan worden ontslagen in gevallen, in de artikelen 19 en 21 van dit reglement niet genoemd, wanneer, naar het oordeel van verweerder, slechts door ontslag het belang van de dienst te behartigen is;

Overwegende, dat tussen partijen niet in geschil is en ook het Gerecht aanvaardt dat in casu geen van de gevallen, genoemd in de artikelen 19 en 21 van het R.M.A.K.L.Lu. aan de orde is;

Overwegende, dat verweerder van oordeel is dat slechts door het ontslag van klager het belang van de dienst te behartigen is;

Overwegende, dat het Gerecht dit oordeel dient te eerbiedigen, tenzij zou moeten worden aangenomen dat verweerders oordeel – en mitsdien ook het ontslagbesluit – is tot stand gekomen in strijd met enig algemeen rechtsbeginsel of algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, te rekenen tot de algemeen verbindende voorschriften, bedoeld in artikel 58, 1e lid der Ambtenarenwet 1929;

Overwegende, dat hiertoe vooreerst moet worden onderzocht of verweerder in redelijkheid tot zijn evengemeld oordeel heeft kunnen komen;

Overwegende, dat deze vraag bevestigend moet worden beantwoord, in aanmerking nemend de feiten die het Gerecht tot het oordeel hebben gebracht dat klager terecht uit zijn **officiersfunctie** is ontheven;

Overwegende, dat het Gerecht voorts oordeelt dat verweerder onder deze omstandigheden in redelijkheid het ontslag zonder de kwalificatie „eervol” kon verlenen, terwijl voor zover dit aan klager in uitzicht is gesteld daarbij sprake is van een kennelijk abus;

Overwegende, dat het Gerecht tenslotte vermeent dat verweerder eveneens in redelijkheid tot het oordeel heeft kunnen komen dat het door een aan klager zelve te wijten oorzaak is, dat zijn dienstverband een einde nam, waardoor hij ook zijn premieaanspraken als **kortverband-vrijwilliger** verloor;

Overwegende, dat ook overigens niet is gebleken dat verweerders ontslagbesluit kan worden aangetast op een der gronden, omschreven in artikel 58, 1e lid, der Ambtenarenwet 1929;

Overwegende, dat het vorenstaande moet leiden tot de volgende uitspraak :

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart de beroepen ongegrond.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

„With the wind in my face'' door J. P. Falkowski

Enige jaren geleden ontving ik een boek van Jan Falkowski over zijn ervaringen gedurende de tweede wereldoorlog, toen hij commandant van het beroemde Poolse squadron **303** was en later wing-commander. In maart 1945 raakte de Spitfire van F. voor de Nederlandse kust on- Maar en was hij gedwongen zich per parachute in veiligheid te stellen, waarbij hij door Duitse soldaten werd beschoten en aan het linker been gewond. Gedurende zijn transport naar Duitsland verbleef hij enige dagen op het station te Zwolle omdat de treinenloop verstoord was. Daar wist hij te ontsnappen en in Zwolle onderdak te vinden. In deze plaats heb ik F. ontmoet en per fiets zijn wij naar Windesheim gereden, alwaar hij over de IJssel is gezet.

Na de oorlog is F. in Canada gaan wonen en is hij weer gaan vliegen. Een noodlanding in het onherbergzame noordelijke gedeelte van de Rocky Mountains in 1962 bracht hem ertoe een boek over de oorlog te schrijven, hetgeen hij reeds lang van plan was maar steeds had moeten uitstellen.

Uit dit buitengewoon boeiende boek¹⁾ volgen hieronder een tweetal citaten. Het laatste citaat beschrijft een voorval met een militairrechtelijk aspect.

„So I took off again for Sokal.²⁾ My gas supply was going down slowly „but I was not particularly worried. At cruising speed it should last easily „for the flight was not a long one.

„This third day of the war was a beautiful one. The sun shone and in „the air, one felt that the war was far away. I was at a safe thousand feet. „I'm afraid that I became careless, not as watchful as one should be in „the middle of a war.

„There was a cracking sound in my right wing. I turned to look and, to „my horror and surprise, saw many bullet holes in the right wing. I was „under attack!

„All I can say now is that the German who shot at me that day was a „poor shot. I was a sitting duck and should have been downed, in my „slow, unarmed trainer, with the first burst. Maybe St. Anthony was „working for me, too.

„My first, desperate glance disclosed eight German fighters, Messer-

---

¹⁾ *With the wind in my face* (166 blz.) by JEAN FALKOWSKI, Wing-Commander V.M., K.W., D.F.C. Edited by: R. J. Anderson-D. G. Amaron, Printed by Canada Yearbook Service Ltd., Withby, Ontario.

²⁾ Noord van Low (Lemberg) nabij de Russisch-Roemeense grens.

„schmitts, right and left to my rear. I was practically surrounded by
„Germans. They were making a combined effort to shoot me down. Surely
„it didn't need eight of them to knock off a little Polish trainer?

„My defensive move was instinctive. I put my plane into a twist, rolling
„to the right, and diving. I knew that my aircraft, much slower than the
„Germans but more manoeuvrable, would present a problem to them.

„Each of the enemy aircraft attacked me time after time, from all
„directions, and I felt that surely, the end could not be far off. But they
„couldn't keep me in their sights as the desperate fight – it wasn't a
„fight; I was giving them no opposition – went on for several minutes.

„I was only 200 feet from the ground when I tried a trick. I put my
„plane into a dive, all the time watching one of the Germans who was
„trying to get on my tail. I did little twists and turns, not allowing the
„enemy to get me squarely in his sights. All the time we were getting closer
„and closer to the ground.

„I brought him to about 50 feet of the ground and in the last second,
„dived again, then immediately pulled into a left turn. I missed the
„ground by a scant 10 feet, I figured. The German wasn't as lucky.

„He was so absorbed in the chase and his plane was so fast, so much
„more difficult than mine to manoeuvre, that he plowed right into the
„good Polish earth and burst into flames. My first kill!!

„I'll never know why the remaining Germans gave up the fight then.
„May-be they were astonished at the loss of their comrade. Anyway,
„they gave up the chase and flew away.

„I continued on my way, but staying within 50 feet of the ground.

„Right then the engine quit. I had run out of gas. Quickly, I made an
„emergency landing in an open field beside a highway which, I noticed for
„the first time, was packed with refugees. Thousands had seen my battle
„and my survival.

„They swarmed across the field to my plane, shouting and calling me
„hero and savior. The German aircraft that had attacked me had been
„strafing the road, killing many people. My arrival on the scene had caused
„them to give up this pleasant pursuit. How those poor Polish peasants
„on that road cheered as they saw the German dive into the ground!

„I did not feel that I was a hero. I merely had been trying to stay alive
„and I was more scared than any of those who surrounded me on the
„ground. I had had no choice in the matter.

„I left the trainer in the field, took my helmet and goggles and said
„good bye to the dazed and bewildered refugees. On the road, I was picked
„up by a car belonging to a high officer and I proceeded the remaining
„50 miles to Sokal”.

* * *

„Clearly, it would be better to move on to St. Jean de Luz, about 400 miles away. We would be much safer farther south. The German army, awaiting the formal signing of the armistice – hostilities officially ceased at 12:35 a.m. June 25 – was moving much more slowly than during the period of actual fighting. The Germans had France in the bag and evidently were confident they could mop up the remnants without difficulty in due course.

„That was a break for us Poles. We had a little more time and my superiors agreed that we would have a better chance in St. Jean de Luz.

„Off we started early in the morning of June 22. We made the 400 miles by early evening – and just in time. There was a Polish liner, the Batory, which was loading Polish army and air force personnel and was almost ready to sail. We were fortunate.

„St. Jean de Luz is a small fishing village and large ships cannot put into port there. The Batory was lying offshore about three miles and loading had to be done through the use of small boats plying between the ship and the shore.

„Many Polish civilians, mostly wives and children of air force people, were waiting around the port, hoping desperately for some means of getting out of France. They told me that a Polish army general had ordered that only members of the fighting forces were to be taken aboard the Batory. All civilians were to be left behind. Several officers told me that they would stay behind rather than leave their families. No one could appeal to the general. He was aboard the ship out in the bay.

„I decided that something must be done, and quickly, about this stupid order so I had myself rowed out to the ship to try to see the general. I saw him. His reply was short and to the point: „Leave them on the shore.”

„„Are there any civilians at all on board? ”♦ dared to ask.

„„Yes, but they were taken on several hours ago and now we are not taking any more.”

„To go against the general's orders was to risk court martial but something had to be done. Time was running out and even I, no sailor, could see that the Batory was about to depart. Desperate measures were called for so I took a desperate step.

„In the meantime the men directly under my command, those who had been in the bus, had boarded the ship. The small boats never stopped ferrying the troops from shore.

„I called my men around me, before the general, and gave an order to my top sergeant, Sgt. Popkowski:

„„Popkowski, I am leaving the ship and am not coming back before it is agreed that all civilians can be taken on board. You are to make sure that the ship will not leave without me.”

„I saluted the astounded general then jumped into my little boat and went back ashore.

„(Getting ahead of my story, I may say that I never heard anything more about my insubordination. I imagine that the general had more important things to do than worry about the impertinence of an obscure air force lieutenant.)

„Anyway, in half an hour the general changed his mind. An order came to the shore to the effect that all civilians could be taken aboard immediately because the ship was sailing right away.

„The Batory left St. Jean de Luz at 5:30 next morning, June 23, without any escort and packed with more than 5,000 people.

„I learned later that other ships evacuating Polish forces to England had given the same orders as „my general“. Hundreds of civilians were left behind in defeated France and most of them were captured by the Germans. Some managed to reach England a year later, escaping by way of Spain, after suffering terrible hardships."

A.B.

Militair juridisch brevet

De Chef van de Luchtmachtstaf heeft per 23 september 1971 het militair juridisch brevet toegekend aan de Kapitein der Koninklijke Luchtmacht Mr. A. J. T. DÖRENBERG.

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIV
November 1 December 1971

Aflevering

10

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr. G. L. Coolen</i> , luitenant ter zee (A) der eerste klasse. Het eigenlijke krijgstuchtelijkevergreijp	577
--	-----

Strafrechtspraak

Bedreiging met zware mishandeling, gepleegd door een sergeant-majoor, die in dronkenschap verkerende, vertoornd omdat men hem had gezegd niet zijn auto te besturen, met een open dolkmes, waarvan het lemmet 10 cm lang was, stekende bewegingen had gemaakt naar twee andere onderofficieren. Ais bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met art. 26 W.V.W. (W. Sr art. 57, 285; W.V.W. art. 26)	590
--	-----

Tuchtrechtspraak

Klager, sergeant der 1e kle, die belast was met de zorg voor het afsluiten van een werkplaatsruimte, was gestraft met 4 dagen verzuwaard arrest, omdat hij, toen hij een sleutel niet kon vinden, naar huis was gegaan alvorens hij afdoende maatregelen had getroffen om die werkruimte ontoegankelijk voor onbevoegden te maken, en bij het onderzoek naar het vorenstaande ónware verklaringen had afgelegd. Onder de straf en strafreden had de strafoplegger vermeld dat bij de bepaling der straf in aanmerking was genomen dat een deel van de straf samenviel met een deel van het Pinksterverlof. De beklagmeerdere handhaafde de opgelegde straf en wijzigde de omschrijving der strafreden door daarin weg te laten, dat klager bij het onderzoek naar het vorenstaande ónware verklaringen had afgelegd. De onder de strafoplegging vermelde bijzondere omstandigheid, dat een deel van de straf samenviel met een deel van het Pinksterverlof, had hij eveneens niet vermeld. Het H.M.G. verklaarde het beklag gedeeltelijk gegrond, overwegende, dat de beklagmeerdere de zinsnede over het afleggen van ónware verklaringen bij het onderzoek, dat een belangrijk bestanddeel van de strafreden was, en een op zichzelf staand feit daarvan vormde, waarvoor klager door de strafoplegger mede was gestraft, was komen te vervallen, zodat de ongewijzigde straf niet langer in de juiste verhouding tot het bestrafte feit stond, en wijzigde de opgelegde straf in 2 dagen verzuwaard arrest met vermelding onder de strafoplegging dat bij de bepaling der straf in aanmerking was genomen dat een gedeelte daarvan in het Pinksterverlof viel. (Voorschr. nr. 27 — 1, 3e druk. Toepassing Militair Straf- en Tucht recht, ptn 4 en 49).	600
--	-----

Administratieve rechtspraak

Bezwaar tegen een conducerapport over een hoofdofficier. Het bezwaar ingesteld zowel tegen een rood-onderstreepte passage als tegen een zwart onderstreepte passage; beide beroepen ontvankelijk en gegrond geoordeeld. Onjuist is de mening als zou rubriek VIII van het conducerapport slechts karaktertrekken en geen feitelijke constatering en bevatten. (A.W. art. 24, 58; V.V.K.M. 1 art. 210,412; K.B. 20-1-1954, art. 3).	604
--	-----

Wetgeving

Wet rechtstoestand dienstplichtigen	608
---	-----

BIJDAGEN

Het eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp

door

Mr. G. L. COOLEN, luitenant ter zee A der eerste klasse

„Subjectieve opvatting is onvermijdelijk bij discipline en de toepassing daarvan; maar ik beschouw het als een van de grootste waarborgen tegen misbruiken, dat degene, die belast is met het toepassen van de discipline, zich, zoo hij zich schuldig maakt aan lichtzinnigheid of willekeur, de grootste verwijten op den hals kan halen, zoodat zelfs zijn geheele carrière zou kunnen gebroken worden”.

DE SAVORNIN LOHMAN op 22 mei 1902 in de Tweede Kamer.

I. INLEIDING

De krijgstuchtelijke vergrijpen kunnen worden verdeeld in twee categorieën:

a. Eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen, d.w.z. – in de terminologie van de Wet op de Krijgstucht – „alle niet in enige strafwet omschreven feiten, strijdig met enig dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde”.

b. Oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen, d.w.z. „de strafbare feiten, waarvan de militaire rechter kennis kan nemen, voor zover zij onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, doch tevens van zo lichte aard dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan”.¹⁾

Zoals uit de onder a. gegeven omschrijving valt te lezen, kan een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp bestaan in een handelen in strijd met een dienstbevel of dienstvoorschrift, of in een zich op andere wijze onkrijgstuchtelijk gedragen. Wat deze andere wijze betreft: weliswaar somt het Reglement betreffende de Krijgstucht een aantal verbods- en gebodsbepalingen op, waarvan de niet-nakoming onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, doch deze opsomming is – zoals uit artikel 16 R.K. blijkt – niet limitatief, hetgeen betekent dat een militair ook krijgstuchtelijk kan worden gestraft voor het overtreden van een niet uitdrukkelijk in het Reglement vermelde gedragsregel.

Dit laatste nu acht de Vereniging van Dienstplichtige Militairen – blijkens haar in maart 1970 gepubliceerde „Diskussienota Militair Tucht-

---

¹⁾ Zie artikel 2 W.K. M.i. terecht stelt de meerderheid van de commissie-Lagerwerff dat in dit artikel sprake is van een „vermenging van definitie en processueel voor-schrift”.

„recht" — „een flagrante schending van de rechtszekerheid, formeel vastgelegd in de *nulla poena*-regel".

Drie vragen zijn naar aanleiding van deze opmerking te stellen:

1. Geldt het *nulla poena*-beginsel, zoals dat is neergelegd in artikel 1 lid 1 Sr., eveneens voor het militaire tuchtrecht?

2. Is het feit dat de militair ook krijgstuchtelijk kan worden gestraft voor het overtreden van ongeschreven normen in strijd met de *nulla poena*-regel?

3. Betekent het feit dat niet alle voor de militair geldende gedragsregels in concrete formuleringen zijn vastgelegd, dat tekort is gedaan aan de rechtszekerheid?

Elk van deze vragen zal in onderstaande beschouwingen beantwoording vinden. Eerst zal echter — in het volgende hoofdstuk — nader worden ingegaan op de wettelijke regeling betreffende het eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp; hierbij zal ook de parlementaire geschiedenis van artikel 2 lid 1 W.K. aan de orde komen.

Aan het slot van dit artikel zal bovendien aandacht worden besteed aan enkele recente voorstellen die zijn gedaan om de bestaande regeling te vervangen door een stelsel dat wel een limitatieve opsomming geeft van de gedragsregels, die bij overtreding een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp opleveren.

II. HET INSTITUUT VAN HET EIGENLIJKE KRIJGSTUCHELIJKE VERGRIJP

1. De parlementaire geschiedenis van artikel 2 lid 1 W.K.

De thans geldende Wet op de Krijgstucht is vastgesteld bij de Wet van 27 april 1903, in werking getreden op 1 januari 1923 en laatstelijk gewijzigd en aangevuld bij de Rijkswet van 4 juli 1963.

De vóór de Wet op de Krijgstucht geldende Reglementen van Discipline bevatten een min of meer nauwkeurige omschrijving van een groot aantal (eigenlijke) krijgstuchtelijke vergrijpen, welke opsomming werd besloten met een artikel van algemene strekking, dat luidde: „Buiten en behalve de „hiervoren opgenoemde overtredingen tegen de krijgstucht behoren „eindelijk nog hiertoe en in het algemeen, schoon hier niet met name „genoemd, alle zodanige handelingen en gedragingen, welke met de in „standhouding eener goede discipline en krijgstucht in den militaire dienst „onbestaanbaar zijn". Op grond van de volgende overwegingen werd destijds echter door de Regering gekozen voor een ander stelsel — het huidige —, waarbij in één artikel — artikel 2 lid 1 W.K. — in algemene termen wordt omschreven welke gedragingen een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp opleveren:²⁾

²⁾ Ontleend aan de Memorie van Toelichting, gevoegd bij het in 1898 aan de Tweede Kamer aangeboden ontwerp van wet op de krijgstucht (VAN DER HOEVEN, deel III, blz. 31 e.v.).

a. In de oorlog en in soortgelijke hachelijke omstandigheden is een onverbiddelijke handhaving van de militaire tucht noodzakelijk. Zonder aarzelen moet een ieder zich dan elke opoffering getroosten die van hem wordt gevraagd. Slechts enkelen bezitten uit hun aard zulk een sterk bewustzijn van plicht. Bij verreweg de meesten moet het echter worden ontwikkeld. Aangezien de vreedstijd ook in dit opzicht een oefeningstijd moet zijn, is het nodig ook dan de discipline met grote gestrengheid te handhaven. Daarom moet zowel in vreedstijd als in oorlogstijd disciplinair kunnen worden opgetreden tegen alle gedragingen, waarin een verzaking van enige op de militair als zodanig rustende verplichting is gelegen.

b. Het (in de wet of in een wettelijk voorschrift) geven van een volledige, specifieke opsomming van de gedragingen, die een krijgstuuchtelijk vergrijp vormen, is – gezien de talloze belangrijke en minder belangrijke dienstverplichtingen – niet doenlijk. „Deze (dienstverplichtingen) zijn „à priori onmogelijk alle te voorzien, veel minder nog in bijzonderheden „te omschrijven. Telkens en telkens wisselen zij en wijzigen zij zich naar „de omstandigheden; zij regelen zich naar stand, rang, betrekking, werk- „zaamheden, toestanden, tijden, gelegenheden”.

c. Het stelsel van de (oude) Reglementen van Discipline – het aan een artikel van algemene strekking vooraf doen gaan van een (onvolledige) lijst van met name genoemde krijgstuuchtelijke vergrijpen – is te verwerpen, omdat een dergelijke opsomming naast een algemeen artikel in feite overbodig is.

Blijkens het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer hadden „scheidene leden” ernstig bezwaar tegen de algemene uitdrukking in artikel 2 lid 1 W.K.: onbestaanbaar met de militaire tucht of orde. Daarop, zo meenden zij, zou te allen tijde een beroep gedaan kunnen worden om willekeur te dekken. De Regering antwoordde, dat ook „in „eene andere, engere omschrijving van de krijgstuuchtelijke vergrijpen (-) „geen waarborg gelegen zou zijn tegen willekeur of het geven van onware „voorstellingen door den strafoplegger”. „Daartegen kan alleen worden „gewaakt, èn doordat de bevoegdheid om disciplinaire straf op te leggen „alleen wordt toegekend aan hen, van wie zodanige oneerlijke, lage „handelingen niet te verwachten zijn, èn door behoorlijke contrôle door „de hogere superieuren”.³⁾ Ook „vele leden” van de Eerste Kamer hadden bezwaar tegen de huns inziens uitermate vage en algemene omschrijving van het eigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijp. Zij achtten het niet zonder bedenking „zoodanige, geheel onbepaalde aanduiding tot „grondslag te nemen voor de toepassing van in enkele gevallen ernstige „disciplinaire straffen”.

De Regering antwoordde, dat van de eigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijp-

---

3) VAN DER HOEVEN, deel III, blz. 67.

pen niet anders dan een zeer algemene omschrijving kan worden gegeven. „Reeds vroeger werd er op gewezen”, aldus de Regering, „dat ook in de „tegenwoordig geldende reglementen van discipline de enunciatieve en „dus in de wet ganschelijk overbodige opsomming van eenige disciplinaire „feiten gevolgd wordt door eene algemeene omschrijving, die even ruim „is als de in het ontwerp **opgenomene**”.⁴⁾

Tijdens de mondelinge beraadslaging over artikel 2 van het wetsontwerp in de Tweede Kamer op 30 april 1902 merkte de voorzitter van de Commissie van Voorbereiding, de heer DE SAVORNIN LOHMAN op: „Wij vinden in het ontwerp op de krijgstucht, art. 2 sub 1, dat krijgstuchtelijke „vergrijpen zijn alle niet in eenige strafwet omschreven feiten, strijdig met „eenig dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire „tucht of orde. Maar dat is natuurlijk een zeer algemeene uitdrukking, „die voor een militair niet voldoende is; hij moet ook weten wat eigenlijk „gezegd daaronder verstaan wordt”.

Hij deed het voorstel vanwege de Regering een reglement betreffende de krijgstucht uit te geven „opdat de militair precies wete, waaraan hij „zich te houden heeft”.⁵⁾

Ook van de zijde van de Eerste Kamer werd – blijkens het Voorlopig Verslag – aangedrongen op samenstelling van een reglement „waarin „kort en voor iedereen bevattelijk de beginselen worden aangegeven, „waarop de krijgstucht berust, en de feiten, welke als krijgstuchtelijke „vergrijpen worden beschouwd, zoveel mogelijk zijn **samengevat**”.⁶⁾

De regering antwoordde dat zij reeds het plan had opgevat een reglement uit te geven, met daarin onder meer een enunciatieve opsomming van krijgstuchtelijke vergrijpen.

Na aanvaarding door het Parlement werd de Wet op de Krijgstucht bij de Wet van 27 april 1903 (Stb. I 11) vastgesteld. Het toegezegde Reglement betreffende de Krijgstucht werd vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 31 juli 1922 (Stb. 476).

2. Het stelsel

Het instituut van het eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp, zoals dat is neergelegd in de Wet op de Krijgstucht en in het Reglement betreffende de Krijgstucht en zoals dat naar voren komt uit de parlementaire geschiedenis van artikel 2 lid 1 W.K., is als volgt weer te geven.

De Wet op de Krijgstucht stelt – naast enkele specifieke gedragsregels, die zich in hoofdzaak richten tot de militaire tuchtrechter – slechts één

---

4) VAN DER HOEVEN, deel III, blz. 70.

5) VAN DER HOEVEN, deel III, blz. 17 en 18.

6) VAN DER HOEVEN, deel III, blz. 20.

algemene norm – in artikel 2 –, welke de militair voorschrijft zich te onthouden van gedragingen, „strijdig met enig dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde”.

Ter uitwerking van deze algemene gedragsregel (om de militair „een „algemene aanwijzing te geven van datgene, wat onbestaanbaar is met „de militaire tucht of orde”, zoals artikel 15 R.K. het uitdrukt) formuleert het Reglement betreffende de Krijgstucht in hoofdstuk I de grondbeginselen van de krijgstucht, en geeft in de hoofdstukken II, IIa en III een enuntiatieve opsomming van enige voor de militair geldende verbods- en gebodsbepalingen.⁷⁾

Van het Reglement betreffende de Krijgstucht wordt aan de militair bij zijn indiensttreding een exemplaar uitgereikt; bovendien wordt de inhoud hem, op grond van artikel 36 R.K., bij de theorie over de krijgstucht, voorzover nodig, nader toegelicht.⁸⁾

Gedragingen nu, die een schending inhouden van de in artikel 2 W.K. neergelegde algemene gedragsregel, zoals die is uitgewerkt in het Reglement betreffende de Krijgstucht en de militair bij de theorie over de krijgstucht nader wordt verklaard, vormen, voorzover zij niet tevens vallen onder een wettelijke delictomschrijving, een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp, d.i. een disciplinair strafbaar feit.

III. DE INHOUD VAN DE NULLA POENA-REGEL

1. Nullum delictum, nulla poena sine lege poenali

De *nulla poena*-regel is – wat het Nederlands recht betreft – neergelegd in artikel 1 lid 1 Sr.: „Geen feit is strafbaar dan uit kracht van „eene daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling”.

Artikel 1 lid 1 bevat twee regels:

1. Het strafbare feit als zodanig moet omschreven zijn in een wettelijke strafbepaling.

2. De wettelijke strafbepaling moet in tijdsorde aan het feit voorafgaan.

---

⁷⁾ De betekenis van deze beginselen en deze gedragsregels blijkt het duidelijkst uit artikel 16 R.K., dat luidt:

„(1) Bij de beantwoording van de vraag of een handeling of gedraging van een militair al dan niet bestaanbaar is met de militaire tucht of orde, zullen de algemene „beginselen, neergelegd in het eerste hoofdstuk van dit reglement, als leidraad moeten „worden genomen.

„(2) Onverminderd het in het eerste lid vermelde, worden in de hiernavolgende „artikelen van het tweede Hoofdstuk enkele verbods- en gebodsbepalingen opgenomen, „waarvan de niet-nakoming onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde”.

⁸⁾ Zie de artikelen 35 en 36 R.K. Vgl. ook punt 1232 van V.V.K.M. 142, dat luidt: „Iedere commandant laat voorts van tijd tot tijd aan de schepelingen onder zijn bevel, die hiervoor in aanmerking komen, theorie geven in het militaire straf- en tuchtrecht”.

De onder 1. genoemde regel houdt in dat – voor de burger, voor het bestuur, voor de rechter – in wettelijke strafbepalingen, d.i. in door de wetgever geschreven regels, te lezen moet zijn niet alleen welke gedragingen een strafbaar feit vormen (de delictsomschrijvingen), maar ook welke sancties kunnen worden toegepast (de sanctienormen).

Wat de delictsomschrijvingen betreft: in deze is steeds – impliciet of expliciet – een bepaalde gedragsregel tot uitdrukking gebracht, een verbods- of gebodsbepaling die zich richt tot de burger; delicten zijn immers strafbaar gestelde normschendingen. Deze gedragsregels, deze normen, zijn nu eens eng omschreven – indien het delict eng is omschreven –, dan weer ruim. In het algemeen geldt dat hoe ruimer de in een bepaalde strafbepaling neergelegde gedragsregel is omschreven, in hoe meer preciesere normen deze is uit te splitsen. Dit betekent dat een onderscheid valt te maken tussen de in iedere delictsomschrijving vervatte „generale” norm en een groter of kleiner aantal, van deze generaal norm afgeleide, „speciale” normen. Dat ook deze speciale normen – naast de generaal norm – geschreven zijn, eist het *nulla poena*-beginsel niet. Vaak zijn wij wel geschreven, maar vaak ook niet.

De in artikel 25 W.V.W. neergelegde generaal norm bijvoorbeeld luidt: „Het is verboden zich op een weg zodanig te gedragen, dat de vrijheid van het verkeer zonder noodzaak wordt belemmerd of de veiligheid op de weg in gevaar wordt gebracht of redelijkerwijze is aan te nemen, dat de veiligheid op de weg in gevaar kan worden gebracht”. Als speciale normen (speciaal ten opzichte van deze generaal norm) zijn niet alleen te beschouwen vele van de (overige) geschreven gedragsregels uit de Wegenverkeerswet en het bijbehorend Reglement, maar ook ongeschreven normen als: het is de bestuurder van een motorrijtuig verboden daarmee over een weg te rijden, terwijl hij dat motorrijtuig niet of niet voldoende onder controle heeft.⁹⁾

Ook – om een ander voorbeeld te noemen – de aan artikel 8 Wet Oorlogsstrafrecht ten grondslag liggende generaal norm (die luidt: „Het is verboden de wetten en gebruiken van de oorlog te schenden”) is te splitsen in vele speciale normen, die deels geschreven zijn, maar ook voor een deel ongeschreven.

Niet uit artikel 1 Sr., echter wel uit het stelsel van de Grondwet vloeit voort dat de delictsomschrijvingen de sanctienorm òf moeten zijn neergelegd in een wet in formele zin òf tenminste in een regeling die op een wet in formele zin steunt.¹⁰⁾

---

⁹⁾ Vgl. prof. mr. A. D. BELINFANTE, „Grondbeginselen van de verkeerswetgeving”, voordracht voor de 6e politie-verkeersleergang van de A.N.W.B., 3 mei 1961.

¹⁰⁾ Zie o.a. de artikelen 57 G.W., 87 Prov.wet, 195 Gem.wet en 4 Waterstaatswet. Vgl. ook het Meerenberg-arrest (H.R. 13 jan. 1879, W. 4330).

2. Nullum delictum, nulla poena sine praevia lege poenali

De tweede regel, die in het **nulla poena**-beginsel besloten ligt, houdt in dat de toe te passen wettelijke strafbepaling in tijdsorde aan de te straffen gedraging moet voorafgaan; hij verbiedt de wetgever aan strafbepalingen terugwerkende kracht te verbinden. Deze regel is eveneens neergelegd in artikel 7 lid 1 van het Verdrag van Rome, dat in zijn Nederlandse vertaling luidt: „Niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of „nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht „uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin zal „een zwaardere straf worden opgelegd dan die, welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was”.

Dat vereist is dat de – geschreven of ongeschreven – gedragsregel, waarmee de te **straffen** gedraging in strijd is, bestond ten tijde dat het feit werd begaan, spreekt vanzelf; straffen betekent immers reageren op een schending van de rechtsorde, d.i. op de overtreding van een bestaande rechtsnorm. Op grond van het **nulla poena**-beginsel moeten evenwel ook de eigenlijke strafbepaling, waarbij overtreding van de gedragsregel strafbaar wordt gesteld, en de sanctienorm in tijdsorde aan het te **straffen** feit voorafgaan.

IV. DE NULLA POENA-REGEL EN HET STELSEL VAN ARTIKEL 2 LID 1 W.K.

1. De nulla poena-regel en het publiekrechtelijke tuchtrecht

1.1 Het beginsel van de wetmatigheid van het bestuur

Artikel 1 lid 1 Sr. geldt slechts voor het (commune en militaire) strafrecht en met name niet voor het (publiekrechtelijke) tuchtrecht. De vraag is echter: gelden de twee uit het **nulla poena**-beginsel afgeleide regels, zoals die in het vorige hoofdstuk zijn weergegeven, niet toch – op grond van een andere wettelijke bepaling of op grond van een ander beginsel – ook voor het publiekrechtelijke tuchtrecht?

Wat de eerste regel betreft, die geschreven strafbepalingen eist: uit het beginsel van de wetmatigheid van het bestuur vloeit voort dat de overheid zonder wettelijke grondslag geen bijzondere bevoegdheden bezit ten opzichte van de burger, dus ook niet de bevoegdheid tuchtrechtelijke sancties toe te passen. Dit betekent, dat ook in het publiekrechtelijke tuchtrecht wettelijke, dus geschreven strafbepalingen vereist zijn, – geschreven regels dus, waarin niet alleen bepaald is dat zekere, in die regels aangeduide normovertredingen disciplinair strafbaar zijn, maar ook welke sancties kunnen worden toegepast.

Evenmin als het **nulla poena**-beginsel, eist het beginsel van de wetmatigheid van het bestuur dat elke gedragsregel, waarvan de niet-nakoming

strafbaar is gesteld, geschreven is. Kenmerkend voor het tuchtrecht is wel, dat de meeste tuchtrengelingen – anders dan de strafwetten – geen (zelfs geen enuntiatieve) opsomming bevatten van concrete gedragsregels, doch volstaan met de omschrijving van één algemene en vaak zeer vage norm, en overtreding van deze norm strafbaar stellen. Zo bepaalt artikel 53 W.W.O. – om één voorbeeld te noemen – dat de rector-magnificus is belast met de handhaving van de tucht onder de studenten en, indien daartoe aanleiding bestaat, waarschuwt of berispt of, indien niet met een waarschuwing of berisping kan worden volstaan, de zaak aanhangig maakt bij het college van rector en assessoren, dat de ontzegging tot de universiteit of hogeschool voor ten hoogste vijf jaren kan uitspreken. Welke concrete gedragingen voor de student een tuchtvergrijp opleveren, vermeldt de wet echter niet.

1.2 De wet verbindt alleen voor het toekomstende

Voorzover artikel 1 lid 1 Sr. eist dat de toe te passen wettelijke strafbepaling in tijdsorde aan het te straffen feit voorafgaat, drukt het slechts uit, wat artikel 4 A.B. bepaalt voor het gehele recht, t.w. dat de wet alleen voor het toekomstende verbindt en geen terugwerkende kracht bezit. Toen dan ook het Gerechtshof te Amsterdam een uitspraak bekrachtigde van de Raad van Toezicht en Discipline van de Orde van Advocaten, waarbij voor enkele onder het oude Reglement III gepleegde tuchtvergrijpen een tweetal slechts in het nieuwe Reglement III voorkomende straffen waren opgelegd, vernietigde de Hoge Raad deze beslissing, niet omdat e.e.a. een schending betekende van het *nulla poena*-beginsel, maar omdat gehandeld was in strijd met het bepaalde in artikel 4 A.B.¹¹⁾ Naar het oordeel van de Hoge Raad verbiedt artikel 4 A.B. dus niet alleen de wetgever aan (tot de burgers gerichte) gedragsregels terugwerkende kracht te verlenen, maar is op grond van dit artikel ook vereist, dat de overheid – wil zij een bepaalde straf kunnen opleggen – de bevoegdheid tot het toepassen van die straf reeds bezat ten tijde dat het te straffen feit werd begaan.¹²⁾ Met andere woorden: in het publiekrechtelijke tuchtrecht is, evenzeer als in het strafrecht, vereist dat – naast de gedragsregel – ook de eigenlijke strafbepaling (de strafbaarstelling) en de sanctienorm in tijdsorde aan het te straffen vergrijp voorafgaan.

---

¹¹⁾ H.R. 23 jan. 1930, N.J. 1930/165.

¹²⁾ Vgl. prof. mr. W. P. J. POMPE, „Handboek van het Nederlandse strafrecht“, 5e druk, blz. 58. Hij schrijft: „Het is te verdedigen, dat de strafbepaling zich niet tot de „burgers, maar tot de rechter richt, evenals zonder twijfel het geval is met processuele „bepalingen, waarbij dan ook niet de wet, welke ten tijde van het begane feit, maar die „tijdens de processuele handeling geldt, beslissend is“.

1.3 Conclusie

De eerste in dit hoofdstuk te beantwoorden vraag luidde: Geldt het *nulla poena*-beginsel, zoals dat is neergelegd in artikel 1 lid 1 Sr., ook voor het militaire tuchtrecht?

Het antwoord op deze vraag moet zijn dat de *nulla poena*-regel in formele zin weliswaar slechts geldt voor het (commune en militaire) strafrecht, doch in materiële zin ook voor het publiekrechtelijke tuchtrecht, dus met name ook voor het militaire tuchtrecht. Immers ook in het publiekrechtelijke tuchtrecht geldt – op grond van enerzijds het beginsel van de wetmatigheid van het bestuur en anderzijds het bepaalde in artikel 4 A.B. – dat geen feit strafbaar is dan uit kracht van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling.

2. Strijd met het *nulla poena*-beginsel?

De tweede te beantwoorden vraag luidt: Is het feit dat de militair krijgstuuchtelijk kan worden gestraft voor het overtreden van niet alleen geschreven, maar ook ongeschreven gedragsregels in strijd met het *nulla poena*-beginsel?

Dat deze vraag n.m.m. ontkennend moet worden beantwoord, zal – na het voorgaande – duidelijk zijn. Wat de eerste uit het *nulla poena* beginsel afgeleide regel betreft (die geschreven strafbepalingen eist): aan dit vereiste is voldaan, nu in wettelijke regels – en wel in de artikelen 2-5 W.K. – is neergelegd niet alleen dat gedragingen in strijd met de krijgstuuch strafbaar zijn (de strafbaarstelling), maar ook welke sancties kunnen worden toegepast (de sanctienormen). Dat naast geschreven, ook ongeschreven gedragsregels te brengen zijn onder de in artikel 2 W.K. vervatte generale norm betekent immers, zoals geschreven, niet een schending van de *nulla poena*-regel.¹³⁾

Wat de tweede regel betreft (die verbiedt aan strafbepalingen terugwerkende kracht te verlenen): met deze regel zou het stelsel van artikel 2 lid 1 W.K. slechts in strijd zijn, indien het een afwijking zou inhouden van het voorschrift, vervat in artikel 4 A.B., hetgeen evenwel niet het geval is. Artikel 4 A.B., zoals uitgelegd door de Hoge Raad, verbiedt immers niet alleen aan gedragsvoorschriften terugwerkende kracht te verlenen, maar

---

¹³⁾ Vgl. mr. D. VAN ECK, „Enkele beschouwingen omtrent het *nulla poena*-beginsel” in „Opstellen over recht, wet en samenleving”, Dekker en Van der Vegt N.N., 1948. Hij schrijft: „Hieruit volgt, dat, indien men leert, dat onze wet het stelsel volgt om „slechts geschreven normen als strafrechtelijk relevant te erkennen, men daarbij alleen „de normen in hun algemene omschrijving, niet in hun concrete inhoud op het oog „kan hebben”. Vgl. ook artikel 3 A.B., dat luidt: „Gewoonte geeft geen regt, dan „alleen wanneer de wet daarop verwijst”.

met name ook aan bepalingen waarin tuchtrechtelijke sancties zijn bedreigd, dus aan disciplinaire strafbepalingen.

3. De eis van rechtszekerheid

De V.V.D.M. stelt in haar Diskussienota, schrijvend over de uitdrukking „onbestaanbaar met de militaire tucht of orde” in artikel 2 lid 1 W.K., letterlijk: „De voornaamste pretentie van het Reglement is een uitwerking „van deze grond te geven. Niettemin kan men ook op grond van „on,,,krijgstuchtelijk gedrag” worden veroordeeld, zonder dat het RBDK „het vermeldt. Dit is een flagrante schending van de rechtszekerheid, „formeel vastgelegd in de nulla poena-regel”. Zij stelt voor het huidige stelsel van artikel 2 lid 1 W.K. te vervangen door een stelsel, dat een limitatieve opsomming bevat van „duidelijk omschreven” gedragsregels.

De stelling, dat „men ook op grond van onkrijgstuchtelijk gedrag kan „worden veroordeeld, zonder dat het RBDK het vermeldt”, is slechts juist, indien bedoeld wordt dat de militair ook disciplinair kan worden gestraft voor het overtreden van een in het Reglement niet concreet geformuleerde gedragsregel. Immers, naast een aantal preciese gedragsregels, formuleert het Reglement ook de grondbeginselen van de krijgstucht. Een gedraging, die noch de overtreding betekent van een van de opgesomde gedragsregels, noch de schending van een van de genoemde grondbeginselen, levert geen krijgstuchtelijk vergrijp op en is dus ook niet disciplinair strafbaar.

Wat de bewering aangaat dat het stelsel van artikel 2 lid 1 W.K. „een „flagrante schending betekent van de rechtszekerheid”: deze is m.i. sterk overdreven. Hoogstens kan men stellen dat een stelsel, zoals voorgestaan door de V.V.D.M., uit een oogpunt van rechtszekerheid de voorkeur verdient, – een stelling, die ik in zijn algemeenheid onderschrijf.

V. HANDHAVING VAN DE BESTAANDE REGELING BETREFFENDE HET EIGENLIJKE KRIJGSTUCHELIJKE VERGRIJP OF INVOERING VAN EEN ANDER STELSEL?

1. Enkele recente voorstellen

1.1 Het rapport van de commissie-LAGERWERFF

De „werkgroep betreffende herziening militair tuchtrecht”, naar haar voorzitter de commissie-LAGERWERFF genoemd, heeft, zoals te lezen valt uit haar in juni 1970 verschenen rapport, gekozen voor handhaving van het bestaande systeem, zij het in verbeterde vorm.

Ook de commissie-LAGERWERFF omschrijft, allereerst, de (wat naar haar oordeel zijn) „grondbeginselen van de krijgstucht”. Gedragingen,

die met deze grondbeginselen in strijd zijn, vormen, voorzover zij niet tevens vallen onder een wettelijke delictsomschrijving, een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp. Naast grondbeginselen formuleert de commissie ook, „teneinde in bepaalde gevallen eenheid van opvatting te verzekeren”, een aantal concrete gedragsregels. Zij schrijft: „Ongetwijfeld zou het met „het oog op de rechtszekerheid de voorkeur verdienen om alle gedragsregels in concrete formuleringen vast te leggen. Hierdoor zou echter het „totale gedragspatroon van de militair onvoldoende bepaalbaar blijken „en voor vele omstandigheden geen oplossing worden geboden”.

De commissie doet in haar rapport, zoals zij stelt, „geen uitspraak „over de vraag of de gedragsregels behoren te worden opgenomen in de „krijgstuchtregeling of dat zij in een andere regeling dienen te worden „vervat, b.v. een rechtspositieregeling”. „De beantwoording van die „vraag”, aldus de commissie, „is afhankelijk van de systematiek, welke „bij de opzet van de krijgstuchtregeling zal worden gevolgd”.

1.2 De Diskussienota van de V.V.D.M.

Zoals reeds geschreven, stelt de juridische studiecmissie van de V.V.D.M. voor de bestaande regeling betreffende het eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp te vervangen door een stelsel, dat uitsluitend gedragsregels formuleert en van deze regels bovendien een uitputtende opsomming geeft. De V.V.D.M. wil deze gedragsvoorschriften een plaats geven in het derde boek van het Wetboek van Militair Strafrecht, zulks omdat naar haar oordeel „het militaire tuchtrecht een deel van het strafrecht is, „te vergelijken met de overtredingen in het commune strafrecht”. De samenstellers van de Diskussienota schrijven: „Dat het militaire tuchtrecht „recht tot het strafrecht behoort, zal voor de toekomst dan ook uit de „wetgeving moeten blijken. De toekomstige wetgeving op dit terrein zal „er dan ook op moeten zijn ingericht, dat alle waarborgen, die de ver„dachte en de veroordeelde in het commune strafrecht heeft, ook op het „tuchtrecht van toepassing zijn”.

Door „die bepalingen van het materiële tuchtrecht, die gehandhaafd „zullen blijven” over te brengen naar het Wetboek van Militair Strafrecht wil de V.V.D.M. een en ander „op min of meer eenvoudige wijze” bereiken.

1.3 Het voorstel van mr. H. A. VAN EE en mr. C. M. P. NIJMEIJER

De gedachte van het in de wet opnemen van een uitputtende opsomming van voor de militair geldende gedragsregels is niet nieuw. In het Militair Rechtelijk Tijdschrift is in 1969 een artikel verschenen, geschreven door mr. H. A. van EE en mr. C. M. P. NIJMEIJER en getiteld „Toekomstig „disciplinair recht voor de krijgsmacht”. In dit artikel is opgenomen een

„voorlopig ontwerp wet gedragsregels militairen“, dat in hoofdstuk II een dertigtal gebods- en verbodsbepalingen bevat, met als sluitpost een ruim geformuleerd artikel, dat luidt:

1 Het is de militair verboden zich aan plichtsverzuim schuldig te „maken.

2 Plichtsverzuim omvat zowel het overtreden van enig dienstvoor- „schrift als het doen of nalaten van iets, hetwelk een goed militair in „gelijke omstandigheden behoort na te laten of te doen“.

Als toelichting vermelden de schrijvers dat de inhoud van het artikel is ontleend aan het Ambtenarenreglement voor het Korps Rijkspolitie 1958, artikel 103.14)

Overtreding van een in de wet vermelde gedragsregel levert een door de commandant te straffen (eigenlijk of oneigenlijk) krijgstuchtelijk ver- grijp op.

2. Een keuze

Mijns inziens verdient een stelsel, zoals voorgestaan door mr. VAN EE en mr. NIJMEIJER de voorkeur boven het bestaande stelsel (en dus ook boven het systeem, voorgestaan door de commissie-LAGERWERFF), en wel op grond van de volgende overwegingen:

a) Een stelsel dat uitsluitend gedragsregels bevat is, hoe dan ook, min- der gecompliceerd dan een stelsel dat naast gedragsregels ook beginselen formuleert; het is doorzichtiger en verdient daarom uit een oogpunt van rechtszekerheid de voorkeur. Bovendien sluit het aan bij het systeem, gevolgd in het (commune en militaire) strafrecht.

b) Een limitatieve opsomming van gedragsregels, zij het met een als vergaarbak dienend slotartikel, heeft als voordeel boven een enuntiatieve opsomming, dat rond het slotartikel op den duur – zeker indien in de toekomst het beklag over een opgelegde krijgstuchtelijke straf reeds in eerste instantie door de krijgsraad zal worden behandeld¹⁴⁾ – jurispru- dentie zal ontstaan die dit artikel nadere inhoud zal geven.

---

14) Vgl. ook art. 1639 d B.W., dat luidt: „De arbeider is in het algemeen verplicht al „datgene te doen en na te laten, wat een goed arbeider in gelijke omstandigheden be- „hoort te doen en na te laten“.

15) Zowel in het „voorlopig ontwerp wet gedragsregels militairen“ als in het rapport van de commissie-Lagerwerff is gekozen voor een systeem, waarbij het beklag over een opgelegde krijgstuchtelijke straf in eerste instantie wordt ingediend bij de Krijgsraad en in tweede en laatste instantie bij het Hoog Militair Gerechtshof.

Een kleine minderheid van de commissie-Lagerwerff is evenwel van mening dat het beklag in eerste instantie moet worden behandeld door de naast hogere tot straffen bevoegde meerdere van de strafoplegger. Ook ik geef de voorkeur aan een systeem waarbij de klager zijn bezwaren in eerste instantie binnen de hiërarchie naar voren brengt.

Ook de V.V.D.M. wil, zoals geschreven, de bestaande regeling vervangen door een stelsel dat een uitputtende opsomming geeft van gedragsregels, gedragsregels evenwel, die zij een plaats wil geven in het Wetboek van Militair Strafrecht, zulks omdat naar haar oordeel het militaire tuchtrecht in wezen strafrecht is. Een en ander impliceert dat wat nu krijgstuchtelijke vergrijpen zijn militaire overtredingen worden, in het systeem van de V.V.D.M. te berechten door een onafhankelijke militaire kantonrechter.¹⁶⁾

De stelling dat het militaire tuchtrecht in wezen strafrecht is, onderschrijf ik niet. Noodzakelijk is het dus m.i. niet het krijgstuchtelijke vergrijp te transformeren tot strafbaar feit. Bovendien zijn tegen het laten berechten van krijgstuchtelijke vergrijpen door een onafhankelijke rechter vele praktische bezwaren aan te voeren.¹⁷⁾ Een bespreking van de argumenten, die de V.V.D.M. ter ondersteuning van haar stelling aanvoert, een opsomming van de bezwaren, die tegen het instituut van de afzonderlijke, buiten de hiërarchie staande tuchtrechter zijn aan te voeren, en een uiteenzetting van mijn standpunt in deze, zou evenwel het kader van dit artikel te buiten gaan.

---

¹⁶⁾ De V.V.D.M. schrijft: „Wij stellen ons hierbij een kantonrechter voor, die als ressort „een aantal kazernes of **overeenkomstige legeringsplaatsen**, gelegen binnen een bepaalde „**geografische** kring heeft. In iedere kazerne houdt hij één of meer keren per 14 dagen „zitting teneinde de „**tuchtfeiten**” te berechten”.

¹⁷⁾ Zie hoofdstuk III, par. 3 van het rapport van de **commissie-Lagerwerff**.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad 's-Gravenhage

Vonnis van 5 mei 1971

President: Mr. Dr. J. P. van Erk; *Leden:* Majoor L. C. Dellemijn en Kapitein J. Kroon.

Raadsman: Majoor R. J. A. Th. van Heerde.

Bedreiging met zware mishandeling, gepleegd door een sergeant-majoor die, in dronkenschap verkerende en vertoornsd omdat men hem had gezegd niet zijn auto te besturen, met een open dolkmes, waarvan het lemmet een lengte had van tien cm, stekende bewegingen had gemaakt naar twee andere onderofficieren, waarbij het slechts als gevolg van afweer voorkomen werd dat hij een der onderofficieren raakte.

Als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met artikel 26 WWV.

KRIJGSRAAD: vier maanden gevangenisstraf, waarvan drie maanden voorwaardelijk en een jaar ontzegging van de rijbevoegdheid en verbeurdverklaring van het mes.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: wijziging van de kwalificatie; veroordeling tot dezelfde straffen.

(W. Sr. art. 57, 285; WWV art. 26).

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M. B. S., sergeant-majoor, geboren 5 januari 1931, beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, in werkelijke dienst als sergeant-majoor van de Koninklijke „Landmacht, op of omstreeks 12 oktober 1970 te Haarlem:

1 *primair:* de sergeant P. A. M. en de adjudant-onderofficier J. A. „heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven gericht, althans met „zware mishandeling, door alstoen aldaar met in zijn hand een geopend „dolkmes, waarvan het lemmet een lengte had van 10 centimeter, genoemd „de P. A. M. (die zich ernstig bedreigd voelde en zich ijlings uit de voeten „maakte) dreigend te achtervolgen en door alstoen aldaar met in zijn „hand dat geopende dolkmes, waarvan de punt was gericht op genoemde „J. A., naar deze stekende bewegingen te maken, waardoor die J. A. zich „ernstig bedreigd gevoelde;

„*subsidiair:* – indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling „mocht volgen – terwijl hij in staat van dronkenschap verkeerde de

„veiligheid van genoemde onderofficieren heeft bedreigd door te handelen „als hiervoor omschreven;

2 als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig heeft gereden over „de voor het openbaar verkeer openstaande weg Kleverlaan, terwijl hij „verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende „drank, dat hij niet in staat geacht moest worden dat motorrijtuig naar „behoren te besturen”.

Overwegende, dat in de telastelegging kennelijk tengevolge van een schrijffout in regel 8 staat vermeld: „achter”, welke fout de Krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan moet worden gelezen: „achter-”, door welke verbetering van de telastelegging de beklagde niet in zijn verdediging wordt geschaad;

Overwegende, dat uit een Justitiële Verklaring d.d. 27 oktober 1970, opgemaakt door de Commandant Staf Staf Verzorgings Compagnie Technisch Specialisten Opleidings Centrum Midden te Haarlem blijkt, dat beklagde op voornoemd tijdstip sedert 5 april 1951 in werkelijke dienst was als vrijwillig dienend militair van de Koninklijke Landmacht wiens dienstverband hem tot doorlopende werkelijke dienst verplicht.

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk onder meer heeft verklaard:

Terwijl ik als sergeant-majoor van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, heb ik mij op 12 oktober 1970 te circa 17.00 uur naar de onderofficiers-cantine in de Ripperda-kazerne te Haarlem begeven alwaar ik sherry gedronken heb;

Overwegende, dat Petrus Antonius M., sergeant, als getuige zakelijk onder meer heeft verklaard :

Op 12 oktober 1970 bevond ik mij in de Ripperda-kazerne te Haarlem, alwaar zich in de onderofficierscantine ook sergeant-majoor S. bevond. Te circa 21.00 uur bemerkte ik dat S. teveel sherry gedronken had. Ik heb hem gezegd dat hij niet met de auto naar huis moest gaan doch na tal van verwickelingen reed hij toch de kazernepoort uit rechtsaf de Kleverlaan op. Vervolgens ben ik weer naar de cantine gegaan. Toen ik daar ongeveer 5 minuten was hoorde ik de sergeant ter Hoonte roepen: „Piet, pas op, S. met een mes”. Toen ik mij omdraaide zag ik dat S. via de terrasdeuren de cantine binnenkwam in mijn richting met in zijn rechterhand een dolkmes met het lemmet naar voren gericht. Ik voelde mij ernstig door S. bedreigd. Ik stond in een hoek en S. was circa 1,5 meter van mij vandaan. Ik ben naar het midden van de cantine gelopen, waarbij ik een barkruk pakte die ik in de richting van S. gooide toen hij mij achterna kwam. S. bleef mij volgen met het mes in zijn hand en eerst toen ik nog een stoel naar hem gegooid had zag ik kans de cantine uit te lopen;

Overwegende, dat Willem Albach, sergeant-majoor, als getuige ten processe zakelijk onder meer heeft verklaard:

In de avond van 12 oktober 1970 bevond ik mij in het wachtgebouw

van de Ripperda-kazerne te Haarlem. Op een gegeven moment arriveerde sergeant-majoor S. als bestuurder van een rode auto bij de poort. Ik hoorde de sergeant P.A.M. toen, terwijl hij zich in de buurt van de auto bevond roepen: „Jij komt in deze toestand de poort niet uit.” En daarop stapte de sergeant-majoor S. uit de auto. Uit het gezegde van P.A.M. begreep ik, S. kennende, dat hij te veel gedronken had om een auto te kunnen besturen. Toen S. uit de auto was gekomen, riep hij, in de richting van de wacht, dat de poort moest worden geopend en dat hij er anders dwars doorheen zou rijden. Kort daarna toen S. weer bij zijn auto was, hoorde ik hem in de richting van de bij de auto weglopende P.A.M. roepen: „Als je mij de sleuteltjes niet teruggeeft, rijg ik je aan het mes”. Ik zag, dat S. de auto startte en even later met een finke snelheid de kazerne uitreed. S. reed rechtsaf de Kleverlaan op en ik begaf mij naar het wachtlokaal. Even later kwam tot mijn verbazing S. de wacht weer binnenlopen met een dolkmes in zijn handen. Hij schreeuwde: „Wie belet mij de poort uit te gaan” en „Wie houdt mij tegen” en stak daarbij het mes tweemaal in de tafel, daarna gooide hij het mes nog over de tafel, zeggende: „wie pakt het op”;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, brigade Haarlem, nr. P 111/70, d.d. 25 oktober 1970, opgemaakt door Jacobus Gerardus Brink, Marcellinus Jozef de Zwart en Johannes Franciscus Maria de Groot, respectievelijk opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, en marechaussee der eerste klasse opsporingsambtenaar, allen behorend tot bovengenoemde brigade, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van

Johannes Christoffel Struykenkamp:

Op 12 oktober 1970 deed ik dienst in de onderofficierscantine van de Ripperdakazerne te Haarlem. De sergeant-majoor S. heeft die avond tussen 17.15 uur en 22.00 uur 22 sherry's gedronken. Ik weet dit omdat ik een hele fles aan S. heb leeggeschonken en daarna nog 5 glazen uit een andere fles. Nadat S. vertrokken was, kwam hij enige tijd later de cantine weer binnen via de openstaande terrasdeuren. In zijn rechterhand hield hij een dolkmes vast waarvan de punt naar voren gericht was. Hij draaide zich in de richting van P.A.M., die door ten Hoonte gewaarschuwd werd. P.A.M. greep een barkruk en smeed die naar S., en liep naar het midden van de cantine. S. bleef hem dreigend met dat mes achtervolgen. Vervolgens gooide P.A.M. een stoel naar S. en vluchtte de cantine uit. S. keerde zich nu in de richting van ten Hoonte en in die van een adjudant van de Nationale Reserve, die samen aan de bar stonden. S. maakte stekende bewegingen met het mes in de richting van die adjudant. Doordat ten Hoonte zijn hand er tussen stak werd de adjudant niet geraakt; en als verklaring van

Johannes A.: reserve adjudant-onderofficier van de Nationale Reserve:

Op 12 oktober 1970 bevond ik mij in de Ripperdakazerne te Haarlem. Te circa 21.15 uur ging ik met sergeant ten Hoonte naar de onderofficiers-cantine. Even later kwam er een sergeant-majoor binnen, wiens naam naar ik later hoorde S. was. Aan zijn waggelende gang, zijn glazige ogen en de wartaal die hij sprak constateerde ik dat hij dronken was. Enige mensen trachtten de sergeant-majoor te bewegen niet met de auto naar huis te gaan. Even later ging hij naar buiten. Korte tijd later kwam hij via de openstaande terrasdeuren de cantine weer binnen met in zijn rechterhand een dolkmes. Nadat hij eerst naar een sergeant toegelopen was, die een barkruk en een stoel naar hem wierp en toen naar buiten vluchtte, kwam hij met het dolkmes in zijn hand in de richting van ten Hoonte en mij. Hij sloeg met zijn rechterhand waarin hij het dolkmes had, met de punt naar voren gericht in mijn richting. Dat ik door zijn steekbewegingen niet geraakt werd kwam doordat ten Hoonte zijn hand ertussen stak. Ik voelde mij door de handelingen van die sergeant-majoor bedreigd.

en als eigen verklaring van

Verbalisanten:

Als verklaring van: 1e Verbalisant: Op 12 oktober 1970 te 22.05 uur trof ik in de Ripperdakazerne te Haarlem sergeant-majoor S. aan. Ik rook dat zijn adem riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank en zag dat zijn ogen bloeddoorlopen waren. De Kleverlaan te Haarlem staat voor het openbaar verkeer open. Op 13 oktober 1970 te circa 01.00 uur heb ik, 1e verbalisant uit handen van korporaal I.L. van Brinkom in beslag genomen een dolkmes met een lengte van 10 centimeter, dat door S. in de avond van 12 oktober 1970 aan genoemde van Brinkom overhandigd was;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub 1 primair en sub 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat nu het sub 1 primair tenlastegelegde bewezen is verklaard een onderzoek naar het sub 1 subsidiair tenlastegelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „Bedreiging met zware mishandeling, meermalen gepleegd“;
2. „Handelen in strijd met artikel 26 van de Wegenverkeerswet“;

ad 1: voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 285 lid 1 van het Wetboek van Strafrecht juncto artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht;

ad 2: strafbaar gesteld bij artikel 35 lid 1 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming

acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van het sub 2 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit termen aanwezig acht beklaagde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen te ontzeggen;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht het inbeslaggenomen dolkmes aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende met name ten aanzien van de onttrekking aan het verkeer van het inbeslaggenomen dolkmes, dat dit dolkmes met betrekking tot hetwelk het feit is begaan, van zodanige aard is, dat het ongecontroleerde bezit daarvan strijdig is met de wet en het algemeen belang;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

(Volgt: veroordeling ten aanzien van de sub 1 en 2 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 maanden, waarvan 3 maanden voorwaardelijk, met een proeftijd van 3 jaar en voorts, onvoorwaardelijk, ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 jaar en onttrokken verklaring aan het verkeer van het inbeslaggenomen dolkmes – *Red.*).

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 1 september 1971

President: Mr. Lamers; **Leden:** Mr. Fikkert, Schout-bij-Nacht Bakker, Generaals-Majoor Coopmans en Bruinier; Lt.-Generaal b.d. Valk (plv.).

Raadsman: Majoor R. J. Th. van Heerde.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: (*Zie het vonnis – Red.*);

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als sergeant-majoor van de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was heb ik mij op 12 oktober 1970 na afloop van de dienst te ± 17.00 uur naar de onderofficierscantine in de Ripperdakazerne te Haarlem begeven. Ik heb daar aan de bar sherry gedronken en vervolgens in het keukentje achter de bar wat gegeten. Daarna ben ik weer in de cantine geweest, waar ik met onder andere de sergeant eerste klasse Kostermans een dobbelspelletje heb gespeeld. Ik dronk daarbij wederom sherry. Van het daarna in de cantine en op het kazerneterrein voorgevalene herinner ik mij, dat de marechaussee mij heeft willen beletten met mijn auto weg te rijden en dat op een gegeven moment de mij bekende sergeant ten Hoonte, die in de cantine was, aan zijn hand bloedde. Het mij ten processe getoonde inbeslaggenomen dolkmes herken ik als mijn eigendom. Dit mes had ik op 12 oktober 1970 al enige maanden in mijn auto liggen;

Overwegende, dat als getuige ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

Petrus Antonius M., sergeant:

In de avond van 12 oktober 1970 was ik voor dienst aanwezig in de Ripperdakazerne te Haarlem. Na de avondmaaltijd heb ik mij te omstreeks 18.00 uur naar de onderofficierscantine in die kazerne begeven, waar ik beklaagde en de sergeant eerste klasse Kostermans aan de bar aantrof waar zij met de barbediende aan het dobbelen waren. Ik ben toen met onderbreking van ongeveer een kwartier in hun gezelschap gebleven. Er werd daarbij om rondjes gedobbeld. Beklaagde dronk steeds sherry en hij had toen ik te ongeveer 20.00 uur de cantine verliet om naar de manschappencantine te gaan in mijn bijzijn ongeveer zeven glazen sherry gedronken. Toen ik te omstreeks 21.00 uur weer in de onderofficierscantine terugkeerde stond beklaagde bij de bar te praten met de bar-bediende. Ik zag dat hij onvast ter been was en als het ware aan de bar hing. Aangezien het mij bekend was dat beklaagde doorgaans per auto naar huis ging en ik het niet verantwoord achtte dat hij in die toestand zou gaan autorijden heb ik beklaagde gevraagd of het niet beter was dat hij niet met zijn auto ging rijden. Beklaagde wilde daar niets van weten. Hij begon te schelden en werd tenslotte, nadat ik hem gezegd had, dat ik ten koste van alles zou proberen hem het autorijden te beletten, uitdagend en zei tegen mij: „Als je lef hebt bel je de wachtcommandant om mij te beletten „het kazerneterrein te verlaten. Ik heb achter in mijn auto een mes en „daarmee steek ik jou en de wachtcommandant als het moet de darmen „uit het lijf“. Ik heb mij toen tot de in de cantine aanwezige dienstdoend officier van kazernepiket (OKP), de sergeant-majoor van Mourik gewend en gezegd dat S. dronken was en met zijn auto naar huis wilde rijden. De OKP zei, dat ik hem maar moest laten gaan. Kort daarop ging beklaagde

de cantine uit. Het was toen tussen 21.30 en 21.45 uur. De sergeant eerste klasse ten Hoonte, die inmiddels ook in de cantine was gekomen ging beklagde achterna met de OKP. De auto van S. stond op een meter of dertig van de cantine. Toen kort daarop ten Hoonte en de OKP terugkeerden pakte laatstgenoemde de telefoon op de bar en vroeg dringend de wachtcommandant. Denkende dat de OKP wilde doen beletten dat beklagde de kazerne verliet ben ik de cantine uitgerend naar de wacht. Ik zag dat het buitenhek bij de wacht openstond en dat een soldaat bezig was de afsluitboom te openen. Ik riep de soldaat toe de afsluitboom dicht te draaien en de auto, die er aan kwam tegen te houden. De soldaat draaide de afsluitboom dicht en kort daarop stopte de door beklagde bestuurde auto voor de afsluitboom. Nadat ik het buitenhek had gesloten zag ik beklagde met een dolkmes in de hand naar het wachtlokaal lopen. Ik hoorde hem schreeuwen. Ik kon toen de contactsleuteltjes uit de auto pakken en ben daarmee snel naar de onderofficierscantine gegaan om ze aan de OKP te overhandigen. Laatstgenoemde gaf mij de opdracht de sleuteltjes aan beklagde terug te brengen en liep met mij mee naar de wacht, waar wij beklagde zittend in de auto met een dolkmes in de hand aantroffen. Ik heb de contactsleuteltjes aan beklagde teruggegeven en kort daarop „spoot” de door beklagde bestuurde auto de inmiddels geopende kazernepoort uit rechtsaf de Kleverlaan op. Ik ben toen weer naar de onderofficierscantine teruggegaan. Toen ik daar ongeveer vijf minuten was riep ten Hoonte, met wie ik bij de bar stond, mij toe: „Piet, „pas op, S. met een mes”. Ik zag, mij omdraaiende, beklagde via de openstaande terrasdeuren de cantine binnenkomen in mijn richting met in zijn rechterhand een dolkmes met het lemmet naar voren gericht. Hij riep naar mij zoiets als: „wat moet je nou”. Ik voelde mij ernstig door beklagde bedreigd. Ik bevond mij enigszins in een hoek en beklagde was ongeveer anderhalve meter van mij vandaan. Ik liep naar het midden van de cantine waarbij ik een barkruk pakte, die ik in de richting van beklagde gooide toen hij mij achterna kwam. Hij bleef mij volgen met het mes in de hand. Ik heb toen nog een stoel gepakt en deze in de richting van beklagde gegooid. Ik ben de cantine uitgelopen en heb mij daarna buiten schuil gehouden;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, brigade Haarlem, nr. P 111/70, d.d. 25 oktober 1970, opgemaakt door Jacobus Gerardus Brink, Marcellinus Jozef de Zwart en Johannes Fanciscus Maria de Groot, respectievelijk opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee en marechaussee der eerste klasse opsporingsambtenaar, allen behorend tot bovengenoemde brigade, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

1. Johannes Christoffel Struykenkamp:

Op 12 oktober 1970 deed ik als cantinebediende dienst in de onder-

officierscantine van de Ripperdakazerne te Haarlem. De sergeant-majoor S. heeft die avond tussen 17.15 uur en 22.00 uur 22 sherry's gedronken;

2. Willem Albach:

Op maandag 12 oktober 1970 moest ik voor dienst in de wacht van de Ripperdakazerne te Haarlem zijn. Ik was daar op die dag omstreeks 21.40 uur. Omstreeks die tijd, de wachtcommandant was even weg, ging de telefoon in de wacht over. Ik nam toen de hoorn op en hoorde zeggen: „Er komt een rode auto aan, meteen doorlaten”. Ik zei hierop: „Met „wie spreek ik?”. Er werd gezegd: „De OKP”. Hierop vroeg ik: „Met wie „spreek ik dan”. Weer werd er geantwoord: „De OKP”. Waarop ik weer vroeg: „Maar noem dan een naam”. De ander: „Met sergeant-„majoor van Mourik, laat die auto door”. Ik ben hierna naar buiten gelopen. Ik zag dat een rode auto voor de gesloten slagboom stond. Gelijk hierop kwam er een sergeant van de geneeskundige dienst aanlopen. Deze liep naar de rode auto en zei tegen de persoon die in de auto zat: „Jij komt in deze toestand de poort niet uit”. Ik zag toen dat de bestuurder sergeant-majoor S. was. Na het gezegde van de sergeant, kwam S. zijn auto uit. Ik stond daar toen in de buurt. S. liep toen even bij zijn auto vandaan en riep naar de soldaten van de wacht dat ze de poort open moesten doen. Van deze gelegenheid maakte de sergeant van de geneeskundige dienst gebruik de sleuteltjes uit de auto van S. te halen. Hierna keerde S. terug in zijn auto en zag dat hij de sleuteltjes miste. Hij kwam toen zijn auto weer uit met een mes in één van zijn handen. Hiermee liep hij dreigend achter de sergeant genaamd M. aan. Hij riep daarbij in de richting van M.: „Als je die sleutels niet terug geeft, rijg ik je aan het mes”. M. liep toen hard in de richting van de cantine. S. liep achter hem aan. Kort hierop keerde S. terug met M. en van Mourik. S. stapte in zijn auto en startte deze. Hierna werden de poort en de slagboom geopend en reed S. als bestuurder in zijn auto de Ripperdakazerne uit en de Kleverlaan op. Toen S. in zijn auto stapte, zag ik dat hij zijn mes rechts naast zich op de voorbank legde. Inmiddels was ik in de wacht teruggekeerd. Tot mijn verbazing zag ik toen dat S. lopend de kazerne weer binnen kwam. Hij had het dolkmes in één van zijn handen. Hij liep de wacht binnen en stak het mes tweemaal in een tafel in de wacht. Toen gooide hij het mes over de tafel. Hij zei hierbij: „Wie pakt het op. Wie houdt mij tegen”. Hierna pakte S. zijn mes weer op en verdween in de richting van de cantine;

3. verbalisant Jacobus Gerardus Brink:

Nadat ik op 12 oktober 1970 te omstreeks 22.05 uur in de Ripperdakazerne te Haarlem was gekomen trof ik aldaar in de onderofficierscantine de sergeant-majoor S. aan, die, naar mij medegedeeld was, te veel alcoholhoudende drank gedronken zou hebben en van plan zou zijn met zijn particuliere auto, die buiten het terrein van de kazerne op de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Kleverlaan te Haarlem stond geparkeerd, te gaan rijden. Ik zag dat S. toen hij in mijn richting kwam

lopen af en toe wankelde. Ik rook dat zijn adem naar het inwendig gebruik van sterke drank reikte. Ik zag dat zijn ogen bloeddoorlopen waren en dat zijn handen trilden. S. bevestigde dat hij van plan was met zijn auto te gaan rijden. Ik zei hem toen: „Ik leg U een rijverbod op tot dinsdag 13 oktober 1970 te 08.00 uur". Op 13 oktober 1970 te circa 01.00 uur heb ik uit handen van de korporaal der eerste klasse van Brinkom een in de avond van 12 oktober 1970 aan deze door S. overhandigd dolkmes met bloedgleuf met een lemmet ter lengte van 10 centimeter inbeslaggenomen;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — elk daarvan slechts gebezigd met betrekking tot het feit/de feiten, waarop het blijkt de inhoud betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde onder 1 primair en onder 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij, in werkelijke dienst als sergeant-majoor van de Koninklijke Landmacht op 12 oktober 1970 te Haarlem:

„1. de sergeant P.A.M. heeft bedreigd met zware mishandeling, door als-
„toen aldaar met in zijn hand een geopend dolkmes, waarvan het lemmet
„een lengte had van 10 centimeter genoemde M. dreigend te achtervolgen:
„2. als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig heeft gereden over de
„voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Kleverlaan, terwijl hij
„verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alcoholhoudende
„drank, dat hij niet in staat moest worden geacht dat motorrijtuig naar
„behoren te besturen;"

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als;

1. *„bedreiging met zware mishandeling;*

2. *„als bestuurder van een motorrijtuig handelen in strijd met artikel
„26 lid 1 van de Wegenverkeerswet";*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. artikel 285 van het Wetboek van Strafrecht;

2. artikel 35 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend bewezen is hetgeen beklagde in aanhef en onder 1 primair meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven bewezen werd verklaard, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen het uitspreken van een voorwaardelijke veroordeling;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep en opnieuw rechtdoende :

Verklaart beklagde schuldig aan de hierboven bewezen verklaarde en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot gevangenisstraf voor de tijd van vier maanden;

Bepaalt, dat van deze gevangenisstraf een gedeelte groot drie maanden niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd van drie jaar heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, dan wel zich op andere wijze heeft misdragen;

Ontzegt beklagde met betrekking tot het feit sub 2, de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van een jaar;

Verklaart verbeurd het blijkens kennisgeving no. P. 111/70 inbeslaggenomen dolkmes, toebehorende aan de veroordeelde met behulp waarvan het feit sub 1 is begaan;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven voor bewezen werd verklaard en spreekt hem daarvan vrij.

TUCHTRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 4 augustus 1971

President: Mr. Lamers; *Leden:* Schout bij Nacht Bakker, Generaal-Majoor Coopmans, Generaal-Majoor Bruinier, Generaal-Majoor b.d. Lagerwerff (plv.), en Mr. Berkhout (plv.).

Klager, sergeant der 1e kle, die belast was met de zorg voor het afsluiten van een werkplaatsruimte, was gestraft met 4 dagen verzwaaard arrest, omdat hij, toen hij een sleutel niet kon vinden, naar huis was gegaan alvorens hij afdoende maatregelen had getroffen om die werkruimte ontoegankelijk voor onbevoegden te maken, en bij het onderzoek naar het vorenstaande onware verklaringen had afgelegd. Onder de straf en strafreden had de strafoplegger vermeld dat bij de bepaling der straf in aanmerking was genomen dat een deel van de straf samenviel met een deel van het Pinksterverlof.

De beklagmeerdere handhaafde de opgelegde straf en wijzigde de omschrijving der strafreden door daarin weg te laten, dat klager bij het onderzoek naar het vorenstaande onware verklaringen had afgelegd. De onder de strafoplegging vermelde bijzondere omstandigheid dat een deel van de straf samenviel met een deel van het Pinksterverlof had hij eveneens niet vermeld.

Het H.M.G. eindbeslissing nemende op het beklag, verklaarde dit gedeeltelijk gegrond, overwegende, dat de beklagmeerdere de zinsnede over „het afleggen van onware verklaringen bij het onderzoek”, dat een belangrijk bestanddeel van de strafreden was, en een op zichzelf staand feit daarvan vormde, waarvoor klager door de strafoplegger mede was gestraft, was komen te vervallen, zodat de ongewijzigde straf niet langer in de juiste verhouding tot het bestrafte feit stond, en wijzigde de opgelegde straf in 2 dagen verzwaaard arrest met bepaling dat klagers straflijst dienovereenkomstig zou worden gewijzigd, met vermelding dat bij de bepaling der straf in aanmerking was genomen, dat een gedeelte daarvan in het Pinksterverlof viel.

(Voorschr. nr. 27-1, 3e druk. Toepassing Militair Straf- en Tuchtrecht, ptn 4 en 49).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring gedagtekend 11 juni 1971 waarbij de sergeant der eerste klasse H., rnr. . . . dienende bij . . . Herstelcompagnie, 13 Pantserinfanteriebrigadetreinenbataljon, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant van voornoemd bataljon over de straf van vier dagen verzwaaard arrest hem door zijn compagniescommandant opgelegd wegens:

„Toen hij, terwijl hij was belast met de zorg voor het afsluiten van een „werkplaatsruimte, een sleutel niet kon vinden, naar huis gegaan alvorens „hij afdoende maatregelen had getroffen om de werkruimte ontoegankelijk voor onbevoegden te maken. Bij het onderzoek naar het vorenstaande „de onware verklaringen afgelegd. Bij de bepaling van de straf is in aanmerking genomen dat een deel van de straf samenvalt met een deel van „het Pinksterverlof”;

bij welke beschikking, op 7 juni 1971 genomen, de opgelegde straf werd gehandhaafd en de omschrijving der strafreden werd gewijzigd zodat deze komt te luiden:

„Toen hij, terwijl hij was belast met de zorg voor het afsluiten van een „werkplaatsruimte, een sleutel niet kon vinden, naar huis gegaan alvorens „hij afdoende maatregelen had getroffen om de werkruimte ontoegankelijk voor onbevoegden te maken”;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat klager, het feit, weergegeven in de omschrijving van de strafreden erkennende, ter zitting van het Hof als bezwaren tegen zijn bestraffing heeft aangevoerd:

1. dat bij het door de strafoplegger en de beklagmeerdere gehouden onderzoek onvoldoende aandacht is besteed aan de vraag waar de vermiste sleutel zich heeft bevonden, terwijl de afwezigheid van die sleutel de directe aanleiding was voor zijn bestraffing;

2. dat, hoewel de beklagmeerdere de omschrijving van de strafreden in voor klager gunstige zin heeft gewijzigd door daaruit te doen vervallen de zinsneden: „Bij het onderzoek naar het vorenstaande onware verklaringen „afgelegd. Bij de bepaling van de straf is in aanmerking genomen dat „een deel van de straf samenvalt met een deel van het Pinksterverlof”, de strafmaat niettemin ongewijzigd bleef;

Overwegende, dat het Hof het bezwaar sub 1 ongegrond acht nu uit de omschrijving van de strafreden, zoals die is komen te luiden na beklag, blijkt dat klager uitsluitend is gestraft wegens nalatigheid inzake het treffen van maatregelen om de werkruimte ontoegankelijk voor onbevoegden te maken, toen die ruimte in verband met de vermissing van de sleutel niet normaal kon worden afgesloten, zodat de vermissing op zichzelf niet aan klager is verweten en deze dan ook in verband met klagers bestraffing geen nader onderzoek behoefde;

Overwegende, met betrekking tot het bezwaar sub 2:

– dat de zinsnede: „Bij de bepaling van de straf. . . etc.” niet behoort tot de omschrijving van de strafreden, doch een vermelding is van een los van het bestrafte feit staande bijzondere omstandigheid, die van invloed is geweest bij het bepalen van de strafmaat, welke omstandigheid de beklagmeerdere – de soort en de zwaarte van de oorspronkelijke opgelegde straf

juist achtende en deze handhavende — geacht moet worden eveneens in aanmerking te hebben genomen, hoewel aantekening daarvan in **klager's** straflijst na beklag niet heeft plaats gevonden;

— dat met de weglating uit de omschrijving van de strafreden van de zinsnede betreffende het afleggen van onware verklaringen bij het onderzoek, een belangrijk bestanddeel van de strafreden, een op zich zelf staand feit vormende, waarvoor klager door de strafoplegger mede was gestraft, is komen te vervallen, zodat de ongewijzigde straf niet langer in de juiste verhouding staat tot het bestrafte feit;

Overwegende dat er mitsdien termen aanwezig zijn om met handhaving van de omschrijving der strafreden, zoals deze bij de beschikking na beklag werd gewijzigd, de opgelegde straf te wijzigen als nader zal worden vermeld;

Overwegende dat het beklag als gedeeltelijk gegrond moet worden aangemerkt;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Wijzigt de opgelegde straf in *twee dagen verzwaard arrest*;

Bepaalt dat deze straf moet worden geacht te zijn ondergaan door het ondergaan van twee dagen verzwaard arrest van de straf waarvan beklag;

Bevestigt de beschikking, waarvan beklag, voor het overige;

Bepaalt dat klagers straflijst dienovereenkomstig zal worden gewijzigd met vermelding daarbij van de aantekening:

„Bij de bepaling van de straf is in aanmerking genomen, dat een **gedeel-**te daarvan valt in het Pinksterverlof.”

Bepaalt dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan de klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de **Advocaat-Fiscaal** voor de Krijgsmacht en desgewenst aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

*In bovenstaande beklagbeschikking wordt overwogen, dat met de weglating uit de omschrijving van de strafreden van de zinsnede **betreffende** het afleggen van onware verklaringen bij het onderzoek, een belangrijk bestanddeel van de strafreden, — een op zich zelf staand feit vormende, — waarvoor klager door de strafoplegger mede was gestraft, is komen te vervallen. Door het wegvallen in de **strafreden** van het op zich zelfstaande feit over het afleggen van onware verklaringen bij het onderzoek stond de gehandhaafde (ongewijzigde) straf niet langer in de juiste verhouding tot het bestrafte feit. Uit deze overweging kan, dunkt mij, worden afgeleid, dat het **H.M.G. het afleggen van onware verklaringen door een verdachte in het tuchtproces nog steeds als een onkrijgstuchtelijke gedraging beschouwt. Anders had daarover m.i. enige overweging mogen worden verwacht, daar het blijkens 's-Hofs jurisprudentie voor de militair krijgstuchtelijke plicht is een hem in de dienst***

terzake van een dienstaangelegenheid door een meerdere gestelde vraag naar waarheid te beantwoorden, zelfs al zou hij daardoor erkennen zich aan een krijgstuchtelijk vergrijp te hebben schuldig gemaakt.

In een interessant artikel „Bekentenisvrijheid en dienstbevel” (M.R.T. LII, 1959) stelt Mr. W. H. Vermeer op blz. 653 o.m., dat de mindere die gehoord wordt *terzake* van een vermoedelijk door hem gepleegd krijgstuchtelijk vergrijp het récht moet hebben op de hem gestelde vragen omtrent de toedracht géén antwoord te geven. Het één (onwaarheid spreken) noch het ander (zwijgen) zijn m.i. uit tuchtrechtelijk oogpunt bevredigend. In de praktijk plegen tot *straffen* bevoegde commandanten in dergelijke gevallen met de menselijke neiging tot het onwaarheid spreken rekening te houden, vandaar dat *bestrafingen* daarvan weinig, sporadisch voorkomen. Indien het een commandant tijdens het onderzoek blijkt dat een krijgstuchtelijk verdachte onwaarheid spreekt, belet niets hem de verdachte hierop opmerkzaam te maken.

Het standpunt neergelegd in het Rapport van de werkgroep *betreffende de herziening van het militair tuchtrecht (commissie Lagerwerff)* (getypte uitgave, punt 4c „Bekentenisvrijheid”, blz. 65) met betrekking tot het afleggen van onware verklaringen door een verdachte bij het onderzoek in tuchtzaken komt mij praktisch voor:

„In de krijgstuchtregeeling dient te worden vastgelegd dat een verdachte „niet gehouden is bewijs tegen zichzelf te leveren. Er bestaan onvoldoende „argumenten om van deze hoofdregel van procesvoering af te wijken in het „tuchtrecht. De enkele omstandigheid dat een verdachte tijdens het onderzoek „niet de waarheid spreekt levert geen krijgstuchtelijk vergrijp op.”

A.F.S.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Bevelhebber der Zeestrijdkrachten

J.B.M.J. MAAS, vice-admiraal

Besluit van 16 juli 1971

Bezwaar tegen conduiterapport over een hoofdofficier. Het bezwaar ingesteld zowel tegen een rood-onderstreepte passage (waaromtrent door de beoordelaar inlichtingen waren gegeven) als tegen een zwart-onderstreepte passage; beide beroepen ontvankelijk (en gegrond) geoordeeld.

In het midden wordt gelaten of de beoordeelde nadrukkelijk en met zoveel woorden op tekortkomingen moet worden gewezen dan wel of aan het betreffende voorschrift is voldaan als de beoordeelde, zonder uitdrukkelijke mededeling, uit feiten en omstandigheden redelijkerwijs had kunnen en moeten begrijpen dat hij in bepaalde opzichten tekort schoot.

Onjuist is de mening als zou rubriek VIII van het conduiterapport slechts karaktertrekken en geen feitelijke constatering en mogen bevatten.

(A.W. art. 24, 58; VVKM 1 art. 210, 412; KB 20-1-1954 art. 3).

DE BEVELHEBBER DER ZEESTRIJDKRACHTEN,

GELEZEN:

a. het klaagschrift van kapitein-luitenant ter zee W., hierna te noemen klager, van 3 december 1969, gericht tegen de volgende passages, voorkomend in het op 23 september 1969 door commandeur F., commandant van . . ., hierna te noemen verweerder, over hem opgemaakte conduiterapport:

„rubriek III i: initiatief – voldoende (5)

„rubriek VIII: „spant zich niet erg in, waardoor ook*) zijn onderge-„schikten gezapig voortleven“.

b. de beschouwingen van verweerder, gedateerd 28 januari 1970, naar aanleiding van voornoemd bezwaarschrift;

OVERWEGENDE:

dat hij – bevelhebber der zeestrijdkrachten – bij zijn beschikking van 27 januari 1970 nr. P 28207/70 in commissie heeft benoemd, kapitein ter zee van administratie A. J. Logtenberg en kapitein ter zee W. Heilbron, teneinde hem in deze taak schriftelijk van advies te dienen; dat deze commissie hem de resultaten van het gehouden onderzoek en haar advies op 5 januari 1971 toezond;

OVERWEGENDE:

dat de verweerder ter staving van de gewraakte beoordeling de volgende feiten aanvoerde: . . . enz.;

---

*) In de kennisgeving van de beoordelaar kwam het woord „ook” niet voor (*Red.*).

OVERWEGENDE:

dat de commissie van onderzoek in haar procesverbaal, na een resumé te hebben gegeven van vorenstaande feiten en van klagers verweer daarop, hierbij enige aantekeningen plaatst waarvan ten deze vooral de volgende van belang zijn: . . . enz.;

dat de commissie vervolgens een advies uitbrengt luidende:

„De commissie adviseert (post alia):

„de beoordeling in rubriek III i, luidende:

„initiatief – voldoende 5” ongedaan te maken en te wijzigen in „goed
„„6”, daar zij meent dat, niettegenstaande het feit dat zij heeft aangeno-
„men dat klager, zoals hierboven onder a, b, en c gesteld, op die punten
„in initiatief te kort is geschoten, het op formele gronden – mede gelet
„op het niet gebleken gebrek aan initiatief op het stuk van aanpassen
„van de Orders van Blijvende aard – niet juist is dat klager eerst na het
„opmaken van het conduiterapport verneemt dat hij tekortgeschoten is
„in betoond initiatief zonder dat beoordelaar hem ooit tevoren op deze
„tekortkoming heeft gewezen;

„de commissie adviseert voorts:

„de passage in rubriek VIII van het conduiterapport luidende:

„Spant zich niet erg in, waardoor ook *zijn* ondergeschikten gezapig
„voortleven”,

„mede gelet op het door beoordelaar erkende verband tussen deze
„passage en de waardering van het punt initiatief in de rubriek III i – uit
„het conduiterapport te verwijderen aangezien meerbedoelde passage
„in de bewoordingen waarin zij is gesteld niet als een karaktertrek mag
„worden beschouwd, doch meer als een feitelijke constatering, die boven-
„dien betrekking heeft op anderen dan Mager”.

OVERWEGENDE:

dat met dit advies kan worden ingestemd, zij het grotendeels op andere gronden dan de commissie aanvoert;

dat de commissie haar advies uitsluitend baseert op de formele grond dat beoordelaar nimmer klager op enige tekortkoming *terzake* van initiatief heeft gewezen;

dat inderdaad in het „Voorschrift conduiterapporten” VVKM I onder 210 aan een beoordelaar de verplichting wordt opgelegd om, zodra hij minder goede eigenschappen of tekortkomingen constateert, welke naar zijn mening voor verbetering vatbaar zijn, de betrokken militairen daarop te wijzen en hen op te wekken te trachten zich te verbeteren;

dat klager in zijn klaagschrift op de niet-naleving van genoemd voorschrift geen beroep doet;

dat voorts de vraag kan worden opgeworpen of klager nadrukkelijk en met zoveel woorden op tekortkomingen moet worden gewezen of dat aan dit voorschrift ook is voldaan, indien klager, zonder uitdrukkelijke mededeling, uit feiten en omstandigheden redelijkerwijs had kunnen en

moeten begrijpen dat hij in bepaalde opzichten tekort schoot, op welke vraag de commissie niet is ingegaan;

dat, wat hiervan ook zij, in ieder geval voorzover de feiten betreft door de commissie is vastgesteld, dat klager slechts op een tweetal punten in initiatief is tekortgeschoten; te weten bij de vervanging van de sleepschijf en met betrekking tot het sonarkunstdoel type Tart;

dat deze tekortkomingen, mede gelet op het beoordelingstijdvak van 7 maanden niet van zodanig ernstige aard zijn dat zij de gewraakte beoordelingen zouden kunnen schragen;

dat zij anderzijds wel een belemmering vormen om klagers initiatief met „tenminste zeer goed – 8” te waarderen, zoals hij in zijn klaagschrift vordert;

dat de gewraakte passage in rubriek VIII geen stand kan houden, gelet op het verband met de beoordeling van rubriek III i, (initiatief) en de omstandigheid dat ook anderen dan klager erbij worden betrokken;

dat de commissie niet kan worden gevolgd in haar impliciet blijkende mening, dat rubriek VIII slechts karaktertrekken en geen feitelijke constatering zou mogen bevatten;

dat op het formulier van het conduiterapport officieren bij laatstgenoemde rubriek staat vermeld „Deel in Uw eigen woorden mede, wat „gij omtrent betrokkene kunt zeggen (zie de leidraad opgenomen in „VVKM1, bijlage 1”);

dat een enge interpretatie, als door de commissie voorgestaan, zich hiermede niet verdraagt;

GELET OP:

- artikel 97 van het Reglement Rechtsstoestand Militairen Zeemacht;
- het voorschrift betreffende het administratieve beroep (KB van 4 april 1970, nr. 53);
- het Voorschrift conduiterapporten (VVKM1);

VERKLAART:

het beroep gegrond;

BEPAALT:

1. dat het gestelde in rubriek IIc onder 1 van het conduiterapport komt te luiden:

2. dat de beoordeling van rubriek III i – „initiatief” wordt gewijzigd van „voldoende – 5” in „goed – 6”;

3. dat van de beoordelingen, voorkomende in rubriek VIII, de zinsnede:

„Spant zich niet erg in, waardoor ook zijn ondergeschikten gezapig „voortleven”

wordt doorgehaald en onleesbaar gemaakt.

NASCHRIFT

Het systeem van het beroepsrecht tegen conducerapporten bij de Koninklijke Marine is, dat de beoordelaar onderscheidt tussen beoordelingen die nadelig zijn voor de bevordering van de beoordeelde (VVKM I art. 411 e.v.) en alle andere minder gunstige beoordelingen (VVKM I art. 414). De eerstbedoelde beoordelingen worden rood-onderstreept; de andere zwart. Beide soorten beoordelingen: de rood- en de zwart-onderstreepte worden ter kennis van de beoordeelde gebracht.

Omtrent de rood-onderstreepte beoordelingen kan de beoordeelde (binnen 14 dagen) inlichtingen vragen en naar aanleiding van die inlichtingen kan hij (binnen 14 dagen) een bezwaarschrift indienen, hetwelk beperkt dient te blijven tot de feiten en omstandigheden, in de inlichtingen vervat.

De conclusie uit bovenstaande voorschriften is, dat het beroep beperkt moet blijven tot de rood-onderstreepte passages en dat geen beroep openstaat tegen zwart-onderstreepte passages.

*In bovenstaand geval heeft klager beroep aangetekend tegen de rood-onderstreepte passages en de gronden en middelen van dat beroep ontwikkeld aan de hand van de **terzake** verstrekte inlichtingen. Hij bracht echter ook bezwaar in tegen de zwart-onderstreepte passage, zonder dat bezwaar te kunnen motiveren, omdat hem te dier zake geen feiten en omstandigheden, waarop de beoordelaar die passage had gebaseerd, bekend waren. Impliciet heeft de BDZ (ook) dit beroep ontvankelijk verklaard en **terzake** beslist. Terecht: een K.B. kan niet het recht, dat de ambtenaar bij de Wet (A.W. art. 24 j^o 58) gegeven is, opzij zetten. Zie in dit verband Centrale Raad van Beroep, uitspraak van 5 januari 1966 M.R.T. LZX blz. 310.*

W .H. V.

WETGEVING

Wet rechtstoestand dienstplichtigen

(WET van 8 april 1971, houdende regelen betreffende de rechtstoestand van de dienstplichtige militairen van de krijgsmacht.)

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat bij wet regelen behoren te worden vastgesteld betreffende de rechtstoestand van de dienstplichtige militairen van de krijgsmacht;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1. Voor de toepassing van deze wet wordt verstaan onder:

a. Onze minister: Onze minister van defensie;

b. dienstplichtige:

1°. hij, die dienstplichtige is in de zin van de Dienstplichtwet, met uitzondering van hem, op wie de Militaire Ambtenarenwet 1931 van toepassing is;

2°. hij, die bij een der delen van de krijgsmacht een verbintenis heeft aangegaan van zodanige aard, dat hij op grond van artikel 3, vierde lid, van de Dienstplichtwet voor de toepassing van die wet wordt beschouwd als dienstplichtige.

Artikel 2. Voor de dienstplichtigen en, voor zover nodig, ook voor de gewezen dienstplichtigen worden, voor zover deze onderwerpen niet reeds bij of krachtens de wet zijn geregeld, bij of krachtens algemene maatregel van bestuur voorschriften gegeven betreffende:

a. opleiding;

b. bevordering;

c. terugstelling bij administratieve maatregel;

d. de regeling van de diensttijden;

e. verlof en bewegingsvrijheid;

f. gezondheidszorg;

g. bezoldiging en verdere militaire inkomsten;

h. andere voorzieningen van materiële aard;

i. andere rechten en verplichtingen;

j. de wijze van overleg over onderwerpen die van algemeen belang zijn voor de rechtstoestand van de dienstplichtigen, met uitzondering van onderwerpen, geregeld bij of krachtens de Dienstplichtwet.

Artikel 3. Ten aanzien van de dienstplichtigen en de gewezen dienstplichtigen is titel III van de Ambtenarenwet 1929 inzake middelen tot bewaring en verwerkelijking van recht van overeenkomstige toepassing.

Artikel 4.1. De dienstplichtige, die rechtstreeks in zijn belang is getroffen door een beslissing, gegeven krachtens deze wet of krachtens enig voorschrift, berustende op deze wet, kan naar regelen, te stellen bij algemene maatregel van bestuur, zijn bezwaren tegen die beslissing, voor zover zij niet zijn gericht tegen een algemeen verbindend voorschrift, ter kennis brengen van Onze minister of een daartoe door deze aan te wijzen functionaris. Onze minister of de evenbedoelde functionaris zal alsdan ter zake een beslissing nemen en die beslissing naar regelen, te stellen bij algemene maatregel van bestuur, ter kennis brengen van de belanghebbende. Tegen de laatstbedoelde beslissing kan beroep worden ingesteld.

2. Op het beroep, bedoeld in het vorige lid, is titel II van de Militaire Ambtenarenwet 1931 van overeenkomstige toepassing, met dien verstande, dat daarbij de belanghebbende moet worden aangemerkt als militair ambtenaar in de zin van die wet en dat over het beroep steeds in eerste aanleg wordt geoordeeld door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage.

3. Behalve ter zake van de gronden, die ingevolge het vorige lid van toepassing zijn, kan het beroep, bedoeld in dit artikel, ook worden ingesteld ter zake dat:

a. het administratieve orgaan bij afweging van de betrokken belangen niet in redelijkheid tot de beschikking heeft kunnen komen;

b. het administratieve orgaan anderszins heeft beschikt in strijd met enig in het algemeen rechtsbewustzijn levend beginsel van behoorlijk bestuur.

4. Voor de toepassing van dit artikel wordt onder dienstplichtige mede begrepen:

a. de gewezen dienstplichtige;

b. ieder ander, die krachtens enige algemeen verbindende regeling, berustende op deze wet, wordt aangemerkt als rechthebbende;

c. de nagelaten betrekkingen of rechtverkrijgenden van de dienstplichtige, van de gewezen dienstplichtige of van een persoon, als bedoeld onder *b.*

Artikel 5. Wij kunnen bij algemene maatregel van bestuur aan autoriteiten, colleges, ambtenaren of instellingen opdragen hun medewerking te verlenen bij de uitvoering van deze wet.

Artikel 6. Aan artikel 1 van de Militaire Ambtenarenwet 1931¹⁾ wordt een vierde lid toegevoegd, luidende:

---

¹⁾ Laatstelijk gewijzigd bij de wet van 31 december 1937 (Stb. 501).

4. Voor de toepassing van deze wet wordt niet als militair ambtenaar aangemerkt hij, die bij een der delen van de krijgsmacht een verbintenis heeft aangegaan van zodanige aard, dat hij op grond van artikel 3, vierde lid, van de Dienstplichtwet voor de toepassing van die wet wordt beschouwd als dienstplichtige.

Artikel 7. In de Wet gewetensbezwaren militaire dienst²⁾ worden de volgende wijzigingen aangebracht:

a. De tekst van artikel 29 wordt vervangen door:

Ten aanzien van hen, die ingevolge deze wet van de krijgsmacht zijn vrijgesteld, zijn artikel 2, aanhef en de onderdelen *d* tot en met *j*, alsmede de artikelen 3, 4 en 5 van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen van overeenkomstige toepassing.

b. Het cijfer „1” voor het eerste lid van artikel 62 en het tweede lid van dat artikel vervallen.

Artikel 8. Deze wet kan worden aangehaald als „Wet rechtstoestand „dienstplichtigen”.

Artikel 9. Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen tijdstip.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministeriële departementen, autoriteiten, colleges en ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven ten Paleize Soestdijk, 8 april 1971.

JULIANA.

De Minister van Defensie,

W. DEN TOOM.

Uitgegeven de *negenentwintigste* april 1971.

De Minister van Justitie,

C. H. F. POLAK.

Zie voorde behandeling in de Staten-Generaal:

Bijl. Hand. II 68/69, 10 179; 69/70, 10 179;

Bijl. Hand. II 70/71, 10 179; Hand. II 70/71, bladz. 2944—2954;

Bijl. Hand. I 70/71, 10179 (181, 181a); Hand. I 70/71, bladz. 984—985.

---

²⁾ Laatstelijk gewijzigd bij de wet van 7 juli 1965 (*Stb.* 303).

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK

Overzicht over de eerste halfjaren 1970-1971

De Directeur-Generaal van de Statistiek deed de Redactie bij brief van het C.B.S., no. S.O. 81-71-3, d.d. 5-10-71 ter opneming in het M.R.T., toekomen het hierna volgende zevental overzichten betreffende de militaire rechtspraak over het eerste halfjaar 1971 met daarnaast, ter vergelijking, de overeenkomstige gegevens over het eerste halfjaar 1970 met betrekking tot:

- a. de omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof naar de aard der delicten: aantallen militaire delicten en commune delicten (staat 1);
  - b. de personen wier beroepen in de loop van het eerste halfjaar door het Hoog Militair Gerechtshof zijn afgedaan naar de aard der vonnissen (staat 2);
  - c. de omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden voor de Zeemacht, de Krijgsraden voor de Landmacht en de Krijgsraad voor de Luchtmacht naar de aard der delicten: aantallen militaire delicten en commune delicten (staat 3);
  - d. de personen, officieren, onderofficieren en manschappen, naar de aard der vonnissen in verband met de instantie en de aard der delicten (staat 4);
  - e. de personen: officieren, onderofficieren en manschappen, op wie de vonnissen der Krijgsraden voor de Zeemacht, de Krijgsraden voor de Landmacht en de Krijgsraad voor de Luchtmacht betrekking hebben (staat 5);
  - f. de misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar de aard der delicten (staat 6); en
  - g. de als oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen afgedane militaire misdrijven en militaire overtredingen en commune misdrijven en commune overtredingen en de te dier zake opgelegde hoofdstraffen en bijkomende straffen, bij de Koninklijke Marine, de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht (staat 7).
-

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof; 1 e halfjaar 1970—197

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrifven		Overtredingen		Misdrifven		Overtredinge.	
	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971
A. Onafgedaneberoepen op 1 januari	6	12	—	1	14	11	12	13
B. Beroepen in de loop van het 1 e halfjaar:								
aangebracht	28	27	1	4	22	54	35	43
ingetrokken	1	—	—	—	3	4	4	2
C. Beroepen in de loop van het 1 e halfjaar afgedaan door het H.M.G.	24	31	1	4	28	43	34	39
D. Beroepen op 30 juni nog onafgedaan	9	8	—	1	5	18	9	15

Staat 2. Personen **vermeld** in staat 1 rubriek C naar aard der vonnissen; 1 e halfjaar 1970-1971

		Bevestiging	Veroordeling					
			Onvoor-waardelijk	Voor-waardelijk	Ged. on-voorw. ged.	Vrij-spraak		
Militaire delicten	Misdrifven	1970	7	12	1	1	1	1) 24 31
		1971	11	11	3	3	3	
	Overtredingen	1970	1	—	—	—	—	1
		1971	2	—	—	1	1	4
Commune delicten	Misdrifven	1970	8	9	—	10	1	28
		1971	13	17	1	12	—	43
	Overtredingen	1970	10	11	—	9	4	34
		1971	13	15	2	4	3	2) 39

1) Hieronder 1 oplegging van een krijgstuchtelijke straf, 1 niet-ontvankelijkverklaring van het beroep.

2) Hieronder 2 niet-ontvankelijk verklaringen van het beroep.

staat 3. Omvang van de werkzaamheden van de **Krijgsraden**; 1e halfjaar 1970-1971

	Aard der delicten								
	Militaire delicten				Commune delicten				
	Misdrifven		Overtredingen		Misdrifven		Overtredingen		
	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971	
r. Krijgsraden voor de Zeemacht									
n. Krijgsraden voor de Landmacht									
z. Krijgsraad voor de Luchtmacht									
A. Onafgedane zaken op 1 januari	a.	31	68	3	5	76	81	308	272
	b.	191	186	124	71	353	242	570	392
	c.	21	20	57	71	49	40	201	204
	Totaal	243	274	184	147	478	363	1 079	868
3. Zaken in de loop van het 1e halfjaar ingeschreven	a.	627	554	16	11	226	187	1 440	1 479
	b.	907	1 122	510	1 013	673	687	5 068	5 027
	c.	107	92	308	458	133	147	1 096	1 198
	Totaal	1 641	1 768	834	1 482	1 032	1 021	7 604	7 704
C. Zaken in de loop van het 1e halfjaar afgedaan									
1. door de rechter	a.	11	15	2	1	83	79	19	22
	b.	232	276	47	27	324	382	397	369
	c.	30	39	30	15	90	79	123	100
	Totaal	273	330	79	43	497	540	539	491
2. door de auditeur-militair	a.	600	585	16	13	133	141	1 390	1 395
	b.	691	860	490	1 038	351	340	4 656	4 490
	c.	81	63	272	414	50	57	965	1 064
	Totaal	1 372	1 508	778	1 465	534	538	7 011	6 949
waarvan									
a. sepot	a.	94	52	6	4	63	68	98	91
	b.	168	181	125	131	155	209	498	446
	c.	11	11	57	58	44	43	73	53
	Totaal	273	244	188	193	262	320	669	590
b. instemming met krijgstu- lijke afdoening	a.	506	532	—	—	61	67	12	19
	b.	309	491	45	25	100	70	50	51
	c.	52	41	5	—	2	2	—	1
	Totaal	867	1 064	50	25	163	139	62	71
c. terugverwijzing naar com- manderende officier	a.	—	—	—	—	—	—	—	—
	b.	188	170	21	28	71	38	41	18
	c.	17	11	1	2	2	8	2	—
	Totaal	205	181	22	30	73	46	43	18
d. betaalde transacties	a.	—	—	10	9	—	—	1 272	1 284
	b.	—	—	292	854	—	—	4 029	3 925
	c.	—	—	208	353	—	—	886	1 002
	Totaal	—	—	510	1 216	—	—	6 187	6 211
D. Zaken op 30 juni nog onafgedaan	a.	47	22	1	2	86	48	339	334
	b.	175	172	97	19	351	207	585	560
	c.	17	10	63	100	42	51	209	238
	Totaal	239	204	161	121	479	306	1 133	1 132

Staat 4. Personenop wie de in staat 1 en 3 achter rubriek C sub 1 vermelde **eindvonnissen** betrekking hebben; 1 e halfjaar 1970-1971

	1970		1971		
	(officieren)	Onder- schappen	Officieren	Onder- officiere en man- schappe	
A. Hoog Militair Gerechtshof					
Militaire delicten	{ Misdrijven	—	24	1	30
	{ Overtredingen	—	1	1	3
Commune delicten	{ Misdrijven	1	27	3	40
	{ Overtredingen	3	31	1	38
B. Krijgsraden voor de Zeemacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven	2	9	—	15
	{ Overtredingen	—	2	—	1
Commune delicten	{ Misdrijven	2	81	3	76
	{ Overtredingen	4	15	1	21
C. Krijgsraden voor de Landmacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven	—	232	2	274
	{ Overtredingen	—	47	—	27
Commune delicten	{ Misdrijven	10	314	13	369
	{ Overtredingen	14	383	9	360
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven	—	30	1	38
	{ Overtredingen	1	29	3	12
Commune delicten	{ Misdrijven	1	89	3	76
	{ Overtredingen	13	110	8	92

Instantie en aard der delicten	Veroordeling			Vrijspreek	Onbevoegdverklaring van de rechter	Nietigverklaring van de dagvaarding	Terugverwijzing naar Comm. officier	Oplegging van een krijgst. straf	
	Voorwaardelijk		Ged. onv. ged. voorw.						
	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk							
A. Krijgsraden voor de Zeemacht	Misdrijven	1970	7	—	3	1	—	—	
		1971	11	—	4	—	—	—	
	Overtredingen	1970	2	—	—	—	—	—	
		1971	—	—	—	—	—	—	
	Misdrijven	1970	39	2	41	1	—	—	
		1971	34	3	31	7	4	—	
	Overtredingen	1970	13	—	5	1	—	—	
		1971	17	—	—	5	—	—	
	B. Krijgsraden voor de Landmacht	Misdrijven	1970	145	20	38	13	—	16
			1971	177	22	33	7	1	36
Overtredingen		1970	39	—	4	3	—	1	
		1971	18	1	3	4	—	1	
Misdrijven		1970	174	21	106	12	3	8	
		1971	233	16	102	20	2	9	
Overtredingen		1970	341	—	32	22	1	—	
		1971	319	2	25	21	2	—	
C. Krijgsraad voor de Luchtmacht		Misdrijven	1970	13	4	10	1	—	2
			1971	19	5	13	1	—	1
	Overtredingen	1970	30	—	—	—	—	—	
		1971	14	—	—	1	—	—	
	Misdrijven	1970	46	5	31	8	—	—	
		1971	29	4	43	3	—	—	
	Overtredingen	1970	115	1	—	7	—	—	
		1971	96	—	—	4	—	—	

Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten; 1e halfjaar 1970-1971¹⁾

Aard der delicten	1970					1971		
	Totaal	waarvan		Totaal	waarvan		Totaal	waarvan
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk		onvoo- waar- delijk	voor- waar- delijk		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
A. Wetboek van Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
V Misdrijven tegen de openbare orde (art. 131 t/m 151)	2	—	1	1	3	1	—	2
VII Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht (art. 157 t/m 176)	3	1	—	2	2	—	—	2
VIII Misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177 t/m 206)	13	10	—	3	16	7	2	7
IX Meineed (art. 207)	—	—	—	—	2	2	—	—
XII Valsheid in geschrifte (art. 225 t/m 235)	16	7	1	8	7	4	—	3
XIII Misdrijven tegen de burgerlijke staat (art. 236 t/m 238)	—	—	—	—	1	1	—	—
XIV Misdrijven tegen de zeden (art. 239 t/m 254)	31	8	5	18	19	7	1	11
XVI Belediging (art. 261 t/m 271)	4	3	—	1	6	5	—	1
XVIII Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (art. 274 t/m 286)	4	1	1	2	1	—	—	1
XX Mishandeling (art. 300 t/m 306)	34	24	2	8	49	27	—	22
XXI Veroorzaken van de dood of van lichamelijk letsel door schuld (art. 307 t/m 309)	—	—	—	—	—	—	—	—
XXII Diefstal en stroperij (art. 310 t/m 316)	8	5	3	—	9	4	1	4
XXIII Verduistering (art. 321 t/m 325)	182	82	13	87	145	66	1	78
XXIV Bedrog (art. 326 t/m 339)	26	9	3	14	50	21	6	23
XXVII Vernieling of beschadiging van goederen (art. 350 t/m 354)	16	1	—	15	12	4	1	7
XXVIII Ambtsmisdrijven (art. 355 t/m 380)	29	21	1	7	42	33	2	7
XXX Begunstiging (art. 416 t/m 420)	2	—	—	2	—	—	—	—
Misdrijven Wetboek van Strafrecht	12	10	—	2	5	5	—	—
	382	182	30	170	369	187	14	168

VERVOLG Staat v. WABANUYEN MOU HET 1005 (VILHUBAH) SATELUSHUSU CH DE RI HUSRAUCH WELUKAH, HAKI BALU SUT USUKICH, 10 MAIJAAR 17/0-17/1

	1970			1971				
	Totaal	waarvan		Totaal	waarvan			
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk		ged. onv. ged. voorw.	onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Aard der delicten								
B. Bijzondere Wetten	167	115	8	44	171	119	8	44
Wegenverkeerswet	1	—	1	—	5	1	3	1
Telegraaf- en Telefoonwet	2	—	—	2	15	11	—	4
Vuurwapenwet	9	7	—	2	14	10	—	4
Optiumwet								
Misdrijven Bijzondere Wetten	179	122	9	48	205	141	11	53
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
III Misdrijven waardoor de militair zich aan zijn dienst- verplichting onttrekt (art. 96 t/m 107)	124	82	17	25	121	88	16	17
IV Misdrijven tegen de ondgeschiktheid (art. 108 t/m 128)	125	103	3	19	136	104	10	22
V Schending van verschillende dienstplichten (art. 129 t/m 150)	19	11	2	6	43	33	1	9
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151 t/m 158) ..	1	—	—	1	—	—	—	—
VIII Verkeersmisdrijven (art. 162 t/m 164)	32	24	—	8	36	22	3	11
Misdrijven Wetboek van Militair Strafrecht	301	220	22	59	336	247	30	59
Totaal rubrieken A, B en C	862	524	61	277	910	575	55	280
Aantal dubbeltellingen²⁾	224	111	11	102	194	91	9	94
Aantal veroordelingen	638	413	50	175	716	484	46	186

¹⁾ Uitsluitend de onherroepelijk geworden uitspraken.

²⁾ Personen, ter zake van meer dan één strafbaar feit veroordeeld (begrepen in A, B en C).

Staat 7. Krijgstuchtelijke afdoening van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen; 1e halfjaar 1970-1971

	Koninklijke Marine				Koninklijke Landmacht				Koninklijke Luchtmacht				Totaal					
	Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune			
	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen		
Hoofdstraffen																		
Berisping	1970	3	—	—	—	7	1	7	1	7	—	—	1	17	3	1	7	2
	1971	8	—	—	—	3	2	2	3	2	—	—	2	1	3	2	2	5
Strafdienst	1970	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	—	—	—
	1971	23	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	24	2	2	—	—
Licht arrest	1970	¹⁾ 218	¹⁾ —	¹⁾ 13	¹⁾ 9	104	21	42	48	14	2	—	1	336	23	55	58	—
	1971	²⁾ 232	²⁾ —	²⁾ 38	²⁾ 6	75	23	26	34	14	1	1	1	321	26	65	40	—
Verzwaard arrest	1970	174	—	30	3	345	30	65	21	61	2	—	1	580	32	95	25	—
	1971	187	—	24	—	430	20	63	26	50	—	—	—	667	20	87	26	—
Streng arrest	1970	87	—	17	—	39	—	9	—	—	—	—	—	126	—	26	—	—
	1971	65	—	9	1	42	—	4	—	—	—	—	—	107	—	13	1	—
Verlaging	1970	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
	1971	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
Plaatsing in de tuchtclassse	1970	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
	1971	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
Totaal	1970	508	—	60	12	499	52	124	70	82	4	—	3	1089	56	184	85	—
	1971	516	3	72	7	554	46	96	63	66	1	1	2	1136	50	169	72	—
Bijkomende straffen																		
Inhouding van geldelijke militaire inkomsten	1970	32	—	4	—	9	—	2	—	—	—	—	—	41	—	6	—	—
	1971	33	—	6	—	5	1	1	—	—	—	—	—	38	1	7	—	—

BOEKAANKONDIGING

Een grensverkenning. Rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar in het „militair recht" aan de Universiteit van Amsterdam op 11 oktober 1971 door mr. H. H. A. DE GRAAFF. 37 blz. Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap. 's-Gravenhage, 1971.

De tot bijzonder hoogleraar benoemde mr. H. H. A. DE GRAAFF, brigade-generaal van de M.J.D. b.d., ontving vanwege de Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap als leeropdracht: doceren van „militair recht". Spreker wijst erop, dat „militair recht" niet een scherp afgepaalde stof omvat. Gewoonlijk verstaat men daaronder militair straf-, strafproces- en tuchtrecht, doch er kunnen ook andere onderwerpen zoals militair administratief recht, oorlogsrecht e.a. onder begrepen worden.

In vogelvlucht beschouwt prof. DE GRAAFF de geschiedenis van het (Nederlands) militair recht en vermeldt daarbij in het bijzonder diverse problemen van militair tuchtrecht: de omvang van het krijgstuchtelijk vergrijp mede in verband met de nulla poena-regel, de berechting daarvan door de commandant of door de militaire rechter, de verhouding van het Nederlands militair tuchtrecht tot het verdrag van Rome e.a.

Wat betreft de geschiedenis van het Nederlands militair recht gaat hij terug tot de invoering van de Articulbrief ofte Ordonnantie op de Discipline Militaire vastgesteld door de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden 1590 waarvan de invoering onder de toen heersende omstandigheden noodzakelijk was geworden.

Een grensverkenning brengt mee dat op tal van punten niet diep kan worden ingegaan; ik heb echter in het licht van de noodzaak van de invoering van de Articulbrief onder de destijds aan het einde van de zestiende eeuw heersende (rechts-)toestanden de gronden gemist voor de noodzaak van het al of niet gewijzigd doen voortbestaan van het militaire recht of een deel daarvan onder de hedendaagse zozeer gewijzigde (rechts-)toestanden, waarbij velen de militaire rechtspraak willen zien afgeschaft of gewijzigd.

Met volle instemming las ik dat DE GRAAFF de krijgstuchtelijke strafbevoegdheid wil laten bij de voor de tucht in zijn onderdeel verantwoordelijke commandant voor de zaken van betrekkelijk gering gewicht. Of het hoger beroep tegen diens strafoplegging dient te worden berecht door de hogere chef volgens de huidige goedwerkende procedure of door een krijgsraad laat hij in het midden. De behandeling van dit hoger beroep door de hogere chef geeft geen aanleiding tot bijzondere klachten; zij heeft vele voordelen: zij is niet kostbaar, zij werkt niet storend op de gewone gang van de dagelijkse dienst; de hogere chef blijft direct be-

trokken bij de tuchthandhaving in zijn onderdeel, terwijl de afwikkeling van de gewoonlijk zeer eenvoudige zaken snel geschiedt, voordelen welke ruimschoots opwegen tegen enkele onbetekenende theoretische bezwaren. Bij de berechting van deze eenvoudige zaken door een krijgsraad worden appellants en getuigen (veelal kaderleden) tengevolge van het heen- en weer reizen kortere of langere tijd aan de dagelijkse dienst onttrokken, terwijl de afwikkeling in het algemeen minder snel geschiedt, hoewel snelle reactie gewenst blijft, e.a.

DE GRAAFF eindigt zijn belangwekkend betoog met de opmerking dat in het verleden regeringen en volksvertegenwoordigingen in belangrijke mate gebrek aan belangstelling voor het militaire recht hebben getoond. Hij had er nog aan kunnen toevoegen „en voor haar krijgsmacht“]. Zo werd na 1918 (demobilisatie) tot 1933 voortdurend op de krijgsmacht bezuinigd, personeel werd ingekrompen, nieuw materieel werd schaars aangeschaft en oud materieel werd niet vervangen. Toen de nood aan de man kwam, was modern materieel niet in voldoende mate te verkrijgen; ieder land had het zelf nodig.

De Rechtspleging bij de Landmacht van 1814 werd voor het eerst herzien in 1912; anders dan de burgerlijke strafvordering was zij in ruim 100 jaar ongewijzigd gebleven; eerst bij de wijzigingswetten van 1963 werd de R.L. op de hoogte van de tijd gebracht.

Het gebrek aan belangstelling en waardering voor de krijgsmacht, de inkrimping daarvan en de daardoor ontstane onzekerheid, zijn oorzaak dat jongelieden niet tot vrijwillige toetreding worden aangemoedigd.

Op regering en volksvertegenwoordiging van nu rust de taak het door prof. DE GRAAFF gesignaleerde gevaar, verbonden aan het voorstel van de commissie Eagerwerff tot inkrimping van het krijgstuchtelijk straffenpakket, waardoor een zone ontstaat waarin men disciplinair niet krachtig genoeg en strafrechtelijk in het geheel niet meer zou kunnen straffen, te keren. Het is opmerkelijk dat nog slechts enkele decennia geleden men zich op het standpunt stelde dat een uitgebreid straffenassortiment gewenst was in verband met de vorming van de persoon van de verdachte en het door deze gepleegde vergrijp. Thans in 1971 – nadat bij de belangrijke wetwijziging van het militair straf-, strafproces- en tuchtrecht van 1963, ook het krijgstuchtelijk straffenstelsel werd herzien – is afschaffing van streng arrest voorgesteld en roepen sommigen om afschaffing van plaatsing in een tuchtklasse. Het gebrek aan tucht – als fataal voor het optimaal functioneren van de krijgsmacht – behoort doelmatig en krachtig door de commandanten te (kunnen) worden bestreden.

A.F.S.

---

¹⁾ Dr. L. DE JONG. Het Koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog. Voorspel. deel I.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Opmerking naar aanleiding van het artikel over internationale rechtsbandhaving

Het artikel van res. kapitein A. KOK in de oktober-aflevering van dit tijdschrift onder bovenstaande titel (blz. 513 e.v.), dat ik met grote belangstelling heb gelezen, geeft mij aanleiding tot een enkele opmerking over een punt, dat in het verdere betoog van schrijver niet ter sprake komt. Op blz. 514 geeft hij een opsomming van de middelen die kunnen worden toegepast bij de rechtshandhaving tegenover staten en noemt daarbij onder de individuele acties van een staat onder 6. „oorlog”. Dit acht ik onjuist. Oorlog is altijd een strijd tussen twee partijen en nooit een individuele actie van één staat. Dit laatste is wel het geval bij een „oorlogsverklaring”, maar dat is een formele daad, die vrijwel nooit rechtshandhavende gevolgen zal hebben en die alleen tot een werkelijke oorlog leidt als *beide* partijen bereid en in staat zijn strijd te voeren. Een oorlog heeft nooit *het recht* kunnen handhaven, al zullen in den regel beide partijen luidkeels te kennen geven, dat zij ter wille van hun goed recht ten strijde gaan.

Het feit, dat er twee partijen nodig zijn om oorlog te voeren is een reden te meer om „oorlog” niet te beschouwen als een individuele actie van een staat als middel tot rechtshandhaving. Dit toch zou dan moeten gelden voor beide partijen en het is onmogelijk dat één rechtsschending aan *beide* partijen een rechtmatige reden tot oorlogvoeren zou kunnen geven.

Het woord „oorlog” zou m.i. moeten worden vervangen door: „het „gebruik van militair geweld”. Daartoe kan een individuele staat zelfstandig overgaan als hij zich daartoe geroepen voelt, hetgeen o.a. door een rechtsschending kan worden veroorzaakt. Of die zelfstandige daad een oorlog tot gevolg zal hebben, hangt van omstandigheden af, waarover de initiatiefnemende staat geen zeggenschap heeft. Het lijkt mij noodzakelijk, dat lezers van dit militaire tijdschrift een juist inzicht hebben in het verschijnsel „oorlog” en de daarmee samenhangende begrippen. Moge mijn opmerking hiertoe bijdragen.

Mr. J. D. Schepers

Errata

De paginering van de bladzijden van de augustusaflevering beginnen met de blz. 385 (Enkele opmerkingen over de verhouding meerdere-mindere en de bevelsbevoegdheid in het militaire straf- en tuchtrecht) — i.p.v. blz. 321 — en doornummers t.e.m. blz. 448.

REGISTER

van deel LXIV, 1971

Aanslaan van een geschrift waarin de tucht onder de krijgsmacht wordt ondermijnd. Verwijzing naar de C.O. 550 Administratieve rechtspraak.

— Een vliegtuigmaker-bekleder-parachutepakker was na het met gunstig gevolg afleggen van het vakexamen voor korporaal en na het doorlopen van een kadercursus aan de kaderschool met ingang van 1 dec. 1967 bevorderd tot korporaal. Hij wenste m.i.v. een eerdere datum bevorderd te worden, doch dit verzoek werd afgewezen. Het A.G. verklaart dit besluit nietig.

De C.R.v.B. kan zich hiermede niet verenigen. De Regeling organisatie en bevordering van schepelingen bevat géén bepalingen welke een bevordering met terugwerkende kracht mogelijk maken en art. 23 verzet zich daartegen zelfs uitdrukkelijk. Bovendien biedt art. 8 de mogelijkheid betrokkene per een datum gelegen vóór de ingangsdatum der bevordering op de ranglijst te plaatsen, van welke mogelijkheid de M.v.D. gebruik wil maken gepaard gaande met een financiële schadeloosstelling, met als uitgangsdatum 1 dec. 1966 42

— Een schrijver 1e kl. der K.M. verzocht om op een bepaalde opleiding tot korporaal-schrijver te worden geplaatst, doch dit verzoek werd, mede gelet op het resultaat van het vergelijkend onderzoek, door de C.Z.N. afgewezen. In het bestreden besluit van de B.Z. wordt deze afwijzing niet als in strijd met circ. zeemacht 2232f aangemerkt.

De C.R.v.B. acht dit besluit nietig, daar de bevordering tot korporaal volgens de Regeling organisatie en bevordering schepelingen geen keuzebevordering is en dat het in strijd is met het systeem van het voorschrift, wanneer door een gedragslijn, waarbij een wachtlijst als regel niet kan ontstaan, de bevordering tot korporaal in wezen tot een keuzebevordering wordt gemaakt. Het orgaan, dat het administratief beroep behandelt, is bevoegd te bepa-

len of het nodig is een commissie van onderzoek en advies in te schakelen.

De beroepstermijn ging i.c. eerst lopen toen klager er in voldoende mate mee op de hoogte was wat aan de afwijzende beslissing ten grondslag lag, t.w. zijn **examenresultaten** 48

— De M.v.D. had besloten klager, sergeant, te ontslaan wegens ongeschiktheid om in de verkregen kwaliteit te dienen. Dit besluit, vervat in een brief van C.Z.N., heeft in voldoende mate een principieel en definitief karakter om klager door dat besluit rechtstreeks in zijn belang getroffen te achten. Aan het ontslag lag ten grondslag een veroordeling door de krijgsraad wegens verduistering en opz. ongeoorl. afwezigheid. Ten tijde van het begaan van deze feiten was klager volgens de zenuwarts verminderd toerekeningsvatbaar uit hoofde van ziekelijke stoornis der geestvermogens, welke zeer waarschijnlijk geen blijvend karakter heeft. Van een onbekwaamheid of ongeschiktheid als hier aan de orde is, mag echter slechts sprake zijn, indien een meer permanente situatie aanwezig is. Nietigverklaring van het ontslagbesluit. 58

— De M.v.D. had besloten klager, sergeant-telegrafist, te ontslaan wegens een rechterlijk gewijsde i.v.m. zijn algemeen gedrag in de militaire dienst. Het besluit, vervat in een brief van de M.v.D. aan de Commandant der Zeemacht in Nederland, heeft in voldoende mate een principieel en definitief karakter om klager door dat besluit rechtstreeks in zijn belang getroffen te achten.

Dit besluit moet nietig verklaard worden wegens strijd met het algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, dat een besluit door zijn motivering moet kunnen worden gedragen. Hieruit valt af te leiden dat het feit waarom klager veroordeeld is, in voldoende mate deel

- moet uitmaken van, althans nauw moet samenhangen met een laakbaar algemeen gedrag. Dit is i.c. niet het geval. Het wachtdelict waarvoor klager in 1967 veroordeeld is, en klagers algemeen gedrag in militaire dienst (destijds was sprake van alcoholmisbruik) vertonen een dergelijke samenhang niet). 114
- Over een luit.-kolonel was een beoordeling uitgebracht, welke de uitreiking van een min. kennisgeving tot gevolg had. Na het indienen van een bezwaarschrift werd deze beoordeling bij het bestreden besluit op enkele punten gunstiger gemaakt voor Mager. Bij beroep werd n.a.v. een aanvullend klaagschrift door het horen van een aantal officieren door verweerder bij aanvullende contramemorie te kennen gegeven, dat de beoordeling op sommige punten een te ongunstig beeld van klager gaf. Bestreden besluit nietig verklaard 118
- Gedaagde wendde zich met een rekest tot H.M. de Koningin, ten einde herstel van pensioenrechten te verkrijgen. Na overdracht van het rekest aan de M.v.D. ter behandeling, deelde deze aan gedaagde mede, dat het verloren gegane recht op pensioen niet kon worden herregen. Het A.G. verklaarde het besluit nietig, omdat niet de M.v.D., doch de Kroon bevoegd is op **gedaagdes** verzoek te beslissen. Anders de C.R.v.B.: nu het bestreden besluit is tot stand gekomen in samenwerking tussen de Koningin en de M.v.D. als verantwoordelijk minister, geldt als een besluit van de Kroon. Vernietiging van de aangevallen uitspraak en terugverwijzing van de zaak naar het A.G.. 123
- Over een majoor was een beoordeling uitgebracht, welke leidde tot een min. kennisgeving. Daarin stond o.m. als opmerking van de chef van de beoordelaar vermeld, dat klager er niet in geslaagd was een evenwicht te vinden tussen het bekleden van het officierschap en zijn politieke opvattingen en aspiraties. De C.R.v.B. acht de aan klager medegedeelde waarderingen niet op onvoldoende gronden te rusten, terwijl de bij de chef bestaande bezwaren niet betroffen het feit dat klager actief lid was van een politieke partij noch het feit op zichzelf dat hij van zijn politieke opvattingen blijkt gaf, maar wel de wijze waarop hij dit laatste deed 180
- Kort voordat klager in werkelijke dienst kwam, was hij van een trapleer gevallen. Wegens rugklachten, waarvan hij reeds bij opkomst in werkelijke dienst bij de Geneesk. inspectie melding had gemaakt, kwam hij herhaaldelijk op het ziekenrapport. Tenslotte werd een röntgenfoto vervaardigd, welke het beeld van een oude **compressiefractuur** van een wervel liet zien. De C.R.v.B. neemt aan, mede op grond van de mening van een **revalidatie-arts**, dat gedaagdes gebreken in het in art. E II der A.M.P. bedoelde verband staan met de uitoefening van de militaire dienst 238
- Over een korporaal Verbind. dienst bij de Marns was een beoordeling opgemaakt, waarop een aantal minder gunstige punten voorkwamen o.m. gebrek aan wilskracht en doorzettingsvermogen. Klager heeft vroeger een longtuberculose door- gemaakt. Tijdens een oefening — waarbij enkele waterhindernissen moesten worden overgestoken, hetgeen klager geweigerd had, had klager koorts, naar later bleek wegens bronchitis. Bij de onderwerpelijke beoordeling was het medisch aspect geheel althans te veel buiten beschouwing gelaten. Aan de Commandant van de Van Ghent-Kazerne te R'dam wordt gelegenheid geboden een nieuwe beslissing te nemen op het ingestelde administratieve beroep. Het bestreden besluit moet geacht worden te berusten op art. 253 van het K.B. van 30 mei 1934, no. 58 en niet op VVKM 130, hetwelk — als zijnde niet vastgesteld door het daartoe bevoegde gezag — niet als een algemeen verbindend voorschrift kan worden aangemerkt. 242
- De vrijstelling wegens broederdienst is terecht geweigerd. Evenwel is er i.c. aanleiding een bijzonder geval aanwezig te achten als bedoeld in art. 15, eerste lid, onder e der Dienstpl. wet. 254
- Uit de verklaring van de appelland, dat hij er geen bezwaar tegen heeft, indien de Verenigde Naties als een soort wereldpolitie met geweld een

agressor zouden bedwingen, is niet zonder meer af te leiden, dat de app., zoals in de bestreden beslissing wordt geconcludeerd, niet de bezwaren heeft, welke de wet betwensbezwaren militaire dienst beoogt om voor erkenning in aanmerking te komen.

Mede in aanmerking genomen, dat uit een enkele verklaring van een bezwaarde, dat hij geen bezwaar heeft, tegen een bepaalde actie, behoeft niet onder alle omstandigheden te volgen, dat hij geen ernstige bezwaren kan hebben tegen persoonlijke deelneming hieraan, is naar het oordeel van de Kroon de beslissing onvoldoende gemotiveerd en dient deze te worden vernietigd . 294

- Gedaaiges zoon was tengevolge van een verwonding, als bedoeld in art. E II der A.M.P.W. overleden. Een verzoek van gedaagde om kostwinnerspensioen werd afgewezen, nu gedaagde een inkomen had dat hoger was dan de noodzakelijke kosten van het bestaan bedroegen volgens de bij de gemeente geldende normen voor de toepassing van de Alg. Bijstandswet.

Het A.G. oordeelde dat niet meer in redelijkheid afwijzend op genoemd verzoek kon worden beslist, nadat bij gedaagde de gewettigde verwachting was gewekt, dat het gevraagde pensioen zou worden toegekend.

Anders de C.R.v.B.; het opwekken van verwachtingen kan er op zichzelf niet toe leiden, dat deze verwachtingen worden gehonoreerd . 297

- Bij een dpl. soldaat was astmatische bronchitis opgetreden, welke leidde tot zijn afkeuring en ontslag uit de dienst. Een aanvraag om toekenning van militair invaliditeitspensioen werd afgewezen, omdat geen bijzondere en zeer nadelige dienstomstandigheden mede van invloed zijn geweest op het tot uiting komen c.q. verergeren van de aandoening, die berust op een endogene praedispositie. Een hoogleraar in de longziekten acht het weinig waarschijnlijk dat eiser deze afwijking aan de dienst te danken heeft, maar sluit evenmin uit dat bepaalde factoren in dienst bevorderend op het ontstaan van de klachten hebben

gewerkt. Doorslaggevend wil hij laten zijn of eiser al of niet op strozakken heeft geslapen. Nu dit het geval is geweest, acht de C.R.v.B. een verergerend verband tussen eisers uitoefening van de militaire dienst en zijn gebreken aanneemelijk 369

- Art. 3 Beoord. voorschr. kader Luchtmacht bepaalt dat een beoordelingslijst moet worden opgemaakt, wanneer de bevelsverhouding tussen een militair en zijn eerste beoordelaar voor langer dan 3 maanden wordt verbroken. I.c. was op 9 januari 1970 over klager, sergeant der 1e kle, een beoordelingslijst opgemaakt met de waardering C (onvoldoende) voor enkele gezichtspunten. De C.Commando Luchtverdediging verklaarde het beklag ongegrond. De beoordelingslijst was opgemaakt door klagers eerste beoordelaar, die op 27 okt. 1969 tot 9 maart d.a.v. een hoofdoff. cursus aan de Luchtmachtstafschool volgde. De bevelsverhouding tussen betrokkenen was formeel niet doch feitelijk wel voor langer dan 3 maanden verbroken geweest. Beslissing C-CLV vernietigd. 378

- Het niet-nakomen door de beoordelaar van de hem in art. 10 van het B.B.O.Lu. opgelegde verplichting tot het houden van een beoordelingsgesprek is een zeer ernstig verzuim, doch dit kan op zichzelf geen reden geven de beoordeling onjuist te achten of de wijze waarop zij is tot stand gekomen als niet rechtsgeldig te beschouwen.

Onbekendheid met de gronden en feiten. waaroo de bij de kennisgeving medegedeelde waarderingen uit de beoordeling berusten kan niet tot nietigverklaring van de beoordeling leiden althans tot de zitting van de commissie bezwaarschriften, waarin hij is gehoord . 437

- Eiser, als dpl. soldaat gelegerd in de Bondsrepubliek Duitsland, kreeg van zijn commandant géén toestemming om op een feestdag zijn te Kerkrade wonende echtgenote te bezoeken. Op de avond van die dag maakte eiser, na het nuttigen van o.a. enige glazen bier, met een vriend een rit per scooter, waarbij hem een ernstig ongeluk overkwam. Er wordt géén verband met de uit-

- oefening van de militaire dienst
aanvaard als bedoeld in art. 2 lid 1
onder 2° v.d. Pensioenwet voor de
landmacht 1922 438
- Appellant, sinds zijn 15de jaar
varende in dienst van de Nederl.
Koopvaardij, was genoopt ontslag
te nemen bij de maatschappij voor
welke hij voer. Toen hij er niet in
slaagde een andere passende func-
tie te verkrijgen bij de koopvaardij,
ging hij een opleiding tot program-
meur volgen. Het alsnog vervullen
van zijn dienstplicht zou voor hem,
mede gezien zijn leeftijd (25), zeer
bezwaarlijk zijn. Vrijstelling van
dienst verleend wegens bijzonder
geval 443
- Hoewel de M.v.D. terecht van oor-
deel is, dat de gewetensbezwaren
tegen de militaire dienst door de
appellant mondeling naar voren
gebracht, deels andere zijn dan die,
welke hij noemt in een schriftelijke
toelichting, kan hieruit niet worden,
afgeleid, dat die toelichting geen
eigen gedachten van de appellant
zou bevatten en dat deze niet van
betekenis zouden kunnen zijn.
Bestreden besluit vernietigd. . 444
- Eiser was per 1 nov. 1969 voorbij-
gegaan voor bevordering tot luit.-
kolonel, terwijl hem tevens werd
medegedeeld dat hij niet meer voor
bevordering in aanmerking kwam.
Van geen reden is gebleken waarom
het besluit in rechte aantastbaar
zou zijn. Niet gezegd kan worden,
dat het advies van de Raad van
Opperofficieren van de K.L. niet op
de juiste wijze zou zijn tot stand
gekomen. Een door een buitenlands
officier opgesteld rapport kan in
redelijkheid bijdragen tot een voor
eiser ongunstig resultaat 505
- Een tijdelijk res. tweede-luitenant,
kortverbandvrijwilliger, werd uit
zijn officiersfunctie ontheven, waar-
door hij van rechtswege terugkeer-
de tot de rang van res. kornet.
Gelijktijdig werd hij met toepassing
van art. 22 lid 1 sub e juncto art.
24 R.M.A.KL./KLu. uit de dienst
bij het res. personeel ontslagen.
Terecht. Eiser miste de geschiktheid
om een officiersfunctie te vervullen.
De Minister kon in redelijkheid tot
zijn oordeel komen, dat slechts door
eisers ontslag het belang van de
dienst was te behartigen en dat het
ontslag zonder de kwalificatie „eer-
vol" moest worden gegeven. Het
was aan eiser zelf te wijten dat zijn
dienstverband een einde nam, waar-
door hij ook zijn premie-aanspraken
als k.v.v. verloor. Geen rechtsregel
vordert dat in een geval als het
onderhavige de betrokkene alvorens
te besluiten steeds wordt gehoord. 564
- Bezwaartegenconduiterapport over
een hoofdofficier. Bezwaar ingesteld
zowel tegen een rood-onderstreepte
passage (waaromtrent door de
beoordelaar inlichtingen waren ge-
geven) als tegen een zwart-onder-
streepte passage; beide beroepen
ontvankelijk en gegrond geoor-
deeld. Rubriek VIII van het con-
duiterapport mag naast karakter-
trekken ook feitelijke constate-
ringen bevatten 604
- Afwezigheid. Zie bij **Ongeoorloofde**
afwezigheid.
- Algemeen beginsel van behoorlijk be-
stuur. Een besluit moet door zijn
motivering kunnen worden gedra-
gen. 114
- Ambtelijke mededeling. Als korporaal,
ingedeeld bij de kapel K.Lu., aange-
wezen om lessen te volgen aan het
Kon. Conservatorium, telkens voor-
dat hij naar die lessen moest gaan,
een dienstreis naar 's-Gravenhage
aangevraagd en dan telkens niet het
Conservatorium bezocht. (Onjuiste
ambtelijke mededeling doen). . 422
- Appel. Memorie van — 101
- Artikel **G 8** Alg. Mil. Pensioenwet.
„Noodzakelijke kosten van het
bestaan" in — hebben dezelfde
betekenis als die in de Alg. Bij-
standswet. 297
- Artikel **220 R.L.Lu.** Verzoek om een
tegemoetkoming van rijkswege in
de kosten voor bijstand van een
raadsman, zijnde verzoeker in 2
instanties vrijgesproken van het
hem tenlastegelegde afgewezen,
omdat — niet spreekt van kosten
van een raadsman 278
- Artikel **43 R.V.V.** Het in — gegeven
verbod om militaire colonnes te
doorsnijden geldt slechts op een
kruising of splitsing van wegen
voor weggebruikers, die deze kroi-
sing of splitsing naderen over een
andere weg dan de betreffende
militaire colonne 229
- Artikel **50** sub a **W.K.** De door de straf-
oplegger na de strafoplegging inge-

- voegde zinsnede: „zonder van tevoren zijn commandant toestemming te hebben gevraagd" was in strijd met —, daar de strafoplegger deze omstandigheid uit het onderzoekbekendwas. 288
- Artikel 167 W.M.Sr.** — geldt ook voor particuliere motorvoertuigen. 533
- Bij veroordeling op grond van — kan aan de veroordeelde de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen niet worden ontzegd. . . 533
- Artikelen 167 en 168 W.M.Sr.** De artikelen 167 en 168 W.M.Sr. . . 12
- Artikel 138 W.Sr.** Noch uit de wetsgeschiedenis, noch uit de bewoordingen van — valt af te leiden dat „erf" een zo beperkte betekenis zou hebben dat daaronder niet zou vallen een kazerneterrein . . . 37, 426
- Artikel 350 W.Sr.** Onbruikbaar maken in de zin van — is niet op te vatten als het voor altijd of voor lange tijd ongeschikt maken maar daaronder valt ook het in het leven roepen van een toestand welke, zolang deze niet is opgeheven, het gebruik waartoe het voorwerp bestemd is, belemmert. 426
- Bedreiging van een meerdere met enig kwaad.**
- **Opz.** mondelinge belediging van een vaandrig en — door een korporaal. 27
- met zware mishandeling, gepleegd door een sergeant-majoor die in dronkenschap verkerende, en vertoerd omdat men hem had gezegd niet zijn auto te besturen, met een open dolkmes, waarvan het lemmet 10 cm lang was, stekende bewegingen had gemaakt naar 2 onder-officieren 590
- Behulpzaam zijn aan het ontkomen aan aanhouding door de politie:** toen een dief, die door de politie werd verhoord, hard wegliep, als bestuurder van een auto deze narijden, hem laten instappen en met hem wegrijden 417
- Beklag over een oplegde krijgstuchtelijke straf.** Enige vragen bij het — . 329
- Beklagzaken**
- Een kanonnier was gestraft met 6 dagen verzwaard arrest ter zake van: „Op kwetsende en denigrerende wijze een pamflet geschreven over de groetplicht in de K.L. Dit pamflet zonder toestemming, in de Johannes Postkazerne te Havelte verspreid." De beklagmeerdere handhaaft na beklag de strafoplegging. Het H.M.G. acht de kritiek weliswaar in uiterst vrijmoedige termen gesteld, doch i.c. de grenzen van de militaire tucht of orde niet overschreden, terwijl een verspreiding als bedoeld in art. 17 sub d en art. 19 sub c Regl. Kr. zich niet heeft voorgedaan 107
- Een wachtmeester der Kon. Marech. was door zijn eskadronsc. gestraft met 3 dagen licht arrest ter zake van: „In strijd met een eskadronsof- ficer, zonder toestemming na een nachtelijke escorte een compensatie genoten van 4 uur, terwijl hij slechts op 2 uur recht had." Beklag in eerste instantie niet ontvankelijk verklaard daar liet niet binnen de wettelijke termijn zou zijn ingediend. In hoger beroep overwoog het H.M.G., dat klager tijdens de beklagtermijn bij de opperwachtmeester van het eskadron was gekomen, die op dat ogenblik de hoogstaanzegende militair van het eskadron was en als zodanig gerechtigd was het beklagschrift in ontvangst te nemen, doch die dit ten onrechte niet gedaan had. Beklag ontvankelijk verklaard en de stukken in handen gesteld van de beklagmeerdere. 172
- Een soldaat was gestraft met 3 maanden plaatsing in de tucht- klasse terzake van het mankeren op een kuilcorvee, het pas na herhaalde aanmaning het dienstbevel een tafel schoon maken uitgevoerd en het tijdens een mars naar de schietbanen in de houding lopend, de orde verstoord door gearmd met een medesoldaat te lopen en na verbod daartoe hand in hand met deze te lopen 235
- Een dpl. korporaal was gestraft met 4 dagen licht arrest terzake van: „Ongeveer 4 uur na het aanvangs- tijdstip van de ochtenddienst van bewegingsvrijheid teruggekeerd, doordat hij maandagmorgen, zonder van tevoren zijn commandant toestemming te hebben gevraagd, eerst zijn defecte auto bij de dealer in reparatie heeft gegeven, alvorens naar zijn onderdeel terug te keren en hierdoor enkele uren later in zijn standplaats gearriveerd dan wanneer hij per eerste reisge-

- legenheid met de N.S. zou hebben gereisd." De strafoplegger had na de strafoplegging — in strijd met art. 50 sub a W.K. — de strafreden aangevuld met dezinsnede: „zonder van te voren zijn commandant toestemming te hebben gevraagd." De strafoplegging was niet in strijd met art. 5 en 6 van het Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. 288
- Aanklager, dpl. wachtmeester, was verweten, dat hij bij het in- en uitbouwen van de hoofdrelaiskast van zijn tank een aansluitplug onjuist geplaatst had, waardoor enige beschadiging ontstaan was. Beschadiging was te wijten aan een gebrek aan technische vaardigheid bij Mager, en niet aan onachtzaamheid of aan het niet-naleven van voorschriften en dat het feit op zichzelf beschouwd dan ook geen inbreuk maakt op de militaire tucht of orde. Beklag gegrond 503
- Klager, sergeant der 1e kle, was belast met het afsluiten van een werkplaatsruimte. Toen hij de sleutel daarvan niet kon vinden was hij zonder behoorlijk maatregelen te hebben getroffen voor de afsluiting, naar huis gegaan. Bij het onderzoek had hij onware verklaringen afgelegd. Voor beide feiten werd hij gestraft. Bij de strafbepaling was in **aanmerking** genomen dat een deel van de straf viel in het Pinksterverlof. De beklagmeerdere handhaafde de opgelegde straf, liet het afleggen van onware verklaringen vervallen en en vermeldde niet dat de straf samenviel met een deel van het Pinksterverlof. Het H.M.G. verklaarde het beklag gedeeltelijk gegrond. Het afleggen van onware verklaringen bij het onderzoek vormde een op zichzelf staand belangrijk bestanddeel van de strafreden, waarvoor klager **méde** was gestraft, zodat de ongewijzigde straf niet langer in de juiste verhouding tot het bestrafte feit stond 600
- Belediging. Opz. mondelinge — van een meerdere (vaandrig) en bedreiging met enig kwaad van deze door een res. korporaal 27
- Beleidsfout.** Als sergeant, belast met de wachtdienst als groepscommandant L.B., en wetende dat een tot die wacht behorende soldaat door drankgebruik ongeschikt was voor het verrichten van wachtdienst, hem niettemin op post gesteld. . . 166
- Bemoeilijken van de nasporg. Nadat een misdrijf was gepleegd, met het oogmerk —, sporen van het misdrijfvernietigen. 489
- Besloten erf, bij een ander in **gebruik, wederr.** binnendringen.
- Binnendringen door een groot aantal jeugdige personen in de „Juliana van Stolbergkazerne" te Amersfoort, toen een der toegangspoorten open was om een auto van binnen naar buiten te laten passeren . . . 37
- Het door 2 verenigde personen wederrechtelijk binnendringen van een erf bij een ander in gebruik: het terrein van de J.W.F.-kazerne te Assen 426
- Bespotten van een meerdere. Als korporaal een sergeant in zijn tegenwoordigheid — door hem toe te voegen: „Je lijkt wel een kind van 5 jaar". 433
- Bevelsbevoegdheid in het militaire **straf-** en tuchtrecht. Enkele **opmerkingen** over de verhouding meerdere-mindere en de —. 385
- Bijstand van een klager, die overeenkomstig art. 67 W.K. de eindbeslissing van het H.M.G. inroept . . . 128
- Bijstand in tuchtzaken 235
- Bijstand van een raadsman. Verzoek om een tegemoetkoming van Rijkswege in de kosten van —, zijnde verzoeker in 2 instanties vrijgesproken van het hem tenlastegelegde afgewezen. 278
- Binnendringen. Het door 2 personen wederrechtelijk — van een erf bij een ander in gebruik, het terrein van de J.W.F.-kazerne te Assen. . . . 426
- Boekaankondiging.
- Mr. A. Stemerding. De ombudsman voormilitairen 62
- Mr. J. D. van der Meulen. De belediging van hoofden van bevriende staten. Praeadvies uitgebracht door de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking 189
- Mr. E. J. de Roo. Godslastering; rechtsvergelijkendestudie over blasfemie en andere religiedelicten. . . 256
- Mr. F. Kalshoven. Belligerent reprisals. 310
- Prof. Mr. H. C. F. Schoordijk, Het nieuwste huwelijksvermogensrecht. 318

- **Mr. N. E. Algra — Mr. H. C. J. G. Janssen.** Rechtsingang 319
- **Dr. A. M. Bos.** Het begrip strafbaar feit in de rechtsvorming. 380
- **Mr. H. M. Pijls en Drs. Th. R. M. Willemsse.** Praeadviezen. Communicatie bij opsporing en vervolging 380
- **Recueils de la Société Internationale de Droit Pénal Militaire et de Droit de Guerre** 511
- **J. P. Falkowski.** With the wind in my face 573
- **Mr. H. H. A. de Graaff.** Een grensverkenning 619
- Brandstichting.**
- zijnde daarvan gemeen gevaar voor goederen te duchten. In een nacht gordijnen van een lagere school in brandgestoken 207
- zijnde de daarvan gemeen gevaar voor goederen te duchten door op een soldatenkamer een daar aangebracht decorationet in brand te steken en, toen dit sterk begon te roken, dat net in de gang te deponeren en met terpentijn te overgieten. 219
- Broederdienst.** Zie bij **Vrijstelling** wagens — .
- Clandestiene radiozender.** Als dpl. sergeant het in het bezit hebben van een — 154
- Collectieve straf.** De aanwijzing van raddraaiers tot „halwacht” dient te worden aangemerkt als een maatregel van collectieve straf, zodat opdrachten ter uitvoering van die maatregel geen dienstbevelen zijn. 279
- Desertie i.t.v.vr.** Op 18 sept., na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel teruggekeerd en afwezig gebleven totdat hij op 3 dec. d.a.v. is aangehouden 413
- Diefstal.**
- gedurende voor de nachtrust bestemde tijd. In een nacht een cafeteria binnengedrongen en ruim f 400,— wisselgeld uit de kassa genomen 207
- van een bromfiets en vervolgens daarmede rijden, wetende dat hem bij vonnis de rijbevoegdheid was ontzegd. 348
- uitlokken van — door het verlenen van toestemming en gelegenheid tot het wegnemen van gereedschap en uitrustingsstukken door een adj. ond. off. 358
- **Medeplichtigheid** aan — door, terwijl zijn kameraad een auto opvijzelde en doende was een wiel van die auto weg te nemen, toen onraad verscheen, die kameraad te waarschuwen. 417
- Als korporaal in de bondsrepubliek Duitsland een bajonet met schede en een kijker weggenomen 489
- door een dpl. soldaat van een buitengevechtsjas, toebehorende aan het Rijk en in gebruik gegeven aan een ander dan aan hem beklaagde. 500
- Een spaarbankboekje weggenomen en zich daarop tweemaal f 500,— doenuitbetalen 542
- Dienstbevel.** Onder een — moet worden verstaan een bevel betreffende enig dienstbelang, van welke aard ook 467
- Dienstbevel.** Het —, een juridische benadering 144, 382
- Dienstbevelen.** De aanwijzing van raddraaiers tot „halwacht” dient te worden aangemerkt als een maatregel van collectieve straf, zodat opdrachten ter uitvoering van die maatregel géén — zijn 279
- Dienstplichtigen.** Wet rechtstoestand . 608
- Dienstverplichtingen.** Zich opz. voor een bepaalde soort van — ongeschikt maken: als res. soldaat, alvorens op post te komen als schildwacht, zich bedrinken 169
- Disciplinaire regelingen.** Een vergelijking tussen de — van de krijgsmacht en die in enige ondernemingen 449
- Dood** van een ander te wijten aan schuld.
- Als dpl. soldaat met een met scherpe patronen geladen pistoolmitrailleur als schildwacht op post gestaan hebbende, kort nadat hij was afgelost, hoogst roekeloos met dat wapen gespeeld, waardoor een vuurstoot werd afgegeven en een andere soldaat daardoor werd gedood 32
- Eigenlijke krijgstucltelijke vergrijp**
- Het — 577
- Erf Onder** — in art. 138 W. Sr. valt ook kazerneterrein 37, 426
- Errata** 320, 621
- Falkowski, J. P.** With the wind in my face 573
- Franse militaire straf- en tuchtrecht.**
- Tour d'horizon van het — 257
- Getuige zijnde** van een door een mindere gepleegd misdrijf nalaten de door het belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld naar vermogen aan te wenden. 166

- Humanitaire oorlogsrecht. De ontwikkeling van het — 193
- Internationale rechtshandhaving 513, 621
- Jehova-getuige. Principiële opz. ongehoorzaamheid door een —. Gewetensbezwaren van hen die weigeren gebruik te maken van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst kunnen niet worden erkend. 158
- Justitiële statistiek van het C.B.S.
- Militair — over de jaren 1969 en 1970 (7 overzichten) 302
- Militair — over de eerste halfjaren 1970—1971 (7 overzichten) 611
- Kosten voor bijstand van een raadsman in militaire strafzaken.
- Verzoek om een tegemoetkoming van rijkswege in de —, zijnde verzoeker in 2 instanties van het hem tenlastegelegde vrijgesproken, afgevozen. 278
- Een stap terug 524
- Krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten. Nogmaals: De — 397
- Krijgstuchtelijke bestraffing door de krijgsraad als ware de Raad de C.O. van beklaagde.
- Op roekeloze wijze bij een oefening een geweer gericht op een aantal toekijkende kinderen, en zonder zich te hebben overtuigd of het wapen daardoor geladen werd, de afsluiter naar achter gebracht en het wapen afgevuurd, waardoor een schot met een losse patroon afging en een dier kinderen licht gewond werd. Geen strafbaar feit, wel een krijgstuchtelijk vergrijp hetwelk de krijgsraadafdoet. 161
- Ten laste gelegd: Na ziekte 2 dagen ongeoorloofd afwezig gebleven. De krijgsraad acht het ten laste gelegde niet bewezen en straft beklaagde krijgstuchtelijk wegens het niet meegaan, toen hij door een militaire ambulance werd opgehaald, hoewel hij daartoe wel in staat was 286
- Als dpl. wachmeester circa 1 dag, nadat hij, na ziekte in staat was te reizen, naar zijn onderdeel teruggekeerd. Het bewezen verklaarde levert geen strafbaar feit op (kortere afwezigheid dan 24 uur). 339
- Als korporaal zijn mindere, een dpl. soldaat, in het gelaat geslagen, waardoor diens neusbeentje is gebroken (mishandeling); behandeling van de zaak als krijgstuchtelijk vergrijp en bevestiging van de reeds opgelegde straf van 8 dagen verzuwaard arrest. 475
- Als dpl. huzaar zich in dienstbetrekking in de bondsrepubliek Duitsland bevindende als wacht-hebbende na het beëindigen van een patrouillegang, zich, in strijd met het bevel van de wacht., niet onmiddellijk naar het wachtlokaal, doch in stede daarvan naar de kantine begeven. Kwalificatie volgens art. 129 W.M.Sr. 494
- Krijgstuchtelijk vergrijp. Zie bij Het eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp.
- Lange harenzaak. Zie bij Tweede —.
- Maatregel van collectieve straf. De aanwijzing van raddraaiers tot „halwacht” dient te worden aange-merkt als een maatregel van collectieve straf, zodat opdrachten ter uitvoering van die maatregel geen dienstbevelen zijn 279
- Mededeling. Zie bij Ambtelijke mededeling.
- Medeplegen van valsheid in geschrifte. Als militair opz. met een militair van mindere rang —. Als serg.-maj. met een sergeant afgesproken dat deze een gefingeerde rekening voor schilderwerk zou tekenen, waarmee de serg.-maj. een aftrekpost op zijn belastingaangifte zou kunnen opvoeren. 223
- Medeplichtigheid. — aan diefstal door, terwijl zijn kameraad een auto opvijzelde en doende was een wiel van die auto weg te nemen, toen onraad verscheen, die kameraad te waarschuwen 417
- Meerdere-mindere. Zie bij Verhouding meerdere-mindere.
- Memorie van appel 101
- Militaire colonne. Een burgerauto, die zich heeft ingevoegd in een —, voldoet niet aan de duidelijke en niet voor tweërlei uitleg vatbare definitie welke art. 4 sub f R.V.V. van een — geeft, immers geen militair voertuig is en niet onder de bevelen, van de commandant van de colonne valt. Daarom moet een aldus ingevoegde burgerauto, als bij het naderen van een driekleurig verkeerslicht het licht van groen op geel verspringt, stoppen 365
- Militaire verkeersdelicten.
- Het opz. wederr. als bestuurder van een motorrijtuig van de krijgsmacht gereden over de rolbaan van de vliegbasis Leeuwarden; aldus rijdende met die auto over de kop

- geslagen waardoor de veiligheid op die rolbaan in gevaar gebracht. Veroordeling wegens het eerste feit. Dit feit krijgstuuchtelijk afgedaan 29
- **Opz. wederr.**, met een militair voertuig op de openbare weg in de Bondsrepubliek Duitsland gereden. 217
- Als bestuurder van een militaire auto in de Bondsrepubliek Duitsland op een natte weg in een bocht geslipt en op het voetpad terecht gekomen 227
- Onder invloed van alcoholhoudende drank verkerende als bestuurder van een auto gereden op een kazerneterrein 409
- Militair juridisch brevet. Toekenning van het — 576
- Militair **Justitiële Statistiek**. Zie bij Justitiële Statistiek van het **C.B.S.**
- Militair straf-, strafproces- en tuchtrecht in anderelanden 1
- Militair tuchtrecht. Militair straf-, strafproces- en — in andere landen. 1
- Minderheidsvoorstel. Enige opmerkingen over een — 321
- Mishandeling.
- Poging tot zware — 350
- Ten laste gelegd: zware — door met het hoofd opz. gewelddadigeen andere soldaat een stoot in het gelaat te geven waardoor enige tanden zijn gebroken. Opzet niet bewezen; het feit, geen strafbaar feit, ter verdere behandeling verwezen naar de **C.O.** 407
- Als sergeant der 1e kle zijn mindere, een dpl. soldaat, tegen diens wang geslagen 473
- Als korporaal zijn mindere, een dpl. soldaat, in het gelaat geslagen, waardoor diens neusbeentje is gebroken; bevestiging van de reeds opgelegde krijgstuuchtelijkstraf van 8 dagen verzuwaard arrest 475
- **van** een ambtenaar gedurende de rechtmatige uitoefening van zijn bediening: een agent van politie in het gelaat gestompt, die hem, naar aanleiding van een klacht dat beklagde een vrouw had lastig gevallen, had gelast om door te lopen 545
- Bedreiging met zware —, gepleegd door een sergeant-majoor die in dronkenschap verkerende, en vertoord was omdat men hem had gezegd niet zijn auto te besturen, met een open dolkmes, waarvan het lemmet 10 cm lang was, stekende bewegingen had gemaakt naar 2 onderofficieren 590
- Moord. Poging tot — 350
- Nasporing van een misdrijf bemoeilijken. Nadat een misdrijf is gepleegd, met het oogmerk om de nasporing daarvan te bemoeilijken, sporen van het misdrijfvernietigen 489
- Onbruikbaar maken in de zin van art. 350 W. Sr. Betekenis van — 426
- Ondermijnen van de tucht onder de **krijgsmacht**.
- Aanslaan van een geschrift waarin de tucht onder de krijgsmacht wordt ondermijnd. Verwijzing naar de **C.O.** 550
- Ongehoorzaamheid. Opzettelijke —.
- Als dpl. sergeant geweigerd te voldoen aan het bevel van een kapitein om als **wachtc.** op te treden van een over een vertrek met wapens gestelde wacht.
- Geweigerd te voldoen aan de opdracht van de kapitein om zich in uniform te kleden, met volharding. 21
- Als res. korpl T.S. die, tegen 12.00 uur opdracht ontvangende van een sergeant I om een **autowiel** te demonteren, geantwoord, dat het bijna 12.00 uur was en dat hij moest eten 103
- Principiële — door een Jehova-getuige. De krijgssraad verwerpt het beroep op overmacht en het beroep op het ontbreken van alle schuld omdat de wetgever in de Wet Gewetensbezwaren militaire dienst een regeling heeft getroffen ten behoeve van hen die tegen de vervulling van militaire dienst ernstige gewetensbezwaren hebben; aldus heeft de wetgever te kennen gegeven dat gewetensbezwaren van hen die weigeren van deze regeling gebruik te maken niet kunnen worden erkend 158
- Principiële — door een **recruut** die op de dag van zijn opkomst in werkelijke dienst weigert een militair uniform aan te trekken, met volharding 213
- Beklaagde was aangewezen voor „**halwacht**”, een door de Commandant ingestelde wacht gedurende de nachtelijke uren in de hal van het legeringsgebouw ter voorkoming van wanordelijkheden en baldadigheden. De C. had bepaald dat in de éérste plaats raddraaiers in aanmerking zouden worden gebracht voor de dienst als „**halwacht**”. Beklaagde had geweigerd uit bed

- en op post te komen. Hier was sprake van een maatregel van collectieve straf, zodat opdrachten ter uitvoering van die maatregel geen dienstbevelen zijn; vrijspraak. 279
- Geweigerd te voldoen aan het bevel van een meerdere een AMX voertuig af te spuiten doch in stede daarvan zich verkleed en naar een cabaretgegaan 341
- Schriftelijk opdracht gekregen hebbende van een wachmeester der 1e kle om naar zijn onderdeel terug te keren, opz. nagelaten hieraan te voldoen; schriftelijk opdracht gekregen hebbende van een eerste-luitenant om naar zijn onderdeel terug te keren, opz. nagelaten hieraan te voldoen 343
- Tweede lange-harenzaak. Als dpl. soldaat op de dag van opkomst in werkelijke dienst geweigerd zijn (lange) haren naar het gangbare model te laten knippen, en na uitdrukkelijk gewezen te zijn op zijn strafbaarheid in zijn ongehoorzaamheid volhard 467
- Principiële — door een Jehovagetuige: weigering om gereedliggende kleding en uitrusting in ontvangst te nemen met volhardig 533
- Ongeoorloofde afwezigheid.** Zie ook bij **Desertie.**
- Opz. — i.t.v.vr. tenminste 1 dag en niet langer dan 30 dagen durende.**
- na ziekte. Terzake van — gestraft zijnde met verzuwaard arrest, niet voldaan aan de opdracht van de strafoplegger om zich tot het ondergaan daarvan te melden bij de wachtcommandant. In stede daarvan opz. ongeoorloofd zijn onderdeel verlaten 281
- Na ziekte 2 dagen ongeoorloofd afwezig gebleven. Niet bewezen. De krijgsraad straft beklagde krijgstuchtelijk wegens het niet meegaan, toen hij door een militaire ambulance werd opgehaald, terwijl hij daartoe wel in staat was. 286
- Als dpl. wachmeester circa 1 dag, nadat hij, na ziekte, in staat was te reizen, naar zijn onderdeel teruggekeerd. Het bewezen verklaarde levert geen strafbaar feit op (afwezigheid korter dan 24 uur). Vrijspraak en krijgst. bestraffing door de krijgsraad. 339
- Na ziekte niet onmiddellijk naar zijn onderdeel teruggekeerd; na verlof niet onmiddellijk naar zijn onderdeelteruggekeerd 343
- Ongeschikt maken.** Zich opz. — voor een bepaalde soort van dienstverplichtingen: als res. soldaat, alvorens op post te komen als schildwacht, zich bedrinken 169
- Oorlogsrecht.** Zie ook bij **Humanitair oorlogsrecht.**
- Rechten van de mens, — en represailles 65
- Opdracht tot verwijzing naar de militaire rechter 151**
- Opmerkingen over een minderheidsvoorstel. Enige — 321**
- Oproeping voor de werkelijke dienst.**
- Opz. niet voldoen aan een wettige — dooreen dpl. korporaal, die werd opgeroepen voor herhalingsoefeningen. 562
- Personalia 448, 576**
- Poging tot moord althans mare mishandeling.** — door een ander met kracht met een mes in de buik of borst te steken, waardoor de grote holle ader werd geperforeerd, doch het slachtoffer niet werd gedood 350
- Poging tot het misdrijf: opz. en wederr. eniggoeddat geheel of tendele aan een ander toebehoort onbruikbaar maken.**
- gepleegd door verenigde personen door op het kazerneterrein van de J.W.F.-kazerne te Assen, suiker te doen in de tanks van een aantal militaire vrachtauto's. Betekenis van onbruikbaar maken. 426
- Raadsman in militaire strafzaken.**
- Verzoek om een tegemoetkoming van rijkswege in de kosten van een —; zijnde verzoeker in 2 instanties van het hem ten laste gelegde vrijgesproken; afgewezen 278
- Raadsman in militaire tuchtzaken.** Zie bij **Bijstand van een klager, die overeenkomstig art. 67 W.K. de eindbeslissing van het H.M.G. inroept.**
- Raadsman.** Kosten van — van beklagde. 524
- Radiozender.** Zie bij **Clandestiene radiozender.**
- Rechten van de mens, oorlogsrecht en represailles 65**
- Rechtshandhaving.** Internationale — 513
- Rechtstoestand dienstplichtigen.** Wet 608
- Represailles.** Rechten van de mens, oorlogsrecht en — 65
- Richten van een geweer op een aantal toekijkende kinderen.** Op roekeloze wijze — Zie bij **Krijgstuchtelijke**

bestrafing door de krijgsraad als ware de Raad de C.O. van **beklaagde**. Slaan van een mindere in dienst. Als sergeant, naar aanleiding van een spottende opmerking tegen hem door een korporaal, de korporaal een stomp in het gelaat gegeven . 435

Sporen van een misdrijf vernietigen. — om de nasporing daarvan te bemoeiijken. 489

Stap terug. Een — 524

Statistiek. Zie Justitiële statistiek van het C.B.S.

Stichting maatschappelijke begeleiding militairen 448

Strafbare feiten. Nogmaals: De krijgstuchtelijke afdoening van — . . . 397

Technische vaardigheid. Gebrek aan . 503

Tegemoetkoming van rijkswegen in de kosten voor bijstand van een raadsman. Verzoek om een — zijnde verzoeker in 2 instanties vrijgesproken van het hem ten laste gelegde 278

Tour d'horizon van het Franse militaire straf- en **tuchtrecht** 257

Tuchtondermijnd geschrift. Bekend met de strekking van een geschrift waarin de tucht onder de krijgsmacht wordt ondermijnd, zodanig stuk aanslaan. Verwijzing naar de C.O. 550

Tweede lange-harenzaak. Als **dpl.** soldaat op de dag van opkomst in werkelijke dienst geweigerd zijn (lange) haren naar het gangbare model te laten knippen, en na uitdrukkelijk gewezen te zijn op zijn strafbaarheid in zijn ongehoorzaamheid volhard 467

Uitlokken van diefstal. — door het verlenen van toestemming en gelegenheid tot het wegnemen van gereedschap en uitrustingsstukken door een adj. ond. off. 358

Valsheid in geschrift. Als militair opz. met een militair van mindere rang medeplegen van —. Ais **serg.-maj.** met een sergeant afgesproken dat deze een gefingeerde rekening voor schilderwerk zou tekenen, waarmede de **serg.-maj.** een aftrekpost op zijn belastingaangifte zou kunnen opvoeren 223

Verduistering. (meermalen gepleegd): Als factuur een geldbedrag, hetwelk hij van een matroos had ontvangen om dat per postwissel over te maken, zich wederrechtelijk toegeëigend . 90

Vergelijking tussen disciplinaire rege-

lingen van de krijgsmacht en die in enige ondernemingen. Een — . . . 449

Verhouding meerdere-mindere. Enige opmerkingen over de — en de bevelsbevoegdheid in het militaire straf- en tuchtrecht 385

Verkeersdelicten. Zie ook bij Militaire Verkeersdelicten.

— Primair ten laste gelegd: besturen van een auto onder drankinvloed, subsidiair: de veiligheid op de weg in gevaar brengen. Beklaagde was door een tegenligger met verblindend licht te ver uitgeweken en tegen een boom en een lichtmast gereden. Vrijspraak van het primair ten laste gelegde, omdat de deskundige het alcoholpercentage niet kon vaststellen tijdens het ongeval noch een schatting daarvan kon geven, en de politieambtenaren, die beklagde gesproken hadden, onmiddellijk na het ongeval in hun relaas geen bijzonderheden over beklagde hadden vermeld . . . 93

— Als bestuurder van een jeep daarmede op de linkerweghelft gereden van een circa 8 meter brede weg, die voor tegemoetkomend verkeer afgesloten was voor motorrijtuigen; aldus rijdende in botsing gekomen met 2 jongens die op rijwielen uit een onoverzichtelijke uitrit de jeep tegemoetreden. Vrijspraak van art. 36 W.V.W. en van art. 25 W.V.W. Beklaagde heeft zich schuldig gemaakt aan overtreding van art. 22 R.V.V., welke gedraging denkbaar is zonder dat tevens art. 25 W.V.W. wordt overtreden 98

— Door een tegenligger doorsnijden van een links afslaande militaire colonne 229

— Ais bestuurder van een personenauto, terwijl hij onder drankinvloed verkeerde, gereden over de veerbrug van de Texelse veerpont te Den Helder. Deze veerbrug is een openbare weg. 333

— Diefstal van een bromfiets en vervolgens daarmee rijden, wetende dat hem bij vonnis de rijbevoegdheid was ontzegd. 348

— **Over** een openbare weg rijden als bestuurder van een auto, welke niet voorzien was van goed werkende draagveren; niet voorzien was van twee deugdelijke remmen; en overigens in onvoldoende staat van onderhoud verkeerde . . . 354

- Als bestuurder van een auto: in **file** geparkeerd zijnde, weggereden nadat hij achteruitrijdende een andere auto had beschadigd; gereden zonder W.A.-verzekering en gereden met een in onvoldoende staat van onderhoud verkerende auto . 403
- Als bestuurder van een personenauto binnen de bebouwde kom de max. **snelh.** van 50 km/u zodanig overschreden en daardoor zodanig de veiligheid op de weg in gevaar gebracht dat een hem achtervolgende politieauto uit veiligheidsoverwegingen de achtervolging moest staken. 463
- Ten laste gelegd: (1) roekeloos of onachtzaam rijden met een auto en daardoor een tegemoetkomende auto beschadigd en vervolgens doorgereden voordat de identiteit kon worden vastgesteld, een en ander onder drankinvloed; (2) vervolgens binnen de bebouwde kom ver boven de toegestane max. snelheid van 50 km/u gereden en in een bocht met de auto over de kop geslagen, waardoor een passagiere ribletsel heeft bekomen, een en ander onder drankinvloed; (3) gereden met een auto waarvan de rechtervoorwielband onvoldoende profileringsvertoonde . 478
- Als bestuurder van een (particuliere) auto daarmee gereden over een voor het militaire verkeer openstaande weg, waarbij de door het bevoegde gezag met **betrekking** tot dat verkeer gegeven regels **niet** in acht genomen waren, nl. de auto in onvoldoende technische toestand verkeerde 533
- Gereden in een auto waarvan één stoplicht niet werkte en die niet voorzien was van een hoorn en goedwerkende draagveren, terwijl de auto rijtechnisch in onvoldoende staat van onderhoud verkeerde en zonder dat een verzekering overeenkomstig de W.A.M. van kracht was. Veroordeling tot 4 geldboeten. 537
- Als bestuurder van een auto daarmee gestopt op een weg waar een bord volgens model 51 van bijlage 2 R.V.V. was geplaatst, met — ongeveer evenwijdig aan de weg — een onderbord waarop 2 horizontale zwarte pijlen waren afgebeeld . . 547
- Als bestuurder van een auto over de voor het openbare verkeer openstaande weg gereden, terwijl hij onder invloed van **alkohol** verkeerde. 557
- Als bestuurder van een **motorrijtuig** handelen in strijd met art: 26 W.V.W. 590
- Verkeersmisdriven in het Wetboek van Militair Strafrecht. De — 129
- Vernietiging van een **krijgsraadvonniss.** — omdat de krijgsraad, na de behandeling op 27 januari, de behandeling heeft hervat op 12 mei d.a.v. doch in een andere samenstelling, zonder dat beklagde bij de hernieuwde behandeling van zijn zaak enige verklaring met betrekking tot het ten laste gelegde feit heeft afgelegd, noch dat **hij** bij zijn verklaring op 27 januari afgelegd, heeft volhard. 529
- Verspreiden van een geschrift (het blad **Luctor**) waarin tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag en tot enige misdrijven, in het **W.M.Sr.** omschreven, wordt opgeruid. In aanmerking nemen van het daarbij gepleegd krijgstuuchtelijk **ver-grijp?** 74, 80
- Vertrouwensman in tuchtzaken. Zie bij Bijstand van een klager, die overeenkomstig art. 67 **W.Kr.** de eindbeslissing van het H.M.G. inroeft.
- Verwijzing naar de militaire rechter. Opdracht tot — 151
- Verwijzing van een zaak naar de C.O. van beklagde.
- **Opz. wederr.** gereden met een militair motorrijtuig over de rolbaan van de vliegbasis Leeuwarden (art. 164 **W.M.Sr.**) 29
- (Zware) mishandeling door een soldaat door met zijn hoofd een kameraad gewelddadig een stoot in het gelaat te geven waardoor enige tanden zijn gebroken. **Opzet niet** bewezen. 407
- Aanslaan van een geschrift waarin de tucht onder de krijgsmacht wordt ondermijnd 550
- Verzoek om tegemoetkoming van Rijkswege inde kosten van een **raadsman** — zijnde verzoeker in 2 instanties vrijgesproken van het hem ten laste gelegde. — afgewezen, omdat art. 220 R.L.Lu., anders dan art. 591a W.Sv., niet **spreekt** van een raadsman 278
- Vragen bij het beklag over een opgelegde krijgstuuchtelijke straf. Enige — . . 329
- Vrijspraak. Als dpl. wachtmeester circa

- 1 dag nadat **hij**, na ziekte, in staat was te reizen, naar zijn onderdeel teruggekeerd. Het bewezen verklaarde levert geen **strafbaar** feit op (kortere afwezigheid dan 24 uur). **Krijgst.** afdoening door krijgsraad. **339**
- Vrijstelling** van dienst.
- wegens broederdienst, terecht geweigerd **254**
  - wegens een bijzonder geval verleend **254**
- Wacht**deliden.
- **Als** bevelhebber van enige wacht, wachtcommandant bij een **munitie**-opslagplaats **N.A.V.O.** te Bergen Hohne, een als zodanig op hem rustende verplichting niet nagekomen, door op een stapel kisten te gaan liggen en in slaap gevallen, gepleegd door een **res.-korpl.** T.S. . **105**
  - **Als** bevelhebber van enige wacht, wachtcommandant van een kamp (4e groep geleide wapens) in de Bondsrepubliek Duitsland in strijd met zijn consignes het wachtverblijf verlaten en zich in de soldatenmess opgehouden **363**
  - Als dpl. huzaar zich in dienstbetrekking in de Bondsrepubliek Duitsland bevindende, als wacht-hebbende, na het beëindigen van een patrouillegang, zich, in strijd met het bevel van de **wachtc.**, niet onmiddellijk naar het wachtlokaal, doch **in**stede daarvan naar de kantine begeven. Kwalificatie volgens art. **129 W.M.Sr.** De krijgsraad doet de zaak krijgstuchtelijk af als ware de raad de **C.O.** van beklaagde. . . **494**
  - Als dpl. huzaar zich in dienstbetrekking in de Bondsrepubliek Duitsland bevindende, als wacht-hebbende ingedeeld bij de wacht van de legerplaats Seedorf, **opz.** door het drinken van een grote hoeveelheid whisky zich in een toestand gebracht waarin hij zijn dienst als schildwacht/wacht-hebbende niet naar behoren kon verrichten. Kwalificatie: als schildwacht een als zodanig op hem rustende verplichting niet nakomen. **497**
- Wetgeving. Wet rechtstoestand dienstplichtigen. **608**
- With the wind in **my** face door J. P. Falkowski **573**
- Zaakbeschadiging.
- **In** een nacht 18 ruiten van een kleuterschool vernield **207**
  - Door een baksteen door een ruit van een woning te werpen en vervolgens met een stuk straattegel de ruit van een auto te vernielen . . **415**
-

WETSBEPALINGEN

toegepast in deel LXIV, 1971

Art.	Blz.	Art.	blz.
STRAFRECHT		162	409
Wetboek van Strafrecht		164	29, 217
		165	29, 227
		167	533
1(2)	468	MILITAIR TUCHTRECHT	
24	413, 417, 422, 433	Wet op de Krijgstucht	
44	90	2	29.74. 80.161.339.407.475. 494
45	350, 427	50 (sub a)	289
47	358	57	4 7 5
48	417	58	29, 161, 286, 339, 407, 475, 494, 550
55(1)	463	60	74, 80
56	537	61	172
57	90, 590	62	172
82	407	67	172
132	74, 80	Reglement betreffende de Krijgstucht (R.K.)	
138	37, 427	17 sub d.	107
157	207, 220	19 sub c.	107
189	417, 489	Voorschrift nr. 27-L. 3e druk. Toepassing Militair Straf- en Tuchtrecht	
225	223	4	600
285	590	49	600
287	350	(MILITAIR) STRAFPROCESRECHT	
289	350	Wetboek van Strafvordering	
300	407.473, 475	591a	278
301	407	Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht (R.L.Lu.)	
302	350	114a	478
304	545	193	529
307	33	197	529
308	161	220	278
310	207, 348, 358, 417, 489, 500, 542	Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof (P.I.H.M.G.)	
321	90	56-59	108, 172
322	90	VERKEERSRECHT	
350	207.415, 427	Wegenverkeerswet (W.V.W.)	
Wetboek van Militair Strafrecht		1	557
11	468		
13-15	207, 542		
23	158, 213, 468		
48	223		
66	80		
97	281, 286, 339, 343		
98	413		
99	281		
108	27, 433		
114	103, 279, 281, 341, 343, 494		
114(1)	21, 158, 213, 281, 468, 553		
129	105, 363, 494, 497		
131	166, 169		
132	422		
142	435, 473, 475		
143	166, 223		
146	74, 80		
147	550		
150	562		

Art.	blz.
25	94, 98, 229, 463
26	94, 333, 478, 557, 590
30	403, 478
32	348
36	98
39	533

Wegenverkeersreglement (W.V.R.)

13(1)(c) en (a)	354, 403, 478, 537
---------------------------	--------------------

Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens (R.V.V.)

4(f)	229, 365
8	548
16	229
22	98
43	229
51	463, 478
139	478

Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen (W.A.M.)

30	403, 537
--------------	----------

Telegraaf- en Telefoonwet 1904. Stb. w. 7

20	154
--------------	-----

Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (Verdrag van Rome)

5	289
6	289

ADMINISTRATIEF RECHT

Ambtenarenwet 1929

24	604
58	604
58 lid 1	58, 114
107	123
110	123

Algemene militaire pensioenwet

E 11	238
G 8	297

Pensioenwet voor de zeemacht 1922

4 onder 3e.	123
---------------------	-----

Art.	blz.
------	------

Pensioenwet voor de landmacht 1922

2, lid 1 onder 2e	369, 438
-----------------------------	----------

Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren

90	505
--------------	-----

Regeling organisatie en bevordering schepelingen

(K.B.v. 10 juli 1951. V.V.K.M. 31)

8	42
23	42
—	48

Circulaire voor de Zeemacht 22322

—	48
-------------	----

Reglement rechtstoestand militairen zeemacht (V.V.K.M. 5)

10 lid 2 aanhef en onder g	58
10 lid 2 aanhef en onder n	114
97	48

Voorschrift betreffende het administratieve beroep. (K.B. van 4 april 1970. nr. 53)

3	606
-------------	-----

Voorschrift wnduiterapporten (V.V.K.M. 1)

210	604
412	604

Kon. Besluit van 30 mei 1934 nr. 58; V.V.K.M. 130

—	242
-------------	-----

Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht en der Koninklijke luchtmacht (R.M.A.K.L./KLu.)

22 lid 1 sub e en lid 2	564
24	564

Besluit beoordeling officieren Landmacht

—	118
-------------	-----

Besluit beoordeling officieren Luchtmacht

—	180
10	437

Art.		blz.	Art.		blz.
	Beoordelingsvoorschrift kader		19	. . . . .	254
	Luchtmacht				
3	. . . . .	378		Wet gewetensbezwaren militaire dienst	
	Dienstplichtwet		2	. . . . .	294
15	. . . . .	254. 443	7	. . . . .	294. 444

STRAFRECHTELIJKE. CIVIELRECHTELIJKE. DISCIPLINAIRE EN ADMINISTRATIEF- RECHTELIJKE BESLISSINGEN

opgenomen in deel LXIV. 1971

	blz.	blz.
STRAFRECHTSPRAAK		
Sententie (beschikking) van:		
<i>Hoog Militair Gerechtshof</i>		
1 april 1970	24	
13 mei 1970	97	
17 juni 1970	92	
15 juli 1970	30	
9 september 1970	77, 87	
18 november 1970	215	
2 december 1970	102	
16 december 1970	156	
20 januari 1971	485	
17 februari 1971	337	
3 maart 1971 (besch.)	278	
17 maart 1971	356	
9 juni 1971	466, 544, 547	
7 juli 1971	470, 549	
15 juli 1971	540	
21 juli 1971	556, 560	
18 augustus 1971	529, 533	
1 september 1971	594	
Vonnis van:		
<i>Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage</i>		
7 januari 1970	90	
21 januari 1970	93	
4 november 1970	333	
2 december 1970	207	
<i>Arrondissementskrijgsraad te 's-Gravenhage</i>		
23 december 1969	537	
15 juli 1970	154	
26 augustus 1970	213	
24 februari 1971	463, 542, 545	
17 maart 1971	547	
28 april 1971	403	
5 mei 1971	407, 590	
26 mei 1971	467	
4 augustus 1971	550	
17 augustus 1971	561	
<i>Arrondissementskrijgsraad te Arnhem</i>		
11 juni 1970	473	
2 juli 1970	475	
3 september 1970	98	
1 oktober 1970.		103
22 oktober 1970.		478
3 december 1970	158.	161
31 december 1970		229
7 januari 1971	278. 281. 286.	339, 341
14 april 1971		409
13 mei 1971		552
10 juni 1971		413
<i>Mobiele Krijgsraad Duitsland Landmacht</i>		
11 juni 1970		217
8 oktober 1970.		489
15 oktober 1970.		105
17 december 1970		219
26 april 1971		496
29 april 1971		500
10 juni 1971		493
<i>Arrondissementskrijgsraad te 's-Hertogenbosch</i>		
9 december 1969		21
8 april 1970		27
15 april 1970		29
14 mei 1970		32
10 juni 1970		74. 80
7 oktober 1970		343
15 oktober 1970.	348.	350. 415
2 december 1970		354
28 januari 1971		223
10 maart 1971		358
31 maart 1971		557
26 mei 1971		417. 422
10 juni 1971		433. 435
<i>Mobiele Krijgsraad Luchtmacht</i>		
29 september 1970	166. 169.	226
23 maart 1971		363
<i>Politierechter in de Arrondissementsrechtbank te Utrecht</i>		
1 oktober 1970.		37
<i>Arrondissementsrechtbank te Assen</i>		
26 februari 1971.		426

	blz.		blz.
CIVIELE RECHTSPRAAK		1 juli 1970	114
Vonnis van:		28 oktober 1970.	180
<i>Arrondissementsrechtbank te Groningen</i>		11 november 1970	118
23 april 1971	365	26 november 1970	123
		17 december 1970	238
		23 december 1970	242
		14 januari 1971	369
		25 maart 1971	297
TUCHTRECHTSPRAAK		31 maart 1971	437
Beklagbeschikking van:		21 april 1971	505
<i>Hoog Militair Gerechtshof</i>		21 mei 1971	438
12 augustus 1970	174	18 augustus 1971	564
18 november 1970	108		
2 december 1970	177	<i>Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage,</i>	
17 maart 1971	288	<i>rechtsprekende in</i>	
21 juli 1971	503	<i>militaire ambtenarenzaken</i>	
4 augustus 1971	600	2 november 1970	566
		28 december 1970 (mondelinge uit-	378
		spraak)	
<i>Commandant der Legerkorpsartillerie</i>			
22 juli 1970	107	<i>Koninklijk Besluit van:</i>	
		26 juni 1968. no. 34	294
<i>Commandant 101 Marechaussee Bataljon</i>			
6 maart 1970	172	<i>Koninklijk Besluit van:</i>	
4 september 1970	175	1 oktober 1969. no. 21	254
<i>Commandant 4 Divisie</i>		<i>Koninklijk Besluit van:</i>	
31 december 1970	235	25 mei 1970. no. 45	444
ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK		<i>Koninklijk Besluit van:</i>	
Uitspraak van:		12 juni 1970. no. 48	443
<i>Centrale Raad van Beroep</i>			
6 mei 1970	42	<i>Bevelhebber der Zeestrijdkrachten</i>	
17 juni 1970	48	Besluit van:	
1 juii 1970	58	16 juli 1971	604

BIJDRAGEN, MEDEDELINGEN EN OPMERKINGEN opgenomen in deel LXIV, 1971

	blz.		blz.
Bergamin, Mr. R. J. B. , Het dienstbevel	382	taire oorlogsrecht	193
Coolen, Mr. G. L. , luitenant ter zee (A) der 1e klasse, Het dienstbevel, een juridische benadering	144	Kiewit, Mr. C. C. J. , Opdracht tot verwijzing naar de militaire rechter	151
— Het dienstbevel	383	— Enige vragen bij het beklag over een opgelegde krijgstuchtelijke straf	329
— Nogmaals: De krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten	397	Kok, A. , res. kapitein vsd inf. Internationale rechtshandhaving.	513, 621
— Het eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp	577	Loo, Mr. J. M. G. van , majoor van de militair juridische dienst. De artikelen 167 en 168 van het wetboek van militair strafrecht	12
Falkowski, J. P. , With the wind in my face	573	— De verkeersmisdrijven in het Wetboek van Militair Strafrecht	129
Gelder, Mr. Th. C. van , luitenant ter zee (A) der 1e klasse. Een stap terug	524	Rijk, Mr. P. de , majoor der Infanterie, Tour d'horizon van het Franse militaire straf- en tuchtrecht	257
Graaff, Prof. Mr. H. H. A. de , Militair straf-, strafproces- en tuchtrecht in anderelanden	1	Schepers, Mr. D. , Opmerking naar aanleiding van het artikel over internationale rechtshandhaving (513)	621
— Enige opmerkingen over een minderheidsvoorstel.	321	Verwer, Mr. L. G. M. , vaandrig KLu, Een vergelijking tussen de disciplinaire regelingen van de krijgsmacht en die in enige ondernemingen.	449
— Enkele opmerkingen over de verhouding meerdere-mindere en de bevelsbevoegdheid in het militaire straf- en tuchtrecht	385		
Kalshoven, Mr. F. , Rechten van de mens, Oorlogsrecht en represailles	65		
— De ontwikkeling van het humani-			

Militair justitiële statistiek

7 Overzichten over de eerste haljaren 1970/1971	611
---	-----

Boekaankondiging

<i>Prof. Mr. H. H. A. de Graaff</i> . Een grensverkenning.	619
--	-----

Opmerkingen en mededelingen

<i>Mr. J. D. Schepers</i> . Opmerking naar aanleiding van de bijdrage over internationale rechtshandhaving	621
Errata.	621

Jaarinhoud van deel LXIV, 1971

Register	622
Toegepaste wetsbepalingen.	635
Strafrechtelijke, civielrechtelijke, disciplinaire en administratiefrechtelijke beslissingen	638
Bijdragen, mededelingen en opmerkingen	640

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. *A. F. Steffen*, Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;
Mr. *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam:

voor de Kon. Landmacht: Mr. Dr. *W. Kasten*, Brigade-Generaal, Inspecteur van de Militair-Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *C. Mante*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;
Hoofd van de Sectie Juridische Zaken der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *W. A. J. Wevers*, Luitenant ter Zee van Administratie der Eerste Klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. *W. H. Vermeer*, Borskilaan 14 te Bloemendaal, Telefoon no. 238554 of 238558-020 (na 18 uur: 254678-023).

VASTE MEDEWERKERS:

Jhr. Mr. *A. Baud*, Griffier van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Mr. *A. D. Belinfante*, Raadadviseur in Buitengewone Dienst bij het Ministerie van Justitie, Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam;

Prof. Mr. *J. M. van Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res.-Luit.-Kolonel van de Militair-Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. *F. Kalshoven*, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*, Lid van de Raad van State.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt jaarlijks in 10 maandelijks afleveringen (mei-juni 1 afl., nov.-dec. 1 afl.).

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1972 f 12,65. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn met ingang van 1 januari 1972 verkrijgbaar tegen betaling van f 2,30.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 6,— per pagina tot een maximum van 16 pagina's per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”.*